MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. IRINEU

Mitropolit al Moldovei și Sucevei



Chip de preot nemţean depe Valea Bistriţei.
(lămuriri în text)

Anul XVII — Ianuarie 1941 — Nr 1

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. Irineu

Mitropolit al Moldovei și Sucevei

COMITETUL DE REDACȚIE:

Pr. Cic. Iordăchescu
„ Val. Iordăchescu
„ Const. Roșescu
„ Gh. Petrovanu
Pr. Nec. Hodoroabă
„ D. Furtună
„ C. Munteanu
„ C. Matasă
Diac. I. Gheorghiță

Secretari de redacție: **Pr. N. Donos**, **Pr. Const. Nonea**, **d. Velicu Dudu**

Administrația la secția culturală a Sf. Mitropolii, Iași.
Abonamentul: 200 lei pe an.

SUMARUL:

Cuvântul D-lui General Antonescu în pragul noului an 1941	
Un preot din alte vremuri	**Diacon I. Gheorghiță**
Cântarea bisericească (urm.)	**prof. G. Galinescu**
Cum se primeau elevii în Seminarul dela Socola	**N. D.**
STANISLAV VAKLINOV. Doctorul, traducere de	**V. Dudu**
De ce să nu mai plâng? (versuri)	**Pr. I. Sârbu**
Dorul Metafizic	**Pr. D. Hrițcu**
CRONICA INTERNĂ: Hramul Bisericei Sf. Spiridon din Iași	**Arhim. Dionisie Velea**
Patronul facultății de teologie	**Iosif E. Naghiu**
CRONICA EXTERNĂ: Muntele Sinai. Cehia. Strădania unui călugăr, Polonia Germană Unde se află episcopatul ortodox Polonez. Rusia Sovietică. Slovacia. Argentina	**V. Dudu**
Știri oficiale.	**Pr. C. N.**
Ordin circular No. 1003.	
Parohii vacante.	
Posturi vacante de cântăreți.	
Mulțumiri Publice.	

161 - TIPOGRAFIA ALEXANDRU ȚEREK - IAȘI, STR. MÂRZESCU No. 9

UN PREOT DIN ALTE VREMURI

In ziua de 23 Octombrie, 1940, s'a stins din viaţă nebăgat în samă, „Părintele Gavril din Popeşti". Era de multă vreme pensionar, iar cu anii vieţii ajunsese până la numărul respectabil de nouă zeci şi cinci. Lungă şi frumoasă viaţă !

Preotul Gavril Danielescu, Matusalemul nostru de pe Valea frumoasă a Bistriţei din Jud. Neamţ, a închis ochii împăcat şi cu Dumnezeu, căruia i-a slujit cu credinţă şi cu lumea aceasta, cu care nu se mai împacă nimeni dela o vreme încoace.

„Părintele Gavril", după cum era cunoscut în partea locului, a trăit în alte vremuri; de aceia să nu ne mirăm că trăsăturile sale caracteristice nu se mai potrivesc aşa de bine cu ale preoţilor din vremea noastră.

El învăţase puţină teologie — numai 4 clase de seminar — dar pricepuse tare bine cuvintele Mântuitorului că „nimeni nu poate sluji la doi Domni".

De aceea, el s'a legat cu jurământ înaintea Sfintei Mese la hirotonie, că va sluji „din tot cugetul său şi din toată virtutea sa" numai pe Stăpânul Hristos. Şi dela acest legământ nu s'a abătut niciodată.

S'a rugat atunci cu credinţă lui Dumnezeu, împreună cu psalmistul: Doamne, trimite lumina şi adevărul Tău să mă povăţuiască şi să mă ducă la muntele Tău cel sfânt şi la locaşul Tău ! (Psalmul 42, vers. 3).

Aşa s'a aşezat Părintele Gavril într'un sat mic de munte, mai laoparte de pravăţul trecătorilor şi acolo a rămas toată viaţa lui. Era satul, unde s'a refugiat bunicul său, preotul Daniil, fugit din Transilvania din pricina pri-

goanei ungureşti. Şi tot în sătucul acela dela „Crăpături“ păstorise şi tatăl său preotul Iacob, care l-a trimis la seminar pentru a-i fi urmaş.



Părintele Gavril îmbrăcat in costum național, cum se poartă pe Valea Bistriței.

Bisericuţa satului era mică şi bârnele cam putrede la temelie, dar Părintele Gavril a făcut acoló biserică nouă, lângă care a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat.

Şi-a făcut acolo casă, unde să-şi întemeieze gospodăria şi să-şi poată crește cei cinci copii, cu care l-a dăruit Dumnezeu. Gospodăria preotului din vremea veche nu se ridica niciodată mai presus decât acelui mai fruntaş enoriaş al său din vatra satului. Şi nici nu aducea prin înfăţişarea ei dinăuntru sau dinafară, ceva străin din viaţa să-

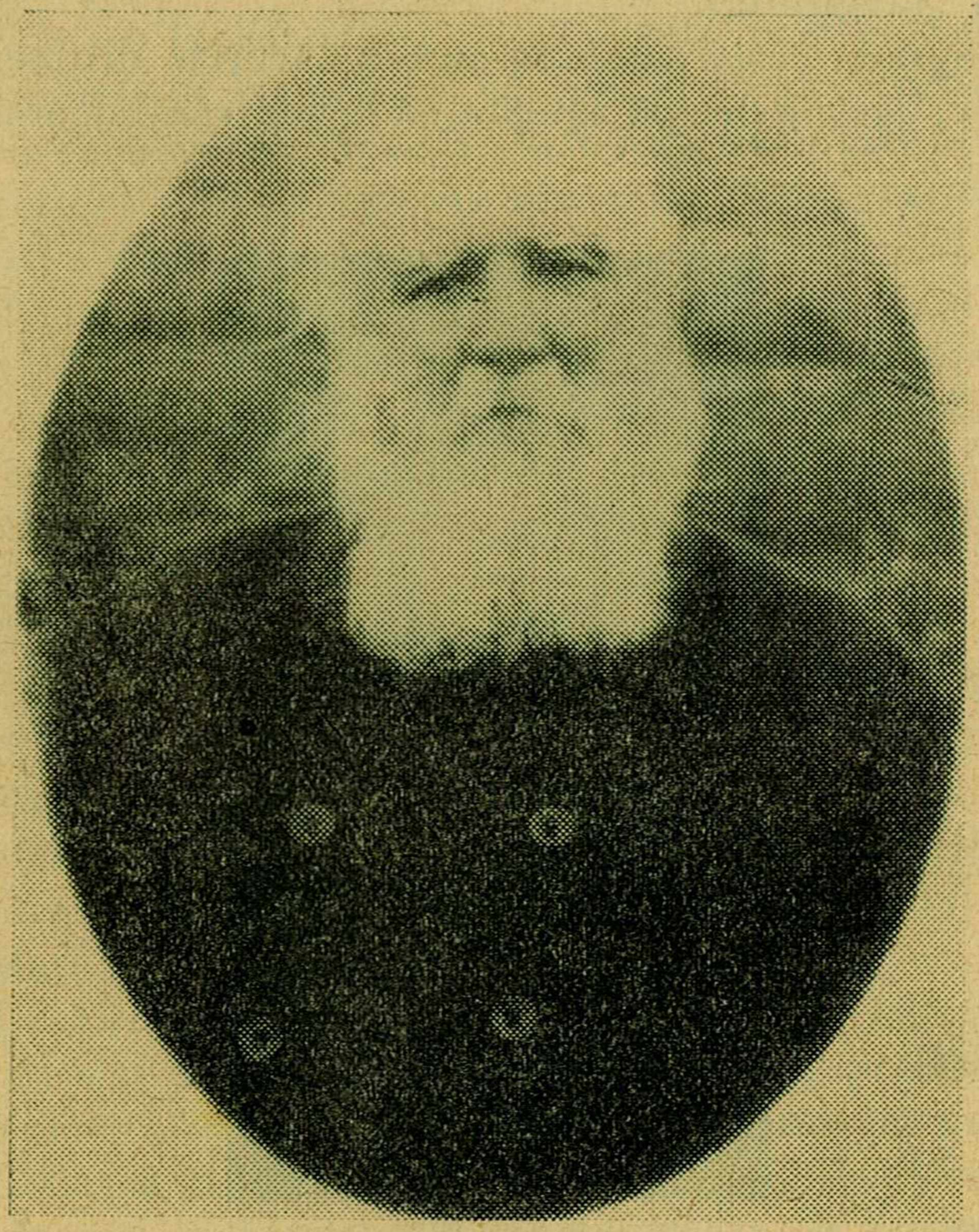

Părintele Gavril la vrâsta de 90 de ani.

tenilor, în mijlocul cărora trăia. Era acesta, un fel de bun simţ isvorât din cumințenia şi modestia poporului nostru, ca şi din creştinătatea lui aproape de două ori milenară.

Aşa a fost şi gospodăria Părintelui Gavril din Popeşti, casă de munte, durată din bârnele şi grinzile brazilor noştri şi acoperită cu draniţă.

Streşina lată şi prispa curată te îmbiau întotdeauna să

poposeşti câteva ceasuri la preotul sfătos şi iubitor de oaspeţi. Ba elevii de şcoală, mai ales seminariştii şi normaliştii, camarazi cu copiii lui, se încurcau vara cu săptămânile, în casa primitoare dela Crăpături.

Ograda şi grădina casei erau împrejmuite cu gard de răslogi ori de nuele, după obiceiul satului, căci nu apăruseră încă ostreţele şi leaţurile tăiate frumos in ferăstraele şi fabricile „taişpinilor".

In ograda casei aşteptau mereu căruţele drumeţilor îndepărtaţi ; iar pe prispă aştepta să le vie rândul o mulţime de lume.

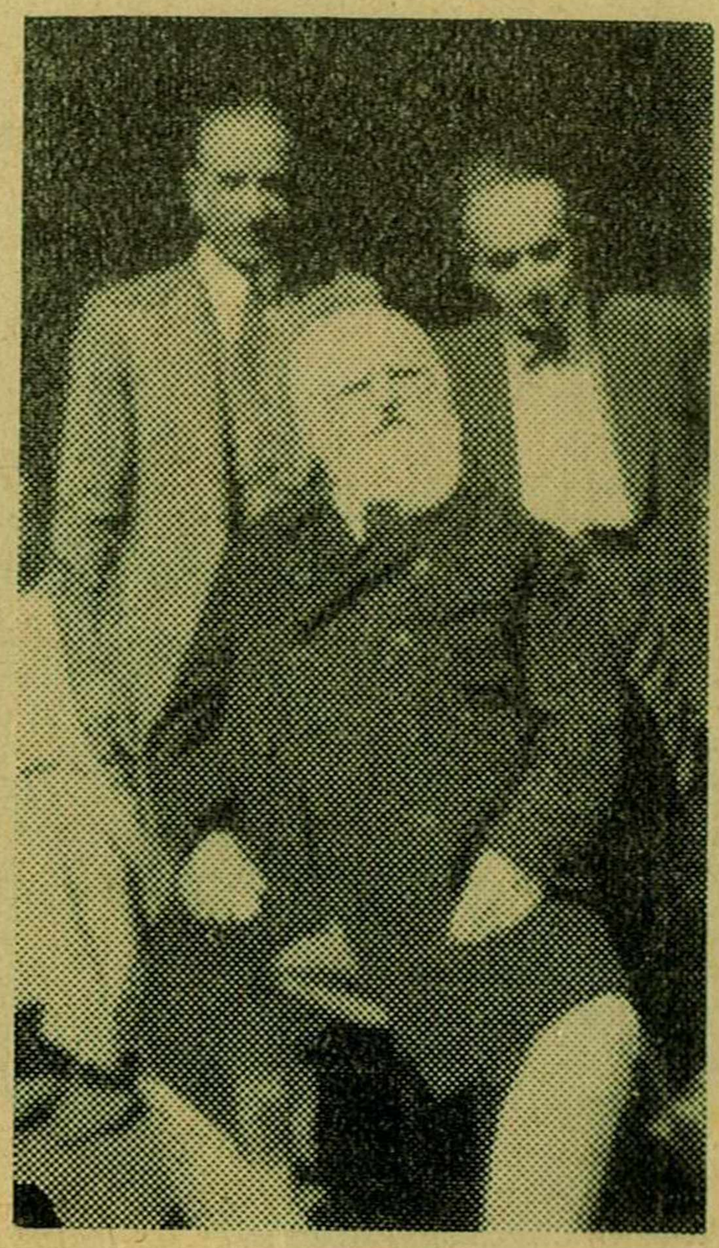

Părintele Gavril împreună cu nepoții săi frații Nițulescu din Iași, doctori în Medicină. [1])

Ce căutau oamenii aceştia la Părintele din Crăpături, căci aşa se mai numea partea satului, unde era locuinţa lui? — Părintele Gavril de tânăr a fost om aşezat la minte.

---

1) Cel mai mare D-l Virgil Nițulescu, este astăzi Rector al Universității din Iași și distins profesor al Facultății de Medicină.

El s'a născut în casă preoţească, cu tradiţie veche şi el moştenea în felul acesta un talant, pe care avea datoria să-l înmulţească.

Părintele Gavril n'a părăsit niciodată satul în zi de sărbătoare ; ba şi în zilele de lucru, el nu se depărta prea mult de enoriaşii lui, decât doar atunci când era chemat pentru vreo înmormântare mai deosebită prin satele vecine. Oamenii ştiau că Părintele din Popeşti e întotdeauna acasă.

E mare lucrul acesta ; e o virtute pastorală dintre cele mai importante, ca preotul să poată sta zi şi noapte la îndemâna enoriaşilor. Nevoile sufleteşti sunt mai multe decât cele trupeşti şi de aceea ele cer neîncetat prezenţa duhovnicului în mijlocul păstoriţilor.

Părintele Gavril nu s'a desminţit toată viaţa. Casa i-a fost casă, masa i-a fost masă şi mai presus de toate biserica i-a fost biserică. Slujba făcută după rânduiala tipicului şi cu toată evlavia creştinească, precum şi vorba înţeleaptă şi serioasă cu care şi întâmpina întotdeauna enoriaşii, l-au consfinţit înaintea lor ca pe un *„preot cu har"*.

Cu acest nume Părintele Gavril a trecut de mult marginele parohiei sale şi a devenit duhovnicul unei regiuni întregi.

Toţi preoţii sunt buni, zice poporul, pentru serviciile şi nevoile sufleteşti obicinuite ; dar pentru cazurile grele ce ies din comun, lumea îşi caută duhovnicii speciali de mare autoritate şi de o desăvârşită încredere.

La Părintele Gavril veniau pe furiş în miez de noapte haiducii din munte, mustraţi de conştiinţa prădăciunilor şi a crimelor săvârşite şi cu lacrămi în ochi îşi primeau canonul. La el alergau toţi bolnavii de pe valea Bistriţei pentru a le ceti moliftele cele tămăduitoare de boale.

Toată casa dormea, numai în odaia părintelui era lumină. Inaintea sfintelor icoane şi a candelei ce nu se stingea niciodată, Părintele Gavril spovăduia, citea molifte şi în zori de zi făcea aghiazmă.

Iată ce căutau şi ce găsiau oamenii credincioşi la Părintele Gavril din Popeşti !

Când un preot se ducea la dânsul, oricât de tânăr ar fi fost, el îi săruta mâna. „Aşa se cuvine şi aşa am apucat

eu din bătrâni, le spunea el celor mai tineri, ca preoţii să-şi sărute mâna unul altuia, când se întâlnesc în cale ; pentrucă sunt purtătorii aceluiaş har prin hirotonie".

Inainte de războiul mondial, din 1916, Părintele Gavril a mai avut şi altă misiune de îndeplinit, pentru viaţa chinuitului nostru neam. Din părţile Transilvaniei se strecurau pe cărările dosnice şi prăpăstioase ale munţilor, din regiunea graniţei, români ortodocşi şi uniaţi, pentru a-i cere sfatul cum să mai poată rezista la toate necazurile făcute de Unguri. Părintele Gavril, neuitându-şi origina sa ardeleană, îi trata şi pe aceşti bolnavi ai neamului după caz. Pe unii, care erau de tot certaţi cu stăpânirea, îi sfătuia să treacă în ţara liberă şi să aştepte vremea desrobirei, care după gromolnicul bunului simţ al Sf. Sale, nu mai era departe. Pe alţii îi îndemna să se întoarcă înapoi şi să ţie şi mai departe, ridicat, steagul românismului din Transilvania !

Pe uniaţi îi certa pentrucă şi-au lepădat legea şi apoi îi sfătuia să treacă înapoi la ortodoxie, pentrucă numai aşa Dumnezeu va arăta mai multă şi mai grabnică îndurare faţă de neamul nostru.

Astfel s'a dus vestea despre înţelepciunea şi harul Părintelui Gavril până în Prundul Bârgăului şi Topliţa română din Transilvania, ca şi până în Cordunul bucovinean.

Intr'o noapte, numai ce se trezeşte Părintele cu un grup de transilvăneni uniaţi, care nici una, nici două i-au cerut să le facă rânduiala bisericească pentru a reveni la ortodoxie. Mare discuţie s'a încins atunci între Părintele Gavril şi uniaţi, din ce să constea această rânduială ? El ar fi vrut să-i ungă numai cu Sfântul Mir, căci aşa cere datina bisericii.

Dar uniaţii au susţinut că şi botezul lor nu este cel adevărat, pentrucă l-au săvârşit nişte „popi catolici" numai prin stropire.

De unde să ceară deslegare şi aprobare în crucea nopţii, căci oamenii erau grăbiţi să treacă înapoi graniţa până ce nu se trezesc finanţii ungureşti ?

Părintele Gavril i-a botezat din nou pe toţi, în apa curată a Bistriţei, i-a uns cu Sf. Mir şi apoi i-a împărtăşit

după datina ortodoxă. La urma, urmei — a zis părintele — atâta păcat să am înaintea lui Dumnezeu !

„N'am putut întreba pe nimeni, dar nici n'am spus atunci la nimeni, căci aşa erau vremurile". Cam aceasta a fost spovedania din urmă a Părintelui Gavril, care încărcat de ani şi de multe amintiri duioase din vremea îndelungatei sale păstorii, îşi cerea slobozenie dela Dumnezeu înaintea nepoţilor săi.

Şi Doamne, cum se mai întorc vremurile!

Bolnavii de pe valea Bistriţei sunt şi astăzi în căutarea unui „preot cu har" ; iar Transilvănenii, căzuţi din nou în robie, umblă să descopere iar cărările dosnice din vechime, pentru a-şi afla duhovnicul.

Il vor găsi oare printre preoţii din vremea noastră ?...

Părintele Gavril Danielescu lasă în urma lui un fiu şi mai mulţi nepoţi—toţi preoţi tineri şi teologi. Să dea Dumnezeu ca atât preotul cu har, cât şi duhovnicul de mare autoritate să se găsească printre ei.

DIACON I. GHEORGHIŢĂ.
Profesor.

Cântarea bisericească.

(urmare din No 12|940).

Studiu de prof. G. Galinescu
dela Academia de Muzică Iaşi.

Dl. D. Cuclin, analizând un cântec popular românesc în mod cromatic, pe gama glasului VI, scrie; „Beethoven va fi egalat poate, dar sigur n'a întrecut o atât de impetuoasă precipitare melodică. Iar o asemenea bogăţie modală, tonală şi armonică evocată, este unică, în întreaga Istorie a Muzicii“ [179]).

Câtă bogăţie modală, tonală şi armonică nu se poate găsi în tezaurul cântărilor bisericeşti ortodoxe! [180]) Se cade ca noi să învăţăm a o cunoaşte şi a o preţui.

Această cântare orientală bisericească *poate, trebue să fie studiată.* Ea reclamă însă muncă şi jertfe. Şi documentele cele mai valoroase le vom afla, nu la Biblioteca naţională din Paris, sau în Italia, la Grotta Ferratta [181]), unde se află doar, câteva foi de Psaltichie, adesea scrise — atât cât s'au priceput şi ei — de nişte anonimi — pentru Occidentali, firește, — şi cari, de bună seamă, *nu cuprind cele mai valoroase* juvaeruri de doxă, în cântarea veche bvzantină [182]); ci urcând poteci grele la mănăstirile şi comunităţile ortodoxe milenare, unde se află un bogat tezaur de documente nedescifrate încă [183]). Mai mult

---

179) Op. cit. p. 51. D-l Cuclin enumără taman 38 de scări posibile — şi, în consecinţă, tot atâtea moduri corespunzătoare—în Muzica pop. românească. (Op. cit. p. 40). Apoi sunt şi alte scări posibile: pentatonice, hexatonice, în tonuri întregi, ba chinr, teoreticeşte, în comme, şi chiar în vibraţii sau fracţii de vibraţii. Câtă bogăţie deci, faţă de pauperismul din cântarea gregoriană!

180) Köechlin, în Tratatul său de Armonie, aprecind excelent cântarea monadică orientală, recunoaşte deaşijderea marea ei desvoltare modală.

181) Italo-grecii îşi au, încă din 1004, o mânăstire, fondată de Nilos, la Grotta Ferratta (Roma). Ei, propriu zis, nu au avut legături prea întinse cu muzica bis. bizantină.—„Die Italogriechen haben nicht allzu weitgehende Verbindungen mit der eigentlichen byzantinischen Kirchenmusik gehabt“ —; influenţe bizantine n'au existat la ei, ci au rămas în legătură cu Roma — „Bei den Italogriechen machten sich nicht byzantinische Einflüsse geltend, sie bleiben in kirchlicher Verbindung mit Rom“. (O. Ursprung op. cit).

182) Egon Wellesz menţionează (op. cit. p. 53) nu fără un vădit scop, asemenea manuscripte psaltice, apărute pe un sol strein.

183) E. Wellesz.—Byzantinische Musik,

—„Pentru a compune *adevărata* muzică religioasă, a spus Beethoven, trebuie a consulta vechile cântece ce se cântă prin mănăstiri“.

decât atâta: făcând călătorii anevoioase pe întinsul Peninsulei Balcanice, cum şi în Siria, Palestina, Mesopotamia, Armenia, Arabia, în Africa, la Copţi şi Abisinieni — ba chiar la schismatici, eretici ori Mahomedani [184]), vom avea prilej să facem studii savante de Filologie comparată, în domeniul Muzicii bisericeşti vechi.

„Ex Oriente lux — in Oriente lux", trebuie să fie maxima noastră a Ortodocşilor [185]).

---

184) Idem „Aufgaben und Probleme auf dem Gebiete der byzantinischen und orientalischen Kirchenmusik.

185) Străduinţele ce s'au depus in Occident, pentru a se reface muzica gregoriană au dus la concluzia că *muzica creştină veritabilă* se află în Orient, şi deci aici trebuie să se indrepte toată atenţia paleografilor muzicali. In această direcţie deci francezul Jean Thibaut a făcut 2 studii asupra notaţiei muzicii bizantine, pe cari le-a publicat în Revista institutului arheologic rusesc. Apoi în unire cu învăţatul francez Rebours a făcut cunoscute, în „Revue de l'Orient chretien", câteva tratate importante de Teorie muzicală bizantină. Germanul O. Fleischer in cartea a 3-a din studiul său „Neumen Studien". sub titlul „die spätgriechische Tonschrift", încearcă, cu ajutorul unei cărţi elementare asupra muzicii bizantine, şi isbuteşte să facă în parte oarecare lumină în ce priveşte intervalele—nu însă şi în nuanţarea şi ritmul melodiilor bizantine—aplicând şi în perioada medie a acestei muzici, datele constatate în perioada de mai târziu.

In 1905 Dom Hugo Gaisser, de la Collegium Graecum din Roma, a publicat în Revista „Oriens Christianus" studiile sale, întitulate „Les Heirmoi des Pâques", în cari, fără a fi cunoscut studiile lui Fleischer, a desvoltat multe chestiuni importante asupra imnelor bizantine şi, bazându-se pe starea prezentă a melodiilor orientale, a încercat să desvăluiască structura cântărilor din epoca medie bizantină, preocupându-l îndeosebi problema ritmului.

Amedée Gastonè a publicat la Paris, în 1907, „Catalogul manuscriptelor de muzică bizantină, aflate in diferite biblioteci franceze. Apoi un studiu asupra relaţiilor dintre cele 3 feluri de notaţii: *începătoare*, cu indicarea imperfectă a intervalelor; *medie*, cu valori fixe reprezentând intervalele; şi *târzie*, când la semnele existente, s'a adăugat un şir întreg de alte semne complimentare.

Hugo Riemann, în scrierea sa „Die byzantinische Notenschrift 10—15 Iahrhundert", s'a ocupat deasemenea cu studiul acestei muzici.

J.. W. Tillyard a făcut în 1911 un studiu asupra imnelor compuse de Kasia, păşind pe un teren solid în ce priveşte lămurirea semnelor de intervale şi a tonurilor,

Egon Wellesz face cercetări rodnice asupra ritmului cântărilor bisericeşti bizantine, pe cari le publică în „Die Kirchenmusik im byzantinischen Reich" şi în „Die Entzifferung der byzantinischen Notenschrift".

In 1931 s'a făcut un pas decesiv în studiul paleografic al muzicii bizantine. Sub auspiciile fundaţiei culturale din Danemarca, „Rask-Oersted-Stiftung", marii paleografi muzicali apuseni; Carsten Höeg din Copenhaga, Tillyard din

In legătură deci cu cele enunțate despre calitățile cântării bisericești ortodoxe; și în starea de gravă pervertire, prin muzica corală, a sentimentului muzical-religios, cum și a înțelesului în care trebuie produsă și ascultată cântarea în biserică, să vedem ce s'ar putea face și cu cântarea corală bisericească.

Eu în principiu nu detest cântarea bisericească corală, ci dimpotrivă o susțin. Și aceasta s'ar părea un paradox, față de cele ce am spus până aici.

La începutul Creștinismului era în uz cântarea corală — unisonică, bine înțeles—și abia mai apoi, când această cântare s'a arfistifizat în așa măsură, încât nu mai putea fi executată de mulțime, ea a devenit solistică. „Este o mare legătură în comunitate, când întreaga mulțime își înalță vocea, într'un singur cor", zice Sf. Ambrozie. (Patri lat, XIV p. 968). Iar Sf. Ioan Hrisostom scrie lămurit: „Femei, bărbați, bătrâni și tineri, se deosebesc prin vrâstă, nu însă și la cântarea în comun. Aceiași respirație, care regulează vocile, face din toate o singură melodie". Iar Sf. Vasile cel Mare zice: „Ei intonează toți, ca dintr'o singură gură și inimă, psalmul de pocăință".

Corul, după expresia fericitului Augustin, este : „multitudo in sacris collectus"—multimea reunită într'o sărbătoare — este „una voce, uno corde"—o voce și o inimă. Este după expresia lui Clemente Alexandrinul, „*φωνή κοεντή*" —

Anglia (Cardiff) și Wellesz din Wiena, au stabilit un plan comun de activitate și fundarea unei mari publicații intituiată „Monumenta Musicae Byzantinae", editată de Academia de Stiințe daneză.

Dom Lorenzo Tardo a făcut valoroase studii paleografice asupra colecțiilor de manuscrise bizantine aflate în Italia, studii publicate în „Archivio Storico per la Calabria e la Lucania".

Și încă alți cercetători și publicații se ivesc neîncetat, în domeniul muzicii bisericești bizantine.

Dar ca să dovedesc interesul cel mare ce-l prezintă pentru apuseni muzica bisericească ortodoxă, public și adresa oficială din 30.I.1931 a profesorului dr. Egon Wellesz, directorul dela „Musikwissenschaftliches Seminar" dela Universitatea din Wiena, în care solicită concursul Mitropolitului din Iași, de a se pune la dispoziție spre a se fotografiă și tipări cu stipendii americane, eventuale cărți de cântări psalice, ce s'ar găsi în arhivele vechi.

„Ich beabsichtige, in Verbindung mit Prof. Tillyard (Cardiff) und Mr Frederick Yeser (Princeton-University U. S. Ā.) musikbyzantinische Studien zu veröffentlichen d. h. alte Gesangsbücker, Dokumente, Psaltikien, u. s. w, untersuchen, beschreiben, photographieren und drücken zu lassen. Die materielle Unterstützung des Druckes sind durch ein amerikanisches Stipendium ermöglicht werden. Der Unterzeichnete erbittet für diese Arbeiten die hohe amtliche Unterstützung.

Prof. Dr. Enon Wellesz
Universität Wien.

vocea tuturor—care colaborează cu preotul oficiant. Corul deci, în înțelesul de colectivitate de credincioși cari se roagă cântând în biserică—și numai în acest înțeles!—corespunde mai bine cu doctrina creștină, privitoare la cântarea bisericească, decât cântarea individuală de strană. Nu detest deci corul, ci dimpotrivă propoveduesc acest fel de cântare, mai mult chiar decât cea solistică—individuală, iar în ce privește pe coriștii din corurile bisericești românești, eu am pentru ei toată admirația, căci ei sunt pionerii idealiști ai artei muzicale, în țara românească, cari ostenese îndelung și greu, nu pentru plată, căci ceea ce primesc ei, nu se poate numi „plată".

Coriștii nu sunt însă și compozitori; ei cântă, așa precum sunt învățați și precum stă scris pe foile ce le au dinainte. *Nu sunt contra corurilor, ci contra cântării corale bisericești, cu caracter profan. Nu orice compoziție și mai ales nu ori ce fel de execuție poate fi permisă în biserică.* [186]).

---

186) Spre a evidenția grija ce se purta altă dată pentru organizarea muzicii bisericești la noi, citez câteva pasaje din Proectul de regulament „pentru regularea și îmbunătățirea cântului bisericesc în România", al episc. Melchisedek.

Art. 5.—Să se instituie o altă comisie, tot de Sf. Sinod, compusă cel puțin din doi, cei mai buni artiști, dintre diriginții corurilor existente, cari să aleagă și să complecteze cântările armonice corale, ce merită a fi executate la serviciile divine și la alte solemnități religioase, la cari se cere cântarea corală, precum: rânduiala liturgiei ordinare anuale și a postului mare, rânduiala tedeumului, a cununiei, a îmormântării, a aghesmei. Cântările să fie conform spiritului bisericesc, fără prelungire prisoselnică și fără turnùri streine de muzica bisericească.

... Nu va fi permis a se cânta prin biserici alte cânturi corale, afară de acele revisuite și aprobate de Sf. Sinod.

Art. 6.—Atât cântările melodice, cât și acele corale, după ce vor primi aprobarea Sf. Sinod, se vor recomanda d lui Ministru de Culte, spre a se tipări cu cheltuiala statului și a se da spre întrebuințare, unde se vor cere, pe la biserici și școale.

Art. 8.— Va binemerită de la biserică și nație acel maestru de cântări corale, care se va osteni a preface în cântări armonice corale melodia usitată în biserica română,..

Art. 9.—Până la ispravirea și publicarea cărților de cântări bisericești prevăzute în articolele precedente, I. P. Sf. Mitropoliți și P. Sf. Episcopi sunt în drept a nu permite să se execute prin biserici și la orice servicii religioase, cântări cari nu corespund spiritului bisericesc și regulelor melodiei și armoniei, care trebuie să distingă cântarea bisericească.

„Unitatea noastră cere unitate națională și pe tărâmul bisericesc, în toate ramurile, în special și în ramura cântului bisericesc". „Cântarea melodică a bisericii noastre trebuie cultivată și desvoltată în viitor, cu aceeași îngrijire ca și în trecut". Episc. Melchisedek: (Memoriu pentru cântările bisericești în România).

„O altă cauză a decadenței cântărilor bisericești este și aceea, că în clasele culte s'a deșteptat gustul muzicii armonice, care se obicinunște în țările civilizate ale Europei". „Insă lipsa de artiști competenți pentru dirijarea și desvoltarea cântărilor bisericești corale a fost cauza pentru care această ramură

Coruri bisericești ar trebui să fie însă la toate bisericile. Și aceasta s'ar putea realiza nu cu multă greutate. Trebuie bună voință, îndemn și îndrumare [187]).

Scrierea muzicii bizantine pe notația occidentală, în situația actuală a semeiografiei muzicale moderne, cu portativul și semnele existente, este cu neputință, căci gamele orientale din muzica bisericească ortodoxă conțin intervale inexis-

---

n'a progresat, ci a rămas staționară, ba încă a dat mult îndărăt. De multe ori corurile acestea au fost dirijate de streini cu totul necunoscători de muzica bisericească și de trebuințele cultului. Mulți dintre ei, până și un evreu, carele ajunsese dirigintele unui cor din București, compuneau cântări bisericești, după capriciul lor, fără nici o normă și fără nici o cenzură bisericească, încât pentru omul cunoscător era și este un chin de a asculta în biserică astfel de cântări... In genere aceste coruri sunt lipsite de orice control bisericesc". Acestea le-a scris unul dintre erarhii cei mai luminați din trecutul bisericii românești—Melchisedek. Dar aceste coruri funcționează fără nici un control bisericesc și în ce privește, mai ales, comportarea morală și spirituală a activanților din ele. Căci la cele mai multe coruri, coriștii — în cea mai mare parte tineri de ambele sexe, mai ales din clasele de jos— se adună noaptea și fac repetiții, sub conducerea vre-unui june dirijor, care, el însuși, nu prezintă o serioasă garanție de purtare duhovnicească desăvârșită. Acestea toate, în absolută contrazicere cu canonul VI al sinodului din Toledo (din anul 400), care poruncește categoric : că văduvele ori fetele nu pot fi învățate a cânta cântece bisericești, decât în fața episcopului ori preotului". (Din această cauză, cred eu, la Iași, în timpul din urmă, s'a și instituit la Si, Mitropolie o comisiune „pentru supravegherea comportării morale și spirituale a coriștilor" ; iar la Sf, Patriarhie din București elementul femenin a fost exclus din corul bisericesc. In fine amintesc că sinodul român a admis femeile în cor, însă numai sub rezerva unei stricte supravegheri morale.

187) Spre a se înlătura concurența neloială între bisericile bogate, cu coruri și populate cu auditori, și cele sărace, fără coruri, părăsite și ruinate, ar trebui să se reflecteze serios, spre a se găsi posibilitatea să se înființeze coruri la toate bisericile.

„Dar de unde bani ?"— s'ar întreba unii. La aceasta eu răspund : Am văzut, la Piatra N., de pildă, un cor foarte bun de muncitori, care cânta „pentru Sf. Gheorghe". Dirijorul, muzicant talentat, lucrà ziua la zidărie, iar seara adunà pe muncitori la o școală și faceà repetiții. Intrebați pe parohul I. Manoilescu și vă va lămuri cum s'a făcut „minunea".

De altfel acum, de când s'a înrădăcinat naravul rău al plătirii coriștilor--angajându-se în corurile bisericești creștine chiar și Evrei, cum a fost cazul la o biserică ieșană—ba și la București chiar—e greu de revenit la calea cea adevărată, că adică, cum din străbuni era la noi obiceiul, în biserică, cel ce cântă, *se închină*, fără plată, iar nu face artă, nu se produce deci pe vreo scenă oare care, pentru publicul spectator. Corul nu este deci o colectivitate de artiști executanți, ci coriștii sunt coliturghisitori—creștini închinători.

tente în muzica liniară occidentăla [188]). Din acest punct de vedere, deci, *notația psaltică* este superioară.

Incercări de transpunerea Psaltichiei pe notația liniară, au făcut în vechiul regat G. Muzicescu cu Gr. Gheorghiu și Ghe. Dima, iar în Transilvania Cunțanu și în Bucovina Mitropolitul Silvestru Moraru.

Și dacă nu se poate transcrie pe notația liniară, cu atât mai mult ea nu se poate armoniza pe mai multe voci și deci „de supus procedeelor armonice și contrapunctistice apusene", cum, clar și lămurit, dovedește și dl. prof. D. Cuclin, în scrierile sale, [189]).

Nu se poate deci face nimic altceva, decât că adoptând procedeul compozitorilor apuseni, cari au împărțit — greșit, de bună seamă! — tonul în două semitonuri „temperate", să procedăm și noi la fel cu sfertul sau treimea de ton, cărora le putem substitui semitonul. (In țara noastră, mai ales, care este plasată între Occident și Orient, această substituire nu este așa de gravă.

---

188) „Grecii nu vor să creadă că tradiția cântării lor a fost întreruptă. Ei susțin că cele 8 tonuri, deosebite între ele după „basis", caracter, culoare (*χρίσοι*) ș. a. s'au conservat nealterate. Și tocmai prin acestea, muzica lor se deosebește de cea europeană. După ce, în 1818, sistemul actual de notație al lor a fost statornicit, Chrysantos din Prusa a fixat în mod oficial intervalele muzicale, în urma unei decizii a patriarhului constantinopolitan Ioachim al III-lea, pe baza concluziilor științifice ale matematecianului Andreas Spatharis. Această precizare a intervalelor în muzica bis. bizantină a fost apoi complectată, construindu=se și o orgă, cu octava divizată în 36 de părți — care însă n'a fost găsită realizabilă, din punct de vedere practic. D. A. Psachos, profesor la Conservatorul din Atena, după 30 de ani de cercetări, a construit o altă orgă, cu intervalele din muzica bizantină, cuprinzând octava divizată în 42 de părți". (O. Ursprung = Katholische Kirchenmusik). Această orgă, în locul celor 12 semitonuri, obicinuite în muzica occidentală, are părticele variate de intervale. După Psachos, muzica bizantină nu se poate transpune pe notația occidentală, și cu atât mai mult nu se poate armoniza pe mai multe voci. Ea este pur monofonă, sau cel mult dublată la octavă. Ea este supusă *legii subtile a melodiei ideale*, care lipsește în muzica melodică apuseană. (Orga lui Psachos a fost construită de Steinmayer din Oetingen-Bavaria).

189) D. Cuclin op. cit. p. 150.

Karl Haba, compozitor ceh, a alcătuit un sistem de armonizare în sferturi de ton, iar venețianul Ermanno Wolf Ferrari, în treimi de ton. Dl. D. Cuclin concepe un sistem nou, „al viitorului",—Zukunftmusik—în comme, numit neoplatonian, care negrașit, perfect din toate punctele de vedere, ar da posibilitatea să se transcrie și armonizeze cântările bisericești și în general toate cântările orientale.

Sau mai bine încă, să se armonizeze numai cântările în modurile diatonice. iar cele enarmonice şi cromatice, să se cânte de cor unisono.

Nu trebuie însă să se admită în biserica noastră nici un alt fel de cântare, de cât cea tradiţională, bizantină, ortodoxă, singura care să serviască, fie în formă monofonă, fie ca motive polifonice [190]).

Insă la cântarea polifonică nu trebuie să cădem în păcatul de a imita pe un Palestrina, Vittoria, Lassus şi a., căci aceştia în compoziţiile lor, ca şi predecesorii lor, sancţionaţi de sinodul de la Trident. au căzut în acelaş „impurum" ce li s'au imputat acelora [191]). În această privinţă trebue să avem în vedere sfaturile înţelepte ale unui mare părinte bisericesc, Clements Alexandrinul, care, în Stromata scrie: „Trebuie îndepărtată muzica cu prea multe artificii, care antrenează spiritul la sentimente

---

190) Este într'adevăr detestabilă încercarea unor compozitori—transilvăneni mai ales—de a introduce în muzica corală religioasă motive populare laice sau semireligioase (colinde, cântece de stea, etc.), de vreme ce există o muzică tradiţională specific religioasă. Fericitul Augustin a spus : „omnes affectus spiritus nostri, pro sua diversitate, habent proprios modos cantu". (Confessiones). Sau, pe româneşte: fiecare cântare, la locul său ; chindia şi bătuta la horă ; bocetul, la morţi, colindele la Crăciun şi Anul Nou, cântecele de dor şi dragoste la fereastra mândrei.... ; iar la biserică, numai „cântarea popească".

Şi încă şi mai detestabilă este obicinuinţa unora de a aşterne texte religioase sub arii profane.

(Este interesantă relatarea lui Ioan Ghica într'o scrisoare a sa către V. Alexandri, despre scandalizarea ce au provocat-o la biserica Sărindar, din Bucureşti, cântăreţii Unghiurliu şi Chiosea, cari cântau Heruvice, Chenonice ori Răspunsuri pe arii din Don Juan, Bărbierul din Sevilla ori Fradiavolo).

191) Compoziţiile lui Palestrina păcătuesc prin aceea că pe noi muzicanţii cunoscători ne sustrag de la rugăciune, făcându-ne să urmărim tot timpul împletirile melodice geniale ale compozitorului; iar pe profanii într'ale muzicii îi zăpăcesc, căci textele dela diferitele voci se amestecă într'un miş-maş imperceptibil pentru auzul lor. De acelaş pacat sufăr majoritatea compozitorilor mari apuseni de muzică bisericească. Compoziţiile savante pe multe voci, mai mult chiar de cât cuvântările savante, nu pot fi înţelese şi mai ales gustate, decât de cei ce au pregătirea necesară. Căci auzul auditorilor este defiant; el nu se deschide complect de cât când expresiunea vocală corespunde perfect gândurilor şi simţemintelor lor. Prin canalul urechii nu intră de cât aceea ce convine, aceea ce se impacă cu ceiace există deja în intelectul nostru. Ideile plantate pe-un teren impropriu rămân sterpe. In al doilea rând apoi trebuie avut în consideraţie că opera muzicală, ca produs ordonat al in-

variate" [192]). „Lira creştinului, zice Victor Hugo, nu are decât 3 coarde: dieu, l'âme et la creation"" [193]). Şi aici se cuvine să amintim şi o sentinţă plină de înţelepciune, a lui Confucius: „Muzica cu adevărat mare, este simplă".

In legătură cu cele spuse, îmi îngădui a prezenta ca exemplu o modestă încercare a mea, cântarea liturgică „Pre tine te lăudăm", pentru cor mixt. Iată ideile de care m'am călăuzit, în alcătuirea acestei compoziţii. Am pus măsura $^1/_4$, pentru că în muzica psaltică nu există timp tare şi timp slab, acelea cari condiţionează adică diviziunea în măsuri variate, ci toate notele sunt deopotrivă de accentuate.

Materialul contrapunctistic este luat în întregime, *la toate vocile*. din cântarea respectivă. Deci, nimic strein. Executarea am cerut să aibă expresia uzuală în biserica noastră, cu vocalizarea repetată—e-e-e, a-a-a, i-i-i etc.— cum se obicinueşte în cântarea psaltică. Apoi am cerut ca totul să fie cântat liniştit, fără accentuare dramatică, deşi la başi de ex. am dat şi pasagii supraacute. Nu am uitat nici tradiţionalul ison, care, precum obicinuit la strană este ţinut de un copil, cu voce subţire deasupra cântării dascalului, tot aşa şi aici, l-am pus deasupra corului. Ba, pentru a fi şi mai fidel, la început acest ison este întonat de un tenor solo, presupusul dascăl, de la care este luat de copilul isonar. Iar apoi, la sfârşit, precum obicinuit se întâmplă, isonarul pierzând-se cu privirea prin biserică, nu ia seama şi rămâne cu isonul şi după ce s'a isprăvit dejà cântarea. *Acesta* însă este de fapt un arfificiu es-

---

teligenţei artistice, în haosul fenomenelor afective, trebue să fie astfel exteriorizată, încât să impresioneze plăcut pe auditori, adică să nu creeze conflicte în sentimentele, de cari ascultătorii sunt animaţi. Mai mult încă, se cere, ca condiţie sine qua non, ca opera artistică muzicală, în care muzicianul creator redă sentimentele, pe cari intenţionează să le insufle şi altora, să fie veridică, adică să exteriorizeze real şi sincer, starea sufletească. Beethoven, de pildă, într'o scrisoare adresată lui Goethe, zice că scopul său nu este numai de a produce în sufletul auditorilor săi, emoţii neprecise, ci de a le deştepta înţelegerea şi a fi înţeles de către ei. O compoziţie muzicală cată deci a reconstitui, în mod fidel, în sufletul auditorilor, acele idei abstracte, pe cari compozitorul le-a fermentat în sufletul său, la crearea operii sale şi să caute a naşte aceleaşi idei şi în sufletul auditorilor săi. Ori toate acestea nu sunt posibile, de cât când se stabileşte o comuniune perfectă între creatorul artist şi auditorii săi.

192) VI, 30,

193) Prefaţa la Cromwel.

tetic, care dă impresia de misticism, sunetul pierzându-se în înălțime, cătră bolțile cerului.

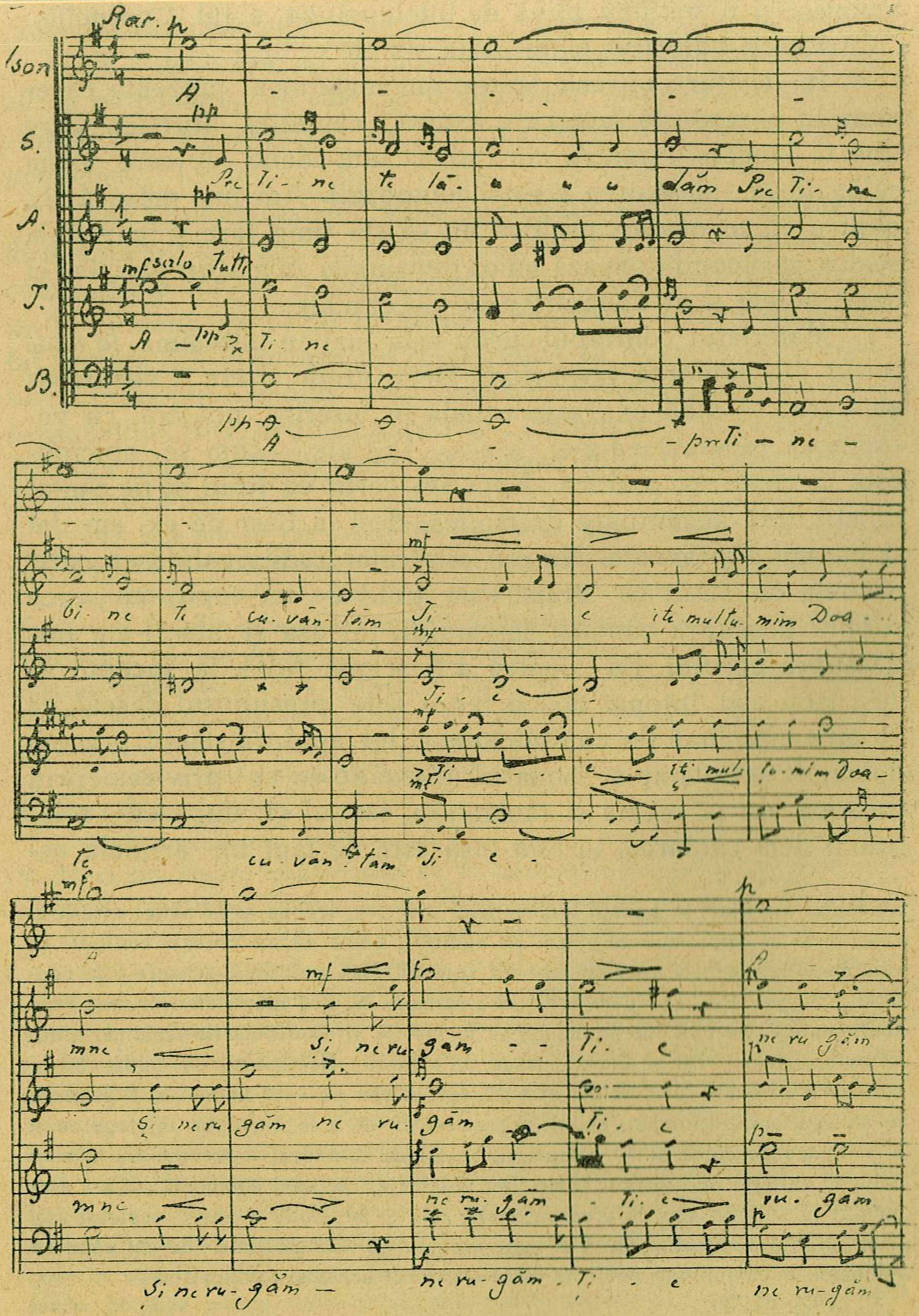

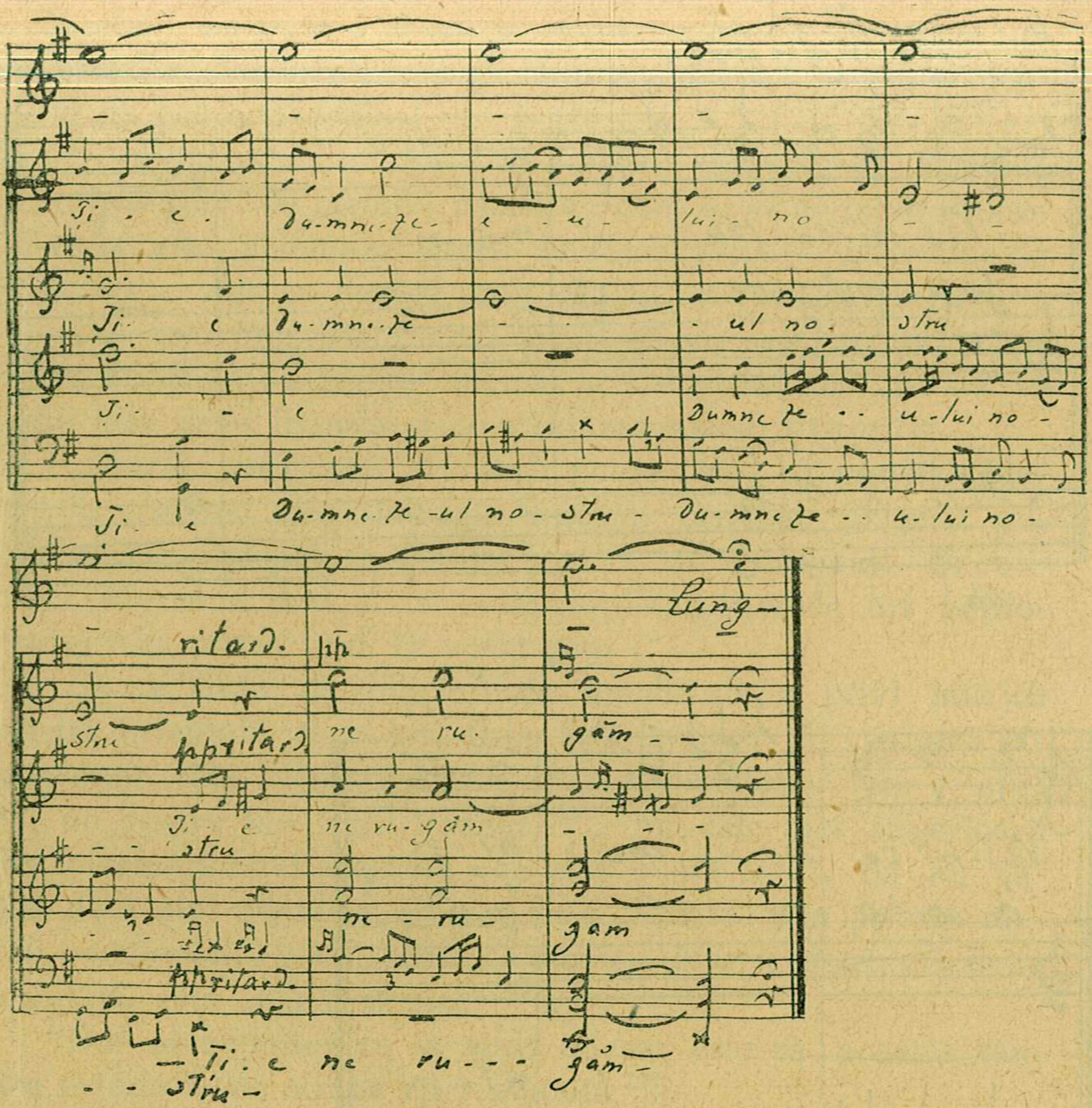

Vă mai aduc încă un exemplu: un cântec bisericesc pe glasul I, pe care toţi îl cunoaşteţi şi l-aţi auzit la înmormântări, grav, solemn—Veşnica pomenire. In armoniza acestei melodii, eu am evitat cadenţa perfectă uzuală, de sfârşit, pentru motivul că acesta este cântecul celor plecaţi pe calea veşniciei. In armonia acestui imn, eu aud dangătul clopotelor şi ecoul lugubru al bulgărilor de pământ, căzând pe sicriu. In acest cântec, de colorit oriental, eu nu văd o „moleşeală“; din contra *frigianul*—obsedant, în melodia altistului şi a tenorului—îmi stârneşte fiori de frigiditate sepulcrală a mormântului umed. Acest cântec să-l ascultaţi cu urechile spiritului şi mai ales să încercaţi să pipăiţi veridictul din nuanţarea difuză, ce se destramă, ca şi însăşi existenţa noastră, în neant.

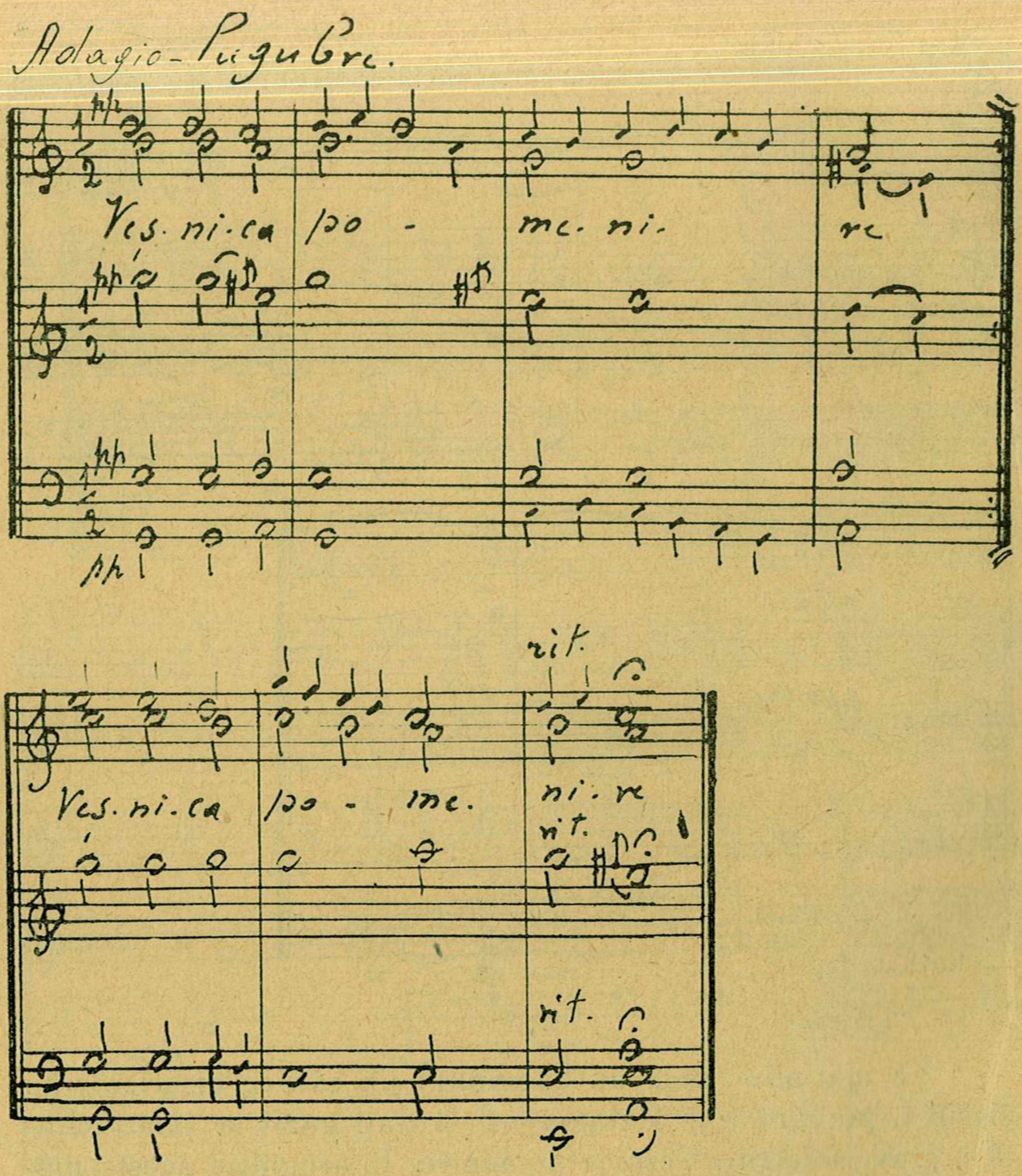

Câtă deosebire între acest imn magnific și celalalt, ce-l auziți executat peste tot, de corurile bisericești, în ritm trepidant de tamburină, pe care Românul la ironizat perfect, în două versuri:

Veș'ca, veș'ca
Nu-i,,, nimica!

V'am dat acest mic exemplu, ca să vedeți că și dintr'o melodie minusculă se poate face o lucrare de preț.

Ar trebui să dau mai multe exemple, de armonizarea tuturor glasurilor—lucrare realizabilă—însă nu după armonia

occidentală. pe care o găsim în toate manualele existente, ci născocind *o alta*, pentru că și cântarea noastră este *alta*, deosebită de cea apuseană.

Și ar trebui deașijderea să vă dau exemple de armonizări rele și bune de melodii psaltice—cum ar fi de pildă Prohodul Domnului, armonizat greșit de Muzicescu și foarte bine de I. Chirescu—dar aș depăși mult cadrul subiectului meu.

Din cele prezentate cred totuși că vă veți încredința că fără a ne duce cu gândul tocmai la Palestrina ori Lassus, se poate face ceva frumos și cu cântarea noastră proprie.

„Muzica religioasă orientală poate servi ca punct de plecare la creiarea unui limbagiu muzical original, propriu națiunilor din Orient", a afirmat just L. A. Bourgault Ducoudray, reflectând desigur la compozițiile monodice ori polifonice ce s'ar putea crea în acest gen.

Să ne lăsăm de obicinuința greșită de a privi muzica noastră orientală ca o artă înapoiată, primitivă, vrednică de desprețuit, căci „această mare artă a antichității, cum a afirmat un ilustru muzicant francez [194]), nu este nici superioară nici inferioară artei apusene ; ea este o altă artă". Să nu cădem deci nici odată în greșala de-a o privi prin prizma muzicii occidentale, căci, hotărît. muzica bisericească ortodoxă orientală, este „*o altă muzică*" [195]).

Dar obiecțiunea ce se aude adesea este că această cântare ortodoxă de strană nu-i plăcută [196]).

Este adevărat.

---

194) Saint Saens=Harmonie et melodie.

195) Theodore Gerold = Les pères de l'église et la musique.

196) In referire la „neplăcerea" ce o afișează unii față de psaltichia străbună, citățm cuvintele lui N. Iorga, extrase dintr'o conferință ținută la Paris, la 15 Martie 1925.

„Această muzică a fost deseori socotită neplăcută de streini cari au ascultat-o ; *ceia ce depinde*. Dacă nu ai o pregătire pentru înțelesul acestei muzici, ea poate părea ciudată la început, chiar de nesuferit câte odată. Dar dacă o ascultăm într'o biserică din sat — și sunt cântăreți de biserică de sat cu mult de preferat cântăreților din catedrale, căci primii pun în cântecul lor o sinceritate și profunzime de suflet, cari depășesc cu mult producțiile influențate de Occident, cum întâlnim în marile biserici, atât de modern transformate, *atunci nu ceiace auzim ne displace, ci lipsa de a auzi ceea ce nu am fost obicinuiți să ascultăm*".

Nu este însă plăcută, pentru că nu este bine executată. Căci şi diamantul, de nu-l vom lua şi curăţi de noroiu, de nu-l vom şlefui şi-i vom da luminile cari-i fac strălucirea, nu valorează nimic. Cum poate fi deci plăcută — adică agreabilă sufletului nostru de creştini pioşi--cântarea de strană, dacă este pururea neglijată, defăimată, oropsită şi aruncată în tină? Şcoalele de cântăreţi sunt organizate primitiv. Ele predau doar oleacă de *ştiinţă* psaltică. Ar fi de trebuinţă poate şi puţină *artă* — adică, prin aceasta, eu înţeleg simţire. sentiment, în execuţie, Şi nu s'ar cere prea mult sacrificiu, pentru a se ajunge la acest scop. Profesorii dela aceste şcoli, trebuie să posede şi ei înşişi acest dar, şi să ştie a-l infiltra şi elevilor.

Şcoalele superioare de muzică au ignorat existenţa la noi a unei muzici bisericeşti tradiţionale [197]) şi timp de aproape un

---

„In ceia ce priveşte muzica. e ca o superbă simfonie milenară".

„Ascultând cum cântă... au fost persoane cari au surâs. Sună aşa de simplu. Dar de îndată ce diaconul Popescu a mai cântat din belşug în acelaş senz, s'au simţit prinşi de această uşoară armonie, prin frumuseţea acestei muzici vechi. Nu mai vedeai sala... Nu mai vedeai pe cei prezenţi .. Te simţiai transportat în Evul mediu al Carpaţilor şi Balcanilor, şi un fel de întunecime cobora peste camera obişnuită. Lumina părea că nu pătrunde decât prin aceste ferestre înguste, tăiate în zidurile pline de fresci. Şi părea că auzi în depărtare unul din acele vechi clopote, cari prea adeseori au tăcut în ţară".

197) O ridicare a Muzicii bisericeşti psaltice s'a încercat cu ocazia infiinţării Conservatoarelor de Muzică din Bucureşti şi Iaşi, în anul 1864.

Astfel în Regulamentul Conservatoarelor, la ari. I al. 2 se prevede: „Scopul Conservatorului român este de a forma artişti români, în muzica bisericească, instrumentală şi vocală", iar în comitetul muzical intră şi rectorul seminarului local (art. 9, c)—la Iaşi Arh. Isaia Teodorescu, dela Seminarul din Socola. Totuşi dintr'un spirit de aversiune, pe care majoritatea profesorilor de Conservatoare, streini de neam, din acea vreme, cu toată stăruinţa ce s'a depus, la Iaşi mai ales, studiul muzicii psaltice nu fu admis la Conservator. Acolo ilustrul psaltichist, Gh. Dima, absolvent de Conservator cu „eminenţia", fiind numit în 1870, suplinitor de „cântări bisericeşti", este respins la concursul ţinut în Oct. 1870, pentru acea catedră, pentru ca apoi să fie admis, la acelaş concurs, ţinut însă la Bucureşti, la Martie 1873. Totuşi, curios, dela acea dată dispare denumirea de „cântări bisericeşti", dela catedra lui Gh.Dima, iar în loc apare numai cea de „cor bisericesc". Apoi în 1877, Dima nu mai figurează de loc, la Conservatorul din Iaşi. ci în locu-i se găseşte G. Muzicescu, profesor de Armonie şi Cor, care spulberă orice urmă de Muzică bisericească în studiile dela Conservatorul de Muzică din Iaşi.

O altă încercare s'a făcut şi în 1926—27 de diaconul Stupcanu, Iar în 1938—39 subsemnatul a reuşit deaşijderea să adauge la catedra de Teorie

secol, de când aceste şcoale există, s'au îngrijit să scoată artişti pentru teatre, opere şi orchestre filarmonice, adesea inexistente — sau, mai just, lăutaripentru cârciume şi cafenele. Pentru cântarea religioasă, practicată în zeci de mii de biserici, pentru mângâierea sufletească a milioanelor de credincioşi. din contribuţia cărora aceste şcoale s'au întreţinut, nu s'a cheltuit însă nici un sfanţ [198]).

In Apus, şcoalele înalte de Muzică au secţiuni speciale şi pentru Muzica bisericească respectivă. Ba încă şi la universităţi, se ţin cursuri de către profesori savanţi despre Muzica bisericească bizantină. La noi însă aşa ceva nu s'a pomenit.

Deci, precum pretutindeni se trâmbiţează — din nenorocire, chiar de unii clerici — această muzică bisericească se neglijează, sub motiv că este urâtă, când de fapt realitatea e alta : este urâtă, pentrn că se neglijează.

Şi acum un cuvânt de încheiere.

Celor cari nu pot, nu vor să facă nimic pentru promovarea cântării ortodoxe străbune; tuturor bârfitorilor, defăimatorilor şi înstreinaţilor, le adresăm o blândă rugăminte :

„Lasaţi să doarmăliniştită acea „la belle dormant en bois", căci. sigur, va veni negreşit odată şi la noi un Făt frumos, care o va deştepta din somnul ei".

Iară celor mulţi şi umili, cari cu râvnă ostenesc şi muncesc pe ogorul înţelenit al acestei arte bisericeşti splendide, le aduc versurile de patrioticească îmbărbătare şi adâncă simţire românească, ale marelui cântăreţ, Anton Pann :

„Cântă, măi frate Române,
Pe glasul şi legea ta,
Şi lasă cele streine,
Ei de a şi le cânta".

şi Muzica bisericească bizantină, la Academia de Muzică din Iaşi. adaos suprimat însă prin reforma învăţământului superior, din 1930.

La Bucureşti, o slabă încercare s'a făcut abia în 1901, prin creiarea unei catedre pentru studiul muzicii bisericeşti, deţinută de preotul Const. I. Popescu, care însă s'a desfiinţat degrabă.

198) Semnalez o anomalie : In programa şcoalelor secundare se prevede a se preda şi cunoştinţe de muzică bisericească. La Academiile de Muzică însă, unde se pregătesc viitorii profesori de Muzica vocală, nu se predă de loc Muzica bisericească. Unde învaţă deci viitorii profesori de Muzică, cântarea bisericească, pe care, conform programei analitice, trebuie s'o predea elevilor lor ?

Bibliografie

Jules Combarieu,—Histoire de la musique. (3 volume).
" " .—La musique, ses lois, son évolution. (10 volume).
A Hurel.—L'art religieux contemporain.
Encyclopedie de la musique et dictionnaire du conservatoire.
L. A. Bourgault Ducoudray.—Etudes sur la musique ecclésiastique grecque.
Ch. Bayet.—L'art byzantin.
Ch Diehl.—Byzanț. (trad. ed. Națională-Ciornei).
Hugo Richmann.—Die Geschischte der Musik. 5 vol.
" " .—Studien zur byz. Musik.
Egon Wellesz.—Byzantinische Musik.
" " .—Aufgaben u. Probleme auf dem Gebiete der byz. und orientalische Musik
D. Cantemir.—Istoria imperiului otoman.
N. Iorga.—Die Geschichte den otomanischen Reiches.
P. Thibaut.—Monuments de la notation ékphonétique et hagiopolite de l'église grécque.
Peter Wagner.—Gregorianische Melodien. 3 vol.
Pr. I. Petrescu.—Les idisméles et le canon dc l'office de Noël.
M, Poslușnicu.—Istoria Muzicii la Români.
G. Breazul.—Muzica primelor veacuri ale Creștinismului. (Studii Rev, Raze de lumină).
Macarie Ieromonahul —Teoreticonul și Anastasimatarul.
Pr. C, Bobulescu.—Lăutarii noștri.
I. Popescu-Pasarea.—Principii de Muzica bisericească orientală.
Nifon Ploeșteanu,—Muzica bisericească.
Badea Cireșeanu.— Tezaur liturgic.
O. Ursprung.—Katolische Kirchenmusik.

Notă. Nu am indicat uneori ediția, anul, locul tipăririi și pagina lucrărilor citate, așa precum se obicinuește îndeobște. Cu această am vroit să înțeleg că cititorii specialiști, cari se vor mai ocupa cu studiul cântăriibisericești să se ostenească să citească în întregime lucrările ce le-am menționat eu și, mai sârguitori decât mine, să extragă din ele și mai mult încă, tot ceea ce ar socoti folositor muzicii noastre ortodoxe.

Erată. In măsura a patra din cântecul Veșnica pomenire, se va scrie la tenor nota do, doime, în loc de pătrimile re—do.

CUM SE PRIMEAU ELEVII IN SEMINARUL DELA SOCOLA.

CU MAI BINE DE O SUTĂ DE ANI IN URMĂ?

La No. 3859, în biblioteca Seminarului Veniamin, printre alte manuscripte, se găseşte şi un manuscript ce cuprinde cursul de Arheologie biblică, aşa cum era predat pe atunci de Ierodiaconul Ieronim Buţureanu. Manuscriptul a aparţinut chiar autorului, căci poartă incălitura autografă a Ierodiaconului Ieronim.

Mai târziu, probabil, a fost folosit de elevi, căci printre alte jucării ale elevilor, găsim şi un „Ieronim jâdanu", o poreclă dată cu mai multă sau mai puţină răutate profesorului, probabil dupăce el nu mai era în viaţă şi manuscriptul lui, depus în biblioteca şcoalei, era cercetat de unii elevi în preajma vreunui examen.

Manuscriptul, în sine, nu prezintă cine ştie ce importanţă. Un curs de Arheologie biblică şi nimic mai mult.

Dar manuscriptul acesta are o scoarţă protectoare, din hârtie mai groasă. Pe această hârtie se găseşte petiţia de admitere în Seminar a unui elev.

Iat-o :

Cătră cinst. Epitropie a învăţăturilor publice.

Iscălitul aflândumă în vremea tinereţilor mele slujitoriu patriei necontenit în feliurite slujbe grele, pe care mam silit ale purta în cea mai mare sârguinţă şi mulţămire; Acum ajungând în vrâsta bătrâneţilor, având şi o familie numeroasă, nu am alt chip de a le da o bună creştere şi învăţătură ; prin..... e ajungă a fi mădulări folositoare statului.

Cu ocazia înfiinţării din nou a Seminariei la Mănăstirea Socolei, îndrăznesc a ruga pe cinst. epitropie ca să se milostivească a orândui în numărul candidaţilor şi pe un fiu al meu în vrâstă de 13 ani. Spre îndeplinirea folositorului scopos ce aveţi de a scoate bărbaţi vrednici şi a lumina patria ce până acum zăcătoare în întunericul neştiinţei.

Iară eu mă îndatoresc a nu stingheri pe fiul meu cât de puţin de la cursul învăţăturilor până ce se va socoti de cuviinţă că este în stare a fi de folos patriei, şi că numai poate rămâne acolo.

1833 Decembr. 10.

Prea plecată şi umilită slugă
Anastasie Stavrat.

Pe contrapagină găsim rezoluţia scrisă cu mâna proprie de Mitropolitul Veniamin, preşedintele Epitropiei învăţăturilor publice din Principatul Moldovei, epitropie instituită prin dispoziţiile recente ale Regulamentului organic. Iat-o :

1834 Gen. 4.

Preacuvioasă Arhimandrite, dacă va avea însuşirile cerute în cuprinderea instrucţiilor date, se va primi în numărul ucenicilor din acea seminarie.

Veniamin Mitropolit M.

De va fi întrunit candidatul condiţiile şi va fi fost primit în seminar, nu ştiu şi nici nu prea importă.

Din cuprinsul acestei petiţii se vede însă că, acum mai bine de o sută de ani în urmă, intrarea unui elev în seminar trebuia să fie îngăduită de Epitropia învăţăturilor publice, care avea în frunte pe Mitropolitul ţării. Apoi, se vede că Seminarul din Socola s'a *reînfiinţat* la 1833, după o întrerupere de cel puţin 5 ani, din cauza tulburărilor provocate da ocupaţia rusească şi mai ales din cauza distrugerii localului prin foc. Acest foc, provocat de aşezarea prea în apropiere a unor bucătării militare ale trupelor ruseşti a avut loc în 1827 (G. Adamescu, Ist. Sem. Veniamin, p. 56) sau 1828 (C. Erbiceanu, Ist. Seminarului Veniamin, p. 39).

N. D

Stanislav Vaklinov.

DOCTORUL.

In faţa dispensarului se auzi un plânset. Uşa se deschise şi în prag apăru o femee, care nu îndrăznea să intre.

— Domnule doctor...

— Intră, intră, lele Mincioviţo; ai venit tot pentru copil? — o întâmpină tânărul doctor pe noua venită.

Cu toate că sosise de câtăva vreme în sat, totuşi, doctorul a avut prilejul s'o mai vadă pe femeea aceasta şi altă dată, când i-a scăpat copilul de la o boală grea.

— S'o fi înbolnăvit iar Pètărciko [1])! Doar, ţi-am spus, să nu-l mai scoţi din casă : o fi răcit iar, că vremea-i friguroasă.

---

1) Petrică ; diminutivul dela cuv. Petre.

— Nu, n'am venit pentru Pètărciko — răspunse Minciovița; mulțumesc lui Dumnezeu, copilul este sănătos. Acum vin pentru alte nevoi. Am o vecină, baba Ivanița, — n'o cunoști dumneata—pe care n'am mai văzut-o prin curte de câteva zile. Azi dimineață m'am dus până la ea și am văzut-o, săraca, zăcând în pat; nu era nici vie, nici moartă. Nu se poate scula; parcă-i moartă. M'am gândit că-i păcat să se ducă pe lumea cealaltă fără nici un sprijin și am venit să te chem, ca să-i dai o mână de ajutor... dacă n'ar fi prea târziu; parcă mi-e frică. Este o sărmană, care n'are de unde să-ți plătească; și dacă nu vrei să mergi fără plată, noi, vecinii, o să punem mână dela mână și ți-om da ceva, numai să-i dai ajutor...

Doctorul și-a dat îndată seama, că este un caz grav și cât a vorbit Minciovița, el își desbrăcase halatul și acum era gata de plecare.

— Dacă-i așa să ne grăbim. Nu-i vreme de plâns!

După puțin timp, am ajuns înpreună la marginea satului, unde era căsuța bolnavei. Minciovița mergea după doctor, în care-și pusese toată încrederea.

— Știam eu — își zicea ea — că doctorul este om bun și are să vină s'o vadă pe biata bătrână. Era încredințată, că doctorul n'are să ceară bani pentru vizită.

S'au oprit în fața unei căsuțe aproape în ruină.

In cămăruța în care locuia bătrâna se intra chiar din uliță. Singura fereastră era acoperită cu hârtie și lumina pătrundea înăuntru mai de grabă prin spărturile mari ale pereților decât prin geam.

Preotul satului era acolo. O altă vecină îl chemase, la rugămintea bătrânei, care, simțind că i se apropie sfârșitul, voia să se împărtășească.

S'au salutat în tăcere.

Doctorul s'a apropiat de bolnavă. Intr'adevăr, și-a dat seama, că bolnava respiră greu. Trupul ei era sfârșit.

— De foame! — zise doctorul, adresându-se preotului. Se vede, că de multă vreme n'a mai mâncat nimic. Biata bătrână, nu mai trăește mult!

Bolnava deschise ochii, apoi gura, cu buzele ei uscate și cu multă greutate șopti:

— Părinte!

Preotul s'a apropiat de ea.

— Părinte, acolo în ladă am nişte bani... I-am pus deoparte pentru sufletul meu...

După ce mor, să-mi cumpăraţi untdelemn, ca să ardă în candela de pe mormântul meu...

Să ardă... ca să lumineze pentru sufletul meu!

Buzele ei palizi s'au mişcat încă de câteva ori, fără ca să mai poată scoate vre-un cuvânt.

Doctorul îşi ridică privirile dela bolnavă şi le îndreptă spre un ungher unde mijea lumina unei candele.

Licăririle galbene de lumină au atras privirile tuturor celor de faţă.

Doctorul a rămas astfel, privind multă vreme în gol. Abia când s'a stins ultima licărire de lumină în camera aceea aproape învăluită în întuneric, doctorul s'a trezit din visul lui şi s'a apropiat din nou de bolnavă. Preotul o împărtăşise. Bolnava era nemişcată. Trist, doctorul pipăi mâna uscată a bătrânei; era rece ca gheaţa.

— Părinte, s'a sfârşit; poţi să-i citeşti rugăciunile!

Şi doctorul s'a retras într'o parte.

Vântul pătrundea furios în cameră şi odată cu valul rece al iernii lua cuvintele preotului vânturându-le afară prin spărturile pereţilor.

Se făcuse destul de târziu, când preotul şi doctorul au plecat din casa moartei.

Au ajuns în drum. Pe doctor îl apăsa ceva greu pe piept.

— Părinte, am văzut de nenumărate ori moartea în faţă, însă nici odată n'am simţit-o mai aproape de mine ca azi. Bătrâna aceasta, pe care n'o cunosc, căci azi am văzut-o pentru întâia oară, mi-a dat mult de gândit, cu câteva minuţe înainte de a muri.

Ea a murit de inaniţie; de foame. N'a avut pâine. La început credeam că nu are bani. Insă când am auzit, că arată locul unde a pus cei câţiva leva pe care-i strânsese, mi-am zis că este o avară.

Dar după o clipă am izgonit acest gând: de ce-şi ascunde avarul banii şi nu-i cheltueşte? Iar bătrâna aceasta a strâns ban cu ban, pentru ca să cheltuiască suma — nu

pentru pâine, — ci pentru un alt lucru, pe care ea l-a considerat mai presus de cât pâinea : pentru untdelemn de candelă, care a ars totdeauna în casa ei şi pe care ea a vrut să-l ştie arzând pe mormântul ei. Aici este ceva pe care eu nu-l pot înţelege, însă simt că este ceva măreţ...

Este într'adevăr ceva minunat să încetezi de a mai trăi şi...

— Şi sufletul să-şi trăiască adevărata lui viaţă...

— Da, aşa învaţă religia creştină... Insă, părinte, eu recunosc, că problema aceasta nu m'a preocupat niciodată, ci abia acum... şi totuşi... tot nu pot înţelege... să ai bani şi să nu-ţi cumperi pâine, — ca să mănânci până te saturi... — şi să mori de foame...

— Doctore — îl întrerupse preotul — crezi că numai pâinea ne poate astâmpăra foamea ?

Doctorul parcă nici nu auzea întrebarea preotului.

— Sufletul tău n'a flămânzit niciodată ?

De data aceasta, doctorul tresări.

— Da, tocmai acest lucru l-am simţit acum în urmă. Şi mi se pare — lucru ciudat — că sufletul mi-e parcă pustiu...

— Da ! Fiindcă acum în urmă te-ai atins de un suflet, care era sătul... care ajunsese la un saţiu aşa de mare din grija pentru corp, încât... a murit de foame !

— Da ! ai dreptate, părinte !... Te înţeleg, când încep să'nţeleg pe biata bătrână răposată... Ea a murit de foame... însă era sătulă în drumul ei spre cer... De aceea şi-a închis ea ochii aşa de liniştită... Mă gândesc, cum poate credinţa să...

— Doctore, credinţa împărtăşeşte tuturor binefacerile sale.

— Poate, părinte, însă eu n'am trăit până acum astfel de clipe. Şi poate că din această cauză...

— Da ! Din această cauză nu-ţi poţi explica ce suflet avea baba Ivaniţa... Pentrucă nu ştim, că nu numai pâinea este necesară vieţii.

— Aşa ceva parcă-i scris în Evanghelie, părinte... Am mai auzit eu aceasta, însă nu făcea nici o impresie asupra mea.

Acum însă... acum o înţeleg. O bătrână muribundă mi-a descoperit sensul ei. Şi eu credeam, părinte, că pentru ca să înţelegi sensul Evangheliei trebue să fii teolog. Să asculţi cursuri şi explicări date de profesori...

— Aşa cum ai învăţat tu medicina ? O, nu, dragul meu. Adu-ţi aminte, că ucenicii lui Hristos au fost pescari; oameni simpli, neînvăţaţi. Şi cu toate acestea, ei au fost primii cari l-au urmat pe Domnul. Şi tot ei au fost primii cari i-au rostit cuvântul. Ştii toate acestea, nu ?

— Da, ştiu... dar îţi repet că problema aceasta nu m'a preocupat niciodată.

— Doctore, acum, te rog eu să meditezi puţin asupra acestei probleme. Ştiam că sufletul tău bun este aproape de Dumnezeu, însă n'ai avut prilejul să-l observi... să-l vezi. Eu sunt bucuros pentru cele ce s'au întâmplat azi. Bucuria mea depăşeşte tristeţea.

Licărirea unei vieţi de om s'a stins aici pe pământ, însă eu sunt încredinţat, că o altă licărire va începe să strălucească şi va deschide unui alt suflet omenesc cărăruia care duce la Dumnezeu. Iată adevărul... te-ai încredinţat?

— Nu ştiu, părinte... eu mă gândesc acum la hrana aceea pe care licărirea candelei de deasupra mormântului babei Ivaniţa o va da sufletului ei.

Preotul se uită mai cu luare aminte la prietenul său... şi privirea i se pierdu departe... în zare.

Au ajuns în faţa locuinţei doctorului, unde trebuia să se despartă.

Tăcut, doctorul întinse mâna şi-şi luă rămas bun de la preot.

Noaptea se aşternuse peste sat.

Ajuns acasă, doctorul aprinse repede lampa şi începu să caute ceva printre cărţi. Dintr'un colţişor al bibliotecii scoase o cărţulie legată în negru. Se aşeză la masă şi începu să citească.

Multă vreme după aceea, nu şi-a ridicat ochii de deasupra cărţii. Cetea cu nesaţ. Şi i se părea că printre rândurile Evangheliei se zărea — luminată de nenumărate candele mici — o cărărue, pe care, curată de orice lucru pământesc, urca spre Dumnezeu plin de smerenie, un suflet luminat.

Traducere din limba bulgară
de V. DUDU.

DE CE SĂ NU MAI PLÂNG?

Un bun prieten m'a îndemnat să scriu fără să plâng
Despre frumoasele câmpii basarabene.
Aşi vrea... atât de minunat mii flori bucegi să strâng
In slove candide şi vii, dar ploaie toate-mi cad pe gene.
Aşi vrea să nu mai plâng, căci mi-am sdrobit făptura.
Aşi vrea să cânt, să scriu, să-mi amintesc deodată,
Câmpii, 'nălţimi cu codri şi luncile spre Nistru,
Dar inima-mi se strânge, simt că mi-a slăbit armura,
Par mai lipsit de grai şi avânt ca niciodată
Si crivăţul la geam îmi vâjie sinistru.
Să nu mai plâng când am pierdut un rai clădit sub soare?
Să nu mai plâng când neamul meu în lanţuri moare
Strivit sub apriga prigoană bolşevică?!
Ori voi putea cânta cu glas de turturică
Atunci când sângele în rane mă dogoară
Atunci când gândul meu spre cei lăsaţi, într'una sboară?

I-am înţeles îndemnul şi-l port în suflet ne'ncetat
Ca un măreţ şi sacru vis şi cât curând voi scrie
Pictând tablouri şi vii din plaiul aşteptat,
Unde din grâne cu belşug, te pierzi prin crâng şi vie.
Acolo unde lângă râu vin jalea să-şi reverse
Pescarii, cari pluteau visând cu zile de-altă dată;
Unde cu inimi de păcat şi ceaţă şterse
Spre dangătul bisericii ştiau să cate.
Acolo unde'n primăvară, ciobanul dela stână
Lăsând să înfloreasca dealul, în fluer doina 'ngână,
Iar brazda în fâşii cu plugul ca oglinda,
Bădia cu plăvanii o'ntoarce fluerând,
Şi mândra ciocârlie spre-ai îndulci osânda,
Spre cer se 'nalţă'n cântec, în vuluri, tremurând.
Acolo unde'n sălcii, din seară până'n zori
In triluri fermecate se'ntrec privighetori
Şi'n lacuri spumegânde cu pânzele 'ntinse,
Ca lebăda pe valuri, fug luntrile surprinse.
Veni-va curând vremea când cotropit de vis
Prin luncile vrăjite cu flori basarabene,
Eu voi cânta slăvit, voi izbucni în scris:
Dorinţi, gândiri ce-acum murind îmi cad pe gene.
Curând veni-va vremea mărgăritari să strâng!...
Dreptataa stă cântar din ceas să se impue,
Căci Domnul curând, iată, pe veci ne dă răsplată.
Dar azi în fiecare zi cernit mereu tot plâng,
Cu sufletu-mi pribeag ţintit în cuie
Şi duc un dor nespus, o grea şi-amară plată.

13 Ianuarie. Pr. I. SÂRBU.

DORUL METAFIZIC

Poporul românesc, acest popor de oieri şi de plugari, a cunoscut şi a trăit, ca nimeni altul şi sub toate aspectele lui, noţiunea de dor.

Ii este cunoscut, ca ceva specific geniului păstoresc, din cauza distanţei, a singurătăţii şi a înstreinării, dorul de casă, de sat, de ţară.

Localizat în timp, din acelaş dor frăţesc de a fi pe veci împreună, s'a făcut unirea tuturor Românilor înstreinaţi şi tot din acelaşi dor se va realiza noul ideal în viitor.

Dar mai este şi un alt fel de dor, un dor care ne preocupă şi pe noi. Dorul de Dumnezeu, setea de divin, ca de o a doua patrie, după care, nostalgic tânjeşte sufletul acestui neam de Daci.

La Ruşi, de exemplu, acest fel de dor atinge uneori extremele. Lupta între Hristos şi Antihrist. Apocaliptism şi Nihilism, aceeaşi tendinţă excesivă, irezistibilă, de a duce lucrurile până la limitele opuse, animă sufletul rus, consumat de o mare şi tragică pasiune interioară, în dorul lui de infinit [1]).

Specific poporului nostru românesc, şi pentru aceasta intraductibil, plin de înţeles, el îşi are isvorul în însuşi sâmburele existenţei omeneşti, în genere.

Durerea de a nu mai fi în locul unde ai fost odată, pe care amintirea îl păstrează totuşi, mereu prezent, ca pe un cuib al fericirii pierdute.

Dorul este trăire interioară, aspiraţie, nostalgie...

Prin nesupunerea şi neascultarea de legile dumnezeieşti, omul a tulburat armonia primordială. Dorinţa *satanică*, astăzi, poate, mai accentuată ca oricând, *de a cunoaşte* şi stăpâni tainele firii, a fost urmată de tragice şi infinite consecinţi. S'a întâmplat atunci o ruptură. O dezintegrare din Tot, din unitatea existenţei. Şi din această sciziune şi dedublare, omul va pierde axa, centrul spiritual, pe Dumnezeu. Viaţa însăsi pierde în adâncime. urmează o gravă superficializare şi degradare a existenţei. O pierdere totală a Sensului care îşi ajunge culminaţia în mult divinizata civilizaţie modernă.

---

1) Berdiaeff, Nicolas : L'Esprit de Dostoievski, traduit du russe par Lucienne Júlien-Cain. Paris 1932, pag. 15.

Ce este oare toată tehnica înaintată şi intreg progresul timpului de faţă decât reeditarea şi consacrarea la infinit a aceluiaşi păcat luciferic de orgoliu şi nelimitată încredere în puterea omului, a individului ?!

Noui încercări de răzvrătire, noui Turnuri ale lui Babel...

Iar omul se va regăsi mereu singur, mereu neputincios.

Spiritul pozitivist, cultul raţiunii şi al suficienţii noastre satisfac doar în aparenţă, pentru o clipă. Jalnică şi trecătoare opacitate spirituală!

Dorul de divin, de evadare, prin descătuşarea din vremelnic şi pieritor, în spre cealaltă patrie, a spiritului nemuritor, vor constitui momente de sublimă iluminare şi împăcare cu divinitatea.

In acest sens s'ar putea vorbi despre un dor românesc, sau *mioritic*. Dorul care a dat naştere doinelor şi de care este plină întreaga noastră poezie populară. Existenţa este pentru român un dor continu. Un dor neîmplinit.

— „Dacă se ţine seamă de omni-prezenţa dorului în poezia noastră populară, s'ar putea aproape afirma, că existenţa este pentru român „dor“ aspiraţie transorizontică, existenţă care în întregime se scurge spre „*ceva* [1])“.

Sensul ontologic al acestui fel de dor depăşeşte condiţia existenţei naturale a veacului acestuia, şi tinde la viaţa de dincolo de moarte.

E dorul metafizic, dorul de împărăţia cerească a spiritului etern. El a fecundat întreaga noastră poezie populară şi asemenea unui tainic fir roşu, străbate de dincolo de tradiţia creştină a neamului nostru, din matca adâncă şi imuabilă a credinţelor ancestrale.

Să nu fie oare o reminiscenţă din timpuri străvechi, a unor puternice credinţi în viaţa viitoare, cari au înflorit cândva pe aceste meleaguri şi odată cu sângele, să se fi transmis neamului acestuia ?

Prin dor ne depăşim, ne înălţăm. El este creator. Garanţia împăcării neamului nostru românesc cu Dumnezeu.

Dorul în înţeles de trăire interioară este o poziţie românească în faţa realităţii divine.

Preot D. HRIŢCU.
Sabasa jud. Neamţ.

---

1) Blaga, Lucian: Spaţiul Mioritic. Bucureşti 1937, pag 176.

CRONICA INTERNA.

HRAMUL BISERICII SF. SPIRIDON DIN IAŞI.

In ziua de 12 Decemvrie 1940, Biserica Sf. Spiridon din localitate şi-a serbat hramul. Se ştie că în jurul acestui Sfânt locaş au luat fiinţă marele aşezăminte spitaliceşti – din Moldova – sub patronajul Sf. Spiridon, – unde-şi găseşte alinare şi vindecare multă lume necăjiră şi încercată de soartă.

La sărbătorirea acestui hram a luat parte şi Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit al Moldovei Irineu, oficiind Sf. Slujbă înconjurat de un numeros sobor de preoţi şi de un public distins.

La sfârşitul Sf. Liturghii Inalt Prea Sf. Sa a rostit o înălţătoare cuvântare evidenţiind viaţa austeră a Sfântului Spiridon şi credinţa Sa făcătoare de minuni – în Sf. Treime.

„Sf. Spiridon este un luceafăr veşnic luminător pe cerul Bisericii creştine ortodoxe. Sf. Spiridon a fost păstor de oi, aşa cum în Vechiul Testament fusese proorocul Amos. Intrând apoi în monahism se îndeletnici cu râvnă în cunoaşterea şi trăirea Sf. Scripturi şi a Vieţilor Sfinţilor. Pentru marile merite a fost ales episcop în Trimitunda. In această mare misiune se distinge prin viaţă curată şi faceri de minuni. Minunea cea mai mare a fost aceia dela Sinodul I-iu Ecumenic 325, unde se hotărăşte că Dumnezeu fiul e de o fiinţă cu Tatăl – hotărându-se şi formulându-se dogma Sf. Treimi. Fiindcă misterul acestei dogme nu putea fi înţeles cu mintea omenească, Sf. Spiridon a arătat în chip văzut, luând în mână o cărămidă, pe care strângându-o, focul ieşi în sus, apa în jos, iar lutul rămase în mâna Sfântului.

Printre alte multe minuni făcute de Sf. Spiridon este şi minunea „Aşezămintelor Sf. Spiridon“. In numele Marelui Ierarh se

face Biserica Sf. Spiridon, adunându-se apoi atâtea averi date în numele şi în cinstea Sfântului de inimile caritabile ale creştinilor de pe întreg cuprinsul Ţării româneşti, pentru alinarea suferinţelor celor nevoiaşi. Atâţi domnitori şi boieri au contribuit la creiarea acestui aşezământ în care îşi alină suferinţele atât sufleteşti cât şi cele trupeşti cei necăjiţi şi încercaţi de soartă.

Primul ctitor a fost Ştefan Bosie, apoi domnitorul Moldovei Constantin Racoviţă, care a dat şi primul hrisov de reorganizare oficială, etc.

Prin timpuri grele a trecut şi trece această casă de ajutorare de sub ocrotirea Marelui Ierarh Spiridon care-şi revarsă binefacerile sale tuturor celor necăjiţi şi suferinzi. Mâna lui Dumnezeu va fi totdeauna asupra acestui locaş. Vă îndemn să sprijiniţi această instituţie, singura care a stat în ajutorul aproapelui în părţile Moldovei de atâtea veacuri".

Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit a oficiat Sf. Slujbă şi tot în această zi a sfinţit şi Cantina personalului de serviciu, înfiinţată prin grija D-lor Epitropi : Pr. Valeriu Iordăchescu, şi Dr. Plăcinţeanu. Deasemeni Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit a oficiat Sf. Slujbă şi a doua zi după hram - ziua ctitorilor-înălţând rugăciuni pentru fericita odihnă a celor ce s'au ostenit în ridicarea şi promovarea acestor aşezăminte. Cu această ocaziune, pentru a veni cât de puţin în ajutorul suferinzilor dela Sf. Spiridon, I. P. Sfinţitul a donat suma de 5000 lei. In numele tuturor celorlalţi conducători ai Epitropiei a vorbit Părintele Valeriu Iordăchescu mulţumind I. P. Sfinţitului, pentru osteneala ce şi-a luat-o, arătând în acelaş timp şi nevoile prin care trece instituţia. Cu această ocazie a fost hirotezlt econom-stavrofor şi duhovnic preotul Păucă Teodosie, slujitor vrednic la acest aşezământ.

Arhim. DIONISIE VELEA.

PATRONUL FACULTĂŢII DE TEOLOGIE.

Facultatea de Teologie a Universităţii din Iaşi are ca patron ceresc pe Sfântul Atanasie cel Mare, luceafărul luminos al luptei pentru formularea dogmelor ortodoxe din secolul al IV-lea. La Chişinău patronul Facultăţii se serba întotdeauna în cadre solemne. Oficia I. P. S. Gurie sau P. S. Efrem înconjuraţi de un sobor întreg de preoţi, iar răspunsurile le dădea corul minunat al tinerilor teologi. Se ţinea o predică şi o conferinţă, iar la Internatul Teo-

logic era zi de praznic. In 1940 s'a serbat ultima dată patronul Facultăţii de Teologie la Chişinău. A oficiat P. S. Efrem iar predica a rostit-o I. P. C. Arhimandritul Iuliu Scriban în capela arhiplină a Facultăţii. In sala festivă Dl. N. Popescu Prahova, decanul Facultăţii de Teologie a făcut o amplă expunere a situaţiei Facultăţii şi a muncii sale în ogorul Domnului. Dl. prof. Const. Tomescu a rostit o conferinţă despre Sf. Atanasie în regiunile dunărene. Au participat toate notabilităţile Basarabiei şi delegaţi ai Almei Mater din Capitala Moldovei.

P. S. Sa Efrem Enăchescu, Arhiepiscop-Locotenent a adresat câteva cuvinte duhovniceşti tineretului teologtc, îndemnându-l la cât mai multă activitate cărturărească şi bună sporire întru virtuţile creştineşti. Programul frumoasei serbări ne-a plăcut tuturor.

Acestea se întâmplau în anul Domnului 1940. In anul Domnului 1941 patronul ceresc s'a serbat în noua reşedinţă a Facultăţii de Teologie, în Metropola Moldovei. In seara zilei de 17 Ianuarie s'a oficiat la Biserica 40 de Sfinţi vecernie cu litie. Răspunsurile în melosul duios al imnelor bisericeşti cu ecoul lor profund metafizic le-au dat tinerii teologi. In 18 Ianuarie s'a slujit la aceeaş biserică Sf. Liturghie de un sobor de preoţi în frunte P. C. Sa Părintele Econom-Stavrofor Cicerone Iordăchescu, profesor universitar. Biserica era arhiplină. I. P. S. Sa Mitropolitul Irineu n'a putut veni, fiind în capitală. Era înălţător corul tineretului teologic, executat cu multă artă. După Tatăl Nostru, I. P. Cuv. Sa Arhim. Dr. Iuliu Scriban a rostit o prea frumoasă predică despre Sf. Atanasie, luptătorul neînfricat al ortodoxiei. In graiul vechilor cazanii a evocat magistral figura marelui ierarh, care rămâne peste veacuri un model de apărător neînfricat al ortodoxiei. Arată că anul acesta ne serbăm patronul ceresc departe de Chişinău, în Iaşii universitari, în care poposim acum, la vatra luminoasă a acestei cetăţi cu trecut cultural atât de important. Pasagiul ultim a impresionat până la lacrimi mulţimea auditorilor. Cei mai mulţi trecuseră prin Basarabia şi cunoşteau ţara bisericilor măreţe şi a mănăstirilor.

La sfârşitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. Sa Părintele Cicerone Iordăchescu. A schiţat în câteva cuvinte activitatea profesorilor şi a studenţilor dela Facultatea de Teologie din Chişinău, insistând în special asupra conferinţelor şi a predicilor, asupra participării active a Facultăţii la vieaţa bisericească, culturală şi na-

ţională a Basarabiei. După perderea Basarabiei, Facultatea de Teologie îşi continuă activitatea la Iaşi unde va îndeplini un rol important.

P. C. Sa îşi încheie cuvântarea arătând că trăim o epocă de renaştere religioasă şi naţională. S'au rostit polihroane pentru cei hărăziţi de bunul Dumnezeu să ne conducă. La comemorarea Patronului ceresc n'au fost uitaţi nici morţii scumpi ai Facultăţii.

S'a făcut parastas pentru răposatul Părinte Vasile Radu, fost profesor de studiul vechiului Testament, mort în toamna anului 1940 şi pentru tinerii ucenici în ale cărturăriei duhovniceşti ~ Serghie şi Gheorghe ~ foşti studenţi legionari ai Facultăţii de Teologie din Chişinău.

IOSIF C. NAGHIU.

E.

CRONICA EXTERNA.

MUNTELE SINAI.

Arhiepiscopatul ortodox din acest munte-a cărui independenţă religioasă a fost recunoscută de patriarhul din Constantinopol la 1576 şi reînnoită la 1782 - este compus dintr'o mănăstire - sf. Ecaterina - unde vieţuesc câteva zeci de călugări. In vatra mănăstirii mai locueşte un număr foarte mic de locuitori. Printre aceştia sunt şi colonişti numiţi „gebalie“ (oameni de munte). Ei ar fi urmaşii unei colonii de robi valahi, aduşi de împăratul Iustinian, în veacul al VI-lea, pentru nevoile mănăstirii (*Beza*, Marcu., Urme româneşti în răsăritul ortodox. Bucureşti, 1935, pp. 3-5).

In muntele Sinai se pot vedea şi azi multe urme sfinte româneşti: o sf. Evanghelie cu miniaturi, dăruită de voevodul român Ieremia Movilă, din 1598; paraclisul sf. Prodrom care este ctitoria, din 1576, a voevodului Alexandru Mircea, care a dăruit mănăstirii, sate, pământuri şi venituri în Valahia; hrisoave de danii de la diferiţi voevozi români, dar mai ales se află portretul, din 1696, al marelui voevod Constantin Brâncoveanu, îmbrăcat cu o frumoasă mantie blănită cu hermină. Portretul a fost descoperit, în 1935, de d. Marcu Beza, pe atunci consul al României la Ierusalim.

Să fim mândri de trecutul nostru, iar pilda celor mari s'o urmăm azi faţă de bisericile din ţară.

SIRIA.

Patriarhul din Antiohia avea - până la războiul mondial - 15 dieceze. După război i s'au luat trei şi anume: Erzerum, Mesopotamia şi Cilicia. Cele 12 dieceze sunt repartizate astfel: 6 în Liban, 5 în Siria propriu zisă, iar 1 in Lata - Kieh (vechea Laodi-

chee). Cu tot numărul mare al diecezelor, ele abia au 250 de preoţi care pastoresc 200.000 suflete, număr căruia trebuie să i se adaoge alţi 200.000 de credincioşi aflaţi în afară de mandatul francez, conduşi de aproximativ 150 de preoţi.

Patriarhul are sub jurisdicţia lui 15 mitropoliţi. El este ales din numărul mitropoliţilor şi de către aceştia, cu concursul episcopilor şi al unui număr oarecare de laici. Ei propun trei candidaţi, dintre cari guvernatorul desemnează pe noul patriarh.

Mitropoliţii sunt aleşi de preoţi şi de membrii consiliului laic, care există pe lângă fiecare diecezâ. Din trei candidaţi propuşi, Sinodul desemnează unul ca mitropolit. Resursele materiale ale patriarhiei din Antiohia sunt foarte slabe. Până la războiul mondial, ea beneficia de anumite venituri, pe care i le asigura Rusia.

Azi, patriarhia se întreţine din veniturile câtorva mănăstiri pe care le are şi din darurile credincioşilor.

In Octombrie 1935, doi mitropoliţi – Atanasie de Bosra Hauran, Djebel Druj şi împrejurimi şi Elie Karram al Labanului – şi un arhimandrit, Vasile Sidani – au vizitat România, pentru întreţinerea şi înărirea bunelor raporturi de prietenie, ca delegaţi ai patriarhului Antiohiei. Nu mult după aceea, Pr. arhimandrit Dr. Antim Nica – azi asistent la facultatea de Teologie din Iaşi – a plecat în Siria – la Damasc – unde a făcut studii frumoase asupra misionarismului creştin printre mahometani.

CEHIA. STRĂDANIA UNUI CĂLUGĂR.

Glavibor Breier, un ceh, trece la ortodoxie. în Serbia, după care începe să studieze sf. Scriptură şi să participe regulat la slujba bisericească. Cu timpul a făcut progrese mari. A învăţat şi limba slavă veche bisericească, după care, a plecat la sfântul munte Atos. Acolo a îmbrăţişat monahismul primind numele de Sava. Om harnic şi stăruitor, după câţiva ani este numit bibliotecar al mănăstirii Hilendar, unde-şi avea metania. A organizat biblioteca şi a întocmit un catalog a 500 de manuscrise aflate acolo. A trimis apoi manuscrisul catalogului la Praga, unde i l-a tipărit societatea ştiinţifică cehă.

Dar călugărul Sava s'a ocupat şi cu botanica, din dorinţa poate de a pătrunde mai mult tainele firii peste care stăpâneşte Dumnezeu. Şi a strâns el din jurul mănăstirii nu mai puţin de 1200 varietăţi de plante.

Cum frumusețele locului l-au încântat mult, părintele Sava scrie o carte asupra sf. munte Atos. Cartea a fost tipărită de muzeul național ceh. Călugărul a murit în anul 1912 și a fost înmormântat cu o deosebită cinste în incinta mănăstirii.

Și n'a trăit să vadă reînvierea bisericii ortodoxe cehe.

Dumnezeu l-a înzestrat cu daruri, a muncit de a înzecit talantul, dar s'au găsit și oameni de bine cari să-l încurajeze în străduințele sale și să-i publice lucrările. Și aceasta este mare lucru! Câți Sava nu vor fi prin mănăstirile noastre! (Гласник, no. 21. Belgrad 1940).

POLONIA GERMANĂ.

Timp de un an aproape, mitropolitul Dionisie, fost primatul bisericii ortodoxe polone, fusese înlăturat dela conducerea turmei sale. Conducerea bisericii o avea episcopul Serafim dela Viena, care fusese prin 1933 în țară la noi

In ultimul timp însă, ne vine vestea că mitropolitul Dionisie a fost restabilit în drepturile sale. Restabilirea i-a făcut-o d-nul Frank, guvernatorul Poloniei Germane, cu reședința la Cracovia.

După restabilire, mitropolitul Dionisie a hotărît să hirotonească pe profesorul I. Oghienco ca episcop al eparhiei de Holm.

A împărțit biserica ortodoxă din Polonia Germană în 3 eparhii. Mitropolitul a cerut și obținut încuviințarea, ca fiecate eparhie să-și aibă episcopul de naționalitatea respectivă.

A luat în primire toate arhivele consistoriului din Varșovia. (Raza, no. 557, 30 Noemb. 1940. București).

UNDE SE AFLĂ EPISCOPATUL ORTODOX POLONEZ.

Toți episcopii ortodocși din Polonia sunt vii și se află: Arh. Alexei în Crement, Arh. Alexandru în Pinsc, Arh. Pantelimon în Grodno, episcopul Simion în m-rea Dermansck, iar episcopul Policarp a primit parohie și trăește într'un sat.

Episcopul Sava de Grodno a plecat în America.

RUSIA SOVIETICĂ.

In acțiunea lor antireligioasă, ateiștii au transformat biserici, dându-le o intrebuințare cu totul contrarie menirii pen-

tru care au fost construite. Acţiunea aceasta însă nu a dat rezultatele prevăzute, căci credinţa trăeşte şi se răspândeşte mai mult, datorită, în bună parte şi bisericilor ascunse ca şi preoţii cari le deservesc. (oraşul Magnitogorsk). In Moscova mai sunt 24 biserici, dar numărul celor ascunse nu se cunoaşte.

Clerul „generaţiei noi" se poate grupa în trei categorii:

a) Unii, cari cunoscând bine marxismul, duc dispute împotriva ateiştilor; acestia au o mare autoritate. b) Alţii sunt preoţii călători. Ei călătoresc din oraş în oraş, din sat în sat, predicând pe Iisus Hristos şi săvârşind sf. Taine de care au nevoe credincioşii. Poporul îi hrăneşte.

c) Cei din categoria a treia sunt preoţii de sat, cari nu sunt numai preoţi ai altarului, ci şi doctori ai satelor.

Preoţii sunt plini de însufleţire pentru misiunea lor şi în predicarea Evangheliei nu se tem de nici o piedică. Biserica trăeşte în mod tainic, în inimile credincioşilor.

(Гласник, no. 7, Belgrad 1940).

— „*Bezbojnik*", organul de publicitate al ateiştilor militanţi, publică noile directive pentru începerea luptei impotriva religiei.

Ateiştii să nu se mulţumească—în lupta lor—numai cu măsurile de ordin administrativ, ca: închiderea bisericilor, interzicerea oficierii slujbelor bisericeşti, îndepărtarea icoanelor, etc., fiindcă în modul acesta, ideea religioasă formează nuclee apoi şi biserici ascunse. In deosebi, Bezbojnik se ocupă de teritoriile care au aparţinut Poloniei şi continuă subliniind că sentimentul religios din aceste teritorii este foarte puternic. „Duşmănia dintre romano-catolici ortodocşi, şi uniţi este considerabilă. Ar fi o greşală, dacă în aceste ţinuturi am înfiinţa asociaţiuni ateiste, când nu avem acolo cadre calificate. Trebue să dezvoltăm propaganda ateistă cu ajutorul învăţământului, arătând că nu este Dumnezeu, că Hristos n'a înviat şi că preoţii ortodocşi şi romano-catolici sunt nişte înşelători. „Metoda aceasta ar da rezultate mai bune, decât măsurile de ordin administrativ, mai ales când i se spune poporului, că autorităţile sovietice nu au nici un amestec cu religia lui şi nu-l opresc să creadă cum vrea".

Mulţi preoţi au murit mucenicește pentru apărarea lui Hristos şi a învăţăturii sale.

„*Rossiea*“, o revistă care apare în rusește la New-Jork, se ocupă şi de situaţia ortodoxiei din Rusia Sovietică descrisă de mitropolitul Anastasie, în baza informaţiunilor sigure, trimise, de acolo, de un prieten al său. Printre altele se arată, că la sfârşitul anului trecut mai erau în Rusia următori erarhi:

Mitropoliţii Serghie la Moscova şi Alexandru Simanski la Petrograd şi arhiep. Serghie Preobrajenski la Moscova, unde au mai rămas 15—20 de biserici, care se vor închide treptat, treptat.

„*Dvadţatka*“ (un grup de 20) conduce parohia şi este răspunzătoare, în faţa autorităţilor, printre altele şi pentru faptul de a nu se face propagandă politică în biserică. Preoţii se ocupă cu diferite meserii, tâmplăria, cizmăria şi a. Preoţii mai de frunte sunt trimişi în lagăre de concentrare. Au ramas numai cei bătrâni de tot sau cei slabi cu duhul.

Mulţi oameni mărturisesc ortodoxia şi cred în Iisus cu adevărat. Tineretul între 18—20 ani vine rar la biserică. El este educat în duh sovietic şi se află sub influenţa ateismului. (Idem, no. 21. Belgrad, 1940).

SLOVACIA.

La mănăstirea sf. Iov Poceaiovski din oraşul Vladimirova s'au organizat cursuri—de doi ani—de teologie şi pastorală, care, în 1940, au fost. frecventate de 10 ruşi, sub vârsta de 50 ani.

Absolvenţii—preoţi şi învăţători—vor preda învăţământul religios în şcolile primare (Idem, no. 21, 1940).

ARGENTINA.

In Argentina există o biserică creştină ortodoxă, ai cărei credincioşi sunt de nationalitate bulgară, sârbă, rusă, română, etc., cari contribue la uşurarea greutăţilor ei de ordin material. (Наст. Дѣло, No. 19 Sofia, 1940).

CALIFORNIA.

Cea mai veche biserică ortodoxă din America de Nord

este în apropiere de San-Francisco şi ea a fost clădită de ruşi la 1812. In fiecare an, ruşii merg acolo în pelerinaj, întărind astfel ortodoxia şi naţionalismul. (Idem no. 21, 1940).

SIRIA.

Acum cinci ani era o neînţelegere în lumea ortodoxă siriană din pricina unui erarh. Acum însă lumea s'a liniştit în urma venirii mitropolitului Epifanie la Damasc, unde s'a împăcat cu patriarhulAlexandru, faţă de care nu se supusese. (Idem no. 21, 1940). V. D.

ŞTIRI OFICIALE.

1. Sfântul Sinod, în şedinţa sa dela 2 Decemvrie 1940, luând în desbatere chestiunea preoţilor văduvi şi recăsătoriţi, a hotărât următoarele:

„PP. SS. Chiriarhi sunt îndrumaţi să respecte întru totul hotărîrile anterioare ale Sfântului Sinod şi când vor fi sesizaţi de atari cazuri de preoţi recăsătoriţi le vor lua în cercetare şi vor aplica prevederile Sfintelor canoane".

* * *

2. Ministerul Cultelor şi Artelor cu adresa Nr. 49740 din 1940 ne face cunoscnt, că înconformitate cu avizul Contenciosului acelui Minister Nr. 4085/1940, certificatele de sănătate ce vor fi înaintate în viitor pentru recunoaşteri de numiri să fie legalizate sau eliberate de medici primari.

In consecinţă personalul clerical se va conforma acestei dispoziţii.

* * *

3. Sfâutul Sinod cu adresa Nr. 1063/1940 aduce la cunoştinţă, că luând în discuţie chestiunea ornatelor cu care să se înmormânteze clericii a hotărît următoarele:

„Toţi clericii vor fi îdrumaţi să-şi aibă un rând de de veştminte (odăjdii) personale, corespunzătoare gradului ierarhic pe care-l deţin.

In caz de moarte, dacă se va întâmpla să nu-şi aibă vestminte personale, atunci să i se dea pentru îngropare, dela biserica unde slujeşte, un rând de vestminte, din cele mai puţin bune.

* * *

1. Se pune în vedere tuturor cucernicilor preoţi proeştosi, că potrivit dispoziţiilor chiriarhale anterioare, sunt obligaţi a trimete Sfintei Mitropolii procesele-verbale de inspecţie pentru bunul mers al învăţământului religios primar.

Deasemeni cucernicii proestoşi vor înainta rapoarte cu date statistice asupra mişcării sectelor din cuprinsul proestoşiei lor, cum şi măsurile preventive sau decombatere ce le-au luat.

Aceste date sunt obligaţi a le înainta cât mai curând posibil, pentru a se cunoaşte precis situaţia reală din Eparhie în comparaţie cu anii precedenţi.

Pr. C. N.

ORDIN CIRCULAR No. 1003,

DIN 29 IANUARIE 1941, CĂTRE PROTOPOPIILE DIN EPARHIE.

Prea Cucernice Părinte,

In conformitate cu dispoziţiunile în vigoare, — care au fost comunicate şi acelui Protopopiat la timp, fie prin ordin circular, fie prin revistă, — pe viitor nu se va mai da curs nici unei-numiri de preot sau cântăreţ, dacă, pe lângă actele ce se cer, raportul Protoieriei nu va conţine următoarele:

1. Publicarea vacantării postului.

2. Dacă pentru ocuparea lui s'au mai prezentat şi alte cereri; în acest caz, vor fi înaintate odată cu propunerea de numire,

3. Dacă s'au făcut s'au nu contestaţii, care deasemenea se vor înainte Sfintei Mitropolii,

4. Dacă s'a ţinut sau nu concurs.

Iar actele necesare la o numire de cântăreţi sunt următoarele:

1. Extractul de naştere,

2. Certificat de botez.

3. Extract de căsătorie,
4. Certificat de cununie religioasă,
5. Certificat de naţionalitate,
6. Certilicat de bună purtare,
7. Declaraţie de averea ce posedă personal, saţia sa, şi copiii minori,
8. Diploma de studii,
9. Livretul militar,
10. Extractul de naştere al copiilor minori, (dacă sunt),
11. Certificatul de sănătate, vizat de medicul primar al judeţului.
12. Certificatul de necondamnare, eliberat de Cazierul judiciar al Tribunalului respectiv,
13. Certificat că n'a suferit pedepse disciplinare în funcţiunile publice ce eventual a ocupat.
14. Un stat de serviciu în două exemplare.

Aşa fiiind veţi avea toată grija, ca pentru orice numire să se îndeplinească toate condiţiunile menţionate mai sus, cunoscând că, în caz contrar, raportul care nu va conţine, pe lângă lămuririle date şi actele specificate, va fi restituit Protoieriei, fără a fi înregistrat.

p. Mitropolitul Moldovei,
† Valerie.

Consilier Referent,
Pr. C. Vuescu.

PAROHII VACANTE

1. Parohia Sendriceni Gherghel, jud. Dorohoi, alcătuită din 5 sate, cu 2 biserici. Are 215 capi de familie şi 15 Ha. Casă parohială nu are.

2. Parohia Hăneşti, jud. Dorohoi, compusă din 5 sate, cu două biserici. Are 673 capi familie, 21 fălci teren şi casă parohială.

3. Parohia Broscăuţi, jud. Dorohoi, alcătuită numai din satul Broscăuţi. Are două biserici, 777 capi familie şi 22 Ha. pământ. Are casă parohială.

4. Parohia Stânca, jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, cu două biserici. Are 402 capi familie, 19 Ha. teren bisericesc şi casă parohială.

5. Parohia Tulbureni, jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate cu 189 capi familie şi o singură Biserică. Are 11 Ha. teren bisericesc şi o casă parohială.

6. Parohia Drăceni, jud. Baia, compusă numai din satul Drăceni. Are biserică, 429 capi familie, 24 Ha. teren bisericesc şi casă parohială.

7. Parohia Cristeşti jud. Baia. Are 2 biserici, 562 capi familie, 44 Ha. teren bisericesc şi casă parohială.

8. Parohia Mălini, jud. Baia, alcătuită din 3 sate, cu două biserici. Are 500 capi familie, 25 Ha. teren bisericesc şi casă parohială.

9. Parohia Liteni, jud. Baia, cu două sate şi o singură biserică. Are 560 capi de familie, 24 Ha. teren bisericesc şi casă parohială.

10. Parohia Oanţu, jud. Neamţ, cu două sate şi o singură biserică. Are 210 capi familie, 5 Ha. pământ şi casă parohială.

11. Parohia Borşa, jud. Iaşi, cu 3 sate şi două biserici. Are 360 capi familie şi 14 Ha. pământ. Casă parohială n'are.

12. Parohia Tataraşi-Aviaţie, din oraşul Iaşi. Are 460 capi familie. Nu are biserică şi nici casă parohială.

13. Postul de Diacon dela Catedrala Mitropolitană din Iaşi, rămas vacant prin hirotonia în Preot a Diaconului Ioan Tatulea

Toate posturile de mai sus, au fost declarate vacante, pe data de 1 Ianuarie 1941, în urma transferării titularilor la alte parohii.

14. La parohia „Precista" din oraşul P. Neamţ este vacant postul de preot ajutător, nu acela de preot paroh, cum s'a publicat — din greşală — în revistă pe luna Noembrie 1940.

POSTURI VACANTE DE CÂNTĂREȚI BISERICEȘTI.

1. Un post de cântăreț dela Biserica Sf. Trei Ierarhi din Iași.

2. Un post de cântăreț dela Parohia Sf. Pantelimon din Iași.

3. Un post de cântăreț dela Parohia Sf. Nicolae-Socola din Iași.

4. Un post de cântăreț dela Parohia Buna Vestire din orașul Iași.

5. Un post de cântăreț dela parohia Frumoasa din orașul Iași.

6. Un post de cântăreț dela parohia Sf. Treime din orașul Iași.

7. Un post de cântăreț dela parohia Uspenia din orașul Botoșani.

8. Un post de cântăreț dela parohia Cârjoaia jud. Iași.

9. Un post de cântăreț dela parohia Holda jud. Neamț.

10. Un post de cântăreț dela parohia Băbiceni jud. Botoșani.

11. Un post de cântăreț dela parohia Sf. Nicolae din orașul Botoșani.

12. Un post de cântăreț dela parohia Icușeni jud. Botoșani

13. Un post de cântăreț dela parohia Socea jud. Neamț.

14. Un post de cântăreț dela parohia Erbiceni jud. Iași.

15. Un post de cântăreț la parohia Leorda jud. Botoșani.

16. Un post de cântăreț dela parohia Bașeu jud. Dorohoi.

17. Un post de cântăreț dela biserica Catedrală Grigore Ghica V. V. din orașul Dorohoi, ce va devine vacant pe data de 1 Aprilie 1941, prin pensionarea titularului.

18. Un post de cântăreț In Biserica Catedrală Adormirea, din Tg. Neamț, ce va deveni vacant pe aceeași dată, tot prin pensionarea titularului.

MULȚUMIRI PUBLICE.

Sf. Mitropolie a Moldovei aduce pe această cale mulțumiri publice următorilor creștini pentru frumoasa lor pildă românească și creștinească:

1. D-lui *S. Goilav*, proprietar, pentru suma de 4000 lei dăruită cantinei școlare locale, asigurând astfel hrana pentru 24 copii până în Martie 1941.

2. D-nilor *Mihai și Cristea Goilav*, proprietari, pentru 77 care de lemne de foc dăruite creștinilor săraci. Aceste donațiuni s'au făcut prin osteneala C. Pr. Paroh P. Scobai, care a colectat 3000 lei și 450 Kgr. păpușoi, depuși la „Ajutorul Legionar" prin primăria locală.

(Parohia Cucorăni, jud. Botoșani).

1. Locuitorului Andrei Arnăutul cu soția sa, cari au donat bisericii: 1) Un clopot în greutate de 120 Kgr. în valoare de lei 25.000. 2) Una icoană a Maicii Domnului care a costat suma de lei 9000. 3) Una cruce mare pentru procesiuni în valoare de lei 1200.

(*Parohia Bârnova* jud. Iași).

Prea cucernicului Preot Econom *Maior Ioan Gheorghiu*, pensionar, din orașul Babadag (jud. Tulcea), care a dăruit suma de 10.000 (zece mii) lei sfintei mănăstiri Agafton din jud. Botoșani pentru casa stăreții, care se va construi.

Dumnezeu să le înmulțească izvorul darului, iar pilda lor să fie vie în inima oricărui român.

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ
Sub patronajul I. P. S. IRINEU
Mitropolit al Moldovei și Sucevei

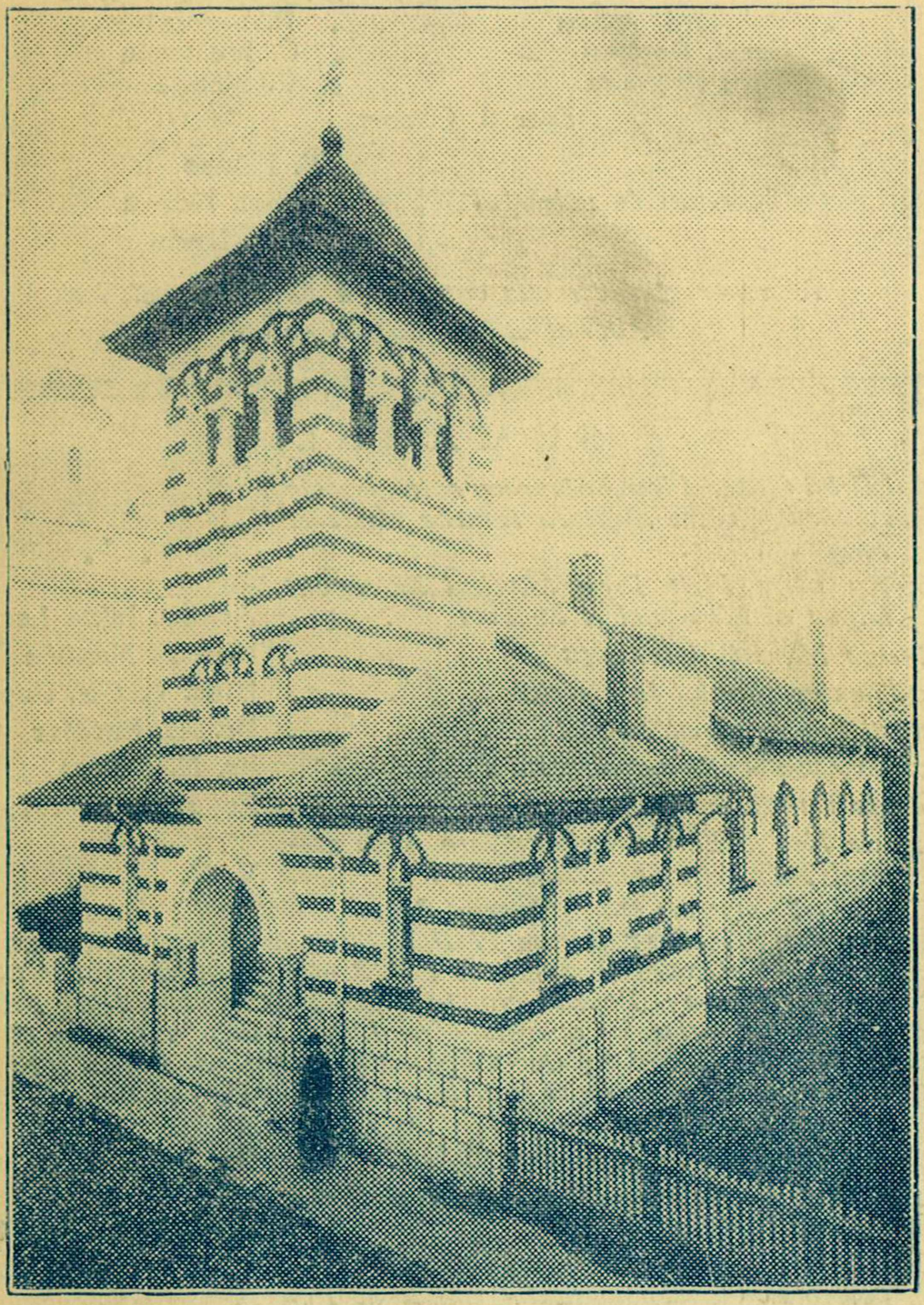

Ateneul popular „Sf. Haralambie“ din Iași (Dr. C. Angelescu)
înființat și condus de Pr. Prof. Gh. Niculea.

Anul XVII Februarie - Martie 1941 Nr. 2-3

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. Irineu

Mitropolit al Moldovei și Sucevei

COMITETUL DE REDACȚIE:

Pr. Cic. Iordăchescu
„ Val. Iordăchescu
„ Const. Roșescu
„ Gh. Petrovanu
Pr. Nec. Hodoroabă
„ D. Furtună
„ C. Munteanu
„ C. Matasă
Diac. I. Gheorghiță

Secretari de redacție: **Pr. N. Donos**, **Pr. Const. Nonea**, **d. Velicu Dudu**

Administrația la secția culturală a Sf. Mitropolii, Iași.

Abonamentul: 200 lei pe an.

SUMARUL:

Apelul D-lui General Ion Antonescu către femeia română și către slujitorii tuturor altarelor românești . . . . . ⁂

Memoriu către Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Irineu al Moldovei și Sucevei . . **Arhim. Irina Lecca**

Biblioteca Mănăstirii Neamțu . . . **Iosif E. Naghiu**

Atitudinea creștinului în biserică . . . **Diac. L. Gh. Popovici**

Mărturii împotriva stilismului . . . **Pr. Al. Bardier**

Asociația Absolvenților Seminarului „Veniamin“ . **Pr. N. Donos**

Căminele Culturale . . . . . **Econ. Ioan P. Țincoca**

Opera de Naționalism și culturalizare dela ateneul „Sfântul Haralambie“ (Iași) . . **V. D.**

OFICIALE: Telegrama D-lui General Rosetti, Ministrul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, adresată I. P. S. Mitropolit Irineu; Răspunsul telegramei; Scrisoarea adresată de I. P. S. Mitropolit Irineu, D-lui General Ion Antonescu; Decizie No. 14; Ordine Circulare către Protoerei; Adresa Revizoratului eparhial către I. P. S. Mitropolit Irineu cu privire la Decizia No. 2/940; Decizia No. 2/940, cuprinde Portul și ținuta clerului; Decizie referitoare la activitatea politică a clerului; Diverse alte adrese; Decizia No. 20

Model de activitate Protopopească . . **Pr. Econ. C. Cojocariu**

Biserica Moldovei în vremea lui Bogdan al III-lea cel orb (1504-1517) . . . **Prof. T. G. Bulat**

CRONICA EXTERNĂ; Bulgaria; Grecia; Iugoslavia; Guvernământul General al Poloniei; Rusia Sovietică . . . **V. Dudu**

NECROLOG: † Preotul Ioan Negoiță . . **Pr. N. Donos**

† Pr. Sebastian Sârcu . . . **V. D.**

RECENZII: Alexandru, Pr. P. F., Oștirea de geniu a Bisericii.

Parohii vacante. Posturi vacante de cântăreți.

209 - TIPOGRAFIA ALEXANDRU ȚEREK - IAȘI, STR. MÂRZESCU No. 9

ANUL XVII FEBRUARIE 1941 Nr. 2

MITROPOLIA MOLD'OVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ

APELUL D-LUI GENERAL ION ANTONESCU CATRE FEMEIA ROMÂNA ȘI CATRE SLUJITORII TUTUROR ALTARELOR ROMÂNEȘTI.

Apel către femeia română.

Femei române de pretutindeni,

In viața nouă, pe care am hotărît să o asigur Țării, gândul meu se îndreaptă și la voi.

Am nevoie de ajutorul vostru.

Și, știu că mă veți ajuta.

La temelia Statului așez familia.

La temelia familiei, vă cer să fiți voi.

Știu că pentru unele, vremuri grele și lipsite de înțelegere, v'au silit la munci, care odinioară— nu prea departe — erau sortite numai bărbaților.

Pentru altele, viața — lumii ce s'a prăbușit — de lâncezire în necinste, superficială, v'a îndepărtat dela chemările firești, v'a desgutat și descurajat, făcându-vă să căutați refugiu oriunde și uitare în orice.

Acele vremuri însă, nu se vor mai întoarce în Țara Românească, pentru că am făgăduit-o.

Numai în familie, puteți cuprinde taina adâncă a vieții, și numai prin familie, puteți fi înconjurate de adevărata dragoste și respect ce vi se cuvine.

Bărbații României care se clădește vor fi luptători. Luptătorii de fiece clipă. Acasă vor trebui să fie așteptați cu bunăvoință, căldură și ordine. Și aceasta o veți face voi.

Copiii lor vor trebui să-i înțeleagă și urmându-le—când anii le vor da putere — să reia lupta de unde a lăsat-o tatăl

lor, să o ducă mai departe—mai sus, cât mai sus. Această legătură între tată şi copil, care reprezintă permanenţa, adică, Neamul, o veţi face tot voi.

Iar, ziua care va cere copiilor voştri, să-şi facă „Casa" lor, să vă găsească iubite şi respectate, pentru a putea fi şi ei, din colţul modest al datoriei împlinite, îndreptar luminos şi sprijin nesdruncinat, căminurilor proaspăt înjghebate.

Un singur lux: al jertfei.

O singură podoabă: a cinstei.

Soţie, mamă, bunică.

Iată gândul Generalului Antonescu pentru femeia română.

Apoi, vă cer să împliniţi trei mari chemări:

1. Creşterea copiilor;
2. Asistenţa socială;
3. Apărarea hotarelor.

1. Creşterea copiilor. In România, cel mai preţios dar, pe care Dumnezeu îl aduce Neamului, este copilul. Darurile Cerului trebuesc cinstite cu mare îngrijire. Oricum va fi: bogat sau sărac, frumos sau urât, îngrijit sau părăsit, dotat sau nedodat, paşii lui vor trebui îndreptaţi pe acelaş drum; lupta continuă către cinste.

Să fie cinstit în toate.

Din cinste naşte: munca, buna cuviinţă, dragostea, cumpătarea, voioşia, seninătatea, bunătatea, jertfa şi chiar eroismul.

Sufletul unui copil este cea mai plăpândă alcătuire, în care impresiile capătă ecouri uriaşe, ce se transformă în înclinări pentru o viaţă întreagă.

Să-i deprindeţi să creadă în Dumnezeu şi Biserica Lui.

Să se închine cu tăria cu care Biserica era iubită de strămoşii noştri. Să se deprindă să-şi apropie sufletul de Dumnezeu, şi să-i feriţi de trufia deşerăciunii lor.

Să le spuneţi că Neamul Românesc, în înţelesul nesfârşit al generaţiilor, cuprinde toate sufletele morţilor şi mormintele strămoşilor. Că aceste morminte trebuesc cinstite. Prin cultul morţilor vor avea totdeauna sprijinul sufletelor care s'au jertfit pentru Neam. Şi că nu există putere în lume să poată opri biruinţa lui Dumnezeu şi a celor ce au crezut în El.

Tot prin cultul morţilor şi mormintelor strămoşilor îi

veţi face să iubească pământul ţării. Să le şoptiţi zilnic că prin ecoul şi îndemnul care vine din morminte a trăit şi trăieşte Neamul acesta.

Cunoscând orice limbi străine, să iubeasca un singur grai, acela al strămoşilor noştri. Adâncul firii româneşti nu

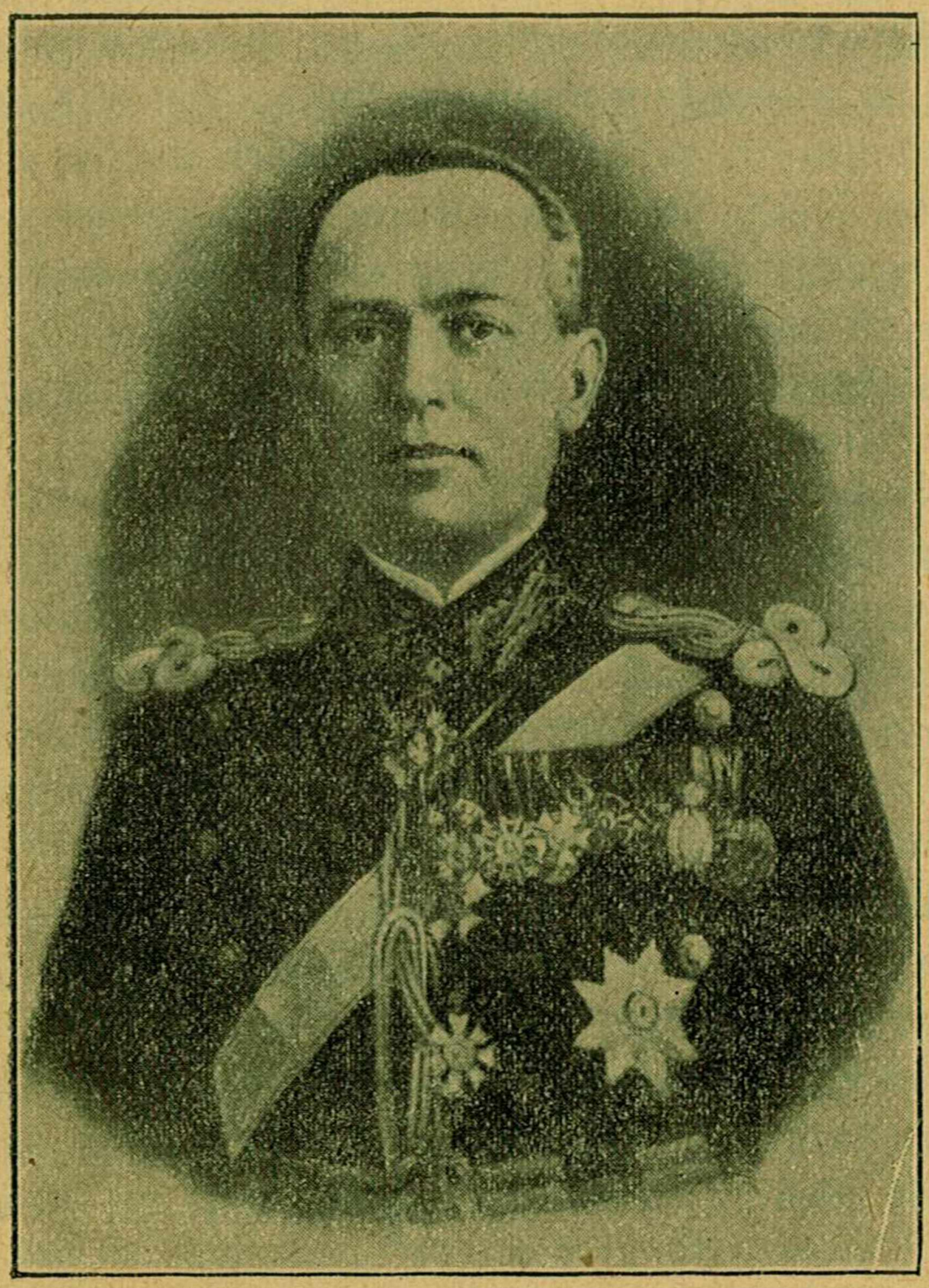

D. General Ion Antonescu
Conducătorul Statului Român şi Preşedintele
Consiliului de Miniştri.

poate fi cuprins decât prin graiul românesc. Să-l cinstească, să-l păstreze şi să-l lase moştenire nepătată.

Să-i creşteţi luptători, dar să-i deprindeţi să fie blânzi. Blândeţea este o podoabă unică a sufletului românesc. Blândeţea, oriunde, va găsi germeni de viaţă. Să le îndreptaţi zilnic mâna să ajute pe cel în nevoie.

Să le răspundeţi totdeauna şi la toate întrebările. Să le

cetiţi şi să cetească. Astfel îi veţi deprinde să aibă pasiunea de a se cultiva.

Şi, mai ales, învăţaţi-i să muncească. Munca să o iubească şi să o respecte pentrucă îndeamnă şi înobilează. Faceţi-i să înţeleagă cât de greu trece viaţă fără muncă. E groaznic să te simţi trăind ceas-cu-ceas, şi să nu foloseşti nimănui.

Gândiţi-vă şi înţelegeţi, că nu puteţi fi înlocuite şi că nimeni nu ar putea face nimic din toate acestea în locul vostru.

Pe măsura în care prin îndreptări de fiece zi, voiu aduce acestui Neam întreaga strălucire la care are dreptul să ajungă, în aceeaşi măsură, îndreptaţi-vă către familie, de unde nu trebuia să ieşiţi niciodată.

2. Asistenţa socială. S'a frânt trupul Ţării.

Sunt dureri adânci.

Fizice şi morale.

Toate trebuesc alinate. Şi fără întârziere.

Au rămas oameni fără casă, fără îmbrăcăminte, fără bani, oameni cari au trebuit să se despartă de orice agonisire şi cari, azi, sunt siliţi să pornească totul, dela început. E înfiorător.

Veţi trebui să lucraţi şi pentru ei.

In cadrul asistenţei, care va încerca să aline şi să repare până la ultima suferinţă, a ultimului om, mâinile voastre nu vor trebui să se oprească nici o clipită.

Să toarcă, să ţească, să coasă din zori şi până'n seară.

Fusul, andrelele şi „războiul", prin munca voastră neobosită, să le faceţi să reintre în cartea istoriei Neamului Românesc.

Aştept dela fiecare, după puterile voastre, ori cât de mici ar fi ele, dar şi după cât de mari ar fi puterile voastre.

In sfârşit şi trupurile obosite, ale ostaşilor, de veghe, să simtă căldura firului tors şi ţesut de mâinile voastre.

Luând şi voi asupra voastră din durerile de azi, suferinţa unei părţi va fi a tuturor, şi din rănile de ieri ale unui neam întreg, voi pune mâine Ţării temelii de fier.

3. Apărarea hotarelor. Hotarele unui neam sunt mărginite de strălucirea concepţiei lui.

Apărarea lor, e ceasul cel mai greu şi sfânt din viaţa unei ţări.

Atunci, să fiţi în rânduri, alături de copiii voştri, printre bărbaţii voştri, în faţa părinţilor voştri.

Şi să dovedim lumii întregi, că meritǎm să trăim, pentrucă nu putem fi înfrânţi.

Trebue să vă pregătiţi în această direcţie şi cu acest scop trebue să fiţi organizate.

Pentru aceste crezuri sfinte, cu puterea de înţelegere a sufletului vostru, vreau să vă găsească într'o coloană nesfârşită.

Hotărîte şi modeste.
Să nu apară nici un nume.
Doar murmurul recunoştinţelor să repete:
Femeia României!

Apel către slujitorii tuturor altarelor româneşti.

Pe plan social, la temelia Statului stă familia.
Pe plan spiritual aşez credinţa.

Am spus-o aceasta în scrisoarea răspuns, ce mi-am îngăduit să trimit I. P. S. S. Patriarhul, în calitatea mea de Conducător responsabil de noua îndrumare a destinelor neamului, în aceste grele clipe ale istoriei lui.

Găsesc de datoria mea să mă întorc cu faţa şi către voi, nu pentru a mă amesteca în atribuţiunile conducătorilor voştri fireşti, ci pentru a-mi îndeplini faţă de voi şi de Ţară îndatoririle mele de armonizator al activităţii şi al îndatoririlor tuturor în cadrul Statului. Numai în cadrul acestei concepţii, vin în mijlocul vostru şi cu dragoste de prim credincios vă spun că:

Biserica lui Hristos nu înseamnă numai ziduri, icoane coruri, lumânări, clopote, slujbă.

Ea este dragoste, jertfă, milostenie, trudă, curăţenie sufletească.

Oriunde trăieşte un suflet curat, acolo este un altar al dumnezeirii.

Pentru ca Biserica şi toate podoabele ei să primească cu adevărat harul ceresc, dacă vreţi să adăpostească cu folos pe cei ce înalţă rugăciuni, să-i facă să caute sprijin, şi genun-

chii lor odată ridicați dela pământ să-i poarte mai încrezători ca înainte, dați voi, întâi, Bisericii, tot ce Mântuitorul a așezat la temelia ei.

Cunoașteți mai bine ca mine în ce măsură cuvintele rugăciunilor voastre cuprind și desvălue drept-credincioșilor puterea sau slăbiciunea sufletului vostru.

Dacă gândul vostru nu este cu totul dăruit Creatorului, dacă inima voastră nu se frământă cu adevărat pentru păcatele oamenilor, atunci și zidurile Bisericilor sunt reci, și chipurile Sfinților de pe icoane sunt crunte, și clopotele sună spart și lumânările par stinse.

Faceți în așa fel, încât oamenii să simtă nevoia să meargă la biserică și să dorească ceasul de rugăciune ca o mare liniștire sufletească.

Evanghelia Mântuitorului este faptă. Ea nu a fost scrisă ca să fie, ci pentru că a fost trăită. Viața lui Hristos-Dumnezeu, a fost supusă trudei legilor omenești, a acceptat pecetea pedepsei divine și a luptat pentru răscumpărarea noastră. Așa ca din ea și numai prin ea să tălmăciți viața credincioșilor.

Ascultați poverile lor, și arătați-le că toate au fost trăite și înfruntate de Dumnezeu pentru biruința lor. Cel mai mic zbucium din viața oricăruia faceți-l să intre, să se regăsească și să se aline prin Evanghelie. Și veți vedea că rostul vieții nu le va mai fi străin, că durerile le vor primi și suferi cu credința că o fac întru biruința slavei cerești.

Tâlmăciți, în fiecare zi de sărbătoare, pe înțelesul tuturor, prin predici scurte și înțelepte, Evanghelia.

Invățați-i să asculte cu interes și să folosească în faptele lor, de fiecare clipă, tot ce această carte a suferinții a înscris numai din dragoste pentru oameni.

Numai astfel vor înțelege îndatoririle la care-i chiamă viața față de ei, față de familia lor, față de semenii lor.

Invățăturile Evangheliei să le desprindă din fapta voastră. Deaceea vă cer ca în viața voastră de toate zilele:

Să fiți cei mai iubitori.

Să fiți cei mai buni.

Să fiți cei mai drepți.

Să fiți cei mai cinstiți.

Să fiţi cei mai muncitori.

Să fiţi cei mai gospodari.

Să nu alergaţi niciodată după bani, fiindcă ei vă fac să alunecaţi pe panta patimilor omeneşti.

Politica să o goniţi din jurul altarelor, aşa cum a gonit Mântuitorul pe mânuitorii de bani.

Să o goniţi şi pentru voi şi pentru drept-credincioşii voştri. Ea a adus multă nenorocire în această ţară. Ea v'a învrăjbit pe toţi fiindcă politica, la noi, a însemnat pândă.

Să pândeşti un om, ca să-l dai la o parte ; un loc, ca să-l ocupi fără merit; un lucru, ca să ţi-l însuşeşti cu orice preţ şi prin orice mijloc ; o situaţie, ca să ajungi cât mai repede ca să te îmbogăţeşti peste noapte.

In România s'a terminat cu aceste obiceiuri. Nimeni, de azi înainte, nu se va putea aşeza decât acolo unde meritul şi puterile îl vor impune prin selecţiune, nu prin interese de castă sau prin intrigă şi calomnie.

Aceasta fiindcă nici în Stat nu se poate înfrânge, fără riscuri pentru toţi, ordinea naturală a vieţii.

Singura politică pe care trebue să o faceţi este aceea a iubirii de neam şi a apărării drepturilor lui sfinte, prin muncă, prin cinste, prin blândeţe, prin conştiinţă şi, mai ales, prin exemplul vostru în toate şi faţă de toţi.

Am pornit dela Icoane şi dela Altare. Să ne întoarcem la ele.

Propovăduiţi şi răspândiţi de acolo lumina care trebue să întreţină nestinsă flacăra focului nostru sacru.

Fără această încălzire continuă a sufletelor credincioşilor voştri, nici eu, nici nimeni altul, nu va putea îndrepta acest blând şi înţelegător popor, pe căile binelui.

GENERAL ION ANTONESCU.

MEMORIU CATRE INALT PREA SFINȚITUL MITROPOLIT IRINEU AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Din laconicele expuneri ale ziarelor, privitoare la cele discutate în ședința Sf. Sinod, ca și din comentariile ulterioare, referitoare la cele 30 puncte, prezentate de Dl. Ministru al Educațiuuii Naționale, Cultelor și Artelor — puncte ce privesc reorganizarea Bisericii — în care este înglobată și reorganizarea Mănăstirelor, și din care reiesă nemulțumirea față de prea slabul aport al mănăstirelor noastre către Stat, ca unele ce ne-am pus totdeuna nădejdea în conducătorii binevoitori ai noștri—și, mai ales, cunoscând, în deaproape, adevărata stare a lucrurilor, rugăm pe Inalt Prea Sfinția Voastră să-mi îngăduie, ca, în limita posibilităților, să expunem motivele ce ne îndreptățesc a susține cauza monahismului nostru național.

La origină, așezămintele monahale se pierd în negura trecutului poporului românesc, contopindu-se cu însă-și plămădeala ființei noastre naționale. Nicăeri nu erau ocrotiți mai bine strămoșii noștri, de către valurile distrugătoare ale năvălirilor barbare, decât în creerii munților, unde, cum spune poetul nostru Al. Vlăhuță: „în liniștea măreață, pe înnălțimele luminoase, departe de pământ și aproape de cer. sufletele celor care au trecut prin atâtea dureri, sorbeau, însetate, credința cea deținătoare de viață. O cruce de lemn, înfiptă la gura unei peșteri, însemna pragul unei biserici... Și vremea trece, trec sutele de ani, vânturând noroadele și schimbând fața lumii. Numai crâmpeiul acesta de Neam, nebăgat în seamă, și pierdut din vederea istorii, rămâne statornic aici și în lun-

ga-i întunecare, nimic nu se tulbură, nimic nn se strică din alcătuirea firii lui. Cum a intrat aşa va ieşi din munţi : acelaşi chip, aceeaşi limbă, acelaşi suflet".

Iată o icoană mişcătoare a împrejurărilor în care a fost silită să se desvolte legea creştină-ortodoxă a poporului nostru „până când tot mai lung răsuna toaca şi tot mai mulţi cuvioşi îi auziau chemarea". A trecut puhoiul hoardelor barbare şi voevozii au început a ridica biserici „întru lauda Tatălui ceresc" înzestrându-le cu cărţi, clopote, moşii, etc.

Dar, printr-un instinct superior de cultură, ctitorii principatelor noastre au căutat legături directe cu Bizanţul-centrul creştinismului, pe atunci — şi datorită primilor mitropoliţi bizantini ai Ţării Româneşti, s'au înnodat mai strâns legăturile noului stat cu mănăstirele Muntelui Athos. Afluxul călugărilor români la Muntele Athos — şi vice-versa devine tot mai numeros. Până când s'a abătut asupra Imperiului Bizantin urgia turcească.

Siliţi să se expatrieze, călugării din sudul Dunării au fost primiţi la noi cu generoasă ospitalitate, şi, în fugă, au luat cu ei comorile de cultură: manuscrise, odăjdii scumpe, epitafe şi icoane. Aşa se explică comorile de manuscrise slave din veacul al XIII-lea, aflate în mănăstirile noastre — şi tot pe această cale a ajuns, la mănăstirea Putna, vestitul aier vechi, cu inscripţie grecească — brodată cu fir — care fusese lucrat de călugăriţa Eufemia, împărăteasa Serbiei şi de fiica acesteia, Eupraxia, tot călugăriţă.

„In actul de danie al lui Vlaicu-Vodă, ctitorul mănăstirelor Vodiţa şi Tismana, Domnul lasă cu limbă de moarte, ca nimeni dintre urmaşii săi, să nu se amestece în administraţia interioară a mănăstirilor, ci călugării înşişi, după chibzuinţa lor".

Această grijă deosebtă, pe care Domnul o pune la întemeierea şi consolidarea mănăstirilor, se explică prin faptul că, într'o vreme, în care limba de cultură a Neamului era o limbă străină, pe care o înţelegea numai clerul şi pisarii din cancelariile domneşti, mănăstirele erau singurele centre de cărturărie.

In mănăstiri se aflau bibliotecile şi manuscrisele slave ; în mănăstiri se aflau şcoli, in care se învăţa arta caligrafiei se copiau textele Sfintelor Scripturi, împodobindu-le cu minia-

turi și inițiale frumos colorate. Din numeroasele notițe aflate în păstrarea Academiei Române, rezultă că cei mai de seamă cărturari ai veacurilor trecute, au provenit din școlile din mănăstiri: Bistrița, Neamțu, Putna, Voroneț, Slatina, Sucevița, Tismana, Cozia, Bistrița (Oltenia), Dealul, Govora etc, etc...

In același timp, în mănăstirile de călugărițe, se lucrau miniaturi broderii religioase, veștminte, din care a ieșit o întreagă artă minoră, de o rară frumusețe, apreciată de eruditi istorici de artă ca Strzygowski, Focillon și Ch. Diehl.

Grija de ocrotire directă a Domnitorului, pentru aceste așezăminte, s'a transmis din tată în fiu și organizarea lor era mândria Domnitorului.

Mănăstirele au fost, în trecutul românesc, neîntrerupte focare de cultură și de artă, centre din care pulsa viața spirituală în toate cuprinsurile Neamului. Textele tălmăcite și modelele de artă religioasă, creiate în chiliile mănăstirilor, erau copiate de preoții de mir și de cărturarii și artiștii laici și răspândite mai departe, în lumea satelor și a orașelor.

In această atmosferă, în care învațământul nostru, pornit din incinta mănăstirilor, era dat de cler, s'a format sufletul românesc, cu o puternică notă de religiozitate, pe care o găsim vibrând, până și în filele vechilor cronici. Astfel s'a creiat acea atmosferă de misticism, în care viețuește poporul nostru de milenii.

Prestigiul pe care-l dobândiseră mănăstirile era așa de mare, încât Domni și boeri se întreceau să le înzestreze cu sate și moșii, cu mori și prisăci și cu sălașe de robi.

Intre zidurile acestor sfinte locașuri de asistență și rugă, de cultură și de artă, și-au căutat, în anii bătrâneții — pacea în pregătirea pentru viața viitoare — membri ai familiilor domnitoare precum: Mama lui Ștefan cel Mare, Oltea Doamna, Teofana — Mama lui Mihai Viteazul, cea care în mănăstire se afla, când a primit vestea „desăvârșirei drag fiului ei, Mihai Voevod și de sărăcia Doamna sa și a cuconilor domnii lui, aflați în țările străine. Fui de plângere și de suspine ziua și noaptea, După aceea, cu vremea și cu ajutorul Domnului din cer și cu rugăciunile cinstiților părinți și plângerea mea, și suspinele sărăciilor lor din țările străine, Sfinția Lui din Naltul Cerului au auzit ci s'au milostivit de i-a scos din țările

străine, în ţara noastră de moştenire, şi mai vîrtos, i-au adus la Sfînta Mănăstire Cozia, pentrubătrâna şi jalnica lor Maică"..

Apoi amintim pe Maica Epraxia, soţia lui Vlad Călugărul ; Miliţa-Despina, cu numele de călugăriţă Platonida, care rătăcea de-a lungul zidurilor unei vechi mănăstiri, rememorând, poate, în bătrâna ei minte, puţina fericire şi multele ei lacrimi, de care a avut parte în viaţă.

Tot în mănăstire şi-au petrecut cei din urmă ani ai vieţii, Nestor şi soţia sa Mitrofana, părinţii marelui cronicar Gr. Ureche, marele logofăt al lui Nicolae Mavrocordat ; Radu Popescu şi mulţi, mulţi alţii.

Boerii pământeni, ca să nu-şi înstrăineze moşiile lor, îşi dădeau fiicele la mănăstire, înzestrându-le numai cu parte din moşii, pentru ca partea cea mare să rămână băieţilor, care aveau să le poarte numele mai departe.

Comorile de cultură şi artă, pe care le păstrau mănăstirele, ascunse pe plaiurile munţilor, explică, în parte, grija care au pus-o domnii, de a le întări cu ziduri şi metereze, ca pe nişte adevărate cetăţi.

Călugărismul ortodox implică, în sine, noţiunea de jertfă personală, căci membrii care-l alcătuesc îşi dau de bună voie persoana lor, conducătorilor, care-i pot folosi, la ajungerea de scopuri înalte, sau îi pot pedepsi în caz de abateri. De altfel, este singura instituţie în care şefii se pot folosi de cei puşi sub ordinele lor, fără a-şi simţi prea multe obligaţiuni faţă de ei. Soldatul merge la luptă, jertfindu-se pentru ţară. Călugării se jertfesc de bună voie pentru Biserică şi Neam—căci ei au fost şi sunt rezerva de luptă a Bisericii noastre. In împrejurările grele ale Neamului nostru, mănăstirile, pe lângă că au fost cetăţi de scăpare şi centre de cultură, dar ne-au dat slujitori cărturari—şi, mai ales, conducători eparhiali.

Se cunoaşte rolul ce l-au avut mănăstirile în luptele confesionale, formând zidul puternic de apărare al ortodoxismului român împotriva catolicismului şi protestantismului.

Dar, după cum în Istoria Omenirii, vedem că unei epoci de înflorire îi urmează alta de decadenţă, tot aşa şi în viaţa monahală a avut urmări această lege naturală, căci decadenţa monahismului ortodox românesc coincide cu ocupaţiunea fa-

nariotă din Principatele Române, când mănăstirele n'au mai putut rezista puhoiului fanariot.

Lupta sistematică a acestui anticlericalism ateist a avut ca rezultat expropierea bunurilor mănăstireşti—şi aici, accentuarea pantei, pe care a mers monahismul, cu paşi repezi, spre decadenţă. Intr'adevăr, nimic nu împiedică pragresul, ca sărăcia. Aşa că, atunci când, în schimbul bogăţiilor de odinioară, date de domnitori şi boierii ţării şi care au fost expropriate, s'a dat infima sumă, care azi este de *şase lei* pe zi, cu care este cu neputinţă a se trăi, era şi este firesc ca, grija zilei de mâine să înăbuşe aspiraţiile ideale.

Deci, sărăcia este punctul vulnerabil din istoria modernă a monahismului ortodox român.

Cei cari, până la această dată alcătuiau intelectualitatea românească, au pornit cu desaga în spate, după milostenii, sau—şi mai rău—au părăsit cu totul monahismul.

Lipsa de posibilităţi şi nevoia de întreţinere, deşi au dus la o asemenea stare de lucruri, toţuşi, aceste fiinţe devotate bisericii, şi-au îndeplinit şi-şi îndeplinesc cu prisosinţă datoria, căci, nu trebuie să uităm, că în momente din cele mai grele ale ţării noastre, monahismul a fost anonimul, care nu şi-a cruţat nici viaţă, nici strictul lui necesar, pentru orfan şi rănit: căci mulţi şi-or fi aducând aminte cum feşele ce le bandajau rănile, erau făcute din cămăşile călugăriţelor ; că, din perdeluţele dela geamurile chiliilor, s'au făcut cămăşuţe pentru orfani ; că însăşi rasa de şiac a fost prefăcută în hăinuţe şi papucei, pentru cei mici şi singuri pe lume.

Chiar în actualele împrejurări, să avem în vedere, că mănăstirile au amenajate spitale de campanie—Varatecul cu 110 paturi—amenajate de maici, cu generoasă dărnicie, cu care numai săracul ştie a da.

Pe lângă acestea, câţi orfani, câte văduve, câţi bolnavi nu-şi găsesc alinare în aceste sfinte locaşuri şi ce operă socială anonimă, se făptueşte aci, fără surle şi trompete ! Câte alte multe servicii nu a adus monahismul Ţării ; iar, în schimb, i s'au luat averile şi, parcă în ironie, se dă infima sumă de *şase lei pe zi, cu care nu-şi poate cumpăra nici jumătate de pâine, pe zi!!!*

Ori, dacă Statul vrea să folosească în totul această be-

nevolă jertfă individuală, n'ar trebui să ignore această forţă de rezistenţă a ortodoxismului nostru naţional—şi deci, a Ţării.

De n'ar fi decât considerentul, că aceste grupări creştine, străjuesc în jurul monumentelor noastre istorice, în jurul artei trecutului nostru, care ne-a plasat la locul de cinste în Istoria Artei generale—încă ar fi suficiente motive, ca statul să le poarte astfel de grijă, căci, dacă ar ar căuta să plătească îngrijirea acestor monumente, ce enormă cheltuială ar fi pentru Ţară şi, de bună seamă, că nu ar fi păstrate cu atâta sfinţenie şi devotament.

Dacă guvernele trecute, numai în vederea trecutului monahismului nostru l-a tolerat, fără a-i înlesni posibilităţile de manifestare, azi avem tot dreptul să ne punem nădejdile în conducătorii Ţării româneşti, cari se conduc numai de luminele lui Hristos; cari cercetează toate puterile vitale ale Neamului şi cari vor ca fiecare individ să producă maximum posibil, dela care să se folosească Ţara.

Sprijinit pe această nădejde, Inalt Prea Sfinţia Voastră, n larga Sa înţelegere, ne-aţi cerut şi noi am bazele nuoii activităţi, care ni umple de nădejde pentru viitorul mănăstirii noastre:

1) Am înfiinţat cursurile de educare religioasă, prin predarea catehismului şi explicarea Evangheliilor.

2) Avem 4 călugăriţe la Şcoala de surori de caritate din Bucureşti, care, reîntorcându-se în mănăstire, să înfiinţeze chiar în mănăstire o asemenea şcoală, sub conducerea medicului de circumscripţie.

3) Avem Şcoală la psaltichie şi muzică occidentală, care este atât de preţuită de cei care le aud.

4) Şcoala de adulte, care funcţionează de mai mulţi ani, a luat un mare avânt.

5) Pe lângă atelierul de covoare, am înfiinţat atelier de broderie artistică-religioasă, legătorie de cărţi—şi Şcoala de de artă decorativă şi pictură religioasă, care ne dă atâtea frumoase speranţe—căci vom putea reînvia arta noastră naţională şi vom lua din mâna străinilor de legea noastră, executarea icoanelor şi a celorlalte manifestări aristice-religioase.

Ne străduim să facem toate sforţările ca monahismul nostru naţional să ajungă din nou la înălţimea ce a avut-o în

trecut şi la care este rostul lui să fie, ca Aşezământ ce repezintă cel mai înalt ideal moral în Patrie.

Cum toate aceste îndemnuri au pornit dela Inalt Prea Sfinţia Voastră, suntem încredinţaţi că Inalt Prea Sfinţia Voastră veţi apăra cu toată puterea credinţii cauza existenţii monahismului nostru, a mănăstirilor, a acestor robi de bună voie ai Domnului nostru Iisus Hristos.

Rugăm pe bunul Dumnezeu, să lumineze pe conducătorii guvernului despre însemnătatea unui monahism puternic, care, ajungând „Cetatea de pe munte" care să-şi răspândească cât mai departe, în lumea Ţării noastre, razele înviorătoare, ar face din fii neamului, Fii ai luminii.

Mai rugăm pe bunul Dumnezeu, să Vă întărească în locul ce V'a aşezat, pentru a ne bucura de roadele operei începute spre înălţarea Bisericii noastre şi Slava Sa.

A Inalt Prea Sfinţiei Voastre prea supusă ascultătoare.

ARHIM. IRINA LECCA.
Stareţa M-rii Varatec, Jud. Neamţ.

BIBLIOTECA MĂNĂSTIRII NEAMȚU.

Privită pe un anume plan, mănăstirea apare ca o instituție eminamente intelectuală, în care au existat totdeauna biblioteci și cititori pasionați. După o anumită concepție istorică, în viitor se vor nota pe *papirusurile* Muzei Clio, mai ales numele creatorilor de așezăminte culturale.

Printre aceștia se va număra în primul rând biserica. Maxima latină — Ecclesia est mater historiae — devine o mare realitate mai ales dacă ne gândim la—historia romena.—Printre așezăminte culturale ale bisericii numărăm în primul rând *biblioteca*. marea depozitară a cărților și a manuscriselor pe cari le cercetau sufletele pioase, preocupate de problema credinței și a cunoașterii. Mănăstirile au păstrat în bibliotecile lor cărțile vechi și ne-au dat nenumărate manuscrise unice, In trecutul literaturii românești, monahii sunt cei dintâi cari scriu în românește și în mănăstiri se păstrează tot ce ne amintește de cărți scrise în primele epoci ale istoriei literare. Mănăstirile aveau biblioteci în cari călugării cărturari citeau și scriau. La Mănăstirea Neamțu au existat cărți foarte multe, dar le-a distrus incendiul din 24 Noembrie 1862. Despre acest incendiu găsim o însemnare interesantă pe Biblia lui Sevastiano Castelio dela 1564.

Insemnare.

„Să se știe că la anul 1862 Noem. 24 Sâmbătă spre Duminecă noaptea Sf, Monastire au ars — de un incendiu înfricoșat Sf. Monastire Neamț la tot patratul ei — adică toate chiliile din pătrat cu patru biserici, clopotniță, bibliotecă și tot ce avea Țara Moldovei mai de valoare științifică și materială, adunat aicea în timp de cinci secole (de la 1367-1863). Din biblioteca clasică,—dela această ardere din Târgul cel mare—

s'au scăpat din păcate numai câteva cărţi, printre cari şi această Biblie a lui Sevastiano Castelio, tipărită la an. 1564 şi am luat'o eu spre a o păstra ca un odor sfânt — spre ştiinţa mea şi a urmaşilor. Am luat'o dela păr. Duhovnicul Damian. Că atunci era legată în piele de pergament alb, la început şi la sfârşit avea câte 4—5 file de hârtie albă, scrise cu mâna în diferite limbi — latină, greacă, germană — note părăsite.

Din acele note se vede lămurit că această Biblie au trecut prin mâinile a multor bărbaţi mari, ca prin mâna lui Luther în castelul de Warthburg, etc., etc.

In timpul expoziţiei franceze dela 1865|66 au dispărut acele file cu note şi s'au degradat legătura de pergament. Apoi am legat'o eu aşa cum se vede şi am notat — spre ştiinţă.

1885 Febr. $^{12}|_{24}$, Huşi.

† Narcis Creţulescu Botoşăneanu.

Arhiereul Narcis Creţulescu a adunat toate cărţile ce au supravieţuit incendiului şi lui îi datorăm biblioteca de azi. Nu ştim ce era în bibliotecă pe vremea Stareţului Paisie Velicicovschi. Bănuim că au fost multe opere importante. Din fericire au supravieţuit câteva opere dintre cari menţionez:

1522

1. Athanasii Episcopi Alexandrini opera studiosus quam antea fuerint. A situ vindicata quorum catalogus sequitur.

Commentarii în Epistolas Pauli, qui a plerisque vulgario adscribuntur contra gentiles liber unus.

Dei incarnatione verbi ejusque, ejusque contra gentiles liber unus, ad nos per corpus adventu. Disputatio contra Arium.,

In vim Psalmorum opusculum, Exhortatio ad Monachos.

De passione Imaginis Domini Nostri Libellus.

Epistolae nonullae Romanorum Pontificum ad Athanasium de varüsquae quaestionibus Liber.

His interpretibus Christophoro Porsena Ambrosio Monacho Angelo Politiano Ioanne Capnione. Accessit praeterea operi, Erasmi Roterodami Paraclesis ipsiusque Athanasii Vita.

— Cum invencis aliquid ex opusculu S. Athanassii, nec

habueris chartam ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud, Cosmas Monachus apud Sophronium.

— „Când vei găsi ceva (vrednic de însemnare) din operele Sfântului Athanasie și nu vei avea hârtie, să scrii, scrie chiar pe hainele tale".

1557

2. Ioannis Zonarae, Monachi, qui olim Byzantii Magnus Drungarius excubiaru seu Biglae protosecretarius fuit, compendium historiarum in tres Tomos distinctum: quorum Primus agit de rebus Iudaicis. ab exordio Mundi usque ad Ibierosolymitarum excidium.

Secundus, Historiam Romanam, ab Urbe condita usque ad Constantinum Magnum breviter complectitur.

Tertius, Imperatorum res gestas a Constantino Magno usque ad obitum Alexii Comneni tractat.

Opus praeclarum ac diu desideratum nunc vero demum liber alitate magnifici generosimini D. Antonii Evvgeri, labore Hieronymi Wolfii. Grace ac Latine quinque condicibus inter se collatis, quam emendatissine fieri potuit inlucem editum. Singulis tomis sui additi sunt Indices, varriarum lectionum Annotationes.

Cum Caes, Maiest. gratia S. privilegio ad decernium: Christianis vero Galliarum regis Henrici ad sexenium cujus exemplum etiam propter plagiatos quosdam adiecimus. Basileae, per Ioanuem Oporinum 1557.

1636

Evanghelia slavonă tipărită la Liov — „Sfânta Evanghelie adecă bunavestire suflată de Dumuezeu Evangheliștilor, cu binecuvântarea Sanctității Sale Patriarhul și Prea sfințitului Kyr Petra Moghila, Mitropolitul ortodox. Cu osârdia epitropiei stavropighialnei biserici a Adormirii Maicii Domnului, în Lemberg, la 1636.

Nu cunoaștem numele bibliotecarilor mai vechi, cari au conservat cărțile. Știm numai de Arhiereul Narcis Crețulescu. iar azi e bibliotecar Ieromonahul Mitrofan Rudev, fost profesor de istorie bisericească la Academia Teologică din Petrograd.

Biblioteca de azi e preţioasă mai ales prin manuscrise şi cărţi vechi. Voi publica un catalog al manuscriselor.

Manuscrise Româneşti.

1) Rânduiala la facerea Duhovnicului (sec. XVIII).
2) Sf. Dimitrie Rostovschi, Doftorie duhovnicească.
3) Prohodul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu.
4) Rânduiala Privigherii (1770).
5) Tânguirea Maicii Domnului (1822).
6) Cântări la Sfântul şi marele Post.
7) Rugăciuni de multe trebi.
8) Sf. Maxim 400 capete „Pentru Dragoste".
9) Canon de rugăciune către îngerul păzitor.
10) Cântările lui Moise.
11) Canonul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu.
12) Sf. Filotei Monahul. Capete pentru tresvire şi rugăciune.

12 + 1) Cronică (neidentificată).

14) Aducerea aminte de suflet.
15) Proshinitarul Sf. Munte (1859).
16) Filotei Monahul, Isihie Preotul şi Sf. Simion Noul Bogoslov. Despre tresviie şi rugăciune şi alte cuvinte.
17) Calist, Arhiepiscopul Constantinopolului. Viaţa Sf. Grigore Sinaitul şi cuvintele lui. Traduse de Petru Rasoforul.
18) Sf. Atanasie, Intrebări duhovniceşti.
19) Sf. Nil Sorschi. Pentru lucrarea cea de gând. Trad. Tihon Monahul 1778.
20) Canon de rugăciune către Maica Domnului de Alexandru Ierei 1778.
21) Sf. Dosoftei. Cuvintele şi viaţa lui de Dositei ucenicul
22) Kyr Evghenie. Trimitere a tot cuprinzătoare (conţine şi o istorie scrisă de Gheorghe, Mitropolitul Moldovei în 1723),
23) Rânduială celor 12 Psalmi şi cuvântul 280 al Sf. Isaia Pustnicul.
24) Calist. Cuvinte pustniceşti.
25) Slujba Sf. Dimitrie al Rostovului.
26) Rânduiela tunderii în monahism.
27) Intrebări şi răspunsuri din Vechiul Testament de Matei Strungaru 1865.

28) Slujba târnosirii bisericii.
29) Sf. Calist. Cuvinte pustnicești.
30) Stareții Varsanuflie și Ioan. Cuvinte.
31) Slujba Sf. Părinți ce s'au sihăstrit în Muntele Athos.
32) Starea actuală a Bisericii Ortodoxe și a Mănăstirilor din Moldova. Traducere din rusește de Mihail Cogâlniceanu.
33) Sf. Grigore Sinaitul. Carte de învățătură 1825.
34) Pomelnicul părinților Sf. Lăcașului acestuia.
35) Sf. Dimitrie al Rostovului. Rozisc, adică cercetare pentru credința rascolnicilor Lipoveni.
36) Istorie pentru risipirea Ierusalimului de Gheorghe Garboreschi 1893.
37) Isihie Preotul. Cuvinte folositoare de suflet 1867.
38) Cuvinte pentru credință din viața Sfântului Grigore.
39) Sf. Grigore Sinaitul. Carte cu învățături.
40) Sfântă Evanghelie.
41) Sf. Nil Sorschi. Cuvinte pusnicești.
42) Sf. Isaia și Efrem Sirul. Cuvinte.
43) Istoria Măn. din Muntele Athos.
44) Starețul Vasilie de la Poiana Mărului. Lămurire asupra câtorva cuvinte din Sfinții Părinți 1869.
45) Sf. Atanasie Sinaitul, Nil de Sorska, Cuvinte.
46) Sf. Petru Damaschin. Invățături.
47) Andronic. Istoria schiturilor Buhuc, Oroseși și Lipova (de la M. Neamț) 1864.
48) Episcopul Diadoh, Cuvinte Pusnicești. Traducere de Neonil Monahu.
49) Monahul Filoteiu de la Sinaia. Cuvinte.
50) Ieroshimonahul Chiriac. Istoria unei călătorii în Rusia și aiurea 1839.
51) Sf. Isihie Preotul. Cuvinte.
52) Proroc pe lunile Iunie, Iulie și August 1792.
53) Deșteptarea sufletească de Varsanuflie 1884.
54) Sf. Vasile. Hexaemeronul adică tâlcuirea celor 6 zile dela Facere 1847.
55) Adunare a graiurilor și învățăturilor Sfinților Părinți 1808.
56) Sf. Simeon Noul Teolog. Cuvinte 1802.

57) Sf. Isidor Pelusiotul, Epistolii. Prelucrare de Monahul Teofan 1799.

58) Sf. Ioan Gură de Aur. Tâlcuirea Sfintei Evanghelii după Matei.

59) Sf. Simeon Noul Teolog. Cuvinte P. III.

60) Idem — P. I.

61) Idem — P. II.

62) Tâlcuirea Psaltirii de Enache Vătavu 1753.

63) Sf. Simeon Noul Teolog. Cuvinte 1802.

64) Patriarhii Constantinopolei, Alexandriei și Ierusalimului. Pentru Sf. Botez 1756.

65) Prolog pe Octomvrie, Noembrie și Decembrie.

66) Pavel Monahul. Adunare a învățăturii Sf. Părinți. Traducere de Monahul Climent 1720—1829.

67) Meletie. Istorie bisericească tradusă de Mitropolitul Veniamin Costachi, copiată de Gherontie Ieromonahul 1830.

68) Alcătuire aurită de Narcis Crețulescu 1880.

69) Narcis Crețulescu. Fragmente din istoria foastei Mănăstiri a Sf. Sava din Iași (1878-1879).

70) Invățături hristianești de Constantin Gafencu 1852.

71) Pateric 1856.

72) Isaac Sirul. Cuvinte traduse de Glicherie Ierodiaconul 1858.

73) Sf. Grigore Sinaitul. Cuvinte, 1800.

74) Canon de rugăciune.

75) Rânduiala târnosirii de Monahul Ștefan (1790).

76) Psaltire și Ciaslov de Mon. Inochentie Dobrescu 1785.

77) Rânduiala pomenirii ostașilor căzuți în războiu de. Ieroshimonahul Chiriac, 1849.

78) Sf. Isaia, Cartea II.

79) Varsanuflie și Ioan. Trimiteri și răspunsuri.

80) Sf. Epifanie, Cuvinte.

81) Sf. Atanasie. O parte din întrebări și răspunsuri.

82) Filotei Schimonahul Sfetagnost. Carte de mărturisire (1820).

83) Sf. Dimitrie al Rostovului. Doftorie duhovnicească traducere de Monahul Damaschin 1868.

84) Idem.

85) Cântarea Sfintei Treimi.

86) Pravila la Sf. Impărtășire de Duhovnicul Visarion, 1845.

87) Sf. Isidor Preotul. Cartea cu învățătură tradusă de Matei Monahul 1839.

88) Liturghier mic — român — slav — grec dela Ieromonahul Teofan, 1833.

89) Pavel Monahul. Adunarea graiurilor, Sf. Părinți traducere de Ieromonahul Vasilie 1799.

90) Parimier.

91) Liturghier arhieresc.

92) Paisie Invățături către stărețul Mănăstirii Vorona.

93) Paisie. Adunare de cuvinte al Sf. Părinți, 1766.

94) Sf. Grigore Sinaitul, Cuvinte cu o introducere de Stareţul Vasilie de la Poiana Mărului, traducere de Antonie.

95) Registru de documentele Mon. Neamțu și Secul 1862.

96) Schim. Chiril. Pomelnic ctitoricesc 1812.

97) Andronic Ierom. Istoria Mănăstirilor Neamțu și Secu Vol. I.

98) Idem — Vol. II.

99) Idem — Istoria pe scurt a tuturor mănăstirilor din lume.

100) Istoria M-rii Neamțu.

101) Registru privitor la înoirea gropniții de la 1901 (Arhiereul Narcis Crețulescu).

102) Condica averilor Sf. Monastiri Neamțu și Secu 1843.

103) Narcis Crețulescu, Dicționar de numele tuturor martirilor și a bărbaților mari ai ortodoxiei.

104) Haţișeriful Sultanului Solim II pentru Monastirea Xicopotamului (dela Athos) de Ierod. Amfilohie (1853).

105) Sf. Metodie, Arhiepiscopul Patarelor, Proorocii pentru cele ce vor să fie.

106) Idem.

107) Convorbiri în grecește și românește.

108) Poveste foarte minunată tradusă din cartea grecească. „Pildele și minunile grecești“ (1818).

109) Iosif Flaviu. Istoria Evreilor, traducere de Grigorie Ștefănescu.

110) Codice. Partea I-II.

111) Pravila călugărilor dela Sf. Mon. Dragomirna.

112) Așezământul Cuviosului Paisie pentru M-rea Noul Neamț.

113) Acaftistul Sfinților Voevozi.

114) Pomelnicul făcătorilor de bine a Sf. M-ri Neamțu-Secu.

115) Narcis Crețulescu. Istoria Sf. M-ri Noul Neamț.

116) Sinodiconul Sf. M-ri Neamțu 1873-1875.

117) Condici pentru cărțile moldovenești și grecești.

Manuscrise muzicale românești

1) Cântări pentru liturghie.

2) Privighier.

3) Teodor Fochianul. Heruvice pe toate glasurile.

4) Privighice (Polileu, Catavasii, Cântarea lui Moise, Prohodul) de Ierom. Dosothei.

5) Manuscris al lui Dosoftei Protopsaltul.

6) Iosif Monahul. Anexandorel.

7) Doxastica adică slavele de la praznicele împărătești ale Maicii Domnului și Sfinților de Visarion Duhovnicul.

8) Cântările Penticostarului de Visarion Duhovnicul 1839.

9) Heruvice de Visarion Duhovnicul 1839.

10) Irmologhion de Visarion Duhovnicul 1839.

11) Cântările Invierii de Visarion Duhovnicul 1843.

12) Cântările Postului Mare de Visarion Duhovnicul 1843.

13) Cântările privigherii de Visarion Duhovnicul 1843.

14) Diferite cântări (Heretismosurile la hramuri policroane) de Visarion Duhovnicul 1837.

15) Cântările Sf. Liturghii de Visarion Duhovnicul 1837.

16) Lambadarie. Antologhion.

17) Felurite cântări pentru Liturghie și Vecernie.

18) Macarie Protopsaltul. Cântările Sf. Liturghii.

19) Cântări pentru Sf. Liturghie.

20) Lambadarie. Diferite cântări.

21) Anexandare moldovenești de Ieromonahul Visarion.

22) Polilee bulgărești și românești.

23) Troparele și condacele praznicelor împărătești și a Sfinților de peste an, 1834.

24) Cântările din Sâmbăta cea Mare (de Sofronie?).

25) Irmologhion.

Manuscrise slavone

Există un „Catalog de cărțile sârbești și rusești, manuscrise vechi ce se află în biblioteca Sf. Monastiri Neamțu, precum și de cuprinderea lor și de însemnările istorice ce se găsesc în ele, făcut de Preasfințitul Melhisedec, Episcopul Romanului, în Sf. Monastire Neamțul în anul 1883 în zilele de 5—8 Septembrie".

Voiu reproduce titlurile tuturor manuscriselor precum și unele însemnări istorice în legătură cu autorii, după manuscrisul Episcopului Melchisedec:

1) Sf. Vasile cel Nou, Vămile Văzduhului. „Această carte ce se cheamă Vasilie Novâi am petrecutu-o ermonah Viniamin Clisiașu în zilele Ducăi Vodă leat 7120 Aug. 5 zile (1682). „Această carte ce se cheamă Vasilie cel nou o am cetit eu smeritul Ieromonak Lazar, proigumen, Gospodare Constantin Racoviță Voevod, leat 7261 Febr. (1753) și după accst Domn au venit Mateiu Vod. Sin Nicolaea Voevod va toi lito ieje viș pisach".

2) Psaltire sârbească.

3) Manuscris sârbesc. Cuprinde: Troparele pe 8 glasuri, troparele învierii, Acaftistul Maicii Domnului, Canonul Domnului Iisus Hristos, câteva canoane către Maica Domnului Canonul Paștilor, câteva texte evanghelice.

4) Convertirea la creștinism a Impăratului Ioasaf, O însemnare a Episcopului Pahomie al Romanului: „O, mila Ta Doamne mare este și minunată. Cartea aceasta plină este de toate învățăturile sfinte".

Pahomie, Episcop.

5) Evanghelie sârbească. O însemnare românească: „Acest Tetraevanghel l'au tocmit și l'au înoit Costin Păcurariu derept sufletul său și a părinților lui, ca să-i fie pomeana în veci amin. Vă Dni Ion Vasilie Voevod gospodar Zemli Moldovskoi bz. let. 7152 (1644). Urmează câteva cuvinte criptografice cu sensul — „Eu Grigorie aci am scris".

6) Cuvintele lui Damaschin Diaconul Studit la sărbătorile mari (sârbește).

7) Octoih sârbesc. O însemnare slavonă. „In numele Ta

tălui și al Fiului și al Sf. Duh. Eu Erei Filimon și popadia lui Cristina cu copiii lor Andronic și Nastea am cumpărat această carte *Anghirest* întru rugă și pomenire șie și părinților și copiilor noștri și am dat'o în templul Arhistratigului Mihail și Gavriil în satul Vindeoniu. Și dacă cineva se va ispiti să o ia afară de copiii și rudele mele să fie blestemat și de trei ori blestemat de Sfinții Apostoli și de cei 318 purtători de Dumnezeu sfinți părinți și de Mântuitorul Hristos.

— Această carte am legat'o eu însumi Diacon Ion din Țara Ungurească din Cetatea Silieși au plătit Iereul Lazăr și cu popadia lui Nastasia, nepotul Ereului Filimon din acelaș sat Vindeonu în anul 7150 luna Iulie 12 zile în zilele lui Ioan Vasilie Voevodu gospodar Zemle Moldovskoi (1644),

8) Isaac Sirul tradus de Starețul Paisie.

9) Angherist (octoih) de la glas 5 înainte.

O însemnare: „Pe această carte am învățat cu Nicolae și cu Andrei la părintele Michail la Mănăstirea Neamțului în zilele Mării Sale Io Ioan Nicolaia Voevod și Mitropolit era în Eși Mitropolitul Nichifor, și învățam noi la glas 7 la sedelnic și âmbla leatu 7255 (1745) Noemv. și era egumen părintele Ghedeon întâi la Mănăstire. Aceasta ca să se știe de când s'au scris aice".

10) Sbornic sârbesc cuprinzând: 1) Teologia lui Damaschin, 2) Iulian despre cartea Iov, 3) Exaemeronul Sf. Vasile 4) 16 prooroci ai Sf. Epifanie, 5) Robia Ierusalimului după Zonara, 6) Eresurile latinilor, 7) Eresul lui Varlaam și spunerea monahului David, 8) Corespondența Patriarhului Eutimie al Târnovului cu ieromonahul Nicodim de la Tismana, 9) Corespondența Patriarhului Entimie al Târnovului cu monahul Chiprian de la Athos, 10) Corespondența aceluiaș cu Mitropolitul Antim al Ungro Vlahiei.

11) Câteva cuvinte ale Sf. Atanasie, Chrisostom.

11) Istoria biblică (în sârbește).

12) Sf. Grigore Teologul (sârbește).

13) Octoth sârbesc.

14) Sbornic sârbesc (cuprinde vlața Sf. Paraschiva de Eftimie Patriarhul Târnovului și viața Sf. Ioan Hrisostomul de Arhiepiscopul Gheorghe din Alexandria).

15) Sbornic sârbesc (predici de ale sfinților).

16) Carte theologhicească compusă de Ieromonahul Simeon Polotchi în 1670 Iunie 9. Copiată în 1760 (în rusește).

17) Teofilact al Bulgariei. Tâlcuirea Evangheliei lui Ioan (rusește).

18) O carte sârbească (Stihiri de la litie, paraclis, panahidă, slujba împărtășirii, irmoase). „Această carte o au înoit Ieromonah Igumen Ioachim în anul 7137 Luna Mart 8 în zilele Domnului nostru Ioan Miron Barnovschi Voevod, Domn al țării Moldaviei (1629).

19) Invățătură dulce sau albină.

20) Viața Cuviosului Grigore. Episcopul Omiriților în Cetatea Tafaron de Episcopul Cetății Nigrin. O însemnare a Episcopului Pahomie. „Intru această carte și Viața Sf. Pavel Telenkin și a altor sfinți mulți foarte de mare folos și sânt două cazanii prea de folos una a lui Sf. George vel mucenic și alta la Dumineca Florilor scrise și făcute de sviati Grigori Țamblacu, care a fost Egumen aicea în Monastirea Neamțului și au fost și la soborul al optulea și mai pre urmă au fost Mitropolit la Chiev, care i-am și sărutat sfintele moaște în peșteră"..

O însemnare slavonă: „Această carte au înoit'o Monahul Mihail pentru șese zloți și șese aspri în anul 7090 Luna August în 15 (1582).

21) Sbornic sârbesc (cu semnătura Episcopului Pahomie al Romanului).

22) Tipicul slujbelor bisericești a Sf. Sava (scris de Arhimandritul Sinam de la Putna din [illegible] Teoctist)

23) Tetraevangheli
Măn. Neamț, la 7256 (1

24) Minei pe Decei

25) Manuscris sârbe

26) Minei pe luna

27) Triod sârbesc, c

28) Psaltirie sârbeas

29) Sbornic sârbesc
și din Sf. Vasile cel Mar

30) Sbornic sârbesc
despre viața ascetică).

31) Minei sârbesc pe

---

1) Își do[illegible]
rară citim [illegible]
— „P. S. Sa [illegible]
M-ri Neamț-Secu. Com[illegible]
brie 3, Arhierit 188[illegible] Au[illegible]

Măn[illegible]

[illegible]să de

[illegible]tislice ne
[illegible]icare într'o
[illegible] pe dinaintea
[illegible] oferite pentru
[illegible]să trăim cele mai

tălui și al Fiului și al Sf. Duh. Eu Erei Filimon și popadia lui Cristina cu copiii lor Andronic și Nastea am cumpărat această carte *Anghirest* întru rugă și pomenire șie și părinților și copiilor noștri și am dat'o în templul Arhistratigului Mihail și Gavriil în satul Vindeoniu. Și dacă cineva se va ispiti să o ia afară de copiii și rudele mele să fie blestemat și de trei ori blestemat de Sfinții Apostoli și de cei 318 purtători de Dumnezeu sfinți părinți și de Mântuitorul Hristos.

— Această carte am legat'o eu însumi Diacon Ion din Țara Ungurească din Cetatea Silieși au plătit Iereul Lazăr și cu popadia lui Nastasia, nepotul Ereului Filimon din acelaș sat Vindeonu în anul 7150 luna Iulie 12 zile în zilele lui Ioan Vasilie Voevodu gospodar Zemle Moldovskoi (1644),

8) Isaac Sirul tradus de Starețul Paisie.

9) Angherist (octoih) de la glas 5 înainte.

O însemnare: „Pe această carte am învățat cu Nicolae și cu Andrei la părintele Michail la Mănăstirea Neamțului în zilele Mării Sale Io Ioan Nicolaia Voevod și Mitropolit era în Eși Mitropolitul Nichifor, și învățam noi la glas 7 la sedelnic și âmbla leatu 7255 (1745) Noemv. și era egumen părintele Ghedeon întâi la Mănăstire. Aceasta ca să se știe de când s'au scris aice".

10) Sbornic sârbesc cuprinzând: 1) Teologia lui Damaschin, 2) Iulian despre cartea Iov, 3) Exaemeronul Sf. Vasile 4) 16 prooroci ai Sf. Epifanie, 5) Robia Ierusalimului după Zonara, 6) Eresurile latinilor, 7) Eresul lui Varlaam și spunerea monahului David, 8) Corespondența Patriarhului Eutimie al Târnovului cu ieromonahul Nicodim de la Tismana, 9) Corespondența Patriarhului Entimie al Târnovului cu monahul Chiprian de la Athos, 10) Corespondența aceluiaș cu Mitropolitul Antim al Ungro Vlahiei.

11) Câteva cuvinte ale Sf. Atanasie, Chrisostom.

11) Istoria biblică (în sârbește).

12) Sf. Grigore Teologul (sârbește).

13) Octoth sârbesc.

14) Sbornic sârbesc (cuprinde vlața Sf. Paraschiva de Eftimie Patriarhul Târnovului și viața Sf. Ioan Hrisostomul de Arhiepiscopul Gheorghe din Alexandria).

15) Sbornic sârbesc (predici de ale sfinților).

16) Carte theologhicească compusă de Ieromonahul Simeon Polotchi în 1670 Iunie 9. Copiată în 1760 (în rusește).

17) Teofilact al Bulgariei. Tâlcuirea Evangheliei lui Ioan (rusește).

18) O carte sârbească (Stihiri de la litie, paraclis, panahidă, slujba împărtășirii, irmoase). „Această carte o au înoit Ieromonah Igumen Ioachim în anul 7137 Luna Mart 8 în zilele Domnului nostru Ioan Miron Barnovschi Voevod, Domn al țării Moldaviei (1629).

19) Invățătură dulce sau albină.

20) Viața Cuviosului Grigore. Episcopul Omiriților în Cetatea Tafaron de Episcopul Cetății Nigrin. O insemnare a Episcopului Pahomie. „Intru această carte și Viața Sf. Pavel Telenkin și a altor sfinți mulți foarte de mare folos și sânt două cazanii prea de folos una a lui Sf. George vel mucenic și alta la Dumineca Florilor scrise și făcute de sviati Grigori Țamblacu, care a fost Egumen aicea în Monastirea Neamțului și au fost și la soborul al optulea și mai pre urmă au fost Mitropolit la Chiev, care i-am și sărutat sfintele moaște în peșteră"..

O însemnare slavonă: „Această carte au înoit'o Monahul Mihail pentru șese zloți și șese aspri în anul 7090 Luna August în 15 (1582).

21) Sbornic sârbesc (cu semnătura Episcopului Pahomie al Romanului).

22) Tipicul slujbelor bisericești a Sf. Sava (scris de Arhimandritul Sinam de la Putna din porunca Mitropolitului Teoctist)

23) Tetraevanghelier sârbesc copiat de Ghedeon Dinga, Măn. Neamț, la 7256 (1747) Oct. 29.

24) Minei pe Decembrie (sârbesc).

25) Manuscris sârbesc (teologie polemică).

26) Minei pe luna Mai (sârbesc).

27) Triod sârbesc, compactat de Mon. Ioanichie (7145).

28) Psaltirie sârbească.

29) Sbornic sârbesc (părți alese din Sf. Grigore Teologul și din Sf. Vasile cel Mare).

30) Sbornic sârbesc (cuprinde Cuvintele lui Doroteiu despre viața ascetică).

31) Minei sârbesc pe Septemvrie.

32) Rânduelile și pravilile mănăstirești de monachul Ioan Casian (rusește).

33) Sbornic sârbesc. Cuprinde : 1. Viața Sf. Sava Arhiepiscopul Sârbiei 2. Panegiricul Sfinților Simeon și Sava 3. Viața lui Constantin Filosoful întâiul dascăl al. neamului slavonesc 4. Invățături despre post.

34) Tâlcuirea Evangheliei lui Mateiu.

35) Tâlcuire la Cartea Iov de Sf. Ioan Chrisostom : „S'au scris această carte Iov cu mâna lui Visarion ucenicul lui Teoctist Mitropolitul Sucevei, din porunca Preasfințitului Mitropolit al aceleaș cetăți Kyr Gheorghe în Sf. Munte Aton în anul 7011 de pe isvodul sârbesc, pentru aceea iertați defectele“ (1503)

36) Manuscris sârbesc cuprinzând texte din Sf. Ioan Scăraru.

37) Antologie patristică în rusește.

38) Octoih mic sârbesc.

39) Cuvinte și învățături ale Sf. Părinți în sârbește.

40) Octoih sârbesc.

41) Tetraevanghelier sârbesc scris de Asachie Monahul în Monastirea Neamțului, depafară de Monastire în anul 7055 (1547). O însemnare „Să se știe de când s'a hirotonit Episcop Părintele Varlaam la Huși în zilele lui Constantin Nicolae Voevod și sa hirotonit în 30 de zile ale lunei Iunie, leat 7242 (1734).

42) Tetraevanghelier sârbesc.

43) Apostol sârbesc, cumpărat de Ierodiaconul Pandcratie de la popa Filimon.

44) Minei sârbesc. Insemnare: „Să se știe această Sf. Carte a cui este și de unde este, că este din Fărcășeni, a preotului Pavel din ot tam și au dat'o pomană în Broșteni, la Biserica unde este hramul Bisericii Sf. Nicolae“

45) Mineiu sârbesc pe luna Aprilie scris de robul lui Dumnezeu Trifon și l'a cumpărat de la dânsul monahul Misail cu 25 zloți și l'a dat M. Neamț. In anul 7082 luna August 12 în ceasul al 9-lea (1574).

46) Invățătura Sf. Părinți pentru viața monahicească (în sârbește).

47) Patericul schitului (în rusește).

48) Evanghelia lui Marcu.

49) Invățătura Sf. Părinți pentru viața monahicească și cuvânt despre sinoadele ecumenice (în sârbește).

50) Sf. Ioan Scăraru. Despre monahism, Sf. Macarie. Despre ierarhia bisericească (sârbește).

51) Noul Testament (în rusește).

52) Triod și Penticostar (în sârbește).

53) Cuvinte ale Sf. Ioan Chrisostom, Grigorie Teologul, Atanasie cel Mare, etc. (în sârbește).

54) Apostol sârbesc donat de „Io Ștefan Voevod, în anul 7008".

55) Nomocanon sârbesc scris de Ieromonahul Ghervasie în 1474.

56) Cuvintele Sf. Dorotei, Efrem Sirul, Isac Pahomie Despre ascetism.

57) Viețile Sfinților Simeon și Sava (în sârbește).

58) Rânduiala înmormântării călugărilor (în sârbește).

59) Sfaturi monahicești (în sârbește).

60) Mineiu sârbesc pe luna Mai.

61) Apostolul sârbesc scris de păcătosul Zaharia.

62) Cuvintele Sf. Efrem Sirul (în rusește).

63) 100 cuvinte ale Sf. Efrem Sirul (în sârbește).

64) Cuvinte ale Sf. Ioan Chrisostom (în sârbește).

65) Psaltire și Ceaslov (slavonesc).

66) 92 cuvinte ale Sf. Isaac Sirul (sârbește).

67) Cuvinte și voroave ale Sf. Ioan Hrisostomul (în sârbește).

68) Povestiri ale Sfinților Asceți (în sârbește).

69) Minei sârbesc pe August.

70) Tetraevanghelier sârbesc.

71) Mineiu sârbesc pe luna Octomvrie.

72) Slujba sărbătorilor lunare (slavonește).

73) Despre pocăință, despre rudenie. Cronologia Patriarhilor de la Constantinopol, Epistola a 3 Patriarhi din Siria. Pravila Sfinților Apostoli, Arătarea Arhistratigului Mihail lui Avraam. Arătare cum să se facă frăția de cruce, Arătare din Tipicul Sfântului Munte, Despre Armeni și Arțivurie.

74) Cuvintele lui Kyr Iosif Vriemie (în sârbește).

75) Vieți de ale sfinților (în sârbește).

76) Tetraevanghelier sârbesc.

77) Cuvinte la sărbători ale Sfinților Părinți. „Această

carte s'au scris cu mâna mult păcătosului monah Pahomie în mântuita de Dumnezeu cetate Lovcea, sub Arhiepiscopul Kyr Simeon. sub evseviosul Despot Alexandru şi sub fiul său Mihail şi s'au adus aicea în anul 6900 şi o au înoit Pavel, fest Episcop de Roman. In M-rea Neamţului în anul 7143 Decemvrie (1634).

78) Mineiu sârbesc pe luna Martie scris de Gavriil, la 1447.

79) Sbornic sârbesc (texte patristice).

80) Sbornic sârbesc (Prediciale Sfinţilor).

81) Evanghelie sârbească scrisă de Ionaşco, fratele preotului Irimii de la Coiceari, văleatul 7185 (1677) indictul 1 în luna lui Martie.

82) Tălmăcirea Apocalipsului şi a Profeţilor (în sârbeşte).

83) Teofilact. Tâlcuirea Evangheliei.

84) Sbornic sârbesc cuprinde: Cuvinte ale Sf. Efrem Sirul, Viaţa cuviosului Grigorie, Episcop de Negran.

85) Tâlcuirea Apocalipsului (în sârbeşte).

86) Triod, Penticostar şi Canoane ale Sfinţilor Părinţi (în sârbeşte).

87) Cuvinte ale Sf. Ioan Hrisostom (sârbeşte).

88) Minei sârbesc.

89) Triodul Patimilor. Insemnare: „Această carte s'au înoit în anul 7081 (1573) de Partenie Ermonah în luna Ianuarie şi a plătit Monahul Teodor din dreapta sa avere, ca să fie pomenirea lui şi a părinţilor lui".

90) Mărgărit sârbesc scris de Gavriil la 1443.

91) Liturghie sârbească.

92) Evanghelie sârbească.

93) Tetraevangelier sârbesc scris de Gavriil Monahul. „S'a început în luna lui Aprilie în 6 şi s'a săvârşit în anul al doilea luna Fevruarie în 3 în anul 6944 (1436).

94) Tetraevanghelier sârbesc.

95) Sf. Ioan Scăraru. Invăţături ascetice, scrise de Gavriil în 6954 (1446).

96) Cuvintele Sf. Ioan Scăraru despre asceză.

97) Vechiul Testament scris de Ier. Veniamin (1685).

98) Asmoglasnic sârbesc.

99) Acaftistul Maicii Domnului (în sârbeşte).

100) Gramatica limbei slavone de Ieromonahul Iachint, 1772.

101) Trebnic sârbesc.

102) Cântări bisericești (în sârbește).

103) Osmoglasmic sârbesc.

104) Sbornice sârbești (cuprinde toate cântările bisericești).

105) Rânduiala sfințirii bisericii cu tipicurile românești și cântările și rugăciunile sârbești.

106) Apocalipsă rusească. La început e textul cuvântării rostite de Mitropolitul Amvrosie la Măn. Neamțului, în 24 Februarie 1790.

107) Sbornic sârbesc scris de Gavriil la anul 6946 (1437). Pe copertă găsim o însemnare a Episcopului Pahomie al Romanului: „Aici este și mucenie lui Sviatii Ioan Novii scrisă de sviatii Gligorie Țamblac, ce au fost dascăl întâi dinceput în Moldova și egumen aicea în Neamțu și mai apoi Mitropolit în Chiev, cărui i-am sărutat și Sfintele Moaște".

Printre manuscrisele de azi, am găsit un caet scris rușește de Starețul Paise Velicicovschi. Pe prima pagină cităm o însemnare: „Acest manuscript se dă bibliotecii Sf-tei M-ri Neamțu ca să fie de blagoslovenie de la Păr. Starețul Paisie de când era stareț la Sf. M. Dragomirna la 1766 Iulie 31.

L-am dat eu arhiereul și starețul Sf. M-tiri Neamțu și Secu. 1909 Febr. 6.

† Narcis Crețulescu.

Cunoscutul istoric rus, profesorul Vladimir Iațimirschi, se ocupă de manuscrisele slavone de la Neamțu, în lucrarea despre cultura rusească (și în general slavonă) în Țările Române. Iațimirschi are și un catalog al manuscriselor slavone de la Mănăstirea Neamțului, dar e mai puțin complect decât catalogul Episcopului Melchisedec pe care l-am reprodus mai sus, eliminând însemnările cari nu se refereau la autor și descrierea aspectului exterior. De la 1883 multe manuscrise s'au perdut. Azi nu mai sunt așa de multe, dar e important faptul că există și azi la Neamțu, manuscrise slavone cari interesează trecutul literaturilor slave.

Manuscrise grecești

Datorită bunăvoinței Ieromonahului Mitrofan Rudev, am

putut traduce și titlurile manuscriselor grecești (mai puțin numeroase).

1. Viața Sfântului Acachie (sec. XVIII).
2. Viața Sfântului Diodor (sec. XVIII).
3. Viața Sfântului Teofan (sec. XVIII).
4. Fragment din cuvântările Sfântului Ioan Gură de Aur (sec. XVIII).
5. Câteva file din scrierea Sf. Vasile cel Mare despre monahism.
6. Fragmente din viața Sfintei Paraschiva.

Manuscrise muzicale grecești.

La Bibliotecă se găsește un catalog al manuscriselor muzicale grecești, alcătuit de Arhiereul Narcis Crețulescu, cercetător pasionat al trecutului acestei Mănăstiri [1]).

Sunt 18 manuscrise muzicale grecești din secolul al XVIII-a, cuprinzând diverse melodii ale cântărilor bisericești. Nu au importanță prea mare, deoarece melodiile sunt aceleași și azi. Nu reproduc catalogul lor, crezând că nu e necesar. Nu am găsit nici un nume de autor. Prezența lor, dovedește munca intelectuală a călugărilor dela Mănăstirea Neamțului, în epoca paisiană. Manuscrisele sunt superbe. Călugării îndelung răbdători au scris pe îndelete, lăsând în rafturile bibliotecii, opere de rară frumusețe artistică.

Am pomenit de manuscrise, crezând că sunt podoaba cea mai prețioasă a bibliotecii. Intre rafturile învechite se ascund mii de tomuri vechi și noi, românești, grecești, rusești, franceze și germane. Ca raritați bibliografice amintesc: Almanahurile de Gotha, editia princeps a lui Bossnet, tratate teologice latinești din secolul XVIII-a (în special ale Iezuiților).

Incheiu scurta mea dare de seamă asupra Bibliotecii Mănăstirii Neamțului, pomenind că ceeace există azi, e doar

---

1) Își doarme somnul de veci în cimitirul Mănăstirii. Pe lespedea funerară citim:

— „P. S. Sa Arhiereul Narcis Crețulescu Botosienu. A fost Stariț Sf. M-ri Neamț-Secu. Comandeor al Ord. Coroana României. Născut 1835 Decembrie 3, Arhierit 1881 August 16. Decedat la 1 Martie 1913".

o țărâmă din mulțimea manuscriselor și a cărților vechi din trecut. E totuși îmbucurător că s'au păstrat atâtea raritați bibliografice, cari pot fi studiate cu folos, de cei cari se închină Muzei Clio.

Pentru vechea literatură românească, biblioteca dela Mănăstirea Neamțu este un adevărat tezaur. In rafturile ei se păstrează o carte românească din secolul al XVII-a, necunoscută în Bibliografia românească veche și nici în diversele studii despre literatura veche. Se știe că la 1648 a apărut la Bălgrad (în Alba Iulia) Noul Testament al Mitropolitului Simeon Ștefan. Cu un an mai târziu — în 1649 — s'a tipărit tot la Alba Iulia o *Psaltirie* românească. Exemplarul dela Mănăstirea Neamțului — primul exemplar cunoscut — va fi studiat de d-l Ilie Minea, profesor de istorie românească la Universitatea din Iași, într'un articol ce va apare în curând în — Cercetări Istorice — anuarul seminarului de istorie din Iași.

IOSIF E. NAGHIU.

ATITUDINEA CREȘTINULUI IN BISERICĂ

Nimic nu cere mai multă participare efectivă, mai multă adâncire spirituală și mai multă confundare cu ceea ce se săvârșește, ca sfânta Liturghie.

Cine vrea să guste cu toată plăcerea un concert de muzică, este necesar să pătrundă în miezul înțelesului frumos pe care compozitorul și orhestranții l-au îmbrăcat în suava haină a melodiei. Cine vrea să citească cu plăcere o bucată literară, trebuie să încerce și el stările sufletești ale personagiilor și să cuprindă cu mintea și inima, situațiile cu ajutorul cărora autorul își deapănă acțiunea. La fel cu o piesă de teatru sau un film de cinematograf.

Dar dacă toate aceste lucruri și manifestări artistice ne cer o participare la desfășurarea lor și o identificare într'o oarecare măsură cu acțiunea ce ni se perindă pe dinaintea ochilor fizici și cei ai minții deși ele ne sunt oferite pentru distracția noastră, cu cât mai mult trebuie să trăim cele mai

sublime clipe din viața noastră, clipele cari ating în înălțime spirituală slujba îngerilor din ceruri?

Atitudinea pe care trebuie deci să o avem în timpul sfintei Liturghii este aceea de adâncă trăire și contopire totală cu cântările și cetirile, cu rugămințile și contemplarea sfintelor icoane atât de mult, încât să mărturisim cu psalmistul: „în biserica slavei Tale stând, în cer ni se pare a fi".

In această atitudine deosebim două lucrări deosebite, dar cari stau în cea mai strânsă legătură: una negativă și alta pozitivă. Prin lucrarea negativă noi ne desfacem de orice preocupare lumească și materialnică, de orice gând și dorință josnică, de orice idei nepotrivite cu sublimitatea momentului. Este desprinderea, în cea mai largă măsură, de lumea materială, pentru a putea permite spiritului să se înalțe către culmile însorite ale înălțimilor divine, Este supunerea totală a trupului sufletului, subordonarea lutului, duhului. Fără aceasta nu este cu putință lucrarea pozitivă, aceea în virtutea căreia sufletul descătușat de lanțurile preocupărilor de toate zilele și tinde până la a se confunda cu Dumnezeu „care l-a dat pe el". De fapt aceasta este tendința și cea mai puternică dorință a sufletului nostru, care — după cum mărturisește fericitul Augustin — nu-și găsește liniștea decât în Dumnezeu.

Unde-și poate găsi sufletul mai minunat prilej de înălțare nestingheritä către slăvile senine ale lumilor veșniciei, decât atunci când în sfânta biserică se săvârșește jertfa cea fără de sânge a Mântuitorului!

Dar pentruca să reușim să atingem această trăire adâncă spirituală, se cere din parte-ne înțelegerea sfintei Liturghii, respectarea cu sfințenie a timpului când ea se săvârșește și mai ales o curată și profundă evlavie. Se cere acest lucru atât din partea slujitorului cât și a credinciosului. Să se vadă din atitudinea Preotului, din felul cum el rostește rugăciunile, din gesturile și mișcările lui în sfântul altar și în cuprinsul bisericii, că el se confundă cu ceea ce săvârșește, că el oficiază împreună cu îngerii. Dacă Preotul slujește „cu frică și cu cutremur", dacă sfințenia se desprinde din tot ce el rostește și face în timpul sfintei Liturghii, credincioșii nu vor putea să îmbrace altă atitudine decât aceea de respectuoasă

şi profundă evlavie, de înţelegere şi gustare a măreţei slujbe.

După o sfântă slujbă săvârşită şi ascultată într'o astfel de atitudine, omul se simte cu mult mai mulţumit de viaţa sa, care poate înainte i se părea calvar, se simte infinit mai înălţat, mai bun, mai pornit spre viaţa cea cu adevărat creştinească.

Iată cum atitudinea de o sfinţenie şi de contopire cu sfânta Liturghie ne face mai buni, mai liniştiţi, mai în stare de a trece greutăţile vieţii cu mai mult curaj şi nădejde în Dumnezeu.

Să răspundem vremurilor de încercări pe cari le trecem astăzi cu purificarea şi înălţarea sufletelor noastre, pentrucă numai astfel vom reuşi să ajungem la limanul cel sfânt al păcii şi al liniştii atât de binefăcătoare şi dorite de toţi pământenii.

LAURENŢIU GH. POPOVICI.
Diacon.

MĂRTURII IMPOTRIVA STILISMULUI.

Desigur că n'am fi adus vorba despre acest subiect de tristă memorie, dacă n'ar fi început a ridica din spuză capul foştii anarhişti ai credinţei şi foştii recalcitranţi ai ordinei bisericeşti: *stiliştii*.

Aceşti îndărătnici mai stăruie în multa lor încăpăţînare, şi încep din nou a-şi manifesta ignoranţa crasă precum şi-o vădiseră la început cu ani în urmă, când au dat deajuns câmp de lucru şi preoţilor şi organelor administrative, justiţiare şi poliţieneşti.

Ce-au susţinut se ştie, pentrucă la vreme s'a scris îndeajuns şi s'a combătut cu multă competenţă de către oameni versaţi şi adânciţi în latura crezului ortodox. Acum, noi, prin cele de mai jos, nu vom face altceva decât vom împrospăta materialul vechiu, cu două documente, care tocmai vorbesc în favoarea noastră, şi pe de altă parte, condamnă anumite susţineri stilistice precum: zidiri şi sfinţiri de Biserici, botezul a doua oară, neamestecul Patriarhiei de Ierusalim în socotelile

noastre bisericești interne ș. a., precum ne mai relevează un fapt destul de important: unde anume mai mergeau banii sărmanilor înșelați care-și depuneau munca și agonisita marilor rebeli: caterisiții călugări, certați cu sfintele și asprele pravili monahicești.

Aceste documente despre care vrem să vorbim și pe care le vom transcri în cele ce urmează sunt două scrisori adresate către fostul călugăr Gamaliil Papil, capul stiliștilor dela Rușii jud. Baia.

Iată în ce împrejurări sunt scrise: Fostul agitator Gamaliil scrisese în anul 1935, P. S. Vasile Ascalos și-i ceruse o intervenție către Patriarhul Ierusalimului să-i trimită „binecuvântări" pentru anumite lucruri pe care voia să le săvîrșească, cum ar fi de pildă: zidiri de biserici, sfințiri.

Pe de altă parte, stilistul Gamaliil scrie și ține corespondență și cu niște maici de acolo, pe care le roagă să vorbească în același sens cu suszisul arhiereu, căruia să-i ceară lămuririle necesare în anumite privințe și în același timp să-i ceară și binecuvântările amintite.

Desigur că cele cerute nu i s'au dat, după cum se poate vedea din corespondența pe care o publicăm aici, purtată între Papil și maica Macrina dela Ierusalim.

Avem două scrisori în acest sens adresate acestuia — scrisori necunoscute până acuma, ajunse în mâna noastră grație unui binevoitor, care a avut bunătatea să ni le pună la dispoziție.

Prima scrisoare este recomandata Nr. 2555 datată după stampila poștei din Ierusalim, 15 Sept. 1935, și adresată astfel:

Sfinției Sale. Protos. Gamaliil Papil, strada Vânătorii de Munte, județul Neamț. Târgu Niamț, Romania. Iar pe verso, adresa trimițătorului, Teodora D. Sârbu P. O. Box, Nr. 648 Ierusalim, Palestina.

A doua scrisoare având aceeași destinație și același trimițător, este recomandata Nr. 7612, cu stampila de înregistrare din 27 Oct. 1935.

Transcriem conținutul primei scrisori, păstrând însă ortografia întocmai cum e așternută de prietenii fostului prea cuvios. Desigur că cetitorii vor resimți oarecare sforțări pentru

deplina deslușire a conținutului întrucât scrisul păcătuiește nu numai din punct de vedere ortografic, adică al formei, ci și al fondului, deoarece înlănțuirea logică a ideilor este defectuoasă pe alocurea, din care pricină și lectura devine greoaie și anevoie de înțeles pe alocurea.

Oarecum, noi rămânem cedincioși proprietății trimițătoarei, pentruca nu cumva să producem supărări sau neîncredere prin îndreptările noastre acolo unde — la fiecare pas — s'ar simți nevoia de chirurgia ortografică și logică.

Iată conținutul primei scrisori:

„Noembrie 21. Ao 1935

Cu Bine cuvântarea Sfântului Mormânt
Cuvioase Părinte Gamaliil.

Aflațică am primit scrisoarea cuviosiei Voastre' și citindo iam Văzut cuprinsu. Așa; că niam și dus la Arhereu; și iam făcut întrebare de Vau scris. sau nu?... Deci niau spus că nu Vau scris; având alte interesuri de făcut: Și tot odată fiind, și decis Pria Sf. Sa; a ne face iarăși nouă întrebare la înțelesul acelei scrisori și a ne da răspunsu la ce să poate face. Așa că cu ocaziea acestii scrisori neam dus la Pria Sf. Arhereu noi; eu și cu maica mea. Și am descutat cu Arhereu despre tot înțelesu scrisorii. Așa că niau spus, că nui, stă prin putință să Vă trimeată atâtea blagoslovenii. Că ceia ce doriți Cuviosia Voastră să faceți; nui prin putință să Vă deie blagoslovenie Arhereu: ci acestea lucruri dipandi de Patriarhi. Arhereu spune, că au Vorbit cu Pria Sfințitu Patriarh: Și Pria Sf. Patriarh iau spus că nui dă Voie să Vă trimeată acestea; blagoslovenii. De oare ce acolo e țară străină: Și nu se poate amesteca Patriarhiea de aici. Și Romaniea are patriarhiea ei. Când o să audă patriarhu României că Vau trimes Pria Sfințitu Patriarhu a Ierusalimului Blagoslovenie să faceți Biserici, și să le Sfințiți; ca să slujiți pe stilu Vechiu: Ci o să facă atunci? O să închiză portu în toate părțile: și o să înceapă în

ţară revoluţii şi ucideri ca să distrungă de tot creştinii şi să devie ţara cu totu bolşovică, după cum sau făcut Rusiea. Căci cu Rusiea tot aşa spune Arhereu că au fost; Intâiu sau amestecat oare şi ce zizanii în credinţă; apoi veneau lumia cu miile la la Ierusalim ca să le supţie dreapta credinţă Patriarhiea Ierusalimului. Şi iau spţinut Pria Sfinţitu Patriarh, cât iau fost prin putinţă. Dar pe urmă ce au făcut guvernu rus? Au închis portu; Au destruns toate Sfintele Biserici; Au omorât creştinii: Au făcut cum au Voit mai rău în contra credinţei. Şi portu nici astăzi nui deschis ca să mai Vină cineva aici. Aşa că ştiind ce sau făcut cu Rusiea nu vor să se mai amestece în Romaniea. Au spus Pria Sfinţitu Arhereu că ai bine Cuvântaria Sfântului Mormânt; să faci tot ce început; şi D-zeu să Vă ajute până în Sfârşit. O să Vă scrie şi Pria Sfinţiea Sa au spus: Insă miau spus mie să Vă scriu tot rezultatul pe larg; pe Româneşti; că poate franţuzeşti nu ştiţi: Pe urmă am vorbit în privinţa botezului; chiar relativ la acei doi preoţi, Panvu (Pancu n. n.) şi Glicherie. Cum că sunt cu botezu prin stropire; după spusa Cuviosiei tale. Şi mau întrebat Arhereu: că dacă sunt aşa botezaţi? Cine iau făcut Preoţi? Şi de când sunt preoţi? Aşă că eu am spus că sunt făcuţi preoţi de mult timp; din nainte de a se schimba călindaru; şi sunt Preoţiţi de Arhereii noştri Ortodoscşi. Deci miau spu; că dacă îi aşa atunci sunt preoţi buni; şi ce fac ei, îi bun făcut. De or fi avut ceva cusur la botez, aceasta este asupra Arhereului care iau preoţit; iar ei sunt nevinovaţi. Am Vorbit şi despre întrebările, cu ereticii care Vin la credinţă. Şi au spus Arhereu: Că ereticii sunt de multe naţii. Deci ereticii care sunt botezaţi prin trei Afundări la fel cu noi creştinii. Atunci când Vin la la credinţa noastră Ortodoxă: şi se leapădă de toate eresurile lor: Afundările nu se mai fac; ci rămân cu acelea din început Iar ungerea cu Sfântu şi Marele Mir să face, şi toată cetaniea după datorie.

De oarece ereticii Sfântu şi Marele Mir nul au; şi cetaniea lor; fiindcă ei au eres nui primită. Şi dacă nui bună cetaniea botezului; atunci înţeles este că nici hirotoniea, nici nimic a lor nui bun decât numai afundările răm[ân] bune. căci au însemnat acele trei zile ale D-lui care au fost în mormânt,

Şi nu se mai pot face a doua oară; Că doară D-l odată au murit nu de două ori. Iar Ireticii care sunt botezaţi prin stropire; la aceia nui nimic bun: ci când vin la noi Ortodocşii; şi se leapădă de toate eresurile lor: Atunci trebuie să se facă toate din început. Că ortodocsiea se începe, dela cele trei afundări ale botezului şi pe urmă toate după cum ne învaţă Sfânta noastră credinţă Ortodoxă. Acum să vedem? Catolicii au cele trei afundări. Aşa că ei când vin la noi Ortodocşii; nu li se mai face afundările ci numai ungerea cu Sfântul şi Marele Mir şi cetaniea toată după datorie. Şi de este popă catolic: Atunci nu rămâne nicidecum cu hirotoniea aceia. Ci de vrea să se facă preot după adevăr: Ii se face după datoriea creştinească; nici decum nu se socoteşte hirotoniea Catolicească. Deoarece nu se socoteşte cetaniea de botez; cum are să se socotească hirotoniea lor. Aici Viu mulţi din catolici la Ortodocşi şi aşa se face după cum vam scris mai sus.

Acum se vedem; că după înţelesu acestor cuvinte; *noi am greşit foarte mult, făcând afundările la botezu a doua; şi a treia oară; chiar eu am afundat câţiva copii, a doua oară după cuvântu Cuvioşiei tale: fiind copii afundaţi de popa pe nou, eu iam afundat iarăşi; Şi câtă lume nu o am învăţat să facă aşa: Şi după cuvântul meu aşa au făcut. De care lucru acum mă înfricoşazu şi mă cutremur; că nu ştiu unde mă voiu duce pe lumia ceelantă.* Şi iarăşi cât am vorbit de rău pe Părintele Panvu; şi Părintele Glicherie că nus botezaţi; iarăşi după cuvântu Cuvioşiei tale; şi după cănoanele care mi liai arătat. De care iarăşi mă cutremur, cetind la canonul care

zice: că cine va vorbi de rău pe preotu, sau cu vină; sau fără vină; să fie anatema.

Şi chiar de le va ierta lor preotu greşala, însă la D-zeu tot vor da seamă că au vorbit de rău pe sluga D-lui. Acum Cuvioşia ta, te rog din sufletu să le spui la aceşti doi preoţi să mă erte, şi să mă deslege. Să ai grijă de mine că sunt oae din turma cuvioşiei tale. Să nu mă laşi sămi perd sufletul; pentru cele ce am făcut prin neştiinţă. Terminând Primiţi bine Cuvântarea Sfântului Mormânt. şi dela mine păcătoasă smerite închinăciuni *M. Macrina*

Adresa Arhereului de vrei să mai scrii: Prea Sfinţiei Sale Arhereu Vasile Ascalos. Sfânta Patriarhie Ierusalim, Palestina.

Iar ca un p. s. adaogă:

„Maica Susana îi aici: iam spus că nai primit tot în pachet ce am trimes eu, ea mia spus; că ea nau luat nimic din el; de au luat altă cineva ea nu ştie".

Şi acum iată conţinutul celei de a doua scrisori pe care deasemenea o transcriu aşa după cum e scrisă şi concepută sub toate formele:

„14. Octombrie. A. 1935.

Sfânta Cetate Ierusalimul.

Cu binecuvântarea Sfântului Mormânt.

Cuvioase Părinte Gamaliil.

Aflaţi că am primit scrisoaria cuvioşiei Voastre; care o aţi trimes pentru Arhereu. Şi înţelegând şi eu cuprinsu ei, din scrisoariea cea pe Romaneşte care meaţi trimeso, mam bucurat foarte mult. Aşa că miam dat silinţa sa Vă servesc la acest lucru. Niam dus la Arhereu, eu cu măicuţa, şi iam dat scrisoarea cea pe franţuzeşte, şi lam rugat şi noi foarte frumos să Vă trimeată ceia ce doriţi. Aşa că Pria Sfinţitu Arhereu: sau arătat foarte bucuros:

au zis că Vă face cu multă dragoste, și Vă trimete Pria Sfinţiea Sa, scrisoarea. Nau despus de timp să citească scrisoarea atunci în faţa noastră. Insă neau întrebat aşa puţin despre ea şi iam spus: Atunci au zis foarte bine, eu citesc şii dau tot rezultatu.

Insă mau întrebat dacă ştii franţuzeşte, sau nu. Aşa că eu iam spus că ştii. Căci când au văzut adresa căi la Târgu-Niamţ mau întrebat că tot de acolo îi şi Glicherie cu Glicheria. Şi dacă eşti împreună cu ei nuţi face ceia ce voeşti. Aşa că eu iam spus că nu ai nicioafacere cu ei: eşti deosebit de ei. Atunci au zis foarte bine, dei aşa atunci îi fac cu multă dragoste şi Voescu să avem conrăspundenţă în tot deauna. Iar de Glicherie şi de Glicheriea nici nu Voescu să aud. Aşa că te rog şi eu foarte mult că când ai mai scrie Vreo dată la Arhereu să nu aminteşti nimic despre ei; Şi nici scrisoarea aceasta să nu o arăţi la nimeni ca să audă Glicherie sau Glicheriea că am scris ceva de ei.

De sunteţi în pace acum; fiţi că eu nu mai Vreu vorbe. Cu socoteala botezului eu am Vorbit despre eii după cuvântu Sfinţiei tale şi am spus la toată lumea după cum miai spus Sfinţiea ta; şi miai aratat canoanele. Aşa că acum dacă aţi găsit alte canoane; în care Vă învaţă să fiţi în pace; şi aveţi bune dovezi că sunt buni cu botezu; Atunci fiţi în pace: Şi pe mine să mă ertaţi şi să mă deslegaţi; de cele ce am greşit că am vorbit de P. Glicherie; şi de P. Pamvu că nus buni. Sfinţiea ta, să le spui să mă erte; că eu nu ştiu că sunt, oae nu; păzitor. Insă noi aici Vedem cum merg lucrurile astăzi. Că dacă Vin cineva din catolici la creştini, Vedem că botiază din început. Chiar acum; au luat un Arhimandrit un băet de la un catolic în etate de 7 ani. săl încreştinească, Să-l înveţe, şi săl facă călugăr creştin, Aşacă P. Arhimandrit cum lau luat sau şi dus cu copilu şi lau botezat din început şi iau făcut toate după datoria creştinească, şi acum îl învaţă îl creşte după cum sau dat cuvântu când lau

luat. De ceia ce miai scris şi mie, cu nu am avut timp să descut cu nimeni. Însă cu timpu am să mă interesezi să Văz adevărul. Acum vei vedea ceţi Va scrie Arhereu Sfinţie tale, că cred că lai întrebat despre toate în scrisoariea acea franţuzească.

Eu nu ştiu de ce nu Vrea Arhereu să audă de Glicheriea, şi de Glicherie; că nam cutezat mai mult săl întreb, că nu face pentru noi. Ceia ce spuneţi că aţi trimes în plic nerecomandat eu nam primit nimic până acum; fie că ai trimes, fie că nai trimes; nuştiu; însă eu nam primit nimic.

Chiar am aşteptat două săptămâni; Zic poate oi primi, *şi peurmă să mă duc la Arhereu; ca să nu mă duc aşa cu mâna goală fără săi duc nimic.* Însă Văzind că nu primesc nimic şi după atâta timp neam dus aşa cam cu ruşine; că de te duci săţi facă bine: şi să nui dai nimic nu prea face.

Însă neau dat D-zeu cuvânt ce săi spunem. Şi iam spus că neai scris Sfinţiea ta nouă; că Vrei săi trimeţi pe urmă la adresa pria Sfinţiei Sale, şi aşa au rămăs bucuros. Au spus că Vă scrie şi Vă dă adresa săi scrieţi întot deauna Aşa că te rog şi eu din tot sufletu că *când ai primit scrisoarea dela Arhereu săi răspunzi şi săi trimeţi ceva bani de mulţumire.* Şi poţi săi trimeţi prin mandat poştal; că Văd că din alte părţi aşa primesc.

Că de ai trimes prin plic nerecomandat, se Vede că sau pierdut de oare ce eu nam primit nimic

Mariea Pintilie aşa trimete; şi primim, Iar dela Sfinţiea ta cum de nam primit nu ne putem dumeri. se Vede că sau pierdut. Acum termenând primiţi smeritele noastre închinăciuni şi ne ertaţi şi Vă rugaţi pentru noi păcătoasele

Maica Stavrofiliea şi
M. Macrina păcătoasa.

Şi acum dacă am mai reproduce scrisoarea Patriarhului de Ierusalim adresată către preoţii agitători din Jud. Baia şi

Neamţ, scrisoare care se află în posesia parohului din Răucești-Neamţ, şi publicată în cartea: „*Adevărata ortodoxie şi Calendarul*“, p. 79, desigur că ne-am face o idee aproximativ clară despre mişcarea stilistă şi despre anumite ieşiri ale conducătorilor ei, cari sub marca încuviinţării Patriarhiei de Ierusalim se dedau la cele mai neadmise fapte canonice, dogmatice şi morale.

Iată pentru o mai dreaptă documentare transcrim şi scrisoarea Patriarhului Gheladion care scrie acestora următoarele:

„Prea Cucernici Preoţi, Fii iubiţi întru Hristos,

Cucerniciile Voastre în Domnul, binevoim şi Vă binecuvântăm. Am primit şi am citit epostola Cucerniciei Voastre cu data de 5 Febr. în care faceţi cuvânt de tuburările din parohiile Voastre din partea a nişte călugări [1]) fără de cultură, care exploatează ignoranţa şi bunătatea poporului român cel evlavios, din cauza schimbării calendarului celui vechiu, cu cel nou, în anul 1924. Răspunzându-vă, aducem la cunoştinţa Voastră că m'am năcăjit foarte pentru aceste răspândiri în poporul român cel evlavios, contra Sf. Sinod al Bisericii Ort. Române şi facem cunoscut frăţiilor Voastre că Ortodoxia Bisericii Române nicidecum nu s'a atacat de ceilalţi Patriarhi ortodocşi şi mai ales de Patriarhia Ierusalimului şi că Sf. Sinod al Bis. Ort. Române are toată libertatea să facă şi să poruncească în hotarele ei, ca o autoritate supremă în Biserică, tot ceea ce nu se abate dela hotărîrile Sinoadelor ecumenice; iar poporul român cel credincios, trebue, cu mare evlavie şi fără nici o împotrivire să primească porunca Ei“.

Urmează binecuvântarea şi iscălitura Patriarhului Tronului Patriarhial al Ierusalimului † Cheladion de Ptolomeiis.

Concluzia.

Din scrisorile publicate de noi şi din ceastălaltă repro-

---

1) Aluzia se face referitor la Glicherie, Pancu, Gamaliil, Eustaţiu Andreescu ş. a.

dusă, se vede limpede că, conducătorii stilişti nu numai că lucrau împotriva Sf. Scripturi, împotriva Canoanelor, şi împotriva Forului suprem al Bisericii ortodoxe Române care este Sf. Sinod, ei n'aveau nici consimţimântul sau deslegarea Patriarhiei din Iersalim — cu care aşa de mult se lăudau, şi care desigur, canoniceşte, după cum singur recunoaşte I. P. S. Cheladion, n'avea nici un drept să se amestece în treburile noastre bisericeşti.

In concluziune dar, călugării stilişti şi conducătorii rătăcirii stiliste au contravenit poruncii Domnului Hristos care cere ca *„orice suflet să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu: iar cele ce sunt, de Dumnezeu sunt rânduite"*. Rom. 13, 1. Iar mai jos adaogă iar *„cine se împotriveşte stăpânirii, se împotriveşte rânduelii lui Dumnezeu"* vers 2.

In al doilea rând au contravenit canoanelor adresându-se Patriarhiei de Ierusalim, care e în afara hotarelor noastre, şi prin urmare nu are nici un drept să dicteze sau să se amestece în chestiunile noastre bisericeşti, care au conducători proprii. Lucrul acesta îl prevăd şi canoanele: 35 apostolic, 13 şi 22 al sinodului din Antiohia, care toate vorbesc în sensul că Episcopul nu are voe să se amestece în episcopie fără aprobarea titularului respectiv, fapt care desigur că trebuie să-l recunoască şi stiliştii, oarecum şi I. P. F. Patriarh de Ierusalim, după cum ne convingem că recunoaşte, din chiar cuprinsul şi primei şi ultimei scrisori pe care le publicăm în rândurile de faţă.

In afară de aceasta, stiliştii au păcătuit când au zidit singuri Biserici şi au slujit în ele sub motiv că au binecuvântarea Patriarhiei de lerusalim şi iată din aceleaşi scrisori se vede că spusele lor sunt simple scrisori întrucât I. P. F. Patriarh iarăşi nu le-a îngăduit acest lucru, precum nu permit nici canoanele ca un simplu preot călugăr — şi încă şi acela mazilit, din mănăstire şi caterisit — să sfinţească locul de Biserică sau chiar însăşi Biserica — după cum se vede din canoanele: 31 Apostolic, can. 4 al Sin. 4 ecumenic, ş. a. Şi s'au mai apucat stiliştii să boteze a doua oră, iarăşi fără nici o noimă şi fără nici o apobare — cum ziceau aevea şi se lăudau ei c'o au dela acelaş Patriarh — căci iată că nu numai

canoanele [1]) nu le dă voie sa facă acest lucru, ci şi mult lăudatul lor prieten. Mai observăm deasemenea că peste hotare mergeau sume mari de bani, trimise arhiereilor din Ierusalim ca drept mulţumire pentru unele îndrumări sau răspunsuri pe care pe alocurea le mai dădeau ei, călcând strictetea canoanelor care sunt categoric împotriva acestor intervenţii.

De aceea din observaţiile pe care în puţine cuvinte le-am înşirat aici, provocate de scrisorile adresate către fostul călugăr Gamaliil, vedem în ce eroare se sbătea lumea, ce conducători avea, care deşi porniseră la acţiune şi adunaseră popor în jurul lor, cereau totuşi lămuriri şi aprobări de peste graniţă întrucât, ei singuri se simţeau că nu au pregătirea teologică necesară, nici harul arhieriei dupa care ar fi putut lua hotărîri independente şi valabilă. Au căzut pradă în mreaja lor hidoasă multe suflete, poate şi nevinovate.

Biserica pe toate le iartă, pe toate le îndură, şi pe toate le trece cu vederea numai dacă victima îşi recunoaşte greşala, se pocăeşte şi-şi ia ferma hotărîre de a nu mai cădea în aceeaşi greşală. E'ceasul deşteptării dar, a tuturor celora cari au fost amăgiţi, cât şi a tuturor creştinilor, pentrucă numai cela ce merge alăturea de Biserica străbună păşeşte pe urma luminii, umblă în lumină şi se bucură de binecuvântarea Domnului Hristos, în veacul veacului.

Preot AL. BARDIER.

ASOCIAŢIA ABSOLVENŢILOR SEMINARULUI „VENIAMIN"

Istorie. Ideea înfiinţării unei asociaţii a absolvenţilor Seminarului „Veniamin" a încolţit în mintea Pr. I. Negoiţă, de curând mutat către Domnul, încă de pe când era director la Seminarul din Huşi. In Septembrie 1929, dupăce Părintele Negoiţă venise în fruntea Seminarului «Veniamin», a urmat

---

1) Impotriva botezului a doua oară se opun Canoanele 47 al Sin, I Ap., Fericitul Augustin, sfântul Ioan Gură de Aur, Aşezămintele Apostolice în cap. 15, şi alte canoane, sfinţi părinţi şi scriitori bisericeşti.

o corespondenţă între Sf.-sa şi P. S. Cosma, Episcopul Dunării de jos, cu privire la înjghebarea acestei asociaţii.
Ideea aceasta nu era absolut originală. La Seminarul din Curtea de Argeş există din 1924 o astfel de asociaţie. Ea şi-a alcătuit fondul său de ajutor pentru elevii meritoşi dintr'o taxă de 1000 lei, la care era obligat fiecare absolvenit la luarea diplomei.

De altfel acel seminar era nou şi nu avea serii de absolvenţi mai vechi; deci altfel nu se putea.

La Seminarul «Veniamin» care a funcţionat aproape neîntrerupt de la înfiinţare şi până astăzi şi a dat anual câte o bogată serie de absolvenţi, unii ajunşi la situaţii înalte în biserică şi stat şi împrăştiaţi pe tot cuprinsul ţării, chestiunea se pune altfel şi se discuta mereu cu prilejul deselor reuniuni ale absolvenţilor din seriile mai vechi, la datele când ele se adunau să se revadă la vechea lor şcoală. Asociaţia absolvenţilor Seminarului Veniamin avea menirea să strângă în jurul vechiului focar de cultură bisericească pe toţi absolvenţii, până la cei mai vechi, care erau în viaţă şi din cotizaţii anuale şi din eventuale donaţii, să se adune un fond, din care să se dea burse absolvenţilor distinşi, pentru a-şi putea continua studiile.

In 1930, cu prilejul întrunirei seriei de absolvenţi din 1905, sau făcut primele subscripţii în acest scop.

Păcat că până astăzi subscripţiile au rămas simple subscripţii. Tot atunci s'a ales primul comitet, care a lansat un apel către toţi absolvenţii şi s'a îngrijit de alcătuirea şi legalizarea statutului. Acest comitet era compus din I. P. S. S. Visarion Puiu, Cosma Petrovici şi Grigorie Leu, din D-nii profesori de la Facultăţile de teologie: Pr. Cicerone Iordăchescu, D. Boroianu, I. Gh. Savin şi C. Tomescu şi din preoţii I. Negoiţă şi N. Donos.

Statutul s'a alcătuit în 1932, s'a votat şi aprobat la patronul Seminarului din anul 1933, când s'a ales şi primul comitet, pe termen de 3 ani. In luna Iulie 1933 asociaţia a obţinut şi dreptul de persoană juridică.

In anul 1935 s'a tipărit statutul şi s'a lansat un apel către toţi absolvenţii Seminarului Veniamin, la unii direct, la alţii prin intermediul Protoeriilor.

Resultatul a fost din cale-afară de slab.

Mersul fondului asoctaţiei.

Primul cont de gestiune datează din 1936 şi se prezintă cu 15816 lei la venituri şi 5722 lei la cheltueli, rămânând un sold de 10084 lei.

Rezultatul apelului lansat a fost o încasare... de 15816 lei, din care 10000 în titluri, de la o singură persoană, care subscrisese această sumă în 1930 şi numai 5816 lei numerar. Intreg numerarul s'a cheltuit cu tipărirea statutului şi apelului, într'o serie de exemplare, care s'a trimes absolvenţilor de pretutindeni, întru cât li s'a ştiut adresa.

Pe urmă lucrul a mers şi mai încet. Se vede din următoarele cifre ale conturilor anuale:

La 30 Ianuar	1937,	venituri	12205,	cheltueli	280,	sold	11925
„	1938,	„	13793,	„	53,	„	13793
„	1939,	„	16082,	„	220,	„	15862
„	1940,	„	36399,	„	350,	„	36049
„	1941,	„	37131,	„	350,	„	36781

Oricine îşi aruncă ochii asupra acestor cifre, va conveni că asociaţia merge prost de tot.

Anul acesta, la 30 Ianuarie, din cauza împrejurărilor nenorocite prin care am trecut, n'a fost chip să se ţină adunare generală anuală, cu care ocazie trebuia să se aleagă şi comitetul pe un nou period de 3 ani.

Această adunare se va ţine, când se va putea, la o altă dată în cursul anului.

Intre timp însă, după cum se ştie, s'a hotărât ca astfel de asociaţii de absolvenţi, să se înfiinţeze, obligator, pe lângă fiecare şcoală secundară şi în toamna trecută s'au şi înfiinţat.

Este dureros că o asociaţie, ca a absolvenţilor Seminarului „Veniamin", cea mai veche şcoală din Moldova, deşi a premers cu atâţia ani asociaţiile infiinţate din ordin astă toamnă, a rămas la mare distanţă în urmă în ce priveşte fondurile.

Această constatare dureroasă o făcea, cu puţin timp înainte de a închide ochii pe vecie, iniţiatorul asociaţiei noastre. Mă simt obligat a o comunica pe această cale tuturor absolvenţilor Seminarului „Veniamin" şi publicând din nou statutul asociaţiei, fac un călguros apel către absolvenţi să

binevoiască a trimite cotizaţiile statutare şi ceiace au subscris anumite nume ca donaţii, pentru ca Asociaţia noastră să-şi ia locul de cinste printre celelalte sociaţii similare de dată mai recentă.

Pr. N. D.

Statutul asociaţiei absolvenţilor Seminarului „Veniamin Costachi" din Iaşi.

Art. 1.—Se înfiinţează o asociaţie a foştilor elevi ai Seminarului „*Veniamin Costachi*", din Iaşi, sub denumirea de *Asociaţia sbsolvenţilor Seminarului Veniamin Costachi.*

Art. 2.—Sediul asociaţiei este în ţară, la Seminarul „Veniamin Costachi".

Art,—Durata este nelimitată şi activitatea ei absolută desinteresată. Ea nu poate înceta de a exista decât numai când numărul membrilor activi s'ar scoborî la 25. Alte cauze de încetare sau de disoluţie sunt excluse.

Art. 4.—Scopul asociaţiei este:

a) De a strânge legăturile de prietenie între foştii elevi ai Seminarului.

b) De a ajuta la studii, cu subvenţii, pe elevii şi absolvenţii meritoşi ai acestui Seminar în proporţie $^1/_2$ din veniturile asociaţiei pentru elevi şi $^1/_2$ pentru absolvenţi, fie clerici, fie civili.

Art. 5.—Pot face parte din această asociaţie, ca membri activi, indiferent de vârstă şi profesie:

a) Absolvenţii Seminarului Veniamin Costachi, care vor cere înscrierea sau vor manifesta dorinţa de a contribui la mărirea fondului asociaţiei, făcând o donaţie de cel puţin cinci sute lei, care să fie vărsaţi în curs de maximum cinci ani consecutivi.

b) Foştii şi actualii profesori ai acestui Seminar, precum şi orice cleric ortodox, vor fi socotiţi membri activi ai asociaţiei, dacă vor îndeplini condiţunile de plata cotizaţiei de la punctul a.

c) Deasemeuea pot fi proclamaţi de adunarea generală ca membrii de onoare: Mitropoliţii, Episcopii şi Arhiereii ortodocşi, precum şi orice creştin ortodox, care va fi donat cel puţin cinci mii lei pentru fondul asociaţiei.

d) Membrii activi vor plăti şi o cotizaţie anuală de 24 lei.

Art. 6.—In afara de cotizaţii, fondul asociaţiei va fi sporit şi prin veniturile eventualelor conferinţe, şezători, serbări, etc.

Art. 7.—Fondul asociaţiei este inalienabil.

Art. 8.—Asociaţia se administrează şi se conduce de către un comitet, alcătuit din 7 membri şi anume :

a) Directorul Seminarului „Veniamin Costache“ va fi membru de drept al comitetului.

b) *Doi profesori ai Seminarului, aleşi de consiliul profesoral al şcolii, cu o lună înainte de expirarea mandatului celor aflaţi în funcţiune.*

c) Patru absolvenţi ai Seminarului aleşi de Adunarea Generală cu majoritate relativă a voturilor.

In afară de aceşti şapte membri, Adunarea Generală va alege 4 membri supleanţi, din numărul său total, cu aceiaşi majoritate.

Acest comitet este ales pe trei ani. Membrii sunt reeligibili. Comitetul poate coopta în sânul său şi alte persoane în vederea realizării scopului asociaţiei.

Art. 9.—Comitetul îşi alege din sânul său un Preşedinte, un casier, şi un secretar.

Art. 10. Preşedintele de onoare al asociaţiei va fi I. P. S. S. Mitropolitul Moldovii şi Sucevii.

Art. 11.—Comitetul este reprezentat în toate chestiunile ori de ce natură vor fi ele, de Preşedinte, care la nevoie poate fi însoţit de secretar sau cassier, după natura chestiunilor, sau printr'un delegat autorizat din sânul comitetului cu majoritate de voturi pe un timp limitat.

Art. 12.—Şedinţele comitetului au loc de câte ori este nevoie în cursul anului, fiind convocate de către Preşedintele asociaţiei.

La 15 Decembrie a fiecărui an, comitetul se va convoca în mod obligator pentru încheerea socotelilor anului expirat şi alcătuirea proectului de buget pe anul următor.

In caz de descomplectare a comitetului, el se va complecta prin membrii supleanţi în ordinea alegerii de către Adunarea Generală.

Art. 13.—Secretarul este depozitarul registrelor şi al tu-

turor actelor asociaţiei; pe lângă îndatoririle inerente funcţiunii sale, el este dator să ţină un registru special cu adresele şi situaţiunea actuală a foştilor elevi şi profesori.

Art. 14.—Casierul va face încasări, elibirând chitanţe dintr'un registru anume cu cotor, pentru orice sumă primită. El nu poate păstra în cassă decât maximum 2000 lei. Sumele încasate se vor depune pentru moment la Banca Naţională, iar când alte bănci vor prezenta garanţie, se vor putea depune la una din aceste bănci cu aprobarea Adunării Generale.

Art. 15.—Acordarea de ajutoare din veniturile fondului asociaţiei şi distribuirea lor, începe dela data când acest venit, va fi de minimum 10.000 de lei pe an.

Ajutoarele se vor acorda atât elevilor cât şi absolvenţilor după normele pe care le va stabili comitetul. In acest scop, Comitetul va întocmi un Regulament, care va constitui o parte integrantă a Statului şi va fi obligatoriu numai după ce va obţine votul adunării generale şi aprobarea Tribunalului-Iaşi cu aceleaşi forme legale ca şi Statutul Asociaţiei.

Art. 16.—Toţi membrii Comitetului servesc gratuit şi sunt solidari răspunzători de administrarea fondului.

Art. 17.—Organul superior al asociaţiei este adunarea generală a membrilor săi activi.

Art. 18.—Adunarea generală a asociaţiei este compusă din toate persoanele care îndeplinesc toate condiţiunile prevăzute de art. 5 al acestui statut.

Art, 19.—Adunarea generală se întruneşte în şedinţă plenară odată pe an, la patronul Seminarului, cu un număr de cel puţin 20 membri prezenţi; ea se va anunţa *prin invitaţii şi publicitate cu 20 de zile înainte, într'o gazetă de mare publicitate din Bucureştt şi in orice revistă bisericească*, care va sprijini această asociaţie, fie materialiceşte, fie numai moralmente.

Adunarea Generală dă descarcarea Comitetului de gestiunea sa, aprobă bugetul anului următor şi ratifică acordarea de ajutoare făcute de către Comitet. La expirarea termenului de trei ani, adunarea generală alege prin vot secret şi cu majoritate relativă pe cei patru membri din comitet, pe periodul următor în conformitatc cu art. 8 din acest statut.

Art. 20.—Ca organ de control va funcţiona o comisiune de trei cenzori aleşi de Adunarea Generală; comisiunea poate

lucra şi numai cu doi cenzori; doi dintre cenzori vor fi aleşi dintre membrii domiciliaţi în apropierea Iaşului sau în Iaşi.

Cenzorii vor controla gestiunea când vor crede de cuviinţă dar în mod obligatoriu odată pe an. Ei vor prezenta Adunării Generale raport scris şi motivat.

Art, 21.—Comitetul va publica din trei în trei ani un buletin general, al asociaţiei spre a face cunoscută activitatea asociaţiei şi rezultatele obţinute în fiecare an, câte o dare de seamă publicată în revistele bisericeşti şi 'n gazete.

Art. 22.—Modificarea statutelor nu se poate face decât de Adunarea generală fiind prezenţi cel puţin $^1/_4$ din numărul membrilor asociaţiei şi cu majoritatea absolută a voturilor membrilor prezenţi.

Art. 23.—In caz de desfiinţare a asociaţiei, fondul absolvenţilor Seminarului „Veniamin Costache“ din Iaşi se va repartiza proporţional între societăţile bisericeşti cu caracter filantropic sau cultural, conduse de clerici ortodocşi.

Art. 24.—Pentru toate cazurile neprevăzute în prezentul statut, se vor aplica dispoziţiile respective din legea Regulamentului persoanelor juridice.

Art. 25.—Votarea prezentelor statute ale Asociaţiei s'a făcut ţinând seama de încheierile foştilor absolvenţi cu prilejul întrunirii seriilor din anii 1882, 1905 şi 1907, astăzi 30 Ianuarie 1933.

România

Grefa Tribunalului jud. Iaşi, Secţia I-a.

CERTIFICAT.

Noi, Grefierul Tribunalului jud. Iaşi—Secţia I-a;

Certificăm că prin sentinţa civilă a acestui Tribunal No. 279 | 933 şi care a rămas definitivă, s'a acordat personalitate juridică „Asociaţiei Absolvenţilor Seminarului Veniamin Costache“ din Iaşi str. Lozonschi 9, trecându-se în registrul special de persoane juridice pentru Asociaţiuni dela acest Tribunal la No. 123 din 15 Septembrie 1933.

Drept care emitem prezentul certificat.

Grefier, indiscifrabil.

No. 46057
1933 Noembrie 6.

Rea mintesc aici că vechiul comitet, al cărui mandat a expirat la 30 Ianuarie 1941, și în locul căruia urmează a se alege altul, îndată ce va fi posibil să se convoace Adunarea generală, este alcătuit astfel :

Președinte, P. C. Pr. Cicerone Iordăchescu, membrii : Pr. I. Țincoca, † Pr. I. Negoiță, Pr. N. Donos, C. Tucaliuc, Chiril Drăgan și V. Roban iar censori : Pr. I. Andriescu (Banu), Pr. V. Mihailescu și Pr. N. Gheorghiu (Sf. Spiridon).

Pr. N. DONOS.

CĂMINELE CULTURALE.

Satele și orașele au căpătat de mulți ani pe unele locuri, de câțiva ani pe alte locuri noi focare de lumină, întărire sufletească și de conducere socială, toate atât de trebuitoare în zilele noastre generațiilor, care își desfășură viața pe întinsul țărei românești, căminurile culturale. Alături de *biserică*, care urmărește zi de zi sufletul creștinului să-l păziască de căderi, de pericole și de smârcuri morale, care zi de zi îl îndrumează spre soarele răsare al mântuirei și fericirei pământești și cerești : alături de *școală*, care timp de 4-7 ani se ostenește cu prea puțini copii să-i învețe a citi, scri și socoti și încă cu mai puțini reușind a le sădi în inimă dragostea de carte, reviste, ziare, etc., trebue să vină *căminul cultural.* Intr'o clădire încăpătoare special construită din materiale care se găsesc pe loc, căminul cultural trebue să adune toți copiii satului, pe toți adulții și bătrânii barbați și femei, să-i adune cât mai des posibil, să le comunice ce se petrece în lume — folosind în primul loc aparatele de radio, să le dea sfaturi pentru întărirea legăturilor dintre soți, dintre părinți și copii, dintre vecini, dintre cei de-o breaslă, să le dea sfaturi bine culese pentru apărarea sănătății, combaterea boalelor, care bântue fiecare localitate, iar mai ales pentru apărarea sănătății oopiilor nou născuți. E o rușine *marea mortalitate de copii* din țara noastră. Să le sădiască în suflet dragostea de asociere în bancă, în cooperativă, pcntru producerea și desfacerea în comun, pentru o întinsă cultură a păsărilor, vitelor, peștelui, plantelor adu-

cătoare de bun venit ca mazărea, lintea, fasolea, floarea soarelui, etc. Tot o rușine se poate considera lucrarea rudimentară a pământului și livezilor noastre, schimbare în bine, în acord cu noile metode date de popoarele culte se impune. Bucătăria și hrana țărănească — deci a 80% din populația României — este așa de înapoiată față de bogăția produselor alimentare de tot felul din țara noastră încât în fața străinătății sub acest raport apărem nespus de vinovați conducătorii culturali și economici.

Despre multe am putea vorbi aci, dar ne oprim și întrebăm: poate biserica să se ocupe în fața altarului de toate acestea? Poate școala să se ocupe de toate acestea în fața copilașilor nepricepători și atât de puțini? De sigur nu și nu. E rostul dar al căminelor culturale, unde preotul, învățătorul, doctorul, pretorul, notarul, cântărețul bisericii, agentul sanitar, moașa, agentul agricol, financiar, etc. se adună, se sfătuesc, se coordonează, fac program de lucru, își împart atribuțiile pentru o muncă sistematică, ordonată și asiduă. E rostul căminului să facă școala cetățeanului, să-l dirijeze în munca și produsul lui, în îmbogățirea și înalțarea lui culturală, patriotică și economică. Căminul cultural e singurul așezământ unde se adună toate energiile, unde factorii rurali se îndeamnă unii pe alții la o muncă nobilă, dar impusă de imperativul colaborărei popoarelor la o Europă nouă; e singurul așezământ în care să cere contopirea sforțărilor, idealurilor și muncii vesele, frățești și întremătoare.

Dacă așa sunt trebuințele poporului, dacă așa este menirea căminului cultural, iar cerința zilei de azi este preocuparea tuturor fiilor neamului până la extenuare de îmbunătățirea vieții masei poporului și înălțarea lui culturală, nu încape îndoială că biserica și școala sunt chemate prin slujitorii ei a da viață căminului cultural primind în schimb de la el reciproce ajutoare spirituale și chiar materiale. Nu trebue multă cheltuială de vorbă spre a încredința pe fie ce preot și cântăreț bisericesc pentru care scriu aceste rânduri, ca din tot sufletul și din toată inima să se pună complect în slujba căminelor culturale, cu timp și fără timp să activeze în ele, sa-și facă un merit de a înzestra satul cu o clădire măreață pentru cămin, și a-și pune de țintă să slujiască lui Hristos și

mântuirei omului, țării și neamului nu numai prin biserică ci și prin căminul cultural.

Au fost împrejurări nefavorabile activității căminelor în ultimul timp. Să trecem peste ele. Cu încriminări nu obținem nimic. Astă-zi căminului i se cere activitate, energie și grabă. Preoții, învățătorii neconcentrabili, învățătcarele, moașele etc. facă gestul nobil și așeze-se în primele rânduri ale stâlpilor căminului cultural, organizând viața activă și rodnică a lui. Preotul înainte de oricare porniască la lucru temeinic și asiduu, încurajeze și angajeze pe toți din sat și enorie. O cere neamul, o cere țara. Să strigăm cu toții într'un elan și cu conștiință deplină: *prezent la datorie.*

Econ. IOAN P. ȚINCOCA.

OPERA DE NAȚIONALISM ȘI CULTURALIZARE DE LA ATENEUL SFÂNTUL HARALAMBIE (IAȘI).

Ateneul Sf. Haralambie (Dr. C. Angelescu) și-a redeschis larg porțile, ferecate cu dragostea de neam și lumină prin înfrățire, iubire, înțelegere, bună-voință, muncă, și pace.

Și trebue să recunoaștem, că această operă se datorește preotului profesor Gh. Neculea, înființătorul și directorul ateneului, ajutat de vrednici colaboratori.

Duminică 16 Februarie a. c., prima șezătoare a anului acestuia a fost dată de elevele școlii normale de fete „Mihail Sturza“ din localitate, în prezența I. P. S. Mitropolit Irineu al Moldovei, d. prof. M. David, rectorul universității mihăilene, d-nii profesori universitari: Dr. I. Bălteanu, C. Tomescu, T. Bulat, apoi V. Dudu directorul cancelariei Sf. Mitropolii, d. colonel Adam, prim-ajutor de primar, Lt. col. Dinculescu din partea armatei, prof. Obreba-Iași, directorul căminului cultural județean, avocat Chirițescu secretarul Fundațiilor culturale Regionala Moldova, prof. Antoniu Ciolan de la Conservatorul de muzică, d-na Margareta Brandușanu directoarea școlii normale de fete „M. Sturza“, d. maior Dr. V. Brandușanu, d-na și d-l V. Pamfil directorul școlii primare „Spiru Haret“, d-nele profesoare

C. Comicescu. Fl. Toma, V. Brudea, Mănescu, V. Hagiescu E. Creţescu şi d-nii Mănescu, C. Tăzlăoanu, Zaharia Strat, prof. V. Gheorghiţă, d-na dr. Teofilia Iamandi, d-a Pr. Niculea şi clericii: Pr. I. Ţincoca, preşedintele căminului cultural judeţean, Pr. prof. N. Hodoroabă, arhim. Dionisie Velea exarhul mănăstirilor Mitropoliei Moldovei, d-na şi Pr. C. Vuescu, Pr. N. Luchian, directorul şcolii de cântăreţi bisericeşti, d-na şi pr. P. Manole, d-na şi pr. Gr. Rezmeriţă, diac. prof. Gheorghiţă, pr. Haralambie Vasilache, pr. Ştiucă, pr. Patraşcu, d-nii insitutori Coatu cu d-na, Doroftei, Burcoschi. Dimitriu etc., studenţi teologi, cetăţeni din cartierele Sărăriei şi Ţicău şi un mare număr de elevi-liceeni.

Elevele, îmbrăcate cu frumoase costume naţionale, s'au achitat pe deplin de frumoasa îndatorire pe care şi-au luat-o sub conducerea părintească a îndrumătoarelor lor.

Pr. prof. Gh. Niculea, directorul ateneului, a deschis serbarea mulţumind celor de faţă, în frunte cu I. P. S. Mitropolit şi cu d. prof. David rectorul universităţii locale.

Schiţând apoi rolul ateneelor şi căminelor culturale şi opera de naţionalizare şi culturalizare a poporului, se adresează tineretului şcolar şi înfăţişându-i—idee minunată de altfel şi vrednică de subliniat—harta României cu hotarele sfârtecate, îi îndeamnă s'o aibă la căpătăi pentru ca toţi, tineri şi bătrâni, să se jertfească pentru reîntregirea ei.

Un puternic sentiment de jertfă a cuprins sala. Clipă măreaţă de adâncă reculegere, răscolitoare de conştiinţi, cugete şi tresăltătoare de simţuri. Scopul frumos a fost atins.

D-l Prof. M. David rectorul universităţii a schiţat momentele istorice şi epocile prin care a trecut neamul nostru în ultima vreme. „Se uită sfinţii neamului, din cer şi picură din ochii lor cumplită dojană. Să ne băgăm de vii în mormânt faţă de mişeliile săvârşite de noi. Porunca ceasului de faţă este: fiecare la locul şi treaba lui. Tineretul să asculte de la noi această poruncă a ceasului de faţă. Tineretul să fie însufleţit de idealul refacerii României. Azi, în epoca maşinismului, să mergem încet şi bine ca un car cu boi. Munciţi în ordine picurând, fiecare, în cupa neamului câte o picătură. Vă vorbeşte un părinte, un profesor".

Apelează apoi la colegii săi să îndrumeze tineretul pe adevărata cale, adăogând: „Mă descoper şi-mi plec genunchii în faţa tineretului, care va munci şi va da ţării pe conducătorul mâine. Ne aşteaptă un viitor de sacrificii, cu o vărsare de sânge, cu jertfă, care pe dâra de sânge să ne ducă până la hotarele pe care le-am avut".

Termină omagiind personalitatea conducătorului statului, d. General I. Antonescu.

Vorbeşte apoi I. P. S. Mitropolit Irineu al Moldovei.

Iubiţii Mei fii şi fiice sufleteşti,

Istoria ne este martoră, că niciodată neamul românesc n'a trecut prin vremuri atât de grele, prin zile atât de critice ca cele prin care trecem şi le-am trecut din luna lulie şi până în clipele de faţă. Au venit peste noi nenorociri felurite: răsluirea hotarelor strămoşeşti ale scumpei noastre Patrii, groaznicul cutremur de pământ şi răzmiriţa cu criminala vărsare de sânge din crâncenele zile de 21—24 Ianuarie trecut.

De sfârtecarea hotarelor sunt vinovaţi conducătorii politici de ieri şi alaltăieri, care, oricât ar invoca forţa împrejurărilor, cărora nu li se puteau opune, nu pot fi scuzaţi, pentrucă acele împrejurări externe defavorabile au fost create de nepriceperea lor. De cutremurul de pământ şi de răzmiriţă suntem vinovaţi toţi dela mare până la mic, dela Vlădică până la opincă, pentrucă groaznicul cutremur a fost certarea lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, iar răzmiriţa a fost urmarea fatală a anarhiei sufleteşti, care s'a înscăunat în sufletele tuturor după marele războiu. Ne uitasem cu totul de datoriile către Dumnezeu, către semenii noştri şi către noi înşine. Ne sălbătecisem, pierdusem respectul pentru ierarhie, valoare şi cinste, vânam numai plăceri şi interese materiale, ostracizasem duhul şi cele duhovniceşti. Indeosebi tineretul crescut în această debandadă sufletească era cu totul lipsit de razim sufletesc şi expus bătăii tuturor vânturilor nesănătoase, aşa că a fost deajuns consemnul vinovat al câtorva rătăciţi şi amestecul agenţilor plătiţi ai comunismului, pentru ca el să-şi uite de datoriile sfinte ce-are către Ţară şi Neam, să şteargă din suflet ori ce urmă de omenie şi bun simţ şi să pună mâna pe arma ucigătoare, ca să tragă chiar în fraţii săi, în oştaşi, apă-

rătorii ordinei și rânduielii, să asasineze ființe nevinovate, să jefuiască, să dea foc, să devasteze magazine comerciale, fabrici, depozite, așezăminte publice, locuințe particulare, etc.

O mai mare și mai criminală rătăcire nu se putea. Însăși existența Țării era primejduită din pricina dezordinelor propovocate. Dumnezeu însă, cari ne certase cu cutremurul, ne-a purtat acum de grijă, căci destinele Neamului românesc se aflau în mâinile sigure ale Trimisului ceresc, Generalul Ion Antonescu, care, cu înțelepciunea, curajul și energia-i supraomenească ne-a scăpat de prăpastia de care eram departe numai un pas. Cinste și slavă lui!

Este datoria sacrosanctă a tuturor bunilor și luminaților fii ai Neamului nostru românesc să pună umăr la umăr și să lupte din răsputeri pentru vindecarea ranei adânci pe care a săpat-o în inima Patriei mame această cumplită rătăcire a fiilor ei. Este mai ales datoria profesorilor, a părinților, a tuturor celor mai în vârstă și cu mai multă experiență de viață să-și întoarcă privirile cu dragoste și cu luare aminte către tineret, spre a-l abate de pe căile rătăcite pe care a apucat și a-i îndrepta pașii pe drumul cel drept, pe drumul care duce la izbăvire.

Căminul acesta, sfântul Haralambie este un far duhovnicesc, care aruncă lumină în minți, căldură în inimi și energie în brațul celor ce au să înainteze pe calea cea dreaptă, pe calea ce duce la ținta mult dorită și râvnită a pacificării, a potolirii spiritelor, a întoarcerii dela rătăcire spre adevăratul fel de viețuire în sine, în familie, în societate, cu oamenii și cu Dumnezeu.

Aceasta este calea pe care ne cere să mergem Mântuitorul Hristos, care a zis: „Eu sunt calea, adevărul și viața".

Pe această cale ne îndeamnă să pășim cu toții Mama noastră comună: Biserica. Deci, să-i urmăm.

Dumnezeu să binecuvinteze și să încununeze munca și străduințele nobile ale conducătorilor și conferențiarilor acestui frumos cămin de sub ocrotirea sfântului Haralambie și a bisericii cu hramul său și să reverse harul său mântuitor din belșug în sufletele celor ce au venit și vor veni să se adape din acest bogat izvor de lumină și căldură duhovnicească.

Fie! Fie!

Frumoasele clipe de însufleţire românească au fost împărtăşite şi D-lui General I. Antonescu, conducătorul statului, căruia i s'a trimis următoarea telegramă:

«Ateneul „Sf. Haralambie", din oraşul Iaşi, reîncepându-şi, azi Duminică 16 Februarie a. c., activitatea culturală tradiţională în cadrul unei şezători culturale artistice, organizată cu elevele şcoalei normale de fete „Mihail Sturza", la care au luat parte numeros tineret şcolar şi mult popor în frunte cu I. P. S. S. Mitropolit Irineu, Rectorul Universităţii D-nul Prof. M. David şi autorităţile locale; după ce au ascultat cu sfinţenie sfaturile şi îndemnurile la iubire, cuminţenie şi unire ale I. P. S. Mitropolit şi ale D-lui Rector al Universităţii, asistenţa numeroasă din sală în semn de adâncă recunoştinţă, îşi îndreaptă primul gând către Domnia Voastră, Conducătorul Statului, care în zilele de grea cumpănă cu bărbătească hotărâre, aţi restabilit ordinea şi buna rânduială în ţară, şi roagă pe Dumnezeu să Vă ajute să duceţi la deplină izbândă realizarea idealului românesc.

Dumnezeu să vă aibă în paza Lui totdeauna».

Driectorul Ateneului Sf. Haralambie,
Prof. Pr. G. Niculea.

* * *

Seria conferinţelor culturale care vor avea loc la Ateneul Sf. Haralambie va fi continuată de către următorii vorbitori: Prof. univ. I. Savin, Decanul facult. de teologie din Iaşi, Prof. univ. C. Tomescu, Profesor univ. T. Bulat, Prof, univ. arhim. Iuliu Scriban, Pr. Prof. univ. Valeriu Iordăchescu, Pr. Prof. univ. Cicerone Iordăchescu, Prof. univ. Dr. Gr. T. Popa, Prof. univ, Şt. Berechet, Prof. univ. Dr. Balif, Prof. univ. C. Fedeleş, Prof. univ. I. Minea, Pr. Prof. Gh. Niculea, D-l Aurel Ghiţescu, directorul teatrului naţional, Pr. C. Nonea consilier secţ. culturală sf. Mitropolie, arhim. Dr. Antim Nica, asistent la facultat. de teologie locală, Prof. Simenschi, Prof. Bârsănescu, avocat Gh. Chiriţescu secretarul Fundaţiei culturale regale, regionala Moldovei, Prof, Obreja-Iaşi, etc.

V. D.

OFICIALE

TELEGRAMA

Domnului General Rosetti, Ministrul Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor adresată I. P. S. Mitropolit Irineu.

Luând conducerea Ministerului Educaţiei, Cultelor şi Artelor mă adresez Inalt Prea Sfinţiei Voastre cerându-i să eie cuvenitele măsuri pentru ca toţi slujitorii Altarului să deie deplinul lor concurs pentru funcţionarea regulată a tuturor organelor Statului şi pentru aducerea liniştei depline. Veţi binevoi a-mi comunica telegrafic, până în seara zilei de 1 Februarie, măsurile luate de Inalt Prea Sfinţia Voastră. Deasemeni îmi veţi comunica cazurile de acţiune nepotrivită cu caracterul slujbaş al altarului din partea vreunui cleric sau funcţionar eclesiastic.

Ministru al Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor
ss) *General Rosetti.*

Nr. 4951 din 29 Ianuarie 1941.

Răspuns telegramei de mai sus [1]).

Domnului Ministru
al Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor

Bucureşti

La telegrama 4951 din 29 Ianuarie curent, avem onoare a Vă comunica următoarele:

I. In zilele de 22, 23 şi 24 Ianuarie, în timpul evenimen-

---

1) Răspunsul a fost dat de P. S. Vicar Valerie, întrucât I. P. S. Mitropolit Irineu era la Bucureşti. (N. R.).

telor de frământare internă, s'au făcut slujbe pentru pace în Catedrala Mitropolitană, la care a asistat mulțimea poporului.

In ziua de 22 Ianuarie, cu ordinul Nr. 664, s'au dat dispoziții ca în toate bisericile, timp de trei zile, preoții și poporul să se roage pentru pacea și dragostea între frați. Cu ordinul Nr. 1140 din 1 Februarie, s'au reînnoit dispozițiunile ca preoții să dea concursul pentru aducerea liniștei depline.

II. Până astăzi nu s'a înregistrat nici o plângere contra vreunui cleric, sau unui funcționar bisericesc, că ar fi avut vre-o purtare nepotrivită cu misiunea lor.

In caz că se vor ivi reclamațiuni, ele vor fi cercetate, iar delicvenții vor fi supuși sancțiunilor legale.

III. Biserica Moldoveană este alături de Conducătorul Statului, Domnul General Ion Antonescu, care a salvat țara dela peire și roagă pe bunul Dumnezeu să-l ocrotească ani îndelungați, ca să împlinească idealurile Neamului.

IV. Noi Vă felicităm, că ați luat conducerea Ministerului de Culte și avem încredere că Domnul General Rosetti, mare cărturar, va susține interesele Bisericii strămoșești pe lângă Conducătorului Statului pentru promovarea intereselor Neamului.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, încredințarea distinsei Noastre considerațiuni și arhierești binecuvântări.

p. Mitropolitul Moldovei.
ss) † *Valerie Botoșăneanu.*

SCRISOARE ADRESATĂ DE INALT PREA SFINȚITUL MITROPOLIT **IRINEU** AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI, DOMNULUI GENERAL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI ROMÂN ȘI PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI.

Domnule General,

In adâncă și sinceră admirație pentru energia, tactul și înțelepciunea cu care ați pus capăt nebuniei criminale care a făcut să curgă în valuri sângele frățesc și ați salvat încă odată Statul de pieire sigură și Națiunea de nezăgăzuită rușine, am înălțat, înalț și voiu înălța rugi fierbinți către atotbunul și atotputernicul Dumnezeu, să Vă dea sănătate și putere, ca să

fiţi întru mulţi ani Ingerul păzitor şi Conducător pe căile izbăvirii Statului şi Neamului Românesc.

Totodată Vă rog să primiţi, ca un mic semn de recunoştinţă pentru oastea română, care V'a stat într'ajutor la restabilirea ordinei şi a liniştei în Ţară, modesta sumă de lei 10.000, pe care s'o daţi, cum veţi găsi Domniavoastră de cuviinţă, familiei unui ostaş căzut la datorie, sau unuia care s'a distins prin purtarea sa în această dureroasă împrejurare.

Primiţi, Vă rog, Domnule General, încredinţarea celei mai alese stime şi arhiereştile mele binecuvântări

Mitropolitul Moldovei,
† **Irineu.**

Bucureşti
27 Ianuarie 1941.

I R I N E U
Din mila lui Dumnezeu
Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei.

Decizie Nr. 14.

Pe baza referatului Revizorului Eparhial, înreg. la Nr. 9784 din 17 Octombrie a. c.

Decizia Nr. 65 din 16 Iunie 1938, privitoare la curăţenia în biserici şi numirea paracliserilor, se modifică. stabilindu-se următoarele :

1. Până când Ministerul Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor va lua în sarcina sa plata paracliserilor, epitropiile parohiale, în conformitate cu Decizia Mitropolitană Nr. 65/1938, publicată în foaia oficială „Mitropolia Moldovei" Nr. 7—8 din Iulie — August 1938, să propună spre numire şi să găsească mijloacele de plată a paracliserilor, cu adaosul că :

Aceştia să fie recrutaţi dintre absolvenţii şcoalelor de cântăreţi sau dintre elevii acestor şcoale, acolo unde se găsesc şi numai în lipsa acestora, din alte persoane cunoscute ca având purtare cuviincioasă şi viaţă morală.

2. Cântăreţii bisericeşti sunt şi rămân îndatoraţi prin înşăşi funcţiunea lor, să se îngrijească de curăţenia, buna rânduială şi supravegherea bisericii, fiind prezenţi cu exactitate la orele fixate de program pentru rânduelele şi slujbele bise-

riceşti, cunoscând că la orice neascultare şi abatere vor fi sancţionaţi cu lipsă dela datorie.

P. C. Protoierei vor supraveghea aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor acestei decizii.

Dată azi 24 Octombrie 1940.

ss) † **Irineu**
Mitropolitul Moldovei.

Consilier Referent
ss) *Pr. C. Vuescu.*

ORDINE CIRCULARE CATRE PROTOEREI.

Nr. 664/22.I.1941.

In faţa evenimentelor interne pe care le trăim, veţi pune în vedere tuturor preoţilor din acel protopopiat să facă rugăciuni, ca bunul Dumnezeu să ne ferească de războiul cel dintre fraţi, care este cea mai mare nenorocire pentru neam.

Rugăciunile se găsesc în Molitfelnic.

Nu se va vorbi nimic în biserică, ci numai se vor face rugăciuni fierbinţi către Dumnezeu, potrivit celor cuprinse în ritualul din tipic.

p. Mitropolitul Moldovei
ss) † **Valerie.**

Consilier Referent
ss) *Pr. C. Nonea.*

Nr. 1140/1.II.1931.

Urmare ordinului Nr. 664/941, vi se pune in vedere a comunica tuturor preoţilor din acel protopopiat să stăruie fiecare în parohia sa, ca toţi enoriaşii să păstreze liniştea şi să fie cu trup şi suflet în jurul Conducătorului Statului, Domnului General Ion Antonescu, care zi şi noapte munceşte pentru ridicarea patriei.

Enoriaşii să alunge din sufletele lor orice vrajbă şi să pună subt actul dragostei creştine, care cere ascultare de conducătorii legali ai Statului, ce au în grijă viitorul Neamului.

Veţi pune deasemenea în vedere tuturor preoţilor slujitori ai Bisericii, că orice acţiune a lor contrarie dispoziţiunilor date de Stat şi Biserică, aduce după sine grave sancţiuni.

---

1) Se referă la zilele de 22-24.I.1941 (N. R.)

Toată lumea își va căuta de muncă, în pace și ascultare.

De executarea prezentului ordin ne veți raporta imediat cum și despre reclamațiunile scrise contra clericilor.

p. Mitropolitul Moldovei
ss) † **Valerie.**

Consilier Referent
ss) *Pr. C. Nonea.*

MITROLOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
REVIZORATUL EPARHIAL
IAȘI

REFERAT Nr. 14
Februarie 1941.

INALTA APROBARE
19.I.1941.

Se aprobă. Se va publica în Revista Mitropolia Moldovei împreună cu părțile respective din Decizia Nr. 2/940 și cu apelul D-lui General Antonesu către preoțime.

(ss) † **Irineu.**

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Vremurile de turburare internă, cu acte de răsvrătire și de rebeliune în curs de cercetare și de sancționere, au impus ca Conducerea Statului să ceară tuturor și mai ales funcționarilor publici să intre de îndată în ordine, în legalitate și în disciplină severă, ca astfel înfrățiți în credință, în muncă și în iubire de țară și neam să se lucreze cu toate puterile la salvarea și întărirea patriei, care este — pământește vorbind — suprema lex.

Slujitorii bisericii—prin misiunea lor—trebuie să fie „Lumina lumii și sarea pământului“ prin toată activitatea lor, ca și prin pilda vieții lor.

In fața acestor înalte comandamente spirituale, ca și față de apelul către preoțime al Domnului General Antonescu, Conducătorul Statului cum și față de dispozițiile și Deciziile Onor Ministerului de Instrucție, Educație, Culte și Arte, în-

treg personalul bisericesc, trebue să fie pe linia ţinutei corecte şi a demnităţii în toate împrejurările şi înfăţişările.

In vederea acestor duble Comandamente, rog respectuos pe Inalt Prea Sfinţia Voastră să binevoiască a da din nou ordin ca întreg personalul bisericesc, din cuprinsul Arhiepiscopiei Iaşilor şi Mitropolia Moldovei şi Sucevei—chiar când unii din ei—sunt numai învăţători sau profesori—sau refugiaţi—, să respecte în totul cele cuprinse în dispoziţiunile şi deciziile date, între care cele din Decizia Nr. 2/940.

Organele de administraţie şi control ale Sf. Mitropolii sunt obligate să urmărească cu stricteţă aplicarea lor, iar cazurile de abatere să fie semnalate pentru a se lua exemplare măsuri.

Sunt al Inalt Prea Sfinţiei Voastre prea supus slujitor.

Revizor Eparhial
Ic. Ştefan C. Gheorghiu.

DIN DECIZIA Nr. 2/940.

1. *Portul şi ţinuta clerului.*

Toţi preoţii şi diaconii vor purta costumul preoţesc tradiţional ortodox, alcătuit din: *reverendă (rasă) şi giubea*, atât în parohie cât şi în afară de parohie.

Afară din parohie şi mai ales la oraş, preoţii şi diaconii vor îmbrăca o reverendă lungă, aşa ca să nu se vadă pantalonii pe dedesubt.

Palton sau *pardesiu* se va purta—după anotimp—, însă croiala să fie complect închisă la guler, adică fără reveruri răsfrânte.

Culoarea *hainelor* va fi neagră sau cafenie închisă (culoarea şiacului mănăstiresc), iar vara poate fi de culoare cenuşie sau cafenie deschisă.

Hainele vor fi păstrate în cea mai desăvârşită *curăţenie*, pentru ca şi sub raportul acesta, preoţii să fie pilduitori enoriaşilor lor, purtând guler curat de pânză, *fără a-l scoate peste gulerul hainei.*

Părul se va purta *lung* şi dat peste cap,—potrivit însă cu foarfecele. In nici un caz nu va fi tuns mărunt.

Barba și *mustățile*, care alcătuesc adevărata podoabă preoțească și sunt semnul bărbăției, se vor purta deasemenea lungi, îngăduindu-se numai potrivirea lor cu foarfecele și oprindu-se cu desăvârșire *tunderea în întregime sau raderea*. Contravenienții vor fi suspendați din serviciu până le va crește barba de un centimetru.

Pe cap se va purta *pălărie neagră* cu margini mari de 6—8 cm. Iarna se va purta *căciulă* de culoare neagră, cu fund, pentru a se putea apropia de formatul culionului.

Incălțămintea numai de culoare neagră.

La festivități publice, ca : serbători naționale, Ziua Eroilor, etc., sau la slujba înmormântării, la congrese și conferințe preoțești, ca și atunci când se va prezenta la Sfânta Mitropolie, cucernicii preoți și diaconi vor purta pe cap *culionul*.

La festivități și momente solemne clericii vor apare în ținuta de rigoare, cu semnele distinctive ale rangului și demnității lor.

In toate împrejurările, fie în parohie, fie în afară de parohie, cucernicii preoți și diaconi vor purta *brâul* de culoare neagră sau de culoarea la care au dreptul, prin distincțiunile ce vor fi având.

Deasemenea, în mână vor purta *baston drept* având lungimea lemnului până la mijlocul corpului, plus mânerul care va fi de 0.10 c. m., însă :

a) membrii clerului parohial vor purta baston negru cu mâner de os alb ;

b) consilierii referenți, revizorul eparhial și protopopii vor purta baston de trestie (roșcată), cu mânerul de argint și doi ciucuri de fir galben, atârnați cu un șiret asemenea, în lungime de 0.05 c. m. ; la subprotopopi bastonul va fi cu un ciucure de fir alb.

Preoților meritoși le vom acorda ca distincțiuni brâul colorat în albastru. In vederea aceasta PP. CC. Protopopi ne vor înainta câte un tablou cu toți preoții din protopopiat, care merită această cinste deosebită, arătând pentru fiecare, în mod amănunțit, meritele pastorale, care i ar îndreptăți la aceasta, păstrând cea mai desăvârșită obiectivitate și înlăturând orice sentimente și resentimente personale la alegerea și recomandarea lor.

Tablourile, cu propunerile protopopiilor, vor fi verificate de către cei trei referenţi şi în urmă Ni se vor prezenta spre aprobare. Preoţilor cu merite excepţionale li se va acorda, pe temeiul raportului Consilierului cultural şi al Revizorului eparhial brâul roş (rang de econom) sau şi cruce (rang de econom stavrofor). Pentru cartea de distincţie cu brâu albastru se vor achita la casieria Arhiepiscopiei 300 de lei ; pentru cea de brâu roşu 400 lei ; iar pentru cruce 500 de lei.

Pentru a se distinge treptele ierarhiei administrative bisericeşti, persoanele clericale cu însărcinări administrative vor purta brâul de culoare deosebită, astfel Consilierii Referenţi, brâu de matasă de culoare roşie. Revizorul Eparhial şi Protopopii, brâu de catifea, de culoare vişiniu-închis (bordeaux).

Membrii Comisiei de Diciplină, brâu de culoare violetă (liliachie).

Proestoşii şi alţi preoţi merituoşi, vor purta brâu de culoare albastru închis.

Preoţii cari au ~~au~~ ocupat demnităţi bisericeşti, şi care nu mai sunt în funcţie, fie prin demisie sau înlocuire, însă nu pe cale disciplinară, au dreptul de a purta semnele distinctive ale demnităţilor ce le-au avut (ocupat) timp de cel puţin 5 ani.

DECIZIE

Referitor la activitatea politică a clerului.

Noi, Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Instrucţiei, Educaţiei, cultelor şi artelor.

Având în vedere că Sfintele Canoane ale Bisericii opresc pe clerici de a lua asupra lor purtări de grije lumească, ori îndeletnicirea cu treburi neguţătoreşti, dânşii având menirea să se consacre întru totul chestiunilor pur spirituale, culturale, caritabile şi administrative bisericeşti :

Având în vedere că unii clerici, abătându-se dela înalta lor misiune pastorală naţională, îşi consacră o bună parte din activitate în afara altarului, înregimentându-se în organizaţiuni sau mişcări politice, făcând parte din organele de conducere

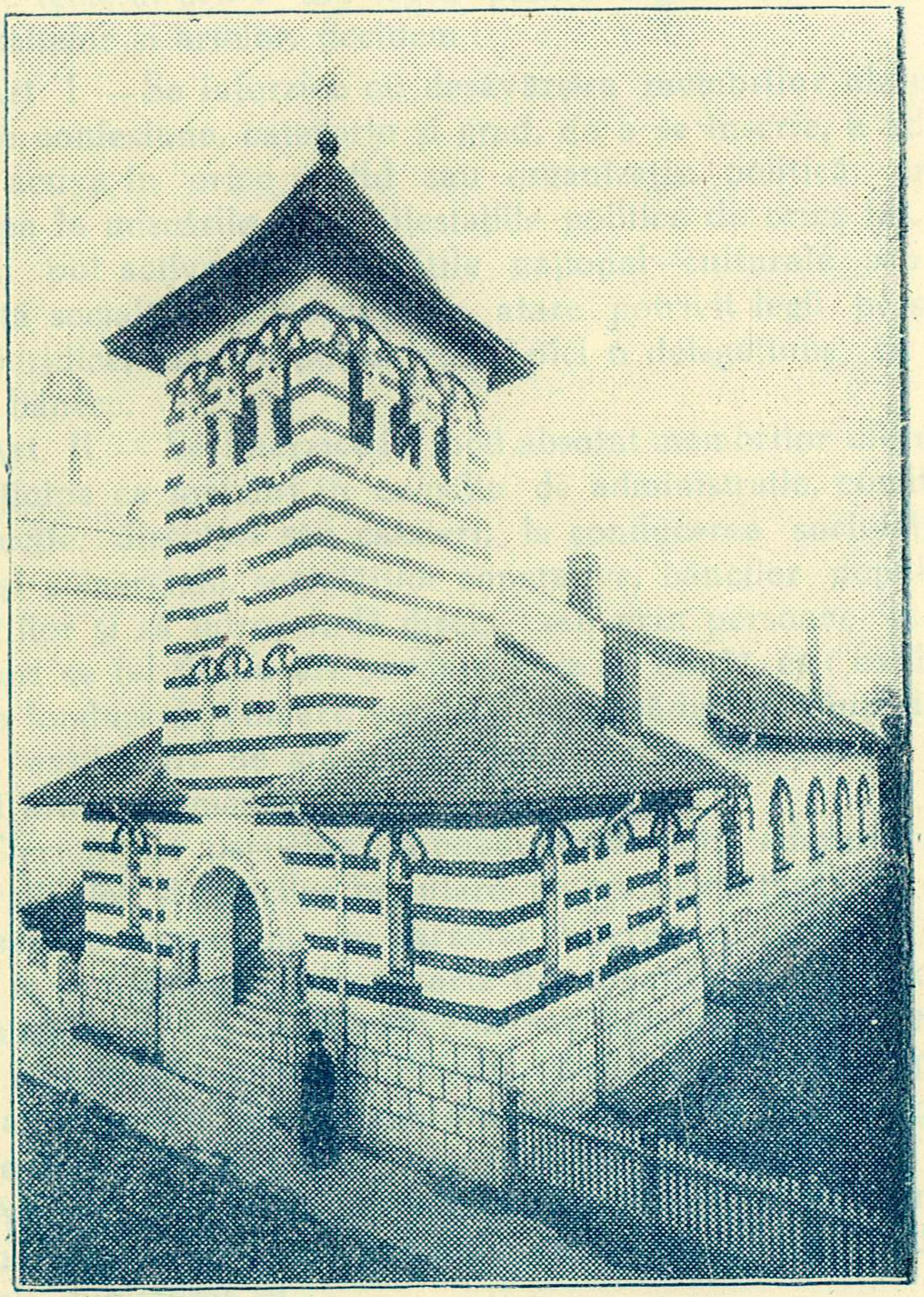

Ateneul popular „Sf. Haralambie“ din Iași (Dr. C. Angelescu) înființat și condus de Pr. Prof. Gh. Niculea.

ale unor societăţi comerciale, încheind personal sau prin persoane interpuse diferite afaceri cu caracter patrimonial.

Văzând dispoziţiunile art. 14 din Codul funcţionarilor publici şi art. 2 din decretul-lege No. 314 din 15 Februarie 1941, referitor la interzicerea oricărei acţiuni politice.

Pe temeiul art. 1 din legea pentru organizarea ministerului cultelor şi artelor, decidem :

Art. I. — Se interzice cu desăvârşire membrilor clerului de orice confesiune, categorie şi grad, de a se înscrie, a adera sau a activa în orice partid sau organizaţie politică, ori a participa la mişcările şi manifestaţiile politice de orice fel.

Ei pot activa în societăţile naţional-culturale sau de asistenţă socială, recunoscute ca atare potrivit legii persoanelor juridice, dar nu pot exercita nici o delegaţiune cu caracter bănesc.

Art. II. — Se interzice în mod absolut membrilor clerului să participe ca membri în consiliu de administraţie, comitete de direcţie, directori sau cassieri, la conducerea societăţilor civile şi comerciale, societăţilor coperative, băncilor populare şi obştiilor şi să întreprindă direct, sau prin persoane interpuse, ori ce fel de afaceri producătoare de câştig, ca : exploatări de fonduri de comerţ, exploatări de păduri şi vânzări de lemne, exploatări de maşini agricole, cazane de distilat alcool şi altele asemenea.

Clericii pot participa la conducerea şi în administraţia cooperativelor şi băncilor populare de ajutor mutual ale clerului sau în instituţiuni cu caracter bisericesc, iar acei cari sunt şi în învăţământ, pot face parte din organele de conducere şi administraţie ale cooperativelor sau băncilor populare de ajutor mutual ale corpului didactic, toţi aceştia având aprobarea anticipată şi individuală din partea chiriarhului respectiv şi a ministerului.

Art. III. — Clericii intrând în prevederile articolelor de mai sus, se vor conforma prezentei deciziuni în termen de 8 zile dela publicarea ei.

Art. IV. — Conducătorii administrativi şi spirituale ai eparhiilor sunt datori să supravegheze de aproape activitatea clericilor din eparhiile lor şi să comunice ministerului orice abatere dela dispoziţiunile prezentei deciziuni.

Autoritățile administrative și polițienești sunt deasemenea datoare să semnaleze ministerului abaterile constatate. Aceiași îndatorire incumbă și organelor de control și inspecție a Cooperativelor.

Art. V. — Toate dispozițiunile anterioare contrare prevederilor deciziunei de față se anulează.

Art. VI. — D. Director al cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni.

Ministrul instrucției, educației, cultelor și artelor,
General Radu Rosetti.

Nr. 9.349/1941.

Ministerul Cultelor cu adresa Nr. 5512 din 6 Februarie a. c., ne comunică, că toate cererile personalului bisericesc trebuesc adresate *numai pe cale ierarhică,* adică prin Protopopie și Chiriarhie, cunoscându-se că toate celelalte petițiuni *înaintate direct* Ministerului vor rămâne nerezolvate.

De asemenea se arată că, cererile cu caracter personal, urmează să fie timbrate, cunoscându-se că în caz contrar ele vor fi înaintate Ministerului de Finanțe pentru aplicarea amenzii corespunzătoare. Veți pune în vedere personalului bisericesc din acea Protoierie dispozițiunile de mai sus, spre urmare. In caz de neconformare se vor lua măsuri.

† Irineu
Mitropolitul Moldovei.

Consilier Referent,
Preot M. Acatrinei.

Ministerul Cultelor și Artelor cu adresa No. 59046/1941 ne aduce la cunoștință că organele Ministerului precum și delegații Comisiunii Speciale a picturii bisericești, în cursul cercetărilor făcute la biserici și cu ocazia recepționării lucrărilor de pictură, au constatat că la bisericile unde se execută pictură nouă, se găsesc adesea icoane vechi sau alte obiecte provenite dela vechile biserici de lemn sau de zid în locul cărora s'au ridicat construcții noui.

Icoanele vechi provin uneori dela vechile catapetesme care trebuesc înlocuite. Aceste icoane vechi prezintă un mare interes artistic şi istoric, fiind executate în secolele trecute.

Unele dintre ele, la bisericile de sat, sunt foarte bune icoane ţărăneşti, inspirate din vechile icoane bizantine.

Spre a nu se pierde această comoară naţională, care până acum a fost neglijată, prin înlăturarea icoanelor vechi din bisericile nou pictate, în urma încheerii din 10 Ianuarie 1941 a Comisiunii picturii bisericeşti, Onor Minister a hotărît ca să se inventarieze toate aceste icoane vechi sau obiecte de artă dela bisericile de pe tot cuprinsul Ţării.

După ce vor fi inventariate, se vor păstra în biserici, la loc sigur, — chiar dacă între timp, pictura se va renova.

Aşa fiind, veţi pune în vedere tuturor preoţilor parohi, din cuprinsul acelui protopopiat aceste dispoziţiuni, spre a se executa întocmai.

† **Irineu**
Mitropolitul Moldovei.

Consilier Referent,
Pr. C. Nonea.

Cu prilejul vizitei la Iaşi din ziua de 9.II. a. c., a domnului General Radu Rosetti, Ministrul Instrucţiunii, Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor, Domnia Sa a binevoit a da preoţimii ieşene sfaturi şi îndrumări asupra modului de comportare în actualele împrejurări.

S'a constatat că în timpul tragicelor evenimente din 21 22 şi 23 Ianuarie a. c., când existenţa Statului Român a fost ameninţată, unii dintre preoţi s'au dedat la fapte nepotrivite cu menirea lor preoţească. Pentru a nu se mai întîmpla pe viitor asemenea comportări, Domnia Sa a atras atenţiunea asupra Decretului-Lege Nr. 10882 din 5 Februarie 1941 publicat în Monitorul Oficial Nr. 31 (partea I-a, din 6 Februarie 1941), care prevede o serie de sancţiuni contra celor ce complotează la turburarea ordinei de Stat.

Preoţimea trebue să evite a susţine şi propaga idei politice, rostul ei fiind numai la altar şi la pacificarea enoria-

şilor. Cei care au făcut abateri vor căpăta sancţiunea meritată. Nimeni nu doreşte răsbunarea, dar disciplina şi ordinea în Stat trebuesc menţinute cu aplicarea sancţiunilor legale.

In consecinţă, veţi atrage atenţia preoţilor din acel protopopiat, să ia cunoştinţă de cuprinsul Decretului-Lege amintit, pe care-l găsesc în colecţia Monitorului Oficial de la primăriile din parohie, ca să ştie ce-i aşteaptă, în cazul când vor ieşi din cadrul misiunii lor sacerdotale.

Mitropolitul Moldovei
† Irineu.

Consilier Referent
Pr. C. Nonea.

MODEL DE ACTIVITATE PROTOPOPEASCA.

Protoieria Jud. Neamţ.
Circumscripţia II
Nr. 120
1941, Februarie 4.

Cucernice Părinte,

Vremurile tulburi şi pline de primejdii nebănuite au întunecat, în ultima vreme, sufletul poporului nostru, primejduind neamul, ţara şi Biserica noastră. Rostul nostru, al preoţilor, se cuvine a fi acum, mai mult ca ori când, acela de liniştitori, înpăciuitori şi îndrumători ai sufletelor răscolite de nelinişte şi semne de întrebare ale poporănilor noştri.

D-l Prefect al judeţului, L-t Colonel I. Teodorescu, ni s'a adresat nouă în special, cerându-ne sprijinul nostru pentru opera de liniştire şi redresare ce se impune. In consecinţă veţi proceda imediat la pacificarea sufletelor, acolo unde veţi vedea încă ură, vrajbă şi nesupunere. Veţi sfătui enoriaşii să-şi pună toată puterea de muncă la ridicarea gospodăriilor lor, să-şi caute de ocupaţiunile lor, de familiile lor şi să nu mai întreprindă şi să nu mai participe la nici o acţiune, care ar fi în contrazicere cu dispoziţiunile autorităţilor de stat. Acei ce nu vor înţelege, să ştie că fără muncă, cinste, supunere şi fără unire în jurul conducătorului

statului, D-l General Ion Antonescu, ţara va merge la prăpastie sigură. In această prăpastie este ameninţat, să se prăbuşească avutul lor, familiile lor şi Biserica noastră a tuturor.

Aşa dar, alegere şi îndoială nu mai poate fi. Veţi activa în această privinţă în perfect acord cu fraţii învăţători şi cu toate celelalte autorităţi locale. Ceia ce vi se cere în special C. Voastre, este exemplul ce va trebui să impună tuturor. Bisericile vor fi deschise pentru ca aici să poată veni ori când credincioşii să-şi găsească, liniştea şi drumul înpăcării.

Veţi fi foarte atenţi, ca în felul de vorbire şi purtare să nu jigniţi şi să nu îndepărtaţi sufletul celor cu gânduri rătăcite şi naive.

Să-i câştigaţi pentru neam, pentru ţară, pentru Biserică, pentru pace, pentru linişte, pentru supunere şi ascultare. Această pacificare vă recomand s'o faceţi individual. Nu veţi începe discuţii în public şi nici în predică. Procedeul acesta poate să vă distanţeze şi să aducă rezultate contrarii celor aşteptate. Vom controla şi vom aprecia acţiunea aceasta, notând-o ca activitate pe terenul pastoraţiei.

2. Repetăm aici ordinul telefonic nr. motivat de ordinul Sf. Mitropolii nr. 664/941.

Veţi face rugăciuni în biserică, ca Bunul Dumnezeu să ne ferească de războiul cel dintre noi, care este cea mai mare nenorocire pentru neam. Rugăciunile se găsesc în molitfelnic. Nu se va vorbi nimic în biserică, ci numai se vor face rugăciuni ficrbinţi către Dumnezeu, potrivit ritualului din tipic.

3. Vi se comunică ord. Sf. Mitropolii Nr. 686/941.

„Prin prezenta vi se face cunoscut, că toate actele în legătură cu noile drepturi ale personalului din cuprinsul circ. D-Vs., ca: gradaţii, ajutoare de familie şi noile titluri, să fie înaintate de către D-Vs. direct Onor. Minister al Educaţiei Naţionale şi Cultelor, spre a le avea în vedere la înscrierea în bugetul Statului pe anul financiar 1941-1942 a acestor drepturi.

Veţi chema deci pe toţi slujitorii bisericii şi le veţi pune în vedere să ne înainteze imediat acte pentru noile drepturi ce li se cuvin pe data de 1 Aprilie 1941. Pentru acei concentraţi, se va îngriji familia lor. Certificate de anii ser-

viţi se vor cere direct Sf. Mitropolii, prin cerere timbrată, adăogându-se timbrele necesare. Certificatelc primite se vor înainta Protoieriei.

Cine va întârzia, va pierde drepturile ce i se cuvin.

4. Camera Agricolă Neamţ, deschide un curs pentru specializarea în tăierea şi îngrijirea pomilor roditori. Cursurile vor fi în zilele de 13, 14, 15 Februarie şi vor fi ţinute de d-nii insp. agronomi speciali, profesorii M. Costoschi, V. Olănescu. Vă atragem atenţiunea asupra acestei importante activităţi în economia naţională şi socotim că ar fi necesar ca măcar din fiecare comună să meargă câte un preot la cursuri. Veţi încunoştiinţa despre aceasta şi pe cântăreţi. Cei ce vor merge la cursuri se vor înscrie direct la Cameră şi ne vor anunţa şi pe noi spre a le acorda concediul necesar.

5. Suntem informaţi de Serviciul Sanitar, că unii fraţi preoţi nu dau atenţia cuvenită „Săptămânei Higienii". Aţi primit ordine în această privinţă şi aşteptăm să le executaţi întocmai. Comunicările ce vom mai primi dela Serviciul Sanitar, după această circulară, vor fi propuse fără altă înştiinţare, pentru pedepsire.

6. Ne veţi raporta imediat, acei ce aveţi biserici în construcţie sau reparaţie, arătând situaţia lucrării şi nevoile ce mai sunt. Datele acestea ne sunt cerute de Prefectură, pentru a fi înscrise ajutoare, în măsura posibilităţilor, în bugetul judeţului.

7. Parohiile care au primit carnete de cărămizi dela Păr. Gh. Rotaru parohia Tătăraşi-Aviaţie, să le lichideze cât mai repede.

8. Complectaţi şi restituiţi cât se poate de repede chestionarul ce anexăm. Răspundeţi la punctele din chestionar cu sinceritate şi exactitate. Arătaţi adevărul, căci o situaţie sinceră este mai folositoare decât una neexactă. Prin aceasta nu urmărim să vă facem nici o neplăcere, ci dincontră vrem să vă cunoaştem toate nevoile, toate meritele, spre a lua măsuri.

Arătaţi exact numărul populaţiei, al sectelor, stiliştilor, etc., aşa cum este realitatea. La inspecţii voi verifica, la faţa locului, adeveritatea acestor rapoarte.

9. Indată ce situaţia va permite, vom începe activitatea cercurilor mari.

10. Acei ce sunteţi conducători de Cămine Culturale, luaţi măsuri pentru organizarea cursurilor ţărăneşti, după instrucţiunile primite şi cele ce se vor mai trimite de către Fundaţie. Veţi avea grijă să aveţi autorizaţia autorităţilor. Acei care nu sunteţi conducători de cămine, înţelegeţi-vă cu acei ce le conduc şi activaţi pe acest teren, cu toată râvna. Nu trebue să rămână nimeni în afara sforţărilor ce se fac pentru ridicarea satelor.

11, Vi se vor trimite prin poştă chitanţele pentru bonurile de înzestrare. Acolo unde veţi găsi nepotriviri cu sumele ce vi s'au reţinut, veţi raporta. O parte din bonuri au fost ridicate mai de mult. Acestea vă vor fi trimise odată cu salariile, prin delegaţi.

Veţi fi atenţi la valoarea bonurilor ce vi se vor trimite, raportând imediat orice lipsă.

12. Salariile vă vor fi expediate prin delegaţi numiţi de preşedinţii de cercuri mari. Repetăm cele scrise în circulara anterioară: nu se va deplasa nimeni, nici la cancelarie şi nici la Piatra, după salarii. Imediat ce se vor încasa, vor fi chemaţi delegaţii. Vă rugăm să aveţi încrederea, că noi nu avem nici un interes să le ţinem la noi.

13. Primim încă cereri de concediu, care nu sunt conforme cu dispoziţiunile date de anterior. Nu vom mai rezolva pe acele care nu vor fi timbrate, trimise cu raport, cu arătarea suplinitorului, consimţirea de suplinire şi arătarea zilelor de concediu avut în cursul anului. Noi putem acorda până la 8 zile de concediu, în cursul unui an. Cine are nevoie de concediu mai mare, ne va trimite cererea din timp spre a o înainta Sf. Mitropolii spre aprobare.

La motivarca concediului arătaţi precis pentru ce îl cereţi. Nu este suficient a arăta: „interese familiare".

Protoiereu, ICON. C. COJOCARIU.

IRINEU
din mila lui Dumnezeu
Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei.

DECIZIUNE No. 20.

Faţă de nevoia coordonării muncii tututor preoţilor-profesori, cari predau învăţământul religios în şcolile de orice grad din Eparhia Moldovei şi Sucevei; faţă de nevoia unui control riguros, făcut cu toată dragostea şi obiectivitatea, pentru constatarea neajunsurilor în aplicarea planului de educaţie religioasă-morală şi realizarea scopului urmărit prin aceasta, faţă de nevoia fiinţării unui organ, care să exercite acest control, organ care să fie în legătură permanentă cu Eparhia, atât direct, cât şi indirect, prin mijloacele sale de legătură, pentru a se oglindi, în mod fidel, la centru, situaţia reală de pe teren, faţă de nevoia aprofundării studiilor religioase, pentruca — în duhul vremii noi de totală reînoire şi primenire sufletească — să creem pe Românul de mâine, care — datorită educaţiei lui religioase-morale, ortodoxă şi românească — să fie capabil, în totdeauna, să răspundă celor mai înalte chemări ale Neamului, aceasta privită ca activitate şcolară-bisericească, iar ca activitate extraşcolară-bisericească şi naţională —, având în vedere că fiecare sat trebue să-şi creeze centrul lui de viaţă culturală-naţională, economică şi gospodărească, reprezentată prin căminul cultural — peste care veghează şi despre care se îngrijeşte Insuşi Majestatea Sa Regele Mihai I, prin Fundaţia Culturală Regală, preotul trebue şi este obligat — mai presus de orice — prin *misiunea* sa de jertfitor şi propoveduitor al Evangheliei — deci al jertfei lui Iisus — să ia iniţiativa creerii acestor aşezăminte săteşti şi să le însufleţească, el fiind centrul de gravitate al întregului sat, şi întrucât Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române prevede, că învăţământul religios din şcolile de orice grad stă sub controlul Bisericii, să funcţioneze în arhiepiscopia Iaşilor, un cleric inspector al învăţământului religios, pentru toate şcolile primare şi secundare (licee, profesionale, comerciale şi industriale),

DECIDEM:

Prea Cucernicul Preot Gheorghe Niculea, din Iaşi, se numeşte, începând cu data de 1 Martie 1941, inspector general al Invăţământului religios pentru toate şcolile primare şi secundare (licee, profesionale, comerciale şi industriale) din cuprinsul Mitropoliei Moldovei şi Sucevei.

Dată în reşedinţa Noastră Metropolitană din Iaşi, astăzi 1 Martie 1941.

Mitropolitul Moldovei,
† **Irineu**.

BISERICA MOLDOVEI IN VREMEA LUI BOGDAN AL III-LEA CEL ORB (1504—1517).

„Iară după moartea lui, şi fiu seu Bogdan Vodă urma lui luase de lucruri vitezeşti: cum se tâmpla din pomul bun şi roadă bună se face".

(Cronica lui Ureche)

Ştefan Vodă hotăra, şi cu tăere de boeri chiar [1]), ca urmaş în scaun, să fie Bogdan născut din soţia sa din urmă, aceleia căreia punea să-i se sape frumoasa lespede dela Mânăstirea Putna, rămasă până azi, fără dată, Maria fiica lui Radu cel Frumos. In 1503, deci, cu un an înainteà «Apusului de soare» doctorul veneţian Matei Muriano, care îngrijise pe bătrânul voevod al Moldovei, spunea că «fiul . . . călca pe urmele tatălui: modest ca o fată şi puternic, este amic al curajului şi al oamenilor curajoşi. Are vre-o 25 ani». In adevăr, Bogdan moştenise dela părintele său vitejia, pe care o dovedi în expediţiile atât de nenorocite, din toate punctele de vedere, în Polonia cu care prilej: «zic că singur Bogdan Vodă au lovit cu suliţa în poarta Liovului, care semn se cunoasce şi astăzi, şi nice Leşii nu tăgăduesc». De asemenea, moartea aşa de timpurie — socotim că nu avea patruzeci de ani —, îl găsia la Huşi, urmărind mişcările ciambururilor tătăreşti. Se pare însă, că longevitatea nu fusese lăsată urmaşilor moştenire de marele Ştefan, căci curând, nici după un an măcar, avea să urmeze în mormânt fratelui Bogdan, sora sa pe care nu avea s-o uite în tratativele cu Polonii, Maria, numită Chiajna. Mormânt, lângă mormânt odihnesc frate şi soră la picioarele părinţilor, în gropniţa dela Putna . . .

---

1) Marinescu Iuliu. *Bogdan III cel orb*, Buc. 1910, p. 22.

După toate probabilităţile Bogdan, la suirea sa pe tron nu avea treizeci de ani. Era o vârstă când, în general, oamenii tineri îşi caută viitoare soţii, chiar când nu au prea alese însuşiri fizice, cum era cazul fiului lui Ştefan! Nenorocirea făcuse ca într'o luptă, sau în altfel de împrejurări, să-şi piardă un ochi.

Cronica lui Ureche, cu o naivitate exagerată, spune că «era prea grozav la faţă, şi orb de un ochi», mărturie ce nu trebue luată pe de a'ntregul, când ne gândim că el era din trupul şi sângele lui Ştefan cel Mare şi Radu cel frumos! Adevărul este că lui îi lipsea un ochi. Şi tocmai de acea, în căutarea soţiei el a făcut jertfe de tot felul, şi însăşi Moldova, ţara înaintaşilor lui, a avut de suferit. Aducându-şi aminte de o alta Polonă, de Ringala, ce fusese soţia lui Alexandru cel bun, el se adresează regelui Alexandru al Poloniei, să-i dea în căsătorie pe sora lui Elisabeta. In Iunie 1505 o solie merse şi formula cererea către regele vecin, aducând ca dar întoarcerea Pocuţiei cu cetăţile Kolomea, Tysmienica şi Czeszybiesy. Era o ofertă extrem de costisitoare pentru Moldova această cedare a unei părţi de ţară, pentru care se vărsase mult sânge românesc! Acest fapt era numai începutul unor aventuri matrimoniale, ce vor umplea o bună parte din viaţa acestui Voevod, care a ţinut, se pare, patru soţii supt acoperişul palatului său; pe Stana, mama lui Ştefăniţă, fiu nelegitim, înmormântată la Rădăuţ în 1518; pe Nastasia pusă în gropniţa dela Mânăstirea Dobrovăţ în 1512 [1]), chiar de el însuşi, pe Ruxanda fiica lui Mihnea cel Rău şi, mai puţin sigur, pe Anastasia mama lui Alexandru Lăpuşneanu. Incercarea de a sui pe scaunul domniei pe o Polonă s'a izbit de două dificultăţi. Prima, că Elisabeta, regina mamă a Poloniei, nu accepta ca fiica sa să se căsătorească cu un ortodox, iar a doua, că Elisabeta cea tânără, fie din motive sentimentale, fie din alte cauze, era mai bucuroasă să se facă călugăriţă [2])! Cronica lui Ureche este bine informată când spune: «ci mama lui Craiu n'au primit să se facă acest lucru, căce nu era de legea Papii». Iar

---

1) Costăchescu M. *Documentele moldoveneşti dela Bogdan Voevod.* Buc. 1940, p. 371-2. D l profesor Minea nu crede că aci ar fi înmormântată Nastasia.

2) Iorga N. *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 261, nota 5.

după moartea mamei, Craiul «vedea pe soră-sa că nu va să meargă după Bogdan Vodă, căce era prea grozav la faţă, şi orb de un ochi». Pentru a câştiga pe prinţesa polonă Bogdan, pe lângă daruri şi jertfe teritoriale, făcu tot felul de concesiuni, pentru biserica catolică. Astfel în contractul încheat la 16 Martie 1506, prin împuterniciţii săi Tăut logofătul, Isac visternicul şi Ivanco pitar, se hotăra că Măria sa Regele va trimite solii în Moldova, cari vor preciza, între altele, «şi în ce fel ar fi păzită în credinţă ei catolică [1])«... «Asemenea aceşti soli ai Măriei sale Regelui se vor înţelege cu Domnitorul nostru, Voevodul, şi vor lua dela el scrisori, pentru că Măria Sa Domnitorul nostru, Voevodul, şi toţi supuşii ţării Sale vor ţinea pe aceasta prea strălucită Principesă, sora Măriei Sale Craiului, in cinste şi în demnitate şi în libertate. *Apoi, ca Domnitorul nostru, Voevodul, să aibă în Ţara sa episcop de credinţă catolică şi pe dânsul şi biserica să o crească în Ţara Sa.* Totdeauna Domnitorul nostru, Măria Sa Voevodul, va păstra Măriei Sale, acestei Principese, Polonezi şi preuţi de credinţă catolică, dregători şi slugi de ori ce fel, cu cari ea să aibă întreţinerea sa zilnică şi onorabilă. Pe cari oameni de casă ai ei, de un fel sau altul, Domnltorul nostru, Bogdan Voevod, şi toţi supuşii săi, cari ţin de credinţă grecească, fie prelaţi ruşi, preoţi sau mireni, să nu poată să-i supere pentru credinţa lor catolică, ci Domnitorul nostru, Voevodul, întru totul, să-i lase cu îngăduinţă, cu plăcere şi iubire, ca să ţie la credinţa lor catolică şi s'o crească, şi altele, întru cât priveşte pe Domnitorul nostru, Voevod, şi supuşii lui, ce aparţin de Duhul Sfânt. Şi negreşit că Domnitorul nostru, Bogdan Voevod, va trimite la Sfântul Părinte Papa, singur de sine, sau cu solii Măriei Sale Regelui, când va veni vremea, soli şi va făgădui că el va face apărare creştină, cu persoana sa şi cu puterile sale, în potriva păgânilor şi anume când toţi principii ar vrea să facă aşa» [2]). Reese clar din acestea, că Voevodul moldovean asigura avantagii deosebit de importante bisericii catolice în ţara lui, şi mai mult, era gata

---

1) Costăchescu M. *Documentele moldoveneşti dela Bogdan Voevod*, p. 443.
2) *Ibid.*, p. 444.

să ia parte la o mişcare creştină contra Turcilor, mai ales în acea vreme când bătea un vânt de cruciată, în special în Ungaria[1]).

Cu toate aceste promisiuni şi cereri în toate direcţiile Bogdan nu căpăta mireasa şi de acea se îndreptă cu plângere la Roma. Iulian de la Rovère, alias Papa Iuliu al II, (1505—13) era un mare protector al artelor, iar gândul unei cruciate îi sta ceva mai departe[2]).

Papa aprecia totuşi contribuţiunea românească într'o eventuală cruciată, cum se vede din scrisoarea trimisă la 27 Martie 1508 regelui Ungariei, căruia îi cerea să atragă şi să ridice pe domnitorii români, asupra Turcilor, încurcaţi într'un răsboi cu Perşii: «dilectosque filios nobiles et fortissimos viros Waywodas Moldavie ac transalpine hortari non cesset, et audentius perfidos Turcos gravi bello Regis Persarum implicitos sustineant et invadant» [3]).

Iar peste un an, la 12 Aprilie 1509 Iuliu al II, papă, scria regelui Poloniei Sigismund — Alexandru murise de curând — în chestiunea căsătoriei, numind pe Voevodul Moldovei: «dilectus filius nobilis vir Joannes Bogdaminus Vayvoda Moldavie» şi confirmă promisiunea acestuia faţă de Biserica papistaşe: «paratusque sit una cum dicta sorore tua catholicum Episcopum et alios ministros et officiales recipere iuxta formulam et capitula concordie antedicte» [4]). Intervenţia Papei a rămas fără rezultat şi în schimb Biserica romano catolică pierde din teren în Moldova. Aceasta o dovedesc şi împrejurările următoare.

In 16 Ianuarie 1512, Papa Iuliu constatând că, episcopia din Milcovia nu are o prea mare consistenţă, dispune să fie încorporată arhiepiscopiei din Strigoniu, un punct atât de depărtat, aşezat la confiniile Ungariei apusene [5]).

Această alipire de arhiepiscopia din Gran aducea oa-

---

1) Iorga N. *Ist. Românilor,* vol. IV, p, 288.

2) Funk-Hemmer. *Histoire de l'eglise.* f. a. t. II, p. 41-3 şi Kraus Fr. Haver. *Kirchengeschichte.* Trier 1896, p. 517/18,

3) Hurmuzaki II², p. 577,

4) Hurmuzaki II², p. 584 şi nu II³ cum greşit citează Marinescu Iul. în Bogdan III cel orb. p. 97.

5) Hurmuzaki II³, p. 70.

recare proteste. Insuşi Vladislav regele Ungariei scria în 1513 arhiepiscopului de Strigoniu, că această unire nu se poate face fără învoirea lui şi deci să nu întreprindă nimic contra libertăţilor preoţilor săseşti [1]). In anul următor 1514, Toma arhiepiscopul de Strigoniu, având în vedere că diocesa Milcovia este prea departe de scaunul arhiepiscopiei, confirmă pe decanul din Braşov în vechile sale drepturi [2]). Dar Saşii se ridică din nou în 1516. In acelaşi an însuşi Emeric de Peren, palatinul Ungariei, afirmă că în consiliul regelui s'au înfăţişat reprezentanţii Saşilor din Transilvania protestând în contra unirii diocesei Milcovia cu arhiepiscopia Strigonului. Pe de altă parte, arhiepiscopul romano catolic din Liov se plânge Papei Leon al X, la 23 Iulie 1515, că din cauza incursiunilor duşmane averile acelei mitropolii s'au micşorat aşa de mult, încât el nu mai poate să viziteze episcopiile sufragane, din Siret, din Moldova şi din Chiev. Ca urmare, Papa îl dispensează, pe timp de 10 ani, de obligaţia de a le inspecta. Aceste mărturii dovedesc că situaţia favorabilă a Bisericii româno catolice ce s'ar fi câştigat prin căsătoria proectată de Bogdan cel orb se pierduse pentru multă vreme! Cei trei episcopi ai Milcoviei din timpul acestei domnii: Paulus de Ilva (1504) Landislau II (1510) şi Demetru (1511) bănuim că nici n'au călcat în Moldova [4]).

Desigur mândria jignită a fiului lui Ştefan cel Mare nu putea rămâne nerăzbunată! Intr'un cuvânt Biserica apuseană apare complet dificitară în cei „12 ani şi 9 luni şi 3 săptămâni" de domnie ai urmaşului imediat al lui Ştefan Vodă cel Mare şi Sfânt, şi aceasta din cauza unei «cralevne».

Din cadrul politicii sale externe, influenţată de simţul său creştinesc, face parte şi împrejurarea următoare, în care Bogdan se arată respectos şi ascultător faţă, de o persoană bisericească. In Octombrie 1507 provocat de pretendentul la tronul Moldovei, Roman, Domnul legiuit intră cu oastea în Ţara Românească şi înaintează până la Râmnic. Aci, sosea,

---

1) *Ibid.*, p. 132.

2) Hurmuzaki II 3 p. 213.

3) *Ibid.*, p. 238—239.

4) Benkö. *Milcovia* I 137: Rosetti R. *Ungurii şi episcopiile catolice în Moldova.* An Ac. Rom. S. II t. XXVII c. f. Marinescu, *o. c.* p. 98.

din partea evlaviosului Radu cel Mare, un sol! Era Maxim călugărul din neamul Despoţilor Sârbiei [1]). El „s'a rugat lui Bogdan Vodă să facă pace cu Radu Vodă, pentrucă sunt creştini şi de o semniţie" [2]. Domnitorul român a înţeles apelul creştin şi îndemnător la unirea dictată de sânge, ceea ce constitue pentru dânsul un titlu de desăvârşita laudă! Şi pacea s'a făcut!

* * *

Cu privire la biserica strămoşească Bogdan Voevod, putem afirma dela început, că n'a putut face mult, întâi, fiindcă amintirea stăpânirii lui Ştefan Vodă era prea copleşitoare şi în domeniul de care ne ocupam aci, iar în al doilea rând, sbuciumul domniei cât şi scurtimea ei nu i-au dat îndemn şi răgaz. In adevăr el, tânăr fiind, a asistat şi stăruit la ridicarea M-rii Dobrăvăţului, din ţinutul Vasluiului, care s'a terminat chiar în anul morţii lui Ştefan Vodă.

Aceasta ar fi şi explicaţia existenţii chipului său, alături de alţi doi voevozi pe păretele votiv [3]). Insăşi clădirea aceasta, cu o încăpere intermediară între naos şi pronaos, cu destinaţia de gropniţă domnească, ca şi la Neamţul, ne arată interesul cel mare pe care l-a pus Bogdan la înălţarea bisericii, unde se crede că ar fi fost înmormântată una din soţiile sale. De grija lui deosebită pentru acest locaş vorbeşte şi epitaful poruncit şi început de Marele Ştefan, dar isprăvit de urmaşul său. Iată ce spune inscripţia cusută pe dânsul: „Evlaviosul şi iubitorul de Hristos Io Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţerei Moldovei începuse a face acest aer Mânăstirii sale de la Dobrăvăţ, şi întru acestea l-a ajuns moartea şi nu l-a sfârşit. Iară fiul său Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţerei Moldovei şi cu muma sa Maria l-au săvârşit şi l-au dat unde şi făgăduit fusese spre pomenire răposatului întru sfinţenie Domnului Ştefan, şi pentru sănătatea şi mântuirea sa. In anul 1014, Fevruarie 1 (1506) [4]).

---

1) Iorga N. *Istoria Bisericii româneşti* ed, II vol. I Buc. 1929 p. 126.
2) Kogălniceanu M. *Cronicile Române* ed. II 1872 t. 2 p. 180.
3) Balş G. *Bisericile lui Ştefan cel Mare* 1926 p. 121.
4) Melchisedec. *Notiţe istorice şi archeologice adunate de pe la 48 mânăstiri şi Biserici antice din Moldova* Buc. 1885 p. 136-7.

Şi mai târziu Bogdan nu uita aceasta ctitorie cel puţin, pe jumătate a sa, şi anume la 8 Decembrie 1514, o dată însemnată în viaţa sa, cum se va vedea mai jos. Că fiul harnic a fost silit să desăvârşească ceea ce mai rămăsese neterminat din ceea ce hotărîse genialul său părinte, o vedem şi din istoricul mănăstirii Răuseni, localitate din aproprierea scaunului domnesc, dela Suceava. Se ştie că aci Petru Aron tăiase capul lui Bogdan, tatăl marelui Ştefan. Această biserică, care prezintă o mare asemănare cu cea dela Dobrăvăţ, a fost terminată chiar de Bogdan Voevod. Iată ce spune inscripţia de pe piatra aşezată deasupra uşei de intrare: „In anul 7011 (1502) Septembrie 8 Io Ştefan Voevod cu mila lui Dumnezeu gospodarul ţării moldoveneşti, binevoi şi începu să zideascâ acest hram în numele tăerii cinstitului cap al cinstitului şi slăvitului prooroc înainte mergător botezător Ioan, în acest loc unde a fost tăiat capul tatălui său Bogdan Voevod. Şi pe Ştefan Vodă l'a ajuns moartea; vecinica lui pomenire. Iară fiul său Bogdan Voevod a rădicat începutul părintelui său şi a săvârşit hramul în anul 7012 luna Septembrie ziua 8 [1]).

Din aceasta se conststă că biserica dela Reuseni a fost terminată de viteazul fiu a lui Ştefan, Bogdan cel orb. Construcţia acesteia a durat mai mult de un an, poate şi din cauza slăbiciunii bătrânului Voevod, care-şi trăia ultimile amintiri ale unei vieţi încărcate de fapte măreţe. Este curios totuşi de a aminti, că Ştefan cel Mare nu ridicase încă, în cetatea de scaun a Sucevei, o clădire care să-i perpetueze evlavia şi numele. Intreaga Moldova era presărată de falnicile şi cochetele sale biserici şi mânăstiri, iar la Suceava, strălucitul Voevod se mulţumea cu biserica Sf. Dumitru de lângă palatul său domnesc![2]) Sau, se admite, că Mirăuţii erau biserica mitropolitană a ţării şi biserica de încoronare fondată de întemeitorii ţării Moldovei, Aceasta ar fi fost „devastată“ pela 1513, în urma unui eveniment

---

1) Melchisedec. *O vizită la câteva mânăstiri şi biserici antice din Bucovina.* An. Ac. Rom. 8 2 ll t. Vll Buc. 1885 p. 76—77 şi Kozak Dr. Eugen. *Die Inschriften aus der Bukovina.* Wien 1963 p. 117 care dă terminarea Bisericii la 18 Sept.

2) Melchisedec. *O vizită.* p. 72.

încă necunoscut [1]). In faţa acestei stări de lucru Bogdan se hotărî, să ridice o biserică în Suceava, demnă de un Voevod ca dânsul. Astfel, în anul de linişte relativă pentru ţară, 1514, el puse temelia bisericii Sf. Gheorghe care era sortită să fie Mitropolia ţării.

De aceia spaţiu mult, în cuprinsul naosului, fu câştigat, prin prelungirea boltei vestice, căci aci doară aveau să vie să se închine Domnului Tăriei, Voevodul şi toată curtea sa! Stând sub influenţa artei părintelui său cum se vede din asemănarea acestei clădiri cu bisericile lui Ştefan dela Piatra, Borzeşti şi Războeni, Bogdan începu lucrarea şi o duse până la fereşti [2]). Dar, după cum el desăvârşise lucrările neterminate de Ştefan Vodă, tot aşa, din cauza greutăţilor domniei şi în urma morţii neaşteptate care l-a găsit la Huşi, Ştefăniţa fiul şi urmaşul său în scaun va termina biserica Sf. Gheorghe. Plumbul de acoperit biserica îl ceruse tot Bogdan şi deşi refuzat de Poloni, el va fi adus de acelaş Ştefăniţa, cel care avea să mântuie de zidit clădirea [3]). De aceea ctitoria acestei măreţe clădiri o va împărţi Bogdan cu urmaşul său la scaun, fiul Doamnei Stanca peste oasele căreia Ştefăniţa va pune, în interval, lespedea funerară dela Rădăţi, la 28 Ianuarie 1518 [4]). Pentru această impreună lucrare a tatălui şi feciorului în tabloul votiv din biserică se văd chipurile lui Bogdan cu cei doi dintre fii săi: Ştefan şi Petru. Iar inscripţia dă întreaga deslușire, spunând: „Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea sfântului Duh, a vrut blagocestivul şi de Hristos iubitorul Io Bogdan Voevod prin mila lui Dumnezeu, gospodar al ţărei moldoveneşti să zidească biserica Mitropoliei din Suceava, unde este hramul sfântului marelui mucenic şi biruitorului Gheorghe şi a început a o zidi în anul 7022 (1514) şi n'a putut s'o săvârşească; şi fiul lui Io Ştefan Voevod, prin mila lui Dnmnezeu, gospodar al ţărei moldoveneşti, cu ajutorul lui Dumnezeu a zidit'o dela ferestre în sus şi a săvârşit-o în anul 7030 (=1522) luna Noembrie 6 şi a Domniei lui al şa-

---

1) Balş G. *Bis. lui Ştefan cel Mare* p. 164.
2) *Ibid.*, p. 171.
3) Hurmuzaki II³ p. 15 şi 29.
4) Costăchescu M. *Documentele moldoveneşti dela Bogdan Voevod* p. 371 n. 19.

selea an curgător: şi a fost sfinţită de mâna prea sfântului Kir Teoctist“ [1]).

Din inscripţie se constată, că zidirea acestei biserici începute în anul 1514 a durat timp de opt ani de zile, pe când marele Ştefan ridica şi câte două în acelaşi an ca: Pătrăuţii şi Milişăuţii în 1487, Sf. Ilie şi Voroneţ în 1488, Piatra Neamţ şi măreaţa biserică dela Mănăstirea Neamţ din 1497 cât şi altele [2]).

Cronica lui Ureche vorbind de năvala lui Bogdan în ara leşească, făcută în Iunie 1509, spune şi acestea; „şi au prădat împregiur, şi au ars pretutindenea: şi au ars Rohatinul oraşul şi multă avere au luat. Atunce au luat şi clopotul cel mare de la Rohotin, şi l'au pus la Mitropolie în Suceava» [3]).

Că în adevăr jaful Moldovenilor a fost mare şi mai ales la Rogotin, o constatăm din tratatul de înţelegere dintre Bogdan şi Sigismund al Poloniei, încheiat la 7 Februarie 1510. Iată ce se menţionează aci: „Mai întâi, în ce priveşte lucrurile bisericei din Rogotin, ori ce s'ar găsi, de drept, fie aur sau argint sau veşminte, toate să avem a le întoarce, fără înşelăciune nici viclenie, şi tot astfel şi pentru alte biserici, din ori care parte, ce s'ar afla, să se întoarcă. Asemenea şi pentru clopotele ce s'ar afla, din ori ce parte, să se întoarcă [4]).

Din mulţimea de clopote ce va fi fost luate, în mânia sa de om tânăr, Bogdan va fi hotărât ca cele dela Rogotin, să vestească la rugă pe credincioşii săi dela Suceava. Dar tratatul fixa reîntoarcerea lor.

Adăugam imediat observaţia că Mitropolie de care aminteşte Ureche este evident cea veche, acea dela Mirăuţi, care exista încă la 1510 [5]).

* * *

Suntem în anul 1514. Este data când se pune temelia

---

1) Balş G. *Bisericele lui Stefan cel M.* p. 177 după Kozac.
2) *Ibid.*, p. 202.
3) Ureche, Kogălniceanu p. 182.
4) Costăchescu M. *o. c.*, p. 477.
5) Balş G, *o. c.*, p. 164.

bisericii mitropolitane dela Suceava. Un an de relativă liniște. Chestiune căsătorii cu o nouă Ringala se terminase prin faimosul tratat din 7 Februarie 1510 în care se stipula: „Şi nu vom mai pomeni de aici înainte, nici o dată, despre această căsătorie, după cum am făgăduit panilor soli unguri [1]).

Iar informatorul Cronicei lui Ureche, care în cea mai mare parte, relativ la domnia lui Bogdan, este deosebit de exact, confirmă oare cum uşurat. «După acea (adică dela marea năvală făcută în Polonia la 1509) şi-a luat Domnă din ţară, şi au făcut pre Ştefan cel tânăr [2]). Cu Turcii lucrurile se aranjase oarecum, deşi nu este de admis tratatul de închinare Porţei; Polonii erau ocupaţi în războiul cu Moscoviţii; Tătarii, doar ce'l mai ameninţau şi de aceea Bogdan stătuse toată vara la graniţă [3]); iar pretendentul la domnie Trifăilă, care pornise din Ţara Românească şi ajunsese până la Vaslui la 27 Februarie 1514, fusese făcut prizonier şi i se tăiase capul [4]).

Urmărind şi documentele externe ale acestei domnii din cursul anului 1514, se poate spune că acest timp a fost destul de liniştit. Răgazul acesta îl va fi făcut pe Bogdan să-şi amintească de evlavia înaintaşilor şi-şi va fi făcut un control de conştinţă care poate constituea o previziune a morţii sale. In adevăr, din acest an posedăm, până azi, 9 documente interne. Atât şi nimic mai mult [5]). Ei bine, din cele nouă mărturii, opt, nu sunt decât danii făcute de Voevod diferitelor mănăstiri sau catedralelor cpiscopale din Moldova.

De asemenea, în anul următor mărturiile externe [6]) ne arată o relativă paşnică vieţuire în Moldova, iar în interior Voevodul întăreşte, sau face danii altor sfinte locaşuri. Aşa fel că din opt documente [7]), ce ne-au parvenit din 1515, patru se referă la Biserică.

Până la aceşti doi ani, 1514 şi 1515, Bogdan numai o-

---

1) Costăchescu M. *o. c.*, p. 477.
2) Ureche Gr. în *Letopisete* ed. II p. 182.
3) Hurmuzaki II³ p. 185.
4) Marinescu I. *Bogdan cel orb* p. 82.
5) Costăchescu. *o. c.*, p. 328—360.
6) Hurmuzaki II³ p. 214—227,
7) Costăchescu M. *o. c.*, p. 364—396.

dată şi anume la 2 Februarie 1508 se ocupase de interesele bisericeşti, supt forma documentară şi anume, când întăreşte Mănăstirii Neamţului dania făcută încă de pe timpul lui Alexandru cel Bun de pan Săn Bărlici. Acesta dăruise Mănăstirii satul Telebeacinţi pe Siret cu morile lui, azi în judeţul Rădăuţi, precum şi satul «Tristianeţi supt Codru», Trestiane sau Dunca, ce se găseşte în prezent în judeţul Storojineţ. Egumenul Neamţului în acea vreme era «rugătorul nostru Macarie [1]) Actul este dat din Iaşi. Şase ani apoi se scurg, până la 8 Decembrie 1514. Această zi are o însemnătate deosebită pentru Bogdan Voevod şi pentru Biserica ţării sale, căci din cancelaria domnească, ies deodată şase acte de danii pentru lăcaşurile sfinte. Cea dintăi milostenie se face cu mănăstirea Moldoviţa, căreia i se da prin «mânuli rugătorului nostru chir Ştefan ot Moldoviţă 800 zloţi tătăreşti, pentru ca să ne facă pomenire pe fiiaşte care an în Sâmbăta Mironosăţelor, sara parastas şi dimeniaţa leturghie, în veci».

Domnitorul mai da mănăstirii jumătate din satul Răciuleni de pe pârâul Somuzului, lângă Baea [2]). Un al doilea document este acela scris tot la Suceava, ca şi cel de sus, dar de un alt diac şi anume de Dumşa Cozma, cel dintăi fiind caligrafiat de Ivanco Dobrulovici. Prin acest act Bogdan aducându-şi aminte de gropniţa domnească dela Putna, dă «în mănile lui Silioan egumenul de Putna 800 de zloţi tătărăşti» cu condiţia ca «în tot timpul vieţii lor, toţi egumenii, să aibă a ne sluji în toată viaţa noastră, până când ne va da Dumnezeu să fim vii, în fiecare an, în Duminica Mironosiţelor, la vecernie, să aibă a ne sluji cinstitul paraclis, iar la utrenie leturghie, cu toţi popii şi diaconii, câţi dintre ei vor fi în mănăstire. Şi iarăşi, după viaţa noastră, când ne va da Dumnezeu sfârşitul, ei, în fiecare an, să ne slujească, pentru mântuirea noastră, la vecernie, parastas, şi la utrenie leturghie» [3]). Prin al treile act, Voevodul dărueşte Dobrovăţului aceeaşi sumă de 800 zloţi tătăreşti «în mânile rugătorului nostru Gherasim egumenul»

---

1) *Idem.*, p. 192—195.
2) Costăchescu M. *o. c.*, p. 329—333.
3) *Ibid*, p. 334—335.

cu aceleaşi condiţiuni de pomenire ca şi la Putna [1]). Documentul este întărit ca şi cele de mai sus de pan Isac logofătul. Al patrule act, scris de un al treilea pisar Făbor, aminteşte de aceeaşi sumă de zloţi tătărăşti dăruiţi «în mânile Episcopului nostru chir Macarie, sfintei ncastre Mitropolii din târgul Romanului. Se va face pomenirea Voevodului după acelaşi tipic ca şi la mănăstirele amintite mai sus [2]).

Este deosebit de remarcat că Bogdan face aceiaşi danie şi Mitropolitului din Suceava cu hramul Sf. Gheorghe [3]).

Oare este noua clădire, căreia i se pusese tocmai în acest an temelia, sau Mirăuţii avea acelaşi hram? Din nenorocire acest document s'a pierdut, odată cu fuga Mitropolitului Dosoftei în Polonia, aşa că indicaţii mai precise şi bogate, nu putem avea! Frumoasei mănăstiri dela Voroneţ, având acelaşi hram al Sf. Gheorghe, biruitorul, în care se păstrează până azi portretele, după toată probabilităţile, contimporane [4]), al lui Ştefan, al soţiei sale ultime Maria şi a două fete, de sigur, surorile pomenite în tratatul cu Polonii, îi dărueşte Bogdan ezărul Leonte din ţinutul Sorocăi [5]). Dania o făcuse fireşte şi în semn de veneraţie pentru cei ce zac supt lespezile funerare de aci, între ei găsindu-se şi sihastrul Daniil.

In acelaşi an, în preajma Naşterii Domnului, adică la 17 Decembrie, Bogdan întăreşte Mânăstirii Neamţului dania, făcută acestia, de către Ion Frunteş, pârcălabul Neamţului şi anume: jumătate din satul Ciofreşti, azi dispărut din jud, Covurlui, iezerul de pe Bârlad, din gura Gerului, jumătate din satul Piscul, şi jumătate de moară, ambele pe Bârlad.

Stareţul Mânăstirei Neamţului era Dorotei care primise din partea pârcalabului Frunteş şi „dresăle", adică actele de stăpânire [6]),

---

1) *Ibid.*, p. 336—337.
2) Costăchescu M. *o*, *c*. p. 333—9.
3) *Ibid.*, p. 340.
4) Balş Gh. *Bis. lui Ştefan cel Mare*. p. 31—36.
5) Costăchescu M, *o. c*, p. 341.
6) *Ibid.*, p. 349—357.

In sfârşit, anul acesta se termină cu o nouă confirmare, făcută de Voevod, unei danii mănăstirii Pobrata. Şi anume, vara sa Niacşa fata Mariei, sora lui Ştefan Vodă, harăzia satul Heci [1]), din Lespezi, jud. Baia, mănăstirii Pobrata unde zac oasele Doamnei Oltea, deci bunica dăruitoarei şi voevodalului întăritor de act. In anul nou 1515 la 18 Februarie, Bogdan întăreşte mănăstirii Moldoviţa două locuri de casă din satul Berchişeşti de lângă Gura Humorului, care fuseseră dăruite sfintei mănăstiri de episcopul Pahomie [2]) al Rădăuţului[3]).

La 15 Aprilie 1515 Bogdan Voevod face o nouă danie Dobrovăţului, socotesc în semn de aleasă preferinţă, cu mult mai importantă decât cei 800 de zloţi tătăreşti, arătaţi mai sus. Anume, el dă un sat, Vadul Crăstei şi iezerul Bogatul, de pe Prut, în judeţul Covurlui; în acelaş timp dărueşte şi întăreşte aceleaşi mânăstiri satul Rădeni cu moara şi două iezere, la gura Ialanului, pe care le lăsase Mihul medelnicer la moartea sa, precum şi două sălaşe de ţigani date de Alexa Nebojatco [4]).

Trecuse un an dela 8 Decembrie 1514, ziua când Bogdan cel orb făcuse marile şi numeroasele sale danii de zloţi tătăraşti.

Exact la aceaşi dată, în anul imediat următor, se face o miluire de acelaşi număr de 800 zloţi tătăreşti Mitropolii Rădăuţi [5]). Titular al scaunului era „episcopul nostru Pahomie“ căruia i se pune de asemenea condiţiunile de pomenire, amintite în actele sus menţionate. Acest document este săpat în piatră la mănăstirea Rădăuţi, pe peretele de m—n, din altar. Cuprinsul său corespunde cu acelea din documentele din 1514 Decembrie 8. Dacă nu este vreo greşeală de datare, cea ce este greu de admis, trebue să ajungem la concluzia firească de altfel, că 8 Decembrie, era o zi de mare însemnătate pentru Bogdan Vodă. Va fi murit mama sa în această zi? Piatra mormântală dela Putna nu poartă data trecerii

---

1) Costăchescu M. *o. c.*, p. 358—360.
2) *Ibid.*, p. 361—2.
3) *Ibid.*, p. 379.
4) Costăchescu M. *o. c.* p. 367—373.
5) *Ibid.*, p. 378—9.

sale în lumea veşnică, iar la 7 Februarie 1510 Maria munteanca trăia, după cum se vede, din tratatul cu Polonii în care se fixa ca în caz de pribegie „atunci ţările Mării sale Regelui Poloniei să ne fie nouă Bogdan Voevod, deschise şi Maicei noastre şi Doamnei noastre şi...“ Cronica lui Ureche dă următoarea informaţie privitor la Maria Doamna: „Valeatul 7010 (deci 1511), Miercuri în săptămâna albă, au murit Maria, doamna lui Ştefan Vodă, şi cu cinste o au îngropat în monastirea Putnei“.

Din lipsă de ştiri deci, nu putem afla însemnătatea acestei zile de mare generozitate a fiului lui Ştefan cel Mare. Obscură de asemenea rămâne şi fixarea pomenirii sale în Dumineca Mironosiţelor [1]). Va fi fost ziua lui de naştere?! Mănăstirea Neamţului, Dobrovăţul şi Voroneţul par a fi fost lăcaşurile preferate de Voevod. In adevăr, în şirul întăriturilor, daniilor de bani, de sate şi moşii aceste trei din urmă au fost cu deosebire înzestrate. Iată, spre exemplu, că ultimul act de o aleasă dărnicie priveşte Voroneţul. La 21 Decembrie 1515 Bogdan cumpăra dela pan Luca Iliescul satul Bucureştii, azi Capul Codrului în judeţul Câmpulung, drept 300 zloţi tătărăşti şi-l hărăzeşte împreună cu Braniştea şi Muntele Lung cu toate bordeile sale [2]), aceluiaşi locaş de închinare, Voroneţului. Aceasta este ultima mărturie documentară privitor la daniile lui Bogdan cel Orb Bisericii Moldovei.

* * *

Iubirea filială îl va fi dus pe Bogdan Voevod dese ori lângă mormântul tatălui său, care îl iubise până la suprimare de viaţă, în clipa când trebuea să meargă în faţa Dreptului Judecător. Putna, acest St. Denis, sau Bamberg-ul Moldovei, îl chema prin tainice şoptiri şi poate şi din intenţia ce avea ca trupul său să fie „astrucat“ alături de toţi ai săi. In sfârşit, Putna „dintru început s'au cinstit a se numi cea mai întâi, capul tuturor mănăstirilor pământului Moldovei», cum spunea mai târziu Iacob Mitropolitul [3]).

---

1) „Poate ziua naşterii sale“ zice Iorga N. în „*Istoria Bisericii române*“. Buc. 1929 ed. II. v. 1 p. 107.

2) Costăchescu M. *o. c.* p. 390—396.

3) Melchisedec. *O vizită.* p. 12.

De acea, el va dărui o serie de lucruri pentru înfrumuseţarea acestei mânăstiri, cât şi a lespezilor cari acopereau oasele părinţilor săi. Astfel, vedem cum Bogdan dă Putnei o dveră deosebit de impunătoare. Melchisedec, care a văzut-o, însemnă dimensiunile ei: lungimea de 2 m. 33 cm, iar lăţimea de 1 m. 78 cm. Ea reprezintă icoana hramului mănăstirii, Maica Domnului, iar la marginea de jos a tabloului este portretul lui Bogdan Vodă. Dedesupt se găseşte această inscripţie, evident, în slavoneşte: „Evlaviosul şi iubitorul de Christos Io Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnitorul ţării Moldovei, fiul lui Ştefan Voevod, nepotul lui Radu Voevod, a făcut aceasta dveră în biserica zidită de al lui părinte în mânăstirea Putna, unde este hramul Adormirea prea curatei Născătoare de Dumnezeu. In anul 7018 (1510), iară al domniei sale 6 ani şi al seaptelea curgător, luna August 15“ [1]).

In 1513 Bogdan pune un acoperemânt pe mormântul iubitei sale mame, Doamna Maria. El este brodat cu această inscripţie: „Acest acoperemânţel l-a înfrumuseţat Ioan Bogdan Voevodu, cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţărei Moldovei, fiul lui Ştefan Voevoda, nepotul lui Radu Voevoda, şi l-au pus pe mormântul răposatei întru sanitate maicei sale Maria, Doamnei lui Ştefan Voevoda, în anul 7021, Ianuarie 30“ [1513] [2]).

Iar pe acoperemântul de stofă grea de catifea cu fir de aur, lung de 1.64 m. şi lat de 1.22 m., aşezat pe mormântul tatălui stă scris: „Io Bogean Voevoda, cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţărei Moldovei, a înfrumuseţat şi acoperit cu acest acoperemânt mormântul tatălui său Ştefan, carele a domnit în ţara Moldovei 47 ani şi trei luni, şi carele s'a mutat în locaşul cel vecinic în anul 7012 luna Iulie, ziua a doua, Marţi în ceasul 4-lea din zi“ [3]). Se poate ca aceste acoperemînte să fi fost făcute odată şi nu succesiv.

Cărţi, de slujbă de asemenea, au fost dăruite aceleiaşi mănăstiri.

---

1) *Ibid.*, p 22—3.
2) Melchisedec *O vizită* p. 25.
3) *Ibid.*, p. 26.

Astfel, o Evanghelie slavonă comandată de marele Ştefan a se scrie, «dar murind o au săvârşit şi legat fiul său Bogdan». Ea este de o rară eleganţă. Pe partea de desupt, supt icoana hramului se citeşte această inscripţie: „Io Bogdan Voevod cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţărei Moldovei a ferecat acest Tetroevangel mănăstirii Putnei, unde este hramul Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, spre desufleţia răposatului întru santitate părintelui său Ştefan Voevod, şi pentru sănătatea şi mântuirea sa, în anul 7015 Mai 5" (1507). La sfârşitul Evangheliei dela Ioan se găseşte şi această însemnare: „Cu buna voinţa Tatălui şi conlucrarea Fiului, şi cu săvârşirere Sfântului Duh evlaviosul şi iubitorul de Christos Domn Io Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţărei Moldovei, carele ajuns fiind de dorul dumnezeesc, şi fiind iubitor de cuvintele lui Christos, a început acest Tetroevangel mănastirei sale Putna, unde este hramul Adormirea prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Şi între acestea l-a găsit moartea şi n'a ajuns săl săvârşească. Deci dar fiul său Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnitor ţărei Moldovei, l-a ferecat şi săvârşit, spre desufleţia răposatului întru santitate părintelui său Ştefan Vodă, şi întru sănătatea şi mântuirea sa" [1]).

* * *

Dar, trăind încă în amintirile marelui său părinte, Voevodul ajută şi la locaşurile din afară de hotarele moştenirii sale, la Muntele Atos. Şi aci el nu este de cât un întregitor al celor rămase dela tatăl său, cu care doar fusese un asociat la domnie, cu mult înainte de a se stinge Ştefan [2]). Astfel, pe turnul dela Sf. Pavel stă scris: Bine-credinciosul Io Ştefan Voevod şi Domn al ţerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, *şi fiul său Bogdan Voevod* au adus această apă şi au făcut şi cristelniţa şi canalul de apa aceasta..,în anul 7009 al Domniei lui curgător anul 45, subt egumenul dela Sf. Pavel Nectarie ieromonah". Iar când era singur stăpânitor Bogdan adăoga turnul de veghe [3]), cum se

---

1) Melchisedec. *O vizită*. p. 27—8.

2) Marinescu Iul. *Bogdan III cel orb* p. 21.

3) Iorga N. *Muntele Athos în legstură cu Ţerile noastre* in An. Ac. Rom. 1913, p. 23.

vede din inscripţie pe din lăuntru: „Binecredinciosul şi de Hristos iubitorul Io Bogdan Voevod a făcut acest turn întru numele Sfântului Nicolae, la anul 7025 (1516) [1]).

Apoi el mai făcu la Protaton din Karyes nartexul şi catehumenele, în 1507—8; din ele s'a păstrat numai inscripţia: „Binecredinciosul Io Bogdan Voevod al Moldovalahiei a zidit în anul 7016" [2]). Se pare, că la mănăstirea Dohiar Bogdan are rost de ctitor [3]).

* * *

In cronica lui Ureche când se vorbeşte „de domnia lui Bogdan Vodă cel orb", chiar în primul capitol se aminteşte că logofătul cel mare Ion Tăutul, cu banii primiţi în dar dela Sultan „au zidit o sfântă biserică în sat în Bălineşti". Ştirea este inexactă fiindcă se cunoaşte că biserica aceasta, de un tip deosebit de interesant, a fost clădită în anul 1499 [4]). Afară de mica biserică de sat, foarte modestă, ridicată de portarul Sucevei Luca Arbore, pe moşia sa dela Şipote, din judeţul Iaşi, în anul 1507, nu se mai cunoaşte o altă clădire din epoca lui Bogdan Vodă. Luca Arbore este acelaşi cu întemeetorul bisericei dela Arbora din 1503, adică zidită în cursul domniei celui mai generos ctitor bisericesc, Ştefan cel Mare! [5]) Se creiase aşa dar o tradiţie în direcţia fundaţiunilor religioase prin exemplul de sus!! Poate şi de acea, în afară de simţul de respect, nu se uita niciodată a se pomeni Voevodul ţării în pisania respectiv. Iată ce spune marele boer, cu un sfârşit atât de pe nedrept tragic, la biserica dela Şipote: „Rugăciunea robului lui Dumnezeu Pan Luca Arbore, părcălabul Sucevei, care a zidit acest hram curţilor sale din Şipote în numele sfântului şi slăvitului marele mucenic al lui Christos Ioan cel Nou, în zilele blagocestivului Domn Io Bogdan Voevod: care s'a început a se zidi în anul 7015 (=1507) luna Iulie 19 şi s'a săvârşit în acelaşi an luna Septembrie în a cincea" [6]). Drept contribuţie a vremei

---

1) *Ibid.*, p. 23.

2) *Ibid.*, p. 24; şi Bodogae Dr. Teodor, *Ajutoarele românești din Athos*. Sibiu, 1941, p, 280,

3) Bodogae, *o. c.*, p. 227.

4) Balş G. *Bis. lui Ştefan cel Mare* p. 139; Melchisedec, *Notiţe istorice şi arheologice* p. 292. De văzut Iorga N. Bălineşti în *Contribuţiuni la istoria bisericii noastre*. An. A. R. t XXXIV (1912) p. 28 (480).

5) Iorga N. şi Balş G. *Histoire de l'art roumain encien*. Paris 1922 p. 342.

6) Balş G. *Bis. lui Ştefan cel Mare* p. 182.

lui Bogdan Voevod în ordinea lucrărilor sfinte, scrise, menţionăm şi Evanghelia dăruită de Mitropolitul Teoctist din Suceava Mănăstirei Neamţului. In lunga însemnare amintitoare de crunta luptă dela Cozmin şi de sfinţirea Mânăstirii Neamţului,—de sigur este vorba de noua clădire a lui Ştefan cel Mare—citim şi aceste rânduri: „...Şi s'a scris supt binecredinciosul Domn al ţerii Moldovei Bogdan Voevod fiul lui Ştefan Voevod, şi supt egumenul chir Partenie, cu mâna gramaticului Dimitrie, la anul 7020 curgător" [1]).

Ca o supremă cinstire a Mânăstirii Putna Voevodul cerea să fie înmormântat în necropola părinţilor săi, alăturea de toţi ai lui. In nartexul, sau în limba călugărească „polunosnic"-ul mănăstirei, lângă sora sa Maria, lângă Maria soţia lui Petru Rareş şi alăturea de fiul său Ştefăniţă, la picioarele părinţilor săi au fost îngropate rămăşiţele celui care a fost Bogdan Voevod.

Iar pe piatra care acopere mormântul său se citeşte: „Acest mormânt este al evlaviosului Domn Bogdan Voevod Domnitorul ţărei Moldovei, fiul lui Ştefan Voevod ctitorul acestui sfânt locaş, carele s'a mutat la vecinicile locaşuri în anul 7025, Aprilie 20, la miezul nopţii" (1514) [2]).

* * *

Din mărturiile documentare existente se constată că biserica Moldovei avea în vremea aceasta trei mari circumscripţii ecclesiastice şi anume: mitropolia Sucevei, episcopia — mitropolie dela Rădăuţi şi acea a Romanului. Cu greu se pot indica titularii acestora. Din listele fixate se pot menţiona Gheorghe Nemţeanul 1477—1510—1 şi Teoctist al II 1510—1 +1528, ca mitropoliţi ai Moldovei [3]); Macarie I, pomenit la 1513—4 ca episcop de Roman [4]); iar la Rădăuţi, Pahomie amintit la 18 Noembrie 1504 şi 1515 [5]). Bărbaţii de nădejde în tagma mânăstirească i-am amintit mai sus. In cea ce pri-

---

1) Melchisedec în *Rev. pentru istorie, archeologie şi filologie* II p. 149 comentat de N. Iorga în *Contribuţii la istoria bisericii noastre.* An. A. R. t XXXIV (1912) p. 7 (460).

2) Melchisedec. *O vizită* p. 14.

3) Iorga N. *Istoria bisericii româneşti* vol. II p. 325.

4) *Ibid.*, p. 333.

5) *Ibid.*, p. 336.

veşte clerul de mir nu putem admite decât vechea lui pregătire de pe lângă Episcopii şi poate din Mănăstiri, simplă, ritualistă...

Şi totuşi, de la această Biserică moldovenească veneau să primească darul preoţii mulţi supuşi ai marelui regat polon. De acea regele Sigismund scrie la 2 Aprilie 1511, arhiepiscopului din Liov Ioan Wilczek, că după ştirile pe care le are, preoţii ruteni din Polonia se duc în Moldova ca să fie hirotoniţi acolo. Se interzicea lucru cu pedeapsa de moarte [sub privatione ordinum et capitis] [1]). Cronica lui Nicolae Costin ne dă o informaţie suplimentară şi corectă în această chestiune când spune „erau bucuroşi şi Caminţienii lui Bogdan Vodă, fiind de lege provoslavnici toţi Podolenii, şi pe semne având dodăeală de Leşi pentru lege, să fie toţi uniaţi“ [2]).

Arătările de mai sus ne duc la următoarea concluzie cu privire la Biserica Moldovei în vremea lui Bogdan al III cel orb. Fascinat până la uluire de măreţia domniei părintelui său, care şi pe terenul bisericesc lucrase atât de rodnic, fiul urmaş, fost şi coregent al strălucitului său părinte, Bogdan Voevod a completat cea ce rămăsese neterminat de înaintaşul său, în direcţia clădirii locaşurilor sfinte, a desăvârşit daniile unde se cuveneau făcute şi a păstrat neştirbită moştenirea primită în ramura cuvioşiei. Un punct negru — explicabil prin dorinţa şi ambiţia de înrudire cu o dinastie streină, — este de a fi oferit prea mult bisericii romano-catolice, într'o vreme când Papalitatea era asaltată de mişcarea Reformei. Pe de altă parte, nu trebue de uitat agitata domnie, care nu-i dădea răgazul necesar operelor bisericeşti.

Intr'un cuvânt Bogdan III cel orb, în domeniul Bisericii ca în toate celelalte, dacă nu apare ca un epigoniu, totuşi, rămâne departe în urma lui Ştefan Vodă şi chiar, — în măsură, evident, mai redusă, — în acea a fratelui, care-i pândea stăpânirea, rătăcind şi uneltind în Polonia; este vorba de Petru fiul Răreşoaei din Hârlău.

1941 Februarie

T. G. BULAT

---

1) Hurmuzaki II³ p. 15.

2) Kogălniceanu M. *Cronicele Române* ed. II t. 1 p. 182 n. 1.

CRONICA EXTERNA.

Bulgaria. Elevii Seminarului din Sofia, din clasele a patra, a cincea şi a şeasea — fiindcă numai despre aceştia este vorba — au ţinut în vacanţa sfintelor Paşti ale anului 1940, în oraşe şi în sate, un număr de 640 de predici. (Църковенъ Вестникъ, No. 23 Sofia, 1940).

Ce frumos început în viitoarea misiune a tinerilor seminarişti! Practica aceasta, an cu an, îi va pregăti, iar când vor fi slujitori ai sfintelor altare vor avea formată obişnuinţa vorbirii. Fiindcă predica ţinută în faţa profesorului şi a colegilor, în clasă, nu contribue cu mult la formarea predicatorului. Pe când prezentarea seminaristului în faţa credincioşilor din biserică, îl întăreşte, îl însufleteşte şi-i dă acea stăpânire de sine şi rutină pe care altfel şi le însuşeşte abia când se hirotoneşte.

Mi-amintesc că pe când eram în clasa a I-a seminarială, am venit acasă în vacanţa Crăciunului. Invăţasem troparul Naşterii Domnului, al Botezului şi alte câteva bucăţi muzicale, însă numai după note. Mama, mulţumită că băiatul ştie de-acum să cânte bisericeşte, voia să mă audă, neapărat, cântând la biserică.

Am mers şi am cântat troparul Naşterii Domnului. N'am greşit nimic în executarea lui, după note. După aceea, cântăreţul îmi spuse să cânt un tropar, care însă nu era transpus pe note, pe glasul al II-lea. I-am răspuns că nu ştiu. „Păi, tot ca troparul „Naşterea Ta Hristoase...“ mă îndemna cântăreţul. Cu toate insistenţele, nu m'am încumetat în ziua aceea să cânt altceva decât troparul, după note.

Acasă însă am făcut exerciţii şi a treia zi de Crăciun i-am cântat pe glasul al II-lea însă fără note.

Intâmplarea aceasta se poate petrece cu oricare din seminariştii predicatori, aceasta în domeniul predicii, dar e-

xerciţiul îi va întări şi va forma din ei oameni capabili să răscolească mâine conştiinţi şi să înalţe suflete, cari să trăiască Evanghelia.

Nu este bine să se facă şi la noi o experienţă atât de frumoasă?

Muncitorii şi familiile lor.

In privinţa lor, Sf. Sinod, cu adresa Nr. 5612 din 30. VII 1940, a hotărît următoarele;

„Intrucât muncitorimea noastră s'a înstrăinat de biserică, grija cultivării ei cu adevărurile credinţei creştine, constitue în vremurile actuale, una din cele mai mari probleme ale Bisericii şi o obligaţiune a sa. Ca atare, Sf. Sinod dispune:

1. In oraşele industriale să se înfiinţeze asociaţiuni muncitoreşti creştine ortodoxe (pentru muncitorii mai tineri) şi frăţii (pentru cei mai în vârsta).

2. Să se clădească diverse case (cluburi) pentru asociaţiunile şi frăţiile muncitoreşti.

3. Să se înfiinţeze colonii de vară, ospătării fără plată, case pentru copii, leagăne (pentru copiii până la vârsta de 3 ani) pentru părinţii muncitori.

4. Acolo unde este nevoie să se deschidă şi cămine sau case în care să găsească muncitorii un adăpost peste noapte, când vin din alte centre.

5. Să se deschidă şcoli duminicale sau serale şi cursuri biblice pentru muncitori.

6. Să se împartă muncitorilor, fără plată, cărţi religioase, şi mai cu seamă Sf. Scriptură.

7. Să se ţină anual o săptămână a culturii pentru muncitori.

8. Pentru aceste şcoli Statul să facă tot ceea ce face pentru altele din toate punctele de vedere.

Cultura religioasă a soldaţilor.

Pentru Sf. Sinod cazarma este o şcoală, unde soldaţii, în măsura pregătirii lor, pot fi instruiţi şi din punct de vedere religios. Ca atare hotărăşte:

1. Să se facă demersurile necesare pe lângă autorităţile militare, să-i acorde Bisericii toate înlesnirile pentru a

putea desfăşura o activitate religioasă-morală şi mai intensă, printre soldaţi, acordându-i o oră pe săptămână, de religie, pentru aceştia.

2. Să se împartă soldaţilor cărţi cu conţinut religios-moral, (Sfânta Scriptură, cărţi de rugăciuni, etc.) (Цкрк. вестникъ, No. 35. Sofia, 1940).

Grecia. Sf. Sinod a însărcinat pe mitr. Dorotei să întocmească referatul asupra problemei căsătoriei dintre ortodocşi şi romano-catolici, precum şi a situaţiei legale a copiilor lor. Referatul a fost întocmit şi sf. Sinod şi l-a însuşit.

Aceste căsătorii sunt nevalide, iar copiii rezultaţi din ele sunt în afară de căsătorie. Această hotărire a fost comunicată ministerului justiţiei. (Цкрк. вестникъ, No. 34, Sofia 1940.

Jugoslavia. *Predarea învăţământului religios în licee.* Sf. Sinod a constatat, că în licee au fost cazuri când profesorii de religie predau alt obiect decât religia, iar profesorii de alte obiecte predau religia. Pentru clarificarea acestei situaţii s'a intervenit la ministerul cultelor, care a dispus următoarele:

1. Profesorii de religie vor preda, în liceele de stat sau particulare, numai obiectele din domeniul religiei, conform programei analitice.

2. Profesorii de religie pot preda şi alte obiecte în afară de cele religioase, numai în cazul când pentru obiectele religioase sunt ore insuficiente.

3, In mod excepţional, profesorii de obiecte nereligioase pot preda şi obiecte religioase, însă numai cu aprobarea prealabilă a celor în drept.

(Цкрк. вестникъ; No. 24 Sofia, 1940)

O măsură. Sf. Sinod a interzis cu desăvârşire organelor bisericeşti de a mai permite copiilor să cerşească, sub formă de cereri sau urări, etc. pe la biserici, cu prilejul cununiilor, pentru motivul că acest obicei este nebinevenit şi face o impresie rea (Idem, No. 26, 1940).

Pensionarea preoţilor. Preoţii sunt pensionaţi la vârsta de 70 ani. In cazuri extreme însă, sf. Sinod a dispus

pensionarea lor şi sub această vârstă (nu se indică precis), dar cu observarea strictă a art. 55 şi 32 din lege. Motivele pensionării, în aceste cazuri excepţionale, vor fi stabilite de o comisiune de 3 persoane. (Idem, No. 34, 1940).

Guvernământul General al Poloniei. In oraşul Holm, marele cneaz Danilo, al Haliciului, a clădit o biserică, în sec. al XIII-lea. Ea a trecut, după vremuri, în stăpânirea uniţilor sau a ortodocşilor. Azi, autorităţile germane au dat-o ortodocşilor, a cărora era de la început. (Гласник, No. 14, Belgrad, 1940).

Rusia Sovietică. Iaroslavski, şeful ateiştilor a cerut prim-procurorului Rusiei Sovietice să ia măsuri împotriva părinţilor cari refuză să-şi trimită copiii în Şcolile Sovietice ateiste. I s'a răspuns, că, în viitor, cazurile acestea vor fi pedepsite de lege. In cazul când părinţii nu vor respecta legea, tribunalele le vor putea lua dreptul de a-şi educa copiii lor, pe cari-i vor trimite la învăţătură în instituţiunile de stat. După aceea, părinţii nu vor mai putea interzice copiilor nici de a nu frecventa cursurile împotriva lui Dumnezeu şi a religiei nici de a-şi îndeplini obligaţiunile lor de ordin religios. Orice împotrivire din partea părinţilor va constitui a călcare a legii. Pe de altă parte legea permite copiilor să-i urmărească pe părinţi pentru abuz de putere şi acţiune împotriva lor (Церк. вестникъ No. 32-33.1940).

La Kiev în locul unde a fost străvechea biserică „Desiatina", dărămată de bolşevici, săpându-se la o adâncime de 7 m. s'au găsit subterane, care ar data din anul 1240, când au năvălit Tătarii asupra oraşului. Cu prilejul săpăturilor s'au găsit diferite arme, inele, piepteni, etc.

Poceaievska Lavra din Kiev, celebra mănăstire, nu mai are nici un călugăr. Toţi au plecat în lume. Poporul spune că unii dintre ei au devenit ateişti (Гласник, No. 14 Belgrad 1940).

Biserica rusă din emigraţie, China. La 5 Aprilie 1940, a avut loc, la Peking, creştinarea unui număr de 25 chinezi. In afară de doi dintre ei, ceilalţi au fost catehizaţi datorită

străduinţii misionarului protoereu Mihail Ven. 15 dintre ei sunt elevi ai şcolii misionare ruso-chineze, cinci sunt în vârstă, dintre cari unul profesor şi altul jurist. Ceilalţi sunt copii din părinţi creştini ortodocşi (Цкрк вестникъ, No. 32-33, Sofia, 1940).

— In oraşul Şip, unde sunt vre-o 1000 de chinezi ortodocşi, se înfiinţează o parohie. Datorită preotului-chinez s'a deschis un curs de catehizare. La Şangai, Ciang-Cin şi Peking s'au înfiinţat şcoli primare pentru copiii ortodocşi chinezi.

Limba de predare este cea chineză, afară de aceea de cult care este slovă veche bisericească sau chineză.

Misiunea ortodoxă din Peking tipăreşte în limba chineză manuale şi cărţi de ritual. Eparhia Pekingului are 17 parohii, 4 mănăstiri şi 5 mitocuri (Гласник, No. 24, Belgrad, 1940).

† PREOTUL IAON NEGOIȚĂ

In ziua de 29 Ianuarie 1941 s'a stins din viață, mult prea de timpuriu, unul dintre cei mai distinși preoți și profesori din Iași, educatorul multor serii de preoți, mai întâi la Huși și apoi la Iași, unde, de la 1919 și până la sfârșitul anului școlar 1940, a fost profesor și director al Seminarului.

Preotul Ioan Negoiță s'a născut în satul Cogeasca din Județul Iași la 6 Februarie 1886. A rămas de timpuriu orfan și grija educației lui a căzut în sarcina bunicului său, preot, care l-a și îndrumat spre seminar, după absolvirea cursului primar în satul său natal.

Studiile și le-a făcut cu deosebit succes, dintâi la Seminarul „Veniamin", absolvind în anul 1909 și apoi la Facultatea de teologie din București, obținând titlul de licențiat în 1913, fiind în acel timp Președinte al societății studenților în teologie din București.



A slujit ca preot la catedrala episcopală din Huși de la 1 Dechembrie 1913 și până la 1 Septembrie 1928, când s'a mutat la Iași. A ocupat la Huși și postul de director al cancelariei episcopale până la 1 Septembrie 1919, când, cu prilejul înființării seminarului din Huși, a fost numit profesor și director.

Deși foarte tânăr, preoțimea din eparhia Hușilor i-a făcut cinstea să-l aleagă membru al

fostului Consistoriu superior bisericesc; mai apoi a fost membru în adunarea eparhială, atât la Huşi, cât şi la Iaşi.

Ca preot slujea cu multă râvnă „cu frică şi cu cutremur“ şi oridecâtori slujea, predica frumos, chiar dacă la biserica respectivă aceasta nu era regulă generală. Aceasta la Huşi. După ce-a venit la Iaşi n'a mai ocupat niciun post de preot la vre-o biserică, întrucât era prea ocupat cu şcoala; slujea foarte des la capela seminarului şi pe la diferite biserici din oraş, unde era invitat.

Ca profesor şi director, timp de mai bine de două decenii, a muncit foarte conştiincios şi a luptat cu multe greutăţi, pe care le-a biruit, fără să se descurajeze vreodată. Era foarte punctual la lecţii, pe care le făcea cu multă grijă, îmbinând minunat cunoştinţile pe care le preda elevilor cu îndrumări educative. Tot timpul era preocupat numai de multele trebuinţi ale unui internat, din nefericire, nu prea comod şi nici destul de bine înzestrat, nici ca material, nici ca personal. Nu părăsea şcoala niciodată, nu-şi îngăduia nici o clipă de odihnă. Grija de reparaţii şi aprovizionări, care toate se făceau sub directa lui supraveghere, îi răpeau până şi tihna unui răgaz, bine meritat, al vacanţei. Şi aceasta chiar şi dupăce începuse a se simţi obosit şi ros de boala care, încetul cu încetul, l-a răpus. Când îl întrebai de ce nu se odihneşte cât de cât, de ce nu foloseşte luna de vacanţă la care avea dreptul după lege, de ce nu se duce undeva departe, la munte, de pildă, ca să mai uite de grijile şcoalei şi să se repauzeze, răspundea : Crezi că pot să mă odihnesc? Crezi că depărtarea îmi înlătură grija? Mai curând mi-o sporeşte. Şi apoi nu ştii ce scrie în cartea Iov (VII, [1]): „Oare nu este *cătănie* viaţa omului pe pământ şi nu sunt zilele lui ca zilele unui *salahor?*“

Şi'n adevăr, cătănie şi viaţă de salahor a dus tot timpul, purtând pe umeri o grea povară şi o enormă răspundere, ducând-o fără şovăire la bun sfârşit. Rar om care să se ataşeze aşa de mult de instituţia la care slujeşte, care să-şi contopească interesele personale cu cele ale instituţiei pe care-o conduce, care să-şi întrebuinţeze tot timpul—chiar şi pe cel pe care şi l-ar fi putut face liber, fără a călca legea sau să se abată de la datorie—numai spre binele şi pro-

păşirea şcoalei, pe care o conducea. Râvna aceasta, care mergea până la exces, i-a şi agravat boala şi i-a grăbit sfârşitul. Râvna şcoalei l-a mâncat, ceeace în alţi termeni se exprimă aşa : şi-a încheiat viaţa „în timpul şi din cauza serviciului", devenind astfel un erou dintăi şi la sfârşit un martir al datoriei.

In puţinele clipe de răgaz, disdedimineaţă sau târziu seara—căci peste zi nu era niciodată liber sau nederanjat—citea foarte mult, mai ales sf. Scriptură, pe care o cunoştea minunat şi din care ştia totdeauna să aducă un citat potrivit, pentru a sprijini o afimaţie, a resolvi o problemă de educaţie, a încuraja, mustra sau a mângâia şi chiar pentru a se mângâia pe el însuşi.

S'a purtat totdeauna foarte delicat cu colegii, foarte blând şi părinteşte cu elevii, ba chiar şi cu personalul de serviciu. Aplica întotdeauna îndemnul sfântului apostol Pavel : „Din gura voastră să nu iasă niciun cuvânt rău, ci numai care este bun spre clădire, unde e nevoe, şi care să dea har celor ce ascultă" (Efes. IV, [39]). Avea un deosebit tact în aplanarea neînţelegerilor ce fatal se ivesc într'o şcoală, îndemnând mereu ca şi apostolul Pavel : „Nu întoarceţi nimărui răul cu rău. Dacă se poate, întrucât atârnă de voi, trăiţi în bună pace cu toţi oamenii" (Rom. XII, [17-18]). Aproape totdeauna încheia discuţiile cu frumosul îndemn al aceluiaş apostol : „Deci să nu ne mai judecăm unii pe alţii, ci mai vârtos să nu dăm fratelui prilej de poticneală sau de sminteală" (Rom. XIV, [13]).

Vorbirea lui era totdeauna presărată cu termeni şi expresii biblice, cum ar fi : „Cuvântul vostru să fie *dres cu sare*", sau : „vai lumii de sminteală, dar mai vai de cel prin care vine sminteală" sau : „toate sunt curate celor curaţi" etc.

Apăsat de multe griji ale şcoalei, părea o fire închisă ; rar de tot glumea sau râdea. Dar sub înfăţişarea aceasta serioasă se ascundea o inimă de aur ; era foarte bun cunoscător al oamenilor şi înţelegător al slăbiciunilor omeneşti ; era mai degrabă indulgent, decât sever. O ştiu bine elevii şi toţi ceice au venit în mai de aproape atingere cu el şi mai ales ceice s'au folosit larg de sprijinul sau sfatul lui.

Ori cât de preocupat era, nu refuza niciodată să se înhame la o nouă muncă, ori unde era chemat. Era membru într'o mulţime de societăţi culturale sau filantropice şi nu numai de formă suu numai cu numele. Aşa, la Liga culturală, la Salvarea, unde era şi casier, la Crucea roşie, la Ocrotirea orfanilor etc.

Pe cât îi îngăduia timpul, ţinea uneori conferinţe foarte interesante şi a colaborat la diferite reviste bisericeşti. A tradus şi publicat capitole interesante şi apoi şi lucrări întregi ale apologetului F. Bettex. (Minunea, Creştinismul şi studiul naturei) şi ale renumitului pedagog Foerster (Religiunea şi formarea caracterului).

Lasă în urma sa soţia şi trei copii, cărora le-a dat o educaţie foarte îngrijită şi care-i vor perpetua cu cinste numele şi vrednicia.

Intr'un cuvânt, a fost un preot distins, un profesor şi director vrednic, iubit şi respectat de colegi şi elevi, un cetăţan cuminte, un minunat soţ şi părinte, un cărturar harnic şi luminat şi poate servi de pildă tuturor, dar mai ales multelor sute de absolvenţi ai seminariilor conduse de el, unii preoţi, alţii nu, răspândiţi pe tot cuprinsul ţării, care, desigur, îl regretă mult şi care îşi vor uni cu mine rugăciunile lor pentru ertarea brumei de păcate, pe care şi preotul Negoiţă—ca om—le va fi făcut, şi pentru veşnica lui odihnă în corturile drepţilor.

Pr. N. DONOS.

---

† Pr. SEBASTIAN SÂRCU.

In ziua de 27 Ianuarie 1941, a decedat, în vârstă de 38 ani, în spitalul Elias din Bucureşti, preotul S. Sârcu refugiat din Vişeul de Sus jud. Maramureş. El era originar din Basarabia din com. Străşeni jud. Lăpuşna, unde s'a născut în anul 1902. A păstorit în Vişeul de Sus timp de 13 ani, clădind în parohia sa o biserică în valoare de cinci milioane de lei ; cea mai frumoasă depe meleagurile voevodale. Bun organizator, dar mai presus de toate un misionar ne-

întrecut. Ca misionar a readus la ortodcxie un mare număr de comune întregi de uniţi, precum şi mulţi sectanţi, pentru care nu va fi uitat niciodată şi numele lui va fi pronunţat pe buze, din generaţie în generaţie.

I. P. S. Mitropolit Irineu al Moldovei l-a vizitat la spital, împărtăşindu-l cu sfintele Taine ca o ultimă mângâere aici pe pământ.

Pr. S. Sârcu a fost înmormântat la cimitirul Belu din Bucureşti în ziua de 30 Ianuarie a. c., condus şi elogiat în în cuvântări, de prieteni.

Fie-i ţărâna uşoară, iar exemplul lui să însufleţească pe mulţi, căci ţara are nevoe de fii vrednici. V. D.

RECENZII

Alexandru, Pr. P. F.: Oştirea de geniu a Bisericii, Huşi, 1940.

Tânărul scriitor bisericesc Pr. P. F. Alexandru dela Huşi e cunoscut în cercurile teologice din lucrările: 1) Biserica şi comunismul, 2) Concepţia Sf. Ioan Hrisostom asupra bunurilor materiale, 3) Religia şi morala în conceptia şcoalei sociologice franceze. Zilele acestea ne-a trimis o broşură nouă, în care tratează despre o problemă dintre cele mai actuale. Holocaustul sacru pe care Biserica lui Hristos o închină Domnului este ceata celor ce trăesc după chipul îngeresc în trup fiind încă. In vieaţa bisericească monahismul ar trebui să formeze oştirea de geniu. Din nefericire, realitatea este alta.

I. P. S. Sa Mitropolitul Visarion Puiu propune în lucrarea — *Monahismul ortodox în România de azi* — desfiinţarea monahismului decăzut şi formarea unui monahism nou, intelectual şi activ. Cui foloseşte un monahism inactiv? P. Alexandru preocupat de această problemă foarte importantă pleacă dela un cuvânt al I. P. S. Sale Patriarhului Nicodim: „Călugărimea e oştirea de geniu, monastirile sunt arsenalele Bisericii". Pentru ca monahismul să fie cu adevărat activ, e necesar să fie format din oameni culţi. Monahismul catolic se impune prin cultura deosebită a membrilor săi. In secolul nostru lumea intelectuală vrea clerici culţi şi cu vieaţă sfântă. Ne trebuesc călugări intelectuali. Prin munca P. C. Sale Păr. Gala Galaction azi există un mănunchi de monahi tineri cu studii în străinătate, Pr. Galaction a voit să întemeieze o mănăstire de călugări intelectuali, Păr. Alexandru propune acelaş lucru. O mănăstire de călugări intelectuali cari departe de grija cea lumnască să scrie şi să propoveduiască. Ne trebue un monahism intelectual şi activ.

Diac. IOSIF C. NAGHIU.

E

Pr. Al. Bardier, Folticeni 1941 : Hristos — pacea lumii.

In această broşură (24 pagini), păr. Bardier priveşte cu ochi evanghelic, răul de care sufere lumea.

„Icoana omenirii de azi" ne-o prezintă în diferitele ei patimi şi nenorociri : furtişaguri, beţii, desfrânări, certuri, uciderі, războaie, etc. Copiii nu mai ascultă pe părinţi şi nici pe dascăli. Tradiţiile se uită, bisericile se golesc.

„Cauza răului moral de azi", spune păr. Bardier, se datoreşte numai *„depărtării de Hristos"*. Numai „din lipsa blândului Iisus din inima oamenilor izvorăsc toate relele şi toate răutăţile" de care vorbeşte sf. Ap. Pavel (Romani (1, 29, 32). Lumea e atâta de legată de destrăbălare, încât fuge de Hristos şi Evanghelia Lui. Omul trăieşte sub stăpânirea cârnii în desfătările şi gâdilirile simţurilor. Astfel, el nu mai poate trăi pentru suflet. Nu mai poate înţelege sensul naşterii şi pătimirii Lui Iisus. Pare că ar voi să-L înlocuiască pe Dumnezeu cu Mamona.

„Mijloacele de îndreptare" ? Lesne de înţeles : *„revenirea noastră la Hristos"*. Numai prin El ne putem salva de „poftele firii pământeşti" şi culege roadele Duhului, adică : „dragostea, bucuria, pacea... (Gal. 5.[22]). Prin El numai, poate veni înţelegerea între oameni şi pacea 'ntre popoare.

Broşura păr. Bardier este creştineşte gândită şi cu simţire scrisă. Gândirile sale sunt provocate de dureroasele stări de fapt ale vremii pe care o trăim, care reclamă imperios prezenţa Lui Hristos în mijlocul nostru.

Câţi sunt oare, chinuiţi de gândurile acestea ?!

C. I.

PAROHII VACANTE

1. Parohia Suliţa, din Jud. Botoşani. Are 350 capi familie casă parohială şi 5 Ha. teren de cultură.

2. Parohia Dumbrăviţa, din Jud. Dorohoi. Are 2 sate cu 200 capi familic şi sesie bisericească.

3. Parohia Hăneşti, Jud. Dorohoi, alcătuită din 5 sate cu două biserici. Are 673 capi de familie, 21 fălci pământ şi casă parohială.

4. Parohia Broscăuţi, Jud. Dorohoi, are două biserici. 777 capi familie, 22 Ha. pământ şi casă parohială.

5. Parohia Dersca, Jud. Dorohoi, cu 520 capi familie, 15 Ha. sesie bisericească şi casă parohială.

6. Parohia Dumbrăviţa, Jud. Dorohoi, cu 200 capi familie, este nou înfiinţată.

7. Parohia Vânătorii Pietrei, din oraşul P. Neamţ, are 330 capi familie şi biserică. N'are casă parohială.

8. Parohia Albeşti, Jud. Botoşani are 400 Capi familie, biserică de zid, casă parohială şi 23 fălci pământ.

9. Parohia Siminicea-Balş. Jud. Botoşani are 510 capi familie, biserică de lemn, 24 Ha. pământ. Casă parohială nu are.

10. Parohia Stânca, Jud. Botoşani cu 450 capi familie are biserică de piatră şi casă parohială, precum şi 24 Ha. pământ.

11. Parohia Suliţa, Jud. Botoşani are biserică de zid, casă parohială, 350 capi familie şi 5 Ha. teren de cultură.

12. Parohia Liteni, Jud. Baia, cu doua sate şi o singură biserică. Are 560 capi familie, 24 Ha. pământ şi casă parohială.

13. Parohia Mălini. Jud. Baia alcătuită din 3 sate, cu două biserici. Are 500 capi familie, 25 Ha. teren şi casă parohială.

14. Parohia Cristeşti, Jud. Baia. are două biseri, 562, capi familie, 44 Ha. teren şi casă parohială.

15. Parohia Drăceni, Jud. Baia are biserică, 429 capi familie, 24 Ha. teren de cultură şi casă parohială.

16. Parohia Orţeşti, Jud. Baia are biserică de lemn, 230 capi familie 23 Ha. teren de cultură. Casă parohială n'are.

17. Parohia Căciuleşti II, Jud. Neamţ, are biserică de lemn, 200 capi familie, 24 ha. teren sesie bisericească, dar casă parohială nu are.

18. Parohia Oprişeni, din oraşul Fălticeni are biserică de zid, 200 capi familie. Casă parohială n'are.

19. Un post de Diacon, dela Catedrala Mitropolitană din Iaşi.

Notă. — In conformitate cu dispoziţiunile în vigoare preoţii refugiaţi vor face cereri pentru a fi încadraţi la aceste parohii bugetare vacante.

Vor arăta la ce parohie au funcţionat, vechimea în preoţie şi ce mutaţii au mai avut.

POSTURI VACANTE DE CÂNTAREŢI.

1. Două posturi de cântăreţi dela Parohia Sf. Nicolae din oraşul Botoşani.

2. Un post de cântăreţ la parohia Buna Vestire din oraşul Iaşi.

3. Un post de cântăreţ la parohia Grigore Ghica V. V. din oraşul Dorohoi.

4. Un post de cântăreţ la parohia Adormirea din Tg. Neamţ, Jud. Neamţ.

5. Un post de cântăreţ la parohia Voineşti, Jud. Iaşi.

6. Un post de cântăreţ la parohia Ulmi-Liteni, jud. Iaşi.

7. Un post de cântăreţ la parohia Doroşcani. Jud. Iaşi.

8. Un post de cântăreţ la par. Corocăeşti, jud. Botoşani.

9. Un post de cântăreţ la parohia Dumbrăveni Judeţul Botoşani.

10. Un post de cântăreţ la parohia Fântânele Judeţul Botoşani.

11. Un post de cântăreţ la parohia Curteşti Jndeţul Botoşani.

12. Un post de cântăreţ la parohia Băbiceni Judeţul Botoşani.

13. Un post de cântăreţ la parohia Salcea Jud. Botoşani.

14. Un post de cântâreţ la par. Chiscovata „ „

15. Un post de cântăreţ la parohia Ciurea Jud. Iaşi.

16. Un post de cântăreţ la parohia Başeu, Jud. Dorohoi.

17. Un post de cântăreţ la parohia Ghindăuanii de Jos, Jud. Neamţ.

18. Un post de cântăreţ la parohia Hereşti, Jud. Baia.

19. Un post de cântăreţ la parohia Bucecea II, Jud. Botoşani.

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ
Sub patronajul I. P. S. IRINEU
Mitropolit al Moldovei și Sucevei

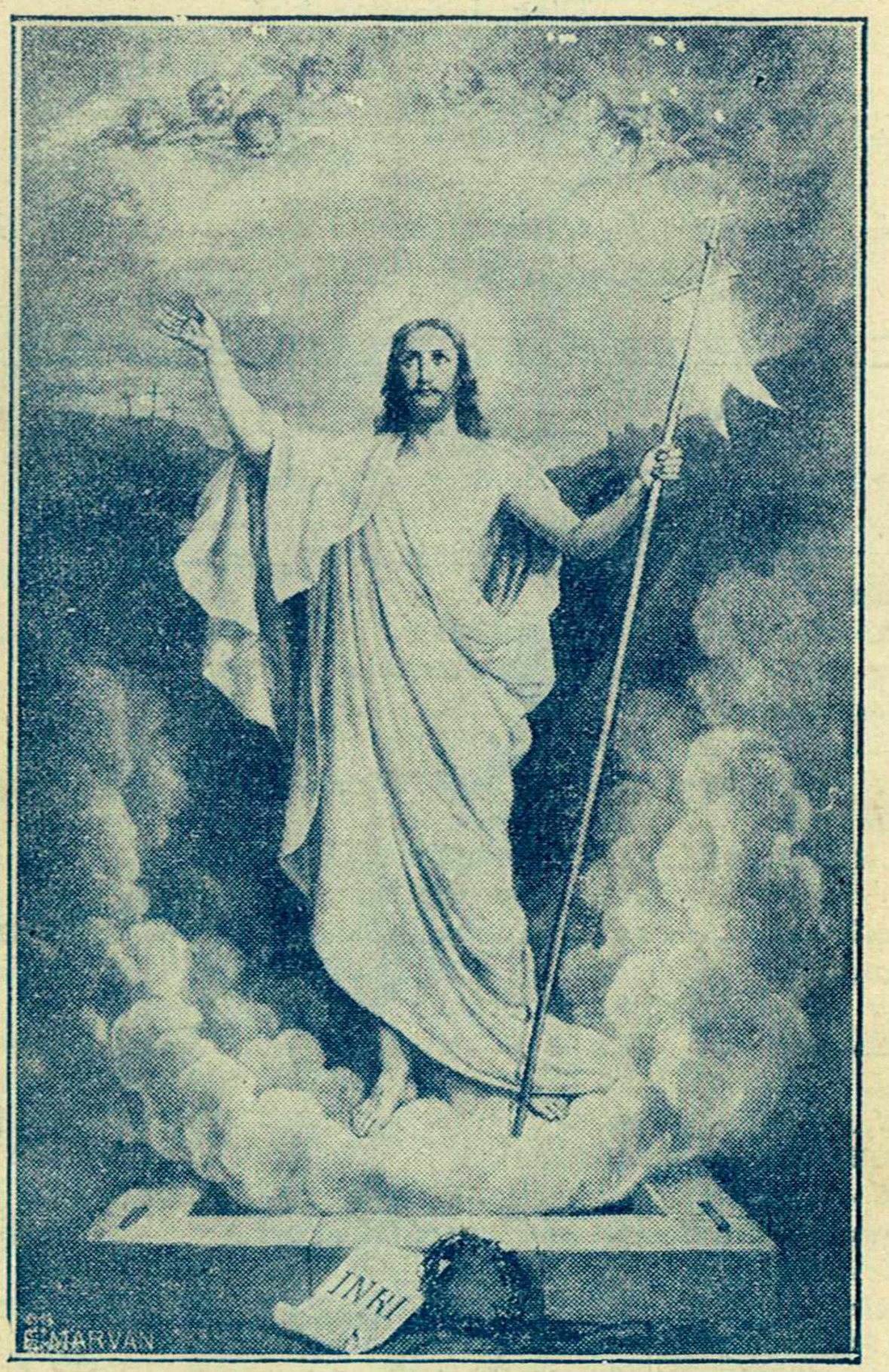

INVIEREA DOMNULUI

Anul XVII Aprilie 1941 Nr. 4

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. Irineu

Mitropolit al Moldovei și Sucevei

COMITETUL DE REDACȚIE:

Pr. Cic. Iordăchescu — Pr. Nec. Hodoroabă
„ Val. Iordăchescu — „ D. Furtună
„ Const. Roșescu — „ C. Munteanu
„ Gh. Petrovanu — „ C. Matasă

Diac. I. Gheorghiță

Secretari de redacție: **Pr. N. Donos**, **Pr. Const. Nonea**, **d. Velicu Dudu**

Administrația la secția culturală a Sf. Mitropolii, Iași.

Abonamentul: 200 lei pe an.

SUMARUL:

Pastorala Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Irineu, de Sf. Sărbători ale Paștilor . . .
Noul director al Seminarului Veniamin Costache din Iași . . . . . .
Stiliștii agitatori ai poporului pașnic . . — **Pr. Al. Bardier**
Manifestări culturale-religioase la Ateneul Sfântul Haralambie din orașul Iași . .
OFICIALE: Dela Sf. Sinod. - Dela Ministrul Cultelor și Artelor. - Dela Ministerul Afacerilor Interne . . . . .
Dr. Ksenie Atanasievici. - Considerațiuni asupra lumii și a vieții în literatura populară a Jugoslavilor. Traducere din limba franceză de — **V. Dudu**
Noaptea Invierii . . . . . — **Pr. Zaharia Rusu**
Un apărător al credinței Străbune: Prof. I. Gh. Savin . . . . . — **Pr. D. Furtună**
Ispita . . . . . — **Pr. I. Sârbu**
Uitare și extaz . . . . . — **Pr. D. Hrițcu**
Și preoții trebuie să se spovedească . . — **Pr. Vasile Văcăreanu**
Scopul vieții omenești . . . . — **Diac. L. Gh. Popovici**
Referatul Consistoriului spiritual eparhial din 10 Martie 1941 . . . . . — **Pr. Const. Roșescu**
Vizite canonice . . — **Arhim. Dionisie Velea**
OFICIALE: Dela Ministerul de Interne. - Dela Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale - Dela Ministerul de Culte și Arte. - Dela Fundația Culturală Regală Mihai I.
Parohii vacante Posturi vacante de cântăreți. Mulțumiri Publice. Informații.

457 - TIPOGRAFIA ALEXANDRU ȚEREK - IAȘI, STR. MÂRZESCU No. 9

ANUL XVII APRILIE 1941 Nr. 4

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ

IRINEU

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL IAŞILOR ŞI MITROPOLIT AL MOLDOVEI ŞI SUCEVEI, TUTUROR CLERICILOR ŞI DREPT MĂRITORILOR CREŞTINI DIN A NOASTRĂ DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPARHIE: HAR, MILĂ ŞI PACE DELA DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS, IAR DELA NOI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE.

Iubiţii mei fii în Domnul,

In fiecare an, odată cu venirea primăverii, ortodoxia noastră prăznueşte cea mai însemnată sărbătoare — al praznicelor praznic, — adică Invierea Domnului.

Aceasta stă la temelia actului împăcării omului cu Dumnezeu prin jertfa adusă pe cruce de Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Deaceia este şi sărbătoarea păcii, după însăşi cuvintele întemeietorului ei: *pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă.*

In adevăr, până la sdrobirea puterii morţii prin Invierea Domnului, omenirea a fost lipsită de liniştea şi pacea sufletească. Urmările neascultării protopărinţilor noştri au fost grele. Indepărtarea omului de Dumnezeu, mărginirea puterii lui de înţelegere, boala şi durerile fizice, peste care domnea moartea, toate acestea au făcut ca omenirea să regrete situaţia pierdută şi să nădăjduiască a recăpăta liniştea şi complecta împăcare cu Atotputernicul Dumnezeu.

Au trecut mii şi mii de ani şi lumea aştepta împlinirea făgăduinţei date de Dumnezeu, că le va trimite pe Unsul său — Mesia —, care să o repue în stare de comuniune cu cerul.

Popoarele şi-au păstrat, în felurile chipuri, miezul promisiunii lui Dumnezeu.

La plinirea vremii, după viziunile aduse la cunoştinţa lumii de către profeţi, unicul Fiu al lui Dumnezeu a luat chip de om sub cerul înstelat al Palestinii. Cu cât de mare a fost bucuria la Naşterea Domnului, cu atât mai dureroasă a fost atitudinea poporului evreu faţă de învăţătura şi minunile săvârşite de Domnul Iisus Hristos. Drept răsplată pentru lumina Evangheliei ce o adusese în lume a fost batjocorit şi răstignit, alături de doi tâlhari, pe locul Căpăţânei-Golgota.

Viaţa publică a Mântuitorului Hristos o istorisesc cărţile sfinte. In amintirea faptelor mari pe care le-a săvârşit Fiul lui Dumnezeu, Biserica a instituit timpuri şi zile de proslăvire. Astfel în vederea pregătirii creştinilor de a primi bucuria Invierii sunt cele şapte săptămâni ale sfântului şi marelui Post. Acest răstimp de vreme dreptslăvitorii creştini îl petrec în rugăciune, post şi trăire duhovnicească. Patimile, legate de şubreda fire a trupului, sunt înăbuşite de puterea sfintelor Taine,— Spovedania şi Impărtăşania—aşa că legătura frăţească se întăreşte între oameni.

Deniile şi toate slujbele din Săptămâna Mare răscolesc amintirile din trecut şi împrospătează gândurile călăuzătoare spre mântuire. Calvarul Mântuitorului ne-a deschis tuturor porţile raiului, dar cu condiţia, ca puterea credinţii şi roada faptelor isvorîte din ea să fie singurele podoabe ale sufletului nostru.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Binefacerele ce le-a revărsat asupra omenirii jertfa Mântuitorului de pe cruce nu sunt cântărite cu adevăratul lor preţ duhovnicesc. Lumea uită uşor faptele bune şi se îndreaptă mai mult spre rău, după cum spune sfântul Apostol Pavel, *că binele, pe care vreau să-l fac, nu-l fac, ci răul, pe care nu vreau să-l fac, încă îl fac!*

Omul doreşte să fie despovărat de păcate, dar li-

bera sa voință, îmboldită de atâtea motive străine de vieața religioasă, îl pleacă spre greșeli, păcate și vicii.

Aceste îmbieri dinafara vieții religioase de multe ori turbură liniștea și pacea societății. Așa cum s'a întâmplat în orânduirea de cinste și demnitate a țării noastre.

Gânduri bune, nădejdi mari s'au spulberat din cauza ambițiilor nemăsurate și a minților lipsite de conștiință.

Rănile deschise pe trupul Patriei, prin răsluirea a unei treimi din glia strămoșească de către vecinii noștri, au fost adâncite de năsăbuita acțiune a unor lucrări tainice doritoare a duce neamul nostru la pieire. Numai puterea lui Dumnezeu, prin înțeleapta conducere a Conducătorului Statului, D-l General Ion Antonescu, a scăpat țara dela complecta prăbușire.

Sub motiv că tineretul este cel chemat să răspundă de viitorul țării, s'au izvodit încercări de rebeliune față de ocârmuirea legală a Statului.

Acțiunea aceasta de a săpa prăpastie între vârste nu este isvorîtă din învățătura Bisericii.

Invățătura Bisericii cuprinde pe toți oamenii, de toate vârstele, legați cu legătura dragostei și nu despărțiți prin focul urii. Mântuitorul a lăsat în testamentul său dreptate de viețuire ce depășește veacurile. „*Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți unii pe alții. Prin aceasta vor cunoaște oamenii că sunteți ucenicii mei, dacă veți avea dragoste între voi*". Această lege a iubirii este dată tuturor și nu unei singure categorii sau vârste omenești.

Adresându-se către tineret sf. Apostol Pavel poruncește :

„*Voi tinerilor, fiți supuși celor bătrâni. Toți, în legăturile voastre, să fiți împodobiți cu smerenie. Căci Dumnezeu stă împotriva celor mândri, iar celor smeriți le dă har*".

Aceste porunci divine, care asigură ordinea și prosperitatea vieții sociale și garantează mântuirea sufletească au fost nesocotite și încălcate. Și astfel am avut cu toții marea durere să vedem, cum cei care se bu-

curau de înţelepciunea conducătorilor s'au răsvrătit contra binefăcătorilor lor, uitând că „*cine se împotrivește stăpănirii se împotrivește rânduelii puse de Dumnezeu și cei ce se împotrivesc îsi vor lua osânda*“.

Durerea ne-a fost cu atât mai mare cu cât şi unii dintre slujitorii bisericii au fost smulşi de vâltoarea îmbierilor străine de duhul Evangheliei, şi părăsindu-şi misiunea de duhovnici şi împăciuitori, au intrat în furtuna răsmiriţii.

Cum acţiunea lor a fost în afara îndatoririlor lor, îşi vor lua răsplata după legile ţării şi ale sfintelor canoane.

Dar cum Dumnezeu nu voieşte moartea păcătosului, ci îndreptarea lui, nădăjduim că, acum, privind fiecare la faptele din trecut, îşi va cerceta conştiinţa şi se va lumina numai de lumina adusă pe pământ de Invierea Domnului.

Altfel în zadar a înviat Hristos Dumnezeu, iar credinţa noastră deşartă este !

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Praznicul Invierii Domnului acum e la mijlocul primăverii. Dacă el ne înboldeşte către înoirea sufletească, ne aminteşte că suntem datori să sporim şi forţele de muncă, pentru acoperirea nevoilor ce apasă neamul. Ţara noastră este o ţară agricolă. Din roadele pământului, muncit cu iscusinţă şi trudă, vom asigura hrana familiilor noastre.

Trebuie să ţinem seamă că războiul este în toiu, iar legăturile comerciale sunt sdruncinate. Nădejdea tuturor se sprijină numai pe ceeace vrednicia proprie va fi capabilă de producţie.

Se impune pe deoparte sporirea muncii, iar pe dealtă parte o economie chibzuită. In aceste vremuri risipa duce la năruire şi desechilibru. Nimeni să nu caute a se lăfăi în detrimentul semenului său. Să purtăm unii altora poverile timpului şi cu răbdare vom câştiga refacerea ţării şi vom întări unitatea sufletească.

Orice petec de pământ să fie cultivat iar livezile de pomi fructiferi să fie îngrijite. Vitele și orăteniile din jurul gospodăriilor — care au mare preț în economia rurală — să fie păstrate și sporite.

In cele ale traiului zilnic, în ale îmbrăcămintei, cum și din toate pretențiile casnice, luxul să fie înlăturat cu desăvârșire.

In special femeile, care sunt temelia familiei, să țină seamă de cuvintele Sfintei Sripturi, care le spune: *„podoaba voastră să nu fie podoaba de afară, care stă în împletitura părului, în purtarea de obiecte de aur sau în îmbrăcarea hainelor; ci să fie omul ascuns al inimei, în curățirea neperitoare a unui duh blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu“.*

Nimeni să nu uite că, alăturea de cei ce au posibilități de traiu, sunt și mulți care sufăr. Aceștia trebuiesc sprijiniți, sfătuiți și miluiți. Aici e rostul de temelie al credinții religioase căci, *religia curată și neprihănită înaintea lui Dumnezeu, Tatăl nostru, este să cercetăm pe orfani, pe săraci și pe văduve în necazurile lor și să ne păzim neîntinați de lume.*

In adevăr, bucuria ce ne-o aduce Invierea Domnului se revarsă asupra tuturor și nimeni nu are dreptul de a și-o rezerva numai pentru el. Căci Dumnezeu nu judecă pe om după înfățișare, ci după gândurile ascunse și faptele prisositoare de laudă.

Fiecare să caute a ierta toate pentru înviere, căci așa este bine plăcut Celui ce s'a jertfit pe cruce.

Noi, plini de nădejde în ascultarea credincioșilor noștri, salutăm cu salutarea creștină pe toți fiii duhovnicești, spunându-le:

„Hristos a Inviat“

Și pentru ca rodul muncilor să fie însutit, le trimitem binecuvântarea Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos, Amin.

Dat în reședința Noastră Metropolitană din Iași, azi 13 Aprilie 1941.

† **IRINEU**
Mitropolitul Moldovei.

NOUL DIRECTOR AL SEMINARULUI «VENIAMIN COSTACHE» DIN IAȘI.

La conducerea Seminarului „Veniamin Costache" - renumita școală teologică - a fost numit P. C. Sa Părintele Gheorghe Gh. Tudorache, *cunoscuta personalitate eclesiastică a Iașilor.*

Născut în comuna Mânăstirea Cașin, județul Bacău, în



P. C. SA PĂRINTELE GHEORGHE GH. TUDORACHE
Director al Seminarului „Veniamin Costache" din Iași.

anul 1883, a urmat cursurile Seminarului „Veniamin" iar licența și-a luat-o la Facultatea de Teologie din București.

Din anul 1918 funcționează ca paroh al parohiei Sf. Nicolae-Ciurchi din Iași. Absolvent al Seminarului Pedagogic din Iași, cu media 10, a ocupat oficiul de spiritual la „Veniamin" și profesor de Religie la Institutul de Fete „Notre Dame de

Sion". Din anul 1925 e deputat eparhial și membru în Consistoriul eparhial al Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

A ocupat, în viața publică, și alte funcțiuni de consilier municipal, confesor militar, profesor la gimnaziile „Alex. cel Bun" si „Ștefan cel Mare" etc. etc.

In campaniile din 1913 și 1916 - 1918 a luat parte ca preot militar, distingându-se ca zelos și înflăcărat animator de suflete. Pentru meritele excepționale a fost decorat cu „Avântul Țării", „Virtutea Militară de aur", „Crucea Regina Maria cl. II-a", „Răsplata muncii pentru Biserică cl. I-a", „Coroana României" în gradul de Cavaler.

Din partea Înaltei Chiriarhii a fost distins cu rangul de econom stavrofor și dreptul de a purta brâul roș.

Colaborator prețios al foștilor directori PP. CC. Părinți Valeriu Iordăchescu, Cicerone Iordăchescu și Ion Negoiță, Părintele Gh. Gh. Tudorache cunoaște resorturile educative și administrative ale școlii mitropolitului Veniamin Costache. De această școală este legat cu toată ființa și de aceea luptă pentru prestigiul ei, cu toată ardoarea.

Fire entusiastă, inimă caldă de părinte, talent oratoric, perspicacitate și stăruință, caracter ferm, trăire religioasă, iată o serie de calități, care se vor revărsa din plin, asupra tinerilor seminariști de azi, apostolii de mâine ai Bisericii Moldovene.

La aceste calități personale se adaugă prețuirea și sprijinul d-lui ministru, general Radu Rosetti și ocrotirea înțeleaptă a I. P. S. Mitropolit Irineu.

Subt aceste auspicii își începe directoratul P. C. Părinte Gh. Gh. Tudorache, căruia noi îi aducem felicitări. Dorim să reașeze, în faima de altă dată, școala așa de scumpă Eparhiei, dela sânul căreia atâtea serii de preoți și-au luat merindele învățăturii creștine.

STILIŞTII, AGITATORI AI POPORULUI PAŞNIC.

Stilismul nu trebueşte privit numai ca o mişcare periculoasă din punct de vedere canonic adică religios, ci şi din punct de vedere *naţional.*

Faptul acesta se poate dovedi cercetând cu sârguinţă mişcarea amintită, dela începutul ei şi până în zilele de faţă, când duhul îndărătniciei lor mai stăruie încă în sufletul multora, unii naivi, alţii de bună credinţă, dar duşi în eroare şi restul recalcitranţi din ambiţie, din ignoranţă şi din alte considerente.

Pe deoparte vorbesc faptele în sprijinul afirmaţiilor de mai sus, pe de altă parte vorbesc documentele scrise — pe care le bănuim numeroase dacă noi am sta să cercetăm cu sprijinul autorităţilor laice, toate locurile pe unde au păşit urmele conducătorilor lor şi alte locuri pe unde vieţuesc dintre cei mai răsăriţi ai lor.

Faptele lor ca răsvrătitori, provocatori şi agitatori la rebeliune se cunosc în marea lor majoritate din atâtea cazuri dureroase care s'au petrecut în scurgerea anilor : porniri agresive împotriva slujitorilor Sfântului Altar, împotriva autorităţilor, ca cele dela Neamţ şi Albineţi, îndemnuri la nesupunere, provocări intenţionate pentru răsvrătire şi alte fapte de aceiaşi natură, care toate dovedesc cum că stilismul e un focar permanent de nelinişte, de agitaţie, de nesiguranţă pentru Ţară şi pentru paza ei împotriva oricărui pericol străin.

Dar am mai spus că în ajutorul afirmaţiilor noastre cum că stiliştii sânt duşmani ai liniştii şi ai păşniciei, ne mai dovedesc şi unele documente scrise de ei, fie trimise lor de unii care-i simpatizează, îi încurajează şi le dau dreptate.

In numărul trecut al acestei reviste, am publicai trei documente pe care le-am comentat aşa cum se cuvine. Acum dăm un îndemn al stiliştilor din România pe marginea apelului lansat de trei ierarhi greci atunci când s'a produs schimbarea calendarului.

Documentul în cauză e o tipăritură de 6 pagini numită: *„Vestireu I.P.P.S.S. Mitropoliţi ai Bisericei Ortodoxe Autocefale † Ghermano[s] al Dimitriadei, † Hrisostom[os] fost al Florinei şi † Hrisostom[os] al Zachirului Către Bine credinciosul popor Ortodox Ellin Despre Calendarul Bisericesc. — 1936.*

Pe verso este clişeul cu fotografia celor trei ierarhi, iar din pagina 3-ia urmează *„Vestirea"*. La sfârşitul acestei vestiri — la

jumătatea pag. 5 ~ se adaugă îndemnul agitatorilor români care au tradus în limba noastră şi apelul amintit.

Dăm în cele ce urmează numai chemarea rătăciţilor noştri pentru a se vedea câtă patimă, câtă ură transpiră din el şi cum este îndemnat poporul să nu asculte de „*vrăjmaşii*“ credinţei ortodoxe, adică de preoţi şi arhierei şi de învăţaţii neamului, care zic ei vor rămâne cu frânele în mână, iar cu poporul despărţit de ei şi îndepărtat de conducerea supremă actuală. Iată conţinutul, pe care îl redăm exact aşa cum a ieşit din teascurile lor cu unele greşeli datorite neglijenţei tipografice şi în altele datorită ignoranţei în materie de limbă şi gramatică românească.

Iubiţilor creştini,

„Această scrisoare[1]) am primit-o noi ca o fericită vestire din partea părinţilor şi poporului Grec, care ca şi noi se luptă de 12 ani pentru păstrarea calendarului Iulian cel vechi în biserică. Poporul Ellin s'a întors la Ortodoxie şi n'a vrut să mai stăruiască în schismă după cum nici noi nu vom stărui. Voi, poporul Român ve-ţi înţelege că numai voi, mai faceţi gustul acestor vrăjmaşi ai credinţei noastre strămoşeşti, şi că atunci, când adevăraţii preoţi din Ierusalim slujesc Sf. Naştere la Mormântul Domnului Nostru Isus Hristos, la Sf. Munte Athos şi la toate bisericile ortodoxe: Grecia, Serbia, Polonia, Bulgaria, Antiohia şi Muntele Sinai atunci voi Românii lucraţi sau serbaţi „Botezul Domnului“ mai înainte de a serba Sf. Naştere. Sunteţi mulţumiţi? Cred că nu! Numai vrăjmaşul vă mai dă curaji de mai zâmbiţi, siliţi căci ştiu inima vii friptă şi sufletul nemulţumit, mintea tulburată şi gândul neîmpăcat. Nu mai stăruiţi în schismă şi eres... Sculaţi-vă, Treziţivă. Clopotele sună de alarmă, biserica plânge; iată semnalul Impăcaţi-vă cu Dumneezeu, cu Sf. Biserică, cu ceilanţi fraţi Ortodocşi şi chiar cu voi înşivă.

Ţineţi minte!... nu puteţi merge mai departe. Ştiinţa şi progresul au urât totdeauna credinţa, şi totdeauna sau dovedit, neputincioase în faţa religiei. Reîntoarceţi-vă în sânul bisericii şi luaţi scutul ce l'aţi lepădat căci era pentru voi dela Sf. Botez dat şi aţi jurat că, cu dânsul ve-ţi lupta şi ve-ţi străjui Sf. Noastră credinţă. Metalile credinţei din care era făcut: Sf. Scriptură, Tra-

---

1) E vorba de cea a arhiereilor greci amintiţi.

diție, dogme, canoane și predanii, nu vor putea fi înlocuite cu alte metale care nu numai că n'or fi mai bune, dar nici nu există. Nu vor putea fi înlocuite cu principii științifice și filozofice care n'au nimic comun cu Sf. Noastră învățătură creștină. Nu vă rușinați... vina e a acelora care au vândut sufletul acestui popor, adică a clericilor și a învățaților care au vândut conștiința voastră. *Să știți că toată nădejdea ce ar putea fi pusă într'un eventual caz de mișcare*[1] *națională și religioasă, nu va fi pusă decât în vechii calendariști sânguri cari au mai rămas să creadă în țara această*[2]*).*

Voi cei mari și învățați în mâinele voastre se găsesc frânele acestui popor, dar nu uitați că ve-ți rămânea cu frânele în mâini fără a avea comanda atunci când timpul va cere[3]*)* dacă nu ascultați necazul și durerea poporului.

„Să-vă dea Dumnezeu gând bun și să vă lumineze.

acelaș frate mic".

* * *

Nu e nevoie de comentar la o asemenea sfidătoare scrisoare care dă vina pe acei care nu sânt tocmai atât de vinovați precum îi scoate anonimul „frate", dar pentru o mai puternică relevare a lucrurilor grave pe care le conține îndemnul transcris mai sus, amintim câteva din ele ;

a) Indemn către popor și în general către toată lumea românească drept credincioasă de a urî știința și progresul sub pretext că acestea ar fi împotriva credinței, adică a religiei, afirmație care, desigur, e falșă întrucât niciodată știința adevărată nu s'a luptat cu religia, ci una și alta își au izvorul în Dumnezeire, una pe alta se complectează, unde se termină hotarul uneia, începe a celeilalte, fără nici o piedică și fără nici o jignire din partea uneia sau alteia. Ceva mai mult: adevărații oameni de știință au fost profund credincioși, respectuoși față de religie și față de divinitate, deci, noi chiar dacă sântem credincioși în nici un caz nu ni se cade să fim reacționari științei și progresului, de vreme ce prin mijlocirea acestora ne situăm pe plan de cinste alături de popoarele lumii, prin mijlocirea aeestora putem trăi mai ușor, mai

---

1) Să se observe bine expresia și să cugete conducătorii la ea.
2) Sublinierea e a noastră.
3) La fel.

comod şi în acelaşi timp ne putem a ne îndeplini şi cerinţele religioase ale sufletului.

Ce vină are progresul şi ce prejudicii aduce religiei, dacă datorită ştiinţei am ajuns să arăm cu plug de fier şi nu cel de lemn? Dacă ne putem deplasa mai rapid cu maşina sau cu trenul nu cu carul? Dacă avem geamuri de sticlă şi nu de bârdhan de oaie, dacă avem radio care pe lângă alte avantagii ne aduce pe undele sale şi cuvinte de întărire Duhovnicească, şi altele?..

Este prin urmare, ştiinţa rea şi progresul dăunător religiei?

Nicidecum. Sânt rele acestea pentru cei care nu-s oameni de ştiinţă şi nici nu ştiu să folosească binefacerile progresului, culturii şi civilizaţiei. Sânt rele pentru cei care cred că sunt vătămătoare, iar nicidecum pentru toţi.

b) Sânt de vină clericii şi oamenii învăţaţi pentru cele ce s'au petrecut? Au vândut ei conştiinţa poporului? Care sânt dovezile pentru aceasta?

Prin ce s'a vândut conştiinţa poporului? Prin schimbarea calendarului? Dar prin această schimbare s'au modificat dogmele creştinismului, au fost denaturate Sfintele Taine, s'a schimba tipicul nostru bisericesc? Nu. Ei, atunci care-i vina. Singura care ar fi şi pe care o recunoaştem şi noi este aceia că trecerea dela stilul vechi la cel nou s'a făcut în pripă, poporul nostru zace în ignoranţă şi n'a fost pregătit ceva mai îndelungat pentru această treabă, care deşi e simplă în aparenţă, are totuşi rădăcini adânci înfipte în sufletul creştinilor, care confundă fondul cu forma, nu pot deosebi uşor partea exterioară de esenţă, lucrurile posibile de schimbat cu cele fixate în albia statorniciei pentru toate veacurile.

c) Calendariştii, singurii ostaşi credincioşi pentru un caz de mişcare religioasă şi naţională? Dar această mişcare nu e tot una cu rebeliune, cu revoluţie, adică frâu liber poporului care în asemenea împrejurări se ştie de ce fel de acte dezastruoase este capabil, fapte care numai folositoare, constructive şi necesare Statului şi Ţări nu sunt?

Pentru asemenea scopuri urâte caută conducătorii stilismului să atragă mulţimea poporului de părerea lor?

Nu se poate, iar autorităţile să ia aminte.

d) Şi în sfârşit, capii rebelilor mai fac o afirmaţiune ca un fel de ameninţare şi prevenire în acelaş timp pentru conducătorii Statului: „*voi cei mari* şi *învăţaţi, în mâinele voastre se găsesc*

5. *Părintele Gala-Galaction* (Pr. Prof. Gr. Pișculescu), «*Spiritualitatea creștină*».

6. *Prof. Const. Tomescu*, dela Facultatea de teologie, «*Puterea Sfintei cruci*».

7. *Păr, Prof. Valeriu Iordăchescu*, «*Educația ce ne trebue astăzi*».

8. *Prof. Th. Simenschi*, «*Morala indiană și cea creștină*».

9. *Păr. Prof. Gh. Niculea*, Directorul Ateneului «Sf. Haralambie «Săptămâna Patimilor este săptămâna refacerii sufletești.

Publicul ieșan, în număr mare, a urmărit cu viu interes aceste conferințe educative, încadrate în frumoase producții artistice-muzicale date de tineretul diferitelor școli secundare, al teologilor și al Conservatorului din localitate.

Valoarea conferențiarilor și însemnătatea subiectelor tratate au contribuit într'o largă măsură la culturalizarea maselor, la întărirea sufletească a poporului și la îndrumarea pe calea cea sănătoasa a tineretului, aducându-se astfel de acest Ateneu, însemnat aport în viața culturală și națională a Iașilor.

E de dorit ca în fiecare parohie, să ia ființă asemenea Așezăminte culturale, iar preotul să fie factorul dela care să radieze toată lumina științei a sentimentului patriotic și a credinței pentru întărirea și ridicarea culturii poporului.

ASISTENT.

OFICIALE.

Sfântul Sinod cu adresa No. 577 din 17 Martie 1941, face cunoscut, că a hotărât, în principiu, înfiinţarea unei comisiuni de cenzurare, care să lucreze pe lângă Sf. Sinod.

Ca atare, pe baza drepturilor ce sunt conferite Sfântului Sinod, prin art. 3 din statutul Legii de organizare a Bisericei ordoxe Române, care are organul său de tipărire şi răspândire a Sf. Scripturi şi a tot felul de scrieri şi lucrări, pentru promovarea religiozităţii şi a moralităţii în popor,- Institutul Biblic-nici un cleric sau mirean, sau editură particulară din cuprinsul Mitropoliei Moldovei nu va mai putea tipări icoane, cărţi de ritual, cărţi de rugăciuni, părţi dln Sf. Scriptură sau alte cărţi cu caracter bisericesc, în general, fără prealabila autorizaţie din partea sfântului Sinod, care va da asemenea autorizaţii, când va fi cazul, în urma avizului comisiunei sale de cenzură.

Tot odată s'a intervenit şi la Onor. Guvern, să oprească, prin serviciul său de presă, orice fel de asemenea tipărituri, care n'au aprobarea sfântului Sinod.

Sfântul Sinod cu adresa No. 653 din 22 Martie a. c. comunică : Sinodul Permanent, in şedinţa sa de la 12 Martie, a. c. a hotărât să se aplice hotărârea Sfântului Sinod relativ la cununiile religioase şi anume : preoţii să nu mai săvârşească sfânta taină a nunţii în cazurile de rudenie oprite de sfintele canoane ale Bisericii, chiar dacă cei în cauză au dispensă de căsătorie civilă de la forurile de stat.

Totodată vor fi îndrumaţi şi credincioşii, ca să se ferească de însoţiri legitime cu rudenii apropiate, încunoştiinţându-i că Biserica nu le va binecuvânta nunta dacă rudenia lor este în vreuna din spiţele oprite de sfintele canoane.

Sf. Sinod cu adresa No. 671 din 24 Martie a. c. pune în vedere preoţilor, ca în cazul când au vreo nedumerire asupra vreunor probleme de ordin bisericesc să se adreseze Chiriarhilor lor, care vor îndruma pe cei în cauză, sau, de va fi nevoe, ei, ca Chiriarhi, va supune problemele ce se vor ivi, Sfântului Sinod, spre rezolvare.

Ministerul cultelor şi artelor, cu adresa No. 1941 din 12 Martie a. c., comunică :

Inalt Prea Sfinţite,

Faţă cu numeroasele solicitări de ajutor tehnic şi material, pentru repararea bisericilor şi locaşelor de închinăciune avariate de cutremurul de la 10 Noembrie 1940, ce se primesc la acest subsecretariat din partea chiriarhilor, prefecturilor şi parohiilor şi avându-se în vedere că nu dispunem de fonduri şi nici de personal tehnic necesar, spre a putea satisface cererile în chestiune, avem onoare a vă face cunoscut, că reparaţiile în cauză urmează a fi efectuate pe cont propriu, sub supravegherea serviciilor tehnice judeţene sau municipale locale ; luându-se autorizaţia Comisiei Monumentelor Istorice pentru bisericile monumente istorice şi a Serviciului tehnic de pe lângă Chiriarhii pentru bisericile care nu sunt monumente istorice.

Primiţi...

p. *Ministru* (Indesc.)

p. Director (Indesc.)

Copie depe ordinul circular al Ministerulu, Afacerilor Interne Nr. 209/941.

„In urma intervenţiunii Ministerului Educaţiunii Naţional e Cultelor şi Artelor-Direcţiunea Cultelor,- făcută prin adresa Nr. 56036/940, avem onoare a vă face cunoscut, că acest Minister interzice întrebuinţarea numelui crucii şi a altor lucruri sfinte, ca embleme la diferite localuri ca prăvălii, restaurante, hoteluri etc. care n'au nimic comun cu aceasta.

In consecinţă, vă rugăm să binevoiţi a lua măsuri, ca acolo unde există asemenea embleme, să fie de urgenţă schimbate.

p. *Ministru* ss. Al. Rioşanu.

Dr. KSENIEA ATANASIEVICI [1])

CONSIDERATIUNI ASUPRA LUMII ŞI A VIEŢII IN LITERATURĂ POPULARA A IUGOSLAVILOR.

Frumuseţile artistice şi valoarea literară a operelor geniului popular al Iugoslavilor sunt cunoscute astăzi şi au fost studiate cu deamănuntul. Intre alte personalităţi distinse, ele au încântat pe un Prosper Mérimée, un Puşkin, o M=me de Staël şi chiar un Goethe. Se ştie însă mai puţin, că aceste creaţiuni ale spiritului popular cuprind în sine o seamă de concepţiuni, atât teoretice cât şi practice, asupra lumii şi vieţii. Şi'ntr'adevăr, că se poate culege din poeziile populare, din poveşti şi proverbe, un adevărat tezaur de concepţii asupra lumii, asupra destinului omului în lume, asupra lui Dumnezeu, Stăpânul creaţiunii şi al omenirii, judecătorul suprem şi arbitru al tuturor relaţiunilor omeneşti, asupra caracterului inevitabil şi fatal al destinului.

Pe de altă parte, înţelepciunea populară distinge, între oameni favorizaţi şi victime ale predestinaţiei, ea clasează păcatele pe categorii şi subliniază puterea magică a binelui.

Viaţa este reprezentată ca un teatru al luptelor pe care le dau fiinţele supranaturale, binefăcătoare sau răufăcătoare, expuse influenţelor atotputernice ale multiplelor forţe oculte şi mistice. In sfârşit, orice operă literară a poporului iugoslav este îmbibată de o înţelepciune vie, creată în mod empiric, plină de sugestii şi sfaturi practice despre ceeace este bine să se facă şi despre ceeace trebue evitat, pentru ca să se poată trece, cu cât mai puţine dureri şi cu un succes cât mai mare cu putinţă, această penibilă existenţă pământească.

Inţelepciunea populară preexistă tuturor tentativelor posterioare făcute de Jugoslavi în domeniul speculaţiunilor filosofice sistematice. Astfel, epopeele populare: „Mahabaratha“ şi „Rama-

---

1) Penseurs Yougoslaves, Belgrade, 1937.

iana“ cuprind în ele concepţii asupra lumii, care inspiră sistemele posterioare ale filosofiei hinduse, şi elementele de ordin spiritual, care se pot găsi în „Iliadă“ şi „Odisee“ şi la „Cei şapte Înţelepţi“ au servit ca introducere la înviorarea strălucitoare a filosofiei greceşti.

Literatura populară a Jugoslavilor merită, datorită spontaneităţii şi originalităţii concepţiilor de viaţă pe care le expune, precum şi în calitate de premergătoare a tuturor eforturilor acestui popor în domeniul gândirii, cea mai atentă analiză filosofică.

Examinându-o în ansamblul ei, se pot distinge, la prima vedere, două curente principale. Primul cuprinde toate concepţiile teoretice asupra lumii şi a vieţii, foarte strâns legate de consideraţiuni religioase, păgâne şi creştine, şi concepţii relativ la nenumăratele influenţe misterioase şi mistice de care depinde existenţa omului. Al doilea curent cuprinde concepţiile etice şi sfaturile morale împrumutate din tezaurul nesfârşit al experienţii seculare.

CONSIDERAŢIUNI TEORETICE ASUPRA LUMII IN LITERATURA POPULARĂ A JUGOSLAVILOR.

Neapărat că aceste consideraţiuni sunt fragmentare, risipite, uneori numai indicate, însă mult mai numeroase şi mult mai profunde, decât cum s'ar presupune la primă vedere.

Una din concepţiile fundamentale ale înţelepciunii populare este aceea, că în univers nu există nici un fel de schimbare radicală sau noutate, ci o veşnică revenire a lucrurilor. Ceeace a fost în trecut va fi şi'n viitor. „Acolo unde a curs apă odată, ea va mai curge [1])“.

Dar această revenire este nedespărţită de trecerea inevitabilă a tot ceeace este particular: anotimpurile, obiectele, fiinţele, care dispar fără speranţa de a mai reveni. Această revenire neîntreruptă al cărei teatru este lumea, este strâns legată de scurtimea vieţii oricărei existenţe. Experienţii populare nu-i scapă faptul că totul nu este conform cu impresiile noastre sau, pentru ca să întrebuinţăm limbajul lui Kant, trebue să distingem între lucrul în sine şi între aparenţă; iată de ce, în aspiraţiunile teoretice, înţelepciunea populară se orientează spre iluzionism, în ceeace priveşte domeniul empiric.

---

1) Proverbe populare, culese de Vuk Stefanovi: Karadi, no. 3121 cf no. 3112.

Poporul iugoslav a descoperit relativitatea oricărui lucru, aici pe pământ. Toate bunurile îşi au partea lor rea şi evenimentele cari le aduc unora fericirea, produc nenorocirea altora. „Pentru unii soarele răsare, iar pentru alţii apune“ (proverbul 2140) Omul nu poate fi bun pentru toţi, el este bun pentru unii şi rău pentru alţii.

Cu alte cuvinte, contradicţiile nu sunt distincte în mod clar; ele sunt strâns amestecate şi merg mână'n mână: bucuria cu doliul [1]), fericirea cu nenorocirea [2]), înţelepciunea cu prostia.

Existenţa lui Dumnezeu, unicul creator şi stăpân al universului, este una din concepţiile fundamentale ale înţelepciunii populare. Asupra întregului univers şi asupra tuturor creaturilor vii, Dumnezeu atotputernic, infailibil, perfect, identic în tot locul, este singurul stăpânitor.

Puterea lui întrece toate puterile universului. In timp ce puterile omeneşti sunt efemere, puterea lui Dumnezeu este eternă. In toate evenimentele se vădeşte voinţa lui, contra căreea şi în afară de care nimic nu este cu putinţă, fiindcă totul se execută după ordinele sale şi fără ea totul este condamnat la schimbare. „Orice lucru este mai mic decât voinţa lui Dumnezeu“ (proverb no. 5558).

In timp ce voinţa omului nu este liberă decât în mod relativ, Dumnezeu posedă libertatea absolută. Iată de ce totul stă în mâinile sale. Dumnezeu atotputernic este de nemăsurat în raport cu omul. El sălăşlueşte la înălţimi nespus de mari deasupra sălaşului fiinţelor omeneşti mizerabile; veghează asupra tuturor creaturilor. El este acel „care face timpul frumos şi trimite ploae“ (proverb nr. 626), care vede tot; el pătrunde toate acţiunile noastre şi lui îi este cu neputinţă să se înşele vre-odată. Stăpân suprem al cosmosului, el posedă tot din belşug; mâinile sale sunt pline de bogăţii; iată de ce, el poate să dea când voeşte, tot ceeace voeşte. El umple de bunătăţi pe oameni cari, fără protecţia sa, ar duce o existenţă mizerabilă pe acest pământ. Apropierea celui atotputernic nu se simte, însă mâna lui se simte în lume, pretutindeni. Tot ceeace face Dumnezeu, tot ceeace purcede de la El este bun, căci afară de El nu există un stăpân mai bun. Fiinţa supremă este nespus de dreaptă; ea este aceea care

---

1) „Acolo unde este bucurie, este şi doliu“ (Nopţi nenorocite, poem).

2) „Acolo unde este fericire, este şi nenorocire“, unde este nenorocire, este şi fericire“ (Moartea lui Marko Kraljevi).

judecă demonii. Siguranța că-i este cu neputință omului să scape de judecata lui, a născut în conștiința populară chipul unui Dumnezeu reprezentat sub forma unui „călău bătrân".

Hotărîrea divină este totdeauna dreaptă, chiar atunci când s'ar părea că nu este. „Dumnezeu nu arată motivele pentru cari condamnă un om" (proverb nr. 320).

Găsim afirmată, foarte plasic, convingerea netăgăduită, care varsă balsamul consolării în suflete, că dreptatea stăpânului lumii se face cu încetul, fără îndoială, însă ea este inevitabilă. „Dumnezeu este încet, în acțiunile sale, însă el își atinge scopul" (proverb 311). Teama de a se simți supus unui judecător de neînduplecat, care cunoaște toate păcatele oamenilor, devine baza empirică a credinței în existența unui stăpân divin al universului. „Bătrâno, crezi în Dumnezeu? Cred și nu cred. Dar te temi de el? Dar cine nu s'ar teme de el?" (prov. 7348). In toate cazurile, unde dreptatea lui Dumnezeu se manifestă în mod vizibil, izbitor și în toată splendoarea sa, înțelepciunea populară este stăpânită de o admirație pioasă: „Cine va putea ca Dumnezeu?" (prov. 3023). Omul lipsit de ajutorul lui Dumnezeu nu reușește în nici una din acțiunile sale; dar dacă Dumnezeu este cu el, totul îi surâde. Nimic nu-i poate păgubi celui pe care-l ocrotește Dumnezeu. Omul pe care-l sprijină Dumnezeu poate lupta, în mod victorios, împotriva a o sută de dușmani și răufăcători.

Dar ceeace i-a dat Dumnezeu, nimeni nu i-l poate lua. Din potrivă, fără ajutorul lui Dumnezeu, orice străduință este zadarnică. Orice lucru este în mâinile lui Dumnezeu: el cunoaște mai bine decât omul, ceeace-i este necesar pentru binele lui. Și dacă se întâmplă ca el să-i retragă ceva, nu-i închide nici-odată toate căile. „Dumnezeu închide o ușă și deschide o sută" (prov. 301). Convinsă, pe deplin, printr'o lungă experiență, că, într'adevăr, așa este, înțelepciunea populară ne recomandă să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru tot ceeace ni se întâmplă; chiar de ceeace este rău. In aceeași ordine de idei, există convingerea, asemenea aceleași care este exprimată în „Cartea lui Iov", că Dumnezeu îi încearcă pe acei pe cari-i iubește și că-i ispitește, pentru ca să le dea prilejul să-și călească sufletul și să se perfecționeze. Pe de altă parte, aceeași convingere provoacă un sentiment de revoltă: afirmația că Dumnezeu îl pedepsește pe cel pe care-l iubește, este considerată ca absurdă. Se presupune chiar, la un moment dat, că Dum-

nezeu îl uită pe om, fiindcă nu-şi aminteşte de el decât atunci când se găseşte într'o nenorocire [1]). Dar mult mai des se exprimă siguranţa că, în momentele critice, creatorul universului vine totdeauna în ajutorul slabelor sale creaturi, ori care ar fi origina şi rangul lor în societate. Pe de altă parte, omul este mai conştient de existenţa lui Dumnezeu atunci când este în vre-o nenorocire sau pericol. Atotputernicul salvează pe toţi acei cari cred în el nestrămutat şi-şi aduc aminte de el în rugăciunile lor. Fiinţele curate, a căror conştiinţă este liniştită, au încredere în Dumnezeu în timp ce sufletele turburate, neliniştite, sunt adânc întristate.

Totuşi, nu trebue, ca omul să se mulţumească să aştepte ajutorul lui Dumnezeu. Trebue să se ajute el însuşi. Şi pentru ca creatorul lui să-l păzească, trebue să se păzească mai întâi el însuşi. Nimeni deci nu are dreptul să-i ceară lui Dumnezeu ceeace depinde de el însuşi. Şi mulţi oameni trebue să-şi impute nenorocirile lor, propriilor lor greşeli, iar nu hotărîrilor divine.

Ca orice lucru din marele univers, fiinţa omenească este trecătoare, creată pentru durerea care rătăceşte în lume, ca albina din floare'n floare şi circulă de la unul la altul ca o monedă de schimb.

Gingăşia „regelui creaţiei" este subliniată cu o insistenţă cu totul sugestivă. Omul, ca individualitate determinată, va dispare repede, în timp ce toate celelalte vor continua să existe. Şi în viaţa omenească, vai, este cu putinţă, totdeauna, de a se lipsi de oricine, mai cu seamă.

Statornicia noastră este nesigură în cel mai înalt grad.

„Azi suntem, mâine nu mai suntem" (prov. 968). După o sută de ani nu va mai rămâne, din omul acesta care azi trăeşte, nici os nici carne: el se va întoarce în pământ. „Ţărâna împilează ţărâna" (prov. 1683). Fiecare zi care trece îl apropie pe om de moarte. Dacă s'ar socoti tot ceeace poate răbda el, omul este mai tare decât piatra, iar dacă ne gândim că moartea-l poate lua într'o clipă, el este mai plăpând ca un ou.

Se înţelege de la sine, că o creatură aşa de trecătoare, supusă stăpânirii suverane a morţii, nu poate să prevadă ceeace-i poate rezerva un viitor totdeauna nesigur. „Dacă ştim unde neam născut, nu ştim însă unde va trebui să murim" (prov. 18). Şi Dumnezeu îi poate retrage omului tot ceeace i-a dăruit.

---

1) Cf. povestirea „Bolnavul şi boala".

„Dacă Dumnezeu a dat, el nu s'a angajat în scris“ (prov. 24). Nu se poate spera, că vom putea găsi la oameni virtutea absolută, de vreme ce sunt slabi în fața ispitei. Toți, fără excepție, buni și răi, sunt păcătoși.

„Cine n'a greșit vre-odată și cine nu va greși ?“ (prov. 2864). Dar dacă ființele omenești participă toate la păcat, totuși nu se aseamănă între ele, așa după cum se deosebesc degetele unei mâini unele de altele. Nimic nu este mai variat decât dispoziția lor.

Credința, înfr'un fel oarecare, constitue, pentru filosofia populară a Jugoslavilor, un articol de credință.

Ceeace trebue să se întâmple, se va întâmpla și nimeni nu poate scăpa de soarta lui. Un lucru nu se obține de către cel care trebue să-l primească, ci de către acel căruia i-l hărăzește soarta. Este zadarnic a lupta împotriva fatalității. Hotărîrile soartei nemiloase sunt de neînțeles. Soarta pare a fi oarbă, fiindcă ea realizează conjuncturi monstruoase și nemiloase, unde pier familii întregi. Se regăsește în poezia populară subiectul lui Edip, ca o ilustrare a ororii neînchipuite care marchează uneori deciziunile soartei.

Și după cum, în urma unor împrejurări fatale, fiul se căsătorește cu aceea despre care nu știe că este mama lui, tot așa și frații cari nu se cunosc se ucid unul pe altul.

Înțelepciunea populară ilustrează, prin exemple precise, caracterul trecător al fericirii omenești și siguranța că aici pe pământ nimeni nu poate fi fericit pe deplin. Pe de altă parte însă, experiența l-a învățat, că, în mod incontestabil, după o ordine nestrămutată a naturii și a soartei, există două categorii de oameni : cei fericiți, cari reușesc și cei nenorociți, cari cad pradă înfrângerilor Această dualitate, pe care rațiunea omenească nu și-o poate explica, este subliniată în trăsături care nu se pot șterge. Intr'o povestire intitulată *Soarta*, se spune că, în timpul nopții ea aruncă bani de aur și argint acolo unde se nasc acei cari vor fi fericiți și jetoane sau câte-o lețcaie atunci când se nasc acei cărora fericirea le va fi refuzată în mod sistematic. Înțelepciunea populară nu se neliniștește din cauza rațiunilor metafizice ale acestei dualități: ea nu face apropiere între acest fapt și o cauzalitate asemănătoare determinismului lui Kant și nici n'o impută unei preexistente încărcată de păcate. Poporul presupune, pur și simplu, că fericirea este un dar al lui Dumnezeu, de care nimeni altul în afară de el, nu-l poate dispensa „Un tată dă tot copiilor săi, afară de fericire“

(prov. 7682). Intr'adevăr, foarte adesea, copiii aceleeaşi familii se deosebesc unii de alţii ; tot aşa se întâmplă şi cu soarta lor. Esenţialul este ca omul să aibă noroc ; omul pe care norocul îl favorizează, reuşeşte în toate, fără nici un efort.

„Dă-mi noroc şi apoi aruncă-mă într'un sac" (prov. 7391). Sunt mulţi oameni cari au mai mult noroc decât minte.

„Mai bine să ai un dram de noroc, decât o sută de cărţi bune" (prov. 490). Totul îi surâde omului care se bucură de favoarea lui Dumnezeu şi de soartă ; totul îi vine în ajutor. „Ferice de cel căruia-i surâde soarta, vai de acel care se hrăneşte numai cu braţele sale" (prov. 268). Poporul crede, cu adevărat, atât în existenţa oamenilor favorizaţi de noroc, precum şi în a acelora lipsiţi cu totul de el: nimic nu le reuşeşte, nenorocirea-i urmăreşte fără milă. Nimeni nu poate îndepărta dela ei soarta nemiloasă; viaţa lor pare că este o lungă ispăşire şi toate acţiunile lor rămân fără nici un rezultat. Indârjirea soartei asupra acestor nenorociţi inspiră imagini de un pitoresc crud: „Dacă ar cădea pe spate şi-ar rupe nasul (prov. 1002). O tânără fată nenorocită, care seamănă busuioc, vede că răsare pelin. Tânăra fată de la Kosovo, care în marea bătălie, şi-a pierdut cele mai dragi fiinţe, deplânge, în versuri nemuritoare, fatalitatea care-o urmăreşte:

„O, nenorocita de mine, ce tristă mi-e soarta !
Dacă eu, cea lipsită de noroc, aşi atinge un pin verde,
El s'ar usca !".

(Tânăra fată de la Kosovo)

Consideraţiunile asupra morţii denotă o profunzime născută din experienţă. Moartea, care loveşte, în mod inevitabil, pe orice născut, nu-l cruţă nici pe om. Fiinţa omenească trăeşte timpul care i-a fost dat şi moare în ziua hotărîtă de soartă. Şi fiindcă omul nu cunoaşte când va veni ziua aceea, moartea-i apare ca o trădătoare, care vine pe neaşteptate. Şi tocmai din cauza aceasta, omul trebue să lucreze ca şi cum ar trăi o sută de ani şi să se roage lui Dumnezeu ca şi cum ar muri a doua zi. Moartea vindecă, în mod radical, toate relele din lume Cel care moare scapă de toate durerile pământeşti. Dacă nu ştie ceeace se petrece în lumea cealaltă, omul este asigurat, în orice caz, de fragilitatea împărăţiei pământeşti. Iată de ce, principele Lazăr, în ajunul luptei de la Kosovo, preferă eternitatea împărăţiei eterne şi alege împărăţia cerurilor, căci :

„Impărăţia pământului nu durează decât câtva timp,
Impărăţia cerurilor este pentru totdeauna şi în vecii vecilor".

Pentrucă orice om care vine în lume trebue s'o părăsească într'o zi, înţelepciunea populară ne sfătueşte ca pe morţi să nu-i prea plângem. Dar această recomandaţie este deasemenea inspirată şi din credinţa că regretele excesive ale celor vii întristează sufletele celor morţi. Concepţia aceasta este exprimată în măreţul cântec intitulat *Doliul fiului.* Dumnezeu face ca tânărul să retrăiască o clipă, după moartea căruia mama lui nemângâiată plânge şi suspină fără'ncetare. Tânărul îi spune că durerea ei nesfârşită îi împiedică sufletul de a rămâne lângă Dumnezeu. Lacrămile mamei udă cămaşa fiului ei şi suspinele ei sting lumunările din mâinile lui. De aceea, fiul o imploră pe mama lui să nu mai plângă, ci să-şi înăbuşe durerea şi să-i ajute pe cei nenorociţi. Abia spuse aceste cuvinte, tânărul îşi dete sufletul, care se ridică spre Dumnezeu. Mama îşi înăbuşi tristeţea'n suflet şi nu mai turbură sufletul copilului, cu durerea ei.

Este sigur că omul, după moarte, nu ia cu el, în lumea cealaltă, bunurile şi onorurile pământeşti. „Goi am venit în lume, goi vom pleca" (prov. 3598). Poezia populară îi dă acestui adevăr o formă şi mai expresivă :

„Când vine ziua morţii,
„Omul nu duce cu el nimic,
„Nimic afară de mâinile lui albe, împreunate
Şi faptele bune ale vieţii lui..."
(Ce trebue să facă cel care vrea să fie al lui Dumnezeu)

Inţelepciunea populară presupune, că, după moarte, sufletul, despărţit de corp, aşteaptă hotărârea lui Dumnezeu.

In faţa lui, toţi sunt egali : regi, împăraţi, săraci şi bogaţi. Se arată chiar şi condiţiunile pe care orice om trebue să le îndeplinească, dacă doreşte ca după moarte să poată intra în lăcaşul fericirii. Trebue să facă bine în viaţă, să respecte pe bătrâni, să nu se mândrească atunci când este fericit, nici să nu se descurajeze când este în nenorocire ; să nu râvnească la bunul altuia.

Se arată în deosebi, că binele făcut în lumea aceasta contribue foarte mult la îndulcirea condiţiunilor în care se găseşte sufletul omului, după moarte.

„O para este un dar de nimic
Dar o siguranţă nespus de mare pentru suflet"
(In biserică).

Inţelepciunea populară manifestă un interes foarte viu faţă de problema păcatului, problemă metafizică, religioasă şi atât de greu de rezolvat. Omul este pradă a o mulţime de păcate, care vor fi cântărite, cu rigurozitate, după moartea lui. In poezia „*Sufletul şi corpul*“, acesta din urmă sfătui sufletul, înainte de a se despărţi de el, să îngenunche înaintea porţilor raiului şi să-l roage pe Dumnezeu, ca să-i ierte păcatele ; şi înţelepciunea populară nu neagă faptul că, poate, rugăciunea este deajuns ca să deschidă porţile locaşului fericirii. Dar este mult mai probabil, ca omul să-şi ispăşească păcatele. Se crede chiar, că el suportă pedeapsa păcatelor strămoşilor săi. Şi se întâmplă ca această ispăşire a păcatelor părinţilor să fie colectivă. In cântecul *Moartea lui Banović Sekula* se spune că Sârbii poartă jugul turcesc, pentru ca să ispăşească păcatele strămoşilor lor.

După moarte, cei drepţi merg în rai, iar cei păcătoşi în iad. Intrarea in cer este oprită sufletelor păcătoase. Despre un astfel de suflet se spune :

„Când furnica va trece marea,
Atunci va intra el în rai“.

Demonii pun stăpânire pe sufletele celor răi, îndată după moartea lor şi le duc în iad, unde sunt chinuite.

Se vede cum defilează un întreg cortegiu de păcătoşi, cari, după moarte, sunt pedepsiţi cu chinurile iadului, şi este stabilită chiar şi o ierarhie între păcătoşi. Cântecele inspirate din aceste idei reamintesc, prin preciziunea concretă a imaginilor înspăimântătoare, anumite descrieri din Infernul lui Dante. Crimele cele mai grave sunt cele ale părinţilor faţă de copiii lor şi ale copiilor faţă de părinţii lor. De exemplu, o bătrână ispăşeşte amarnic păcatul de a fi lovit pe mama ei când aceasta era tânără, iar mai târziu, ca mamă vitregă, de a fi maltratat copiii soţului ei. Asprimea faţă de cei săraci este deasemenea un păcat foarte grav. Soţia lui Gavan n'a aruncat săracilor decât o bucăţică de pâine uscată. Şi ca drept pedeapsă i s'au atârnat pietre de gât şi pe fiecare din ele şedea câte un diavol ; palatul lui Gavan a fost transformat în lac pe care diavolii îi fac să înnoate pe cei vinovaţi. Sunt socotite deasemenea fapte grave : vărsarea de sânge, păcatul faţă de o rudă sau faţă de cei cu cari ne înrudim prin alianţă, faţă de naşi, nerespectarea Duminicilor şi a sărbătorilor, mărturia mincinoasă,

furtul, tăinuirea păcatelor la mărturisire, a vorbi de rău pe un creştin faţă de Turci şi mai ales a bârfi o fată.

„Vai de sufletul mizerabil,
Care a bârfit o fată cu ceva".
(Căsătoria lui Jagić Konenen)

Uneori păcatele enumerate mai sus sunt pedepsite chiar aici pe pământ. Cei nouă fii nerecunoscători au fost prefăcuţi în nouă pietre, iar cele trei nurori în trei şerpi. Concluzia este că, în lumea aceasta sau în cealaltă, pedeapsa merge totdeauna pe urmele crimei.

Chiar dacă victima-l iartă pe ucigaş, propria lui conştiinţă tot îl urmăreşte. Kostadin, copilul generos, nu-l denunţă pe Ivan ciobanul, care l-a rănit de moarte, ci din contră, îi mai lasă şi fluerul lui de aur. Totuşi, după moartea lui Kostadin, remuşcările-l ucid pe Ivan. (Moartea ciobanului) Părerea categorică, ce există între fapta rea şi răzbunare, o relaţiune de la cauză la efect, este exprimată frumos în versurile următoare :

„Ivo, urîtă a fost viaţa copilului tău!
„Urâtă viaţă, dar moartea i-a fost mai de plâns!"
(Unei vieţi urâte-i urmează o moarte mai de plâns).

In general, gândirea populară este obsedată de ideea păcatelor ; ea se străduieşte să le claseze, să arăte urmările lor şi să oprească pe oameni pe panta care le duce sufletele la pierzare.

In aceeaşi ordine de idei, înţelepciunea populară exprimă convingerea optimistă, că o faptă bună nu este pierdută nici odată. In sens metafizic şi moral, se găseşte expusă, adeseori, teoria, că binele pe care-l face omul îl va primi înapoi într'o zi. De asemenea, Dumnezeu, care pedepseşte crimele, în lumea aceasta sau în cealaltă, răsplăteşte, cu multă generozitate, mărinimia de suflet, spiritul de sacrificiu. Credinţă, că după moarte, fiecare va fi răsplătit după meritele sale este foarte mângâietoare. Insă ea găseşte deasemenea expresiuni plastice : trei mese de aur, înflorite cu trandafiri şi busuioc, sunt făcute, încă din lumea aceasta, pentru nora care a fost miloasă faţă de cei săraci. Insă soacra, care nu le-a dat niciodată ceva, este culcată pe un pat de spini şi fierbe într'un cazan. Sufletul ei nu-şi găseşte pacea decât atunci când nora ei îi dărueşte una din mesele ei de aur [1]).

Cel care este gata să ajute pe un nenorocit este răsplătit

1) Nora miloasă şi soacra cu inima de piatră.

uneori, însutit, chiar în lumea aceasta. Poporul şi-a exprimat încrederea lui nestrămutată, în versuri admirabile, pline de poezie şi simboale: un bine nu se pierde niciodată.

Marko Kralievíć a scăpat, după lupta de la Kosovo, viaţa unui vultur şi a puilor lui. Marko fiind rănit, vulturul îşi desface aripile pentru ca să-l ferească de arşiţa soarelui şi pentru ca să-i potolească setea, el îi aduce apă în cioc [1]). Ca recunoştinţă un şoim îi aduce apă în acelaşi mod, să bea, lui Djerdjelez Aliia [2]), care este bolnav. Inţelepciunea populară cunoaşte puterea magica a generozităţii: bunătatea unei fete nevinovate poate să îmblânzească un leu [3]).

Aproape în toate considerentele asupra lumii şi asupra vieţii, fructe ale înţelepciunii populare, apare un mare număr de elemente oculte şi magice, sau mistice, născute din credinţa superstiţioasă în influenţa puterilor superioare, pe care spiritul omenesc nu le poate pricepe. Acţiunile lor sunt considerate, în general, ca drepte, dar sunt, foarte adesea, chiar din cauza aceasta, cât se poate de severe şi nemiloase. Intervenţiile acestea iau, adeseori, sensul de avertismente şi prevenind oamenii de nenorocirile care-i aşteaptă, le pregătesc, în modul acesta, pentru nenorocire.

In aceeaşi ordine de idei, visul are o însemnătate deosebită şi există o întreagă doctrină relativ la acest subiect. Se ţine seamă de visele cele mai ordinare, cele mai neînsemnate, care sunt de la început până la sfârşit, simple închipuiri şi din care cauză probabil că a fost inventat acest dicton „Visul este o minciună; numai Dumnezeu este adevărul". Modul acesta de a vedea visele poate că constitue deasemenea o încurajare menită să împiedice pe om de a nu se înspăimânta de visele urîte. Faptul că omul visează lucruri la care el se gândeşte constitue un fapt stabilit, cu exactitate, din punct de vedere psihologic. Dar înţelepciunea populară ştie din experienţă, că visele se referă foarte adesea, la evenimentele din viitor. Unele arată mijocul de a scăpa de oarecari greutăţi sau de a evita vre-o nenorocire. Visele prevestitoare de rău prevestesc evenimentele cari trebue să se întâmple. Foarte adesea ele prezic nenorocirile.

---

1) *Marko Kralievíć şi vulturul.* Cf. *Marko Kralievíć şi şoimul.* Acelaşi subiect schimbat puţin.

2) *Djerdjelez Aliia.* Cf. „După voia lui Dumnezeu".

3 Povestea: Soacra şi nora.

Printre acestea din urmă, există unele de o frumusețe înspăimântătoare. Nu vom cita decât visul, admirabil de evocator, al mamei lui Ivo Senianin :

„Mama lui Ivo Senianin a avut un vis :
Întunericul acoperea orașul Seni,
Cerul limpede se rupse,
Luna strălucitoare căzu pe pământ,
Pe biserica Ružica din mijlocul orașului Seni,
Aștrii s'au rostogolit spre orizont,
Luceafărul se ridică însângerat
Și cucuveaua se văicărea
Pe biserica albă din mijlocul orașului Seni"
(Moartea lui Ivo Senianin)

Anumite vise îl prevestesc pe om, cu adevărat, că i se apropie moartea. Uneori ele prezic, deasemenea, evenimente de un interes mai general. O tânără visează, că vede ziua învierii și a mântuirii oamenilor, că cerul se deschide și că îngerii coboară pentru ca să ia bolta cu stelele. Visul acesta însemnează că Sârbii se vor răscula contra opresorilor lor și vor învinge [1]).

Prorocirea este deasemenea luată'n considerare, ca și interpretarea viselor. Unul din procedee constă în a observa reflectul aștrilor într'o tavă mare de metal.

Considerațiunile relativ la puterile misterioase, care orânduesc soarta oamenilor, care-i susțin sau îi sfarmă, îi răsplătesc sau îi pedepsesc, sunt desvolate cu un mare lux de amănunte. Ele sunt interesante nu numai din punct de vedere al folklorului, ci ca expresiuni ale unei orientări teoretice sigure. Este cu putință, ca aceste puteri necunoscute să fie folosite, puteri a căror stăpânire atârnă deasupra capului oamenilor, spre progresul unora și ruina altora. Mijloacele prin care se poate ajunge la aceste rezultate sunt : binecuvântarea și blestemul. După credința poporului, a cărui bază este empirică, desigur, binecuvântarea și blestemul îi ajung totdeauna pe acei pe care ele îi vizează.

Tot ceeace i se întâmplă lui Marko Kraliević este conform cu binecuvântările Impăratului Uroš și cu blestemele rege Vukašin [2]). Se arată de mai multe ori, că blestemul îl ajunge totdeauna pe cel blestemat și-l lovește pe acela împotriva căruia este îndreptat. După cântecele populare, efectele blestemului sunt groaz-

1) Fata care a visat sfânta înviere.
2) Cf. cântecul *Uroš și Mirniačević-ii.*

nice: ele se realizează după felul cum au fost formulate. Şi formulele blestemului iau uneori formele unei poezii extraordinare căci ele izvorăsc dintr'o inspiraţie spontană şi arzătoare. De exemplu:

„Câtă pâine va mânca ea,
Atâta durere va suferi!
Câtă apă va bea ea,
Atâtea lacrămi va vărsa!"
(Binecuvântare)

Pentrucă împărtăşeşte convingerea generală, că blestemul îşi atinge scopul, în mod sigur, Musić Stevan, amintindu-şi de încurajările eroice ale principelui Lazar, şi încredinţat că el va muri acolo, se îndreaptă, în grabă spre Kosovo [1]).

Credinţa, după care, blestemul unei fete este cu totul deosebit de groaznic, este în strânsă legătură cu părerea că nu există păcat mai de neertat ca acela de a o bârfi. Iată ce spune poezia populară în această privinţă:

Greu este blestemul unei fete!
Când ea suspină, o aude şi Dumnezeu.
Când ea blestemă, tremură tot pământul;
Când ea plânge, se îndurerează până şi Dumnezeu.
(Blestemele fetelor.)

Dar blestemul unei mame este şi mai groaznic decât acela al unei fete. Tânăra soţie a lui Laza Ladanović muri înainte de a atinge pragul casei soţului ei — în mijlocul unei păduri, unde a şi fost îngropată — din cauză că a ajuns-o blestemul mamei sale[2]). Se întâmplă însă uneori, că blestemul nu-l ajunge pe acela împotriva căruia a fost îndreptat, însă el are totdeauna efecte şi-i ajunge pe urmaşii lui.[3])

Concepţia aceasta a blestemului este nedespărţită de credinţa în anumite împrejurări misterioase, de cari nu-i este cu putinţă nimănui să scape. Logodnica lui Milić Bariaktar este condamnată, ca şi surorile sale, de a nu mai trăi să vadă casa soţului ei după nuntă. Cele nouă surori fiind «foarte sensibile la deochi», «au fost străpunse de săgeţi pe drum».[4]) Sunt eroi con-

---

1) *Musić Stevan.*
2) *Căsătoria lui Laza Ladanović.*
3) *Cf. Clădirea Devič-ului.*
4) *Nunta lui Mili Bariaktar.* cf. *Căsătoria Voevodului Pavlé.*

damnaţi, prin vrăji, să trăiască sub formă de şerpi sau şoimi; dacă li se zmulge pielea de şarpe, sau aripele, ei mor.

Anumite locuinţe nu pot fi terminate până nu li se aduce un sacrificiu omenesc. Era cu neputinţă să se clădească Skadar-ul până nu a fost zidită o femeie tânără la temelie, după cum mărturiseşte măreţul cântec *Clădirea Skadar*-ului.[1])

Literatura populară crede deasemenea, că anumite lucruri au o putere miraculoasă sau fatală. Aşa este capul unui mort necunoscut, pe care ţarul Ştefan îl păstrează într'o casetă de aur şi datorită căruia, inima ficii sale «începe să crească»[2]) Capul principelui Lazăr, care a fost scos dintr'o fântână, după patruzeci de ani, a traversat, singur, câmpia Kasovo, pentru ca să-şi găsească trupul şi să se unească din nou cu el.[3])

Natura exprimă uneori, prin simboale extraordinare, anumite sentimente omeneşti: Dragostea de mamă, de exemplu, descoperă nevinovăţia sau vinovăţia unui om. Arborele de care au fost spânzuraţi Momir şi Grozdana, condamnaţi pe nedrept, a întinerit şi s'a acoperit de frunze şi flori. Trupul lui Momir s'a transformat într'un pin, iar acela al Grozdanei într'un butuc de viţă.[4])

Revolta naturii împotriva crimei este descrisă în versuri nemuritoare, cari povestesc soarta unei soacre plină de cruzime:

„De trei ori l-au îngropat,
De trei ori, pământul i-a aruncat corpul afară.
De trei ori l-au aruncat în iarba verde
Şi iarba s'a ofilit de jur împrejurul corpului.
Atunci au trecut peste eforturile lor zadarnice:
Ei l-au aruncat în marea albastră,
Dar marea l-a aruncat la mal,
Deasupra lui rotesc corbii şi vulturii:
„Noi nu vrem carne otrăvită".

(Tânăra Pavloviţa)

Când cel care jură spune adevărul, natura-i confirmă cuvintele. Deasemenea, când sfinţii doresc ca Sârbii să se răscoale şi să scuture jugul turcesc, ei le trimit semne cereşti. Credinţele

---

1) cf. cântecul *Clădirea minaretului lui Dervişa Paşa* şi *Clădirea podului peste Drina.*

2) *Moartea Grozdanei, fica lui Duşan.*

3) *Aflarea capului principelui Lazăr*; cf. *Capul principelui Lazăr.*

4) *Momir, copilul găsit.* Ci. *Moartea Grozdanei, fica lui Dušan.*

acestea în fenomene supranaturale au ca bază convingerea, că întreaga natură este supusă influenţelor magice. Ideea aceasta se regăseşte, în toată amploarea ei, în sistemele neoplatoniene.

Credinţa în virtuţile tămăduitoare ale unei plante, care vindecă rănile în mod minunat, redă vederea celor orbi, iar uneori învie morţii, îşi are aceeaşi origină. Iarba magică are puterea de a vindeca pe cei îndrăciţi. In literatura populară se pot găsi germenii unui sistem complect de medicină ocultă, asemănătoare aceleea a lui Paracelsius.

Se crede deasemenea în puterea farmecelor, a vrăjilor. Vrăjitoarea are puterea de a semăna ura între două fiinţe, care se iubesc. Totuşi, când este vorba de vrăjitoare, cu toate că se recomandă anumite remedi de natură magică, se afirmă totdeauna, că puterea divină este superioară tuturor artificiilor diavoleşti.

Inţelepciunea populară, considerându-l pe om dependent de anumite puteri oculte, imaginează o lume întreagă de creaturi superioare, cari participă foarte activ la evenimentele vieţii oamenilor. Zânele joacă în deosebi un rol considerabil, binefăcător sau fatal, după cum sunt şi ele bune sau rele. In timp ce unele salvează oamenii de pericole mortale, redându-le viaţa şi sănătatea, altele seamănă discordie între ei, deochindu-i, fermecându-i, străpungându-i cu săgeţi, şi-i fac să moară. Este vorba deasemenea de balauri, de mama şi sora soarelui, de cai înaripaţi, de păsări dotate cu facultăţi extraordinare, în sfârşit de creaturi omeneşti însemnate cu semne particulare şi care dispun de puteri supranaturale.

Orientarea religioasă a literaturii populare iugoslave, compusă din elemente păgâne şi creştine, amestecate între ele, ascunde câteva motive mai adânci. Când sf. Ioan Botezătorul îl botează pe Hristos în Iordan, soarele străluci trei zile fără ca să apună. Şi lumina lui ne-a curăţit de păcatele noastre, cari au rămas în apa Iordanului şi prin aceasta a fost asigurată mântuirea în cer pentru noi ceilalţi creştini.[1])

Sau: Hristos se plânge mamei sale că, creştinii-i redeschid rănile şi-i agravează suferinţele când ei jură pe nedrept în numele lui.[2])

---

1) *Mama lui Dumnezeu şi Ioan Botezătorul.*
2) *Mama lui Dumnezeu îşi găseşte fiul.*

Se insistă, în deosebi, asupra respectului față de religie, deoarece orice călcare a legilor ei se pedepsește sever. Regula creștină trebue să fie observată cu rigurozitate.

Iată ce spune un poem popular:

„Dacă am pierdut împărăția,
Să luăm aminte, ca să nu ne pierdem sufletele".
(Turcii nu admit a se împărtăși cu slava lui Dumnezeu)

Numele de botez trebue serbat după ritul prescris de tradiția populară; să primești cu sinceritate și să înviți la masă săraci și bogați. Pentru „*slava*" [1]) sa, Marko Kraliević a întins o masă pentru „sărăcime și calicime". Sfântul vine în ajutorul aceluia care-și serbează „slava". In general, literatura populară recomandă credința cea mai riguroasă față de obiceiuri: „Mai bine să piară satul, decât să-i piară tradiția" (prov. 403).

Una din datoririle de seamă prescrise de literatura populară celui care vrea, fie ca să-și răscumpere păcatele, fie ca numele lui să rămână nemuritor este clădirea de „zadužbina" (opere de binefacere). Marko Kraliević, pentru a-și ispăși crima de a fi ucis, în mod perfid, pe fica unui rege arab, care-l salvase din închisoare, cu condițiunea ca s'o ia în căsătorie, clădește o zadužbina.[2])

Neamul Nemaniić-ilor va fi răsplătit în veci de veci și amintirea lui va rămâne vie pentru totdeauna în amintirea oamenilor, pentru că el nu și-a ascuns bogățiile, ci a clădit biserici și mănăstiri.[3]) Principele Lazar a clădit zadužbina de la Ravanița,

„Din pâinea și din bogăția lui,
Iar nu din lacrimile tuturor acestor mizerabili"[4])

Dar în loc de catedrale, care se împun admirației mulțimii prin dimensiunile și bogăția lor, este mai bine ca omul să zidească biserici, care vor servi cât mai mult cu putință atât poporul cât și religia creștină ortodoxă.

După cum se vede, concepțiunile metafizice ale literaturii populare ale Iugoslavilor sunt împovărate cu o încâlcire formată din legături multiple de elemente religioase și mistice. Dar din toate aceste teorii filosofice răspândite prin cântece, povestiri și

---

1) *Onomastica* (n. trad.)
2) *Marko Kralievic și fica regelui arab.*
3) *Sfântul Iar, Ion Sfântul Sava. Zidirea Ravanitiei.*
4) *Aflarea capului principelui Lazăr.*

proverbe, este cu putinţă, contopindu-le unele cu altele, să se reconstitue un tot organic, de mare importanţă. Toate teoriile înţelepciunii populare asupra lumii sunt concluzii bazate pe experienţe adevărate, trăite în lumea empirică sau chiar în aceea a sufletului; în majoritatea lor, teoriile acestea constitue nămolul bogat depus de experienţă dealungul veacurilor şi, ca atare, ele sunt mai convingătoare şi mai reale decât doctrinele filosofice întemeiate pe operaţiuni discursive şi logice.

Traducere din l. franceză
de **V. Dudu.**

NOAPTEA INVIERII.

E linişte 'n totul; e noapte.
Sfioase priviri din suave 'nălţimi
Dezvăluie gânduri şi fapte,
Cuprinse 'n mormântul de moarte,
Sub piatra în pază-a străjii mulţimi.

Câmpia, întinsă spre zare,
Chedronul, în negrele-i haine,
Bătrânele sălci visătoare,
Cu frunzile 'n jos, plângătoare,
Dorm somnul de vrajă şi taine.

Vestita cetate, cu templul măreţ,
Cu turle trufaşe, prin norii de ceaţă,
Ca şi profitorii de gândul semeţ:
De tot ce-i orgoliu, trufaş, îndrăzneţ.
Izbânda 'şi alintă 'n a tihnei dulceaţă...

Din zare, trei cruci, cu trei urme,
Din dealul cernit al Golgotei,
Trimit spre cetate trei umbre,
Menite să stingă, să curme,
Cruzimea 'n pornirile gloatei.

Sub dealul umbrit al durerii,
'N livada, cu pomii în floare,
E 'nchisă puterea gândirii.
'N mormântul, sub piatra tăcerii
De moartea atot stricătoare.

Străjerii, cu arma la pândă,
Păzesc cu 'ngrijire mormântul;
Veghează—a trufiei izbândă:
Prin sânge și moarte s'ascundă
Dreptatea, iubirea, cuvântul;

S'ascundă viața, gândirea.
'N mormântul din sânul făpturii;
S'omoare în inimi iubirea,
Să schimbe simțirea și firea
Pe placul teroarei și-a urii.

Mormântul... Livada... Tăcere...
Și'n inimi zdrobite mocnesc,
In chin, în răbdare, 'n durere:
Nădejdi de avânt, înviere...
In clipă s'aprind și zvâcnesc...

In toiul de noapte, în clipă,
Un Inger din ceruri pogoară;
S'atinge de piatră—o ridică;
Pământul se zguduie 'nfrică;
Străjerii cad jos, se 'nfioară...

Și viața din groapă învie:
E Cel, ce 'n putere, prin veacuri,
Vestește mereu bucurie,
Sculare din morți din robie,
Hristos—Invierea 'ntre neamuri...

Din noaptea 'Nvierii străbate
Prin inimi Hristos omenirea:
Din morți, din mormânt îngropate,
Invie nădejdi zdruncinate;
'Ntărește, 'noește zidirea.

Nici noapte de-atunci nu mai este;
Lumina împrăştie ceaţa,—
Pătrunde în inimi şi creşte:
Invinge 'n puteri, stăpâneşte,
Hristos — Adevărul — Viaţa..

Nici moarte, nici iad nu mai este;
Căci viaţa — simţirea, gândirea —
E vie, tresaltă, trăieşte;
Iubirea în Raiu vieţueşte
Şi gustă în plin nemurirea...

De-atuncea zidirea 'n unire —
Şi cerul de sus şi pământul de jos —
C'un gând şi c'un trai de 'ntocmire
Înalţă prin veacuri mărire:
„Din morţi a 'nviat Adevărul — Hristos !"

„Hristos a 'nviat din mormânt,
Cum moartea pre moarte călcând
Şi celor răpuşi sub pământ,
Din iadul zdrobit, din adânc,
Viaţă în veci dăruind..."

Preot ZAHARIA RUSU.

UN APARATOR AL CREDINȚII STRABUNE: PROF. I. GH. SAVIN.

In vremea de față, când pretutindeni se impune tot mai mult întâietatea tradiției și a idealului—adică, de fapt, a sufletului național—apărătorii credinții străbune își au merite nepieritoare.

Printre ei, pe calea apologeticei, apare la noi, în prima linie, profesorul *Ioan Gh. Savin*, Decanul de astăzi al Facultății de Teologie din Iași.

Când am văzut, acum de curând, cu câtă căldură păr. Arhim. *Iuliu Scriban*—ilustrul urmaș al Scribăneștilor—subliniază, într'o foaie ieșeană, un gest prietenesc, pe care l-a manifestat față de Teologia noastră dl. Prof. *Marinescu* dela Litere, mi-am zis: Dacă pentru acest ajutor de ordin material, suntem datori cu o reală mențiune de recunoștință, apoi—în aceeaș timp—obligația noastră trebuie să se îndrepte, în aceeași măsură măcar, și către luptătorii eminenți, pe calea cea spinoasă a spiritualității românești.

Unul dintre acești luptători, prin conferințe, prin articole, prin studii, prin lecțiile de Teologie, este d. *Ioan Gh. Savin*, actualul titular al catedrei de Apologetică dela Fac. de Teologie din Iași.

Lupta acestui profesor, în sprijinul credinții are un caracter permanent.

Ca orice intelectual, care are de susținut statornica-i luptă printre generații felurite și în împrejurări adesea foarte variate și vitregi sporului credinții, va fi avut și profesorul nostru—în ochii unora—scăderile și erorile sale. Cine oare nu le are?

Nimeni însă, chiar dintre adversarii cei mai acerbi, nu

va tăgădui că *I. Gh. Savin* rămâne neîntrecut în ceeace priveşte susţinerea luptei pentru izbânda spiritualităţii în România.

Neîntrecut ca pregătire apologelică, neîntrecut ca informaţie, şi totdeauna gata de a-şi servi neamul prin biserica strămoşilor săi, *I. Gh. Savin* n'a oscilat o clipă, în faţa curentelor materialiste şi «sociologice», şi a rămas până astăzi, între teologii români, cea mai reprezentativă figură de apărător a divinei învăţături creştine.

După cum la învăţatul filosof şi bărbat de litere, d. *Ion Petrovici,* descoperim dintru început puterea gândului şi originalitatea simţirii poporului român pe linia idealului religios, tot astfel, în cazul d-lui *Savin,* răzeş din aceeaşi parte a Moldovei de cătră Bârlad, vedem cu mândrie cum un laic, un profesor, un «filosof» încă din anii studioşi şi poetici de la Heidelberg, susţine în chip eminent misiunea sfântă a preoţiei.

Pentru academicianul *Ion Petrovici,* nu este nevoie să vină cineva cu amănunte bibliografice, ca să dovedească talentul şi energia cu care a slujit cultura şi religia în România. Acelaş lucru se petrece şi cu apologetul *I. Gh. Savin.*

Noi nu vom înşira aici titluri de cărţi şi, cu atât mai puţin, amănunte biografice.

Este cazul să afirmăm că astfel de bărbaţi luptători pentru credinţă înfăţişează, prin atitudinea lor neînfrântă şi prin preocupările statornice, *titlul operei celei mai de preţ ce se poate închipui.*

Şi iarăşi, în orice împrejurare, ei sunt priviţi cu simpatie de preoţii noştri, reprezentanţii oficiali ai misionarismului creştin.

Dl. *Savin* luptă neîncetat pentru cauza teoretică şi practică a problemelor noastre culturale şi religiaose, de acord cu Ierarhii şi cu fruntaşii preoţimii noastre.

Are cel puţin 30 de ani de activitate în acest sens.

Cu greu am putea găsi un cunoscător mai profund în materie de probleme bisericeşti de actualitate!

Argumentele inteligenţii sale au fost totdeauna folositoare, iar curajul său neîntrecut a tămăduit multe rele acolo unde s'a cerut şi am avut norocul că n'a lipsit datoria apologetului.

Evident, fiecare teolog îşi are—pentru timpurile noastre de criză—meritul binelui ce a îndeplinit.

Menţionăm pe d. *Ioan Gh. Savin*, în fruntea tuturor pe tărâmul apologetic, fiind inspirat de realităţile adânci şi neoaşe ale sufletului popular, ca nimeni altul, şi împărtăşind pentru şcoalele noastre bisericeşti (Seminariile) o înţelegere desăvârşită.

Când d-sa, astăzi, se găseşte Decan al Fac. de Teologie din Iaşi, alături de atâţia bărbaţi de seamă, susţinători ai credinţii străbune într'un centru de inspiraţie a românismului întreg, şi muncesc cu toţii subt blânda şi înţeleapta povăţuire a *I. P. S. Irineu Mihălcescu*, simbol al ştiinţei teologice la noi,— se cuvine să semnalăm faptul ca o zi de bucurie, în ceeace priveşte «primatul spiritualităţi creştine».

Pr. DUMITRU FURTUNĂ.

Dorohoi, 12 Martie 1941.

ISPITA.

In pustie, pe stâncă, stăteau....
Se priveau...
Unul blând şi frumos.
Maestos...
Ca azurul în raze scăldat,
Minunat !...
Celălalt ca un şarpe bolnav..
Mai grozav ;
Umbră neagră din flacări şi stânci
Târâtă pe brânci.
Iţi închipui că eşti,
Cel ce toate domneşti,
El îi spuse Mesiei.
Eşti al gliei,
Stăpân şi'n cer, prea înalt ?
Fac un salt...
Vreau să văd dacă poţi.
Măcar acum, să-mi scoţi
Din pietre, din stânci,
Să mănânci,
In voe şi bine,
Călduţă,...
O pâine.
Jur,..,
Pe ce văd împrejur,
Mă dau totul bătut.
Şi mai mult :
Mă fac slugă pe veci.
Să mă'ntreci;
Nu-ţi voi sta împotrivă
De vei vrea, o stivă, te ajut
Tot mai mult,
Să te 'nalţi pe pământ...
Alt cuvânt :
Aşi mai vrea să te văd
Şi să cred,

Ii spunea Lucifer,
Cu ochii de fer,
E-un moment...
Fii atent !...
O pildă să-mi dai
De pe Templu să sai
Căci stol, îngeri pe braţă te poartă
Cum şi vorba se poariă,
'N Scripturi...
Ia măsuri !
Ca pe-un Domn pe aripi să te ducă,
Nălucă,
Pe cel făr' de moarte
S'te poarte
Ingerii toţi.
Vrei astă-zi să-mi scoţi,
Dacă poţi,
Sufleţelu-mi din chin
Spre-un trai mai senin,
Dacă Domn şi Stăpân
Nehain,
Tot mai eşti...
Şi pofteşti...
Să mă faci credincios,
Să-mi arăţi dacă eşti
Dumnezeu prea milos
Azi, în haine şi os...
De voeşti...
Iar de eşti un bărbat,
Minunat,
Şi vrei lumea s'o ai,
Hai !!...
Sus pe munte
Să-ţi cern
Cu rai şt infern
Toată lumea, pe-o clipă,
In pripă...
Sub ochi...
Şi doi ochi,
Aruncat-a prin zări,
Peste munţi, peste mări,
Peste valuri şi spume
Şi-o lume, năvală. pripit
In faţa lor,
Un covor
S'a ivit...
De eşti om Iisus
Şi vrei treapta de sus,
S'o ai, azi şi în veci,
Să mi te pleci !
Şi-ţi voi da'mpărăţii,
Oameni slugi, mii şi mii,
Să domneşti
Cât pofleşti ;
Iţi voi da cu răgaz,
Dar obraz
Iţi voi cere să ai
Şi credinţă să-mi dai...
Şi să faci,
Ca să-mi placi,
Toată lumea să fie
Slugă mie şi ţie,
Robii mei
Şi ai tăi,
Toţi să fie...
Şi-amândoi vom domni,
Voia ta, vor plini
Slugi plecate de vrei,
Toţi ai mei.
Aşi dori...
De vei şti !?
Egal frate să am,
Căci asemenea n'am
Intr'ai mei
E pribeagă, orfană
Ca'n pustie o stană,
Imi e inima 'n veci.
. . . . . .

. . . . . .
Vrei, un frate ?! Te pleci ?!
Spuse Iisus.
Sus,
Cu ochii adânci,
Cu ecouri prin stânci,
El rosti,
Isbucni :
„Hidră vicleană“ !!!
„Piei din față-mi, satană“ !!!

Pr. I. SÂRBU.
Iași 22 Februarie 1941.

UITARE ȘI EXTAZ.

Tragedia omenească, tragedia vieții noastre spirituale, a început atunci când umanitatea a trecut de pe planul de trăire astral, paradisiac, pe planul intelectual, al științei și cunoașterii, din vremurile noastre. Aceasta coincide cu momentul în care am săvârșit primul păcat. Urmările s'au întipărit adânc în viața noastră spirituală.

Ancorat până atunci în Divinitate, care constituia pivotul de trăire și respirație spirituală, omul se smulge din acest centru, se îndepărtează și izolându-se, ***se regăsește pe sine.*** In aceasta constă tragedia primordială. Și tot de aici își trage isvorul și marea rătăcire a timpului prezent.

Nietzsche spunea undeva : ai căutat cea mai grea povară și atunci te-ai găsit *pe tine însuți.* Se obișnuește a se privi ziua când omul a putut zice „eu“, ca ziua în care a început decadența speciei umane. Căci „eul“ omenesc are ca tendință principală, a se conserva și a se afirma cu orice chip. De a-și impune voința sa în contra voii divine. Răul existenții ar sta tocmai în această voință oarbă a individuației și egoismului individual.

Pe de altă parte, cunoașterea, știința și rațiunea nu au venit să lumineze drumul ci să-l ascundă. Să rătăciască omenirea în loc s'o îndrepte. Faza prometeică a fost socotită ca începutul unei mari schimbări, prin influența spiritului omenesc în viață și în cursul ei. Știința a însemnat odată cu apariția ei un salt de eșire din viață.

Prea multă inteligență, prea multă rațiune în dauna trăirii adevărate ! Inteligența a ajuns până la trepte de luciditate ce înspăimântă. Cu atât mai departe, totuși, de a aduce împăcarea, de a găsi răspuns liuiștilor întrebărilor turburătoare ce

ni se impun dealungul unei vieţi de permanentă tortură. Pentru a scăpa de teroarea conştiinţei şi chinul luciditătii omul va căuta o scăpare, o uşurare. O evadare în inconştienţă, uitare şi extaz. Clipele de fericire se mai culeg doar în uitare şi extaz. O fericire pe care o cunosc numai copiii şi sfinţii! Ei singuri mai deţin ceva din taina paradisului!

O nouă revenire la natură, printre dobitoace, flori şi arbori, spre inconştienţa originară, unde să mai poţi încă odată trăi fericirea *de a nu şti nimic*. A nu poseda ştiinţă, a nu şti nimic, a nu vrea să ştii nimic, a renunţa la cunoaştere, iată drumul pentru o adevărată trăire a vieţii în toată simplitatea dar şi în toată sublinitatea ei divină!

Ce este refugiul în muzică, această superioară încordare a spiritului, ca şi încordarea supremă a contemplaţiei, care este extazul?

Ce este plictiseala care ne stăpâneşte teama de a rămânea singuri, ca şi pasiunea arzătoare pentru zgomot, pentru cât mai mult zgomot, acest cloroform cu care se ameţeşte omul modern?

Cine va desrobi viaţa, sufletul şi trupul, de această agresiune a spiritului, a reflexiunii conştiente şi a voinţii proprii?

Sufletul vrea să scape de focul ce-l arde fără sfârşit, din strânsoarea unei raţiuni neputincioase, pustietoare. Astăzi strigările sufletului de evadare din cotidian, dorinţa lui puternică de a se confunda în eternitatea de unde a venit, trădează setea arzătoare a mântuirii de tine însuţi, nevoia de a căuta *uitarea a toate*.

In acest sens chiar alcoolul, stupefiantele şi excitantele de tot felul îşi găsesc aici aceeaşi explicaţie de transpunere şi uitare.

„Extaticul în transportul entuziasmului, ca şi alcoolicul sub influenta excitanţilor, nu este mai mult *în sine*, ci dezilu-zionat. revine *la sine*“ [1]).

Extazul de orice natură, este la rândul lui, o transpunere într'o stare quasi-paradisiacă, însoţită de o mare şi totală uitare de sine. Un mijloc de evadare din timp şi o anulare a lui, totodată.

---

1) *Seillière Ernest:* Le Neoromantisme Allemague (Naturalisme et vitalisme) mystique, pag. 137. Librairie Felix Alcan, Paris 1937.

— „Avem în extaz o anticipaţie a paradisului, în care timpul nostru se întrerupe, la fel ca şi distincţiunea între bine şi rău, unde-i este dat omului să cunoască o eliberare definitivă în care orice greutate dispare pentru el.

„Extazul creaţiei, cel al contemplaţiei luminii divine, al iubirii, ne transportă pentru un moment în paradis. Şi această clipă nu face mai mult parte din timp“ [1]).

Orice operă creatoare, orice artă, orice inovaţie, este imposibilă fără această uitare de sine însuşi, fără acest efort de depăşire. In actul creator nu mai exişti ; este extazul care te stăpâneşte sub puterea mare a inspiraţiei, O mare depăşire, o mare uitare de sine.

Atât uitarea cât şi extazul deschid muritorului porţile spre o altă lume, spre celălalt tărâm, dându-i pentru o clipă iluzia fericirii şi sentimentul eternităţii.

Pr. D. HRIŢCU.
Parohia Sabasa. Jud. Neamţ.

ŞI PREOŢII TREBUE SA SE SPOVEDEASCA !

Iată imperativul categoric - mai ales acum în Postul mare - care să răsune şi să răscolească străfundurile insondabile ale sufletului slujitorului altarului, că trebue să se spovedească. Preotul, în primul rând trebue să fie pătruns de acea sinceritate sufletească, ce se cere oricăror îndrumători de suflete (educator, preot) pentru a nu juca în societate un rol fals şi să i se spună : „Medice, sana te ipsum !“ Despre folosul harismatic al sf. taine a mărturisirei e de prisos să mai vorbim, căci teoretic toţi ştiu. E de ajuns să spunem că prin ea se realizează sinergismul creştin - doctrină fundamentală în sistemul teologic ortodox şi în viaţa Bisericii. Importanţa practică a acestei sf. taine se vede din restricţia pe care a făcut-o şi o fac cu privire la săvârşitorul ei. Ea se cere să fie administrată numai de duhovnici bine pregătiţi, cu experienţă, cu simţ religios şi psihologic. Slujitorul altarului are deci mai multă trebuinţă de a-şi destăinui toate frământările, toate îndoelile,

---

1) *Berdiaeff Nicolas :* De la dèstination de l'homme. Pag. 371. Editions „Je sers“, Paris 1935.

toate luptele cu ispita la un duhovnic de unde va primi iertarea păcatelor ce le-a săvârşit ca om şi ca preot, liniştea sufletească, certitudinea, tăria, curajul şi hotărîrea de a nu mai păcătui şi de a fi un vrednic slujitor al altarului şi doftor al sufletelor. Că preotul trebue să spovedească ni-o spune bunul simţ şi firea noastră. Prin botez am „devenit făptură nouă", dar de atunci câte ispite, câte necazuri, câte păcate nu vin asupra noastră! Mărturisirea, vădirea neliniştilor, a luptelor lăuntrice, este o necesitate psihologică. Deci nu e îndreptăţită opinia acelora, cari din motive de scrupul sau altele spun că nu trebuie să se mai spovedească.

Incredinţarea luptelor şi îndoelilor lăuntrice are mare importanţă mai ales pentru preoţii tineri. Confidenţa e un fenomen sufletesc cu multiple aplicaţii practice, când ai încredere în cel ce-ţi primeşte mărturisirea, tu preot penitent te simţi mai legat de duhovnic şi mai dispus să-i urmezi îndrumările, când mai ales duhovnicul are autoritatea nimbată de adâncă învăţătură creştină. Că preotul, ca om şi ca slujitor al celor sfinte trebue să se spovedească — pentrucă de cele sfinte, trebue cu sfinţenie să se apropie — pe lângă necesitatea psihologică pe care am arătat-o, mai vine şi autoritatea Bisericii care ne îndeamnă la aceasta. *Sf. Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului* spune: „Toţi trebue să ne pocăim şi mireni şi călugări şi *preoţii* şi arhiereii şi nici unul să nu se despartă pe sine dela pocăinţă, pentrucă toţi am greşit şi greşim şi suntem datori să ne pocăim!" Deasemeni în *Indreptarea Legii* dela Târgovişte iată ce citim; „Şi tuturor ne trebue să ne pocăim arhierei, episcopi, *popi*, călugări şi călugăriţe... şi nici unul să nu se despartă sau să fugă de pocăianie şi de la ispovedanie, pentrucă toţi greşim ori cu cuvântul, ori cu lucrul, ori cu vederea, ori cu gândurile, ci trebue să ne pocăim...

Deci grăesc eu tare şi strig tuturor cu mine pentru darul Mântuitorului nostru *să ne pocăim*, ca să ne spăşim, căci şi sfinţilor şi mirenilor de treabă le este ispovedania şi pocăiania şi mărturiseşte de aceasta apostolul: „ispovădaiţi-vă unul altuia greşalele şi vă rugaţi unul pentru altul ca să vă tămăduiţi".

Aşa a fost practica Bisericii în trecut, aşa trebue să fie şi astăzi. Canoniştii de seamă ai Bisericii ortodoxe întăresc aceasta. La cine deci să ne spovedim noi preoţii? Fie la un preot bătrân cu autoritate din vecinătate sau — şi e mai bine — întotdeauna la

protopop, care e un om şi un preot care ne inspiră încredere. Dar idealul ar fi la chiriarhul locului (episcop, mitropolit).

Câtă mângâiere, linişte şi seninătate nu vor pogorî în sufletele noastre cuvintele blânde şi înaripate îmbinate cu binecuvântarea şi iertarea Chiriarhului! Câtă mulţămire sufletească nu va avea şi Chiriarhul când fii săi duhovniceşti se apropie de El şi-şi deschid tainele sufletelor lor. Atunci se cimentează adevărata legătură spirituală între preoţi şi Chiriarhul său. Sunt preoţi cari n'au stat de vorbă niciodată cu Chiriarhul lor din diferite motive (teamă, incorectitudine) sau dacă unii se duc pe la Chiriarhie, vin fie că sunt chemaţi din cauza unor păcate sau din interese personale (transferare, cerşire de ranguri). Deci *înainte de toate audienţa spirituală odată pe an înaintea scaunului de mărturisire la Chiriarh şi apoi celelalte audienţe.*

Pr. VASILE VĂCĂREANU.

SCOPUL VIEŢII OMENEŞTI.

In lumea aceasta, orice lucru sau fiinţă oricât de mică, au un scop bine definit pentru care au fost creiate. Existenţa lor, legile naturale, împrejurările prin care trec, toate le slujesc pentru atingerea ţelului lor final. Ele au la temelia fiinţei lor condiţiunile necesare pentru a ajunge la scopul pentru care Dumnezeu le-a creiat.

In virtutea acestei legi generale şi omul, ca fiinţă trăitoare pe pământ, are un scop final, către care trebuie să tindă cu toată puterea şi dorinţa sa. Scopul omului este infinit mai înalt şi mai frumos decât al tuturor celorlalte vieţuitoare, pentrucă şi omul este cea mai de seamă vieţuitoare pământeană. Omul este singura fiinţă înzestrată cu suflet nemuritor şi scopul lui este şi el situat în viaţa nemuritoare în care sufletul merge după despărţirea de trupul muritor. Acest scop, mai înalt decât toate, este mântuirea.

Către el omul trebuie să se silească a ajunge, cu toată fiinţa sa, cu gândurile, vorbele şi acţiunile sale. Şi scopul omului este întemeiat pe două condiţinui fundamentale pe cari

ni le-a arătat Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Ele sunt: dragostea de dumnezeu și dragostea de aproapele.

Fără aceste două pietre de temelie, omul nu-și poate zidi viața sa în vederea ajungerii scopului suprem; mântuirea.

Aceste două condițiuni se sprijină una pe alta.

Dragostea de aproapele este isvorâtă din dragostea de Dumnezeu, dragoste care se verifică și se întărește prin dragostea către aproapele. Ele nu există separat. Nu-și au rațiunea, separat. Insuși Mântuitorul ne spune că: „Cine zice că iubește pe Dumnezeu iar pe fratele său urăște este mincinos și adevărul nu este întru el. Pentrucă dacă cineva nu iubește pe fratele său pe care-l vede, cum va iubi pe Dumnezeu pe care nu-L vede?". Cu alte cuvinte cea mai bună dovadă de dragostea pe care i-o datorăm lui Dumnezeu, este dragostea noastră față de aproapele. In măsura în care ne manifestăm dragostea față de semenii noștri, în aceiași măsură dovedim dragostea de Dumnezeu. Aceasta reese clar din sfânta Evanghelie despre judecata viitoare, în care Domnul Hristos ne vorbește despre acest ultim capitol al existenței omului, după care el va trece în viața veșnică.

La această judecată pe care o va face însuși Mântuitorul în ipostază și slavă de Judecător suprem, va fi întrebat omul cum a știut el să-și arate în faptă dragostea către aproapele care, în ultimă analiză este adusă ca prinos lui Dumnezeu.

El nu va spune nimănui că împărăția veșnică a Cerurilor o vor moșteni cei ce au declarat o viață întreagă că sunt credincioși, că iubesc pe Dumnezeu, că sunt mai buni ca alții. Ci va lăuda pe toți acei cari au arătat prin fapte credința și dragostea lor. „Am flămânzit și mi-ați dat să mănânc, etc., etc...".

Pe unii ca aceștia îi va răsplăti cu fericirea veșnică în împărăția sa dumnezeiască. Din ceia ce va spune atunci Drepul Judecător vedem că El va pune bază pe dragostea și mila pe care o vom fi avut-o unii față de alții. Mila este rezultanta primă și imediată a dragostei. Din dragoste și milă, Dumnezeu a trimis pe Unicul Său Fiu ca să ne răscumpere din păcat. Aceeași dragoste și milă o cere Dumnezeu să o a-

vem şi unii faţă de alţii. Cu acestea ne ajungem sfântul nostru scop: mântuirea.

Iar celor ce vor fi sortiţi pedepsei celei veşnice, adică celor ce n'au reuşit ca să-şi ajungă scopul lor suprem, Judecătorul le va spune: „Duceţi-vă dela Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic pregătit diavolului şi slugilor lui, pentrucă am flămânzit şi nu mi-aţi dat să mămânc, etc., etc.“.

Tocmai lipsa dragostei şi a milei faţă de semenii noştri, va aduce condamnarea celor ce au crezut că pot înşela şi pe oameni şi pe Dumnezeu prin declaraţia că ei iubesc numai pe Dumnezeu.

Trăim astăzi nişte vremuri când ni se pare că omul a uitat cu desăvârşire şi scopul lui sfânt, raţiunea însăşi a existenţei sale, precum şi căile cari duc la acest scop. A uitat omul că nu va trăi o veşnicie pe pământ şi că va veni o clipă când va trebui să prezinte lui Dumnezeu bilanţul vieţii sale. Şi va fi amar de acei ce vor încheia bilanţul lor cu pierdere. Perdere cauzată de lipsa de dragoste, de milă, de iertare, de omenie.

Ce înseamnă vrajba ce stăpâneşte astăzi pe oameni şi popoare întregi? Ce înseamnă alta decât că omenirea — în majoritatea ei — deşi creştină, deşi profitoare a culturii şi civilizaţiei realizate sub semnul sfânt al creştinismului — a uitat scopul final pentru care Dumnezeu a lăsat pe om să vieţuiască pe pământ. In loc de reprezentant al lui Dumnezeu, omul devine reprezentant al Diavolului. In loc de admirator al binelui, al frumosului, al adevărului, al dragostei şi bunei înţelegeri dintre oameni, rob al răului, al urâtului, al minciunii, al vrajbei şi duşmăniei distrugătoare. In acest timp de grozave răsturnări, un singur lucru ne poate salva pe toţi: *întoarcerea la drumul care ne duce spre ajungerea scopului suprem*, fără de care viaţa noastră e o nemernicie. Inapoi, la dragostea de Dumnezeu manifestată prin dragostea către aproapele, pentruca să ne putem învrednici şi noi de partea cea deadreapta Judecătorului pentru veşnicie.

Diacon, LAURENŢIU Gh. POPOVICI.

Inreg. la Nr. 3101
din 10 Martie 1941.

Inalta Rezoluție :
Se ia act, cu mulțumire, de activitatea desfășurată. Raportul se va publica în revista oficială.

† **Irineu.**

REFERATUL CONSISTORIULUI SPIRITUAL EPARHIAL DIN 10 MARTIE 1941 ASUPRA ACTIVITAȚII SALE (1932—1941)

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

După zece ani, de când Consistoriul Eparhial, în actuala lui formațiune, îndeplinește sarcina, ce i-s'a încredințat, credem nimerit și ca o datorie din partene-ne a înfățișa pe scurt I. P. S. Voastre datele mai însemnate, privind activitatea sa în acest timp cum și unele constatări de interes general, ce am făcut.

Acest for de judecată bisericească a fost ales și votat conform legii de către Adunarea eparhială a Sf. Mitropolii în prima sa ședință, după alegerile eparhiale din anul 1932, odată cu constituirea și a celorlalte foruri bisericești eparhiale, fiind apoi întărit cu înalta aprobare Chiriarhală.

Alcătuirea sa a rămas aceeaș până astăzi și anume: Preot *Gh. Gh. Tudorache,* Preot *M. Ionescu* și Preot *Const. Roșescu*, parohi în Iași, membri titulari; Preot *M. Grigoraș* paroh în Țolești-Baia și Preot *Gh. Ștefănescu* paroh în Ștefănești-Botoșani, membri supleanți. Președenția a fost încredințată subsemnatului.

Din cauza condițiilor grele de transport și mai ales, nefiind cazuri de suplinire, numai o singură dată un membru supleant, Pr. M. Grigoraș, a participat la unul din procese.

Activitatea acestui for bisericesc, cu menirea de a judeca abaterile disciplinare ale preoților din eparhie, s'a desfășurat în două restimpuri deosebite.

Din anul 1932 până în Aprilie 1938 a funcționat ca instanță de judecată, propiu zisă cu titlul de *Consistoriu spiritual eparhial*, iar de atunci, odată cu schimbarea regimului în

ţară, s'a transformat în *Comisiune disciplinară*, îndeplinind aceeaşi sarcină însă în condiţiuni deosebite.

* * *

In primul restimpi s'a trimis şi a judecat un număr de 52 procese, ţinând pentru aceasta 77 şedinţi.

Procedarea urmată în toate aceste cazuri a fost totdeauna strict legală. S'au fixat termene de judecată ; s'au citat martori, după cazuri. Dreptul de apărare a fost cu grijă respectat. Nu numai odată, la cerere, judecata s'a amânat pentru producerea de noi probe în descărcare. Desbaterile în instanţă s'au putut desfăşura pe deplin liber, în cadrul bunelor orânduiri, atât acuzarea cât şi apararea putând prezenta nestingherit toate datele pro sau contra în lămurirea proceselor.

Hotărârile date înfăţişează în esenţă constatarea faptelor imputate, găsite întemeiate în total sau în parte, cu raportarea lor la textele canoanelor şi legilor bisericeşti. Acele de achitare constată netemeinicia învinuirilor aduse. Toate s'au dat cu drept de apel.

Consistoriul n'a lipsit de altfel, în aprecierea şi stabilirea vinovăţiei, de a lua în seamă, după cazuri, şi diversele circumstanţe care au putut contribui la săvârşirea faptelor imputate şi care, prin natura lor, pot adese ori explica dacă nu şi scuza abaterile făcute. Astfel, lipsa de experienţă a unui preot tânăr, un mediu social rău famat, surprinderea bunei credinţi, o grea apăsare morală sau materială într'un moment dat etc. pot fi tot atâtea imponderabile cu destulă importanţă în justa cântărire a unor fapte, privite sub aspectul lor moral.

E locul, poate, a mărturisi aici, că grija unei judecăţi drepte, după lege şi conştiinţă, luând în seamă întregul complex de date, cu toate nuanţele lor, ne-a stăpânit totdeauna până la obsesie. Căci am socotit oricând semnarea unei sentinţi ca un verdict, dat în primul rând nouă înşine, propriei noastre priceperi şi bune credinţi de judecători. Vrem adică să subliniem, că simţul grelei răspunderi, legat adânc la oficiul nostru, nu ne-a părăsit nici o clipă.

* * *

In al doilea răstimp, când Cosistoriul, transformat în *Co-*

misiune disciplinară, s'a avizat asupra cazurilor numai pe baza dosarului şi nu pe bază de judecată formală, sarcina noastră a fost mult mai grea. Căci, lipsiţi de luminile desbaterilor în instanţă şi reduşi a discifra vina numai din acte, eram lesne expuşi la o înţelegere incomplectă sau chiar greşită a cazurilor. Dealtfel, prin însăşi natura sa, acest mod de soluţionare poartă în sine multe neajunsuri. Sperăm însă, că prin grija îndoită, depusă în studierea fiecărui caz în parte, cu chemarea în faţa noastră a celor în cauză pentru lămuriri, luând informaţiuni şi de la organele în drept, să fi trecut fără mari riscuri aceste greutăţi.

Socotim dealtfel, că suspendarea judecăţii bisericeşti, propiu zise, nu poate fi decât vremelnică şi că revenirea la dreapta orânduire legală şi canonică se va produce cât de curând.

S'au cercetat în acest răstimp un număr de 83 cazuri. Menţionăm însă. că între acestea se cuprind şi abaterile *cântăreţilor bisericeşti*, trimise până acum judecăţii protopopeşti, desfiinţate, precum şi numeroase chestiuni de ordin general, ca: valabilitatea tainelor oficiate de monahii stilişti, dreptul de ctitorat bisericesc în cazuri date, apoi multe cereri de cununie religioasă între rude apropiate, etc.

In total dar s'au soluţionat de către forul nostru disciplinar, sub ambele lui forme, în aceşti zece ani, 135 cazuri disciplinare sau de natură diferită.

Sancţiunile date au fost cele prevăzute de lege, variind de la „Sfat şi dojană duhovnicească“ până la „Transferare“. Un singur caz de „Depunere din treaptă“. (cumul de vicii iremediabile).

In 27 cazuri s'a dat achitarea.

E locul aci a arăta mulţumirea ce avem că, afară de câteva cazuri de revizuiri, toate sentinţele şi propunerile noastre, cu grijă motivate, au fost la timp aprobate de către Inalţii Chiriarhi de pe vreme, cu a căror încredere am lucrat: *I. P. S. Sa Pimen*, defunctul Mitropolit, *I. P. S. Sa Nicodem*, Prea Fericitul Patriarh şi *I. P. S. Voastră*, Arhipăstorul nostru venerat.

Acuzarea și apărarea.

Fiind vorba de lucrările Consistoriului nostru, nu putem trece cu vederea prețioasa colaborare a organului acuzării, reprezentat mulți ani cu aleasă competență de către P. C. Sa Păr. *N. Donos*, profesor de seminar și apoi un scurt timp, cu viu inreres, de către P. C. Sa Păr. *Em. Vasilovschi,* paroh în Iași.

Rechizitoriile ce făceau în calitate de revizori eparhiali, delegați de drept al Sfintei Mitropolii în susținerea proceselor, au însemnat totdeauna o esențială contribuție în lămurirea cazurilor judecate. Deasemenea referatele luminoase ale P. C. Sale Păr. *Șt. Gheorghiu,* actual revizor, asupra diverselor pricini trimise comisiunii noastre, ne-au ajutat mult în justa deslegare a acestora.

Aceeași recunoaștere o avem și față de aportul nu mai puțin prețios, în desbateri, al Părinților apărători, care au asitat pe împricinați. Lămuririle date de pe poziția opusă acuzării pentru înlăturarea invinuirilor prezentau oricând un viu interes, înlesnind pătrunderea în complexul proceselor. Menționăm între apărătorii cu o activitate mai intensă pe lângă instanța noastră pe P. P. C. C. Lor *Ec. I. Țincoca, Ec. N. Hodoroabă,* Diacon *Ilie Gheorghiță*, profesori în Iași, Pr. *Gh. Cojocaru* paroh în Ciornohal Botoșani. Cu o activare mai redusă Preoții *Gh. Niculea* și *Cezar Vuza*, profesori, Iași.

Natura pricinilor.—Asistența preoților tineri.

Privite în genere și după natura lor, cazurile judecate, în marea lor majoritate, au drept substrat nu atât metehne morale calificate sau vicii—deși nu lipsesc și acestea—cât mai ales lipsa de tact în comportarea cu mediul social. Căci cel mai mare număr de pricini l-au dat conflictele, iscate din mic ambiții și rivalități locale, fie cu reprezentanți ai altor instituții (primari, învățători, comercianți) fie cu proprii enoriași.

Nu puține au fost apoi și cazurile de alunecări spre agitații și certuri politice sub regimul partidelor.

E de reținut asemenea, că sub raportul vârstei, numărul împricinaților l-au dat aproape exclusiv *preoții tineri.* Și se va înțelege de aici grija mare ce trebuie a se acorda nouilor hirotoniți, în primii ani ai preoției.

Abia ieşiţi de pe băncile şcolii, fără experienţă, intrând adesea în parohii cu medii sociale viciate, preoţii tineri sunt expuşi la multe alunecări. Se lasă uşor antrenaţi spre fapte şi procedee reprobabile, trezind conflicte inutile şi creindu-şi astfel situaţii morale grele, adesea ori imposibile, care uşor se speculează de răuvoitori.

Indrumarea lor de aproape pe câmpul pastoral practic în primii ani de preoţie e o cerinţă de mare nevoie şi ea revine, după a noastră părere, P. P. C. C. Părinţi Protoierei. Cu experienţa şi autoritatea oficiului, ce au, Sfinţiile Lor se cuvine a acorda cu o specială grijă, toată *asistenţa morală* necesară preoţilor tineri. Se cere anume a-i iniţia în buna comportare cu toţi factorii parohiei şi cu toate condiţiile ei locale, după caz, păstrând strâns contactul cu ei şi supraveghindu-le primii paşi spre a se evita conflictele şi desamăgirile.

De la introducerea lor şi primele începuturi de lucru în parohie va atârna în bună parte tot succesul sau insuccesul pastoral de mai târziu. *Asistarea* lor părintească în acest *moment critic* al misiunii, ar înlătura multe neajunsuri.

A preveni un rău moral, se ştie, e mai important decât a-l vindeca sau *sancţiona*.

Calamitatea anchetelor.

Avem convingerea, că anchetele locale, ca mijloc de a verifica reclamaţiile impotriva preoţilor, în forma lor actuală, aduc mai mult rău decât bine. Experienţa îndelungată o arată.

E vorba anume de măsura gravă, în care aceste anchete cu tot cortegiul lor de martori şi deslănţuiri de patimi, ştirbesc prestigiul preotului reclamat.

Se ştie doar câtă fierbere produce într'un sat anunţarea unei cercetări impotriva preotului. Se instigă ; se trezesc porniri duşmănoase. Se formează adevărate tabere—pentru sau contra preotului. Iar ziua anchetei—moment de mare sensaţie, care antrenează întreg satul—dă privelişti desolante. Căci acum înverşunarea e în culme. La locul cercetării (primărie, şcoală sau biserică) „părţile“ stau angajate direct; invectivele reciproce nu lipsesc. Martorii reclamantului depun la şir, sub jurământ. Şi numai ei, după lege. Atmosfera, obişnuit fiind încărcată, anchetatorul luptă greu cu ordinea. Preotul — în

postură de acuzat — ascultă resemnat „depunerile“ fiilor săi duhovnicești, ca la urmă să-și dea și el declarația...

E greu să te sustragi impresiei dureroase ce-ți lasă acest tablou. Te întrebi, fără să vrei, cum rămâne *prestigiul personal* al acestui preot, în urma unei așa desfășurări de forme și procedee—fie ele chiar legale—cu crearea unei atmosfere de grea suspiciune pe seama sa, cu putința de a i se arunca fățiș, chiar în prezența autorității, orice pâri și ofense de către proprii săi enoriași? Căci de fapt aceasta este o anchetă, — chemarea preotului în judecata satului.

Vom recunoaște dar că, indeferent de rezultatul formal al cercetării—fie că reclamația se găsește fondată ori nu, fie că acuzațiile unora vor alterna cu certificatele de *bună purtare* ale altora,—un fapt e sigur : situația creiată preotului este penibilă ; autoritatea sa de păstor sufletesc va ieși profund știrbită, poate chiar anulată. De a doua zi acest preot nu mai poate urma cu putere porunca Apostolului: „*Mustră, ceartă, ndeamnă*“... căci nu va avea curajul. Și să notăm, e vorba aici de autoritatea însăși a Bisericii. Ea își întemeiază doar marea-i putere morală pe micul capital moral al fiecărui slujitor în parte.

Bunul nume și prestigiul acestuia aparțin de fapt Instituției însăși. Și dacă preotul trebuie să fie, cel dintâi, conștient de poziția sa și de ceeace își datorește, căutând a-și păstra neatins creditul său moral, nu mai puțin și Autoritatea bisericească trebuie să *cruțe* până la ultimele limite în orice prilej *prestigiul* slujitorilor săi. Grija ei vie în acest sens trebuie să fie adevărata regulă de conducere în practica bisericească.

De fapt ne-am depărtat prea mult de la principiul evanghelic atât de clar în materie : „*In mărturia a doi sau trei să stea tot adevărul*“... — principiu, care în căutarea adevărului recomandă *înțelepciune și discreție.*

Vom recunoaște dar, că această relativă garanție legală pentru precizarea învinuirilor aduse unui preot, *ancheta*, este de fapt covârșită în practica ei de atâtea complexități inutile, care nu numai că ajută prea puțin sau deloc scopului urmărit, prin vicierile la care e expusă, dar care, prin publici-

tatea ei sgomotoasă şi sminteala ce produce, se soldează totdeauna cu urmări morale triste.

Deaceea socotim, după umila noastră părere, că informaţiuni şi mărturii *discrete*, luate cu grijă şi obiectiv—cu sau fără jurământ — de către organele în drept de la persoane *calificate*, coroborate cu o cunoaştere deplină şi din timp a *personalităţii preotului* în cauză de către superiorii săi, ar fi mai corespunzătoare spiritului evanghelic şi ar da o mai justă indicaţie asupra temeiului vinei imputate — fără a se mai apela ca azi la votul satului cu tot spectacolul public trist, ce el produce.

Stăruim a crede, că prin o orientare în acest sens a practicei şi legiuirii bisericeşti, interesele generale ale Bisericii vor fi mai bine servite.

Prevenirea căsătoriilor necanonice.

Numeroase sunt cererile la Sf. Mitropolie pentru aprobarea de cununii religioase între rude apropiate. Şi când în atari cazuri, cum adesea se întâmplă, căsătoria civilă e deja efectuată, situaţia pentru autoritatea bisericească e destul de neplăcută. Căci spre a se evita concubinajul, adică un rău moral mai mare, preferă a încuviinţa cununia religioasă, deşi nu e canonică. Cel puţin comisiunea noastră, în acest sens a înţeles şi a propus sf. Mitropolii soluţionări în cele mai multe cazuri.

Deaceea până la punerea în acord a legii civile cu cea bisericească pe chestiunea gradelor de rudenie ca impediment la căsătorie, înlăturându-se actuala coliziune atât de dăunătoare, credem, că e necesar a se atrage atenţiunea preoţilor parohi a fi cu toată grija faţă de proectele de căsătorie, prevenind şi împedecând la timp cu sfatul lor orice plan de căsătorie necanonică.

Vechea datină, pastrată încă în multe sate, ca părinţii să vestească din vreme pe preot de planul căsătoriei fiilor lor, luând binecuvântarea lui înainte de a merge la Primărie, credem că este foarte înţăleaptă, întrucât dă bun prilej de a se afla la timp orice oprelişti canonice, renunţându-se eventual la proect, dacă e cazul, fără a se angaja pregătiri şi cheltuieli.

Generalizarea acestei practici e de dorit căci s'ar evita multe neajunsuri.

Cărți juridico-bisericești pentru Consistoriu.

Din diverse pricini Consistoriul nostru n'are încă o bibliotecă de specialitate, proprie. Aceasta creiază neajunsuri oridecâte ori, în cazuri date, trebuie a consulta colecțiii de canoane sau legiuiri bisericești, rari.

Deaceea găsim, că e necesar ca prin secția culturală a sf. Mitropolii să se prevadă fondul trebuitor spre a se forma o *mică bibliotecă* juridico-bisericească, cuprinzând toate colecțiile de legi și canoane ca și compendiile de Drept bisericesc, publicate până în prezent la noi, utile forului nostru disciplinar. S'ar acoperi astfel o lipsă de mult simțită.

Din aspectele oficiului.

Nu putem încheia aceste observări fără a aminti în treacăt ceva și despre natura însăși a oficiului nostru, mai exact despre unul din aspectele lui, demn de știut.

Sarcina ce îndeplinim, e nu numai grea în sine prin răspunderea mare, ce implică, dar mai ales e departe de a fi plăcută. Căci a judeca pe colegi, adeseaori prieteni personali și eventual a propune sancțiuni, e un lucru destul de neplăcut. Oricât te-ai refugia în sfera ideală a Datoriei, a Justiției și a Bisericii, pe care le servești și ai lua în sprijin și vechiul dicton „*Amicus Plato*“... (amic mi-e Platon, dar mai mare amic e adevărul) nu te poți totuși sustrage unui simțământ de grea apăsare sufletească, ori de câte ori semnezi o sentință. Sancțiunea dată, e sigur, nu va face plăcere colegului și a doua zi privirea lui neprietenească nu te va mira. Te vei aștepta și-ți vor sosi de îndată atâtea ecouri, scrise sau prin viu grai din partea *victimei*, care nu va înceta a-și plânge peste tot neșansa, că judecătorii au făcut jocul dușmanilor...

Deaceea în ce ne privește, dacă putem fi mulțumiți cu împăcarea cugetului nostru și cu cinstirea, de care, de altfel, n'am fost lipsiți, nu mai puțin trebuie a mărturisi, că ne-am resimțit din plin și de această latură puțin plăcută a sarcinei noastre.

Dealtfel aceasta va fi motivul ca, odată cu referatul de față, să rugăm bunătatea I. P. S. Voastre, prin osebită cerere, a trece acest oficiu de răspundere și asupra altor confrați preoți cum s'ar crede nimerit.

Infățișând astfel aceste puține date și constatări privitoare la activitatea consistoriului nostru timp de zece ani — ca o datorie din parte-ne și spre a se lua act întrucât ar interesa — ținem și cu acest prilej a exprima Inalt Prea Sfinției Voastre cele mai respectuase mulțămiri pentru bunăvoința și încrederea deosebită, ce totdeauna ne-ați acordat, asigurându-Vă de întregul nostru devotament.

Al I. P. S. Voastre supus serv,

Președinte,

Pr. CONST. ROȘESCU
profesor.

VIZITE CANONICE.

Duminică 30 Martie, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Irineu, a vizitat biserica „Vovidenia“ din parohia Golia, unde păstoreşte Preotul V. Ştefan, noul paroh. Această parohie se bucură de păstoria unuia tot atât de vrednic preot ca şi Părintele C. Roşescu, distinul profesor de religie şi şef al Consistoriului Spiritual din Arhiepiscopia Moldovei. Părintele V. Ştefan ca şi vrednicul său predecesor ştie, cu aceiaşi îndămânare sufletească şi toiag păstoresc să-şi conducă noua enorie—pe credincioşi care în număr tot mai mare frecventează biserica şi Sf. Slujbe. Biserica a fost găsită bine îngrijită şi strana cântăreţilor destul de bine reprezentată de către cântăreţii bisericii ceeace a mulţumit sufleteşte pe Inalt Prea Sfinţiul Mitropolit.

Biserica „Moara de Vânt“. Această bisericuţă depinde de Epitropia Sf. Spiridon şi care până acum nu a fost văzută de Inalt Prea Sfinţitul nostru stăpân. Slujitor la această biserică până în acest timp se găseşte părintele V. Popa, Protoiereu al Circ. II-a Iaşi. Biserica aceasta este situată în partea de răsărit a Iaşilor şi prin poziţia sa atrage multă lume în zile de sărbătoare, lume care vine dela ţară.

I. P. S. Mitropolit a rămas mulţumit de cele ce a găsit aici, exprimându-şi dorinţa că în această parte a oraşului şi la această bisericuţă s'ar putea înjgheba o gospodărie model mai ales că are teren foarte bun—în suprafaţă apreciabilă.

A vizitat şi casa parohială întreţinându-se câte-va minute cu familia preotului paroh, după care binecuvântântându-i a plecat.

Bisertca „Curelari“. Tot în ziua de 30 Martie I. P. S. a Mitropolit vizitează biserica „Curelari“, ce serveşte totodată

şi de capelă studenţilor teologi. Aici I. P. S. a fost întâmpinat, cu un cuvânt de bun sosit de către Preotul I. Sârbu, un vrednic preot care pe lângă activitatea pastorală se distinge şi pe tărâm cultural, prin darul înjghebării de versuri. Biserica aceasta, ce are o vechime de aproape un sfert de mileniu, păstrează o pictură încă destul de frumoasă, faşă de altele de aceiaşi vechime. Inalt Prea Sfinţitul răspundând la cuvintele pnrohului şi-a exprimat mulţumirea faţă de cele ce a constatat în această biserică, reliefând meritele părintelui Sârbu, care, pentru dragostea ce o are faţă de Casa Domnului şi gospodăria ei, merita toată cinstea.

I. P. S. Mitropolit binecuvântând pe enoriaşi ce erau în număr mare, însoţit de C-l Profesor Bulat dela Facultatea de Teologie din Iaşi, care se închina smerit în acel moment într'un colţ al acestei biserici, au trecut la vizitarea internatului teologic situat în jurul bisericii. După ce a vizitat toate dormitoarele, cancelaria şi sufrageria internatului a binecuvântat pe studenţii teologi viitorii păstori, plecând mulţumit spre Catedrală de felul cum au fost găsiţi studenţii şi mai ales de grija şi supravegherea ce o depun profesorii dela Facultatea de Teologie, pentru acest internat.

Arhimandrit, DIONISIE VELEA.

Iaşi 10 Aprilie 1941.

OFICIALE

Copie depe ordinul circular Nr. 4159|941 al Ministerului de Interne.

„Urmare ordinului nostru circular Nr. 209 din 7 Ianuarie 1941, prin care vi s'a făcut cunoscut, în urma intervenirii Ministerului Educaţiei Naţionale, Cultelor şi artelor că, se interzice întrebuinţarea numelui crucii şi a altor lucruri sfinte ca embleme la diferite localuri cari n'au nimic comun cu acestea, avem onoare a vă aduce la cunoştinţă şi următoarele dispoziţiuni date şi comunicate de suszisul Departament în această privinţă cu adresa Nr. 3892/941 şi anume :

1. Nu se admite în nici un chip folosirea numelui Sfintei Treimi, al Mântuitorului, Maicii Domnului, Stânta Cruce şi Sfinţii Apostoli-sub nici o formă, nici pentru farmacii, nici pentru drogherii.

2. Numai farmaciile ar putea folosi alte nume de sfinţi, întrucît concordă cu destinaţia socială pe care o au atari instituţii (cu toate că şi în farmacii se vînd lucruri contrare sfinţeniei vieţii).

3. Drogheriile şi parfumeriile să nu poată folosi nici numele de sfinţi admise pentru farmacii.

Comunicându-vă cele ce preced, avem onoare a Vă ruga, să luaţi cuvenitele măsuri pentru respectarea întocmai şi a acestor dispoziţiuni.

p. *Ministru*
ss. Ionescu

———

Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale. Direcţiunea Medicinei Curative.
Copie depe Deciziunea No. 106250 din 2 Dec. 1940.

DECIZIUNE.

Noi, V. Iasinschi, Ministru Secretar de Stat la Departamentul Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale ;

Având în vedere dispoziţiunile art. 1 şi 56 din Legea pentru organizarea Ministerului Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale precum şi dispoziţiunile art. 9 punct e) din Legea pentru Organizarea şi Funcţionarea Colegiului Medicilor.

DECIDEM:

Art. I.-Toate instituţiunile sanitare care dau consultaţiuni gratuite sau cu plată, pendinte de Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, sau sub controlul său, precum şi cele particulare, sunt obligate a avea reţete cu „en-tête"-ul lor, prevăzute cu timbrul sec al Colegiului medical judeţean respectiv, pe care vor face prescrieri de medicamente, afară de cazurile când ele se execută chiar în farmaciile acelei instituţiuni.

Art. II.- Colegiul medical judeţean care aplică timbrul sec va dispune dacă să se încaseze sau nu taxa prevăzută de art. 9 punct. e) din Decretul-Lege pentru organizarea şi funcţionarea Colegiului Medicilor, în ceea ce priveşte instituţiunile sus arătate.

Art. III.- Dispoziţiunile acestei deciziuni se aplică cu începere dela 1 Ianuarie 1941.

Art. IV.- Domnul Director al Medicinei Curative, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei Deciziuni.

Dată la 2 Decembrie 1940.

No. 106250 p. Ministru (ss) Dr. Popovici.

Ministerul Apărării Naţionale. Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat. Direcţia Liceelor Militare.
No. 14213 28 Martie 1941.

Inalt Prea Sfinţite,

Departamentul Apărării Naţionale-Subsecretariatul de Stat

al Armatei de Uscat a luat cunoştinţă, prin Direcţia Liceelor Militare din Minister, cu deosebită mulţumire sufletească, de bunăvoinţa acordată de către Inalt Prea Sfinţia Voastră, liceului militar din acea localitate, prin hotărîrea de a onora şcoala, săvârşind personal slujba Sfintei Leturghii şi împărtăşirea elevilor şi personalului şcolii (ofiţeri şi profesori).

Departamentul Apărării Naţionale vă prezintă mulţumiri recunoscătoare pentru grija ce purtaţi, precum şi pentru sprijinul înaltei autorităţi spirituale a Inalt Prea Sfinţiei Voastre, ce acordaţi educaţiei religioase şi morale a elevilor noştri şi vă roagă totodată să primiţi încredinţarea celor mai deosebite consideraţiuni.

Subsecretarul de Stat al Armatei de Uscat.
General de Divizie *Pantazi.*
Directorul Liceelor Militare, General de Divizie
Ioan S. Demetrescu.

Copie de pe adresa Ministerului de Culte şi Arte
Nr. 19935/1941, din 4.IV.1941.

„Având în vedere dispoziţiunile art. 62-a, din Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe-Române, potrivit căruia fiecare oficiu parohial trebue să fie prevăzut cu un registru de inspecţie al parohiei, în care să fie consemnate procesele-verbale cu rezultatul inspecţiilor, făcute de protopopul respectiv şi întru cît însuşi Domnul General Radu Rosetti, titularul acestui depatament a constatat că în unele parohii lipseşte acest registru, avem onoare a Vă ruga să binevoiţi a dispune ca fiecare oficiu parohial să aibă zisul registru de inspecţie şi să fie ţinu la curent.

Primiţi, Vă rugăm, Inalt Prea Sfinţite, asigurarea înaltei noastre consideraţiuni".

p. Ministru
ss. *N. Popovici.*

p. Director,
ss. *Veştemeanu.*

Fundaţia Culturală Regală "Regele Mihai I"
Căminul Cultural din Rădăşeni jud. Baia.
Nr. 20 din 22 Martie 1941.

Domniei Sale
Domnului V. Dudu, Directorul Cancelariei Sfintei Mitropolii a Moldovei, Iaşi.

Vă rugăm să fiţi interpretul nostru către I. P. S. Mitropolitul Irineu, transmiţându-I cele mai respectuoase mulţumiri din partea D-lui Colonel Lovinescu, a satului şi Căminului Cultural, pentru felul de primire cu adevărat părintească, de soluţionarea dorinţei D-sale în privinţa colaboratorilor, în marea operă de ridicare a Rădăşenilor la sat model.

Cerem Binecuvântarea I. P. Sale, pentru desăvârşirea muncii noastre pe ogorul satului românesc.

Vă rugăm totodată a primi cele mai vii mulţumiri din partea Căminului Cultural, pentru cărţile donate bibliotecii noastre, din rodul muncii D-voastre, înscriindu-vă printre preţiosii noştri colaboratori.

Directorul Căminului,
Vasile T. Gavril.

PAROHII VACANTE.

1. Parohia *Sf. Vasile Tataraşi*, din oraşul Iasi. Are biserică de zid, în bună stare. Casă parohială şi un număr de 470 capi de familie.

2. Parohia Vânătorii Petrii, din oraşul Piatra Neamţ. Are 330 capi familie şi biserică. N'are casă parohială.

3. Parohia Duminica Mare din oraşul Botoşani, cu biserică de zid şi 460 capi familie. Casă parohială n'are.

4. Parohia urbană Blăgeşti, jud. Baia. Are o singură biserică şi casă parohială. Posedă 5 ha. teren şi 350 capi familie.

5. Parohia Văleni-Stănişoara, jud. Baia, se compune din satele : Văleni-Stănişoara; Poiana Mărului şi Suha. Are 2 biserici şi casă parohială. Posedă 12 ha. teren şi 440 capi familie.

6. Parohia Buhăceni, jud. Botoşani, compusă din satele Buhăceni, Păsăteni şi Valea Hriţcului. Are o singură biserică şi casă parohială. Posedă 12 ha. teren şi 210 capi familie.

7. Parohia Bîrjoveni, jud. Neamţ, compusă din satele : Bîrjoveni şi Runcu. Are 2 biserici, 24 ha. pămînt şi 480 capi familie. Casă parohială nu are.

8. Parohia Pângărăcior, jud. Neamţ, compusă din satele : Pângărăcior, Scăricica şi Sanatoriul Bisericani. Are 2 biserici, casă parohială, 8 ha. pămînt şi 200 capi familie.

9. Parohia Slătioara, jud. Baia, compusă din satele : Slătioara şi Buda. Are o singură biserică, 220 capi familie şi 12 ha. teren. Casă parohială nu are.

10. Parohia Stânca, Jud. Botoşani, cu 240 capi famitie. Are biserică de piatră şi casă parohială, precum şi 24 ha. pàmânt.

11. Parohia Liteni, Jud. Baia, cu două sate şi o singură biserică. Are 560 capi familie, 24 ha. pământ şi casă parohială.

12. Parohia Cristeşti, Jud. Baia, are două biserici. 562 capi familie, 44 ha. pământ şi casă parohială.

13. Parohia Orțești, Jud. Baia, are biserică de lemn, 230 capi familie, 23 ha. pământ. Casă parohială nu are.

14. Parohia Sf. Ilie din Tg. Neamț, Jud. Neamț cu 3 biserici filiale și biserică parohială în stare foarte bună. Are casă parohială, un hectar teren grădină, 3 imobile închiriate și 218 capi familie împărțite între paroh și filiale.

15. Parohia Banu, din orașul Iași, vacantă pe 1 Aprilie 1941, prin demisia P. C. Preot I. Andriescu. Are biserieă de zid, case parohiale și diferite alte imobile pe care le închiriază. In parohie sunt două biserici, iar numărul capilor de familie din parohie și filială se ridică la 300.

POSTURI DE CANTAREȚI VACANTE:

1. Un post de cântăreț la parohia Andrieșeni, Județul Iași.
2. „ „ „ „ „ „ Buhalnița „ „
3. „ „ „ „ „ „ Tabăra, „ „
4. „ „ „ „ „ „ Mihăileni „ „
5. „ „ „ „ „ „ Bădilița „ Baia.
6. Postul de fochist dela Sf. Mitropolie din Iași.
7. Un post de dactilograf în Cancelaria Sf. Mitropolii din Iași, care se va ocupa prin concurs.

Un post de cântăreț la Bis. Sf. Ștefan din orașul Iași.

MULȚUMIRI PUBLICE

Pe această cale se aduc mulțumiri publice D-lui Dumitru Răileanu, comerciant din parohia Podul-Iloaei, care, la îndemnul preotului paroh, a dăruit bisericii un policandru de alamă, cu 18 lumini-având greutatea de 80 Kgr.- în valoare de 30.000 lei.

Iată gesturi mari, care fac dovada unei realități religioase-morale sănătoase, care stăpânește sufletul poporului român.

DE OBSERVAT.
LA TRANSFERAREA DE PREOȚI ȘI CANTAREȚI.

Cererile de transferare ale preoţilor şi cântăreţilor, nu trebuesc adresate direct Mitropoliei, ci prin Protoieria de care aparţine petiţionarul. P. C. Protoiereu va înainta Mitropoliei cu raport aparte fiecare cerere primită, dând referinţe asupra purtării, activităţii şi motivelor invocate pentru transferare.

Nu se vor trece în aceeaşi cerere mai multe locuri, ci se va face cerere deosebită peniru fiecare parohie cerută.

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ
Sub patronajul I. P. S. IRINEU
Mitropolit al Moldovei și Sucevei

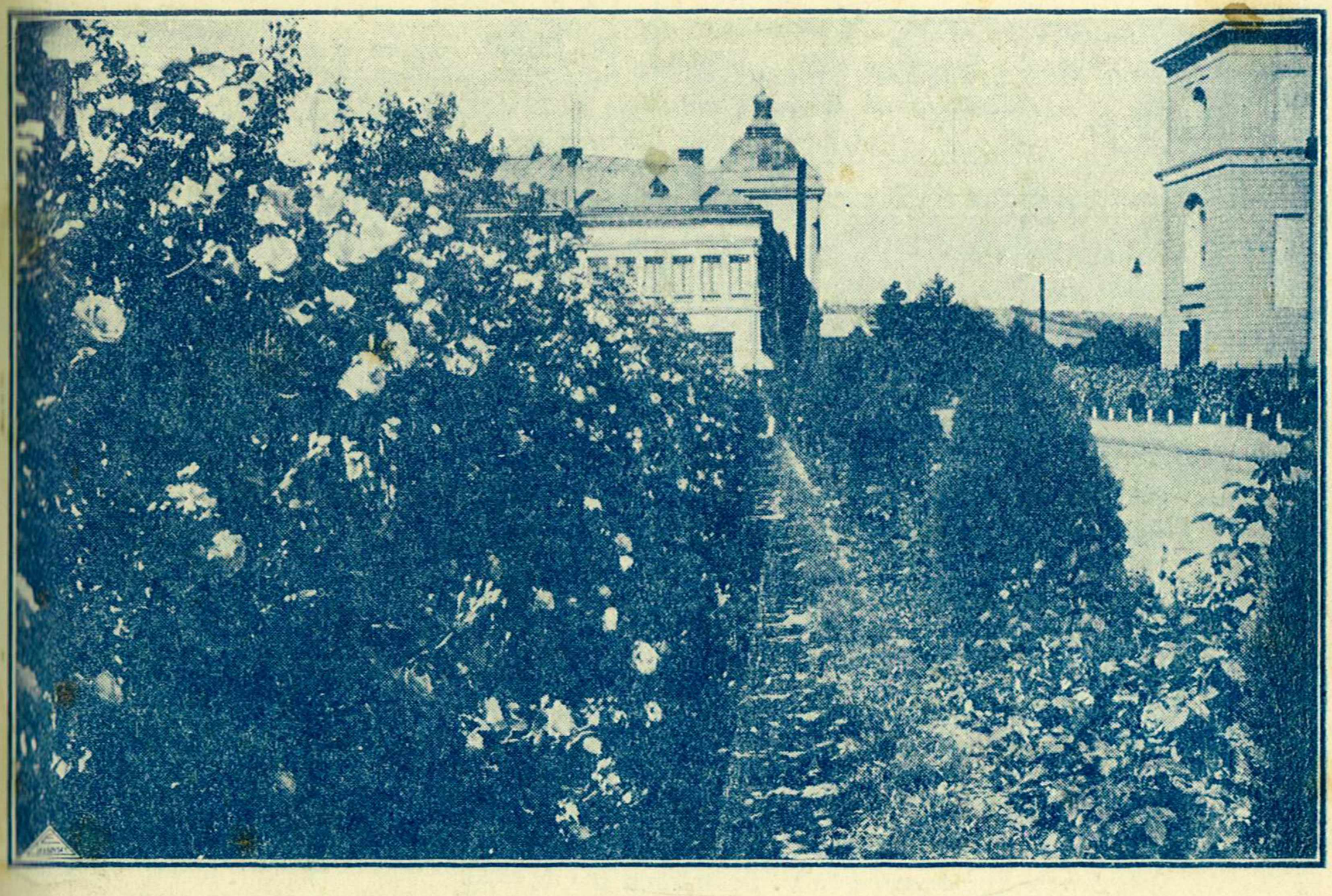

Grădina de flori a Catedralei Mitropolitane din Iași

Anul XVII Mai-Iunie 1941 Nr. 5-6

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. Irineu

Mitropolit al Moldovei și Sucevei

COMITETUL DE REDACȚIE:

Pr. Cic. Iordăchescu — Pr. Nec. Hodoroabă
„ Val. Iordăchescu — „ D. Furtună
„ Const. Roșescu — „ C. Munteanu
„ Gh. Petrovanu — „ C. Matasă

Diac. I. Gheorghiță

Secretari de redacție: **Pr. N. Donos**, **Pr. Const. Nonea** vedem?

Administrația la secția culturală a Sf. Mitropolii, Iași.

Abonamentul: 250 lei pe an.

SUMARUL:

Problema morală și etica preotului . . **Pr. Val. Iordăchescu prof. Universitar**

Aspectul problemei religioase în sociologia lui Petru Andrei . . . . **Diacon prof. Gr. Panțiru**

Bérenger de Tours și controvesa euharistică din sec. al XI-lea . . . . **Diacon Alex. Ciurea**

Lumini în „Saeculum obscurum" (veacul al XIII creștin) . . . . . **T. G. Bulat, prof. Univ.**

Reforma învățământului și religia . . **Pr. prof. C. Munteanu-Dorohoi**

Aspecte basarabene . . . . **Iosif E. Naghiu**

Mitropolitul Veniamin Costache și Basarabia . **Diac. prof. I. Ghiorghiță**

Tot în legătură cu stilismul . . . **Pr. Alex. Bardier**

Cărți și reviste:

Marxism și creștinism de G. I. Iacob; *Despre Școala Românească* de V. Brătulescu și Gh. Niculescu; *Preotul și îngrijirea bolnavilor* de Pr. Eug. N. Alexandrescu; *Misiunea Sacerdotală* de Pr. Alex. Bardier; *„Cuget Moldovenesc"*, *„Cetatea Moldovei"*, *„Păstorul Tutovei"*, recenzate de *Pr. C. Nonea.*

Știri Oficiale, amintiri; Parohii vacante.

971 - TIPOGRAFIA ALEXANDRU ȚEREK - IAȘI, STR. MÂRZESCU No. 9

ANUL XVII MAI-IUNIE 1941 Nr. 5-6

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ

PROBLEMA MORALĂ ŞI ETICA PREOTULUI [1])

Etica preotului poate fi privită din mai multe puncte de vedere: pentru cine priveşte problemele etice prin interes, problema poate rămâne pe seama profesionistului; pentru cine însă a sesizat curentele de gândire, problema se integrează în necesităţile gândirii contemporane. Problema etică ne interesează din un îndoit punct de vedere: ca oameni şi ca viitori educatori. Oricât de diferite ar fi definiţiile educaţiei, e peste putinţă să se înfăţişeze o definiţie a educaţiei fără *factorul moral.* Educaţia tehnică, ştiinţifică etc. nu răspunde integralităţii omeneşti. Educaţia cere ca să se integreze întreaga natură omenească şi centrul naturii omeneşti e moralul.

Suntem chemaţi să trăim pe planul vieţii animalice şi pe planul superior al valorilor pur omeneşti: adevăr, frumos şi bine. Acestea sunt expresii ale celei mai autentice realităţi contra cărora orice opoziţie e ineficace. Adevărul e o necesitate ce o simţim în fiecare clipă a vfeţii, o nevoe nu explicită ci implicită; fără să vrem utilizăm adevărul în toate actele. Să renunţăm la el nu putem. Altă valoare e cea estetică. E suficient să deschizi ochii în lume să te impresioneze frumosul din natură. Animalul nu se simte mai bine în fiinţa sa fiziologică, dacă paşte în câmp închis sau pe malul mării sau în poiană. Animalului e indiferent.

Omul, de cea mai slabă înzestrare naturală, e imposibil să nu se sesizeze de frumosul din natură. Reacţionând prin judecăţi de valoare ale frumosului sau adevărului, dovedeşte

---

[1]) Această conferinţă a fost ţinută studenţilor de la Şcoala Normală Superioară din Iaşi, în ziua de 13 Mai 1939 şi s'a publicat după notele stenografice luate de Păr. Diac. Gr. Panţiru.

manifestări proprii omeneşti. Nu se opreşte aici, ci e însă altă valoare mai caracteristică, mai proprie, care-l pecetluește ca rege al făpturii. E valoarea etică : binele.

Ideia de bine nu-i o invenţie, e rezultanta sufletului omenesc dela primele licăriri ale omului. Problema în sine e de o realitate fundamentală pentru că se impletește cu necesităţile vieiii. Educaţia nu se poate face fără această problemă etică. Problema etică nu-i inventată de ideologi, ci se impune oricărui om care-şi duce viaţa în mod natural. Ne întrebăm : Ce este binele ? De unde vine, dacă nu-i invenţie a gândirii ? E luat din realitatea experimentală şi experimentabilă. In ce experienţă ? In experienţa psihologică a conştiinţii noastre.

Se poate obiecta că-i lipsită de concret. Se răspunde că tot ce-i experienţă se trece prin conştiinţă. Dacă pui la îndoială valoarea de conştiinţă a actului moral, îţi pun la îndoială şi experienţa de laborator. Suntem pe acelaş câmp de experienţă, ne diferim însă prin obiect.

Cum apare în conştiinţă binele moral ? In ce îl sesizăm ? In mulţimea indefinită a actelor noastre libere şi conştiente ne trezim, fără voe, practicând un fel de selecţiune eliminând pe unele şi lăsând pe altele. Pe unele le acceptăm, pe altele le eliminăm. Le acceptăm pentru ce ? Răspunsul experienţii e că le acceptăm pe unele care le considerăm bune şi le eliminăm pe cele considerate rele. E această experienţă universală ? Unii au zis : nu. E o manifestare a sufletului omenesc mai târzie. In starea lui inferioară, sufletul omenesc nu-şi pune astfel de probleme ci lucrează după plăcere sau util. Aşa s'a crezut şi s'a dat naştere sistemului hedonist şi utilitarist. S'a zis : Ce-i bine ? Ce-i util, ce-i plăcut. Ai plăcerea, ai utilul, îţi dirijezi acţiunea aşa după ele.

Să fie adevărat că ce-i onest, ce-i bine, corespunde cu plăcutul, utilul sau chiar cu esteticul ?

In timpul din urmă, pentru elucidarea acestor probleme, s'au făcut o serie de cercetări pentru a se urmări evoluţia acestei stări morale dela psihologia cea mai elementară, până la cea mai complicată. S'au întreprins cercetări etnografice.

S'a pus întrebarea : E posibil de văzut la popoarele primitive ideia de bine, de virtute ? Kathrein, în lucrarea sa „Unitatea conştiinţii morale a omenirii“, cercetează 80 de

populaţii primitive. La acestea se găseşte cu precizie caracterizată ideia de bine şi datorie contrară ideii de bine ca plăcut şi util. In mintea noastră se confundă plăcutul cu onestul ? In conştiinţa noastră ce confundă cinstitul cu utilul ?

Dar când aţi manifestat admiraţia faţă de un om interesat ? Când i s'a ridicat statue unui om calculator al intereselor lui, sau celor cari-şi satisfac plăcerile ? Conştiinţa nu ne spune că în acest fapt altă nevoe are sufletul decât plăcerea şi utilul ? Acestea ca necesităţi fiziologice nu-s de condamnat, dar sunt valori subordonate. Faptul de conştiinţă pledează în favoarea specificităţii lucrului moral. Există o erarhizare între necesităţile sufleteşti şi în capul ei e cea morală. Cine nu se înclină în faţa omului de ştiinţă sau a geniului ? Puteţi acorda stima unui savant care e şi criminal ? Un om care sub raportul ştiinţii e mediocru, sub raportul artistic e de rând, sub cel moral e ireproşabil, nu-ţi smulge respectul ? Nu-i un indiciu care-i necesitatea morală ?

Ideia de bine nu-i o creaţie ideologică, e o realitate ce o trăim vrând nevrând. Nu-i nevoe să o cunoaştem explicit ; o trăeşti spontan cum respiri aerul din natură fără să ştii compoziţia lui. Aşa trăeşti viaţa morală, pentrucă ea se impune fără voia noastră.

Chiar în momentul când am făcut o deviaţie dela actul moral, nu încetăm a recunoaşte că era mai bine altfel şi faptul că noi căzând în deviaţia lucrului moral duce la faptul că-l putem contesta ? Dimpotrivă. Dacă o faci, nu fără remuşcare. Dacă tu ai căzut în deviaţie, altuia nu i-o acorzi. E o dovadă că stăm sub imperiul acestei obsesii morale.

Problema poate fi înfăţişată sub alt aspect mai adânc. Sunt curente de gândire care recunosc valoarea acestui bine, specificitatea lui. Când se pune problema de a explica raţiunea binelui, de unde apare, ce valoare are, mintea se divizează în concepţii diferite.

O primă explicaţie e soluţia kantiană, care accentuiază caracterul propriu al vieţii morale in antiteză cu viaţa reală. Pentru Kant se rezumă la sentimentul şi ideea de datorie care e singurul drum prin care Absolutul apare în legătură cu omul. Omul e incapabil de a cunoaşte ceva dincolo de experienţă. Singurul punct de contact între minte şi Absolut e

manifestarea etică— datoria. Ce-i datoria ? E un sentiment de obligativitate necondiţionată. Noi avem—zice el—în actele de voinţă două feluri de imperative : condiţionate şi necondiţionate. Vreau să învăţ carte e un imperativ condiţionat. Numai imperativul moral se impune categoric fără condiţie. Astfel dacă nu ne supunem lui, abdicăm dela fiinţa noastră raţională. Binele ce-i? — zice Kant. E tot ceia ce-i conform cu acest imperativ. Acest imperativ la Kant apare ca potrivnic drepturilor naturii omeneşti. Deaceia, zice el, asta-i morala, asta-i înălţimea omului, însă nu ştiu dacă există sau a existat până acum un om care să fi făcut un act moral. Are dreptate dacă lasă omul numai sub influenţa datoriei suprimându-i drepturile naturale. El creiază un abis între viaţă, drepturi şi morală.

Un alt mod mai recent de a înfăţişa problema e teoria sociologică a şcoalei franceze reprezentată prin E. Durkheim. In ce constă faptul moral? E un fapt social. Dar sunt multe fapte sociale. Prin ce se deosebeşte fapta morală de celelalte fapte sociale? In ce constă binele? Două caractere are binele moral : e dezirabil şi obligatoriu, e un act atrăgător, are o splendoare şi prestigiu necontestat, are o strălucire care obligă conştiinţa la o apreciere. Are dreptate de fapt Durkheim că are prestigiu şi e obligator. Cum să explicăm aceste două atribute : binele şi datoria? Nu mă hazardez în explicaţii metafizice—zice el. Rămân pe teren pozitiv. Nu vreau cu Kant sa trec în domeniul metafizic. El nu dă explicaţie şi de fapt aşa este. Imperativul apare în conştiinţă, nu se ştie însă în numele cui, dar pretinde să fie ascultat. Schiler numeşte atunci această morală „*caporalism prusac*". Durkheim zice că apare binele în conştiinţă ca dezirabil şi obligatoriu. Cine-l produce? Dau explicaţie pozitivă prin fapte, zice el. Societatea care e fapt pozitiv, e realitatea cauzală care provoacă astfel de atribute. Ea îl face dezirabil, pentrucă vede omul că nu-i bine a trăi singur, poruncitor pentru că societatea e mai mare şi puternică şi are dreptul a-şi impune drepturile ei, iar individul e silit a respecta ordinele societăţii. Iată cum nu avem nevoe de metafizică să explicăm moralul, ci-l explicăm prin ştiinţa socială, zice Durkheim.

Să fie societatea ultima cauză a acestui act, fenomen ce

apare în conştiinţa omului de când se naşte şi până la moarte? Să fie societatea singura lui cauză? Să analizăm.

In virtutea acestei necesităţi morale, suveranităţii dreptului şi datoriei nu mă simt în stare şi drept să mă opun verdictelor societăţii?

Conştiinţa morală individuală e o reproducere a intereselor societăţii? Cum se explică atunci conflictele intre conştiinţa individuală şi societate? O conştiinţă morală maximă a fost Hristos. S'a închinat în faţa verdictului Saducheilor şi Cărturarilor? Toată învăţătura întemeietorilor de morală e conformism social, sau ferment de prefacere socială? Cum s'ar explica progresul societăţii? Rămânem încremeniţi într'o anumită formă de societate? Care e factorul care produce evoluţia socială? Prin factorul liber intern a conştiinţii morale care are puterea a influenţa ordinea socială. Deci factorul moral e altul decât societatea.

Societatea poate să mă oblige extern, să mă forţeze, dar să-mi impună intern nu, decât numai atunci când corespunde idealului moral. Nu se poate deci conclude la contopirea conştiinţii individuale cu cea colectivă.

Ii mulţumim lui Kant că a scos în evidenţă problema morală; la fel lui Durkheim că arată caracterele actului moral.

Problema însă nu-i de resortul ştiinţii. Depăşeşte ştiinţa care constată numai ceiace este, raporturi între fenomene. Morala afirmă ceiace trebue să fie. Poincaré spune că rezultatele ştiinţii sunt la indicativ, iar preceptele morale la imperativ. Cum poţi trece atunci ştiinţa dela indicativ la imperativ şi vice versa? Morala impune să faci binele, se formulează la imperativ, e legea esenţelor. Asta-i natura omenească. Din natura raţională tragem concluzii morale. Ori raţiunea concepe scopul, iar binele e scopul omului şi concordanţa lui cu scopul. Dacă scopul omului e să şi ducă viaţa lui la desvoltarea ei, atunci binele e tot ceiace contribue la desvoltarea fiinţii omului. Dacă acordăm stimă omului moral, o facem fiindcă în străfundul fiinţii noastre stă ideia morală.

Etica preotului.

Psihologia are un capitol special intitulat: „psihologie particulară", care consideră formele proprii pe care le îm-

bracă viaţa sufletească la diferite categorii de oameni. Se ocupă nu cu ce-i general la toţi oamenii, ci cu ceia ce diferenţiază pe oameni. E Psihologia diferenţială. Psihologia se diferenţiază după stări, ocupaţii: magistratul are psihologia lui, profesorul pe a lui, soldatul pe a lui, negustorul pe a lui. E un tip al omului de ştiinţă. Un coleg de al meu ajuns magistrat s'a transformat sufleteşte încât când stai de vorbă cu el, par'că ar da sentinţe, de unde înainte era altfel. Profesiunea lui i-a creiat o psihologie diferită. Deaceia se şi explică de ce relaţiile se leagă mai uşor între oamenii de aceleaşi preocupări.

Există prin urmare o etică a preotului.

In ce constă? Se naşte din pecetea pe care o imprimă pe sufletul său preocuparea de căpetenie. E vorba de preocupare în fiinţa ideală a preotului. E gândul continuu la Absolut, pentru că aceasta e religia. Absolutul e o necesitate a sufletului ca respiraţia pentru trup. Mintea când năzueşte către adevăr, vrea Absolut. Simţirea când năzueşte către frumos, vrea Absolut. Voinţa când năzueşte spre bine, vrea Absolut şi deaceia toate năzuinţele canalizate prin aceste trei manifestări, se contopesc în cea mai mare valoare *religia*, pentru că ea se obţine prin confluenţa ideei de bine, frumos şi adevăr.

Ce-i aduce specific această preocupare? Obişnuinţa de a judeca lucrurile sub *specie eternitatis*. Durerea o judecă sub specie eternitatis. Psihologia preotului e că nu îndeamnă la disperare. Bucuria o judecă tot sub specie eternitatis. Nu dă drumul la expanziuni care să întreacă marginile fiinţii omeneşti.

Pr. VALERIU IORDĂCHESCU
Profesor Universitar

ASPECTUL PROBLEMEI RELIGIOASE IN SOCIOLOGIA LUI PETRE ANDREI.

I. INTRODUCERE.

Problema religioasă se bucură astăzi de o deosebită atenţie din partea ştiinţii. Cea mai nouă dintre ştiinţi — **Sociologia** — care se ocupă cu *constatarea şi explicarea fenomenelor sociale*,[1]) face un loc deosebit studiului problemei religioase. Ba am putea spune că religia este situată în fruntea tuturor problemelor ce le studiază. Cercetările cele mai laborioase, după analiza ştiinţifică a religiilor istorice, au dus la concluzia că fenomenul religios este universal. Tot atât de universal este şi cultul ca manifestare a sentimentului religios. In toate religiile omul, fie individual fie în colectivitate, a simţit necesitatea organică de a se adresa unei puteri supreme şi ultime de care s'a crezut în continuă dependenţă. Deaceia religia este considerată drept prima instituţie socială. De aici tendinţa sociologilor mederni de a considera religia ca fundatoarea tuturor instituţiilor sociale începând cu vehicolul gândirii — limbajul — şi sfârşind cu cultura. Rădăcina tuturor manifestărilor sociale e implântată adânc în realitatea „faptului religios“ — zic ei. Limbajul la origine nu-i decât nişte „tabu-uri linguistice“ [2]). Societatea originară fiind în primul rând o comunitate religioasă, sentimentul religios a stimulat gândirea şi cunoştinţa indivizilor. Religia a absorbit filosofia, ştiinţa şi toate produsele sufleteşti fiind „fundamentul real al organizaţiei sociale“ [3]). Conceptele noastre logice sunt socotite de şcoala sociologică dur-

---

1) P. Andrei, Sociologia Generală p. 70
2) A. Cuvillier, Manuel de Philosophie-Appendices p. 31.
3) P. Andrei, Sociologia Generală p. 221.

kheimistă „produse sociale şi religioase“ [1]). Arta şi ştiinta n'ar fi decât o producţie a vieţii religioase. „Din mituri şi din legende — scrie Durkheim — au eşit ştiinţa şi poezia; din ornamentaţia religioasă şi din ceremoniile cultului au apărut artele plastice“ [2]). Cultura omeneaacă ar începe cu stadiul religios. E cunoscuta teorie a lui A. Comte asupra celor trei stadii ale culturii umane.

S'ar părea prin urmare, că fenomenul religios nu numai că este îmbrăţişat cu toată căldura şi se bucură de mare prestigiu în studiile ştiinţifice, dar că şi s'a ajuns la o rezolvare fericită şi unanimă a fiinţii şi originii lui. Realitatea este alta. Atât de atrăgătoare şi ispititoare înfăţişarea problemei în forma ei de expunere, în fondul ei, în concluziile ei, duce la consecinţi foarte grave pentru religia în general şi cea creştină în special. Se ajunge la tăgăduirea adevărului religios însuşi şi a oricărei revelaţii dumnezeeşti şi în loc să se vorbească de absolut religios, se vorbeşte de o relativitate religioasă.

In special şcoala sociologică franceză reprezentată prin E. Durkheim şi Levy Bruhl a ajuns la aceste rezultate. Ideile acestei şcoli au fost îmbrăţişate de mulţi din intelectualii noştri de seamă. In Universitatea ieşana problema religioasă a fost studiată în lumina cercetărilor şcoalei sociologice franceze de către răposatul profesor de Sociologie Petre Andrei, care prin numeroasele lui lucrări de specialitate atrăgătoare pentru unii prin eclectismul lor, se bucura de mare prestigiu cultural în faţa studenţilor şi a oamenilor de cultură românească. El s'a străduit nu numai de pe catedră, dar şi prin conferinţe să popularizeze noua teză şi totuşi veche, despre fiinţa şi origina religiei, care în fond îşi are filiaţia în şcoala sociologică franceză.

În lucrarea prezentă voiu înfăţişa:

II. ASPECTUL PROBLEMEI RELIGIOASE IN SOCIOLOGIA LUI PETRE ANDREI.

Problema aceasta este tratată incidental în cursul de Sociologie publicat de el, iar în mod special a fost înfăţişată în

---

1) P. Andrei, Sociologia Generală p. 227.

2) Année sociologique II. p. 14 citat după Cuvillier Manuel de Philosophie p. 45.

două conferințe ținute la Iași și București, prima fiind publicată în „Invățătorul român contemporan“ 1939. Sociologul ieșan socotind religia „o chestiune foarte interesantă și mult discutată din antichitate și până astăzi și cu toate acestea veșnic nouă“, [1]) se întreabă mai întâi care sunt notele esențiale ale fenomenului religios, ce formează ființa religiei, pentru ca apoi să se întrebe din ce factori naturali a apărut religia în timp. Care-i origina religiei?

a) **Ființa religiei.** După părerea sa, cuvântul relígie ar avea un înțeles cu mult mai larg decât acela care se obișnuește. Se poate vorbi de religia adevărului și frumosului, fiindcă în fața acestora omul își sacrifică „preferințele și sentimentele personale“ ca într'o religie; iar ori de câte ori cineva crede sau idealizează o valoare, constitue religia [2]). Prin faptul că unii oameni cred în frumos și alții în adevăr, religia cuprinde o parte variabilă dela individ la individ, e partea subiectivă a religiei. Concepția subiectivă însă confundă două lucruri: religia și religiozitatea. „Religiozitatea e o stare sufletească subiectivă și personală. Ea constitue numai un element al religiei, care este însă un fapt social“ [3]). Religiozitatea e aspectul interior, psihologic al religiei, pe când religia are alt aspect și alte caractere.

Se pune întrebarea: Care să fie explicarea religiozității? La această chestiune răspunde că s'au dat trei răspunsuri unilaterale: a) de concepția raționalistă ce susține că religia este un raport între om și Divinitate; b) de concepția afectivo-emoțională care crede că emoția religioasă stă în fundamentul religiei; c) de concepția voluntaristă care emite părerea că religia e în funcție de voință, voința de credință și de fericire [4]). Religia este însă altă ceva. E „o funcție a vieții“ ce tinde „să conserve și să idealizeze viața“ [5]). Această caracteristică trebue căutată în toate religiile dela cele mai simple până la cele mai evoluate. Și cea mai simplă formă de religie este cultul naturist din Australia, ferit de influența civilizației și fiind cu

---

1) P. Andrei, Problema religioasă în Invățăt. rom. contemp. p. 327.
2) Idem pag. 327.
3) Idem pag. 327.
4) P. Andrei Probl. relig. op. cit. p. 329.
5) Idem pag. 329.

totul lipsit de ideia de Divinitate. Puterea supranaturală e înlocuită priu o forţă numită **Mana, Orenda** etc. Budiştii cred în Nirvana, în neant. Serbările la Greci în onoarea lui Bachus erau pornite din respectul faţă de viaţa naturală. Serbările Saturnalelor şi a zeiţei Ceres la începutul primăverei sunt manifestări faţă de reînvierea forţelor naturii. In Creştinism Invierea lui Hristos aminteşte de învierea naturii. In toate manifestările religioase dela cele mai primitive până la cele mai înaintate pe scara evoluţiei se constată acelaş lucru: „tendinţa de conservare şi de idealizare a vieţii". „Nota comună tuturor religiilor este **cultul vieţii**". [1])

Isvorul religiozităţii este deci „conservarea şi perfecţionarea vieţii" care e numai un element al religiei, cel subiectiv [2]).

Dacă religia e privită obiectiv, vom găsi un alt element care înlocueşte individualul. Din faptul că religia conţine şi altăceva decât elementul subiectiv anume: biserică, preot, ceremonie şi alte forme de cult, ce nu se explică prin subiectivitatea religiei, urmează că în religie se găseşte şi un element social, deci ea poate fi privită şi ca fenomen social [3]). Cercetând diferitele religii ale popoarelor, dela cea mai primitivă — totemismul — până la cea mai evoluată, se observă aceiaşi tendinţă comună de a împărţi lucrurile în două categorii: *lucruri profane* ce pot fi atinse sau folosite de individ pentru satisfacerea nevoilor lui şi *lucruri sacre* ce nu pot fi atinse sau distruse sau să se vină în contact cu ele. Sunt obiecte considerate *tabu*. Deci toate lucrurile sunt grupate în două categorii: *profane* şi *sacre*. Privită atunci din punct de vedere obiectiv, religia se poate defini altfel:

„Toate credinţele referitoare la lucrurile sacre constitue religia".

„Toate aceste lucruri ne impun anumite atitudini: riturile (rugăciunea, postul etc.). Toate credinţele noastre despre lucrurile sacre şi a atitudinilor sau riturilor ce le însoţesc, constitue religia".

Totalitatea credinţelor şi a riturilor referitoare la lu-

---

1) P. Andrei, Probl. Relig. op cit. pag. 330.
2) Idem pag. 330.
3) Idem pag. 330—331,

crurile sacre care unesc pe oameni într'o comunitate numită biserică, aceasta e religia" [1]).

In religia obiectivă apare deci un nou element — comunitatea — care face pe individ să-şi schimbe psihologia individuală şi să adopte pe cea colectivă [2]).

b) **Origina religiei.** Religia în esenţa ei se prezintă prin urmare sub un aspect subiectiv variabil, religiozitatea şi sub alt aspect social, invariabil. obiectiv, ca totalitate de credinţi şi rituri ce însoţesc lucrurile sacre. Se pune altă întrebare: Când a apărut în lume fenomenul religios? Când a luat cunoştinţă lumea de el? A existat în toate timpurile sau se poate presupune un timp ateist în omenire? Cu alte cuvinte: *care este origina religiei?*

La această întrebare sociologul ieşan răspunde că religiozitatea şi emoţia religioasă nu pot explica apariţia religiei, căci acestea s'au desvoltat cu mult mai târziu din adorarea naturii şi au apărut la popoarele civilizate. Origina religiei trebue cercetată la popoarele preistorice. Cum pe acestea nu le putem studia, trebue să ne adresăm popoarelor primitive existente astăzi. Numai cercetând clanul Arunta din N. V. Australiei, care e socotit a fi cel mai primitiv, se vor găsi „fenomene originale şi concludente" [3]).

Fenomenul religios în acest clan se naşte numai când indivizii ce-l compun sunt adunaţi în comunitate [4]). In tribul Arunta şi la alte triburi din centrul şi N. V. Australiei, Melanezia şi unele triburi indiene din America religia se găseşte sub forma totemismului care întrucât nu conţine ideia de Dumnezeu, poate fi socotită pe drept cuvânt cea mai primitivă fază a evoluţiei religioase [5]). Organizarea socială a societăţii totemice este clanul nediferenţiat. Toţi indivizii lui se socot descendenţi dintr'o speţă de animal, plantă sau alte obiecte materiale numite **„totem"**.

Totemul apare ca un echivalent al Divinităţii din religiile culte, deaceia anumite lucruri, cari servesc cultului, dobân-

---

1) P. Andrei, Probl. relig. op. cit. pag. 331.
2) Idem pag. 331.
3) P. Andrei Probl. relig. op. cit. p. 331.
4) Idem.
5) P. Andrei şi V. Harea, Manual de Sociologie pag. 89—90.

desc însuşirea de „sacru“ [1]). Acestor obiecte primitivul le acordă închinare fiind convins că în ele se întrupează sufletul strămoşului comun şi a cărui emblemă o poartă fiecare individ zugrăvită pe corp (tatuaj) sau pe arme şi pe alte obiecte [2]). Emblema e sacră şi primitivul vede în ea o forţă pe care o consideră izvorul puterii lui. Deaceia el atribue putere magică tatuajului şi amuletelor [3]). Forţa aceasta misterioasă, elementul mistic al totemismului, este **Mana** sau **Orenda,** „un principiu sau o forţă, a cărei natură nu se poate defini, care deci nu este nici spirit, nici materie şi care este pretutindeni, putând lua orice formă de plantă, de animal, de lemn etc“.[4]). Contactul cu obiectele ce conţin mana este periculos, devine mana, putând distruge totul, vătămând chiar pe acei cari vin în contact cu cel ce a atins mana. Totemul devine adorat tocmai pentrucă conţine mana. Ideia de mana nu a născocit-o omul sau să vină din contactul cu o realitate transcendentă, ci societatea i-a sugerat-o. Individul în contact cu societatea „a observat ce deosebire este între psihologia individuală şi cea colectivă şi-a dat seama că omul în societate e schimbat şi atunci a crezut că societatea are această forţă misterioasă care pătrunde şi în individ — mana — şi îl schimbă, îl face mai stăruitor, mai ambiţios, mai curajos chiar“ [5]). In al doilea stadiu de evoluţie religia se prezintă sub forma *cultului strămoşilor* ce coincide cu apariţia familiei şi a ideei de suflet individual. Multe din spirite sunt socotite după moarte ca rău-făcătoare. De aici se naşte cultul morţilor, jertfele, ofrandele şi serbările ce se fac în onoarea spiritelor [6]).

In al treilea moment al evoluţiei religiei se găseşte *religia zeilor naţionali şi cultul eroilor.* Această religie apare odată cu integrarea triburilor în cetate. Tocmai în această fază apare ideia de Divinitate, iar religiile sunt *politeiste.* Zeii sunt personificări de forţe ale naturii ca la Greci şi Romani, iar perso-

---

1) P. Andrei, Sociologia generală p. 225.
2) P. Andrei şi V. Harea, Manual de Soc, p. 89.
3) Idem.
4) Idem pag. 90.
5) P. Andrei şi V. Harea, op, cit. p, 90 aceiaşi ideie în Probl. rel. p. 332.
6) P. Andrei şi V. Harea, op. cit. p, 91.

nalităţile puternice, foştii şefi de triburi, întemeietorii de cetăţi, devin semi-zei [1]).

Ultima formă de evoluţie a religiei o constitue *religiile universaliste* care trecând peste zeii particulari şi naţionali admit un Dumnezeu al tuturor oamenilor cari sunt fiii săi. In aceste religii se găseşte ca idee centrală *ideea mesianică — Mesia Salvatorul* — care urmăreşte „salvarea omului din păcat". Astfel Creştinismul nu-i o religie revelată, ci e o religie născută la un moment din lanţul evoluţiei şi care ar putea fi depăşit după cum ar putea să şi dispară. „Creştinismul este o astfel de religie universalistă prin excelenţă" [2]) care apare într'o organizare socială ce i-a fost favorabilă desvoltării sale şi a fost pregătit şi inspirat de nevoile societăţii [3]). Mentalitatea vremii prezenta cerinţi care au impus un Iisus care a existat numai în sufletul celor ce L-au creat. Existenţa sau neexistenţa Mântúitorului nu interesează Sociologia [4]). Ceia ce interesează, e că religia creştină corespunde cu faza cea mai evoluată a societăţii. Toate formele de religii corespund formelor de societate evoluată cu care stau în strânsă legătură: unei societăţi mai restrânse, mai inferioare, îi corespunde o religie mai îngustă, iar unei societăţi mai superioare îi corespunde o religie universalistă [5]). Intrebarea e acum: dacă formele religioase corespund unor forme sociale evoluate, cum se explică persistenţa continuă a religiei? Răspunsul este că fenomenul religios la început trăeşte din emoţia puternică ce o simt oamenii în faţa adevărurilor revelate. Cu timpul emoţia se şterge, adevărurile revelate devin cadre, scheme, tradiţii şi pentru a fi retrăite originar, intervine misticismul. *„Misticismul e o stare de extaz în care raţiunea dispare, iar simţurile amorţesc. E mărturia interioară a confundării eului cu Divinitatea"* [6]).

Datorită tradiţiei se păstrează evenimentele religioase cristalizându-se în dogme, iar misticismul reactualizează, reînvie sentimentul religios.

---

1) P. Andrei şi V. Horea, Manual de Sociol. p. 91.

2) Idem p 91.

3) P. Andrei, Probl. de Soc. g-lă p. 294.

4) P. Andrei, Curs de Sociologie ţinut în anul 1928 după note luate de D-l Victor Savin.

5) P. Andrei şi V. Harea, op. cit. p. 92.

6) P. Andrei, Problema religioasă p. 332.

In concluzie, din cele expuse, origina religiei trebue deci pusă în societate, întrucât „religia în totalitatea ei este un fenomen social“ și „e de natură socială“ [1]). Faptul că în religie avem impresia unui raport între om și Absolut, e numai o iluzie, căci societatea fiind un raport între indivizi, relațiile inter individuale dau impresia de ceva absolut, exterior și obiectiv față de noi. „Religie, drept, artă, știință, ne apar ca și cum ar fi produse ale unei realități superioare, exterioare și independente față de noi, tocmai pentru că ele se formează treptat, treptat, prin aportul fiecărei generații și se concretizează în fapte“ [2]).

III. CONSIDERAȚII CRITICE GENERALE

Din expunerea sumară a concepției sociologice a religiei din lucrările lui Petre Andrei, se poate surprinde ușor, la cea mai sumară analiză critică, tendința de a cerceta religia nu numai cum apare manifestată în exterior, ca fenomen, ci de a pătrunde în interiorul ei pentru a-i sesiza ființa. Deaceia afirmă că esența religiei nu-i decât societatea, adică raporturi dela individ la individ. Numai că știința are un domeniu mărginit de cercetare și cu metode proprii. Ea nu are putința, oricâte eforturi ar face, să prindă în eprubetă nici cel mai mic sâmbure al esenței, al ființei lucrurilor. Faptul că sociologul ieșan încadrează problemele de esență ale religiei în domeniul Sociologiei, face eroarea cunoscută sub numele de științism și fiind vorba de alăturarea problemei religioase ca ființă și origine la Sociologie, eroarea poartă numele de sociologism religios. Problema ființii și originei religiei depășește granțele și metodele științei experimentale. Valorile religioase, esența religiei, sunt probleme ce intră în filosofia critică, domeniu căruia știința sociologică poate să-i ofere unele constatări și date prețioase, fără a fi îndreptățită să afirme ceva asupra ființii și originii religiei. Pe de altă parte ființa și origina religiei nu pot fi luate în discuție fără ideea de Divinitate. Ori aceasta face parte din cercetările filosofiei metafi-

---

1) Idem și P. Andrei și V. Harea, Manual de Soc, p. 92. P. Andrei Soc. g=lă p. 209.

2) P. Andrei, Soc. g-lă p. 148.

zice şi anume a Metafizicei lui Dumnezeu (Teodiceia) şi a Ontologiei. Incălcându-se domeniul filosofiei de cel al ştiinţii sociologice, evident că rezultatul la care se ajunge prin afirmaţiile ce se fac, nu constitue soluţionarea definitivă a problemei, care rămâne strict filosofică. Sociologia ce se hazardează spre aceste afirmaţii, din ştiinţă a cărei utilitate şi merite i se recunosc, devine sociologism, ştiinţism.

1. Eroarea fundamentală deci a sociologului ieşan este *confundarea problemelor ce privesc sociologia cu problemele de esenţă ale filosofiei critice şi metafizice.*

2. Un alt fapt ce atrage atenţia celui ce examinează critic părerea sociologului ieşan este că teoria sa sociologică despre religie are un alt viciu fnndamental. Mai întăi se bazează pe o ipoteză despre care chiar Durkheim spunea că „ea nu se prezintă ca un adevăr demonstrat",[1]) apoi după câteva date furnizate de constatările sociologice scoate câteva dogme sociologiste, care pentru nici un motiv nu pot fi găsite şi admise în fenomenul social :

a) Una din dogme este : **identificarea religiei cu socialul.** Este un fapt recunoscut că religia este cultivată şi difuzată de societate în sufletele indivizilor, este socializată. Dar identitatea dintre religie şi social nu-i o realitate de fapt, ci o dogmă falşă, întrucât în societate religia îşi păstrează esenţa ei specifică. Când se explică religia prin societatea care promovează, împrăştie ideile religioase, deci le socializează, problema fiinţii şi originei religiei rămâne de discutat mai departe.

Intre sociologie şi metafizica religioasă nu numai că nu este identitate, dar sunt şi ireductibile. Sociologia rămâne ştiinţa naturală ce poate cerceta fenomenul religios prin cauze naturale, fără a trece în domeniul esenţei ei, care e de natură strict filosofică. Nici experienţa nu confirmă identitatea dintre religie şi societate. Dacă s'ar reduce religia la societate, n'ar exista fapte sociale care să nu fie religioase, dat fiind că religia e socotită de sociologie ca prima instituţie. E drept că „sentimentul religios este un sentiment social,—zice Louis Sullerot—este rar să nu fie socializat, însă el nu derivă din toate

---

1. E. Durkheim, La conception sociale de la religion în : Le sentiment religieux à l'heure actuelle p, 100 citat după L. Sullerot Le problème de la vie p. 251.

emoţiile sociale, el nu se găseşte legat decât cu acele care au deja prin ele însile ceva religios. Deci există în religie un element original care rămâne neexplicat" [1]).

b) O altă dogmă : **Conştiinţa individuală religioasă este copia conştiinţii colective.** Că individul trăind în colectivitate împrumută idei religioase dela semenii lui, e un fapt, dar admiterea ca o realitate că conştiinţa religioasă este copia colectivităţii, constitue o dogmă ce este dezisă de fapte. Indivizii au idei proprii religioase, care de multe ori le imprimă societăţii. Aşa se explică cum creatorii şi reformatorii de religii au imprimat ideile lor religioase societăţii şi timpului lor. Ideile religioase înainte de a fi socializate sunt mai întăi individuale. Afară de aceasta de câte ori nu ne simţim lezaţi de societate în forul intim religios al sufletului nostru ? De câte ori nu intrăm în conflict cu societatea tocmai din cauza neidentităţii dintre conştiinţa religioasă şi cea colectivă. Nu cumva tocmai această deosebire netă dintre religie şi colectivitate provine din faptul că ideile religioase aparţin în primul rând indivizilor cari compun societatea şi apoi acesteia, care le promovează, le desvoltă, le susţine ?

Armonia dintre individ şi societate este numai atunci când autoritatea aceştia este recunoscută ca venind de la Dumnezeu.

c) **Reducerea valorilor religioase la valori profane, sociale.** E un fapt uşor constatabil că valoarea religioasă a sfinţeniei, ideia de sacru, se amestecă şi coexistă cu volorile profane şi sociale. Afirmaţia că ideia de sacru ar deriva din valorile sociale constitue un neadevăr. Societatea nu poate crea prin însăşi preocuparea şi funcţia ei naturală decât valori utilitare, sociale şi politice. Că este aşa, conflictul ce se produce adesea între valoarea religioasă şi celelalte valori, dovedeşte complecta lor separare şi proveniența deosebită.

d) In sfârşit ultima dogmă sociologistă presupusă de Andrei este : **existenţa unui ateism prereligios,** care şi ea la rândul ei presupune adevărată ipoteza evoluţionismului. Omul fiind o treaptă mai înaltă a evoluţiei din regnul animal, iar animalele neavând religie, urmează că a fost un timp când

---

1. Louis Sullerot. op. cit. p. 252.

se poate vorbi de neexistenţa religiei. Numai că chiar pozitiviştii evoluţionişti cari socot că omul e un evoluat al animalităţii au ajuns la convingerea că religia este unul din atributele esenţiale ale omului din toate timpurile.

Cercetările preistorice prin descoperirea unor galerii misterioase ce serveau de sanctuare vânătorilor de reni, [1]) existenţa unui cult funerar la oamenii quaternari, [2]) şi existenţa unor obiecte cu întrebuinţare religioasă cum sunt „bastoanele de comandant", au ajuns la concluzia existenţei religiei în perioada quaternară.

Nici la triburile primitive de azi nu se poate vorbi de un ateism prereligios, căci cercetările ştiinţifice şi-au spus cuvântul ultim prin Tylor, Max Müller, Rätzel, Quatrefages, Waitz, Gerland, P. W. Schmidt ş. a. tăgăduind că ar putea exista triburi ateiste. [3])

„Părerea că ar fi triburi fără religie—scrie C. P. Thiele-se sprijină fie pe observaţii neexacte, fie pe o confuzie de idei. Nu s'a întâlnit nicăeri un trib sau naţiune care să nu fi crezut în fiinţe superioare şi călătorii cari au exprimat această părere au fost contrazişi mai târziu de fapte. Cu dreptul religia, luată în senzul său larg, se numeşte un fenomen propriu întregii umanităţi". [4]) Renumitul cercetător al Istoriei religiilor Max Müller ajunge la concluzia că „cu toate cercetările făcute nu s'au găsit nicăeri fiinţe omeneşti care să nu aibă ceva care este pentru ele religie". [5]).

Ipoteza că religia n'a existat decât mai târziu de apariţia omului, e respinsă şi de cercetătorul raselor umane Quatrefages care spune: „Am cercetat ateismul cu cea mai mare grijă şi nu l'am găsit nicăeri, decât întâmplător la unele secte filosofice la naţiunile cu cele mai vechi civilizaţii". [6]) Vechea afirmaţie a lui Plutarch că s'au văzut popoare fără cetăţi, legi şi locuinţe, dar fără religie nu, este confirmată de cercetările

---

1) J. Déchelette, Archéologie préhistorique p. 271.

2) Idem p. 301.

3) Pr. V. Iordăchescu, Câteva aspecte din gândirea contemporană asupra religiei. In Invăţătorul rom. contemp. p. 347.

4) Manuel de l'histoire des religions p. 12 trad. Vernes.

5) Citat după Pr. I. Mihălcescu, Apologetica p. 12.

6) Quatrefages, Introduction à l'étude des races humaines p. 254 citat după dl. prof. I. G. Savin. Fiinţa şi origina religiei p. 75.

etnografice şi sociologice mai noi. Este suficient să citäm şi autoritatea lui P. W. Schmidt care spune: „Categoria popoarelor fără religie a dispărut din etnologia modernă“ [1]).

Părerea lui P. Andrei că „toate datele etnografice ne arată că religia la diferitele popoare, apare ca o reală impulsiune către viaţa socială, către comunitate, presupunând o autoritate divină care este în acelaş timp conducător moral şi forţă socială“, [2]) respinge teza admiterii epocei ateiste premergătoare apariţiei religiei. In adevăr, dacă religia n'a existat deodată cu omul, întrebarea este cum s'ar fi putut face prima înjghebare de viaţă socială, când în fundamentul acesteia este religia [3]) şi apoi după părerea aceluiaş autor „religia a afirmat în mod exclusiv realitatea şi superioritatea societăţii asupra indiviziior“ [4]). Prin urmare preexistenţa religiei este presupusă înaintea oricărei înjghebări de viaţă socială. Dar atunci religia nu-şi mai are isvorul în societate, ci în afară de ea, iar societatea pentru a primi prima formă de organizare, trebue să fie „stăpânită de elemente religioase“.

IV. CRITICA SPECIALA.

In cele ce urmează vom examina critic mai amănunţit aspectul problemei.

A. **Obiecţiuni aduse religiei subiective.**

1. *Religia nu se confundă cu diferitele valori umane.* Ca prim aspect al religiei, pentru sociologul ieşan, este faptul de a recunoaşte că cuvântul religie are un înţeles cu mult mai larg decât se obişnueşte. El zice că ar exista o religie a frumosului, a adevărului. Ori de câte ori cineva idealizează o valoare, constitue religia. A socoti religie atitudinea cuiva faţă de frumos, sau adevăr constitue o greşală. Ştim că ideia de religie are o sferă şi un conţinut. In cazul lui Andrei sfera este mărită pentru a cuprinde şi atitudinile faţă de frumos şi adevăr iar din conţinut se reduce tocmai elementul esenţial

---

1) P. W. Schmidt, Origine et Evolution de la religion p. 85 trad. fr. Lemonnyer.

2) P. Andrei Soc. g-lă p. 216.

3) Idem p. 221.

4) Idem p. 216.

al religiei care este ideia de Dumnezeu. Atitudinile faţă de adevăr şi frumos sunt simple atitudini logice şi estetice, deci profane, faţă de religie care e de altă natură şi mai complexă decât acestea. Nici chiar idealizarea unei valori nu poate constitui religia. In faţa binelui ai atitudine şi sentiment moral, care nu se confundă cu cel religios. Forţa, stăpânirea de sine, spiritul de întreprindere, sunt valori biologice.

Cine ar putea spune că idealizându-le ar avea atitudine religioasă? Omul caută să realizeze diferite valori ale vieţii pe care le trăeşte. El are o viaţă biologică, fiziologică, psihologică, evdemonică, utilitară, socială, politică, estetică etc. fiecare având o anumită valoare pe care o realizează. Cauţi să desvolţi puterea de rezistenţă a corpului în ordinea bilogică, sau să dobândeşti un maximum de câştig în ordinea economică. Acestea sunt valori, ba încă trecute de unii în rândul „înaltelor valori umane". Chiar dacă le-ai idealiza, nu poţi spune că ai atitudine religioasă. Concluzia ce ni se impune e că sfera religiei trebue micşorată, pentru a nu cădea în eroarea de a subscrie ca atitudine religioasă orice atitudine omenească faţă de o valoare oarecare. Religia poate fi redusă şi concepută pe plan logic numai în legătură cu valoarea „sfinţeniei" adică să priveşti lucrurile prin prisma eternităţii şi a transcendenţii. [1]) Religia poate sanctifica valorile profane de adevăr, frumos, bine, ridicându-le până la înălţimea realităţii supra-sensibile, [2]) fără a se confunda cu vreuna din ele.

2. *Invariabilitatea esenţială a religiei.* Se afirmă că religia ar prezenta un caracter de variabilitate dela individ la individ, din cauză că unii cred în frumos iar alţii în adevăr. Evident, concepută religia într'un sens atât de larg, orice variabilitate individuală poate fi pusă pe seama religiei. Nu se poate spune însă că unii cred în adevăr şi alţii în frumos, fiindcă şi adevărul şi frumosul sunt existente în orice minte individuală drept forme apriorice de valoare ale raţiunii şi preferinţa pentru una din ele nu constitue variabilitatea religiei. In toate timpurile religia în esenţa ei a fost invariabilă, având aceleaşi note caracteristice dela individ la individ. In

---

1) I. G. Savin, Fiinţa şi orig. relig, p. 38.
2) Idem p. 39.

totdeauna a fost un raport liber dintre om şi Divinitate. In manifestările acestui raport poate fi vorba de o variabilitate accidentală şi nu esenţială, gândindu-ne la condiţiile sociale în care se manifestă. Aceasta însă e altă faţă a problemei. Invariabilitatea esenţială a sentimentului religios este dovedită de studiile psihologice şi etnologice ale lui William James, Henry Delacroix, W. Windelband, Ernest Troeltsch şi Rudolf Otto. Sentimentul religios surprins în caracteristica lui esenţială se prezintă ca un sentiment unic şi organic legat de fiinţa omului, unitar şi totuşi complex, specific şi neamestecat cu alte sentimente, *este sentimentul stării de creatură faţă de Creator*, [1]) e sentimentul de nimicnicie ce-l simte creatura faţă de Creatorul său, ce-L recunoaşte a fi de altă natură şi esenţă, spiritual şi transcendent. „Acest sentiment creatural — zice Dl. Prof. I. G. Savin — e acel pe care primul om l-a trăit în toată măreţia lui cutremurătoare în chiar clipa creaţiei, când a stat în faţa Creatorului şi al cărui ecou şi amintire omenirea le-a dus cu sine de-alungul istoriei, până la noua lumină a graţiei sub care i s'a prezentat Dumnezeu—Răscumpărătorul. Acest sentiment creatural cuprinde în sine toate elementele care trebue să caracterizeze orice raportare religioasă a omului faţă de Dumnezeu [2]).

Rudolf Otto în lucrarea sa Le Sacré, analizând componenţa sentimentului religios, îi recunoaşte următoarele elemente:

1. Un element de *mister* care dă naştere la acea frică sacră, pavor sacer, care nu se poate confunda cu frica profană, timor, sentiment natural şi comun.

2. Un element de *majestate* ce formează nimbul Creatorului, care naşte partea de fascinaţie a sentimentului religios. Dacă elementul de teamă sfântă îndepărta oarecum creatura de Creator, elementul de majestate şi fascinaţie o atrage.

3. Un element de *transcendenţă absolută* faţă de nimicnicia creaturei, ce dă naştere sentimentului de adorare [3]).

---

1) Rudolf Otto Le Sacré p. 25 citat după Dl. Prof. Savin, Fiinţa şi orig. religiei.

2) I. G. Savin Creştinismul şi gândirea contemporană p. 80.

3) Rudolf Otto, Le sacré p. 30—67, citat după Dl. Prof. Savin Fiinţa şi orig. religiei p. 45—51.

Aceste elemente constituesc unitatea specifică a sentimentului religios prezente oriunde îl găsim manifestat. Dacă îl întâlnim exprimat atât de variat în diferite religii, se explică prin faptul predominării unui element. Când toate părţile componente ale sentimentului religios se găsesc exprimate în aceiaşi măsură, întâlnim religia monoteistă. Când însă se accentuiază elementul demoniac — de frică, sau dionisiac — de fascinaţie, se naşte politeismul sub diferitele lui forme [1]). „Cu toată diformarea lor însă, — zice Dl. Prof. I. G. Savin, — aceste elemente nu pot lipsi de acolo, unde în chip real avem de a face cu religia. Sentimentul religios apare ca o categorie specifică a sufletului omenesc şi deci nu poate lipsi din un suflet omenesc normal construit" [2]).

4. *Cultul vieţii nu constitue esenţa religiei.* Andrei afirmă că nota caracteristică a religiei subiective este tendinţa de a conserva şi idealiza viaţa. De aici definiţia religiei subiective ar fi „Cultul vieţii" iar isvorul acestei stări religioase subiective ar fi „conservarea şi perfecţionarea vieţii". Lucrul acesta se observă atât în cultul naturist din Australia lipsit de Divinitate, cât şi în celelalte religii inclusiv Creştinismul.

Acestei păreri se pot aduce următoarele obiecţiuni:

a) Cultul naturist din Australia nu-i cel mai vechi şi apoi ideia de Divinitate nu lipseşte din nici o religie, fie chiar cea mai simplă. Cele mai vechi triburi din Australia sunt socotite cele din sud est şi au o religie monoteistă. Divinitatea cunoscută de tribul Kurnai sub numele de Mungan Vgana, are putere, ştiinţă, bunătate, este orânduitorul şi legislatorul vieţii sociale [3]).

Cercetările etnologice ale lui P. W. Schmidt dovedesc netemeinicia părerei că ar exista la primirivi religii fără ideia de Dumnezeu [4]).

b. A defini religia subiectivă prin ideia de cult înseamnă a neglija specificul religios care este altăceva decât cultul.

Este acel sentiment al stării de creatură faţă de Creator, sentiment unic specific şi organic sufletului omenesc care se

---

1) I. G. Savin Fiinţa şi orig. rel. p. 52.
2) Idem p. 53.
3) Nédoncelle Apologétique p. 122.
4) P. W. Schmidt Origine et Evolution de la religion p. 85.

manifestă în exterior prin cult. Cultul ca exteriorizare a sentimentului religios intră în definiţia obiectivă şi nu subiectivă.

c) Dacă viaţa poate constitui obiectul religiei este o chestiune de discutat. Mai întâi conceputul de viaţă este un complex de vieţi : biologică, fizică, psihologică, utilitară, economică, morală şi religioasă. De care dintr'acestea este vorba? De nici una nu poate fi vorba afară de ultima, căci fiecare îşi are obiectul propriu şi valorile deosebite pe care caută să le realizeze. Viaţa religioasă însă este ceva specific ce depăşeşte cu mult pe celelalte. E coroana tuturor. Ea însă este reflexul unei realităţi transcendente pe care o numim Dumnezeu. E reflexul unei persoane creatoare şi proniatoare a tot ce există. Dacă unii primitivi adoră fenomenele naturii, apoi se datoreşte faptului că omul proectează în afară ideia de Dumnezeu pe care o are dela origine în fiinţa lui ca sentiment de nimicnicie al creaturei faţă de Creator. Viaţa poate fi sanctificată de religie, de obiectul ei Dumnezeu, dar ca să creeze religia este o imposibilitate, căci ideia de Dumnezeu are caracterul absolut, pe când viaţa e supusă contingenţei. Din inferior nu poate deriva superiorul. Definiţia religiei subiective „cult al vieţii" rămâne datoare cu răspunsul la întrebarea de unde are omul ideia de Divinitate şi categoria de „sfinţenie", ce sunt presupuse în actul religios anterioare oricărei vieţi de animal pe care ar adora-o. Dacă religia este în adevăr „cultul vieţii", cum se explică atunci marele număr de vieţi de animale care nu sunt adorate?.

Definiţia lui Andrei e cam forţată, pentru a putea exclude ideia de Divinitate din religia subiectivă înlocuindu-o arbitrar cu conceputul de viaţă. Când primitivul nu se atinge de tolemul său, o face nu din cauza ideei ce o are despre viaţa animalului totem, ci fiindcă socoate că sufletul strămoşului sau forţa mana, orenda, s'a întrupat în el. Deci respectul ce datoreşte sălbatecul vieţii totemului său, presupune anterior ideia unei alte forţe care se impune prin anumite caractere specifice.

d) Prin plasarea „cultului vieţii" în centrul religiei subiective, Andrei trece de partea concepţiei naturismului şi animismului ce caută să explice origina religiei. Ori ambele explicaţii se arată insuficiente prin faptul că înaintea oricăror

explicaţii animiste şi naturiste ale religiei, trebue să faci apel mai întăi la ideia de Divinitate, presupusă cu necesitate înainte de orice atitudine faţă de fenomenele naturii sau faţă de însufleţirea naturii.

B. **Obiecţiuni aduse religiei obiective.**

P. Andrei constată că toate religiile, începând cu totemismul, împart toate lucrurile în două categorii: sacre, ce nu pot fi atinse, interzise şi profane ce pot fi întrebuinţate de individ. Ambele sunt categorii profane care ar implica diferite credinţi şi rituri faţă de ele. Afară de aceasta, spre deosebire de religia subiectivă unde individul are un rol deosebit, în religia obiectivă socialul înlocueşte individualul. De aici scoate definiţia că religia obiectivă este „totalitatea credinţelor şi a riturilor referitoare la lucrurile sacre, care unesc pe oameni într'o comunitate numită biserică". Vom observa din capul locului că această definiţie pe de o parte nu este rezultatul unei experienţe, ci e mai mult un cadru aprioric în care sunt silite faptele sociale să se încadreze [1]) şi pe de altă parte nu aparţine lui Andrei, ci sociologului francez Emil Durkheim. In adevăr sociologul Durkheim defineşte religia „un sistem solidar de credinţi şi practici relative la lucrurile sacre, adică separate, interzise, credinţi şi practici cari unesc în o aceiaşi comunitate morală numită biserică, pe toţi acei care aderă la ele" [2]). Amândoi subliniază elementul social comunitatea, biserica şi esenţa religiei sacrul care înlocueşte ideia de Divinitate şi care n'ar fi un element atât de esenţial, întrucât ar fi religii atee cum sunt Budismul şi Jainismul. Poate că definiţia lui Andrei e mai slabă prin faptul eliminării cuvântului „solidar" şi înlocuirea lui cu cuvântul „totalitate". Cuvântul solidar arată coeziunea ce există între credinţi şi practici pe când totalitatea implică şi posibilitatea de a fi disparate. Ambele definiţii fiind identice, obiecţiunile aduse lui Durkheim sunt valabile şi pentru Andrei.

1. *Construirea arbitrară a definiţiei.* A. Loisy obiectează definiţiei lui Durkheim că ideia de sacru este construită expre şi afirmată arbitrar pentru a se lipsi de zei şi spirite şi de orice metafizică religioasă.

---

1) E. Sullerot, Le problème de la vie p. 251.
2) E. Durkheim Les formes élémentaires de la vie religieuse p. 65.

2. *Sacrul şi profanul nu sunt entităţi esenţiale.* Ideia de sacru şi profan concepute esenţial diferite în sistemul lui Durkheim, în avantajul construcţiei sistemului său, în realitate sunt calităţi ale lucrurilor. Nu sunt entităţi substanţiale, ci „calităţi variabile în manifestările şi intensitatea lor.“ Pentru religii sacrul şi profanul sunt în raport de coordonare cu o singură economie a universului. „Lucrurile sacre — zice Loisy — ar fi profane fără calitatea care le face ceeace sunt ele şi prin urmare sacrul nu este o lume aparte. Preotul este persoană sacră însă mai întăi persoană şi ca atare aparţine societăţii umane. Numai prin calitatea sa el aparţine religiei. Sacrul este o modalitate a lucrurilor religioase, a unor lucruri religioase, însă el nu este religia şi nu atinge fondul. Rugăciunea individuală, interioară este lucru religios, este ea lucru sacru, interzis, separat? Aceste epitete n'ar avea aici nici un sens. Il au ele mai mult aplicate la concepţia religioasă a profeţilor, a Evangheliei, care totuş sunt religiunea? Il au ele în raport cu principiile constitutive ale Budismului? Ele n'au adevărata aplicare decât în manifestările exterioare ale religiei şi mai ales pentru treptele inferioare ale evoluţiei religioase“ [1]).

Pe lângă obiecţiunile lui Loisy aduse definiţiei lui Durkheim mai putem adăuga şi altele din punct de vedere logic.

3. *Definiţia elimină ideia de Divinitate care e esenţialul şi diferenţa specifică.* Logica cere la formarea unei definiţii să se enumere din conţinutul ideei de definit numai esenţialul. Ce-i esenţa unui lucru? se întreabă logica aristotelică. „E ansamblul caracterelor intime care persistă în mediul schimbărei relaţiunilor şi modificărilor accidentale, este prin urmare ceeace fiinţa posedă în ea însăşi, ceeace nu poate înceta de a-i aparţine fără ca ea să înceteze imediat de a exista“ [2]). Ceeace aparţine ca esenţă religiei este ideia de Divinitate; a o elimina din definiţie înseamnă „încetarea imediată de a exista“ a sentimentului religios. Ideia de sacru nu-i esenţialul definiţiei religiei, fiindcă sunt diferite asociaţii particulare care au interdicţii ce nu pot fi atinse fără a atrage excluderea din co-

---

1) Revue d'Histoire et de Litérature religieuse 1913 p. 47, 48 citat de Nédoncelle p. 108.

2) A. Cuvillier — Manuel de Philosophie — Appendices p. 58.

munitate. Apoi obligativitatea de a nu atinge sacrul nu poate proveni din societate care nu are prin sine dreptul de alegifera. Exercitarea acestui drept îi vine din faptul existenţei unui Creator care i-a impus scopuri de realizat. Acest Creator — Divinitatea — este presupus oricând societatea impune anumite interdicţii.

Durkheim spune că „un tot nu poate fi definit decât în raport cu părţile care îl formează“ [1]). A defini religia fără ideia de Divinitate, înseamnă pe de o parte a contrazice principiul acesta al lui Durkheim şi pe de altă parte logica definiţiei care cere o diferenţă specifică şi care nu-i decât Divinitatea. Acum e explicabilă definiţia lui Andrei. El e tributar concepţiei lui Durkheim, iar acesta a interpretat greşit datele etnologice ale lui Frazer, care în cele din urmă a recunoscut că materialul lui etnologic a fost interpretat greşit de sociologul francez.

4. *Logica cere unei definiţii să satisfacă intre alte condiţii şi una de validitate.* Această condiţie e satisfăcută când definiţia convine „întregului definit şi singurului definit“. Definiţia religiei obiective dată de Andrei nu convine întregului definit din cauza întroducerii ideei de biserică, idee de apariţie mai nouă faţă de religiile primitive. Drept este că această idee ca şi la Durkheim, separă religia de magie, dar cu toate acestea definiţia rămâne inaplicabilă religiilor primitive care nu au noţiunea de biserică. Aceiaşi definiţie pe drept poate fi considerată neexactă şi pentru faptul că nu se poate aplica numai „singurului definit“ — religia — ci şi la alte comunităţi ca diferite asociaţii profesionale sau societăţi secrete, care nu se pot confunda cu religia şi care au o totalitate de credinţi şi practici cu privire la lucrurile interzise. Numai păstrând ideia de Divinitate în definiţie, se pot elimina toate posibilităţile de aplicare a definiţiei religiei la societăţile areligioase.

V. CONSIDERAŢII CRITICE ASUPRA ORIGINII RELIGIEI

Andrei crede ca şi Durkheim că religia cea mai primitivă este totemismul, pe care îl găsim cel dintăi la clanul Arunta

---

1) E. Durkheim Les formes... op, cit p. 49.

din N. V. Australiei, întrucât nu conţine ideia de Divinitate, iar organizaţia societăţei e clanul nediferenţiat.

1. *Triburile australiene nu sunt cele mai vechi.* Clanul Arunta nu mai este socotit de etnologia nouă drept cel mai vechi, ci cel mai nou. Etnologul P. W. Schmidt după noi cercetări asupra triburilor australiene găseşte că s'au succedat în Australia 6 straturi culturale succesive. Al şaselea strat ar fi tribul Arunta. Cele mai vechi populaţii din Australia sunt cele din sud-est care nu cunosc totemismul şi dacă îl au unele, el a fost primit mai târziu şi nu în întregime. Aceste triburi din sud est au idee de o Fiinţă supremă care e independentă de Totemism [1]).

Etnologul Dr. Verneau e de părere că Australienii nu reprezintă tipul pur al umanităţii primitive. Etnologul M. Paul Privat Deschanel crede că Australienii au fost odinioară mai civilizaţi.

G. Montandon conchide că anterior ciclului tomemic a fost un ciclu primitiv monoteist şi lipsind totemismul [2]). Fiind vorba de vechimea populaţiilor primitive şi de felul cum trăesc viaţa religioasă, etnologul P. W. Schmidt a dovedit că în locul întăi trebuesc puse triburile prigmee şi pigmoide din N. Oceaniei, Asia meridională şi Africa centrală. Acestea au o civilizaţie foarte redusă cunoscând focul şi ducând viaţă nomadă. Organizaţia socială e simplă. Familia e monogamă. Mai multe familii alcătuesc un grup fără şef special. Tribul e o unitate morală şi teritorială fiind condus de reuniunea şefilor de familie. Nu cunosc exogamia. Viaţa religioasă se caracterizează prin ideia de o Fiinţă supremă creatoare şi proniatoare căreia i se fac rugăciuni şi i se aduc sacrificiu pârga rodului. Magia este aproape absentă. Nu cunosc totemismul [3]). Schmidt identifică totemismul tocmai în al doilea tip cultural cel australian. In acest stadiu monogamia slăbeşte. Apare totemismul sexual când fiecare sex îşi are totemul respectiv.

In privinţa vieţii religioase magia şi animismul progresează. Prin urmare nu mai există azi motive de a susţine că

---

1) P. W. Schmidt Origine et évolution de la religion p. 155—156 citat de Nédoncelle p. 111.

2) Nédoncelle, Apologétique p. 111.

3) *I*, G. Savin, Fiinţa şi origina religiei p. 178—179.

triburile din Australia centrală şi N. V. sunt cele mai vechi şi deci ele ne-ar putea da religia cea mai primitivă, ci trebuesc îndreptate privirile către alte triburi — cele pigmee şi pigmoide — dar la acestea totemismul nu există. Atunci concludem că totemismul nu este cea mai primitivă formă de religie.

2. *Urme religioase alături de totemism.*

Afirmaţia că totemismul este prima formă de religie primitivă fiindcă nu conţine ideia de Divinitate, este desminţită de fapte. Chiar Durkheim recunoaşte implicit existenţa credinţei religioase atunci când concomitent cu totemismul admite la primitivi existenţa unei forţe impersonale, invizibile, simbolizată de totem şi sub diferite nume ca mana, orenda, wacan. Dar în afară de această forţă triburile Australiei concep o Divinitate creatoare „părinte al tuturor oamenilor" [1]). Durkheim recunoaşte că triburile australiene cred în existenţa unei divinităţi tribale concepută sub diferite nume ca **Bunjil** sau **Punjil**, **Daramulun** şi **Baimé.** Chiar tribul Arunta are ideia de Dumnezeu ca fiinţă nemuritoare, eternă, creatoare şi proniatoare [2]). Alături de totemism ca organizaţie socială au coexistat şi se poate afirma cu certitudine că au preexistat credinţi şi practici religioase cari s'au contopit cu timpul cu totemismul dându-i înfăţişare religioasă. Numai existând credinţa în Divinitatea transcendentă şi creatoare s'a putut forma ideia de sacru care e pusă ca ideecentrală de Andrei şi Durkheim în definiţia obiectivă a religiei.

3. *Totemismul instituţie socială şi nu religioasă.*

Dacă nu trebue socotit totemismul drept o instituţie religioasă, ci una pur socială, ne-o pot spune cercetările cele mai vechi şi cele mai noi. Andrei în afirmaţia că totemismul e religie, se sprijină pe autoritatea lui Durkheim, iar acesta a interpretat eronat rezultatul cercetărilor lui Frazer. Acesta din urmă surprins de felul cum i-a fost interpretat întreg materialul etnologic, declară: „Dacă religia implică cum pare, la cel ce o practică, mărturisirea că obiectul cultului său îi este superior, atunci, propriu vorbind, este imposibil de a vedea în purul totemism o religie, pentrucă omul priveşte totemul

1) I. G. Savin Fiinţa şi orig. rel. p. 172.
2) Idem p, 173.

său ca pe egalul şi amicul său, nicidecum ca superiorul său, cu atât mai puţin ca un zeu... Este deci o eroare de a vorbi de totenism ca de o religie. Cum eu am căzut în această eroare, când am scris prima dată despre acest subiect şi cum mă tem ca exemplul meu să fi putut antrena pe alţii ca mine în aceiaşi greşală, datoria îmi incumbă de a mărturisi dispreţul meu şi de a feri pe cititori de a o reproduce" [1]).

Nu mult după aceasta urmează altă mărturisire a lui Frazer: „Sunt vinovat — zice el — de a fi târît pe profesorul Durkheim în urma mea, în afară de calea bună" [2]). Chiar etnologii mai noi nu mai cred că totemismul ar fi o religie; ci mai curând un sistem de organizaţie socială alcătuit din clanuri şi fratrii (grupe de clanuri) grupate în jurul emblemelor totemice, căutând a lua femei în căsătorie în afară de clan (exogamie).

La congresul internaţional de religii ţinut în 1908 la Oxford, Toutain vizând pe Salomon Reinach ce prezida congresul, a criticat aspru concepţia că „totemismul ar fi un sistem social şi religios" la care Reinach a răspuns că totemismul ar fi o idee fixă, şi o idee fixă destul de înţepenită [3]).

Pentru Bergson totemismul este instituţie socială şi nu religioasă, născută din necesitatea biologică de a asigura perpetuarea speciei prin prohibirea căsătoriilor între cei de acelaş sânge, desemnând diferitele clanuri ale tribului prin reprezentări de animale diferite [4]).

Totemismul prin urmare se prezintă la origina lui numai ca instituţie socială, care cu timpul şi-a putut adăuga elemente religioase existente deja sau prin evoluarea către instituţiile religioase preexistente. El nu foloseşte ideia de Divinitate şi adorarea, elemente constitutive are religiei şi pentru care nu poate constitui religia [5]).

4. *Răspândirea parţială pe glob a totemismului.* Prin faptul

---

1) Frazer, Totemism and exogamy tom. IV p, 5, 76, 81 citat Nédoncelle Apologétique p. 112.

2) Frazer, Les origines de la famille et du clan. Paris 1922 p. 13—14 citat de Nédoncelle op. cit. p. 112.

3) Nédoncelle p. 112 op. cit.

4) H. Bergson, Les deux sources de la morale et de la religion p. 193-197.

5) I. G. Savin, Fiinţa şi orig. rel. p. 169.

că totemismul este numai instituţie socială şi nu religioasă, se explică de ce nu se găsesc urme de totemism în religiile considerate cele mai evoluate şi nici la toate popoarele. Iar dacă ar fi religia primară a omenirii, ar fi trebuit să fie întâlnit pretutindeni pe glob şi să fi precedat fiecare religie mai evoluată.

In epoca preistorică nu se găsesc urme de totemism [1]), iar la cei mai mulţi dintre primitivii de azi, cum dovedeşte P. W. Schmidt, nu poate fi vorba de totemism şi de instituţiile anexate lui. Graebner, Frazer şi Van Gennep sunt de acord că totemismul n'a fost adoptat de Indo-Europeni, Hamito-Semiţi şi Uralo-Altaici [2]). Silinţa lui Roberson Smith şi Salomon Reinach de a universaliza totemismul pe tot globul, a fost spulberată de Frazer care constată că totemismul nu aparţine rasei galbene sau albe, cu puţine excepţii.

5. *Imposibilitatea de a pune origina religiei în totemism.* Consideraţiile critice cu privire la origina religiei au stabilit cred suficient că tribul Arunta din Australia, a cărui religie e considerată ca primară, nu-i cel mai primitiv. Că totemismul, chiar la acest trib şi oriunde e întâlnit, conveţueşte cu elementele religioase. Că fiind instituţie pur socială şi neputând fi extins pe tot globul pământesc, pe drept cuvânt se poate conclude în imposibilitatea de a-l considera origina religiei. Chiar dacă totemismul ar fi considerat unit cu clanul, deşi în realitate sunt separate, tot nu poate fi considerat ca isvorul religiei. De fapt numai Durkheim îl consideră religie primară, pe când ceilalţi etnologi îi contestă primitivitatea [3]).

6. *Nevalabilitatea arborelui genealogic al religiilor.* Dacă totemismul nu poate fi considerat religie primară a omenirii, urmează că se prăbuşeşte întreaga construcţie a arborelui genealogic al lui Andrei, după care religia ar fi evoluat dela totemismul ateist la baza căruia se găseşte societatea şi ar sfârşi cu Crestinismul, unde societatea a devenit Divinitate absolută.

In adevăr, Divinitatea nu a putut apărea în al treilea

---

1) I. G. Savin, Fiinţa şi orig. p. 162.
2) Idem p. 162.
3) Idem p. 176.

stadiu de evoluţie cum susţine Andrei, căci după cum am arătat, Divinitatea trebue presupusă înaintea oricărei religii şi din a cărei atotputernicii a derivat ideia de sacru pe care unii sociologi o consideră de izvor social. Cât priveşte de afirmaţia: Creştinismul apare într'un moment al evoluţiei şi se poate explica apariţia lui pe cale naturală social evolutivă, nu sunt de părere toţi cercetătorii. Pentru P. W. Schmidt şi W. Kop pers Creştinismul nu poate fi integrat în lanţul evoluţiei. „Cazul Creştinismului este aparte. El nu-i nici simpla punere în valoare a forţelor culturale anterioare (chiar evreeşti) nici pura şi radicala lor repudiere. Pare a-şi avea punctul său de sprijin oarecare parte în afară de curentele culturale. El pătrunde în sânul evoluţiei culturale cu forţe noi, care nu sunt de ordin material, ci constă în idei şi energii“ [1]).

Creştinismul nu-şi are origina în evoluţia socială; el e în afară de curentele culturale şi pătrunde în sânul evoluţiei, fiindcă isvorul lui e în afară de ea, e în „revelaţia supranaturală“. E adevărat că vom găsi în Creştinism idei ce provin din revelaţia naturală, dar explicaţia lui integrală nu-i dată decât dacă admiţi revelaţia supranaturală. Cine ar fi putut spune ceva despre Tatăl decât numai Fiul său care s'a pogorât între noi? Cine ar fi putut descoperi cu mintea că „Trei sunt cari mărturisesc în cer Tatăl, Fiul şi Sf. Duh şi aceştia trei una sunt“?. Cine ar fi descoperit că Domnul Hristos este Fiul lui Dumnezeu, unul născut care din Tatăl s'a născut mai înainte de toţi vecii etc.? Numai revelaţia supranaturală explică marea mulţime a adevărurilor creştine şi prin aceasta Creştinismul însuşi, care pătrunzând în evoluţie şi nu devenind în ea, o transformă către idealurile cele mai înalte, pe care omenirea lăsată la puterile ei, nu le-ar fi putut descoperi.

Dacă pe Andrei nu-l interesează existenţa sau neexistenţa lui Iisus, apare contradictoriu faptul de a afirma că Iisus a existat numai în sufletul celor ce L'au creat din cauza mentalităţii vremei. Chestiunea istoricităţii lui Iisus e pusă în discuţie chiar depe timpul Mântuitorului, iar în vremurile mai noi Bruno Bauer afirmă că nu Hristos a creat Creştinismul,

---

1) P. W. Schmidt-W. Koppers Völker und Kulturen I p. 530 citat, Nédoncelle op. cit. p. 182.

ci Creştinismul L-a creat pe Hristos [1]). Kalthof tăgăduește existența lui Iisus pentru motivul că masele suferinde ar fi creat Creştinismul. Despre existența lui Iisus însă sunt dovezi istorice evidente, care înlătură îndoelile cu privire la această chestiune. Există isvoare creştine şi necreştine, care dovedesc existența istorică a persoanei Mântuitorului. Dintre isvoarele necreştine: Evreul Iosif Flaviu (37 sau 38—101 d. Hs.) în Antichităţi iudaice cartea XVIII cap. III v. 3, par. 63-64 vorbeşte de apariţia lui Iisus, om înţelept, Mesia, care avea ucenici, a făcut minuni, a pătimit, a înviat şi că a întemeiat secta creştinilor [2]). El vorbeşte mai mult de Iisus ca om. Părţile despre Iisus ca Dumnezeu sunt socotite ca interpolate [3]).

Tot Iosif Flaviu pomeneşte despre Mântuitorul în legătură cu moartea lui Iacob cel Mic, fratele Domnului. (Cap. XX) [4]).

Un alt isvor evreu care dovedeşte indirect existența lui Iisus este Talmudul, a cărui alcătuire incepe de pe timpul Mântuitorului. Faptul că se caută a se falşifica persoana Mântuitorului şi a se aduce insulte Maicii Domnului, ne dovedeşte tocmai indirect că Hristos a existat [5]).

Dar nu numai scrierile iudaice vorbesc de existența Mântuitorul lui, ci vom găsi pasagii doveditoare şi în scrierile romane. In scrisoarea lui Pliniu cel tânăr Consul al Bitiniei şi Pontului trimisă Impăratului Traian, se vorbeşte despre adunările creştine şi despre Hs. socotit ca Dumnezeu [6]). Analele lui Tacit scrise între anii 115—117 în cartea XX cap. 44 vorbesc despre un Christus care a fost executat de Ponţiu Pilat în timpul domniei lui Tiberiu [7]).

Istoricul roman Suetoniu (70—140 d. Hs.) întăreşte afirmaţiile lui Tacit vorbind şi el de expulzarea evreilor din Roma de către Claudiu „cari sub impulsiunea lui Christos, au deve-

---

1) I. G. Savin, Curs despre Istoricitatea lui Iisus, p. 3.
2) Idem p. 10—11.
3) Idem
4) Idem p. 11.
5) I. G. Savin, Curs despre Istoricitatea lui Iisus p. 14—15.
6) Idem
7) Idem p. 16.

nit o cauză permanentă a desordinelor“ [1]). Deci toate documentele iudaice şi romane confirmă nu numai existenţa lui Iisus ca persoană reală, dar că şi Creştinismul a fost întemeiat de El. In sprijinul acestei idei putem aduce şi mărturia Sf. Evangheliı, a Epistolelor şi a scrierilor Sf. Părinţi, cari nu ar putea fi înlăturate sub nici un motiv atunci când vorbeşti de istoricitatea lui Iisus, după cum nu ai putea înlătura documentele româneşti, preferind altele streine, atunci când ai scrie Istoria Românilor.

7. *Misticismul nu explică permanenţa religiei.* Creştinismul şi toate celelalte religii — zice Andrei — şi-au cristalizat evenimentele în dogme pe care tradiţia le păstrează, iar misticismul — starea de extaz în care raţiunea dispare iar simţurile amorţesc — face să trăiască religia. Mai întâi vom observa că există un misticism fals şi unul specific religios. Dar chiar acesta din urmă nu poate explica permanenta existenţă a religiei. De existenţa şi permanenţa religiei nu se poate vorbi decât numai atunci când, admiţând existenţa unei Divinităţi ca realitate pozitivă, recunoşti implicit şi posibilitatea ei de cunoaştere raţională. Soarta religiei e legată numai de posibilitatea de a o cunoaşte, ori cunoaşterea se face numai de raţiune şi cu mijloace logice. Pe trei căi ne putem apropia de Divinitate:

1. Pe cale naturală, cu mijloacele raţiunii, prin intermediul universului, pe calea cauzalităţii sau pornind dela interiorul sufletului omenesc, după principiul contradicţiei, putem ajunge pe cale abstractă la cunoaştea lui Dumnezeu. Cum aceste principii există aprioric în sufletul omenesc, urmează că religia nu poate dispărea, ci e menţinută şi alimentată de acestea prin necesitatea irezistibilă a sufletului omenesc de a găsi raporturi cu o Fiinţă supra-individuală, personală, transcendentă şi absolută, în care cugetarea să-şi găsească ultima şi deplina satisfacţie.

2. O a doua cale de cunoaştere a lui Dumnezeu e cea supra-naturală în care Dumnezeu intervine prin harul Său şi se desvălue oamenilor atât cât e necesar pentru mântuire „ca taina cea din veac ascunsă şi de îngeri neştiută“.

---

1) I. G. Savin. Curs despre Istoricitatea lui Iisus p. 19.

3. Şi a treia cale — via mistica — în care sufletele mai curate se unesc cu Divinitatea pentru a da „o descriere mai concretă şi mai vie Divinităţii şi realităţilor spirituale" [1]).

Calea mistică nu-i o cunoaştere a Divinităţii care se face numai pe cale raţională, ci e o stare mai mult de trăire [2]), iar această trăire are nevoe de controlul Bisericii şi a se vedea dacă această experienţă este dela Dumnezeu şi nu dela diavolul. Deaceia Sf. Antonie (sfârşitul veac. III) povăţuia pe asceţi să fie cu toată luarea aminte ca pregătirile lor excesive să nu fie cumva o ispită venită dela diavol. Experienţa mistică nu poate explica permanenţa religiei, prin faptul că ea fiind o stare de trăire personală şi nefiind comună oamenilor, ci numai mărginită la câteva exemplare. Se pune întrebarea: Ce fac ceilalţi oameni cărora nu le este dat a se apropia şi uni cu Fiinţa divină în actul mistic? Sunt lipsiţi de religie? A încetat vreodată religia de a exista fiindcă numai unui Pavel i-a fost dat să se ridice până la al 3-lea cer şi câtorva mistici? Ştiinţa se opune acestei păreri. Religia n'a încetat de a exista niciodată şi aceasta se datoreşte impulsului continuu ce-l dă raţiunea pentru căutarea unui Creator pe de o parte, iar pe de alta, prezenţei sentimentului religios specific şi originar fiecărui om. De fapt cel mai mic rudiment de viaţă religioasă îl surprindem în istoria omenirii numai când întâlnim raţiunea. Aşa se explică lipsa religiei la animale şi prezenţa ei la om. „Elementul religios e croit din realitate şi adevăr — zicea Păr. Prof. V. Iordăchescu la Cursul de Morală — şi acesta se pretează la instrumentul de cunoaştere care-i raţiunea. In fenomenul religios observăm două plane de viaţă: unul al credinţii şi altul al raţiunei, criticii, al minţii". Numai datorită credinţii şi raţiunei se menţine trează ideia religioasă.

8. *Imposibilitatea societăţii de a crea religia.* La această obiecţiune Andrei ar răspunde că numai datorită societăţii fiinţează religia. Dovadă este faptul că religia porneşte dela o societate fără să aibă ideia de Dumnezeu (totemismul) şi sfârşeşte cu Divinitatea, care nu-i în realitate decât tot societatea cugetată simbolic. Dacă în religie se crede că există un raport

---

1) Nédoncelle, Apologet ique p. 57.

2) I. G. Savin, Apologetica vol. 2 Existenţa lui Dumnezeu p. 24.

dintre om şi Absolut, este o pură iluzie, căci societatea fiind un raport între indivizi, numai relaţiile interindividuale dau impresia de ceva absolut.

Cum vedem, Andrei detronează Divinitatea din scaunul Majestăţei Ei şi o înlocueşte cu societatea, iar cu nimbul atributelor divine, îşi încununează noua zeitate. Societatea capătă astfel atributele de transcendenţă, autoritatea supremă, fiinţă spirituală, absolută şi creatoare a bunurilor vieţii. Dumnezeu şi societatea sunt una. E cel mai naiv panteism. Acelaş lucru l-a făcut şi Durkheim care nu vede în Divinitate o existenţă reală, ci societatea transfigurată şi gândită simbolic [1]).

Câtă valabilitate se acordă de sociologi ipotezei divinizării societăţii, se vede în faptul că chiar unii dintre sociologii şcoalei lui Durkheim au semnalat absurditatea acestei păreri. M. Davy în Des Clans aux Empirs, vorbind de eroarea sociologică de a identifica sacrul cu socialul, remarcă pericolul „de a duce la apoteoza, la divinizarea societăţii, de a stabili ca Dumnezeu este Clanul şi că singur clanul este Dumnezeu. Acest postulat a fost reproşat foarte mult lui Durkheim. Se vede cât interes este de a disocia de un astfel de postulat explicaţia religioasă şi totemică a originilor sociale“ [2]).

Dar necesitatea de a separa Divinitatea de societate mai apare şi din alte motive. Societatea se reduce după Andrei la relaţii dintre indivizi. Ori aceştia în esenţă sunt fiinţe omogene care nu-şi au cauza în sine. Niciodată în ştiinţă nu vom găsi un compus nou produs din combinarea unor elemente omogene, ci numai eterogene. Oricâte molecule de hidrogen ai aduna tot hidrogen rămâne. Numai dacă hidrogenul l-ai combina cu oxigenul dă apa. Tot aşa societatea fiind compusă din indivizi esenţial aceiaşi, conştiinţa colectivă ce rezultă nu poate conţine nimic decât ceeace există şi în indivizii care o compun. Din simpla juxtapunere a indivizilor nu poate rezulta nici o impresie de absolut, indivizii luaţi izolat sau în colectivitate sunt fiinţi ce caută unirea cu Absolutul pe care îl situiază în afară de ei. Dacă indivizii nu sunt în sine Abso-

---

1) E. Durkheim, Détermination du faitmoral. In Bulletin de la Soc. française de Philos. p. 128—129.

2) M. Davy, Des Clans aux Empirs p. 61-62.

lutul, ci datorită exercitării funcţiunilor sufleteşti îl caută deasupra lor, nici conştiinţa socială privită în sine nu va avea Absolutul, ci-l va situa şi ea deasupra ei. In adevăr societatea fiind relaţie între indivizi, este ceva care nu-şi are cauza în sine.

Pentru a explica societatea, trebue să apelezi după Andrei la această relaţie de indivizi, la o cauză exterioară ei. Cum poţi atunci să identifici societatea cu Absolutul, când aceasta pentru a-şi justifica existenţa în faţa raţiunii are nevoe de o cauză explicativă. Din faptul că societatea în fixarea datoriilor faţă de indivizi nu se impune cu necesitate, nu obligă direct în conştiinţă, ci are nevoe de a se justifica în numele cui legiferează, urmează că nu poate fi considerată ca absolut, ci numai pur şi simplu contingentă.

Contingenţa societăţii e simţită de orice om, dela primitiv până la cel mai civilizat. Cercetările făcute de Quatrefages, A. Le Roy şi P. W. Schmidt au stabilit că la cei mai primitivi oameni, Pigmeii, populaţia din Centrul Africei, Insulele Andaman şi regiunile muntoase dln Filipine, nu poate fi aplicată teoria sociologică a Fiinţii supreme după care Divinitatea ar fi o „proecţie cerească a şefului pământesc a tribului", întrucât Pigmeii au numai şefi de familie, iar conducerea tribului o au mai mulţi şefi de familie [1]). Pentru aceşti primitivi Fiinţa supremă este mai presus de clanul sau tribul care îl compun. Bantuşii din Africa Centrală au ideia unui Dumnezeu suprem distinct de umanitate. In religiile mitologice Divinitatea depăşeşte omul prin puterea sa [2]).

Dacă omul primitiv sesizează în conştiinţa sa religioasă raportul dintre el şi o putere superioară lui pe care nu o identifică cu clanul său, cu tribul, cu atât mai mult civilizatul nu simte satisfăcută „trebuinţa religioasă" decât atunci când se adresează lui Dumnezou conceput deasupra omului şi oricărei societăţi.

Cât este de falsă această teorie se vede şi din faptul că e greu de presupus că „dela Aristot la Plotin, dela Augustin la Toma, dela Luther la Bossuet, la Descartes şi la Kant, marii gânditori ai omenirii să fi adorat societatea fără a se îndoi de ea" [3]).

---

1) Nédoncelle, op. cit. p. 24.
2) Nédoncelle, op. cit. p. 24—25.
3) Louis Sullerot, op. cit. p. 255.

VI. CONCLUZII

Societatea, existenţă contingentă, nu poate crea absolutul religios prin simpla hipostaziere a conştiinţii colective sau de juxtapunere a conştiinţelor individuale. S'ar contrazice legea cauzalităţii după care efectul ar cuprinde mai mult decât cauza. Dacă efectul ar fi mai mare decât cauza, plusul din efect ar fi fără cauză, iar neantul ar crea existenţa. Sociologia trebue să ţină seama de experienţa umană atunci când îşi formulează legile. Experienţa religioasă a tuturor oamenilor dovedeşte însă că religia este numai atunci când se stabileşte un raport cu Divinitatea şi nu cu societatea. Pentru omul credincios reducerea faptului religios la societate, înseamnă pur şi simplu o iluzie. Dacă în adevăr societatea ar fi origina religiei, „dacă este adevărat — zice Paul Bureau — că Dumnezeul pe care noi îl adorăm nu este decât societatea, s'a sfârşit cu riturile, cu cultul, cu credinţele şi dogmele, cu disciplina şi dragostea“ [1]).

Origina Divinităţii nu trebue căutată în societate, ci în afară de ea, fiindcă ea e cerută cu necesitate înaintea oricărei societăţi. Etnologia şi psihologia bine informate ne descopăr la primitivii de azi, care prin civilizaţia lor rudimentară se apropie de omul preistoriei, credinţa în o Fiinţă supremă care nu se identifică cu societatea. Explicaţia evoluţionistă a religiei se isbeşte de constatarea etnologilor că cu cât scobori pe scara religiilcr primitive, cu atât se întâlneşte o religie mai simplă în adevăr, dar care conţine toate elementele religiei şi se ajunge la un monoteism primordial despre care se vorbeşte la toate popoarele. La acest monoteism nu s'a putut ajunge prin evoluţie, căci „este imposibil — zice Louis Sullerot — de a regăsi în istorie un singur caz de monoteism ieşit din politeism. Popoarele s'au ridicat până la monoteismul pur nu prin progresul raţiunii, ci sub influenţa misionarilor evrei, creştini, sau mahomedani. Din contra este constatat faptul multiplicării zeilor. Politeismul deci poate fi o corupţie a monoteismului“ [2]).

---

1) Paul Bureau. Introduction à la méthode sociologique p. 271 citat de Nédoncelle, p. 112.

2) L. Sullerot, op. cit. p. 256.

Chiar când se face apel la totemism, ca religie primară, nu se poate dovedi origina socială a religiei. Din discuțiile etnologilor asupra totemismului rezultă că el nu-i o religie, ci o formă de organizare socială, care nu-i nici universal ca religia și nici primitiv. Totemismului ca formă de organizare socială i s'au adăugat elemente religioase care au preexistat acestuia. Cheia de deslegare a problemei ființii și originii religiei trebue deci căutată în afară de socilogie. Intrucât religia își are ca obiect realități transcendente, deslegarea problemei pusă de Andrei, ne-o poate oferi filosofia critică a valorilor și Metafizica, în atribuția cărora intră justificarea existenței lui Dumnezeu ca obiect al religiei.

BÉRENGER DE TOURS
ȘI CONTROVERSA EUHARISTICĂ DIN SEC. AL XI-LEA

CAPITOLUL I

CONSIDERĂȚIUNI GENERALE ASUPRA LUI BERENGER ȘI A CONTROVERSEI SALE

A. CADRUL ISTORIC. — B. DIFICULTĂȚI. — C. AUTORI ȘI EDIȚII.

Controversa al cărui suflet este Bérenger din Tours [1]), arhidiacon de Angers, se plasează ca timp în jurul anului 1050, adică atunci când Biserica creștină trecea sau mai exact, se apropia de criza gravă și dureroasă, de ruptura din mijlocul secolului al XI-lea.

Intradevăr către 1047, Bérenger va emite și susține „public“ [2]), o serie de teorii euharistice care-l vor face să intre, mai întâi, în discuție și chiar în conflict în cele din urmă, cu prietenii și colegii săi de școală și profesorat.

Autoritatea bisericească, va fi sesizată și ea și nu va întârzia să intervină prin Leon al IX-lea și ceilalți papi ce îl succed, cât și prin numeroasele personalități bisericești ale Catolicismului, dar mai ales ale Franței contemporane.

1) Calitatea pe care a avut-o acolo, este după text ele vechi aceia de „Ecolâtre", adică profesor la școala teologică de pe lângă catedrala orașului Tours. Ceva mai târziu, acest titlu, va dezigna pe inspectorul bisericesc al școalelor unei dioceze.

2) Vezi D. T. C., Art. Bérenger de Tours, col. 722.

Controversa va turbura Franţa, Italia şi aproape întregul Occident [1]) creştin fără întrerupere, timp de aproxumativ treizeci de ani şi ea va avea efecte binefăcătoare, asupra progresului teologiei creştine în general.

Bérenger de Tours, nu este cunoscut prea mult în ţara noastră; a-şi putea spune chiar deloc; pentrucă la noi nu au avut loc nici un fel de discuţiuni mai îndenlungate în ceiace priveşte Sf. Euharistie, taina centrală a creştinismului şi înţelegerea ei.

O monografie asupra lui Bérenger nu s'a făcut încă nici măcar în ţara şi în care el a trăit şi şi-a propovăduit ideile. Acest rol, revine în primul rând istoricilor care, au rolul scafandrilor ce se trudesc să aducă la suprafaţă comorile ce zac în fundul şi în intunericul mărilor şi oceanelor. Prin aceasta ei furnizează dogmaticei etapele principale şi istorice prin care o idee revelată, în stadiu de implicită sau explicită, mediată sau imediată îşi urmează în mod firesc cursul ei, până ajunge să fie definitiv lămurită în ochii mulţimei, de autoritatea învăţătoare a Bisericii şi ratificată de sinoadele Ei. Acest proces evolutiv al expresiunii dogmelor, revine mai ales celor ce se ccupă de istoria acestor dogme, dar nu mai puţin şi istoriei bisericeşti care, poate fi socotită pe drept cuvânt şi ca o ştiinţă auxiliară a dogmaticii, aceasta fiind centrul tuturor ştiinţelor teologice.

De aici, provine interesul pe care îl prezintă studierea autorului nostru.

Cercetătorul, ce eventual şi-ar îndrepta gândul spre aprofundarea şi prezentarea lui Bérenger din Tours, va avea de îmtâmpinat o serie de dificultăţi, nu chiar dintre cele mai neînsemnate.

Astfel, preocupările de natură confesională, ale tuturor istoricilor bisericeşti, cât şi ale teologilor, atât romano-catolici cât şi protestanţi, care l-au tratat fiecare în senzul lor, au maltratat întrucâtva personalitatea lui Bérenger, păcătuind astfel grav împotriva obiectivităţii atât de necesare celui ce se dedică cunoaşterei trecutului.

Protestanţii, plecau la cunoaşterea lui Bérenger cu ideia

---

1) F. Cayrê : Patrologie et histoire de la Théologie, Paris 1933, t.II, p. 382.

preconcepută şi înţelegeau deci à priori să găsească în el, un protagonist îndepărtat, dar notoriu, al doctrinei lor simbolice sau figurative asupra Sf. Euharistii.

Romano-catolicii, pe de altă parte, se asociau cu deplină satisfacţie în această circumstanţă, cu cei de mai sus, văzând în acesta un izolat, chiar un eretic de rând, ale cărui susţineri contraveneau în mod flagrant cu doctrina unitară, continuă şi permanentă a Bisericii cu privire la Sf. Euharistie [1]).

Nici unii, nici alţii, nu au dreptate pe deantregul; şi unii şi alţii, într'o măsură mai largă sau mai restrânsă, sunt certaţi cu obiectivitatea faptelor istorice.

Complexitatea problemei berengariene se mai evidenţiază, în deosebi şi atunci când este vorba de terminologia teologică, a epocii în care trăieşte Bérenger [2]). Această terminologie, nu este încă precisă şi uniformă. Noţiuni ca: substanţă, esenţă, natură, prezenţă reală, transubstanţiere şi altele, nu se pot găsi în discuţiile teologice ale secolului lui Bérenger; sau dacă întâmplător şi în mod sporadic apar, ici şi colo, ele sunt departe de a avea conţinutul, înţelesul şi nuanţa pe care teologia şi logica noastră le-o atribuie astăzi [3]).

La aceasta, se mai adaogă şi penuria aproape completă a documentelor contimporane. Este de necontestat astăzi că, Bérenger nu a scris prea mult; el era mai curând un neobosit propoveduitor al ideilor sale, fără însă a-şi da silinţa să le consemneze. Ceiace forţat, sau prin hazard, a

---

1) Dictionnaire des hérésies, des erreurs et des schismes publié par J. P. Migne, Paris 1847. Tome I-er, pag. 177. Aici se arată că cei ce se pregăteau să îmbrace haina clericală trebuiau să înveţe dialectica; astfel Bérenger, susţine autorul, a ajuns că explice mistere ale credinţei şi dogme, pe calea raţiunii.

2) Note după cursul de istoria controversei berengariene, făcut de Prof. Emile Amann, la Universitatea din Strabourg în anul şcolar 1938—1939.

3) Biserica Romano-catolică la sinodul din Trident, a consacrat definitiv o serie de termeni teologici, mai ales cu privire la taine, termeni la care se opriseră unii din scolasticii cei mai de seamă ai sec. al XIII-lea. Această terminologie, este şi astăzi folosită în mod curent în şcoalele lor teologice. Vezi Denzinger-Banwart: Enchyridion Symbolorum et definitionum quae de rebus fidei et morum a conciliis oecumenicis et summis ponfificibus emanarunt, Stahl 1854, hotărârile sinodului din Trident: can. 844—856, Sessio VII-a 1547.

fost pus pe hârtie de el a ajuns încomplect, disparat, sau în stare rea, până la noi.

Scrisorile sale, adresate prietenilor şi celor cu care intră în polemică sunt în general dispersate şi rău clasate de autori, iar reeditarea [1]) tratatului său fundamental: „*De sacra coena*“ este „neîndurătoare“ [2]).

Patrologia lui Migne, nu ne este nici ea de mare folos în această privinţă, ea mărginindu-se doar în a-l enumăra, în chip sumar şi nejustificat îndeajuns, printre ereticii secolului al XI-lea [3]); fără însă a ne reda măcar un cât de neînsemnat fragment din ceiace el a susţinut sau scris, decât doar numai în mod indirect [4]).

Pentru a cunoaşte concepţia lui Bérenger, vom trebui deci să ne adresăm în afară de puţinul ce ne vine direct dela el, autorilor destul de numeroşi care l-au atacat şi celor prea puţini care au înţeles să-i fie prieteni. In aceste două categorii se numără: Hugues episcop de Langres [5]), Lanfranc [6]), Ascelin le Breton, Agobert de Châtres, Adelman de Liège [7]), Guitmond arhiepiscop de Aversa [8]), Berthold Constant [9]), Durand de Troarne [10]) şi alţii.

---

1) Se crede că acest tratat ar fi fost scris de două ori de Bérenger, din cauza pierderii primei ediţii. Cf. Cayré op. cit. t. II, pag. 382.

2) „Impitoyable“. Expresia aparţine lui Emile Amann în notele ce avem de la cursul său nepublicat încă. Noi am avut de aprofundat şi acest autor (Bérenger de Tours) la trecerea examenului scris şi oral de admisibilitate la doctorat.

3) D. H. E. S. Vol. I pag. 177.

4) Bérenger este studiat astăzi mai mult, din scrierile celor care l-au combătut şi care ne sunt păstrate în bună parte.

5) De corpore et sanguine Domini. Toate tratateleprivitor la Sf. Euharistie, din această epocă, au aceiaşi titulatură.

6) De corpori et sanguine Domini, adversus Berengarium Turonensem, epistola (1063—1070). P. L. CL., 407—442.

7) Vezi scrisoarea lui Bérenger către Adelman (cea mai importantă dintre documentele ajunse până la noi) în Edmundus Martène et Ursinus Durand: Thesaurus novus anecdotorum, Lutetiae Parisiorum 1727, Tom. IV, pag. 109—113. Cartea se află în biblioteca oraşului Strasbourg, vezi deasemenea, scrisoarea lui Adelman către Bérenger în P. L. t. CXLIII, col. 1259.

8) De corpore et sanguine Christi veritate în Eucharistia, P. L. CXLIX, 1427—1468.

9) De Bérengarii multiplici condemnatione (1088).

10) Către 1058. De corpore et sanguine Domini, P. L. CXLIX, 1375-1424.

Biserica romană traversează în acest moment, o criză puternică care o va duce, în cele din urmă, către monarhia bisericească. Prestigiul papalităţii este compromis; papii sunt desemnaţi deocamdată de către impăraţi [1]).

Arhidiaconul Hildenbrand este cel care se va distinge cel mai mult, în refacerea Bisericii [2]) şi el va ajunge până a guverna biserica romană chiar înainte de a fi ales papă.

Suveranii Franţei [3]), dar mai ales marii vasali [4]), vor avea cuvântul lor de spus în această controversă. Viaţa intelectuală a secolului al IX-lea, văzuse decăderea completă a renaşterei corolingiene.

In schimb, pe la mijlocul secolului al X-lea şi mai ales începutul celui de al XI-lea, un reviriment intelectual se face simţit mai ales în mănăstiri [5]) şi şcolile episcopale [6]).

In ceiace priveşte învăţământul din aceste şcoli episcopale, sau mănăstireşti, el este aproape identic peste tot. Materiile de învăţământ sunt împărţite în *trivium* [7]) şi *quadrivium* [8]), ordine inventată de Casiodor [9]) şi împusă de Alcuin [10]) în şcolile palatine.

---

1) Mai ales aşa zişii papi germani: Clement II, Damas II şi Leon IX (1049—1054).

2) Sub Leon IX, dar mai ales sub Alexandru al II-lea (1061—1073) luptă în special împotriva simoniei.

3) Henric I (1031—1060), Philippe I etc.

4) In special ducele de Normandia şi contele de Anjou, care înţeleg să meargă până la numirea episcopiior şi a stareţilor (Guillaume le Conquerant duce de Normandia).

5) Mişcarea Clunisiană (Mănăstirea Cluny), în afară de practicarea unei adânci vieţi religioase, pune preţ şi pe munca intelectuală. La această mişcare vor adera numeroase mănăstiri; stareţul de Cluny va ajunge în unele privinţi, mai puternic decât însuşi Papa. Histoire de l'Eglise t. VII par E. Amann şi A. Dumas pag. 509.

Reims, Chârtres, Tours, Orleans, Angers, Poitiers.

7) In trivium intrau: gramatica, retorica, şi dialectica. Asupra acestora se insista în special la Chârtres unde Bérenger îşi va face studiile intrând totodată în legătură şi cu Dionisie Areopagitul, Jean Scot (Erigène) etc.

8) Matematica, astronomia, muzica, şi geometria. Adică ştiinţele care şi au baza în matematică între care era văzută şi muzica pe atunci şi poate pe drept cuvânt !?...

9) Om de stat (prefect, consul, ministru) şi călugăr mai mult erudit decât sfânt (477—570). Preferă viaţa chinovitică, şi orientează călugării către

Bérenger va studia la Châtres sub conducerea lui Fulbert în special din trivium, dialectica asupra căreia se insista în deosebi aici; cauză pentru care el va ajunge să fie considerat de unii istorici şi teologi ca un raţionalist ce dorea să „filtreze prin creuzetul raţiunei sale toate datele credinţei“ [11]), lucru dealtfel contestabil în bună măsură.

Secolul XVI [1]), mai ales, îl va readuce pe Bérenger din nou la ordinea zilei. Acest lucru, va fi ocazionat în special de reforma şi de controversele teologice, ce vor avea loc între romano-catolici şi protestanţi.

Secolul XVII, contribuie în mod vădit spre o mai justă şi amplă cunoaştere a lui Bérenger [2]); în special de către romano-catolici, căci în secolul următor protestanţii vor fi aceia care vor arăta mai mult interes faţă de autorul nostru [3])

Secolul XIX, prin opera protestantului H. Sudendorf [4]), încearcă să adune şi inventarieze tot ceiace avem cu privire la Bérenger ; lucrare care „rămâne absolut indispensabilă“ [5]) oricărui studiu în această direcţie. Dela data apa-

---

preocupările de ordin intelectual. Mulţi îl confundă cu Boetius de care se deosebeşte în special prin spiritul său practic, acesta din urmă fiind un speculativ. Vezi bibliografie Cayré op. cit. t. II, pag. 217—221.

10) Călugăr (735—804) inspirator al tuturor măsurilor imperiale cu privire la învăţământ ; dascal vestit al şcoalei palatine şi protagonist important al renaşterii carolingiene ; adevăratul autor al renaşterii filosofice din Franţa şi Germania. Cayré op. cit. t. II, pag. 371—372.

11) Cayré Ibidem, pag. 383.

1) Grotius. Fasciculus rerum... 1545 ; Ulimmier : auctores vetusti insignes de veritate corporis et sanguinis Domini, Louvain 1561 ; Garet : De vera praesentia corpori Christi in sacra Eucharistia, Paris 1562 ; Flacius Illyricus ; Catalogus testium veritatis... 1556 etc.

2) Patrologiile epocii şi monografii speciale ne prezintă textele cele mai principale ale controversei. Astfel: Biblioteca Magna ; autori ca : Mabillon. d'Achery, Martène, Durandus etc.

3) Insuşi Lessing autorul lui Natan der Weise a cunoscut tratatul lui Bérenger (De sacra coena) şi a contribuit la cunoaşterea lui. Acest tratat va fi publicat de către A. F. und Th. Vischer (Berengarii Tur. de sacra coena) in. 1834. In 1840 Neander, un alt protestant, va publica mai multe din actele acestei controverse.

4) Berengarium Turonensem oder eine Sammlung ihn betreffender Briefe Hamburg 1850.

5) Emile Amann, note.

riţiei lucrărei lui Sudendorf, puţine sunt piesele care se mai pot adăoga la cele de mai sus [6]).

Lucrarea noastră după ce va face un succint expozeu asupra vieţei lui Bèrenger şi va schiţa în câteva cuvinte controversa euharistică din secolul al IX-lea, care este premergătoare celei de care ne ocupăm, în ciuda distanţei de două secole ce le separă, va avea ca obiect principal doctrina şi lupta pe care Bèrenger înţelege să o ducă, atunci când îşi susţine punctul său de vedere.

CAPITOLUL II

BERENGER DE TOURS (OMUL)

Bèrenger s'a născut în oraşul Tours la începutul secolului al XI-lea [1]). Nu putem şti data exactă a naşterei sale [2]). Studiile, sau mai exact materiile ce intrau în trivium şi le face la Châtres sub conducerea lui Fulbert [3]), insistând în special asupra dialecticei. După moartea profesorului său, el pleacă din acest oraş, devenind către 1035, profesor [4]) la

---

6) O scrisoare adresată de Bérenger lui Grigore al VII-lea Hildenbrand şi un tratat al lui Bernold de St. Gal: De multiplici damnatione Berengarii (note după cursul lui Emile Amann). Lucrări: J. Gnitzer: Berengar von Tours 1892; R. Heurtevent: Durand de Troarne et la controverse berengariènne, Paris 1912 pag. 119-216.

1) Cf.: Cayré op. cit. pag. 583; Amann, note luate după cursul din 1938-1939 D. T. C. Art. Bérenger de Tours col. 722-742; Dr, Wetzer şi Dr. Welte: Dictionnaire encyclopédique de la Théologie Catholique t. III. Trad, de l'Allemend par J. Goschler, Paris 1858, Art. Berehger de Tours, vol. III de Standenmaier pag. 6 şi Art. Eucharistie vol. VIII pag. 116-123; Albert Hauck, Realencyklopädie für protestantiche Theologie und Kirche, Zweiter Band, Leipzig 1897 Art. Berengar von Tours pag. 607-612: Herman Guntel und Leopold Zacharack: Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Erster Band, Tübingeni 927.

2) Paul Augé: Larousse du XX-ème siècle, Art. Bérenger de Tours pag. 657, dă ca an al naşterei 998; Dom Charles Poulet: Histoire du Christianisme, Beauchesne, Paris 1924, Fasc. VII, nu dă decât anul morţii 1088.

3) Teolog de seamă al epocii. Trăieşte între 960-1028; în 1007 ajunge episcop in acelaş oraş, El joacă un rol important în treburile bisericii şi ale Statului, Scrierile sale: 123 scrisori foarte preţioase pentru istorie. Celelalte scrieri se găsesc în P. L. CXLI 189-369; D. T. C. Art. Fulbert col. 964-967. A Clerval: Les écoles dex Châtres au Moyen-Age, Paris 1895 pag, 30-140,

4) Ecolâtre.

şcoala Sf. Martin din Tours [5]) şi arhidiacon de Angers (1040) după ce în prealabil intrase în monahism.

Reputaţia sa de profesor şi de dialectician creşte din zi în zi şi sfârşeşte prin a atrage, la şcoala sa pe cei mai străluciţi elevi [6]).

Două fapte îi dau putere şi mai mult: ridicarea prietenului său intim Eusèbe Brunon pe scauuul episcopal de Angers, către 1047 şi protecţia efectivă pe care i-o acordă Contele de Anjou Geoffroy Martel [7]).

Concomitent cu aceste două fapte (1047-1048) încep discuţiile jurul a cele ce preda Bérenger în şcoala sa, mai ales cu privire la Sf. Euharistie.

Este bine să remarcăm aici că, în secolul IX, Sf. Euharistie fusese obiectul unor importante studii şi tot atât de importante şi aprinse discuţii, care avuseseră loc între Paschase Radbert şi Ratramne ambii călugări din Mănăstirea Corbie şi alte personalităţi ale secolului.

O scurtă incursiune, deci, în această direcţie este utilă pentru legătura şi continuitatea ce există între aceste două controverse.

Paschase Radebert [1]), în tratatul său: „De corpore et sanguine Domini“ [2]) care, are meritul de a fi prima monografie mai ştiinţifică asupra Sf. Euharistii, este întru *totul realist* [3]). Noutatea cu care Paschase se prezintă este că afirmă în mod explicit identitatea corpului istoric (natum et passum) a Mântuitorului cu aceia a corpului euharistic [4]).

---

5) Oraş care avea şi un arhiepiscopat.

6) Hildebert de Lavardin etc, cf. D. T. C. Art Bérenger de Tours col. 722. Pe atunci în multe cazuri, erau mai căutaţi elevii decât astăzi.

7) D. T. C., Ibidem ; Fliche-Martin: Histoire de l'Eglise, Bloud et Gay Paris 1940, Vol. VII par E. Amann şi A. Dumas pag. 529 în nota 1-a.

1) Cayré op, cit. pag. 378; Dr. Funk: Histoire de l'Eglise trad. de l'Alemand par l'Abbé Hemmer, Paris 1902, t. I pag. 398 seq.

2) Păstrat în P. L. CXX, 1259-1350. A fost publicat în 844 şi adresat lui Charles le Chauve,

3) Ca şi Sf. Ioan Chrisostomul, care este socotit ultra-realist, deoarece susţine că atunci când creştinul se împărtăşeşte frânge cu dinţii săi, însuşi corpul Mântuitorului Hristos.

4) Este epoca în care se discută mult în Apus asupra lui: „Triplex Corpus Christi“: a) Corpus historicus, b) Corpus eucharisticus, c) Corpus mysticus. Cei ce discută acest lucru, sunt mai ales savanţii epocii carolingiene.

Pentru ei ca şi pentru noi astăzi Sf. Euharistic este: *„verum corpus Christi“*.

După Paschase, Mântuitorul este prezent pe Sfântul altar, în mod material şi în chip local, având în acelaş timp şi prezenţa efectivă şi spaţială a membrelor Lui. Taina Sf. Euharistii realizează, după el, un veritabil sacrificiu. El ne vorbeşte în aşa chip, de acest sacrificiu, încât crezi că de fiecare dată, când se săvârşeşte sf. Euharistie reîncepe pasiunea dureroasă a Mântuitorului.

Expunerei lui Paschase, nu-i lipseşte decât limbajul teologic precis şi adecvat.

Urmează imediat o foarte vie reacţiune la care iau parte şi alte personalităţi.

Dintre aceştia, Raban Maur, supranumit şi perceptor Germaniae, va cădea într'o altă greşeală. Pentru el a primi corpul şi sângele Mântuitorului, înseamnă a te uni prin credinţă cu Mântuitorul până la a forma un singur corp cu El.

Gottschalck, un alt controversist din această epocă, atacând reeditarea suferinţei Mântuitorului în altar, ajunge la o prezenţă misterioasă a Mântuitorului în sfintele specii, prezenţă care are ceva analog—după el—cu unirea ipostatică din persoana Domnului.

Ratramne [1]), văzând realismul excesiv al lui Paschase se mulţumeşte în a accentua mai mult asupra simbolismului Sf. Euharistii.

Il combate deci pe Paschase, arătând că nu poate fi identitate în Sf. Euharistie între corpul istoric şi cel euharistic deoarece, Mântuitorul este invizibil, impalpabil şi spiritual.

Două secole mai târziu (1047), Bérenger va ataca vehement doctrina realistă a lui Paschase, făcând abstracţie de ceilalţi autori contemporani acestuia; vom vedea la timp susţinerile sale.

Cel dintâi, care avu impresia că Bérenger susţine altcdva, decât Biserica universală, a fost un coleg de şcoală al său, Hugues de Langre [2]).

---

1) Autor al unui tratat cu acelaş nume ca şi celelalte, compus către 859. Vezi P. L. CXXI, 125 170. Bérenger aprobà în bună parte doctrina acestuia.

2) D. T. C. Art. cit. col. 722. Scrisoarea lui Bérenger către Lanfranc va fi citită la sinodul din Roma din 1050.

Bérenger, este denunţat papei Leon al IX-lea care-l şi condamnă într'un sinod din 1050 fără însă a-l chema să fie ascultat, ci numai pe baza unei simple scrisori, compusă de Bérenger şi trimisă unui prieten, scrisoare care ajunge prin concursul duşmanilor săi în mâinele papei.

Numeroase sinoade locale vor reinoi această condamnare : Verceil [1]) 1050, Tours [2]) 1055, Florence 1055, Rouen [3]) 1055.

In 1059 [4]), sub Nicolae al II-lea, Bérenger este obligat să vină la Roma şi să subscrie o profesiune de credinţă redactată de însuşi Hildenbrand. Revenit în Franţa face abstracţie de cele subscrise la Roma iar polemicele reîncep cu aceiaşi vigoare şi urcă la paroxism.

---

1) L'abbé Peltier : Dictionnaire universsel et complet des Conciles tant généraux que particuliers, publié par J. P. Migne, Paris 1847 vol. II, col. 1246. Acest sinod are loc sub preşedenţia lui Leon al IX.lea, la 1 Septembrie 1050. Bérenger nu se prezintă şi este condamnat în lipsă. Este condamnată deasemenea şi cartea lui J. Scot asupra Euharistiei (discuţiile continuă cu privire la această carte atribuită lui Scot).

2) Idem col. 1039. ţinut de Hildenbrand viitorul Grigore al VII-lea ; aici Bérenger jură să păstreze credinţa Bisericii.

3) Idem col. 691. Aici se redactează o profesiune de credinţă privind Euharistia.

4) Idem col. 658-659. Sinodul are loc în Aprilie 1059, sub Nicolae al II-lea, în biserica făcută de Constantin cel Mare : Sf. Ioan din Latran. Au participat 113 episcopi, Bérenger se prezintă. Alberic, călugăr din Mont-Cassin şi Lanfranc îl combat. In cele din urmă, el declară că se supune autorităţii bisericeşti şi arde cărţile din care se inspirase, în plus aceia care după el era a lui Scot. El semnează următorul formular : „Eu Bérenger, diacon nedemn dela biserica Sf. Mauriciu din Angers, cunoscând adevărata credinţă catolică şi apostolică, afurisesc orice erezie şi în special cea de care am fost învinuit până în prezent, care susţine că pâinea şi vinul oferite pe altar sunt o taină (sacramentum) numai după consacrare şi nu adevăratul corp şi sânge al Mântuitorului Iisus Hristos şi care nu pot fi atinse de mâinele preoţilor nici consumate de credincioşi decât sub formă de taină (sacramentum). Mărturisesc cu gura şi inima ceiace Biserica învaţă... că pâinea şi vinul oferite la altar sunt după consacrare, nu numai o taină (sncramentum) dar şi adevăratul corp şi sânge a Mântuitorului Iisus Hristos şi că acest corp este atins şi frânt (frangi) de mâinile preoţilor şi mâncat de credincioşi nu numai sub formă de sacrament ci în chip real. Eu o jur pe Sf. cea de o fiinţă Treime şi pe Sf. Evanghelie. Declar demn de un veşnic blestem pe acel ce s'ar îndepărta dela această credinţă ca şi pe tovarăşii lor.

Dacă voiu învăţa ceva contrariu să fiu supus severităţii canoanelor.

După ce am citit şi recitit această declaraţie eu o semnez de bună voie"

Alte sinoade se ocupă din nou de învăţăturile sale: Poitiers 1074 [1]), St. Maixent 1075 şi altele mai puţin însemnate.

In cele din urmă, este chemat la Roma unde ajunge către sfârşitul lui 1077 şi unde va rămâne un an şi jumătate. In două sinoade succesive (1078 şi 1079) el va accepta şi subscrie o formulă de credinţă destul de deosebită de cea din 1059 [2]) şi care conţine în mod expres, doctrina prezenţei reale şi a transubstanţiaţiei, fără însă a folosi aceste vocable pentru că nu erau încă în uzaj [3]).

Se întoarce în Franţa, abătut de adeziunea pe care şi-o dăduse. Se retrage cu totul în singurătate [4]) şi moare în insula Sf. Cozma de lângă Tours [5]), unde îşi petrecuse ultimii săi ani, la 6 Ianuarie 1088 [6]), în atmosferă de pace cu Biserica şi chiar de sfinţenie.

Moare deci în ziua de bobotează (epifanie) din 1088; după unii [7]) strigând: „Astăzi în ziua apariţiei Tale, Iisuse Hristoase Mântuitorul meu, vei apărea şi pentru mântuirea mea, după cum cred din cauza penitenţei pe care am făcut-o. Mă tem însă de pierderea multora pe care doctrina mea i-a rătăcit“,

El este înmormântat în biserica Sf. Martin din Tours, după o viaţă plină de sbucium şi sfârşită într'un ascetism riguros [8]).

---

1) Idem col. 420. Sinodul are loc la 13 Ianuarie 1074. Autorul zice că Bérenger negând prezenţa reală, era cât pe aici să fie omorât.

2) Confiteor panem et vinum,.. substantialiter converti in veram et propriam ac vivificatricem carnem et sanguinem Iesus Christi. Cf. Denzinger-Banwart: Enchiridion symbolorum Nr. 355; P. L. CXLVIII, 811-812.

3) L'abbé Péltier op. cit. col. 666. Februarie 1079 la Roma sub Grigore al VII-lea. Iau parte 150 episcopi. Bérenger face şi aici profesiune de credinţă asupra Euharistiei,

4) Amann, note.

5) D. T. C. Cf. infra.

6) Cf. D. T. C. Art. cit.; Cayré op. cit. pag. 383; Dom Charles Poulet op. cit. pag. 964; Dr. Funk op. cit. pag. 400; Herm. Guntel und Leopold Zscharack op. cit. Erster Band Art. Berengar von Tours col. 902; Amann, note; Dr. Wetzer et. Dr. Welte op. cit. t. III, trad. de l'Allemand par J. Gosler Art. Bérenger de Tours par Standenmaier pag. 6-13; Albert Hauuk op. cit. art. Berengar von Tours pag. 607-612; J. Claris Dictionnaire des hérésies, des erreurs et des schismes publié par J. P. Migne, Paris 1847; Larousse du XX-ème siècles vol. I, pag. 657.

7) Dr. Wetzer und Dr. Welte op. cit. vol. III, pag. 11.

8) Larousse pag. 651.

CAPITOLUL III

CONTROVERSA EUHARISTICĂ (OPERA)

A. FILOSOFIA LUI BÉRENGER

Oricum s'ar interpreta lucrurile şi chiar dacă Bérenger nu prezintă un sistem filosofic consistent şi original întru totul, el are şi aceasta nu i-o poate nimeni contesta, gust pentru filosofie.

Unii [1]), fac din Bérenger un discipol fidel al lui Aristot şi Porphyr; şi cred că, numai datorită acestora şi în numele lor, Bérenger protestează cu atâta energie împotriva decretelor şi hotărârilor sinodale şi papale, care nu-l mulţumesc decât doar la sfârşitul vieţei sale.

Alţii însă, atunci când este vorba de Sf. Euharistie, îl acuză de a se ţine în explicarea acesteia prea mult de „mărturia simţurilor“ [2]), căci după aceştia când este vorba de explicarea misterelor şi tainelor, raţiunea nu-şi mai are rostul, cea mai bună filosofie devenind aceia de a te declara mulţumit cu ceiace este scris în Sf. Scriptură cu privire la acestea.

Celor care-l acuzau de ignorarea autorităţilor sfinte în materie de credinţă, Bérenger le va răspunde accentuând rolul raţiunei şi al luminilor ei binefăcătoare. El zice; „Nimeni nu poate contesta, afară numai dacă nu este orb în chip stupid, că în căutarea adevărului raţiunea nu este în mod incomparabil cel mai bun ghid, fiindcă raţiunea este imaginea lui Dumnezeu [3]“.

Vernet, în articolul său din Dictionnaire de Théologie Catholique [4]). face o afirmaţie puţin cam exagerată atunci când afirmă că autorul nostru, supune raţiunei datele credinţei iar pe aceasta (raţiunea) simţurilor, reducând astfel orice cunoştinţă, la câmpul experienţei sensibile.

Bérenger, după cum vom vedea în cele ce urmează, nu-şi propunea doloc acest lucru. El voia doar ca luminile

---

1) D. T. C. Art. Bérenger de Tours fait par F. Vernet col. 724.
2) Idem, ibidem,
3) D. T. C. Art. Bérenger de Tours, cf. infra.
4) Bérenger de Tours col. 722-742 şi art. Eucharistie col.

raţiunei să-şi aibă locul lor de cinste, nu în distrugerea credinţei ci în consolidarea şi explicarea ei. El este, dimpotrivă, ostil explicaţiilor prea materialiste, grosiere [1]) şi lipsite de inteligenţă.

Charles de Rémusat [2]), a definit doctrina lui Bérenger asupra Euharistiei: „un nominalism special restrâns la o singură chestiune:“ fiindcă după acesta—la autorul nostru, orice realitate este individuală şi nici una nu este universală pentru că simţul, judecător suprem al întregei existenţe (sic!), nu percepe decât particularul. Universalul deci, caobiect al ideei nu există, nu are realitate. El nu este decât un concept, sau un nume, ceiace ne duce la formula însăşi a nominalismului.

Vom mai găsi şi pe alţii, în special pe doi [3]) chiar dintre contimporanii săi, nu mai vorbim de posterioritate care-l va condamna în unanimitate chiar fără a-l cerceta şi cunoaşte, contimporani care-l zugrăvesc într'un chip nu prea flatant.

Ei, îl văd încrezut şi uşuratic, fără experienţa lucrurilor vieţei; abuzând de dialectică şi jucându-se cu sensul cuvintelor ca şi al ideilor, având o ştiinţă superficială şi goală căreia însă i se adăoga îndrăsneala unui spirit frivol. Ei vor merge şi mai departe contestându-i lui Bérenger, chiar dragostea şi gustul lui pentru filosofie.

Vom găsi afirmându-se [4]) că filosofia lui Bérenger era banul, datorită căruia el ajunsese „să infecteze cu erezia sa întreaga Galie“, erezie pe care el o răspândia mai ales, printre şi prin săracii studenţi ce se găseau în solda sa. Că el nu era decât un folosit al statului şi conducătorilor lui împotriva bisericii şi papalităţii. Numai astfel — zic ei [5]) —

---

1) Amann, note.

2) D. T. C. art. Bérenger de Tours; Vezi asupra nominalismului în afară de sursele directe şi interesanta lucrare a lui J. Paquier: Luther et l'Allemagne, Lecoffre Paris 1918.

3) Guitmond de Aversa: De corpore et sang. D=ni in Euch. şi Bernold Constant: De Berengarii multiplici condemnatione; vezi deasemenea Wetzer et Welte op. cit. t. lll, pag. 6.

4) Guilluume de Malmesbury, Wetzer & Welte op. cit. p. 7.

5) Stadenmaier Art. Bérenger de T., Wetzer etc, op. cit. p. 7

e poate explica dece tocmai Euharistia, problemă ce preocupase timp de secole Neustria, ajunge din nou la ordinea zilei. Şi numai astfel se explică — continuă aceştia — dece Roma şi papalitatea ajunseseră „obiectul preferat“ al ocărilor lui Bérenger. Sub pana lui, cuvântul „Pontifex“ adresat papii apărea ca „Pompifex sau Pulpifex“ [1]). Iar biserica romană după el era sinagoga celor răi, sfatul vanitoşilor şi locul de şedere al lui Satan.

Cam acestea sunt părerile, sau mai exact acuzaţiile, ce se aduc lui Bérenger de cei ce s'au ocupat de el cât şi aprecierile celor ce s'au trudit cu tot dinadinsul să-l integreze, cu toate ideile sale, în unul din curentele filosofice, înaintaşe sau posterioare, mai mult sau mai puţin ostile Bisericii şi învăţăturei sale.

Evident, un bob de adevăr trebuie să mai fie pe ici pe colo, în afirmaţiile lor. Ura însă pe care o nutresc în sufletele lor cu privire la persoana autorului nostru, considerat drept eretic de rând, ura care ca şi dragostea merge până la distrugerea şi înlăturarea adevărului, ea este cauza principală a acestor aprecieri puţin favorabile memoriei lui Bérenger.

B. DOCTRINA LUI BÉRENGER

Am aratat în cele ce preced, că în jurul lui 1047, Bérenger face o serie de afirmaţii publice, cu privire la Sf. Comuniune, afirmaţiuni care-l pun, mai întâi, în discuţie şi în cele din urmă, chiar în conflict cu colegii săi.

Sudendorf [2]), înainte de a ajuuge la piesele capitale, după care putem reconstitui în mod aproape fidel doctrina lui Bérenger, ne prezintă mai multe scrisori care nu sunt total lipsite de interes, chiar pentru noi cei de azi.

Astfel, cea dintâi scrisoare este aceia a lui Drogon de Paris [3]), către Bérenger, prin care îi mulţumeşte de felul cum fusese primit la Tours şi-i prezintă, în acelaş timp, admi-

---

1) Nempe S. Leonem P, non Pontificem, sed Pompificem et Pulpificem appellavit etc, Wetzer op. cit, pag, 7.

2) Berengarium Turonensem, oder eine Sammlung ihn betreffender Briefe Hamburg 1850.

3) H. Sudendorf op, cit. p. 200.

raţia lui pentru uşurinţa pe care o are în vorbire şi în înţelegerea justă a Sf. Scripturi. Singurul regret al lui Drogon de Paris, este că autorul nostru nu este prea cunoscut, lucru pe care şi-l propune a-l face el, atât pe cât îi vor permite puterile.

A doua, este o scrisoare a lui Bérenger adresată câtorva eremiţi[1]), scrisoare din 1045, care îi ceruseră câteva exortaţiuni pioase; el instştă aici asupra idei că nu ai săvârvârşit esenţialul dacă părăseşti lumea şi te retragi în pustie, deoarece şi acolo ca şi aici pasiunile te pot urma. Ascetismul lui Bérenger pare, după această scrisoare, să fie sprijinit pe însăşi experienţa sa personală [2]).

O a treia scrisoare [3]) este adresată de Bérenger unui oarecare: „Fratri J“ [4]), care nu are ceva mai demn de relevat, decât doar sfârşitul: „faptul că episcopul a excomunicat un diacon — zice Bérenger—din cauza unei căsătorii pe care a contractat-o, este contrariu canoanelor“. El nu zice că, diaconul a făcut bine ceiace a făcut, ci arată numai că nu este canonic să fie excomunicat când el trebuia să fie depus [5]).

Cu o a patra scrisoare, aceia a lui Adelman de Liège către Bérenger, [6]) intrăm chiar în controversa care ne preocupă; cu toate că nu acesta este documentul cel mai de seamă, pe care-l posedăm. Totuşi, ea este în măsură să ne arate că o oarecare deosebire există între concepţia lui Bérenger şi aceia a Bisericii, cu privire la Sf. Specii.

Adelman arată aici, că unii care ar vrea să „murdărească“ prestigiul lui Bérenger, pretind că autorul nostru diformează taina corpului şi a sângelui Domnului, care după acesta din urmă nu ar fi: „verum corpus Christi neque ve-

---

1) Scrisoarea este contestată de Dom. Capuins.

2) Amann, note.

3) Sudendorf op. cit. al 3=lea document.

4) Probabil Jocelin de Poitiers, trésorier à St. Hillaire de Poitiers care va ajunge în 1059 arhiepiscop de Bordeaux,

5) Scrisoarea prezintă importanţă pentru celibatul preoţilor din biserica romano=catolică, problemă care a preocupat multe sinoade particulare şi gene=rale din sus zisa biserică, dând loc chiar la scandaluri de ordin public. Bérenger însă, nu face parte dintre aceia care susţineau căsătoria preoţilor.

6) Păstrată nu în întregime în P. L. CXLlll, col. 1259 seq.

rum sanguiem sed figuram et similitudinem". Deci acuzaţia s'ar mărgini la faptul că pâinea şi vinul oferite pe sfântul altar, nu sunt decât în chip *„figurat şi parabolic"*, corpul şi sângele Mântuitorului. Autorul scrisorii ţine totuşi, după enunţarea celor de mai sus, să combată absurditatea unei astfel de afirmaţii arătând că cel ce la început a zis: „fiat lux" şi a fost astfel; cel ce la nunta din Cana printr'o: „tacita virtute" şi fără să pronunţe vreun cuvânt a transformat apa în vin, nu putea oare zicând despre pâine acesta este corpul meu, să facă să fie astfel?

El înţelege deasemenea, să răspundă unor alte obiecţiuni ce eventual s'ar ivi:

1) Dumnezeu singur poate face un astfel de miracol (transformarea pâinei şi a vinului).

2) Noi nu vedem şi nici nu putem percepe pe sfântul altar nici un fel de schimbare. La Cana acest lucru s'a făcut simţit, căci cu toţii au gustat din acel vin provenit din apă.

Adelman de Liège, răspunde la acestea în aceiaşi scrisoare, arătând că pentru înţelegerea acestor lucruri, trebuie făcut apel la credintă care are drept funcţie, după cum spune epistola către Evrei, de a fi: „argumentum non apparentium" [1]).

Şi acest lucru se aplică la toate tainele, căci în toate există ceva ca şi sufletul în corp. El exemplifică acest lucru, punându-ne problema următoare: acţiunea botezului nu schimbă nimic din cele ce se văd; ce s'ar întâmpla însă dacă am contesta că nici în interiorul sufletului nu se produce nici o schimbare?

Urmează după acestea, o lungă teorie cu privire la diferitele moduri de cunoaştere, pe care înţelegem să o trecem sub tăcere, deoarece scopul nostru principal este să refacem pe cât cu putinţă doctrina fărămiţată a lui Bérenger.

O altă scrisoare, [2]) cu mult mai importantă în această chestiune de cât cele precedente, este aceia a lui Hugues de

---

1) Cf. Amann, note de curs.

2) P. L. CXLII, 1325-1334 : De corpore et sanguine Christi.

Langres, [1]) care este primul ce pune mâna pe condeiu, pentru a-l combate [2]) pe Bérenger şi care înţelege în acelaş timp să expue şi ideile profesorului de teologie dela Tours. Din această scrisoare se vede în mod clar că avuseseră amândoi, în prealabil, discuţii cu privire la problema euharistică, chiar în camera lui Bérenger. Din citirea acestei scrisori reiese că teza arhidiaconului din Angers ar fi următoarea :

„El, ca şi toată Biserica, crede că Euharistia este întradevăr corpul şi sângele Mântuitorului—corpul crucificat—însă adaogă în acelaş timp, că acest corp este spiritual. [3]) Intrezărim că Bérenger admite prezenţa Mântuitorului în taina altarului, însă această prezenţă este de aşa manieră, încât natura sau esenţa pâinei şi a vinului în a lor : *„principaliter realis“*, [4]) rămâne nemodificată.

Deci, conclude Hugues de Langres, dacă este un corp spiritual înseamnă că este incorporal şi aceasta înseamnă să scandalizezi Biserica şi în acelaş timp să ofensezi pe Creatorul care ne oferă pe altar un corp palpabil. Cei mai mulţi plecând de aici, fac aprecieri pripite asupra lui Bérenger. Lucrurile însă sunt în strânsă legătură cu explicarea noţiunilor de substanţă şi accident şi cu distincţia ce trebuie de făcut, între una şi alta.

Pentru Hugues însă, ca şi pentru alţii de mai târziu, a atinge pâinea euharistică, înseamnă a atinge însuşi corpul Mântuitorului. [5])

Dacă, după consacrare, continuă Hugues, natura şi esenţa elementelor oferite subzistă în înfăţişarea lor primară (principaliter realis) nimic nu s'a schimbat, Totuşi ceva s'a adaogat ; şi acest ceva, nu se poate înţelege : decât prin puterile inteligenţei, care nu poate sesiza totuşi în ce fel se petrece acest lucru, de unde vine şi ce este în fond. Căci,—

---

1) Va deveni episcop de Langres în 1031 ; în cele din urmă va fi excomunicat pentru simonie ; moare în 1049.

2) D. T. C. Art. cit. col. 724 ; Cayré op. cit. pag. 384,

3) Cf. D. T. C. Art. cit.; Amann, note ; Cayré op. cit. p. 384 ; Wetzer & Welte op. cit. t. III, pag. 9 seq.

4) Realitatea lor dela început.

5) Cf. Amann, note.

continuă Hugues—inteligenţa apreciază ceiace este dar nu-l creiază.

„Deci dacă tu (Bérenger) pretinzi—zice mai departe Hugues—că sfintele de pe altar păstrează natura lor anterioară de pâine şi vin şi că totuşi ele au vre'o putere, tu contravii raţiunei ; fiindcă lucrurile atunci când rămân neschimbate în proprietăţile lor, nu şi le pierd şi nici nu capătă altele". [1]) In acest caz, Euharistia ar fi deci un simplu semn fără nici un fel de eficacitate, căci şi după consacrare Ea rămâne ceiace fusese mai înainte.

In rândurile ce urmează ale scrisorei lui Hugues, întâlnim o altă obiecţiune pe care Bérenger ar fi făcut-o şi pe care el ţine să o raporteze şi discute. Obiecţiunea este următoarea : corpul glorios al Mântuitorului este incoruptibil ; sfintele sunt coruptibile, deci ele nu sunt corpul Domnului Hristos. Din această discuţie va ieşi aşa numita problemă *stercoranistă* [2]), doctrină care consistă în a crede că Euharistia ca şi celelalte alimente introduse în corpul omenesc, este supusă vicizitudinilor digestiei şi urmărilor sale, sau mai pe scurt este problema devenirii fizice a sfintelor Specii problemă, care va preocupa, destul de mult pe teologii Evului Mediu [3]).

La obiecţiunea de mai sus—Hugues—răspunde negând că tot ceiace introducem în corp este coruptibil. Avem elemente care nu-şi schimbă esenţa şi apoi în plus puterea lui Dumnezeu este nelimitată, iar natura se supune voinţei Crea-

---

1) P. L. CXLII, 1325-1334 ; Amann, note.

2) Stercor—oris (grec. *σκώς=σκατος*) necurăţenie, murdărie, zgură. I s'a atribuit lui Raban Maur şi altor autori din sec. IX, această erezie grosolană. Acuzaţia însă nu pare a fi fondată.

3) Avem în special tratatul atribuit lui Gerbertus de critica modernă, păstrat în P. L, t. CXXXIX, col, 187-188 ! De corpore et sanguine Domini, pe care înţelegem să-l dăm în rezumat, după o traducere pe care am făcut-o noi înşine, după originalul latin în franţuzeşte. Gerbertus se căzneşte să găsească o soluţie care ar putea satisface în acelaş timp atât respectul nostru pentru Sf. Euharistie, cât şi legile „fizicei" (sic !) pe care el se laudă că le cunoaşte. In lucrurile lui Dumnezeu—zice el—nu trebuie să aplicăm legile materiei cum se face cu privire la lucrurile omeneşti.

Pentru a aborda în mod convenabil, chestiunea aceasta a sorţii Sfintelor Specii odată introduse în corpul omenesc, el ia ca punct de plecare textul din

torului oricât de rigide ar fi legile Sale. Scrisoarea se sfârşeşte cu indemnuri de revenire la datele credinţei, „care purifică inimile“ şi cu concluzia că nu se poate sesiza în ce mod se operează această schimbare şi că în acest caz, trebuie ascultat învăţământul dumnezeiesc; a face altfel—adaogă el—este a lupta împotriva lui Dumnezeu.

Mai avem şi alte scrisori [1]) şi tratate polemice, în legătură directă cu această controversă, însă de o importanţă mai redusă ; pe care le lăsăm în grija celor ce vor voi să aprofundeze şi mai mult chestiunea. Noi ne vom mulţumi să trecem la documentul central pe care îl posedăm asupra doctrinei profesorului din Tours.

Este vorba de scrisoarea autorului nostru către Adel-

Sf. Matei (XV, 17) unde Domnul Hristos are ocazia să se pronunţe asupra celor ce se întâmplă cu alimentele în general, după ce au fost introduse în gură, text căruia el înţelege să-i facă exegeza.

Aici însă Mântuitorul nu a avut în vedere alimentul euharistic. Mergând mai departe—autorul nostru—face uzaj de cunoştinţele sale în materie de „fizică“—zice el—care erau în mod probabil cele ale epocii, pentru a ne explica cum se face digestia. El împarte alimentele introduse în stomac, după digestie în două categorii: a) un vapor subtil sau chilul şi b) rezidiurile. Prima este răspândită până în membrele cele mai îndepărtate ale corpului, prin acea „putere asemănătoare focului care-şi are sediul şi centrul de acţiune în inimă“. Cea de a două este aruncată în „locurile secrete“ zice el.

Pentru concluzie, el înfăţişează două soluţii: sau Euharistia întră în acest „vapor subtil“ şi în acest caz Ea este răspândită în întreg organismul omenesc, sau Ea este aruncată afară.

El se declară pentru prima soluţie şi nu poate concepe ca pâinea şi vinul euharistic să se schimbe într'o altă subsanţă ci numai într'un corp care va trebui să învieze. Insfârşit, el face câteva consideraţiuni asupra excelenţei Euharistiei şi asupra respectului pe care trebuie să i-L arătăm, în faţa alimentelor ordinare.

Din studiul acestui tratat putem constata, în chip evident că, autorul nostru nu a avut nici cunoştinţele noastre asupra nutriţiei, nici terminologia de care noi uzăm astăzi, când este vorba să explicăm mai pe larg aceste lucruri.

Principalul este că el nu face o soartă aparte acestei taine, cu toate că într'o oarecare măsură i-o face.

Tratatul nu este aşa de clar, iar latina în care este scris este destul de barbară. Chestiunea prezintă însă importanţă cel puţin sub raportul curiozităţii

1) O scrisoare a lui Bérenger către Lanfranc păstrată în P. L. t. CL. col. 63 : o alta tot a lui Bérenger către Ascelin, P. L. t. CL, col. 66 ; apoi aşa zisele scrisori din captivitate ale lui Bérenger etc.

man din Liège,[1]) în care va ataca cu vehemenţă pe Paschase Radbert numindu-l pe acesta din urmă: „acel inept şi vulgar călugăr din Corbie“, [2]) cu toate că acesta din urmă repauza în linişte şi în pace cu Biserica, de aproape două secole. Bérenger răspunde în această scrisoare, la două acuzaţiuni ce i se făceau: 1) că nu există adevărat corp şi sânge a Mântuitorului 2) Că pâinea şi vinul de pe altar nu sunt, după consacrare adevărat corp şi adevărat sânge a lui Hristos.

La prima obiecţiune el răspunde repede, spunând că niciodată nu a admis susţinerile Maniheenilor [3]) care atribuiau Domnului un: „Corpus phantasticum“ — care nu are realitate. El afirmă cu tărie că trupul Mântuitorului este un adevărat trup omenesc şi că după ce a suferit moartea, el a fost ridicat la situaţia de nemuritor şi impasibil şi că stă de a dreapta Tatălui [4]).

La cea de a doua însă, care este miezul controversei noastre Bérenger răspunde admiţând că pâinea şi vinul după consacrare devin, cum spun Scripturile, adevăratul trup şi sânge al Domnului, pentru că Mântuitorul a avut întradevăr un corp. Dar,—arhidiaconul din Angers—va preciza mai departe că după consacrare au devenit „pentru c r e d i n ţ ă şi i n t e l i g e n ţ ă“, adevărat corp şi sânge şi nu da realitate obiectivă, cum zicem noi astăzi [5]).

Zicând acestea, el va face o distincţie în Euharistie între „semn“ şi „realitate“.

---

1) Păstrată în: Edmuns Martène et Ursinus Durand: Thesaurus Novus Anecdotorum, Lutetiae Parisiorrm, 1727 t. IV, pag. 109-113. Bérenger îl numeşte pe acesta în chip ironic Aulummannum, vezi sfârşitul scrisorei in textul de mai sus.

2) „Vulgus et Paschasium ineptum illum monachum Corbiensem...“ Martène op. cit. p. 111.

3) Mecabeilor scrie, copistul din greşeală.

4) . . . noveris me nunquam Machabaeorum (sic!) admississe sententiam Illi enim phantasticum, ego verum et humanum corpus Christi fuisse et tenui et teneo. Ego Christi corpus post expertam obedienter mortem in immortalitatem et impassibilitatem sublimatum ad dextram Patris residere non nescio, Vez' Martène op, cit, p, 109.

5) „Concedo autem panem et vinum altaris post consecrationem secundum scripturas christi fieri corpus et sanguinem, ac per hoc non concedere nullus possum post consecrationem ipsum panem et vinum facta esse fidei et intellectui verum christi corpus et sanguinem“ Cf. op. cit. infra.

Ceiace el numeşte corpul şi sângele Domnului sunt: „res ipsae sacramentorum“ (ceiace este nevăzut) spre deosebire de „sacramenta ipsa“ (sfintele Specii). Acestora din urmă el le spune că sunt: semne, figuri, similitudini, gajuri, imagini ale adevăratului corp al Mântuitorului [1]).

Atât „res ipsae sacramentorum“ cât şi „sacramenta ipsa“ sunt primite de creştinii pioşi zice el, primele în chip nevăzut iar secundele în chip vizibil. Necredincioşii însă primesc — după el — numai pe cel din urmă.

După enunţarea acestora, autorul nostru va încerca să ne aducă probe de autoritate a celor susţinute de el, în cele de mai sus.

In primul rând, el se va adresa fericitului Augustin care defineşte taina [2]) în general: „Sacrum Signum“ definiţie pe care şi-o însuşeşte. Iar acest „Sacrum Signum“ este tălmăcit tot de Augustin şi înţeles şi de el, ca un lucru care în afară de ceiace el pare să fie, face să vie înaintea cunoştinţei noastre altceva [3]). Şi aici peutru a combate şi mai mult teoria lui Paschase Radbert — după el — prea materialistă — va adaoga şi în special va accentua, că ceiace acest „Sacrum Signum“ face să vină, nu este nici într'un caz ceiace vine în mână, în gură, sau între dinţi, ci ceva care se adresează în mod exclusiv cunoştinţei şi deci intelectului.

Bérenger, va căuta deasemeni să-şi găsească justificaţi termenii pe care îi foloseşte cu privire la taina altarului creştin (figuram, similitudinem, pignus etc). găsind aceste expresiuni în Augustin [4]) şi în Sf. Ambrozie [5]), Ieronim etc.

Este evident — conclude el — că ideia acelui vulgar de

---

1) Corpus ergo Christi et sanguinem resdico ipsas sacramentorum mensae Dominicae, non ipsa sacramenta, nusquam appellari figuram, similitudinem. Sacramenta autem ipsa, ita etiam signa, figuram, similitudinem, pignuque appellari, utrum de praesuptionis meae opinione aseram ipse dijudica. Cf. op. cit. infra.

2) In latineşte sacramentum; este enpresia folosită şi astăzi de biserica romano-catolică. Se pare că în gândirea Sf. Părinţi acest cuvânt — mai ales pentru cei latini — exprimă un concept mai bogat decât acel al noţiunei de taină (*μυστήριον*).

3) Signum est res praeter speciem, quam ingerit sensibus ex se faciens aliud in cognitionem venire.

4) De Civitate Dei şi scrisoarea către Bonifaciu.

5) De Sacramentis.

Paschase este contrară învăţăturei Apostolilor şi Sf. Părinţi fiindcă îşi imaginează că pe sfântul altar se află „o bucată din carnea Mântuitorului" (portiuncula carnis Duminicae) [1]), pe care noi o frângem cu mâinele şi pe care o zdrobim cu dinţii.

După ce critică astfel explicaţiile, mai mult sau mai puţin materialiste, pe care le dăduse în special secolul IX prin Paschase, Bérenger va arăta cum concepe el lucrurile.

Tema sa este următoarea: „Mea (opinione) vel potius scripturarum causa ita erat, panem et vinum mensae Dominicae non sensualiter, sed intellectualiter; non per absumptionem, sed per assumptionem; non in portiunculam carnis contra scripturas; sed secundum scripturas in totum converti Christi corpus et sanguinem. Hoc ego ratione, hoc secundam scripturas constantissima firmabam auctoritate" [2]).

Din cele de mai sus, întrezărim în mod clar, cum vede Bérenger această transformare care se operează în chip minunat în sfântul altar. In afară de alte puncte ce sunt de remarcat în susţinerile sale, este şi faptul pe care l-am menţionat în mai multe rânduri până acum, că el caută să prezerve sf. Euharistie de orice nuanţă de materialitate şi că Domnul Hristos se face prezent în Ea, numai în chip intelectual.

Mai departe, Bérenger, analizează cu raţiunea conceptul de transubstanţiaţie, de convertire. In rezumat el afirmă următoarele:

Raţiunea, care în această materie are un rol capital, ne învaţă că în orice prefacere sensibilă, care se efectuiază prin distrugere sau transformare bruscă sau lentă (cum ar fi bagheta lui Moise care se schimbă în şarpe, soţia lui Lot în sare, apa dela Cana în vin, alimentele care în corpul nostru se prefac în carne etc.) al doilea termen nu există, sau mai exact nu apare, decât după distrugerea primului.

---

1) Cf. D. T. C. Art. Eucharistie par F. Vernet, col. 1223; Amann, note. „Ea est autem vulgii et Paschasii non sententia sed insania; in altari *portiunculam carnis Dominicae* etiam nunc manibus frangi, etiam hominis exterioris dentibus atteri". Martène op. cit. 110.

2) Martène op. cit, p. 110.

Numai când acest prin termen dispare, cel de al doilea poate să-şi facă apariţia.

Aşa — continuă el — dacă ar fi vorba şi aici despre o astfel de schimbare, pâinea ar putea din faptul corupti-bilităţii sale să se transforme în chip sensibil, dar numai într'un corp care nu ar fi existat niciodată anterior. Ori trupul Mântuitorului — după el — care de atâţia ani se bucură de perfectă nemurire nu poate să succeadă pâinei. Deci — conclude Bérenger — nimic din trupul lui Hristos, nu poate apărea în chip sensibil pe altar [1]) şi este o deosebire înire *„sacramentum corporis“* şi *„corpus“*.

Cam la acestea se poate rezuma scrisoarea lui Bérenger către Adelman şi deci cam în acest sens şi în această tonalitate se prezintă doctrina lui relativ la Sf. Euharistie.

Cunoaştem deasemenea din cele de mai sus, sinoadele în care au fost discutate teoriile sale combătute şi condamnate chiar fără ca el să fie de faţă ; asupra acestui lucru nu avem nevoie să mai revenim.

In acest timp Durand de Troarne, un călugăr din Normandia va combate [2]) în mod hotărât pe Bérenger. Scopul lucrării sale, după cum ne-o spune el însuşi, este de a da posibilitatea celor ce nu au putinţa să citească pe Sf. Părinţi, să înţeleagă dezacordul ce există între învăţăturile lui Bérenger şi tradiţia Bisericii creştine în general [3]).

Concepţia pe care Durand de Troarne o opune lui Bérenger, este aceia a lui Paschase: Euharistia este adevărat corp şi sânge a Mântuitorului, identic — după el — în toate privinţele cu corpul istoric al lui Iisus Hristos [4]).

Dacă noi nu avem posibilitatea şi puterea să sesizăm modul acestei identităţii, continuă el, este din cauza puterii extrem de reduse a simţurilor noastre exterioare [5]).

---

1) Martène op. cit. p. 111,

2) P. L. CXLIX. 1375. Durand va ajunge după 1033 ecolâtre la Rouen. Cartea lui reflectează mai mult indignarea ce cuprinsese mănăstirile în faţa susţinerilor lui Bérenger.

3) Amann, note.

4) Vezi R. Heurtevent: Durand de Troarne et la controverse bérengarienne, Paris 1912 p. 119—216.

5) D. T. C. art. Eucharistie col. 1378.

In expunerea lui Durand, ceiace ne izbeşte mai mult este că el acumulează, din toate celelalte tratate realiste, ce apăruseră înaintea lui, expresiunile cele mai antropomorfice şi mai proprii a ne sugera o idee prea materială a Comuniunei euharistice.

Prin Comuniunea cu sfântul Său trup — după Durand — noi ne fixăm în mod fizic în Hristos şi viceversa [1])

In legătură cu acestea, el ne povesteşte ca şi Paschase, o serie de întâmplări în care preoţi ce ofiaiau Sf. Cină, s'au credincioşii ce se împărtăşiau, au avut diferite viziuni cu privire la corpul însuşi al Mântuitorului, viziuni [2]), care ne apar astăzi destul de naive.

In concluzie putem afirma că, concepţia lui Durand este cât se poate de materială şi ea nu ne satisface pe deantregul. In ceiace priveşte soarta Sf. Specii, odată pătrunse în corpul omenesc, el opiniază că această pâine se transformă într'o pâine *supra-substanţială* care se deosebeşte cu totul de pâinea temporală, însă nu se încumetă să analizeze acest lucru până în consecinţele sale [3]).

In sprijinul probelor sale, Durand abundă în citate din Sf. Scriptură şi în special din Sf. Părinţi. El citează pe Hilarie, pe Augustin [4]), Vasile cel Mare, Ciril de Alexandria, Ioan Chrisostomul, Casiodor, Boetius etc.

Un alt tratat al epocii, în legătură cu controversa noastră este acela al lui Lanfranc [5]), tratat care nu reprezintă o contribuţie prea importantă în explicarea tainei, de care ne ocupăm. Reţinem doar atât că tema sa este să demonstreze că Bérenger contravine credinţei comune a Bisericii, căci — spune el — Grecii şi chiar Armenii, au acelaş punct de vedere ca şi noi.

Pentru Lanfranc, Bérenger este un simbolist, căruia el

---

1) D. T. C., Euch. col. 1383.

2) De pildă că o doamnă împărtăşindu-se vede că i se dă degetul cel mic al Mântuitorului ; unui preot îi apare un copil care-l sărută etc.

3) D. T. C. Euch. 1391.

4) Bérenger are o predilecţie specială pentru Augustin.

5) De corpore et sang. Dni, P. L. CL, 407—442 ; Editat în 1072 şi trimis Papei Alexandru al II-lea, odată cu alegerea lui Lanfranc ca episcop de Cantorbery.

îi opune *realismul* său viguros. Când este vorba să explice în ce fel se relizează prezenţa Mântuitorului în Sf. Euharistie, el este de părere că aceasta se efectuiază, printr'o transformare a esenţei pâinei şi vinului; el nu zice a substanţei. Pâinea şi vinul — zice el — printr'o virtute de sus se prefac în esenţa corpului Domnului. Pentru el transubstanţiaţia este o: „materialis mutatio". In orice caz nu se poate vorbi acum de transubstanţiaţie, deoarece conceputul de esenţă este foarte diferit de acela de substanţă.

La acestea se rezumă în general controversa bérengariană.

Grigore al VII-lea Hildenbrand, în cele din urmă îl someză pe Bérenger să se prezinte la Roma în 1078, unde el îşi redactează singur profesiunea de credinţă [1]). Aici el zice: „Profiteor panem altaris post consecrationem, essse verum corpus Christi, quod natum est de Virgine, quod passum est in Cruce quod sedet ad dexteram Patris; et vinum altaris, postquam consecratum est, esse verum sanguinem qui manavit de latere Christi. Et sicut ore pronuntio, ita me corde habere confirmo; sic me adjuvet Deus et haec Sacra" [2]).

Această formulă ca şi celelalte toate, pe care le iscălise mai înainte nu-l mulţumesc pe Bérenger, căci el îşi va propovedui mai departe cele de până acum. Unii zic [3]) că aceasta nu a servit decât ca o mască pentru dechizarea gândirei sale. In continuare el este deci obligat într'un alt sinod dela Roma din 1079, să semneze o altă profesiune de credinţă, care dealtfel este ultima. O redăm mai jos, atât pentru faptul că din ea putem întrezări în chip indirect care era doctrina sa, nu prea bine înţeleasă nici până astăzi, cât şi pentru că putem să ne facem o ideie, asupra felului în care Biserica îşi mărturisea punctul Său de vedere.

Ea sună astfel: „Eu Bérenger, cred cu mintea şi re-„cunosc cu gura că pâinea şi vinul care se găsesc pe altar „sunt transformate, prin misterul rugăciunei şi în virtutea

---

1) Wetzer & Welte op. cit. t. lll p. 11.
2) Idem, ibidem.
3) Idem, ibidem.

„cuvintelor Mântuitorului, în chip substanţial în trupul viu, „curat şi dătător de viaţă şi în sângele Mântuitorului nostru „Iisus Hristos; că după consacrare ele sunt adevăratul corp „al Mântuitorului, care s'a născut din Sf. Fecioară, care a „fost oferit şi pus pe Cruce pentru mântuirea oamenilor, „care este aşezat la dreapta Tatălui şi adevăratul sânge al „lui Iisus Cristos care a curs din coasta Sa. Iar aceasta, nu „numai ca semn şi putere a tainei ci prin proprie natură „şi adeveritatea substanţei.

„Aceasta este credinţa mea şi nu voiu învăţa niciodată „nimic împotriva acestei credinţe. Aşa să-mi ajute Dumnezeu „şi Sf. Sa Evanghelie“ [1]).

Bérenger, nu se mângăie însă repede de uşurinţa cu care a semnat această formulă. Memoriile sale cu privire la acest sinod sunt mişcătoare [2]). El cere iertare lui Dumnezeu fiindcă a păcătuit contra adevărului semnând acest formular.

El este convocat, din nou, într'un alt sinod dela Bordeaux, dar asupra acestuia, nu mai avem nici un fel de referinţe.

Din toate aceste retractări, mereu repetate reiesă în mod evident că, actele sinodale pe care le semna nu-l satisfăceau pe deantregul. El era veşnic în căutarea unei soluţiuni care să-i satisfacă în afară de credinţă, în mod integral raţiunea, lucru pe care epoca sa cu toate eforturile lui, ale prietenilor şi duşmanilor săi nu-l va putea face.

Este sarcina mare pe care o va duce la bun sfârşit scolasticii mari şi în special Toma de Aquino, cea mai filosofică personalitate a Evului-Mediu, cel puţin numai pentru biserica romano-catolică, dacă nu şi pentru cea de Răsărit.

După cum am spus mai sus, Bérenger se retrage în insula Sf. Cozma de lângă Tours, unde moare în 1088 în perfect nume de ortodoxie şi chiar de sfinţenie.

---

1) Wetzer & Walte op. cit. t. III, pag. 11—12.
2) Amann, note.

CONCLUZIE

A. — APRECIERI. B. — REZULTATE

Scopul esenţial al studiului de faţă nu a fost reabilitarea lui Bérenger din Tours, împotriva majorităţii autorilor romano-catolici sau protestanţi, care l-au tratat, deşi fragmentar, fiecare cu ceva preconceput; ci studiind doctrina sa am urmărit în primul rând obiectivitatea istorică de care avea nevoie contributia reală pe care el o aduce în explicarea misterului Sf. Comuniuni; iar al în al doilea rând am voit să fac cunoscut şi la noi[1]) unul din stadiile principale pe care le-a străbătut în decursul timpurilor taina centrală a creştinismului.

Nu vom arăta aici în ce măsură Sf. Euharistie este comemorarea sacrificiului de pe Golgota şi nici în ce chip şi în ce măsură îl reprezintă îl continuă şi-l repetă în mod real, deoarece am depăşi cu mult limitele impuse unei astfel de lucrări.

Adversarii lui Bérenger, i-au reproşat că nu respecta îndeajuns credinţa universală a Bisericii. El nu va nega acest lucru, însă în acelaş timp, el pare că ar vrea să ne spună că nu este interzis să cauţi să înţelegi ceiace crezi. Raţiunea, lumina lui Dumnezeu — zice el — nu poate să fie în contradicţie cu credinţa[2]).

Impotriva concepţiilor euharistice, prea materiale, Bérenger după cum am văzut, înmulţeşte sarcasmele sale gândindu-se la miile de liturghii care se oficiază în întregul univers şi la incoruptibilitatea corpului Mântuitorului care se află într'o permanenţă continuă deadreapta Tatălui.

Criticând aspru aceste teorii materiale el contribuie în mod pozitiv la explicarea conformă datelor Scripturei şi Tradiţiei a Sf. Euharistii.

Este Bérenger un simpju simbolist? Este Sf. Comuniune, după el, numai un rit exterior care ne aminteşte pa-

---

1) Intre cele două Biserici separate există identitate absolută cu privire la esenţa însăşi a Sf. Euharistii. Singurul lucru care separă este dacă Ea trebuie săvârşită cu pâine dospită sau azimă şi momentul consacrării (epiclează).

2) Amann, note.

timile Domnului? Răspundem nu. Fiindcă cu toate că Sf. Euharistie intră în categoria simbolurilor ca toate celelalte taine, Ea ne face să ne gândim la hrana sufletului, pe care Ea nu numai că o simbolizează dar, în acelaş timp, chiar o procură. Deci el nu este numai un vag simbolist. Acest lucru îl vom vedea şi mai clar, atunci când Bérenger se referă la un citat al lui Alcuin şi pe care el îl atribuie din greşeală, lui Ambrosie al Mediolanului [1]).

„In ista carne ac sanguine, nihil cruento, nihil corruptibile mens humana concipiat, sed salvatricem, vivificatricem que substantiam in pane et vino"-

In ceiace priveşte conversiunea elementelor euharistice, neavând bine precizat conceputul de substanţă [2]), care după explicaţiile de azi, este separabil de acel al accidentului, lucru pe care el nu ştie, Bérenger nu poate să ajungă să facă o teologie convenabilă a transformării misterioase ce are loc în sfântul altar. De aici provine negarea transubstanţiaţiei [3]), lucru care frapează atât de mult pe teologii de azi, mai ales pentru un om care a înţeles să fie tot timpul în sânul Bisericii. El neagă transubstanţiaţia aşa cum o înţelegeau ei pe atunci, nu însă şi prezenţa reală.

Controversa bérengariană se plasează între primele preocupări filosofice ale Evului Mediu şi la întâlnirea pe teren a dialecticei cu dogma. Nu vom găsi totuşi la el prea multe idei profunde; în simplitatea sa, totuşi, el contribuie în mod inconştient la o mai bună înţelegere a Sf. Euharistii.

Doctrina lui Bérenger şi în special metoda sa de lucru este preponderenţa şi primatul raţiunei în discuţia problemelor pe care le pune credinţa, metodă care dusă la exces poate fi primejdioasă. Impotriva acestui lucru, mai ales, se vor ridica cei ce l-au combătut care socoteau dialectica un intrus într'un domeniu în care ea nu numai că nu are ce

---

1) P. L. C., 1054.

2) Amann, note.

3) Termenul transubstanţiaţio a fost întrebuinţat mai întâi de Hildebert de Tours, probabil pe la 1134. La noi se întâlneşte întâi în veacul al XV=lea la Ghenadie al Constantinopolului şi apoi în mărturisirile lui Movilă şi Dosoftei prin care s'a generalizat. Vezi H. Andrutsos : Dogmatica bis. ortodoxe răsăriritene, Sibiu 1930.

face, dar n'are nici măcar dreptul de a intra [1]). In general doctrina euharistică a lui Bérenger, pune cu mult mai multe chestiuni decât poate rezolva [2]).

Dom. Charles Poulet[3]), caracterizează şcoala din Chartres care-l formase pe autorul nostru, pe de o parte materialistă, determinismul universal apărându-le ca inevitabil; iar pe de alta ca mistică, apropiindu-se prea mult de reveriile platoniciene şi predicând un panteism eterat. Autorul de mai sus vede cauza acestei stări de lucruri, în contactul dintre islamism şi creştinism, când o serie de autori creştini ş'au propus să traducă şi adapteze scrierile arabe în scrieri creştine. Noi însă, nu sesizăm în persoana şi scrierile lui Bérenger, nici una din aceste tendinţe. Bérengar nu este nici materialist dar nici un mistic proeminent.

Episodul bérengerian nu a avut o adevărată şi firească concluzie, fiindcă nu se ajunge la nici o sinteză în timpul său. Aceasta înseamnă că o eră nouă va începe pentru gândirea creştină, sau mai bine zis, chiar pentru gândirea umană în general. Şi nu este lipsit de interes să întrevezi în aceste discuţii din secolul XI, elementele componente şi premergătoare, care vor aduce marea renaştere din secolul al XII-lea.

Nici filosofia nici teologia, nu sunt încă definite [4]) cu toate că ele de foarte multe ori se întâlnesc şi stau chiar împreună pe teren; ele se caută una pe alta în chip permanent, iar gângurirea lor, chiar naivă de acum, este promiţătoare de măreţe realizări, ce le va înregistra secolele următoare.

Diacon ALEXANDRU I. CIUREA
Asistent Universitar

Iaşi, Martie 1941.

---

1) Fliche & de Martin: Histoire de l'Église, t. VII, par Emile Amann et A. Dumas pa. 530.

2) Amann, note.

3) Op. cit. pag. 964.

4) Fliche & Martin op. cit. t. VII, pag. 530.

LUMINI IN „SAECULUM OBSCURUM"

VEACUL AL XIII CREȘTIN

După căderea Impărăției romane de apus (476), izbită de forțele viguroase ale popoarelor barbare, lumea apuseană europeană intrà într'o perioadă de decadență, de primitivitate care alcătuește pentru Istorie, veacul de mijloc, Evul mediu, zis și epoca de fer. Intr'o formă pretențioasă și neexprimând întru totul adevărul, vremea aceasta se mai numește și „saeculum obscurum" [1]). Evul mediu, care se'ntinde până în preajma anului 1500, data Renașterei și a Reformei lui Martin Luther, n'a fost un timp de total regres. Nu, căci, în urma cercetărilor ce s'au făcut, mai ales, în epoca Romantismului francez, adâncite apoi cu pasiune, de Germani, în a doua jumătate a veacului al XIX, când, aceștia din urmă își căutau glorie străbună și îndemn pentru viitor, analizând vremurile și exponenții Impărăției romane, de origină germanică, s'a găsit și se dovedește din ce în ce mai mult, că Evul mediu are licăriri de cultură și civilizație, cum este vremea lui Carol cel Mare, sau chiar străluciri de gândire și accentuat simț artistic, cum o dovedește faimosul secol al treisprezecilea. Suta de ani, care se întinde cu aproximație, dela 1200 la 1300, a dat omenirii forțe spirituale superioare mai ales, în domeniul Bisericei, căci aceasta era și instituția de bază a vremii, care căuta, ca odinioară puterea romană, să asigure o „pax ecclesiastica", în locul celei de fer a Cezarilor : „pax romana".

Aceste eforturi onorabile, făcute de lumea creștină apuseană, apar și mai impresionante, dacă ne gândim că veacul acesta al XIII este o perioadă de timp, de accentuată deca-

---

1) Baronius. *Annal, ann. 912 n, 4* spune : dormiebat tunc plane alto, ut apparet, sopore Christus in navi, cum hisce flantibus validis ventis navis ipsa fluctibus operiretur". Noi lărgim denumirea de „saeculum obscurum" pentru întreg Evul mediu, în chip oarecum arbitrar și pentru motive literare !

denţă în Impărăţia bizantină. Anticipând asupra luminilor cari apar, unele stingându-se apoi, după ce-şi îndeplinesc rolul modest, la anumite dăţi, altele transformându-se în focare de lumină eternă, cum este cazul teologiei dublate de filosofie a unui Albert cel Mare, Bonaventura şi mai ales a „fratelui" Toma de Aquino, amintim că secolul al XIII dă omenirii pe Inocenţiu al III, marele pontif al Romei; pe curiosul rege al Sicilei şi împărat al Germaniei, mai mult meridional decât teutonic, Frederic al II; pe seraficul Ludovic al IX, cel sfânt, regele Franţei, conducătorul devotat al ultimelor cruciade; pe divinul Francisc d'Assizi; pe întemeetorul ordinului învăţaţilor călugări predicători, Dominic, spaniolul, acesta este veacul în care se adânceşte gândirea religioasă medievală, se desăvârşeşte splendida arhitectură gotică şi mai ales neîntrecutul decor gotic specific aceluiaşi timp, şi câte altele!

Iată, aşa dar, numai câteva din aspectele şi personalităţile proeminente ale acestui timp, pentru a convinge pe orice om de cultură, că în adevăr, în veacul acesta apar lumini cu străfulgerări eterne, într'o vreme, când lipsa de informaţie, de altă dată făcea să se creadă, că straturile de ignoranţă, de grosiertate şi de aspră şi barbară existenţă erau impenetrabile. In cele ce urmează nu vom uita, cum este firesc, nici svâcnirile spre mai bine ce se făceau în lumea răsăriteană, fie ea bizantină, fie slavă. Cercetarea şi înfăţişarea acestor adevăruri va dovedi încă odată că, instituţia divină, întemeiată de Răstignitul de pe Golgota, a fost, într'o vreme de durere pentru omenire, vatra luminoasă şi mama îndemnătoare şi ocrotitoare a fiinţei omeneşti, ajutându-o să sue scara adevărului, binelui şi frumosului.

1) Inocenţiu III (1198—1216)[1]. Intr'o biserică dela Su-

---

1) **Izvoare şi literatură.** Asupra Papei Inocenţiu al III, Apusul a dat multe lucrări, izvoare şi monografii, pe care cu greu poate cineva să le utilizeze mai ales în vremea aceasta. Din acestea citătm: Scrisori, predici şi scrieri se găsesc în Migne *Patrologia latină* 214—217; Potthast A. *Regesta Pontificum Romanorum* (1198—1304) 2 vol. 1874/75; Bohmer J. Fr. *Regesta Imperii V* (1198—1272); din nou publicate de Ficker I. şi Winkelmann E. Partea 5 1991/1901; Peitz W. M. *Regestum super negotio Romani Imperii*, nach dem Originalregister der päpst. Kanzlei in Phototypie. Rom. 1927. Hurter F

biaco (Italia) ni se înfăţişează într'o pictură murală chipul dacă nu de imberb, totuşi de om tânăr, al vestitului Papa Inocenţiu al treilea. Pictura ne-a parvenit din veacul al XIII, şi ne dă şi un amănunt ornamental, acela că tiara papală, de obicei alcătuită din trei coroane, cum indică şi denumirea ei, nu era atunci, decât un con înconjurat de o singură coroană. Ochii săi expresivi sunt încadraţi de o faţă hotărâtă, adumbrită de o uşoară tristeţe. Infăţişarea generală nu indică puternica personalitate a Pontifului care a dus la maximum idea de „teocraţie". Jurist şi teolog Inocenţiu al III este însăşi întruparea primaţiei papale. Nimic în plus decât ceeace fixase Grigore al VII Hildebrand, nici un principiu nou, dar el aducea o ultimă precizie a formulelor, o înlănţuire riguroasă teologică a acestora, expuse cu calm, fără a brusca, ferindu-se de o atmosferă războinică. Din această atitudine eşiea un sistem grandios şi precis, sinteza teologiei politice. El păşeşte din domeniul ideologic, în acela al realului. Astfel, crezând că prestigiul papal creşte, el se va intitula nu ca înaintaşii săi „vicarul lui Petru" ci „vicarul lui Iisus Hristos".

Utilizând apoi o exigeză subtilă şi fecundă în apropieri, el crede şi afirmă că Sf. Petru i s'a dat puterea de a ierta toţi oamenii, deci toate naţiunile. Răsăritenii sunt identificaţi cu Ioan, care căzuse în greşeală odinioară, şi-i acuză că stăruesc în rătăcirea lor asupra adaosului lui **Filioque**. Exploatând epi-

---

Geschichte Innocenz III u. seiner Zeitgenossen (4 vol.) Hamburg=Gotha 1841/43; Luchaire A. *Innocent III*, 6 vol. Paris 1904/8; Baethgen Fr. *Die Regentschaft P. Innocenz III im Königreich Sicilien* 1914; Meyer E. W. *Staatstheorien P. Innocentz. III* 1919; Haller J. *Innocenz III în Meister der Politik* 1², 1923; Ioelson O. *Die Papstwahlen des 13. Jahrhunderts bis 1274*, 1928; Seeger J. *Die Reorganisation des Kirchen=staates unter Innocenz III*, 1937; Walter A. *Die deutsche Reichskanzlei während des Endkampfes zwischen Staufern u. Welfen*, 1938; Gütschow E. *Innocentz III u. England*, 1905; Davidsohn R. *Philipp II Aug. v. Frankr. u. Ingeborg*, 1888; Handengue A. *Bouvines victoire créatrice*, Paris 1935; Tenbrock R. H. *Eherecht u. Ehepolitik bei Innocenz III.* Diss. 1933.

In lipsa acestor opere şi a bogatei noastre biblioteci, lăsate la Chişinău, abia am putut afla pentru ştirile de mai sus umătoarele opere: Poulet Dom. Charles, *Histoire du christianisme*, Moyen age Pa=

sodul din „Quo vadis“, Inocenţiu insinuează că Apusul nu are nimic să invidieze Răsăritului, căci el văzuse chinurile Mântuitorului crucificat din nou la Roma, în persoana vicarului său. Aceiaşi vigoare şi subtilitate le întrebuinţează pentru a afirma primaţia puterii spirituale asupra temporalului.

El utilizează numeroase formule pentru a arăta superioritatea puterei papale asupra celor temporale şi spirituale: „Principii au putere pe pământ, iar preoţii pe pământ şi în cer. Puterea celor dintâi nu atinge de cât corpul: acea a celorlalţi corpurile şi sufletele“.

Pentru Inocenţiu III idealul este ca „Biserica romană să exercite deplina sa putere în chestiunile temporale şi spirituale. Orce guvernământ să stea sub controlul „Vicarului lui Dumnezeu“, care are deplină putere divină.

Intervenţia pontificală se face din cauza păcatului „*ratione peccati*“. Papa trebue să fie judecătorul moralităţii universale, el trebue să vegheze la păstrarea păcei, între naţiuni şi să liniştească pe turburători.

Papa va fi expus la condamnarea eternă, dacă nu va şti să evite mizeriile unui război. Iată care era concepţia unui papă ce nu avea la suirea sa pe scaun decât 37 de ani şi care venea după slabul Celestin III, şi imediat după moartea timpurie a lui Henric VI, deci scăpat de ameninţările perpetui ale puterii imperiale staufiene.

---

ris=Beauchesne M. C. M. XXXIV; Schnürer Gustav *Kirche und Kultur im Mittelalter*, zweiter Band, Paderborn 1929; Kraus Franz Haver: *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, Trier 1896; Knöpfler Alois *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, sieb. Auflage 1919, Herder Freiburg im Br.; Funk von F. X. neubearbeitet von Bilmeyer Dr. Karl *Kirchengeschichte, zweiter Teil*, Paderborn 1940; Buchberger Dr. Michael *Lexikon für Theologie und Kirche*, Fünfter Band, Freiburg im Breisgau 1933; şi mai ales cuprinzătorul articol *Inocent III* din *Dictionnaire de theologie catholique* tome septième II=e partie, scris de cel mai competint istoric al Evului mediu creştin, d. E. Amann dela Facultatea de teologie catolică dela Strassburg. De real folos ne=a fost şi Lavisse E. *Hisfoire de France III*, 1—2 (până la 1328) Paris 1901. Hurmuzachi *Documente*, vol. 1, Buc. 1887; Iorga N. Prolegomene de Istorie universală. *Elementele de unitate ale lumii medievale, moderne şi contemporane*, I. *Papi şi Impăraţi*, Buc. 1921.

Un bărbat energic, cu o formulă precisă şi hotărât conturată, asupra rolului papal în lume, iată ce reprezintă Inocenţiu al III.

Ideile pe care Grigore al VII Hildebrand le schiţase în al său „Dictatus papae“ el le va transpune, cu o energie neînfrântă de nimic, în domeniul realităţilor. Luptător prin temperamentul care-l moştenea dela înaintaşii săi conţii de Campania, Trasmondi-Segni, cult prin studiile sale migăloase de teologie şi drept făcute la Paris şi Bolonia, versat în treburile bisericeşti prin a fi fost cardinal-diacon, încă din 1190, gânditor şi scriitor în domeniul mistic ; dela el avem „De contemptu mundi“, „De sacro altaris mysterio“ şi alte lucrări de asceză, iată cum ni se înfăţişează cel mai mare Papă al Evului mediu. Inzestrat cu un real talent de om politic, prevăzător şi creator, el era stăpânit de un puternic simţ, pentru justiţie şi demnitate.

Pe bună dreptate contemporanii l-au numit, *stupor mundi-lux mundi.* Cu concepţia sa despre superioritatea Papalităţiîn toate domeniile, el exercită rolul de arbitru asupra popoarelor şi naţiunilor, împăraţilor şi regilor. El este tipul desăvârşit al unui stăpân universal. Raportul Papalităţii cu Imperiul îl vedea el concretizându-se în simbolul soarelui faţă de lună, iar într'o scrisoare (1199) către Patriarhul din Constantinopul el arată, că Apostolul Petru şi prin aceasta şi urmaşi săi, au fost lăsaţi să conducă nu numai Biserica, ci întreaga lume. Decretele şi volumele care conţin actele sale fac dovada acestei activităţi universale.

Dar în faţa acestei neţărmurite pretenţii de supremaţia se ridica o putere, care dacă nu era îmbrăcată de o personalitate puternică, ea trăia totuşi în virtutea suvenirilor vetuste, uneori chiar în completă neputinţă. Era acea a Impăratului roman, de origină germanică. Acesta era moştenitorul lui Carol cel Mare, ca şi al tutulor Cezarilor, Constantin, Justinian, a cărora serie el o ducea mai departe. Renaşterea dreptului roman din veacul al XII consolida asemenea reminescenţe. Personagiu sfânt, Impăratul este mai mult decât un laic, mai presus de muritori şi regi. El pretinde că este superior Papei căci acesta este episcopul Romei, oraş imperial, iar el, Carol cel mare reînscăunat, se crede însărcinat de a conduce întreaga creştinătate. «Imperiul roman, spunea Barbarosa, trebue

să vegheze cu grije la mântuirea universală". Din nenorocire pentru Cezar lucrurile nu erau decât în chip teoretic aşa ; în realitate ele se schimbau fundamental. Slăbiciunea Impăratului era determinată de două motive: întâi, căci el era eligibil, deci la capriciul alegătorilor, iar în al doilea rând, el trebuia să fie uns de Papa, deci în dependinţă apostolică. Inainte de reforma gregoriană împăraţii făceau adesea Papi ; la data de care ne ocupăm Papii autentifică Impăraţii. Şi în această direcţie Inocenţiu al III este implacabil. Punând în practică concepţia sa, el arată că legitimii sunt numai aceia pe care vrea el să-i recunoască.

Şi astfel vor curge optsprezece ani de pontificat triumfal ; cel mai strălucit din cursul Evului de mijloc şi cel care va reuşi să treacă în domeniul realităţii conţinutul unor texte moarte ; adică monarhia absolută a puterii spirituale, şi supremaţia a ideilor religioase în domeniul temporal [1]).

* * *

2. Viaţa lui Inocenţiu al III va fi plină de lupte grele şi nesfârşite. Ele încep chiar dela porţile Romei. Impăratul Henric al VI ocupase întreg patrimoniul Bisericii. El trebuea recâştigat. In interiorul cetăţii, încă dela 1188, se stabilise un fel de regim constituţional în care, între drepturile regaliene ale Papalităţii şi prerogativele comunale se făcuse un compromis. Cu lupte, cu eşecuri uneori, Inocent III reuşi să restaureze la Roma, în Statele papale, în Ombria şi aiurea, autoritatea pontificială. In nordul Italii Papa avu mult de lucrat cu micile republici lombarde şi toscane, unde nu reuşi nici odată să-şi asigure o autoritate indiscutabilă. El încearcă aci, să restabilească faimoasele ligi, acelea, care ajutaseră foarte mult Papei Alexandru III, în luptele duse contra lui Frederic Barbarosa. Acestea au fost însă păgubitoare tendinţei de centralizare, de apărare a autonomiei italiene şi creşterea spiritului romanic, latin, pe care le urmărea Papa Inocentiu al III. Mai mare succes avu el, cel puţin pentru un interval de timp, în Italia de jos. Aci, cuvântul hotărâtor îl avea regatul Sicilii. Popalitatea urmărea, de un secol, ca să fie împedecată unirea acestui regat cu Germania, Roma găsindu-se aşezată între aceste două puteri. In acest scop diverşii Pontifi au făcut tot felul de aranjamente! Cu prilejul

1) Amann E. *Inocent III* în Dictionnaire de théologie catolique. Tome septièmé, II partie col 1962.

venirii la Scaunul Romei a lui Inocentiu al III împrejurările păreau mai priincinoase. In adevăr, împăratul Henric al VI murind, lăsa văduvei sale, împărăteasa Constanţa, tutela tânărului Frederic, pe care-l înscăunase rege al Sicilii, şi-l dorea şi împărat al Germaniei. Părăsită de toţi marii baroni germani, împărăteasa găsi ajutor la Papa, care luă supt protecţia sa pe nepotul lui Barbarosa, fără a recunoaşte însă alegerea lui ca împărat. El declară papalitatea ca suzerană a regalului Siciliei, pentru a putea să se proclame el însuşi tutore al tânărului Frerederic şi să impună Constanţei un concordat, prin care se ridica regatului vechile sale privilegiu, şi intra în dreptul comun, din punct de vedere bisericesc.

Când apoi, către sfârşitul anului 1198, Constanţa moare, ea lăsă copilul său, într'o etate cu totul fragedă, sub protecţia lui Inocenţiu al III. Acesta îşi luă rolul în serios, şi după zece ani de luptă, el reuşeşte în planurile sale. Frederic II nu obţinu ajutorul pontifical, decât cu condiţia expresă, că nu vor fi unite nici odată coroana Siciliei, cu cea imperială. Dar n'a fost deziluzie mai mare pe lume pentru Biserică, decât atunci, când, în 1215, Inocenţiu al III reuşi să capete pentru minorul crescut de dânsul, sufragiile întregii Germanii! Aceasta se va vedea îndată!

* * *

3. Inocenţiu al III şi Impărăţia. La moartea sa, împăratul Henric al VI lasă ca urmaş pe fiul său Frederic Roger în vârstă numai de trei ani. Din acest motiv se iviră doi pretendenţi la coroana imperială, Filip de Suabia fratele celui mort, care fu ales de un număr mare de vasali germani, în Martie 1198, şi Otto al IV, al doilea fiu al lui Henric Leul preferat de o minoritate neînsemnată.

Cel mai îndreptăţit era însă Frederic II, dar el era prea slab, pentru a culege moştenirea tatălui său. Intre aceştea trei, Papa rămânea, să se pronunţe. Cei doi Hohenstaufeni, gibelini, Filip şi Frederic reprezentau în ochii lui Inocenţiu al III o politică care de cincizeci de ani adusese Romei toate nenorocirile posibile. Guelfii, se spera cel puţin, vor persevera în tradiţiunea lor, mai puţin păgubitoare, pentru biserică.

Ca urmare, Papa recunoscu ca rege al Germaniei şi

viitor împărat roman pe Otto, în Martie 1201. Lucrurile păreau că s'au liniştit, când în 1204 şi 1205 un anumit număr de partizanii guelfi trecură de partea lui Filip. Dar acesta fu asasinat de Otto de Wittelsbach la 21 Iunie 1208 „crimă neauzită la Germani de veacuri" şi şansele lui Otto crescură din nou.

El consimţi să se supună unei noi alegeri, în care electorii se pronunţară în unanimitate pentru dânsul, la 22 Sept. 1208, în dieta dela Helberstadt. (1198 ; 1208-15). La 11 Nov. următor adunarea de Francfort strânge în jurul partidei guelfilor toată Germania şi soluţionează diferendele încă pendinte dintre aceasta şi casa gibelinilor. Otto urma apoi să meargă la Roma, să se încoroneze. In acest moment Inocent formulează concesiunile pe care trebue să le facă viitorul Impărat Sfântului Scaun.

Guelful primeşte toate condiţiunile Papei : cartea de Spira din 22 Martie 1209 consemnează promisiunile sale: el recunoaşte interesele Statului papal, aşa cum îl întocmise şi lărgise Papa : apoi Impăratul se obligă, să lucreze alăturea de Inocenţiu al III la stingerea hereziei şi accentua, că el va renunţa la ori ce imixtiune în alegerile bisericeşti.

Promisiunile făcute cu atâta uşurinţă vor fi însă călcate, cu aceiaşi seninătate de suflet şi la prima ocaziune, de împăratu guelf. Otto intra în Italia în vara anului 1209 în fruntea unei armate numeroase. La 4 Octombrie el este consacrat solemn în biserica Sf. Petru. Dar abia ce se termină ceremonialul puneri coroanei lui Carol cel Mare, pe fruntea lui Otto al IV, şi conflictul izbucnia violent, între cei doi potentaţi. Astfel eterna chestiune a independenţei italiene, faţă de Cezarul germanic, pune din nou în luptă Sacerdoţiu cu Imperiul. După lungi şi infructuoase negociaţiuni războiul începu în vara anului 1210. La 18 Noembrie acelaş an, Inocent al III anatematiză pe Otto şi desleagă pe toţi supuşii, de jurământul de credinţă către împărat. Singura scăpare pe care o vede Papa nu era alta, decât să substitue lui Saul cel nesupus, un tânăr David pe care-l socotea, că va fi mai docil şi respectos faţă de Sacerdoţiu. Regele de Sicilia, ca tutelat de dânsul, tânărul Frederic al II, fiul Hohenstaufianului odinioară excomunicat, va întruchipa de acum înainte şampionul Papei contra împăratului guelf. După stăruinţa lui Inocenţiu principii italieni şi ger-

mani, regele Franței Filip-August și alții susțin pe nepotul de fiu al lui Barbarosa. Papa nu uită să ceară viitorului împărat să promită, că va renunța la coroana Siciliei, care urma să revie fiului său. Nici odată nu trebuia să se facă o uniune între Sicilia și Impărăție.

Cu aceste condițiuni Inocențiu îngădui lui Frideric, să primească la Francfurt coroana germană, la 5 Decembrie 1212. Peste doi ani Otto era învins la Bouvines de soldații lui Filip August (Iulie 1214) cea ce asigura definitiv triumful lui Frederic. Anul următor sinodul de Latran îl proclama împărat ales, fără să bănuească macar, cea ce va avea de suferit Biserica Romei din cauza lui. Inocențiu al III avu avantajul—dacă aceasta poate să fie unul—să moară curând, așa fel că el nu va avea prilejul să vadă ce șarpe încălzise la sânul său. Iar Frideric al II (1210, 1215-50 fu din nou încoronat ca rege, în Iulie 1215 „la locul potrivit", aceasta însemnà Aachen!! Era doar localitatea unde se desfășurase cu veacuri în urmă, strălucirea curții legendarului Carol cel Mare!

* *
*

4) Deși activitatea marelui Papă se cheltui, în bună parte, în ceartă cu Impărăția. totuși el găsi timp și energie necesară, să-și spue cuvântul și în rosturile celorlalte regate creștine. Astfel, vedem cum puternicul rege al Franței Filip August a simțit îndestul influența autoritară a acestui mare Pontif. In primul rând regele capetian avu un conflict cu Papalitatea pe temeiuri matrimoniale. Filip August, după moartea soției sale dintâi, se căsătorise cu Ingeburge princesă de Danemarca. Curând după căsătorie regele simți o repulsiune pentru soția sa, ale cărei cauze nu se cunosc nici azi, și o repudia.

Un număr de prelați francezi reuniți la Compiégne anulează căsătoria, pe motivul unei îndepărtate rudenii a reginei Ingeburge, cu prima soție a Regelui, Elisabeta de Hainaut (+1190). Papa Celestin al III nu aprobase această decizie a prelaților francezi; Filip August însă nu ținu socoteala de aceasta, și se căsători cu Agnes de Merania, o soră a sf. Hedviga de Silezia. Venirea lui Inocient al III la scaunul Romei, aducea o atitudine mai fermă a curiei papale în această chestiune.

Papa somă mai întăi pe Rege, să se supună legiuirii

canonice. dar în zadar ; atunci, trecând la fapt, aruncă interdicţia asupra domeniului mândrului Capetian. Poporul se tulbura, iar Regele se supune, cea ce făcu să fie ridicată înterdicţia, la 8 Septembrie 1200. Filip August se despărţi de Agnes de Merania care moare curând, dar nu reia nici pe Ingeburge, care, închisă într'o mânăstire, timp de 12 ani, cerea neîncetat Papei, să fie repusă în drepturile sale de soţie şi regină.

Timp îndelungat, în epoca aceasta, Inocenţiu al lll avea interesul să menajeze pe Regele Franţei din cauza complicaţiilor politice europene. Abia, târziu, când la 1213 Filip August relua pe Ingeburge, se pare, că el o făcea, după inzistenţele implacabile ale marelui Pontif, care la această dată, liber, putea să-i ţină piept.

Dar pe lângă această chestiune matrimonială Papa Inocenţiu al lll interveni, pe lângă Regele Franţei, în virtutea concepţiei sale de a face, să domnească, între principii creştini, dreptatea, unirea şi respectul tratatelor. Şi anume, între regii Franţei şi Plantageneţi ajunşi regi englezi, dura de multă vreme un conflict, din cauza provinciilor pe care le posedau cei din urmă, în Franţa. In acest diferend şi mai ales în vremea neajunsurilor Regelui Ioan fără ţară, Inocenţiu al lll duse o politică care nu fu lipsită de măreţie.

* *
*

5) In Anglia marele Papă interveni cu abilitate şi la nevoe cu toată energia ! Regele Ioan fără ţară, fratele lui Richard inimă de leu, cel care uimise lumea prin vitejiile sale făcute în Orient şi pentru care Papa avusese o aleasă consideraţiune, intră în conflict cu Inocenţiu al lll. Aceasta se datorea imixtiunilor regale în treburile ecclesiastice. Alegerea arhiepiscopului de Cantorbery împingea lucrurile la maximum. Faţă de neregulile şi neînţelegerile, care se iviseră cu prilejul acestei alegeri, Inocienţiu al lll profită de prezenta mai multor alegători englezi la Roma, şi designează ca arhiepiscop de Cantorbery pe Ştefan Langton. Regele Angliei protestează şi războiul, care va dura şapte ani, izbucneşte. In cursul acestui conflict se va epuiza, pe de o parte, tot arsenalul de arme şi de pedepse ale Bisericii, iar pe de cealaltă parte, toate formele de perse-

cuţie şi spoliaţiune ale Regalităţii engleze. Papa pronunţă interdicţia, excomunicarea, dezlegarea de jurământ a supuşilor şi în sfârşit, depunerea Plantagenetului, în 1212. In sfârşit Filip August este invitat să pornească cu armata contra lui Ion fără ţară! In astfel de stare disperată găsindu-se, Regele Angliei cedează şi depune coroana sa în mâinile legatului papal.

In urma acestor împrejurări Anglia devine domeniul Sfântului Petru ; această vasalitate se va dovedi printr'un tribut anual de o mie livre sterlinge şi prin omagiul feodal pe care regele îl va depune imediat în faţa legatului papal. Şi acestea nu erau simple formalităţi; Inocenţiu vrea să le transforme în realităţi palpabile! „Noi dorim, scrie el, după datoria oficiului nostru, să diriguim în Anglia nu numai Biserica, dar şi regalitatea". Inocenţiu, conştient de rolul unui suzeran, ia hotărât apărarea vasalului său, care era acum Regele Ioan fără ţară.

In această calitate şi dela această dată înainte (1213) el apără pe Regele Angliei, contra lui Filip August şi mai apoi în contra nobililor englezi revoltaţi. *Magna Charta libertatum* pe care aceştia o smulseseră din mâna Regelui o rupe Inocenţiu al III prin bula papală, dată în acelaşi an 1215. Puţin îl interesează că acest act exasperează pe insurgenţi, şi-i depărtează de Roma. Protector devotat al vasalului său el anatematizează pe revoltaţi şi chiar pe Langton, pe care-l recomandase, odinioară, la scaunul de Cantorbery !!...

* * *

6. Aceiaşi regulă de morală şi dreptate o întrebuinţează Inocenţiu al III şi faţă de alte capete încoronate. Astfel el interzice, aruncând chiar interdicţia, asupra regatului Leon, fiindcă regele său, Alfons al IX, se căsătorise cu Bérangère fiica regelui Castiliei, nepoata sa. El nu va ridica interdicţia decât în 1204, când Bérangère se reîntorcea în familia sa. Petre al II de Aragon, la rândul său, vrea să ia în căsătorie pe Blanşa de Navara o rudă a lui. Papa se opune, iar Petre se căsătoreşte cu Maria, fiica lui Wilhelm de Mortellier, pe care vrea, după cătâva vreme, s'o repudieze. Inocenţiu al III ia din nou atitudine şi refuză anularea căsătoriei. Petre vine la Roma, în această chestiune, cu care prilej (1204) el reînoeşte omagiul

regatului său, către Sfântul Scaun și primește din partea suveranului pontif coroana de Aragon. La moartea regelui, întâmplată în 1213, Papa, în numele dreptului feudal, va lua tutela lui Sanca I fiul regelui defunct. In Portugalia Inocențiu pretinde să exercite drepturile pe care i le conferea donațiunea făcută Sf. Scaun, odinioară, de Alfons I. Dar cum Sanca I făcea oarecari dificultăți, în a recunoaște obligațiunile sale de vasal izbucni o criză între el și Papa între 1208—1211, care nu se termină decât prin boala regelui. La moartea acestuia Inocențiu luă tutela tânărului Alfons II, aranjând astfel toate dificultățile care se iviseră în acel regat.

In Ungaria energicul Papa interveni în lupta dintre cei doi fii ai lui Bela al III, în care, mulțumită lui, tronul fu luat de Emeri. Acesta în mod firesc, urmă directivelele fixate de marele pontif. Astfel, vedem cum Emeri intervenea după îndemnul Papei, în Bosnia, spre a se opri progresul heresiei bogmolice. Inocențiu interveni apoi pe lângă Ladislas, ducele Poloniei, să-și schimbe atitudinea față de drepturile Bisericii, în acea țară, iar Ottokar, regele Bomiei, primea coroana la Merseburg, din mâna legatului papal. In Mai, 1204, Papa autoriză pe episcopul romano-catolic din Oradia să viziteze mânăstirile grecești din Ungaria [quod quedam ecclesie monachorum Grecorum în Regino Ungarie constitute] și să cerceteze dacă din acestea se poate forma o singură episcopie supusă scaunul apostolic. Intervenția sa cu efect, se făcea până în depărtata Scandinavie, ba chiar, până în Irlanda,

In Orientul apropiat, de asemenea, Inocențiu lucra la atragerea Armenilor, Bulgarilor, Sârbilor și către 1209, se fac încercări de a se constitui o Biserică uniată ruteană. El nu uită, evident, nici Bizanțul! Cruciada IV, pe care o predica din primele săptămâni ale pontificatului său trebuea să cuprindă și pe basilevsul din Constantinopole. Gândul său era de a reface unitatea creștină, spre a putea apoi cu toții recuceri Țara Sfântă.

Această cruciată, care își schimba calea și da alt rezultat decât cel pe care îl dorea Papa, n'a fost deloc pe placul său. Nu odată el a chemat pe cruciați la datoria lor, amenințându-i cu excomunicarea! Numai atunci, când văzu căderea imperiului bizantin, desființarea Bisericii din Constantinopole și instalarea

unui patriarh latin în Sfânta Sofia, el salută aceste împrejurări ca o judecată a lui Dumnezeu. Dar curând el înțelese că, din noul imperiu latin, (1204—61) înființat pe malurile Bosforului, nu va eși nimic bun, pentru via lui dorință, de a porni de aci, eforturi mai sigure, pentru recucerirea Mormântului Mântuitorului. Această deziluzie îl făcea să predice încă dela 1207 o nouă cruciadă, care urma să fie organizată în toate amănuntele ei, numai de Papa.

* * *

7. Dar pe lângă pericolul extern al Islamului amenințător, Inocențiu avea de combătut pericolul din însăși sânul Bisericii, acela pe care-l înfățișa herezia. In vremea sa apare marea rătăcire neo-maniheană, supt diverse numiri, de herezie catară, bogomilă, sau albingeză. Aceasta se răspândise în chip deosebit în Statele papale, unde Inocențiu al III procedează cu ultima energie, spre a o stinge. Un alt ținut unde Albingenzii au cucerit multe suflete și teren, era Sudul Franței, mulțumită și complicității marilor baroni, în fruntea cărora stă Raymond de Toulouse. Inocențiu trebuea să-i convingă și la nevoe să-i constrângă, prin forță, să desființeze herezia. Cum pedepsele spirituale nu ajungeau, el a trebuit să-i declare căzuți din drepturile lor suverane, să fie înlocuiți prin principii devotați Bisericii iar domeniile lor să fie socotite ca o pradă, care se va împărți celor mai zeloși și credincioși fii ai Bisericii.

Iată ideile care au inspirat cruciada Albingenzilor. Inocențiu n'a prevăzut însă tot ce se va întâmpla, când vor porni din Nordul Franței, baronii cruzi și săraci, peste Sudul rătăcit dar bogat și încântător! Urmările au fost deosebit de triste! Inocențiu poartă asupra memorii sale pata, că n'a știut să prevadă toate inconvenientele unui sistem, care pune cele mai urâte pasiuni omenești în serviciul dreptului, justiției și adevărului.

8. In Noembrie 1215 se ținu al 12 sinod general, (latin) al 4 din Latran, care marchează apogeul stăpânirii lui Inocențiu al III Acesta a fost cea mai mare și mai strălucită adunare bisericească din Evul mediu. La ea participă peste 1200 de prelați și reprezentanți a aproape tutulor principi creștini. De aceea cu dreptate i s'a spus *Reichstagul* Europei creștine. Stau aci trimișii împăratului Frederic al II, ai împăratului latin

Henric de Constantinopole, ai Regelui Franței, Angliei, Aragonului, Ungariei, Ciprului, Ierusalimului și altor principii, lângă cei 412 Episcopi și 800 de stareți. Cu acest prilej se lichidează trecutul mai ales în cea ce privește cruciata contra Albingenzilor și se prepară un viitor mai bun pentru Biserică, printr'o reformă, de care se vorbește deja, dar care nu va veni curând. Dar, mai ales, se iau utlimele măsuri ale unor planuri grandioase, ale lui Inocențiu al III, pentru recucerirea Pământului sfânt. „Din toate punctele de vedere data de 1215 însemnează momentul culminant al puterii papale în Evul mediu, și sinodul al IV de Latran este o demnă încoronare a marelui pontificat al Papei Inocențiu al III", zice distinsul cunoscător al Evului mediu ecclisiastic. profesorul Amann.

Din nefericire, după această strălucită adunare, Inocențiu al III nu ajunge să pună în practică visul vieței sale: reluarea Mormântului Domnului, din mâinile necredincioșilor căci el muri la 16 Iulie 1216, în plină maturitate, adică la vârsta de 56 ani, când putea să realizeze încă multe!

9. Astfel se stingea o energie și dispărea o personalitate cu virtuți foarte rar de întâlnit. Format la școala teologică parisiană și la cea de drept din Bolonia, un cercetător și înțelegător al trecutului, de unde se inspiră și-și extrăgea elemente de lupte Inocențiu al lll și-a fixat dela început o teorie netă și personală. El se socotește Vicarul lui Hristos, nu al lui Petru; el dispune de o autoritate asupra tutulor Bisericilor, fie ele de origină cât de veche. Prin citații de texte scripturistice și pe temeiul unor exigeze uneori personale, el este totul, în domeniul Bisericii, accentuând cu vigoare Primația Bisericii romane! Nimic nu se putea mișca în Biserica apuseană fără știrea sa, dela umilii preoți, până la mitropoliți, peste autoritatea cărora el trecea adesea. Aleșii lui erau trimiși fără să se mai țină seamă de electorii respectivi, cum s'a **văzut cazul** lui Langton de Cantorbery. Dar dacă nimic nu-i sta în cale în chestiunile ecclesiastrice, Inocențiu căuta să-și asigure întâetatea și în materie politică. Față de principi el este reprezentantul lui Hristos, regele regilor, seniorul seniorilor. Supremația Sacerdoțiolui asupra Imperiului o afirmă cu hotărâre în scrisorile către Filip de Suabia și basilevsul Alexie de Con-

stantinopole. Hristos, preot după rânduiala lui Melchisedec, dar şi regele regilor în acelaş timp, a transmis puterile sale lui Petru vicarul său, cât şi succesorilor lui. In materie politică el se consideră reprezentantul lui «Sanctus Petrus Imperator.» Pentru a justifica atitudinea sa, el dispune de o formulă serioasă: reprezentant pe pământ al autorităţii divine, el are datoria principală, de a face să domnească în lume, virtutea, dreptatea şi pacea. El are obligaţia de a duce moralitatea în chestiunile matrimoniale, de creşterea şi protecţie a copiilor, în cele atît de complicate monetare şi altele. Şi dacă se merge mai departe, se ajunge la chestiunile strict politice care sunt legate de legea morală. Când lucrurile politice, îl depăşesc prea mult el formulează doctrina *puterei indirecte*, care va ajunge faimoasă în veacurile următoare. Dar energicul Papa a utilizat, de câte ori s'a potrivit, puterea directă, profesând pe cealaltă în cazurile când se aşteapta la o mai vie rezistenţă. In urmărirea planului său Inocenţiu al III a căutat să aibă cât mai multe regate vasale, cum au fost Aragonul, Portugalia, Sicilia, Anglia unde el exercită dreptul suveran, fără nici o dificultate. Politica aceasta de desăvârşită teocraţie a fost primită de contimporani cu destulă bună voinţă. Totuşi, proteste s'au ridicat. De aci s'a ivit nevoea ca Scaunul papal să utilizeze armele spirituale, cum erau interdicţia, excomunicarea, dezlegarea credincioşilor de jurământ, cruciatele şi altele. Acest sistem nu va mai fi valabil după un secol, cum o cunoaştem din jicnirile şi profundele umilinţi, pe care avea să le suporte Bonifaciu al VIII.

Am menţionat la începutul acestei lucrări că nu vom aminti aci decât de luminile veacului al XIII creştin şi ne ţinem de cuvânt!

Din cele expuse mai sus într'o formă succinte se poate constata, că Papa inocenţiu al lll apare mai mult decât o unitate luminoasă; aşi cuteza să-l caracterizez mai degrabă ca fiind un candelabru bogat împodobit, având la bază, însăşi imaginea globului pământesc. El rămâne pentru istorie cel mai mare Papă al Evului mediu. Iar secolul, de care ne ocupăm, începe cu această viguroasă personalitate, care va lăsa urme neşterse, va influenţa viitorul şi va fi generatoare de alte energii, cum vom vedea din cele ce urmează.

(Va urma)

T. G. BULAT

REFORMA INVĂȚAMANTULUI ȘI RELIGIA

S'a alcătuit proectul de reformă a învățământului și a fost trimis la școli pentru studiere înainte de a căpăta forma definitivă.

Din informațiile pe care Dl. Subsecretar de Stat al Ministerului Instrucției le dăduse la congresul profesorilor secundari dela Brașov și din expunerea pe care Dl. Ministru a făcut-o reprezentanților presei cu prilejul unei consfătuiri ce a avut-o cu ei în vederea colaborării pentru îndrumarea activității extra-școlare, reeșia că în nouile reforme se va da o atenție deosebită educației religioase. Se mărturisește dealtfel oficial, că o temelie sănătoasă a neamului trebue să se sprijine pe principiul creștin. Deaceea s'a spus că se va accentua rolul profesorului de Religie în școală pentru sădirea simțirii creștine în viața tineretului.

Cercetând însă acum proectul ce am primit de reformă a învățământului secundar, constatăm cu surpriză că religiei i se pregătește o situație nu tocmai favorabilă.

In gimnaziu se reduc numărul orelor de Religie dela două pe clasă câte se găsesc în prezent, la o singură oră. In liceu (cursul superior de acum) se prevede tot câte o singură oră, așa că în tot liceul nu figurează decât 8 ore de Religie în program față de 12 câte mai rămăseseră.

Religia nu mai figurează între obiectele de învățământ și nici ca dexteritate (art. 24 din proect). Despre rostul ei se menționează că „se predă nu ca obiect de învățământ care să urmărească învățarea de cunoștințe, ci trezirea și întărirea credinții în Dumnezeu și mai presus de toate, practicarea învățăturii creștine".

Este o nepotrivire când pe de o parte se afirmă nevoia educației religioase iar pe de altă parte se micșorează timpul destinat pentru această lucrare și se tăgăduește calitatea de obiect de studiu principiilor pe baza cărora se face educația religioasă.

Când se declară în proect că religia să nu urmărească învățarea de cunoștinți, înseamnă eă ea nu are nimic de dat minții din „cunoștințele multilaterale în pregătirea pentru viață și educația integrală care să facă pe tânăr un cetățean des-

ţoinic şi devotat neamului şi statului român" după cum defineşte art. 1 scopul şcoalei. Când scoţi religia dintre studiile şcoalei, înseamnă că pentru orientarea în viaţă nu se găseşte nimic în adevărul creştin care să merite a fi cercetat şi reţinut de minte.

Este o contrazicere atunci a afirmaţiei că educaţia religioasă are vreun rol. E o contrazicere şi cu explicaţia dela art. 24 că religia urmăreşte „practicarea *învăţăturii* Mântuitorului". Cum s'o practici dacă n'o studiezi, n'o înveţi?

Faptul se datoreşte unei concepţii greşite atât asupra religiei cât şi asupra educaţiei, tocmai când se caută a se activa mai mult în folosul amândorora.

Religia are ca ţintă practicarea voii lui Dumnezeu. Pentru aceasta se adresează întregului suflet omenesc, deci şi minţii. Ba chiar opera de creştinare începe cu luminarea minţei. Mântuitorul a început cu învăţarea mulţimilor şi învăţătura Sa a deschis drumul unei vieţi noui. Biserica s'a întemeiat pe predica apostolilor şi s'a întins prin răspândirea învăţăturii sfinte.

Cunoaşterea lui Dumnezeu este un scop al religiei. Mântuitorul ridică la cel mai însemnat rol învăţătura. O numeşte „lumina lumii", „apa cea vie care se preface în izvor de viaţă veşnică", sămânţa care dă rod. Când îi trimite pe sf. Apostoli în lume le porunceşte: „Mergând învăţaţi toate neamurile".

Că religia nu-i intelectualism ci viaţă, că ea nu se opreşte la învăţătură ci trebue să ducă la practicarea ei, asta nu înseamnă că ne putem dispensa de învăţătură ci tocmai că adevărurile creştine trebuesc împărtăşite cu mai multă grijă, cu mai multă metodă încât să se transforme în fapte. A reduce străduinţa de cunoaştere a voii lui Dumnezeu înseamnă a lovi în religie. E o eroare a se crede că religia poate fi cultivată numai printr'o emoţie mistică la care nu e nevoe de contribuţia minţii. Din această eroare a ieşit probabil şi măsura legii învăţământului secundar din 1939 care a scos Religia din programa clasei a VIII-a, tocmai când elevii sunt gata să păşească în viaţă. Din aceleaşi motive s'a decis ca la sfârşitul anului, când la toate obiectele trabue să se facă o examinare asupra celor rămase în mintea elavului, la Religie nu e nevoe deasta. Pe aceaste consideraţii au pornit atacuri şi mai directe contra

religiei în şcoală. Aşa, Dl. I. Buricescu, profesor de Filosofie în Bucureşti, sub titluri ca : „Un grav pericol ameninţă şcoala secundară“ („Curentul“ 31 Martie 1934) şi „Un învăţământ antipedagogic“ (Idem, 17 Mai 1934), „fără a nesocoti rolul religiei în viaţa unui popor“, cere împuţinarea învăţământului religios. Să nu se vorbească despre Sf. Ap. Pavel, despre martiri, despre istoria bisericii naţionale ca să nu se încarce memoria elevilor cu prea multe noţiuni, căci „obscurantismul, bigotismul, intoleranţa, îmbrăcate în haina neagră şi ceremonioasă a profesorului de religie...ameninţă grav şcoala „secundară şi o sufocă“.

Chiar acum, de curând, un ziarist de seamă al presei noastre protesta contra învăţământului religios în şcoală. Nu ca înmulţirea orelor de Religie, spunea el, cu note şi cu cataloage se va întări educaţia religioasă. Educaţia religioasă se face în biserici. Bisericile sunt goale şi deaceea s'a depărtat tineretul de Dumnezeu.

Nu ştiu ce părere au unii oameni despre cataloage şi despre note. Nici un profesor azi doar nu-şi mai face un instrument de teroare din catalog ca să-şi acopere insuficienta posibilităţii lui de predare. Nota e doar o calificare naturală a străduinţii unui elev la carte, nu o sperietoare. Când se cere aşa de mult o apreciere a muncii şi a valorilor şi când e nevoe de o selecţie cât mai severă a indivizilor, dece să ne ridicăm contra notării în cataloage ? Dece să nu notăm silinţa de apropiere către ideia şi simţirea creştină când susţinem că tocmai aceasta dă cel mai sănătos criteriu de orientare în viaţă ?

Desconsiderarea şi ignorarea învăţăturii bisericii este cauza indiferentismului religios la noi, care a dus la atâtea rătăciri. Că bisericile sunt goale şi că adevărul creştin nu e practicat, e în primul loc din necunoaşterea lui.

Ideia şi cunoaşterea adevărată deschide drumul simţirii şi a faptei frumoase. S'a vorbit atât de forţa ideilor pe care o utilizăm şi o speculăm când interprindem o acţiune. Lipsa cunoştinţelor este o insuficienţă. Deaceea se cheamă atâta acum tineretul la carte. Una din cauzele crizei de azi a tineretului e şi pentrucă s'a despărţit educaţia de instrucţie. S'a dat educaţia în seama străjeriei şi a altor instituţii, scoţând-o de sub

autoritatea şcolii care dă instrucţia. Instrucţia dacă nu e prin sine un scop, e totuşi poarta care deschide drumul adevăratei educaţii de care e strâns legată.

Sunt în scopul educaţiei religioase, cunoştinţe care trebuesc predate cu toată grija şi pregătirea necesară. Dacă uneori chiar oamenii bisericii susţin indirect neglijarea acestor cunoştinţe, o fac pentru a le fi mai comod şi a scăpa de obligaţii pedagogice care se impun celorlalte obiecte de învăţământ sub justificarea că religia nu dă mare însemnătate adevărurilor teoretice ci sentimentului ce se întăreşte mai mult prin practici religioase.

Creştinismul este prin excelentă pedagogic. Mântuitorul este pedagogul cel mai mare al omenirii. Pildele din învăţătura Sa sunt cel mai bun mijloc intuitiv recomandat. Avem, înainte de valorificarea pedagogiei moderne, o pedagogie creştină ca reprezentanţi ca Sf. Ciril al Ierusalimului, Clement Alexandrinul, Grigore de Nisa, Tertulian, Sf. Vasile cel Mare... etc. Deaceea, în şcoală, religia trebue să aibă situaţia clară şi să figureze în program ca studiu cu cel puţin două ore pentru fiecare clasă.

Proectul de reformă e în nesiguranţă şi veşnică contradicţie în această privinţă. La art. 24, după ce scoate religia dintre obiectele de studii spune că ea trebue să ducă la practicarea *învăţăturii* Mântuitorului. (Doar toate studiile dau învăţături care să fie utilizate, puse în practică).

La art. 60 unde e vorba de examennl de capacitate al profesorilor, religia iar e pusă între obiectele de studiu. „Obiectele de studiu ce se pot lua la examenul de capacitate sunt: religia, română".

In proectul de reformă a învăţământului comercial, la art. 20, religia este trecută în fruntea obiectelor de studiu a Materiilor de cultură generală pentru gimnaziu. Pentru liceul comercial însă, la art. 22, iarăşi e scoasă dintre obiectele de studiu şi e trecută sub alt titlu „Conferinţe şi dexterităţi". Nu e prevăzut însă câte ore are şi dacă e la toate clasele. Nu ştiu deasemenea ce cuprinde proectul de reformă a învăţământului normal şi al celui industrial.

Stabilindu-se religiei situaţia de obiect de studiu nu înseamnă că ea va da numai cunoştinţe aşa cum poate au făcut

unii profesori, ci că prin aceste cunoştinţe îşi deschide drum sănătos către adevărata educaţie.

Alături de predarea cunoştinţelor trebue a se da o deosebită importanţă practicilor religioase tradiţionale care sunt mijlocul de aplicare, de adâncire şi de întărire a religiozităţii. Rugăciunile în clasă, rugăciunile acasă, serviciile religioase în şcoală şi în familie la toate ocaziile, dar mai ales serviciile divine în biserică. In privinţa aceasta legea veche avea nevoe de îndreptări. Nu se îngrijea de aceste practici. Profesorul de Religie era despărţit de biserică şi nu avea unde să slujească pentru elevii săi. Nu putea merge nici în familiile lor unde să lege în suflete cunoştinţele şi credinţa cu partea liturgică şi mistică. Se făcu o despărţire periculoasă între adevărurile religioase şi practicarea lor.

S'a încercat soluţia cu zidirea de capela pe lângă şcoli dar nu s'a făcut prea mult.

Noul proect obligă pe profesorul de Religie să oficieze sărbătorile pentru elevii lui în biserica cea mai apropiată considerându-i aceasta o completare a catedrei. E bine, e după rânduiala tradiţională a bisericii şi va contribui la întărirea religiozităţii. Dar şi această prevedere va întâmpina greutăţi. Intr'o biserică e stăpân parohul care are de îngrijit nevoile aşa de multiple ale parohienilor săi. Al doilea preot cu elevii săi, îl va stingheri.

Va trebui să se destineze anumite biserici pentru elevii căutând a-i apropia de practicile religioase. Biserica noastră ortodoxă nu are servicii speciale pentru copii, dar prin felul săvârşirii cultului divin poate influenţa adânc sufletul lor. Pentru elevi trebuesc în orce caz predici adequate. S'ar putea face apoi reuniuni de mai multe şcoli ca procesiuni care să învioreze şi să creeze o atmosferă religioasă folositoare.

Sunt şi alte multe laturi ale educaţiei religioase pe care trebue să le studieze biserica şi să le pună la dispoziţia şcolii. Biserica, păstrătoare a învăţăturii sfinte şi a operii de mântuire, este calificată şi obligată a indica cele mai drepte căi în această privinţă.

Deaceea, în faţa proectului de reformă a şcolii, Sf. Sinod trebue să-şi spună părerea cu privire la învăţământul religios. I. P. S. Mitropolit Irineu, profesor universitar, preşedinte al

atâtor examene de capacitate pentru profesori, autor de manuale de Religie pentru tot învăţământul şi dogmatist al bisericii noastre, va trebui să intervină cu toată autoritatea locului ce ocupă, în această chestie.

Dl. Ministru a declarat că va introduce toate modificările pe care le va găsi drepte în urma propunerilor ce i se vor face.

Când conducerea statnlui are simţire creştină pe care se străduieşte s'o sădească în viaţa ţării, trebue să găsim cele mai bune mijloace de activare a religei în învăţământ pentru educarea tineretului.

ECON. C. MUNTEANU

ASPECTE BASARABENE

Basarabia era cu adevărat ţara bisericilor şi a mănăstirilor. Din goana nebună a acceleratului zăriai cum:

La răscrucile uitate
Cruci înfipte'n miezul gliei
Străjue punctând seninul
Şi văzduhul veşniciei
Patru braţe'n patru vânturi
Indrumează mersul firii
Şi ţintesc spre zări albastre
Şi spre cerul nemuririi.

Satele sunt grupate în jurul bisericilor mari de piatră cu cupola bizantină şi cu clopotniţă masivă. In Ardeal clopotele sunt în turlele bisericii. In Basarabia s'au clădit clopotniţe mari, tot atât de artistice ca şi bisericile masive. Ne vin în minte versurile tânărului preot Ioan Opriş:

Pluteşte glas de clopot peste sat
Şi ca un fâlfâit de Heruvimi
Şi de pe muchea dealului trei plopi
Vestesc misterul unicei Treimi.

Ceeace m'a impresionat mai mult în aceea provincie a fost misticismul. Oriunde pe suprafaţa pământului Românul e credincios, dar cred că nicăiri nu e atât de mistic ca în Basarabia. Mons. Andrea Cassulo, nunţiu apostolic la Bucureşti

spunea într'o predică rostită la Tropea, că la Paşti în România te crezi în primele veacuri creştine. Până şi sfetnicii tronului se salută cu creştinescul — Hristos a înviat. — In Basarabia trăia aievea nu numai credinţa tot atât de puternică şi de profundă ca în primile veacuri, ci şi ceva mai mult... întâlniai figuri de asceţi întocmai ca cei descrişi de Bremond în celebra operă — Les péres du desert. — Pe malul Nilului într'o stâncă bătrână şi-a săpat o chilioară un ascet întocmai ca ucenicii anahoreţilor de pe pustiurile Tebaidei şi din stâncile Atosului. Departe de grija cea lumească se ruga ziua şi noaptea pentru buna linişte a văzduhului, pentru îmbelşugarea roadelor pământului şi pentru pacea a toată lumea. Se hrănea foarte frugal. Pe litoralul Atosului există câteva peşteri în cari trăesc cuvioşi după chipul îngeresc. Contemplă minunatele fapte ale lui Iisus şi se roagă neîncetat. Se hrănesc foarte frugal. De o funie e legat un coş pe care îl lasă la orele 12 jos, pe ţărmul mării. Aci li se pune o bucată de pâne uscată. Cu atâta se hrănesc. Când nu se mai coboară coşul înseamnă că Dumnezeu a chemat la sine pe cuviosul atonit. Aceşti vieţuitori după chipul îngeresc ne amintesc cazuri relatate de geografii cari au vizitat India. Un european dorind să cunoască vieaţa monahicească a Indiei e condus de superiorul unei mănăstiri pe un culuar lung şi macabru. Se opreşte brusc undeva şi loveşte cu piciorul în lespedea de piatră. Pe încetul, pe încetul, lespedea se ridică. Se zăreşte o mână palidă, înegrită. In momentul în care aceşti asceţi se cred ajunşi la supremul grad uman de desăvârşire morală sunt introduşi în acele sicrie de piatră din cari nu ies niciodată. Zilnic li se dă ceva mâncare pe la amiază. Superiorul loveşte cu piciorul lespedea, iar cel îngropat o ridică până când i se dă hrana frugală. Când loviturile devin zadarnice, când lespedea nu se mai ridică, înseamnă că a murit. Mormântul devine loc de închinare şi face deosebită cinste familiei şi satului care a dat un astfel de ascet.

In codrii Lăpuşnei, nu departe de Chişinău, trăia un alt ascet, tot atât de riguros Tihon Giosu. Şi-a construit o chilioară în pământ, în formă de cruce. A construit'o singur, săpând mai mult cu mâna. Chilioara era mai mică decât el, ca mereu să umble cu capul plecat, amintindu-şi patimile lui Iisus Hristos. In cele patru colţuri avea iconiţe şi candele

aprinse. Din straja dimineţii până în noapte se ruga neîncetat. Era frate bun cu codrul şi cu animalele din jurul său. Vestea vieţuirii sale s'a răspândit în toată Basarabia. Colegul A. Velicinschi a publicat un reportaj interesant despre acest ascet în ziarul — Viaţa Basarabiei — dela Chişinău. Din multe sate lăpuşnene veniau tineri şi bătrâni să vadă un „om al lui Dumnezeu“ cu sufletul de crin. Ii cereau să se roage pentru ei, fiind convinşi că — mult poate rugăciunea celui drept în faţa lui Dumnezeu. —

Mediul rural basarabean îţi amintea versurile lui Lucian Blaga :

Eu cred că veşnicia s'a născut la sat,
Aicea orce gând e mai încet
Şi inima-ţi svâcneşte mai rar
Ca şi când nu ţi-ar bate'n piept
Ci adânc, în pământ undeva.

In mediul rural al Basarabiei s'a desvoltat un monahism sănătos, foarte credincios şi profund mistic. Există un studiu asupra mănăstirilor de maice din Basarabia scris de I. P. S. Mitropolit Visarion. I. P. C. Arhim. Antim Nica a publicat un studiu sintetic asupra monahismului basarabean. Sub raport istoric e studiat de D-l I. Nistor în — Istoria Basarabiei — de D-l V. Ciobanu în publicaţia jubilară — Basarabia — de D-nii Const. Tomescu şi T. G. Bulat în *Arhivele Basarabiei*, revistă pentru istoria şi geografia Basarabiei, precum şi în — revista societăţii istorico-arheologice din Chişinău. Istoricii basarabeni lucrau cu multă osârdie la publicarea în româneşte a materialului rusesc relativ la trecutul Basarabiei. D-nii Boldur, Bezveconi, Păr. Paul Mihailovici, d-l L. T. Boga şi mulţi alţi istorici tineri îşi dădeau contribuţia benevolă la această operă ştiinţifică.

Dacă ar fi vorba să alegem un reprezentant din falanga, de elită a monahismului basarabean de azi, cred că cel mai indicat ar fi P. S. Dionisie Erhan, episcop de Cetatea Albă-Ismail, azi locotenent la Curtea de Argeş. Bătrânul vlădică basarabean este produsul mănăstirilor rurale din Basarabia. Poate spune despre satul basarabean întocmai ca poetul Ion Pilat :

Nu sunt al lui, dar satul e în mine
Trăește'n sufletu-mi cu toți ai săi
Simt cum mustesc în sângele din vine
Copacii și case, oameni buni și răi.

E copil de țărani. De mic se duce la mănăstire. La vârsta de 15 ani nu știa nici citi nici scrie. Râvna pentru cărturărie, dorința de a ști, îl fac să învețe autodidact. A învățat să scrie și să citească rusește și românește. Nu s'a mulțumit numai cu atât, ci a citit tot ce i se părea important în cele două literaturi. Și-a însușit atâta știință teologală, încât e mult mai erudit decât cei cari bătem încrezători la porțile doctoratului. Părintele Gala Galaction ne spunea că P. S. Dionisie știe pe de rost toată biblia și toate cărțile rituale. Vorbește totdeauna cu citate biblice ca unul care trăește cu adevărat în orizonturi biblice. De la mănăstirea Suruceni (jud. Lăpușna) a fost chemat la Chișinău unde i s'a conferit gradul de arhiereu, iar mai târziu a fost ales episcop de Ismail și Cetatea Albă. Ca episcop e tot vechiul călugăr sever cu sine însuș. Gala Galaction a ținut o conferință la Ismail. Seara a fost găzduit de P. S. Dionisie. La culcare P. S. Sa i-a oferit întregul apartament vlădicesc. Se consideră mereu călugăr și doarme la Mănăstirea Sf. Ioan de lângă reședință. La Sf. Liturghie e atât de mișcat de marea taină a prefacerii pâinii și a vinului în scumpul trup și sânge al Domnului încât plânge, e transfigurat cu totul. Când se va scrie biografia P. S. Dionisie se vor găsi acolo pagini dintre cele mai frumoase. Poporul basarabean îl iubea și îl urma ca pe un sfânt. D-l Onisifor Ghibu ne arată în opera — Dela Basarabia rusească la Basarabia românească — lupta naționalistă a P. S. Dionisin dinainie de marea unire.

Un alt bătrân cu plete aurii și cu viețuire ascetică era P. S. Inochentie, Episcopul Stareobreadților, rus cu studii teologice și cu hirotonire de Novgorod. Puțini știu că la Chișinău a existat un episcop al Lipovenilor sau al stareobreadților, creștinilor de rit vechi). D-l H. L. Grondys, profesor la Universitatea din Utrecht a publicat o lucrare — Basarabia, pământ apocaliptic — în care ne demonstrează că numirea de Lipoveni vine dela Filipoveni, iar acesta dela numele propriu — Filip, conducătorul vechilor strareobreadți spre plaiurile Basarabiei și ale Bucovinei (unde aveau un mitropolit — I. P.

S. Siloam). Stareobreadţii s'au rupt de la biserica ortodoxă din cauza unor modificări mărunte tipiconale făcute de Patriarhul Tihon. Reacţiunea a fost atât de puternică încât s'a transformat în revoluţie sângeroasă, cunoscută sub numele de Raskol. Protopopul Avakum, conducătorul lor, a fost ars de viu pe ţărmul Mării Nordului. Deşi Ţarii Ruşi i-au persecutat n'au putut fi readuşi la ortodoxie. Intrebuinţează şi azi cărţile rituale anterioare Patriarhului Nicon. Cele mai citite cărţi religioase ale lor sunt: Domostroi de preotul Silvestru, Smaragdul, Salba de mărgărintare, comentarii la apocalipsă etc. In Chişinău episcopul lipovean îşi avea reşedinţa într'o casă mică, aproape de cimitirul ortodox. Servea într'o capelă din curtea casei sale.

Când am trecut pe acolo servea singur, ca un preot oarecare. Ascultând o vecernie mi-am dat seamă de felul în care se servea în slavoneşte în bisericuţele noastre din cele trecute vremuri. Vlădica Inochentie e cunoscut în lumea teologilor din articolele publicate în revista — *Misionarul* — dela Chişinău Apărarea religiei, Dece creştinii serbează Dumineca şi nu Sâmbăta, etc.). Avem şi câteva mănăstiri prin judeţul Ismail. De curând a apăut o lucrare a D-lui P. Pascal — *Avakum et le raskol russe* — în care Lipovenii sunt studiaţi pe baza arhivelor ruseşti (D-l P. Pascal era director al Institutului Francez din Petrograd) Revista — *La Russie et la chrétienté* — îi studiea cu aceeaş pasiune. Lipovenii din Basarabia şi Bucovina au fost studiaţi de Episcopul Melchisedec al Romanului şi de preotul Dan din Bucovina. Citind cartea pomenită mai sus a profesorului L. H. Grondys am găsit câteva date interesante şi asupra Germanilor din Basarabia. In secolul al XVIII-a existau în Germania pietişti, cari răspândeau celebrele — Geistiches Liederkästlein — ale lui Phillip Friederich Hiller. Se întâmplă că apăru pe cer o cometă. Hauptmann întrebă pe M. Bengel ce însemnează acest semn ceresc. M. Bengel după ce a studiat Apocalipsa i-a răspuns că în 1836 va fi sfârşitul lumii. Pietiştii crezând că e bine ca sfârşitul lumei să-i găsească undeva aproape de Ţara Sfântă au plecat spre răsărit. S'au stabilit în Basarabia căci pentru ei Basarabia era ţară apocaliptică.

Am evocat câteva crâmpeie din mistica basarabeană, care rămâne încă un subiect vast pentru bogoslovi. Existând o atât

de intensă vieaţă religioasă şi mai ales preocupări de natură religioasă ţara bisericilor şi a mănăstirilor a desvoltat şi o bogată activitate literar-religioasă. S'au tipărit multe cărţi şi reviste religioase şi teologice. Facultatea de Teologie din Chişinău a dat acestei provincii opere dintre cele mai importante. Am vorbit în articolul — Facultas Theologica Iassiensis — despre munca profesorilor dela Facultatea de Teologie. Episcopiile şi mănăstirile au tipărit mai ales cărţi de vieaţă duhovnicească şi reviste religioase. I. P. S. Mitropolit Gurie Grosu — o figură venerabită a Basarabiei — a întemeiat o bibliotecă în care s'au tipărit lucrări religioase pentru popor. I. P. S. Gurie cunoaşte foarte bine cultura rusă. (A urmat Academia Teologică în Rusia). A tradus din limba rusă multe cărţi de vieaţă duhovnicească. Tot atât de mult au lucrat pentru tipăriturile religioase şi episcopii Hotinului — I. P. S. Lor Visarion Puiu Tit Simedrea şi cei ai Ismailului — Teculescu şi P. S. Dionisie

Revistele bisericeşti aduceau adesea lucruri inedite scoase din izvoade ruseşti. La Chişinău apărea *Luminătorul* organul oficial al Sf. Mitropolii. Tot la Chişinău apărea revista — *Misionarul* — cea mai bună publicaţie românească de sectologie şi de misionarism intern. Preoţii aveau o revistă a lor — *Raza* — Studenţii dela Facultatea de Teologie din Chişinău aveau o revistă teologico-literară — *Studentul* — la care colaborau şi profesorii. Materialul istoric şi în special de istorie bisericească se publica şi în revistele: Arhivele Basarabiei, Revista societăţii istorico-arhologico-bisericeşiti din Basarabia, Din trecutul nostru. *Luminătorul* şi *Misionarul* tipăreau şi ediţii pentru popor.

La Ismail şi Bălţi apăreau reviste eparhiale. I. P. S. Tit Simedrea a întemeiat o revistă de teologie practică — *Insemnări Creştine.* —

Când vorbim de scrisul bisericesc al Basarabiei trebue să menţionăm şi tezele de doctorate şi de licenţe dela Facultatea de Teologie din Chişinău. Am alcătuit o bibliografie a acestora, dar reaua voinţa unui profesor a împiedecat publicarea ei şi chiar mai multe din cauza lui nici nu mai există.

IOSIF E. NAGHIU

MITROPOLITUL VENIAMIN COSTACHE ŞI BASARABIA.

Mitropolitul Veniamin Costache ocupă până acum în Biserica noastră românească, locul celui mai mare ierarh şi a celui mai mare cărturar; putându=i=se adăoga oricând pelângă aceste două şi locul de mare om politic şi bun patriot.

Cu privire la patriotismul acestui mare prelat moldovean, spicuim mai jos câteva amănunte pe care le=am găsit în cartea [1]) profesorului Andrei Vizanti, care acum 60 de ani era titularul catedrei de istorie dela Universitatea din Iaşi.

Prin tratatul dela Bucureşti din 28 Mai 1812, Rusia ne=a luat Basarabia şi a făcut astfel din apa Prutului hotar despărţitor între Moldova noastră şi posesiunile vastului său imperiu. Acest eveniment aruncase spaima şi durerea în inima tuturor bunilor români. Toţi erau consternaţi, dar nimeni nu îndrăsnea să articuleze măcar o vorbă de protestare.

In mijlocul acestei tăceri profunde, se ridică un glas care totuşi a cutezat să vorbească în numele Moldovei osândită pe nedreptul. Şi acela era glasul Mitropolitului ţării, care în calitate de preşedinte al divanului, atrase atenţia fricoşilor boieri de atunci, că nu trebue să scape nici un moment prielnic pentru a protesta împotriva răpirii Basarabiei.

El aminteşte boierilor divaniţi de o altă nedreptate tot aşa de strigătoare la cer, care se făcuse Moldovei cu aproape 40 de ani în urmă, prin răpirea Bucovinei şi le spune: că cu toate împrejurările vitrege de atunci, rezistenţa şi protestul lui Grigore Ghica au fost la înălţimea unui adevărat patriotism.

In sufletul său de bun patriot, Mitropolitul Veniamin vedea în campania lui Napoleon Bonaparte din Rusia, un prilej favorabil pentru protestul ce intenţiona să=l facă.

Dar, o ruşine!... Ce decepţiune amară!... Curajul strămoşesc părăsise de mult acea boierime patriotică.

Ea era acum vestejită de suflarea otrăvitoare a fanariotismului. Şi aşa marele Mitropolit rămase ca un adevărat profet în mijlocul

---

1. Fragment din istoria civilizaţiunei românilor.

Veniamin Costaki Mitropolitul Moldovei şi Sucevei. Epoca, viaţa şi operile sale, 1768=1846 de *Andrei Vizanti*, profesor la Universitatea din Iaşi. Memoriu cetit cu ocaziunea solemnităţei deschiderei cursurilor dela Universitatea din Iaşi pe anul şcolar 1880=81. Sporit cu mai multe explicaţiuni şi anexe.

unei Palestine cangrenate de străinism şi îmbrâncite pe calea peirei ; iar glasul lui stingher, a rămaă ca „glasul celui ce strigă în pustie".

Adunarea boierilor îşi pierdu timpul în jalbe umilitoare şi în plânsori zădarnice ; iar Domnul, Scarlat Callimachi, pentru a pune capăt discuţiilor şi a paraliza orice demers, interveni zicând : că trebue să se aştepte „timpuri mai favorabile".

Cu aceasta s'a terminat prima încercare a Mitropolitului Veniamin de a formnla un protest din partea divanului, împotriva răşluirii pământului Moldovei dintre Prut şi Nistru.

In curând însă Veniámin, acărui inimă n'a încetat să bată pentru Basarabia nici până în clipa morţii, întrevede un nou prilej favorabil pentru a face să se audă în Europa glasul moldovenilor oropsiţi de soartă.

La Viena urma să aibă loc faimosul congres dela 1815. Mitropolitul convocă din nou pe boieri şi le prezintă de astă dată un proiect scris de protestare, pe care spătarul Casimir se oferi să-l aducă înainţe marilor puteri la congres şi să-l susţină în numele Moldovei.

Dar şi de data aceasta, Veniamin nu a fost mai norocos. Aceleaşi preocupări egoiste, aceleaşi apucături servile şi înjositoare împedecară realizarea unei iniţiative aşa de nobile şi aşa de justă.

Când Domnul ţării, acelaş Callimachi dela 1812, obiectă că un asemenea protest ar supăra pe provoslovnica Rusie, care luase Basarabia în urma unui tratat şi pe Turcia care consimţise la cedarea ei, se zice că boierii speriaţi că ar putea să-şi piardă situaţiile, au răspuns cu toţii în cor : „cum va fi voia Măriei Tale". Şi îndată se ridicară şi plecându-se până la pământ, unul câte unul părăsiră Curtea domnească, cu grija apăsătoare de suflet că ar putea să se audă undeva măcar, de propunerea îndrăzneaţă şi inoportună ce li-o făcuse Mitropolitul.

Singur Veniamin a rămas cel din urmă şi se atestă din partea curtenilor contimporani, că plin de indignare ar fi murmurat următoarele cuvinte în auzul Domnitorului : „pentru Bucovina, Grigore Ghica şi-a pierdut viaţa ; iar noi pentru Basarabia, nu facem nici măcar un protest".

Ar fi deosebit de interesant dacă s'ar putea descoperi undeva, prin arhiva veche a Mitropoliei noastre sau prin arhiva vreunei case boiereşti din Iaşi, acest proiect de protest pe care l-a prezentat Mitropolitul Veniamin înaintea divanului din 1815.

Din el s'ar putea vedea temeiurile pe care le aducea marele şi învăţatul Mitropolit pentru a sprijini drepturile noastre asupra Basarabiei. Şi Doamne, cât ne-ar putea fi de folos acum, când se îm-

plineşte un an dela a doua răpire a Basarabiei şi când se întrevăd parcă la orizontul nu prea îndepărtat, zorii unei noi ordine şi aşezări în Europa.

Şi tot din el s'ar putea contura şi mai bine figura bărbătească de neînfricat patriot, a Mitropolitului de viţă boierească «Veniamin de Costake».

S'ar putea face în cazul acesta şi o comparaţie între protestul Mitropolitului Veniamin dela 1815 şi memoriul alcătuit de marele cărturar N. Iorga din Iulie 1940, care semnat de membrii Academiei Române, a fost trimis tuturor universităţilor din lume, pentru a lămuri aceiaşi cauză *a Basarabiei noastre româneşti.*

Ce frumos ar fi să putem pune alături gândrrile şi sentimentele de înalt patriotism ale celor doi mari cărturari moldoveni, care stau la depărtare de un veac unul de altul.

Să nădăjduim că cercetările iubitorilor de hrisoave, ne vor prilejui şi această bucurie.

Cu această ocazie, mă simt dator, în calitate de profesor de istoria bisericească la Seminarul înfiinţat de el şi care-i poartă azi şi numele, ca să amintesc prin această revistă întregei creştinătăţi din Moldova, că la anul viitor — *adică la 29 Ianuarie 1942* — se împlineşte suta de ani, de când Veniamin Costache, încărcat de ani, obosit de muncă şi amărât peste măsură de hărţuelile continui avute cu Domnitorul Mihalache Sturza, şi-a părăsit scaunul Mitropoliei pentru a se retrage definitiv la Mânăstirea Slatina. Aici a închis ochii, ca un simplu monah de sihăstrie, la 18 Decembrie 1846, după ce a strălucit pe arena bisericii şi a culturii româneşti timp dc mai bine de o jumătate de veac.

Să nu fie oare binevenit un centenar şi o sărbătoare comemorativă, vrednică de figura acestui bărbat genial?

Cei în drept şi evenimentele menite să brăzdeze orizontul ţării noastre din anul acesta, vor avea cuvântul.

Diacon ILIE GHEORGHIŢĂ
Profesor la Seminarul Veniamin din Iaşi

TOT IN LEGĂTURA CU STILISMUL

— propuneri —

Am dat în două numere consecutive, ale acestei reviste, câte ceva din multele şi nebăgatele în samă documente ale stiliştilor, cu care, desigur, nu s'a epuizat interesantul material, întrucât ştim prea bine că există dosare întregi în rafturile Parchetelor, prin cancelariile Posturilor de jandarmi, chiar pe la unii preoţi, cu multe şi vorbitoare piese, care se cer cercetate şi puse în lumină cu toată atmosfeca lor protivnică Bisericii şi Ţării.

Până când vom fi în posesia altui material cu privire la aceiaşi problemă, scrim deocamdată câteva rânduri tot în legătură cu stilismul şi pe care le considerăm simple sugerări pentru preoţimea noastră ortodoxă română şi pentru organele de conducere ale Bisericii.

Stăruim în această chestiune — pe alocurea stânsă, în alte părţi mocnind ca un adânc de ape, iar în multe sate ţinându-se încă vie, — întrucât, mişcarea aceasta, nu trebueşte privită ca o primejdie numai din punct de vedere religios, ca o ruptură dela sânul Bisericii mame, ci ea îşi are repercursiuni adânci şi în viaţa naţională, în domeniul culturii şi al civilizaţiei, devremece, adepţii acestei rătăciri sunt refractari oricărei iniţiative din ramurile amintite, după cum, am arătat pe bază de documente în articolul nostru [1]; *„Ţineţi minte?... nu puteţi merge mai departe. Ştiinţa şi progresul au urât totdeauna credinţa, şi totdeauna s'au dovedit neputincioase în faţa religiei"*.

Aceştia, graţie educaţiei primită dela capii lor, s'au retras ea un mielc în cochilia castrei poruncită şi aleasă de şefi — astăzi în umbră — de unde privesc neîncrezători şi cu aere persiflătoare spre sbuciumul nostru pentru mai binele Ţării şi al Bisericii.

Pe ei nu-i vezi la anumite întruniri creştineşti, membri în societăţile de cultură şi binefacere, păstrători ai tradiţiei noastre strămoşeşti, susţinători ai unor opere de progres şi civilizaţie, nu-i vezi şi nu-i găseşti amestecaţi printre ceştilalţi, decât într'un număr infim de redus [2].

Şi atunci dacă aşa stau lucrurile, e vremea să ne întrebăm: bine, dar ce facem cu ei? Ce măsuri s'ar putea găsi pentru a-i aduce la lumină, şi a-i câştiga de partea noastră a celora care contribuim, cu mult, puţin, la prosperarea maselor şi fundamentalelor aşezăminte: Biserica şi Ţara?

---

1) Mitropolia Moldovei, Aprilie, 1941, pag. 169.

2) Caracteristicile acestea privesc pe oarecare sectant în genere.

Tocmai aici stă punctul cel mai greu. Pentrucă de scris e uşor, dar de luptat pe teren e neînchipuit de anevoios. Şi e anevoios, nu atât prin aceea că adevărul ar sta de partea lor. că noi nu lucrăm după anumite metode, că nu ne dăm interesul şi altele, ci pentrucă, te loveşti din primul moment, de cel mai straşnic şi mai neînvins duşman: *îndărătnicia.*

Aceasta îi caracterizează şi aceasta ii ţine departe de lume şi străini de adevărata lumină, de recunoaşterea greşălii, şi de reîntoarcerea pe calea netedă a dreptăţii.

Preoţii, sărmanii, muncesc de bine de rău, atât cât se pricepe fiecare, cât îi permit mijloacele şi pregătirea şi cât îl ajută bogăţia talentului, Iar dacă nu munceşte fiecare chiar în aceiaşi măsură, totuşi, suntem siguri că nimeni din ei nu se bucură de existenţa duşmanilor în sânul parohiei, şi nimeni din ei n'ar dori să-i aibă.

Ce se întâmplă însă ? La noi nu s'au stabilit anumite principii generale care să uşureze întrucâtva munca preotului ce luptă cu mişcările anarhice, sau fie chiar cu unele căderi ale credincioşilor de rând, cum ar fi de pildă: concubinii, hoţii, beţivii, cei ce nu vin niciodată la Biserică şi nici nu îndeplinesc cerinţele legii creştine ş. a.

Ce mijloace, să zicem, are la îndămână preotul, pentru combaterea stilismului, sectarismului sau a altor rele ivite în sânul poporului ?

Convingerea ? Dar asta e prea puţin când e vorba că ai de a face cu cineva care pe lângă îndărătnicie, posedă şi o doză respectabilă de ignoranţă ?

Unuia ca acestuia îi trebuesc alte lucruri constrângătoare, mai simţite şi mai pilduitoare nu numai pentru el, ci şi pentru rest.

Şi cam care ar fi acestea ? Ei bine, iată tocmai aice am vrut să ajungem şi să încredinţăm sugerările sau propunerile pe care le amintisem în chiar primele rânduri.

Să zicem, de pildă, că într'un sat sânt stilişti dintre cei care nu vor să ştie de preot, de Biserică, de slujbe, aghesme, ierurgii, de nimic absolut. Se întâmplă că-i moare cineva în familie. El ce face ? Vine la preot şi acesta după lege trebuie să-i înmormânteze că altfel se loveşte de rigorile aşezământului.

Lumea paşnică însă aşteaptă curioasă şi nerăbdătoare să vadă cum va proceda slujitorul Sf, Altar în acest caz. Şi nu mica li-i mirarea când observ că nu se face nici o deosebire între ei şi aceşti rătăciţi, că înmormântarea se face exact la fel ca şi celorlalţi enoriaşi alături de Biserică.

Iată asta are mare însămnătate pentru cei care mai persistă

n rătăcire şi chiar pentru preot care se vede în neputinţă de a lucre aşa cum crede el şi aşa cum ar cere împrejurarea şi momentul

Şi atunci, care ar fi soluţia cea mai potrivită?

Iat-o, după noi. Sfânta Mitropolie să ceară în prealabil propunerile preoţilor, cum crede fiecare c'ar fi mai nimerit, sau cum a procedat fie care în unele împrejurări şi a reuşit.

Totalizând răspunsurile şi cercetându-le să scoată puncte generale şi hotărîri pe care apoi să le comunice preoţilor, pentruca aceştia în lucrarea lor să aibă un reazim, o deslegare oricare în virutea căreia să poată lua iniţiative.

a) Să admită de pildă, ca morţii stilişti să fie înmormântaţi simplu, numai cu epitahilul, fără restul cântărilor decât „Sfinte Dumnezeule" şi fără a fi duşi în Biserică.

b) Să fie trimişi la centrele judeţene pentru anumite autorizaţii în cazuri de deces, botez sau cununii,

c) Să re intervină pe lângă autorităţile Statului ca acestea să priveze pe cei rătăciţi de unele privilegii şi avantagii [1]).

In sfârşit, să se caute toate mijloacele — pe lângă convingere — care să-i constrângă puţin şi să-i readucă la realitate.

Preoţimea în lucrarea sa are nevoie şi de concursul Sf. Mitropolii, şi aceasta. înţelegătoare cum este, să-l dea bucuroasă cât mai neîntârziat, cât mai favorabil şi cât mai bine studiat şi cu cât mai serioase şi mai sigure şanse de reuşită.

Asta credem că e necesar, iar iniţiativa să fie luată cât mai curând. Pentrucă, numai printr'o colaborare strânsă între organele bisericeşti şi slujitorii sf. Altar s'ar putea aduce oricare înbunătăţiri în situaţia de fapt, care în multe părţi creează multe neplăceri şi greutăţi preoţilor chiar celor mai zeloşi şi mai devotaţi misiunii.

Fiecare din clerici are în parohie anumite cuiburi de sectari să raporteze detailat realitatea, să nu ascundă nimic din goliciunea adevărului, să nu aibă teama unor pedepse disciplinare din partea autorităţilor care ar considera, ivirea acelor mişcări, inactivitate, lipsă de tact, păstoral sau altă categorisire.

Iar conducătorii eparhiali. să cerceteze asemene rapoarte, cu toată luarea aminte. să dea îndrumări în cazurile semnalate, să delege misionari — care după cât ştim nu există — să se facă însfârşit toate chipuri posibile pentru întronarea luminii şi repunerea adevărului. Şi numai după observaţii mai îndelungate să ze vadă care e cauza răului : preotul prin neglijenţa sa, sau alţi factori care pot fi foarte mulţi şi să se nască din nenumărate pricini.

Aşa înţelegem noi lucrarea comună, sinceră şi devotată pentru Iisus şi pentru triumful creştinismului.

Preot AL. BARDIER

Nota red. 1) A se confrunta propunerile cu opera misionară a Sf. Ap. Pavel.

VIZITA CANONICA A I. P. S. MITROPOLIT IRINEU LA MÂNĂSTIRELE VARATIC, BISTRIŢA AGAPIA ŞI NEAMŢ.

Mântuitorul Hristos, după Invierea Sa din morţi, pentru a readuce şi cimenta în sufletul ucenicilor Săi şi a tuturor celor ce ascultaseră cuvintelor Lui, pavăza credinţei nezdruncinate a lui Dumnezeirii Sale, şi suprema biruinţă asupra răului, a căutat mai întâi de toate să vină în carne şi oase ca şi mai înainte în mijlocul Apostolilor, aducându-le pacea. Pace Vouă! a fost salutul Biruitorului morţii. „Pacea Mea dau vouă. pacea Mea las vouă!" Şi ce este mai frumos şi mai demn pentru vrednicia unui păstor, al unui urmaş al apostolilor, al unui moştenitor al acestei păci dumnezeeşti, decât de a se pogorâ în mijlocul celor de aproape ai săi, împărtăşându-le duhovniceştile roade ale credinţii şi ale faptei celei bune!

Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Irineu, următor al aceluiaş har şi dar apostolicesc, a socotit că în aceste zile de mare sărbătoare ale Invierii Domnului, este momentul cel mai fericit de a duce personal. în mijlocul locaşurilor duhovniceşti, aşezămintele mânăstireşti, Evanghelia cea bună a păcii.

In săptămâna luminată, la 23 Aprilie ziua marelui mucenic Gheorghie, după ce a săvârşit sf. Liturghie la Catedrala Sf. Mitropolii, I. P. S. Mitropolit a plecat, spre Mânăstirea Varatec. Aici, după obiceiul tradiţional mânăstiresc, a fost întâmpinat cu multă pompă de Prea Cuvioasa Maică Stareţă. Arhimandrita Irina Leca, împreună cu tot soborul şi în sunete de clopote a fost primit în biserica cea mare a Mânăstirei.

P. C. Sa Arhim. Irina Leca a urat Inalt Prea Sfinţitului, în numele soborului, bun sosit în acest locaş de închinare.

I. P. S. Sa în cuvinte călduroase a arătat însemnătatea

zilelor Sfintelor Paşti, rugând pe Dumnezeu ca Paştile viitor să le serbăm cu toţii în hotarele vechi ale scumpei noastre ţări.

A doua zi (24 Aprilie) Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit, înconjurat de un sobor de preoţi printre care şi Pr. Prof. Gh. Niculea, ce se găsea la această mânăstire, a oficiat sf. Liturghe, în biserica cea mare a Mânăstirei Varatec. La sfârşitul unei slujbe maestoase şi cucernice, I. P. S. Mitropolit aduce în mijlocul celor de faţă cuvânt creştinesc de pace. Pacea, atât cea sufletească, pentru fiecare în parte, cât şi cea obştească a patriei.

Speranţa unei dreptăţi dumnezeeşti şi a unei biruinţe asupra răului, să stea ca o flacără nestinsă în inimile noastre şi la cea mai apropiată serbare a Invierii Domnului, pacea şi multumirea să înconjoare tot poporul nostru. readus în cele de veacuri hotare.

In aceiaşi zi, Joi, după amiază, I. P. S. a mers spre Mânăstirea *Bistriţa*. Şi aici a fost întâmpinat de P. C. Stareţ Arhimandritul Ghenadie Caraza, cu tot soborul acestei ctitorii domneşti a lui Alexandru Cel Bun.

La Mânăstire Bistriţa din vechime există o frumoasă tradiţie pe care credincioşii din împrejurimi o serbează cu sfinţenie, adunându-se în număr mare şi după ce asistă atât seara cât dimineaţa la serviciul dumnezeesc, ia parte la slujba sfinţirei apei, la izvorul ce veşnic curge în faţa Sfintei Biserici, amintindu-şi de izvorul ce-l de viaţă dătător.

Vineri 25 Aprilie sărbătoarea Izvorului Tămăduirii, I. P. S. Mitropolit a oficiat sf. Liturghie, înconjurat de un sobor numeros de preoţi, în frunte cu Protoiereul D. Nourescu, La sfârşitul liturghiei a săvârşit sfinţirea apei în faţa sfintei biserici, înconjurat de un numeros public printre care erau şi autorităţile din P. Neamţ în frunte cu D-l Prefect Colonel I. Teodorescu.

Şi aici I. P. S. Mitropolit a propoveduit asistenţei cuvântul adevărului, scoţând în evidenţă, însemnătatea zilei şi credinţa ce trebuie să o avem faţă de Maica lui Dumezeu solitoarea noastră şi Izvorul Tămăduirilor pentru cei ce cred şi se închină ei.

După prânz, aceeaşi zi, I. P, S. Mitropolit se reîntoarce la Mânăstirea Varatec, unde tunde în monahism la Utrenia

de seară pe sora Virginia Constantinescu, absolventă a şcoalei de arte frumoase şi profesoara şcolii de pictură bisericească din acea Mânăstire. Deasemenea a îmbrăcat în haină neagră de soră pe D-ra Aglaia Vasiliu fostă directoare a Căminului de Studente „Asociaţia Femeilor Creştine Române“ dela Biserica Popa Rusu din Bucureşti. Prin aceasta, Mânăstirea Varatec. a dobândid două elemente de seamă, graţiei vrednicei stareţe Arhim, Irina Lcca, care ştie să atragă la ele dumnezeeşti elemente ce vor putea fi pe viitor de mare folos instituţiei.

Sâmbătă 26 Apriiie, I. P. S. Sa a plecat spre Mânăstirea Agapia, întâmpinat fiind şi aici de maica stareţă, Arhimandrita Agafia Velase, cu tot soborul aruncând şi aici sămânţa cea bună a Evangheliei.

După o întreţinere de câteva ore, cu conducătoarea şi consiliul Mănăstirei, asupra gospodăriei şi vieţii duhovniceşti, I. P. S. Mitropolit a plecat spre Mânăstirea Neamţ, vechea şi renumita aşezare monahicească a Moldovei. Aici a fost întâmpinat în sunetul frumos al clopotelor Mânăstirei Neamţuiui de P. C. Stareţ Protos. Victorin Ursache.

I. P. S. Mitropolit venise la Neamţ să viziteze pe Prea Fericitul Patriah Nicodem, care anunţase că va veni înaceastă săptămână să petreacă câteva zile la Mânăstire dar, probabil, că din cauza timpului nefavorabil şi a ocupaţiei din capitala ţării, nu s'a putut deplasa să se bucure câteva zile de linişte în vechea Sa gospodărie dela Neamţ.

Aici, a fost informat de buna gospodărie a Mânăstirei, care deşi sub timpuri destul de grele, este în floare, A vizitat vechea bibliotecă a mânăstirei, condus de P. C. Protos. Victorin Ursache.

Tot aici, I. P. S. Mitropolit vizitează pe Inalt Prea Sfintitul Mitropolit Visarion Puiu, care se află în reşedinţa sa dela Schitul Vovidenia, situat într'o poziţie încântătoare din jurul Sfintei Mânăstiri Neamţ.

După ce Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Visarion a condus pe Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Irineu, prin toate camerele casei Inalt Prea Sf. Sale, s'au întreţinut în discuţii de ordin practic. cu privire la gospodăria Eparhiei, Bucovinei, unde I. P. S. Sa şi-a arătat dragostea şi interesul ce l'a depus pentru

administrarea şi conducerea acelei eparhii, arătând şi realizările înfăptuite în timpul păstoriei I. P. S. Sale acolo.

In urma acestei vizite, I. P. S. Mitropolit Irineu s'a reîntors la Mânâstirea Agapia şi a II-a zi, fiind Duminica Tomii, a oficiat Sf. Liturghie. Cu această ocazie, Inalt Prea Sf. Sa a rostit în faţa maicelor şi a publicului asistent o frumoasă cuvântare, accentuând în deosebi asupra credinţei ce astăzi mai mult ca oricând, trebue să o avem faţă de Dumnezeu, faţă de conducătorii noştri spirituali. care ne îndrumează pe calea cea bună, faţă de Conducătorul Statului, faţă de conducătorii noştrii mai apropiaţi şi credinţă unul către altul.

Numai aşa vom putea strânge rândurile răzleţe ale patriei noastre, greu încercată, formând o singură stâncă de granit în faţa duşmanului comun. Binecuvântând pe credincioşi a mers la stăreţie unde s'a servit o agapă frăţească fiind de faţă şi D-l Colonel I. Teodorescu, Prefectul jud. Neamţ, care şi-a arătat Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit, tot devotamentul faţă de aceste locaşuri de închinare şi de reculegere sufletească.

Duminică spre seară, I. P. S. Mitropolit s'a reîntors la Iaşi, după ce a împărtăşit binecuvântarea sa şi pacea peste aceste locaşuri apostoliceşti ale credinţei şi faptei creştinei

S'a reîntors mulţumit de ordinea şi disciplina găsită la Varatec, s'a reîntors mulţumit de credinţa vie a monahilor şi credincioşilor dela mânăstirea Bistriţa, s'a reîntors mulţumit de ordinea şi pietatea dela Mânăstirea Agapia, s'a reîntors mulţumit de ceeace a văzut în ctitoria dela Neamţ.

Toate aceste vizite, făcute în săptămâna luminată de Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Irineu, i-au produs în suflet numa. bucurie, mulţumire şi înălţare sufletească.

Pretutindeni a fost însoţit de D-l Maior Cuza Mihălcescu, bun creştin şi bun român, care a îndulcit prin darurile D-sale situaţia câtorva maici bătrâne dela mânăstirea Varatec.

Arhimandrit
DIONISIE VELEA

(RECENZII)

CARŢI ŞI REVISTE

G. I. Iacob: *Marxism şi Creştinism*, pp. 78, ed. Tip. Cărţilor bisericeşti, Buc., 1941.

Scrisul d-lui G. I. Iacob este de mult cunoscut fie din coloanele «Calendarului» fie din cele ale revistei «Gândirea». Indicând făgaşurile pe unde s'au exteriorizat gândurile autorului, noi îl determinăm ca pe un ucenic al lui Nichifor Crainic.

Dealtfel ultimul capitol, *statul de mâine*, *statul etnocratic*, din lucrarea de faţă confirmă, peremtoriu, afirmaţia referitoare la curentul ideilor de care s'a ataşat. Nu numai în idei se recunoaşte evidenţa curentului gândirist dar şi stilul prezintă similitudini cu acelaşi curent.

Analizând doctrina lui Karl Marx, care sistematizează materialismul istoric, autorul ajunge la concluzia, că această doctrină «este cea mai monstruoasă eroare ideologică» (pag. 27).

Justificând necesitatea existenţii proprietăţii individuale d. G. I. Iacob, constată că aceasta «este o instituţie străveche, născută odată cu omul. Este înscrisă în structura lui fizică şi morală. Este un drept natural de origine divină şi nu poate fi desfiinţat decât odată cu vieaţa însăşi» (pag. 39).

«Adoptând concepţia creştină despre proprietate, stat şi societate — conclude mai departe autorul — recunoscând familia ca celulă de bază a organizării sociale şi restituid Bisericii străbune rolul avut în trecutul neamului nostru, statul etnocratic apare ca singura formă de organizare socială inspirată din învăţătura veşnic adevărată a Mântuitorului». (pg. 47).

Sistemul politic al democraţiei este supus unei severe disecţii. Constatările autorului pe lângă că sunt juste în conţinut, dar sunt de o proeminentă vigoare de stil.

«Democraţia, cu caracterul ei de abstracţiune juridică şi incoloră, a fost incapabilă de a apăra caracterul etnic al statului naţional. Ea a deschis larg porţile tuturor streinilor». (p. 77).

Pagubele produse de eroarea marxistă sunt enumărate cu o-

brutală realitate. «Marxismul a descreştinat, a desromânizat şi a abstractizat pe muncitor, făcând din el o fiară apocaliptică în care s'a întrupat stihia distructivă a iudaismului. Fiecare ins câştigat de marxism constitue un furt în averea umană a neamului. Fiecare ins captat de comunism devine un dezertor şi un duşman al neamului». (p. 78).

Am citat unele din constatările la care ajunge autorul în urmărirea feţelor problemei ce o tratează. Constatări de o importantă realitate. D. G. I. Iacob le-a putut trăi «de facto» fiind refugiat din Basarabia. Rezultatele ştiinţifice sunt cu atât mai stringente, cu cât realităţile sociale se suprapun lor la milimetrică dungă.

Aparatul ştiinţific alcătuit din autori cu greutate în competenţă. Planul lucrării aranjat sistematic şi fără goluri. Concluziile firesti şi logice. Slit curgător, vocabular ales iar tehnica tiparului ireproşabilă. Toate mărturisesc cocheta îngrijire a literatului.

Studiul se impune prin conţinutul lui preţios. Preoţimea e făcută atentă asupra valorii lui şi deaceia studiul se recomandă călduros. Mai ales cu preţul de 48 lei exemplarul e derizoriu.

Victor Brătulescu şi Gheorghe Nicolescu: *Mihail Eminescu, Ion Creangă şi dl. Simon Mehedinţi despre Şcoala Românească.* (Articole politice, Amintiri din copilărie, Altă creştere) pp. 86; Institutul de arte grafice «Lupta», N. Stroilă, Buc. 1941.

Autorii profesori, unul de limba română iar celălalt de pedagogie, au strâns într'o cărţulie de 86 pagini, articole, păreri şi sentinţe asupra fiinţei şi rostului învăţământului după cei mai renumiţi pedagogi ai neamului nostru: M. Eminescu, I. Creangă şi Simion Mehedinţi. Deşi aceştia după profesia lor n'au fost pedagogi, luaţi «stricto sensu», opiniile lor, asupra educaţiei şi învăţământului în genere, au rămas nealterate în curgerea vremii.

Dela M. Eminescu, cei doi profesori amintiţi au publicat două articole privitoare la însemnătatea studiului limbelor clasice şi la educaţie şi învăţământ.

«Cultura clasică, constată Eminescu, are calitatea determinată de-a creşte, ea este în esenţă educativă, şi iată ceea ce-a lipsit şcoalelor noastre până acuma şi le va lipsi încă mult timp înainte». (p. 9)

«Invăţământul clasic aduce foloase societăţii, cari nu stau în absolut nici o proporţie cu câştigul individului. Munca unui om se poate plăti, caracterul, cultura lui nici când. A judeca un proces de milioane, e poate o muncă tot aşa de uşoară ca şi a judeca unul de o sută de lei, dar chestiunea *e de a-l judeca drept şi pe unul şi pe altul*». (p. 10).

«Caracterul însă al unei şcoli bune e *ca elevul să înveţe în ea*

mai mult decât i se predă, mai mult decât ştie însuşi profesorul». (p. 15).

De bunăseamă că a trecut ceva vreme pe crugul timpului de când s'au scris aceste constatări şi cine oare ar cuteza să schiteze vreun gest de neaprobare asupra conţinutului literelor de foc ale lui M. Eminescu? Cât a fost aprofundat studiul clasicismului se vede din factura spirituală a tineretului nostru!

Din I. Creangă autorii cărţii aleg câteva părţi din *Amintiri din copilărie*. Scrisul fostului diacon de la bisericile 40 de Mucenici şi Golia din Iaşi este la inima oricărui moldovean. Pasagiile reproduse evidenţiază: *însuşirile dascălului, voinţa mamei în îndrumarea copilului, roadele învăţăturii şi portul naţional în şcoală.*

Culegerile de principii pedagogice din *Altă creştere* a d-lui Simion Mehedinţi alcătuesc mai mult de jumătate din cuprinsul cărţii. Şcolii secundare în mediul rural, preconizate de d. Simion Mehedinţi este tributar şi semnatarul acestor rânduri.

Dacă am de adus cuiva omagiu pentru cei doi ani de învăţătură în atmosfera curată a satului, atunci numai d. Mehedinţi poate împărtăşi de acest modest prinos de recunoştinţă. Capitolele: critica şcoalei în prezent, cum s'ar putea o îndreptare, dascălul cel mai de seamă este mama, biserica este şcoala în care se învaţă mama etc., etc., sunt îndreptare atât pentru dascali, preoţi cât şi pentru părinţi.

Readucerea pe planul preocupărilor prezente a îndrumărilor date de d. Mehedinţi, socotim că e fapta cea mai plină de merit a autorilor. Mă gândesc, că la un examen de capacitate de curs secundar, candidaţii erau brăcuiţi pe chestiunea cunoaşterea teoriilor lui Meumann, Natorp, St. Mill, James etc. etc., dar nici un cuvânt despre pedagogul cel mai profund cunoscător al sufletului românesc. Poate, unde d. S. Mehedinţi acordă o mare însemnătate Bisericii. Şi de ce nu? Căci teoriile pedagogice ţin şi ele hangul fluctuaţiilor sociale, pe când cele ale Bisericii nu se supun oricărui vânt trecător. Adevărul religios este peste timp şi spaţiu. Ca însuşi Dumnezeu.

Domnii V. Brătulescu şi Gh. Nicolescu au alcătuit un *îndreptar pedagogic*. Promisiunea lor, că vor tipări şi gândurile scrise ale lui Nicolae Iorga privitoare la rostul şcolii, va întregi mănunchiul de opinii pe care se va clădi viitoarea şcoală românească. In text se găsesc un număr de şase clişee, reprezentând vederi legate de viaţa lui Eminescu şi Creangă.

Cum preoţimea face parte din educatorii tineretului ţării, se cuvine ca lucrarea amintită să nu lipsească de pe masa de lucru a

cucerniciilor lor. La orice pas să se gândească la poveţele date de marii noştri îndrumători pentru a se putea realiza omul, care să merite a purta această nobilă titulatură.

Pr. Eugeniu N. Alexandrescu: *Preotul şi Ingrijirea bolnavilor*, pp. 90, Tip. Sfintei Mănăstiri Cernica, Ilfov 1941.

Studiu teologic din ramura disciplinelor cu caracter practic. Ca să ajungă la obligaţiile preotului de a căuta să amelioreze suferinţă, atât de abundentă în lume, autorul face o excursie pe tărâmul domeniului păcatelor. Suferinţa este o consecinţă a păcatului original. Ea este şi un mijloc de ispăşire, dovada că Mântuitorul când vindecă pe suferinzi le atrage luarea aminte: *te-ai făcut sănătos, vezi să nu mai greşeşti.*

Păstorirea individuală şi cea colectivă a bolnavilor alcătuesc două capitole importante din lucrare. Se dau îndrumări practice asupra modului de comportare a preotului şi realizările tehnice ce-i stau la îndemână.

E o carte de mare preţ, în special pentru confesorii dela spitale, regimente şi închisori. Nici pentru parohi nu e mai de puţină valoare, mai ales că doctorii umani sunt atât de rari în satele noastre.

Părintele Eug. Alexandrescu a pus la îndemâna colegilor săi un studiu bine închegat şi îmbrăcat într'un stil limpede. Pentru înţelegerea problemelor desbătute nu e nevoe de adânci meditaţii, ci de inimă bună şi caritabilă şi mai ales de voinţă de dăruire pentru aproapele suferind. E tocmai rodul faptic al credinţei religioase.

Se cuvine o recomandare călduroasă pentru studiul amintit şi cuvânt de laudă autorului.

Pr. Al. Bardier. *Misiunea Sacerdotală*, pp. 42. Folticeni, 1941.

Dacă ar fi să luăm pe oameni după înfăţişare şi să le sporim calitate după chipul falnic al robustimei fizice, atunci Părintele Bardier nu ştim dacă s'ar alege cu vre'un atribut calitativ.

Statura lui prizărită, chelia timpurie şi mai ales acea modestie ce nu vrea să-şi tradeze nici umbra nu dau imbold ochiului străin o privire atentă. Şi ce suflet de aur şi foc mistuitor pentru sacerdoţiu sălăşluesc într'un trup atât de firv!

Rândurile aceste nu urmăresc să încadreze figura fizică a părintelui Bardier. Ci să remarce scrisul lui sănătos şi plini de miez,

— «Ne-am amestecat în politică şi-am râvnit demnităţi ca fiii lui Zevedeiu; am fost la tarabă schimbători de bani, ca cei din templul ierusalimitean; am fost de toate, şi în toate am pus stăruinţă, numai în laturea sucerdotală n'am prea vădit dragoste» — spune cucernicia Sa în prefaţă.

In cuprinsul lucrării aceste afirmaţii — care nu pot fi generalizate, ceiace nici autorul nu face — se văd punctate cu exemplificări principiale.

«Misiunea slujitorului Sf. Altar este de natură spirituală, aşa ca nu există măsură pe lume care s'o cântărească şi om care s'o valorifice la justa ei preţuire, în afară de unul singur şi Acela este Dumnezeu, care vede, măsoară şi apreciază nepărtinitor cât suflet pune slujitorul întru îmulţirea talantului ce i-a fost încredinţat, şi cât de convins este în ceiace lucrează şi propovăduieşte». Acesta este răspunsul dat celor ce mârâiesc, pela unghere, că preotul n'are o activitate cântărită cu *ora*.

Părintele Bardier pledează pentru neamestecul preotului în afacerile lumeşti unde joacă rol banul,

«Credem că cei care au încercat şi au activat o vreme oricare în asemenea societăţi s'au convins». Aşa ar fi dacă numai partea spirituală ar domina lumea. Dar, câţi nu sunt din ceice au condus cooperative şi bănci şi nu simt un susţinut regret pentru timpurile haretiste, care se prelungiseră până mai ieri !

Desigur că o nivelare a stării materiale ar lipsi dinamica iniţiativii. Insă nici poftirea celor prea mult prinşi, în treburi de răspundere morală şi socială unde se cere alt aluat, n'a fost la locul cuvenit. Deaceia se găsesc cârtitori împotriva preoţimii.

«Nu sunt deajuns predicile şi cuvântările ocazionale, mai bine sau mai slab pregătite... Se mai cere încă ceva : Viaţa morală ireproşabilă, concordanţa deplină între vorbe şi faptă».

La paragraful *preotul şi caritatea creştină,* autorul umflă unele deficienţe (pag, 29), legate de firea schimbătoare a omului. E un mod de a îndemna mai mult spre mila creştină, dar nu ştim dacă e potrivit stilul hiperbolic pentru cei seduşi să ia figurile de stil drept realităţi.

In legătură cu nădejdile ferme ale viitorului, autorul recomandă :

«Poporul să fie pregătit intens pentru marea zi a Buneivestiri care va să vină. Trebueşte să infiltrăm în sufletul mulţimei sentimentul naţional, dragostea de Patrie, iubirea de comoara spirituală a strămoşilor cu tot ce are ea mai de preţ. Să propovăduim, cu alte cuvinte, şi doctrina creştină, dar în acelaş timp şi cu tot atâta avânt şi căldură să propagăm şi crezul naţional care sprijină desvoltarea celui dintăi».

Poveţe şi îndemnuri ce le subscrie orice slujitor al Sf. Altar şi fiu al neamului românesc.

Scrisă limpede şi cu căldură, cartea Părintelui Bardier se citeşte cu multă plăcere. Sugestiile sunt juste, mai ales că isvorăsc din constatări controlabile.

Apreciem scrisul colaboratorului nostru la dreaptă preţuire. La această apreciere se adaugă şi o nuanţă de duioşie, ştiind că autoaul peregrinând în refugiu, cu tot cortegiul de privaţiuni, nu uită de preocupările intelectuale — de căpetenie, de altfel, ale preotului.

Cuget Moldovenesc, anul X, Nr, 4-5, April Mai, 1941, Director : P. Stati, prof. Lic. Naţional-Iaşi,

Revistă de înaltă ţinută literară. In al X-lea an de fiinţare şi-a croit un drum sănătos datorită directorului ei, d. prof. Petru Stati, Deşi, pe vremuri nu prea îndepărtate, această revistă reprezinta un post înaintat spre Nistru de sevă românească, cu toate interferenţele datorite împrejurărilor ea nu şi-a încovoeat caracterul. Are un stil personal ca însăşi poezia reprezentată de Petru Stati.

Din penele grupului literar nu ştii la care să poposeşti mai îndelungat. Articole cu miez, schiţe, poeme, critică literară, toate stau ca într'un antic panarion.

Poemul reprezentat prin P. Stati, Gh. A. Cuza, G. Lesnea, Corneliu Dabija, A. Florea-Rarişte, A. Ivănescu, într'un cuvânt flora sensibilităţei ieşene.

Ramura filosofică susţinută de V. Pavelcu şi Eug. Nicolau, iar critica literară de Const. Nonea.

Horaţiu a găsit în Petru Stati un interpret şi un tâlmaciu ce-i redă limpezimea versului şi a gândirii, de parcă nu-i transpunere.

Exemplificare :

Dar pe toţi : şi mari şi fără nume,
Moartea ce nu iartă, i-a 'nsemnat.
Zaru'n urna largă-i vânturat
Pentr'un ceas ce nu se ştie anume,
Horaţiu, Elogiul cumpătării, oda I, 3.

Tehnică coresponzătoare conţinutului şi prestigiului literar al Iaşilor.

Omagiu meritat directorului şi laude grupării literare.

Cetatea Moldovei, an. II, Nr. 9, Iunie 1941, Director : Gh. A, Cuza.

Conţinutul revistei, din numărul prezent, este închinat memoriei marelui poet şi luptător naţionalist *Octavian Goga*. Pentru vremurile de azi reactualizarea personalităţii lui Octavian Goga este semnificativă. Poetul care întreaga viaţă s'a luptat pentru drepturile neamului său, de dincolo de mormânt, cheamă pe adevaraţii români la unire şi luptă. E chemarea sfântă.

I. P. S. Mitropolitul Irineu prefaţează revista cu preţioase însemnări: *Cum l-am cunoscut pe Octavian Goga*. Intâlnirea din Sibiu,

în 1911, avea să lege o prietenie de nesdruncinat între cei doi cărturari. Anul 1935 avea să definitiveze şi completa înţelegere politică.

D. *A. C. Cuza* descrie pe *Omul politic*, *Octavian Goga*. Din succinta expunere, făcută de Patriarhul Naţionalismului, se detaşează marea personalitate a fostului luptător ca un «clarvăzător şi însufleţit de cele mai sincere sentimente, puse în serviciul cauzei naţionale româneşti». Contribuţia d-lui A. C. Cuza este mare pentru istoria politică, întrucât stabileşte motivele ce au dus la constituirea «Partidului Naţional Creştin».

Şabăsgoimul, din *Mustul care fierbe*, rămâne ca o mustrare veşnică pentru sufletele cu dor de parvenire şi pline de laşitate. Scrisul lui Goga e biciu de foc.

Pentru ce a căzut guvernul Naţional Creştin ? — cuvântarea ţinută de Goga în Marele Consiliu al partidului — desvăluie metodele de ruşinoasă intervenţie, din treburile noastre interne, din partea plutocraţiilor apusene, S'a încercat, cu ferocitate, să se menţină piatra funerară peste sufletul naţiei româneşti. Dar apostaţii s'au prăvălit sub propria lor acţiune.

D. *I. Gh. Savin* ca unul din cei mai apropiaţi ai lui Oct. Goga, arată gândul şi realizările poetului din Răşinari pentru Biserica ortodoxă. Deabea acum se înţeleg străduniile lui Oct. Goga pe tărănul bisericesc şi cu câtă infamie se ducea lupta contra lui pe chestiunea, accidentală, a calendarului.

Cuza-Goga ; o înfăţişare ideală, semnată de d. Gh. A. Cuza, întrevederează unele raporturi, cu alte grupări politice, necunoscute până acum.

Atitudinea naţional-creştinilor a fost demnă şi cavalerească pentru alte fracţiuni naţionaliste. Fragmentele din scrisorile personale ale d. Gh. A. Cuza lămuresc frăţia de luptă politică a celor doi bărbaţi de stat, frăţie întemeiată pe totala concordarţă a concepţiilor premergătoare.

Apusul lui Oct. Goga, la Ciucea, e o pagină socratică. S'a stîns fără a renunţa, cu o iotă, la ideile sale. Prezenţa d-lui Gh. A. Cuza, la sfârşitul unui erou de epopee naţională, înseamnă continuarea luptei ce a dus-o eroul căzut. O moştenire grea dar prinsă de mâni vânjoase şi minte luminată.

Dl. Gr. V. Coban elogiază pe A. C. Cuza ca vizionar. D-nii Gr, Scorpan şi G. D, Loghin se ocupă de valoarea permanentă a poemelor lui Oct. Goga.

In vederea comemorărei Sinodului dela Iaşi, de subt arhipăstoria mitropolitului Varlaam, scrie rânduri de sezirare istoricul Const, Tomescu.

Insemnări variate semnează Gh. A. Cuza, Pr. D. Furtună (interesanta teorie asupra valorii biografice a mitricilor — în speţă cazul Iuliei Haşdău), M. Gr. Constantinescu, Const. Vârtej, Şt. Gr. Berechet.

Recenziile ţinute la curent şi cu larg spirit de obiectivitate.

Noua înfăţişare a *Cetăţii Moldovii* face parte din blazonul, plin de prestigiu, al literelor ieşene.

Lupta contra francmasoneriei e susţinută cu aceiaşi tărie. Falsa doctrină e demascată, mai ales în numărul trecut, desvăluindu-i-se cutele disciplinei arcane. Studiul I. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan e recenzat de d. Gh. A. Cuza, Gruparea literară se compune din autorităţi ale gândului şi din aleşi dibaci ai scrisului. Revista reprezintă o consacrare.

Girul preţului ideologic al conţinutului revistei e luat pe umerii lui Gh. A. Cuza, despre ale căruia poeme, ca fond şi formă, noi am scris, de curând, o încercare critică plină de elogii binemeritate.

Se cuvine, ca preoţii, să arate deosebit interes pentru *Cetatea Moldovei,* pe ale cărei pagini se găsesc, la orice rând, idei ce au filiaţie în doctrina religioasă.

Tehnica ireproşabilă.

Pentru munca istovitoare de redacţie trebue să elogiem pe d-nii Gh. A. Cuza, Gr. Scorpan şi M. Gr. Constantinescu,

Păstorul Tutovei, an. IV, Nr. 3-4, Martie-Aprilie 1941. Bârlad. O revistă bisericească în jurul căreia s'a grupat şi o seamă de scriitori moldoveni.

Prin scrisul lor ales s'au impus PP. CC. preoţii : Gr. A. Dimitriu, Const. Beldie, I. Leon şi mai ales Ioan Gh. Chirvasie, (Ulmul, se pare, atacase, într'o notă subliniară, teoria, că titulatura harică sporeşte quantumul inteligenţii unui autor ! Chestia se încrustase într'un număr precedent al revistei. Teoria face parte din aşa zisele «teologumena»).

Părintele Corneliu M. Grumazescu, fostul nostru colaborator, menţine pentru scrisul său un permanent interes.

Revista are un conţinut variat. Cronici interne şi externe cu bogat material. Se sesizează, conştiincios, lucrările nouă literare.

Păstorul Tutovei se aliniază la loc de frunte în concertul revistelor de provincie. Meritul îl are grupul redacţional. Se pare că ţinuta revistei a atras atenţia suratelor de factură neteologică — şi sata însamnă mult.

Felicităm călduros pe colegii noştri ce s'au reliefat în meseria scrisului, ales ca stil şi interesant în conţinut.

Pr. CONST. NONEA

ȘTIRI OFICIALE, ANUNȚURI

PREOȚII UTILILIZAȚI ȘI CERCURILE CULTURALE

Cu începere dela 1 Mai a. cr. s'a redeschis activitatea *Cercurilor Culturale.*

Dările de seamă au și început să sosească la Sfânta Mitropolie. Din aceste dări de seamă se constată un viu interes din partea preoților parohi. O adevărată întrecere există între proestoși pe tema bunei reușite a ședințelor intime și cele publice ale Cercurilor. Pentru această străduință se cuvine cuvânt de laudă osărduitorilor. In afară de bucuria ce ne-o mărturisim aici, se arată și organelor de conducere ale Statului dovada unei munci pastorale dezinteresate.

Cu regret, trebue să constatăm și unele abateri. Astfel unii din preoții refugiați, ultilizați la parohiile din cuprinsul Arhiepiscopiei noastre, se sustrag dela participarea activă la ședințele Cercurilor Culturale. Utilizarea la parohii nu trebue înțeleasă ca o plasare la beneficii fără alte obligații,

Cucernicii preoți utilizați au aceleași obligații ca și cei locali. In consecință sunt datori a se încadra imediat în lucrarea Cercurilor Culturale. Absențele vor fi consemnate în procese-verbale iar Sf. Mitropolie va aplica sancțiunile legale tuturor celor ce refuză o colaborare rodnică.

Deasemenea cântăreții sunt obligați să participe la Cercurile Culturale, activitatea lor fiind dirajată de proestosul locului.

* * *

Observarea regulilor tipicale.

Se știe că Sfântul Sinod a hotărît ca să nu se pomenească la Sfintele Daruri decât persoanele indicate la această cinstire.

Se reamintește cucernicilor preoți să fie atenți asupra felului în care pomenesc pe Chiriarhul locului, pe M. S. Regele Mihai I, pe M. S. Elena, Regina Mamă, pe Conducătorul Statului și mem-

brii binecredinciosului Guvern etc., etc. Nerespectarea rânduelilor tipicale, din neatenție, poate da loc la diferite interpretări, care, în mod firesc, atrage consecințe neplăcute.

Uniformitatea slujbei religioase e obligatorie.

* * *

La sfârșitul anului școlar, cucernicii proestoși vor trimite o dare de seamă asupra mersului învățământului religios din raza proestoșiei lor. Vor face, cu acest prilej, propuneri în vederea anului școlar viitor.

Din datele culese din întreaga Eparhie, Secția Culturală va fi orientată asupra măsurilor de luat pentru viitor.

Red.

CONDIȚIILE LA CĂSĂTORIA FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Prin Decretul-Lege No. 986 din 7 Aprilie 1941, s'a dat o reglementare nouă privitoare la autorizarea pentru căsătorta funcționarilor cu persoane, altele, decât de origină etnică română.

Legea pune principiul că funcționarii publici ai Statului, județelor, comunelor, regiilor publice sau ai instituțiilor de utilitate publică, ori ai instituțiunilor care funcționează în temeiul unor legi speciale, acordând privilegii de Stat, nu se pot căsători de cât cu persoane de origină etnică română.

Se deduce de aici că obligația aceasta s'a extins și la funcționarii pe care Codul funcționarilor publici nu-i încadrează ca atare, întrucât se aplică și acelora ce aparțin „instituțiunilor de utilitate publică, ori ai instituțiunilor care funcționează în temeiul unor legi speciale, acordând privilegii de Stat".

Asemenea sunt cuprinși în dispozițiunile acestei legi și militarii, cu singura deosebire că în loc a li se aplica sancțiunile din art. II din acest Decret-Lege, li se aplică sancțiunile prevăzute în legea asupra căsătoriei militarilor.

Căsătoria cu persoane de origină etnică evreească este cu totul oprită.

Pentru a putea obține autorizația cei interesați vor depune cererile autorității de care depind, împlinind totodată, cerințele impuse de art. 43 din Codul Funcționarilor publici.

Actele completate astfel vor fi înaintate cu un referat instituției de care depinde acea autoritate (Minister, Casă Autonomă,

lipsă nr. 7-8/1941

Regii Autonome, etc.) indicând motivul grav pe care se întemeiază cererea de dispensă.

Instituţia tutelară după ce îşi va da avizul său va înainta dosarul Ministerului de Justiţie îndreptăţit, potrivit legii, a decide asupra dispensei pentru căsătorie.

Este de observat că legea tinde a promova elementele româneşti în toate domeniile de activitate a Statului, iar pe de altă parte, găseşte necesar ca funcţionarul să-i fie cât mai devotat şi cât mai în afară de orice împiedecare sau stingherire în exerciţiul funcţiunei sale.

Următor acestui scop, funcţionarul urmează să cumpenească, adesea până în a alege, între funcţia ce o împlineşte şi căminul ce voeşte a-l înjgheba şi deci să judece cu maturitate înainte de a se hotărî la acest pas cunoscând că legea, cu totul excepţional şi numai pentru motive grave, acordă asemenea dispense.

Ministru, CONST. C. STOICESCU

Director, C. VULPESCU

No. 41901/941.

PAROHII VACANTE

Nou înfiinţate dela 1 August 1941.

1. Parohia Buda, jud. Baia
2. „ Bogdăneşti II, jud. Baia
3. „ Negreni, jud. Dorohoi,
4. Un post de diacon la Catedrala Mitropolitană din Iaşi.
5. Parohia Buhăceni, jud. Botoşani, prin transferarea titularului.
6. „ Bîrjoveni, jud. Neamţ, idem.
7. „ Cristeşti, jud. Baia, idem.
8. „ Pîngărăcior, jud. Neamţ, idem.
9. Parohia Pleşeşti, jud. Baia.
10. „ Tataraşi-Aviaţie, din oraşul Iaşi.

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. IRINEU

Mitropolit al Moldovei și Sucevei

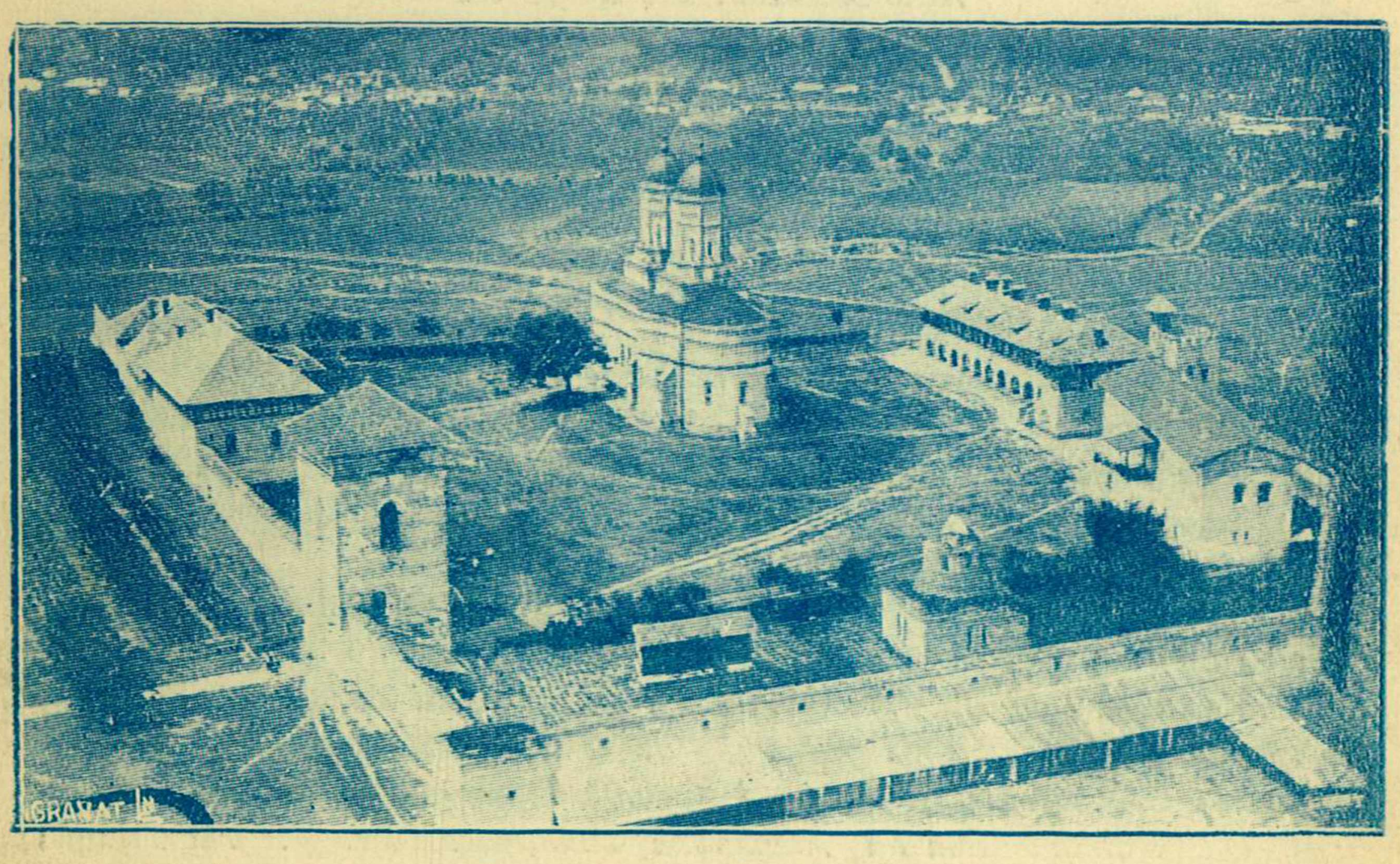

MÂNĂSTIREA CETĂȚUIA-IAȘI

Anul XVII Septembrie-Noembrie Nr. 9-11

1931

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR

APARE ODATĂ PE LUNĂ

Sub patronajul I. P. S. Irineu

Mitropolit al Moldovei şi Sucevei

COMITETUL DE REDACŢIE:

Pr. Cic. Iordăchescu — Pr. Nec. Hodoroabă
„ Val Iordăchescu — „ D. Furtună
„ Cost. Roşescu — „ C. Munteanu
„ Gh. Petrovanu — „ C. Matasă

Diac. I. Gheorghiţă

Secretari de redacţie: **Pr. N. Donos**, **Pr. Const. Nonea**

Administraţia la secţia culturală a St. Mitropolii. Iaşi,

Abonamentul: 250 lei pe an:

SUMARUL:

Noua reorganizare a protopopiilor . . **Pr. Ştefan C. Gheorghiu**
Pentru acest an şcolar . . . . **Econom C. Munteanu**
Rolul social al Bisericii . . . . **Pr. Gav. Niculiţă**
Cunoaştere şi mântuire . . . . **Pr. Dumitru Hriţcu**
Despre Vartolomei Măzăreanu . . . **I. Minea,** Prof. Universitar
Datoria cântăreţului către limba şi cântarea bisericească . . . . . **Pr. Vasile Văcăreanu**
Pietas erga patriam . . . . **Pr. Gh. Constantinescu**
Vizite canonice . . . . . **Arhim. Dionisie Velea**
Lumini în „Saeculum Obscurum"
(Veacul al XIII creştin) . . . **T. G. Bulat** Prof. Univ.
Cronica internă . . . . . * * *
Cronica externă . . . . . **Iosif E. Naghiu**
Un răspuns . . . . . **Iosif E. Naghiu**

Recenzii: *Combaterea ateismului* (Diacon I. Gheorghiţă), C. Nonea, *Ateismul în poezia lui Alexandru Philippide,* (Pr. V. Văcăreanu); *Cartea de Rugăciuni* (Diacon Laurenţiu Gh. Popovici); *Pr. Const. Moisiu: „Să stăm bine, să stăm cu frică"* (Pr. Const. Nonea). N. Gr. Popescu-Prahova I. *Creştinism şi naţiune*; II. *Patria şi Religia.* (Pr. Const. Nonea).

Ştiri oficiale: *Cenzurarea lucrărilor cu caracter bisericesc. – Formula de pomenire a morţilor. – Graficul de evidenţa inspecţiilor. – Sancţionări din pricina intervenţiilor lăturalnice. – Condiţii la căsătoria funcţionarilor Publici.*

† *Preotul Grigore Resmeriţă:* Diacon Ilie Gheorghiţă.

Mulţumiri publice şi Parohii vacante. Posturi vacante

1601 – ŢIPOGRAFIA ALEXANDRU ŢEREK – IAŞI, STR. MÂRZESCU No. 9

ANUL XVII SEPTEMBRIE-NOEMBRIE Nr. 9—11

MITROPOLIA MOLDOVEI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
APARE ODATĂ PE LUNĂ

NOUA REORGANIZARE A PROTOPOPIILOR

Revizoratul Eparhial
Referat Nr. 11234/941

Rezoluţia chiriarhală : 16. IX. 1941
Se aprobă. Va fi publicat în revista eparhială.

† *Irineu*

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne.

Din încrederea Inalt Prea Sfinţiei Voastre deţin atribuţiunea de Revizor Eparhial, dela 1 Martie 1940, timp în care am avut de instrumentat o sumă de abateri şi delicte disciplinare, pentru care la vreme am depus lucrările cu osebite referate. Am făcut şi unele inspecţiuni, cu toate că împrejurările din vremea aceasta au fost — şi încă sunt — de natură să îngreuieze asemenea operaţiuni, dar care totuşi sunt imperios reclamate de bunul mers al treburilor bisericeşti. Pe de-oparte disciplina şi ordinea lăuntrică fusese rău zdruncinate de regimul pseudo-legionar, iar pe de altă parte — şi în timpul din urmă — şi faptul că ne găsim în plin război, pe care îl ducem împotriva hoardelor cotropitoare şi necredincioase ale bolşevicilor. Din războiul acesta va ieşi o Europă nouă şi odată cu ea — o Românie nouă, de mult dorită şi visată de poporul nostru, care vrea să-şi zidească ţara şi neamul pe credinţă, pe muncă şi pe temeiul cinstei. Aceste sunt şi gândul şi fapta Conducătorului Statului, omul epocal, ales şi rânduit de Dumnezeu, în planul de izbăvire a neamului românesc şi creştin.

Biserica este chemată ca întotdeauna să se aştearnă la lucru cu toate energiile ei. Clerul prin purtarea şi fapta sa, trebue să fie elementul cel dintăiu în zidirea cea nouă a României. El nu poate uita o clipă că este „lumina lumii şi sarea pământului“ şi că deci nu lui îşi aparţine, ci Bisericii lui

Hristos şi neamului, căruia se cere a-i fi pildă întru toate: în credinţă şi smerenie, în grijă pentru cele ale lui Dumnezeu, în sfinţenia şi curăţia vieţii şi a faptei, astfel ca din toate şi prin toate, să se slăvească Tatăl nostru cel din eeruri.

Găsesc, Inalt Prea Sfinţite Stăpâne, că se impune — şi vremea nouă în pragul căreia suntem o cere — să se întărească disciplina, să se stimuleze munca, să se organizeze controlul, pentru preţuirea celor merituoşi, cum şi pentru chemarea la ordine şi sancţionarea celor ce lipsesc dela îndatoririle cerute personalului bisericesc — preoţi, diaconi, monahi şi cântăreţi.

In vederea aceasta protoieriile din cuprinsul Sf. Mitropolii — câte două de fiecare judeţ, vor trebui să aibă norme precise de lucru, iar titularii lor -- protoiereii — să pună muncă şi însufleţire tot mai sporită, ca cei ce sunt organe ale Inaltei Chiriarhii, de reprezentare, de administraţie şi de control, lucrând şi ţinând ca slujitorii biserici să fie unitatea de măsură a credinţii şi a evlaviei, a ordinii şi a disciplinii, a muncii şi a cinstei.

Din observările şi constatările făcute în calitate de Revizor bisericesc, îmi îngăduiesc, Inalt Prea Sfinţite Stăpâne, să Vă semnalez unele defectuozităţi şi lipsuri, şi anume:

Unele din protoieriile aceluiaş judeţ, au cancelariile separate: ba mai mult — instalate în chiar locuinţa personală a titularului, fapt din care rezultă pe deoparte lipsa de unitate in administraţie în cuprinsul aceluiaş judeţ; măsuri şi comunicări variate a dispoziţiunilor şi a ordinilor date de autorităţile superioare, ceia ce duce la variate moduri de interpretare, de executare şi de răspuns. Pe de altă parte, protoieria fiind un oficiu public, ea trebue să se găsească la olaltă cu celelalte servicii publice ale judeţului, cu care trebue să stea în legătură de colaborare.

Deşi Statutul de organizare prevede la art. 63 că „protoiereul va avea un preot ajutor ca secretar şi un copist", onoratul Minister nici până astăzi n'a prevăzut în bugetul său un astfel de personal, absolut necesar, şi nici măcar mijloace materiale pentru întreţinerea cancelariei acestui oficiu de administraţie bisericească judeţiană nu i se dă, ceia ce face ca protoiereul singur să împlinească toate lucrările ce se cer. până la expediţia la poştă, iar tot felul de registre — statele

de salarizare, rechizitele de cancelarie — etc. — să le procure din subvenţia — diurnă, ce i se serveşte.

Controlul în forma în care se face este aşa de slab, că apare aproape e ca inexistent. Procesele-verbale de inspecţie încheiate în grabă — uneori în câte 8 — 10 rânduri, — arată doar că s'a văzut biserica în care curăţenia se păstrează, că registrele se ţin la curent şi alte asemenea generalităţi, fără a fixa — afară de foarte rari cazuri — toate laturile activităţii din biserică şi în afară de ea, a slujitorilor. Cât despre cântăreţi, ei aproape niciodată nu fac obiectul inspecţiei. Prezenţa lor regulată şi la vreme la serviciu, indeplinirea îndatoririlor lor, purtarea şi viaţa lor morală nu este verificată. Apoi înaintarea proceselor-verbale de inspecţie cătră Inalta Chiriarhie din 6 în 6 luni, aproape anulează efectul lor şi atât cât îl au.

Insăşi actualele registre de inspecţie — tipărite şi introduse în anul 1935, cu întrebări la care se lasă loc pentru răspunsuri monosilabe de „da“ sau „nu“, sunt cu totul improprii. Controlul trebue făcut cât mai des şi cât mai minuţios, iar procesul-verbal încheiat să fie o oglindă în care să se vadă întreaga activitate — privită pe toate laturile — a personalului bisericesc, pentru a se putea preţui munca şi meritul şi a se sancţiona indolenţa şi nepăsarea, acolo unde vor fi. In nici un caz nu se pot încheia procese-verbale de inspecţie în cancelaria protoieriei.

In vederea împlinirii lipsurilor constatate şi a unei mai bune organizări interioare şi exterioare a Protoieriilor, cu adâncă smerenie propun şi supun aprobării Inalt Prea Sfinţiei Voastre, următoarele:

1. Protoieriile celor două circonscripţii din fiecare judeţ, să funcţioneze în oraşul de reşedinţă a judeţului, cu cancelarie comună, instalată într'o cameră din palatul Administrativ, unde sunt grupate şi adăpostite toate autorităţile de administraţie judeţiană — în care scop a şi fost construit palatul. In nici un caz cancelaria nu poate fi în locuinţa personală a protoiereului.

Protoieriile vor avea fiecare câte un secretar propus de titularul oficiului şi aprobat de Inalta Chiriarhie; ei pot fi dintre cântăreţii din oraş cu dexteritate şi pricepere în lucrări

de cancelarie şi vor fi prezenţi la serviciu, în orele ce trebuesc afişate.

Păsurile şi îndrumările generale, comunicarea dispoziţiunilor şi a ordinilor etc. se vor face cu circulări uniforme şi întotdeanna motivate de ordinul sau adresa autorităţii dela care au pornit.

Pentru diurna secretarului — până ce Ministerul va rezolva chestiunea personalului protoiereilor prevăzut în Statut — ca şi pentru acoperirea cheltuielelor de cancelarie, parohiile vor înscrie în bugetul lor anual sub titlul „Subvenţie pentru cancelaria Protoieriei" o sumă variind între 300 — 1000 = lei — proporţional cu veniturile şi o vor vărsa în primele două luni ale anului financiar ; pentru anul în curs, subvenţia va fi vărsată în luna Octombrie şi se va încasa prin registru chitanţier. Protoieriile îşi vor întocmi buget pe care-l vor supune aprobării. iar la finele anului financiar vor întocmi contul de gestiune şi înainta spre verificare, după aceleaşi norme ca şi parohiile, fiind vorba de ban public.

Pentruca, controlul să poată deveni real şi efectiv, protoiereii au nevoie de ajutoare şi anume sub protoierei, pentru instituirea cărora, fiecare protoiereu de circonscripţie va alege ţinând seamă de normele prevăzute la art. 1 al. a, b, c. şi art. 2 din Regulamentul pentru ocuparea locurilor vacante de protoierei — şi va propune spre aprobare Inaltei Chiriarhii câte 2 sau 3 din preoţii cei mai merituoşi — alţii decât protoşii, care vor avea titlul onorific de sub-protoiereu.

Fiecare sub-protoiereu — câte 2 sau 3 pe circonscripţie, — va avea un număr fixat de parohii în care-şi va exercita atribuţiunile de control, făcând inspecţii minuţioase şi anchetând cazurile ce i se vor trimite, stând în legătură directă cu protoieria de care depinde. Raportul de anchetă va cuprinde întotdeauna motivate propuneri de soluţionare. Sub-protoieratul — deşi onorific, — este un post de cinste şi de încredere şi celui chemat la acestea i se cere să le onoreze, cu muncă, cu corectitudine desăvârşită şi cu conştiinţa că face parte din aparatul răspunzător de buna administraţie a treburilor bisericeşti din cuprinsul Sf. Mitropolii.

In forma aceasta fiecare judeţ va avea pe lângă 2 pro-

toierei şi 4-5 sub-protoierei, împărţindu-se munca, dar nestingherindu-se unitatea în plan.

Intrebuinţarea actualelor registre tip de inspecţie, despre care am spus că sunt cu totul improprii, să înceteze: ele să fie trecute arhivei.

Fiecare parohie să-şi procure un registru cu circa 50 file albe, care numerotate şi şnuruite să fie vizate de protoieriei In acest registru se vor încheia procesele-verbale de inspecţie. Inspecţia va avea în vedere 3 capîtole sau 3 secţiuni, corespunzătoare celor 3 secţiuni din administraţia centrală a sf. Mitropolii, adică: administrativ, cultural şi economic.

La Administrativ, inspecţia va avea în vedere:

Personalul care funcţionează; titluri, vechime în funcţiune şi în parohie.

Biserica: Starea interioară; îngrijire şi curăţenie

vechime şi păstrarea sfintelor Taine. Sf, Vase, icoane, odoare, vestminte,

Construcţie, cărţile de ritual. Trusa cu cele necesare sf. Cumunicături şi serviciilor religioase în popor, Trusa cu cele necesare Tainei Sf. botez. Cristelniţa.

Prezenţa regulată şi la timp a întregului personal, la servicii în popor, la biserică în Duminici şi sărbători şi la Vecernii.

Predicarea regulată şi ce literatură predicatorială foloseşte. Armonia dintre personal şi chipul cum fiecare îşi îndeplineşte datoriile. Slujbele de Sâmbătă—de Vineri.

Biserică în exterior — reparaţii, îmbunătăţiri. Imprejmuirea şi întreţinerea curţii bisericii şi a cimitirului. Clopotniţa.

Cancelaria: arhiva, dosarele vechi şi noi, registrele de stare civilă, de certificate. Corespondenţa oficială; executarea ordinilor. Statistica parohială. Luerările cu epitropia şi Consiliul Parohial.

Administrarea sf. taine a spovedaniei şi a cumunicăturii copiilor şi enoriaşilor în cele 4 posturi. Raportul personalului cu autorităţile din comună şi mai ales cu d-nii învăţători. Colaborarea cu ele şi în ce măsură.

Viaţa familiară a personalului bisericesc. Cum se res-

pectă şi se aplică deciziile date de Inalta Chiriarhie şi îa special Decizia No. 2/1940.

Conduita personalului în toate împrejurările.

La Cultural, inspecţia va avea în vedere: Biblioteca parohială ca şi cea personală şi în ce măsură sunt folosite. Revistele la care este abonată parohia — şi personal fiecare slujitor etc.

Cor bisericesc. Activitatea slujitorilor în cercurile preoţeşti, în Căminul Cultural, în societăţi de binefacere, în pregătirec premilitară, în predarea învăţământului religios înşcoala primară. Contribuţia în activitatea Crucii Roşii, în spitale; ajutoare, fapte de caritate etc.

Catehizarea tineretului în Duminici după amiază sau la slujba vecerniei.

Lupta contra concubinajului, a beţiei, a sectelor.

Sectele din parohie, care anume şi în ce număr; ce acţiune au şi ce au făcut slujitorii bisericii pentru readucerea lor în sânul bisericii.

Colportaj — cărţi de rugăciuni şi de citit, icoane, cruciuliţi etc.

Activitatea personală pe teren literar.

Sf. Mitropolie, prin secţia Culturală, va recomanda ce anume cărţi vor trebui citite de preoţi şi chiar de cântăreţi şi aceasta se va verifica la inspecţii.

La Economic, inspecţia va avea în vedere:

Inventarul cu averea parohiei

Casa parohială şi toate bunurile bisericii cum sunt administrate.

Bugetele şi conturile de gestiune. Registrele de contabilitate cu operaţiunile lor. Terenurile bisericii — întinderea şi folosirea lor. Arendări, contracte — venituri consemnate. Lucrări de construcţie — de reparaţiuni — cu gestiunea lor. Donaţiuni, colecte şi întrebuinţarea lor. Pangarul cum este organizat şi de unde se aprovizionează cu lumânări. Cantitatea consumată anual. Beneficiul şi întrebuinţarea lui. Parohiile trebue să ţină registru special al pangarului, în care să trec cantităţile de lumânări intrate, arătându-se data, depozitul de unde

sunt procurate şi costul lor; pe fila următoare, punerea lor în vânzare arătându-se data, cantitatea şi suma realizată din vânzare. Se va putea astfel vedea şi constata situaţia reală a pangarului. Cutia milelor — sumele adunate şi întrebuinţarea lor, ca şi tot ce ţine de partea economică.

Inspecţiile privesc întreg personalul bisericesc: preoţi, diaconi şi cântăreţi. Se va cerceta totul cu deosebită atenţiune cum şi dacă personalul este prezent în mod regulat şi la timp *la toate slujbele de Vecernie, la cele din Duminici şi Sărbători* religioase şi naţionale, după programul fixat de Sf. Mitropolie şi alte autorităţi.

In termen de 3 zile de la inspecţie, parohul va înainta Protoieriei respective, 2 copii după procesul-verbal: una generală care rămâne Protoieriei, iar cealaltă separat pentru fiecare secţiune (administrativ, cultural, economic). Pe acestea protoiereul le va înainta de îndată Sf. Mitropolii cu raport asupra celor ce s'au constatat şi cu propuneri pentru măsurile ce trebuesc luate — de preţuire sau sancţionare. Astfel prea cucernicii referenţi din administraţia centrală a Sf. Mitropolii, vor putea lua cunoştinţă de rezultatul inspecţiilor în materia care-i priveşte şi vor face în consecinţă propuneri Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit.

Cele de mai sus intră în vigoare pe data de 1 Octombrie 1941.

Sunt al Inalt Prea Sfinţiei Voastre supus slujitor.

Revizor Eparhial,
Preotul ŞTEFAN C. GHEORGHIU

PENTRU ACEST AN ŞCOLAR

Ministerul Educaţiei a depus stăruitoare grijă ca şcoalele să se deschidă la timpul obişnuit şi activitatea lor să nu sufere. Doar acolo unde sunt spitale de răniţi s'a mai întârziat până să se găsească alte localuri.

Dacă gândul tuturor este la frontul de luptă pentru ţară, dacă toate străduinţele noastre în acest moment nu pot avea alt obiect decât eroica sforţare a neamului, apoi şcoala, tocmai de această sforţare e obligată să activeze mai mult. Tineretul trebuie prins şi sudat în lupta în care ţara noastră şi-a găsit drumul ei de adevărată ridicare.

Timpul de luptă, cu asperităţi şi suferinţe, este prielnic pentru educaţia tineretului care se leagă totdeauna curat şi cu abnegaţie de strădania adevăratelor avânturi.

Imi recapitulez anul trecut de şcoală de aici, din Dorohoi, unde năvălirea bolşevică ajunsese până la 15 km. depărtare şi ameninţa să se prăvălească peste noi. Din satele judeţului nostru rămase dincolo, treceau mereu mulţi cari nu mai puteau îndura viaţa sub stăpânirea străină şi fără Dumnezeu. Dela ei elevii auzeau ce se petrece acolo. Niciodată cred, nu s'a putut arăta mai real în şcoală cine sunt vecinii noştri din răsărit. Niciodată n'au înţeles mai bine din lecţiile de istorie ce au însemnat atâtea ocupaţii ale Ruşilor, cari veneau să ne proteguiască faţă de Turci.

Nevoia şi puterea credinţei nu s'a simţit nici când mai adânc decât atunci când câţiva săteni de lângă Herţa au venit şi au povestit că Duminica Românii se strâng pe furiş în biserică unde stau până la amiază şi plâng. Un cântăreţ bisericesc doar le citeşte încet din cărţile de slujbă.

Elevii refugiaţi erau îmbrăţişaţi şi ajutaţi în chip mişcă-

tor de colegi. Cred că iubirea de neam şi de credinţă s'a întărit în şcoală mai mult decât în zece ani, acum când durerea apăsa greu asupra noastră.

A fost desigur o pregătire pentru cele ce aveau să vină.

Când în rugăciunele dela şcoală sau din biserică, ceream ajutor „pentru fraţii noştri cari iarăşi au căzut în robie", lacrimi izvorau din ochii tuturor.

La o clasă, căutam într'o zi la lecţie un exemplu pentru a arăta că prin credinţă căpătăm convingerea cea mai puternică despre realizarea unui fapt.

— „Spuneţ-mi ceva în care credeţi fără îndoială".

— „Credem că Basarabia va fi iarăşi a noastră".

— „Sunteţi siguri ?"

— „Da !" au răspuns toţi cu o tărie care nu putea fi contrazisă.

Cât a influenţat starea de suferinţă a anuluî trecut în educaţia naţională, am putut să văd în vară când s'a declarat războiul.

Deşi tunul bătea ameninţător în marginea oraşului, elevii au fost cei cari au avut cea mai cuminte stăpânire de sine şi au dat un preţios ajutor la toate.

Nu voiu uita niciodată cât de repede s'au strâns în jurul meu la Spitalul unde am primit cei dintâi răniţi şi cât de conştiincios îndeplineau toate treburile ce le dădeam să facă. Erau cei mai atenţi şi mai îndemânatici purtători de targă atunci când scoborau răniţii din ambulanţe sau când îi duceau la pansat. Ştiau ei, cel mai mult cum să se facă folositori şi cum să vorbească cu răniţii. Când unii erau în agonie sau în stare mai gravă, au veghiat lângă dânşii nopţi întregi până dimineaţă, fără să le fi cerut cineva asta.

Va fi cea mai mare mulţumire din viaţa mea de dascal timpul în care am lucrat cn elevii mei, aşa de înţălegători, la Spitalul unde au fost aduşi primii răniţi ai războiului nostru sfânt.

Anul şcolar care a început acum, îşi găseşte un sănătos sprijin în situaţia de azi.

Dacă ne-am convins îndeajuns că duhul naţional şi creştin trebuie să formeze idealul educaţiei pentru orice neam, apoi avem acum cele mai preţioase elemente pentru a-i da viaţă.

Ce pildă mai vie de iubîre de neam poate să fie decât cea văzută în spitale la răniţi cari, în cele mai grele chinuri, cu mâna sau piciorul tăiat, căpătau figuri de serafică bucurie când elevii le dădeau ştiri despre biruinţele noastre la Nistru sau la Bug?

Când cei de pe front apoi, ne scriu „luptăm bucuroşi şi ne dăm şi viaţa ca să distrugem duşmanii cei mai sălbatici ai neamului şi ai crucii", chiar cel mai mic copil, simte o mândrie de a lupta şi el cu toate greutăţile de acasă căci aceasta îi dă satisfacţia unei contribuţii pentru neam.

Nu-mi trebuie acum mai mult, pentru a arăta binefacerea credinţei în Dumnezeu, decât să pun pe elevii cari au fost cu mine în spital să povestească cum primeau răniţii, cum le sărutau şi cu câtă evlavie prindeau la gât cruciuliţele pe care le dădeam. Cu câtă credinţă şi mulţumire ascultau din paturile lor de suferinţe, serviciile divine şi cât de stăruitor citeau cărţile de rugăciune ce le împărţeam. Mulţi dintre copii şi oameni bătrâni chiar, mişcaţi de această atmosferă, veniau sfioşi să-mi ceară şi pentru ei cruciuliţe şi cărţi de rugăciune. Erau ceva pe care atunci îl descopereau întâi.

Şcoala poate cultiva acum cinstirea eroilor şi toate simţămintele înalte mai bine ca oricând. Se vorbeşte pretutindeni, se citeşte in presă despre măreţele acte de eroism ale soldaţilor români şi-am condus cu toţii în procesiuni mişcătoare pe cei ce au jertfit totul pentru neamuf şi liniştea noastră. Cruci de eroi stau aliniete în cimitirele din fiecare sat ca să ne vorbească.

Chiar cunoştinţele apar în cadrul anului acestuia mai vii, Bug, Nistru, Odesa, Tisa, Timoc, Kiev, Moscova, nu vor mai fi cetite în cărţi ca nişte nume simple, ci vor torma noţiuni vii la auzul cărora să ne bucurăm sau sa ne îndârjim. Mă gândesc cu câtă mândrie voiu vorbi la o lecţie pe care o am la clasa IV-a despre un mitropolit din Kiev, care a avut o activitate strălucită, care a scris cartea de temelie a ortodoxismului şi care era român, Petru Movilă. Sau ce accente de caldă preţuire voiu pune pentru ierarhii noştrii, marele Veniamin şi Grigore Daecalul cari s'au ridicat contra néomeniei ruseşti când în timpul ocupaţie lor, înjugau pe români la carele cu podvezi şi care au suferit atâta din această pricină, Ce

clipe înalte va găsi în trecut profesorul de istorie ca să sprijine pe ele toată lupta de astăzi.

Literatura, limbile străine, fizica, chimia își au acum reclamate mai puternic necesitatea cași matematica și industria. Sunt mai simțite, vor trezi interes direct și se vor învăța mai ușor în vârtejul războiului care le utilizază.

Intr'adevăr. „non scholae sed vitae discimus". In pornirea navalnică a neamului care, după atâtea piedici de veacuri, își găsește azi făgașul prieinic, școala, care izvorăște din viață și pregătește viața, va trebui să fie cea mai activă. Ea va fi anul acesta o încleștare în sforțare pe care neamul o face în împrejurările binecuvântate ce i le-a pus Dumnezeu înainte ca să realizeze adevăratul rost în lume.

Deaceea nu numai că nu vom fi împiedicați de nici o greutate în activitatea școlară, dar vom găsi, tocmai în aceste greutăți, suflul străduinței noastre.

Pentru ca să nu ne fie rușine de cei ce și dau viața pe front, pentru ca rodul jerttei lor sfinte să fie desăvârșit prin cei ce urmează, școala trebuie să întrețină viu duhul neamului și să-l aprindă mai strălucitor pentru orizonturile largi care s'au deschis.

Vom face școală mai multă și mai adevărată ca oricând. Munca o vom face într'o apropieremai desăvârșită între profesori și elevi căci bate puternic în inimile tuturor bucuria înălțării neamului care ne unește în acelaș ritm pe tineri ca și pe bătrâni.

Nu vom uita, desigur pe Dumnezeu care ne-a dat toate. „Nu ne va fi rușine de cuvântul Domnului" pe care-l vedem cum biruie răul și în lumina învățăturii Lui vom purta pașii noștri. Din ea vom desprinde ținta noastră și pentru ea vom ridica rugăciuni fierbinți.

Ca să se dea tărie vitejilor noștri ostași pentru biruință desăvârșită asupra răului,

Ca să se ușureze durerea și să se tămăduească toată rana celor ce sufăr în spitale pentru noi,

Pentru sănătatea și tăria conducătorului ca să poată rândui în dreaptă înțelcpciune cele dinlăuntrul țării,

Pentru ca să săvârșim munca adevărată în care să închegăm armă tare a neamului nostru pentru totdeauna.

Econ. C. MUNTEANU

ROLUL SOCIAL AL BISERICII

Transformările din epoca noastră şi chiar însuşi războiul, deslănţuit aproape în întreaga Europă, au şi un substrat social, rezultat din diferitele idei, care s'au enunţat în diferitele perioade ale timpului trecut.

Aceste idei enunţate în legătură cu cunoaşterea lumii, deci şi a omului, pentru viaţa practică, au dat diferite sisteme de organizare socială, privind raporturile dintre indivizi şi dintre diferitele categorii sociale, şi militând, aproape toate, pentru ridicarea claselor de jos.

Vom recunoaşte că grija pentru cei lipsiţi şi împlinirea lipsei lor prin faptă, este datoria cea mai înaltă a omului, însăşi condiţia mântuirii, în ordinea creştină.

Mijloacele însă au fost diferite, sau nu au corespuns realităţii sufletului omenesc.

Dacă Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, prin învăţătura Sa ne-a adus şi temeiurile pentru cea mai perfectă organizaţie socială, ce urmează a se înfăptui prin voinţa liberă, şi pentru aceasta a preconizat, ca mijloc de realizare, supremul sacrificiu — „nimeni nu are mai mare dragoste decât aceasta, ca cineva să-şi pună sufletul său pentrn prietenii săi“ [1]) — şi a lăsat prin Testament sfat şi urmaşilor. pentru o astfel de conduită, apoi oamenii elaboratori ai unor sisteme de gândire, au înţeles să impuie reforme sociale, cu tendinţe de universalizare, cu mijloace barbare, semănând mizeria şi moartea.

Adepţii ateismului, având ca sistem de organizare socială comunismul, nu cunosc cruţare în acest sens.

Privind evenimentele, ce se desfăşoară sub ochii noştri

---

1) Ioan XV, vers. 13.

se pune întrebarea: este această ferocitate o consecinţă naturală a materialismului, sau este izvorâtă din tendinţa de universalizare, prin materialism şi comunism, a unor noui iobăgii, care să înlesnească domnia peste toată lumea, a unui mesia pământesc, de mult visat. să stăpânească popoarele prin materialism.

Poate că războiul actual are de rezolvat şi probleme de a mântui lumea de aceste tendinţe. In desfăşurarea lui, aceasta ar fi latura socială.

Este adevarat, că în toate timpurile în orânduirile sociale, s'a suprapus căte o pătură, formată din indivizi legaţi între ei prin tot soiul de interese şi acaparând, prin lăcomie şi prin alte feluri de mijloace, aproape totul, în dauna celor mulţi; şi multe dintre curentele de reformă socială au luptat pentru curmarea acestei stări de fapt.

Lipsa de buna credinţă, însă, apare, pe deoparte, când în programele de reformă este înscrisă şi lupta împotriva Creştinismului şi a Bisericii: iar pe de alta, când în numele unei îmbunătăţiri sociale se proconizează, ca mijloc, revoluţia sângeroasă.

Vina împotriva creştinismului, se zice, a fost găsită, că apără interesele politice şi sociale ale claselor stăpânitoare.

Acelaşi lucru l-a crezut şi tot aşa s'a amăgit şi burghezia, la începuturile ei revoluţionare, iar mai pe urmă a revenit.

Inţelegem că lupta împotriva creştinismului, în programul comunist, este o consecinţă naturală a materialismului, din care derivă. Stăruie însă in mintea noastră, dacă nu cumva această luptă, este alimentată, mai mult, de interesul stăpânirii iudaice şi că însăşi doctrina comunistă este inventată potrivit acestui interes.

Alte concepţii sociale: naţional-socialismul şi fascismul, cari, pe căile lor economice, tind să îmbunătăţească soarta celor mulţi şi să ridice demnitatea omului în genere din degradarea în caro tinde să-l arunce comunismul — fără însă să cfuntească aspiraţiunile lui spirituale — au descoperit că, comunismul este o mare înşelătorie.

Poate că, în unele state, a fost complicitate între conducătorii vremelnici ai Bisericii şi anumite pături sociale suprapuse, stăpânitoare prin fărădelegi. Aceasta însă nu dă dreptul

de a socoti Biserica şi Creştinismul părtaşe ale abuzurilor pline de nedreptate.

Creştinismul singur, prin doctrina sa, este şi un sistem de înfrăţire şi dreptate socială. „Credinţa în Dumnezeu se împacă în totul cu credinţa in omenire şi menirea ei pentru o viaţă comună de înfrăţire; şi numai o înţelegere falşă şi foarte curioasă poate să puie pe seama creştinismului o slăbiciune sentimentală pentru cei bogaţi şi de neam [1]).

In aceste timpuri, când această înţelegere falşă, tinde să-şi facă loc în lume, Biserica este chemată să difuzeze sfaturile evanghelice cu insistenţa şi cât mai mult pentru reabilirea dreptei înţelegeri. O contribuţie deosebit de însemnată, pentru aceasta, este cartea Părintelui Valeriu Iordăchescu, profesor universitar intitulată: „Comunism şi Creştinism", în care, după ce documentează netemeinicia comunismului, ca unul ce nu corespunde naturii omeneşti şi exigenţelor ei, stabileşte anumite puncte ale economiei creştine şi anume: 1) „să se satisfacă în primul loc condiţiile de higienă fizică şi morală a muncitorilor fizici şi intelectuali; 2) salarul just lucrătorilor,.. factorul muncă trebuie să se bucure de prioritate în beneficiile rezultate din producţia economică; 3) şi ceiace deosebeşte apoi radical economia crcştină de sistemul capitalist, este cerinţa a celei dintâiu, de a se stabili un preţ just al mărfurilor după aceleaşi criterii ale justiţiei, nelăsându-se nici în această materie jocul liber al concurenţii" [2]). E interesant că acest din urmă punct, face parte din programul de realizare a statelor totalitare. Apoi face constatarea plină de adevăr, „că dacă economia creştină afirmă legitimitatea proprietăţii particulare atât a pământului cât şi a capitalului. ea nu se confundă cu sistemul capitalist modern, care nu reprezintă alta. decât un sistem de abuzuri ale proprietăţii private" [3]).

Practic se impune inceputul acţiunii Bisericii pentru ajutorarea celor căzuţi în nenorocire; şi aceasta nu e aşa de greu, căci acum câţiva ani în urmă multele din vagoanele de cereale colectate pentru ajutorarea celor lipsiţi din Basarabia,

---

1) Introducerea în Filosofie de Paulsen pag. 32.
2) Comunism şi Creştinism de Pr. Valeriu Iordăchescu pag. 276,
3) „ „ „ „ „ pag. 266.

din cauza secetei, au fost colectate de preoţi. Iniţiativa o luase Crucea Roşie şi neajunsul a fost că, cu acea ocazie s'au rătăcit vreo unsprezece vagoane de cereale la Galaţi, cum relatează ziarul „Curentul“ de atunci, iar parte din cereale din neglijenţă s'au stricat.

Se impune deasemenea acţiunea pentru ajutorarea familiilor nevoiaşe, cu copii mulţi, în toate formele posibile; chiar construcţii de case, reparaţii etc. aşa cum s'a făcut în unele sate.

Biserica, prin slujitorii ei, îndeplinindu-şi astfel rolul ei misionar: cultural şi practic, suntem încredinţaţi că: „Creştinismul, care a dăinuit peste atâtea răsturnări de state şi schimbări culturale, peste atâtea împărăţii şi popoare, va scăpa şi din furtunile cari bântuie popoarele europene“ [1]).

Pr. GAV, NICULIŢĂ

CUNOAŞTERE ŞI MÂNTUIRE

I. **Cunoaşterea ştiinţifică raţională**. Nu a fost, cred, pentru bieata şi neputincioasa fiinţă omenească mai mare chin, mai profundă stradanie şi mai greu prilej de păcat decât arzătoarea sete de a cunoaşte şi a stăpâni tainele firii. Raiul s'a închis datorită gustării din fructele amare a le cunoaşterii. Omul va căuta, de atunci, mereu, cu lumina raţiunii să păşească dincolo de zona îngăduită. Setea de a cunoaşte iea uneori proporţii tragice. Ivan Karamazov, din celebrul roman al lui Dostoievschi, încercând cu puterea raţiunii singure să vadă lumina cea neîngăduită, din adâncuri, a fost pedepsit cu nebunia.

In continua tendinţă a intelectului de a sonda misterul, a-l desveli şi a-l transforma în non mister, el sufere şi a suferit întotdeauna înfrângeri. Marele Anonim, cum ar spune-o d-l Lucian Blaga, a avut grijă în planul Economiei Sale de a institui faimoasa *Cenzură transcendentă*, opunând-o cu desăvârşit succes încercărilor noastre de cunoaştere, ce oa nişte luminoase suliţe de joc, ţintesc continuu spre *întunericul supraluminos* de Dincolo.

Misterul se va refuza mereu gândirii, cunoaşterii ştiin-

---

3) Introducerea în Filosofie de Paulsen pag. 32.

ţifice, raţionale, El se va revela din plin însă copiilor şi sfinţilor. Singurii cari trăiesc în vecinătatea continuă a lui Dumnezeu. Singurii cari n'au tulburat cu nimic armonia cosmică.

Am putea deaceia deosebi două feluri de cunoaşteri: una experimentală, ştiinţifică, raţională, de suprafaţă şi alta mistică, de adâncime, de pătrundere şi intuire a Misterului, supranumită şi harică, printr'o iluminare a raţiunii şi o depăşire a ei totodată Prima se va cantona mereu în sensibilul apropiat, în concret. Cu ea suntem mai cu seamă obişnuiţi, fiindune cea mai cunoscută şi cea mai răspândită în epoca noastră prin excelenţa ştiinţifistă.

Nu vom stărui asupra multiplelor forme de cunoaştere de acest fel cu variaţiuni de loc, de timp, de rasă, de structură spirituală sau chiar de civilizaţie. In genere ele au fost socotite cunoaşterei „în suprafaţă", simplă acumulare de date, de fapte, atitudine, de erudiţie, etc. Incercările de a pătrunde şi ajunge pe această cale la cunoaşterea fiinţei ultime au fost întotdeauna zădarnice. Noi, la fel, va trebui să recunoaştem mai degrabă sau mai târziu, că nu vom putea ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu prin perfecţionarea intelectului, oricât de departe s'ar ajunge. Aceste încercări au constituit întotdeauna cel mai greu prilej de păcat şi o sursă eternă a marilor dureri. Cel ce consacră forţele sale gnoseologiei rar poate să ajungă la ontologie, pentrucă ele se îndepărtează mereu de drumul ce trebue să ducă la *fiinţă*. Căci cunoaşterea prin separaţiunea subiect-obiect, îl izolează şi-l îndepărtează şi mai mult. Omul va trebui să se ridice deasupra instrumentului său secular de cunoaştere. Să ajungă printr'o puternică şi maximă tensiune sufletească dincolo de frontierele sale biologice. Să depăşească măsura pe care a atins-o până aici.

Sfântul Francisc din Assisi, cel care a predicat aşa de frumos despre sărăcie, dragoste şi mântuire, interzicea discipolilor săi orice ocupaţie ştiinţifică. Oprea cu desăvârşire ca Fraţii Minori să-şi însuşească cunoştinţi ştiinţifice. Ştia Il Poverello că aceasta i-ar putea face mândri, orgolioşi, abătându-i dela calee simplităţii, umilinţei şi mântuirii. Şi aceasta n'ar fi dorit-o el. Demonul ştiinţei ca şi tentaţia după bogăţie constituia pentru idealul franciscan principalele surse de păcat. Se căuta în acest poetic şi mistic idealul religios reveni-

rea la simplitatea şi nevinovăţia originară. In locul cunoaşterii ştiinţifice, inferioare, li se deschidea Fraţilor Minori drumul spre un altfel de cunoaştere. Spre cunoaşterea inefabilă a trăirii mistice, care este şi prima treaptă a drumului spre mântuire. Cunoaşterea ştiinţifică, raţională, impropriu numită cunoaştere, duce numai până în pragul Misterului. Nu ea este cunoaşterea.

II. Cunoaştere mistică

„Noi suntem despărţiţi de Dumnezeu prin mărginire raţiunei noastre care-i incapabilă să cuprindă Dumnezeul cel înfinit, suntem despărţiţi de Dumnezeu prin însăşi firea noastră trupească, care, ca o perdea acopere de noi pe Dumnezeu, care-i Duh“ [1]).

Iar încercările noastre de cunoaştere a lui Dumnezeu înseamnă după cum am văzut, distanţarea, separare de El; subiect cunoscător şi obiect cunoscut. Cunoaşterea prin obiectivizare, în separaţie, este o pseudo-cunoaştere: caracterul fundamental al cunoaşterii ştiinţifice. Şi aceasta cu atât mai mult, din cauza faptului că în actul cunoaşterii religioase spiritul omenesc nu se poate lepăda de sine însuşi, de natura sa, în această cunoştinţă este inevitabil elementul subiectiv, antropromorfic.

Tocmai aceasta este privită ca o piedică pentru cunoaşterea lui Dumnezeu; cunoaşterea noastră omenească oglindeşte în sine Dumnezeirea inexact, adică omeneşte şi în formele de cugetare omenească limitată, ale cărei legi şi categorii, firește că se aplică numai în sfera existenţii limitate“ [2]).

Şi atunci întorşi dela Domnul cum ne va fi posibilă cunoaşterea Lui? Cum vom putea atunci ajunge la o adevărată cunoaştere a lui Dumnezeu? Cum vom putea potoli neliniştea şi seceta arzătoare a sufletului, dorul nostru metafizic?

Filosofie neoplatonică şi apoi întreaga mistică creştină găseau că singura cale de a ajunge la cunoaşterea suprafiinţei, a lui Dumnezeu, este extazul. Acestuia îi premerg cele

---

1) Protoereu P. Svetlov: Invăţătura creştină în expunere apologetică, trad. de prof. univ. Ic. St. Serghie Belan şi C. N. Tomescu, dela Fac. de Teologie din Chişinău, Chişinău. 1935, Vol. I pag. 290.

2) Protoereu P. Svetlov: op. cit. pag. 44-45.

trei stări: via purgativă, via illuminativa şi via unitiva. Până la unirea totală, mistică, a sufletului cu Dumnezeu. Raţiunea, calculul, ca şi limitele înguste ale individualităţii, se pierd. Sufletul în contact cu matca lui absolută. Viaţa îşi trăieşte momentele ei de maximă intensitate. Dispare acum tot ce e raţional, clar şi inteligibil, tot ce e cunoaştere şi ştiinţă. Iar sufletul cunoaşte mai presus de toate prin faptul că nu cunoaşte nimic. Ştiinţa se reduce la neştiinţă şi cunoaşterea la necunoaştere. Individualitatea spiritului se integrează, fie chiar pentru un moment, în matca totalitară a spiritului etern, în condiţia lui iniţială. Moartea în aceste momente incetează de a mai fi tragică. Viaţa este în mod strâns legată de moarte, în forţa, intensitatea, supra abundenţa sa. Orice manifestaţie intensă a vieţii conţine în sine germenele morţii.

In această sublimă apropiere, în această totală renunţare, constă şi posibilitatea mântuirii noastre, a împăcării omului cu Divinitatea. Ea nu este după cum vom mai vedea în funcţie de cunoaştere şi nici nu se sprijină pe ea. Ci numai pe un efort de maximă şi superioară trăire. Prin desfacerea noastră de viaţa trecătoare în „entuziasmul divin, care ne dă fericirea supremă a morţii intru divinitate, înţelegerea tainei fiinţei şi nefiinţei, sublimă unificare a voastră cu Eternul“ [1]).

Deci nu cunoaşterea lui Dumnezeu prin *cunoaştere, ci cunoaşterea Lui prin necunoaştere, prin credinţă* să dorim. Căci dorind aceasta ne vrem cu Dumnezeu, uniţi cu El, trăind cu Dânsul, numai cu Dânsul şi fără „Noi“. Căci „noi“ şi „eu“ înseamnă distanţare, separaţiune.

„Unirea“ este legea căreia nu vrem să ne supunem.

III. **Cunoaştere şi Credinţă**

S'ar putea distinge trei faze in geneza spiritului afirmă scriitorul ortodox N. Berdiaeff [1]).

I. elementul primitiv supranumit şi integralitatea edenică, anterior conştiinţei şi care n'a încercat libertatea şi reflexiunea.

II. dedublarea, reflexiunea, evaluarea, libertatea de a alege.

III. integritatea şi deplinătatea posterioare libertăţii re-

---

1) *V. Pârvan*: Idei şi forme istorice, pag. 189.

flexiunii, evaluării, adică integralitatea și deplinătatea supraconștientului.

Ne preocupă aici numai începutul și sfârșitul. Starea de preconștientă și cea supraconștientă. Starea de mijloc este doar o fază de transiție; ea trebue depășită atât în prima stare, a neștiinței, cât și în ultima, a supraconștientului, drumurile se întâlnesc într'un punct comun: *credtnța.* In faza ultimă credința este renunțare. Renunțarea la toate valorile ce le putem câștiga prin noi și puterile noastre.

In fața ei cade logica, rațiunea și toate valorile omenești. Ele sunt depășite. Credința este prima renunțare a creștinismului în drumul său de apropiere de Dumnezeu. Ea nu este adeziunea rațiunii la un adevăr, ci un dinamism vital se purcede dintr'o nevoie de eliberare, de împlinire, *de o nouă naștere.*

Credința este experiență interioară, experiență trăită și nu gândită.

Adevărurile stabilite și știința consacrată nu sunt decât hotare și stavile. Autoînșelări elaborate de intelect, pentru câștigarea siguranței, a certitudinelor, fără cari nu suntem obișnuiți a trăi. Singura credința ne transportă pe planul ceresc și divin.

— „Eu cred că este imposibil de a reforma Biserica, scria Luther în 1518, dacă nu se începe prin a extirpa din rădăcini toate „canoanele“ și „decretaliile“, toată teologia scolastică, filosofia, logica, astăzi în loc de mare cinste, pentru a le înlocui cu altceva“ [2]).

Și acest altceva era credința singură, după el mântuitoare. Luther rupe cu gândirea scolastică a rațiunii și a libertății. Rupe cu cadrele cunoașterii lui Dumnezeu ale filosofiei tradiționale, opunând principiului rațional al „cunoașterii“, principiul irațional al „credinței“.

Stadiul ultim va fi din nou cel al credinței. Ea va însemna atunci și o nouă cunoaștere. O supracunoaștere. Știința ca și cunoașterea științifică nici vor trebui să ajungă în maximul desvoltărilor.

---

1) *Berdiaeff Nicolas*: De la Destination de l'homme Editions „Je Sers“. Paris 1935 pag. 59.

2) *Jean-Eduard Spenlé*, Recteur de l'académie de Dijon: La pensee allemande de Luther à Nietzsche. Paris 1034, pap. 23,

— Ştiu că nu ştiu nimica. Descartes după ce descopere ideia fundamentală a sistemului său cade în genunchi în faţa Sfintei Fecioare!

Credinţa este cunoaştere pe calea trăirii directe a lui Dumnezeu. Precum maximum de lumină este întunericul, *(întunericul supra luminos)*, maximum de cunoaştere este credinţa, adică *cunoaşterea prin necunoaştere*, prin renunţarea la cunoaştere.

Homo faber ca şi *homo sapiens* vor cădea învinşi *de homo credulus*. Va începe atunci noaptea mistică, Dispariţia valorilor raţionale, ştiinţifice, adică a limitelor. *Homo credulus* este o etapă necesară şi firească în ascensiunea şi desvoltarea spiritului omenesc. O etapă spre adevărata înţelepciune, spre renaşterea noastră în spirit. Aceasta va caracteriza de altfel, şi noul ev care se anunţă.

Credinţa este început al vieţii veşnice. Ea îşi prezintă lumea *sub specie aeternitatis*.

IV. **Cunoaştere şi mântuire**

Credinţa poporului român nu se bazează pe cunoaştere. In ortodoxism, deasemenea, mântuirea nu se bazează pe cunoaştere.

— „Oare viaţa reală poata fi cuprinsă de oarecare scheme teoretice şi de combinări a le cugetării? se întreabă cu drept cuvânt scriitorul teolog Svetlov. Cu o claritate necontestabilă şi în afară de orice îndoială este stabilit şi acel adevăr că soarta mântuirii individuale, a mântuirii sufletului nu se hotărăşte prin recunoaşterea exterioară sau cunoaşterea chiar a tuturor adevărurilor de credinţă, nici chiar—„prin cunoaşterea tuturor tainelor, prin posedarea tuturor cunoştinţelor" — fără credinţa mântuitoare, vie Hristos, care credinţă aparţine tuturor creştinilor adevăraţi"[1]). Autorul aminteşte că Iisus mântueşte pe tâlharul de pe cruce, pe sutaş, pe femeia cananeancă, cari nu cunoşteau dogmele, dă mântuire chiar pruncilor.

— „Nu se confirmă oare aceasta în mod evident prin prezenţa în sânul bisericii ortodoxe a zeci de milioane de oa-

1) Protoereu P, Svetlov · op. cit. pag. 232.

meni simpli, dar devotaţi lui Hristos cu inima, aproape lipsiţi de cunoaşterea celor mai elementare adevăruri de credinţă, până acolo că nu ştie a distinge pe Iisus Hristos de Sf. Neculai făcătorul de minuni? Massa poporului în toate bisericile creştine este la fel în ignoranţa religioasă, în necunoaşterea complectă a credinţei" [1]).

Numai în Hristos, în noua natură, în noua viaţă spirituală, devine posibilă împăcarea, unirea deplină a omenirii cu Dumnezeu.

— „El pune începutul noului neam omenesc din fiii săi duhovniceşti—, cari cred în El, şi îi întroduce pe ei în unirea cu Dumnezeu prin măsura unirii celor credincioşi cu Sine până la starea, când toţi devin una prin Hristos, Dumnezeu şi creatura: Hristos în noi, iar Dumnezeu Tatăl în Hristos (Ioan XVII. 20-23) şi toţi — una —. Astfel chiar în persoana lui Iisus Hristos, Dumnezeu — om se realizează mântuirea noastră, sau unirea cu Dumnezeu, iar nu numai în opera satisfacerii dreptăţii lui Dumnezeu, mai ales prin moartea sa de pe cruce după cum o înţelege sotiriologia juridică" [2]). Morala fariseîcă, a satisfacerii legii, nu implică de loc o transfigurare lăuntrică. Caracterul juridic şi legalist al teologiei catolice oficiale dovedeşte tocmai în ce măsură a putut pătrunde legea în adevărul revelaţiei creştine care, prin esenţa sa, este suprajuridică. Trebue înlăturat pe de altă parte şi scopul utilitarist al mântuirii. O preocupare exclusivă de soarta mântuirii personale poate degenera într'un egoism transcendent. Căci de fapt nu salvează sufletul său decât acel ce acceptă să-l piardă în numele semenilor şi a fraţilor, din dragostea fiului Hristos.

Mântuirea este în funcţie de o nouă natură, de o nouă viaţă: Numai schimbarea noastră la faţă în Hristos, în duhul simplu dar etern valabil al Evangheliei, pare a dicta condiţia mântuirii. Şi aceasta nu este de loc o problemă de 'speculaţie ştiinţifică, nici de cunoaştere în sensul modern al cuvântului. Ci numai un act de trăire potrivit sensului adevărat şi simplu al firii dela care ne-am abătut.

---

1) Protoereu P. Svetlov: op. cit. pagg. 230-231.
2) Protoiereu F. Svetlov: op. cit. pag. 291.

Esența mântuirii constă în această revenire la sens, la simplitatea evanghelică.

Trăirea în Hristos iată cheia mântuirii, iată sensul vieții noastre.

Preot, DUMITRU HRIȚCU

DESPRE VARTOLOMEIU MĂZĂREANU

De multă vreme nu s'a mai scris ceva anume despre Vartolomeiu Măzăreanu, „un călugăr care fu un harnic lucrător un copist neobosit, un traducător zelos de documente și de cărți religioase și profane și — ceeace nu se bănuia înainte — un spirit inalt și o inimă călduroasă, unul dintre aceia prin cari vorbi timpurilor de umilință spiritul înțelept și eroic al vechii Moldove".[1])

S'a pus la îndoială paternitatea lucrării *Cuvânt de pomenire vechiului Ștefan cel Mare*, ca și a lucrării *Cuvântul unui țăran către boeri*. [2]) N. Iorga și'n ediția a doua ce a dat din *Istoria literaturii românești* apără paternitatea lui Măzăreanu. [3]) Intr'adevăr generația unirii a avut ideologie politică, în unele părți concordată cu ideile expuse în cele 2 lucrări ale lui Măzăreanu. Asta a făcut pe d-l Murărașu să ia atitudine de semnul întrebării. [4]) Fără să aducă dovezi nediscutate mai înainte d-l G. Călinescu nu atribue lui Măzăreanu acele 2 lucrări. De aceea noi nu socotim discuția închisă și credem că un biograf mai stăruitor va putea stabili, de partea cui este adevărul. [5])

Nici viața lui Vartolomeiu Măzăreanu nu este cunoscută în cerutele amănunte. Cercetătorii mai vechi, ca V. A. Urechia, N. Iorga dau ca ultime date: 1 Ian. 1779, când și-a terminat re-

---

1) N. Iorga, Istoria literaturii românești II, ed. 2, București 1926, pag 507.

2) Cel dintăi a discutat paternitatea Ovid Densușianu *în* Viața nouă VI, pag. 278-83.

3) N. Iorga, op. cit., pag. 604 și urm.

4) D. Murărașu, Istoria literaturii române, București (f. a), pag. 123-4.

5) G. Călinescu, Istoria literaturii române, București 1941, pag. 15.

dactarea testamentului şi 1800, la care dată este arătat ca egumen al bisericii Precista din Roman.

S'a mai afirmat că Măzăreanu s'a ridicat din şcoala mânăstirească dela m-rea Putna, reorganizată de proinmitropolitul Iacov. [6]) A fost călugărul Vartolometu ucenic a lui Iacov ?

La fel nu ştiu, de ce a părăsit m-rea Putna ?

Am aflat la Roman, lângă partea nordică a altarului bisericii Precista Mare piatra de mormânt a lui Vartolomeiu Măzăreanu. Inscripţia acestei lespezi de mormânt este, precum urmează.

Supt acea(s)tă piatră odihneşte robu(l) lu(i) Dumnezău Gherasim erodiacon Pu(t)nea(n). A fost eguman mănă(s)tiri(i) Prece(s)ti(i) 12 ani şi au răposat la a(n) 1797 Iu(n) 21. To(t) su(p)t acea(s)tă piatră odi(h)neşte robu(l) lu(i) Dumnezeu Vartholome(i) arhimandrit ucenicul numitului de su(s). Au fost egume(n) mănă(s)tirii Prece(s)ti(i) 6 ani 9 luni şi au răposa(t) anu(l) 1804 Mar(t) 1.

Capu(l) lu(i) Adam. Pre tot neamul lu(i) Adam moartea stăpâneşte.

Aşa se termină inscripţia care are date foarte preţioase. E de importanţă, când ne spune că Vartolomei Măzăreanu a fost ucenicul lui Gherasim, care era cunoscut cu numele de erodiaconul Putnean. Probabil era erodiacon, când a plecat dela Putna la Roman, unele a ajuns arhimandritul Precestii, rang egal cu acela de vicar - episcopesc. Dacă a fost 12 ani egumen şi a murit la 21 Iun. 1797, înseamnă că egumenia lui a început în anul 1785. Oare în acest an au venit ambii călugări la Roman şi de ce ?

Noi mai ştim că egumenul Gherasim Putneanul în 1787 a zidit din nou biserica, cum ne spune inscripţia pe care o poate ceti azi oricine [1]), înţelegându-se prin aceasta de bună seamă că a reparat-o şi acelaş Gherasim a făcut începere spitalului din Roman.

După Gherasim a rămas Vartolomei egumen, fiind în această calitate 6 ani şi 9 luni. Inscripţia ne arată data morţii : 1 Martie 1804 şi lespedea e dovadă că Vartolomei a fost înmormântat în acelaş mormânt cu acela care i-a fost dascal şi sprijinitor.

I. MINEA

Iaşi 30 August 1941

---

6) D. Murărașu, ibidem.

1) N. Iorga, Inscripții din bisericile României, II București 1908, p. 22.

DATORIA CANTAREȚULUI CATRA LIMBA ȘI CANTAREA BISERICEASCA

I. P. C. S. Arh. Iuliu Scriban, neîntrecutul grăitor al obștiilor românești și *neînfricatul apărător al tradiției noastre bisericești* scria în 1937 o broșură în care arăta marea datorie ce o are preotul – acest „slujitor al rânduelilor vechimii", – față de limba noastră bisericească și românească pentru a nu „fi luați la vale de șivoiul înoirilor primejdioase".

Această datorie o are și cântărețul bisericesc – acest ajutător al preotului – față de limba și cântarea bisericească. In viața satelor noastre cântărețul *este sau trebue să fie* un vrednic colaborator alături de preoți și învățători. Pentru a corespunde rolului ce trebuie să-l aibă și cerințelor de azi, cântărețul are nevoe de o suficientă cultură literară-științifică și muzicală, ca să păstrăm „tradiția așa cum a rămas la noi moștenire dela cei mai buni cântăreți de strană, ce i-am avut".

In cele ce urmează nu vom aduce nici o învinuire nici unuia dintre cântăreții noștri, ci voim să le punem înainte adevăruri și datorii ce sunt uitate sau poate nu au avut prilejul să le cunoască.

La o slujbă bisericească fie preotul un bun liturghisitor, fie biserica frumos împodobită, dacă va lipsi adevăratul cântăreț – care va trebui să citească corect, să cânte frumos și cu suflet – ne va lăsa oarecum reci și folosul duhovnicesc nu va fi așa cum ne-am aștepta. Rugăciunea preotului, poezia psalmilor și a tuturor stihurilor ce se citesc, cântarea dela strană, trebuiesc în așa fel executate, încât la auzul acestora credinciosul să simtă plăcere și să urmărească în gând toate aceste cuvinte – gustând din frumusețea graiului bisericesc, care e cel mai apropiat de sufletul și înțelegerea sa. *Canonul 75 al sinodului VI Ecumenic* pomenește cele ce urmează: „Cei ce sunt ca să cânte în Biserici voim să nu întrebuințeze nici strigăte neregulate și nici să silească firea spre răcnire și nici să zică ceva din cele ce nu sânt potrivite și proprii Bisericii. Ci să pronunțe cu multă atențiune și umilință cântările din psalmii lui Dumnezeu, văzătorul celor ascunse.

Deasemeni *Sf. Teodor Studitul în catehezele sale* dă îndemnuri ca acestea: „Tu deci fiule canonarhe, (psaltul sau cântărețul de azi) ca unul ce ai putere peste marea și întâia lucrare

a dumnezeeştii liturghii şi a cântărei, deşteptător psalţilor, îndeplinind fiecare, după cum sunt aşezate catismele, stihurile, conservându-le cu conştiinţă pe fiecare aparte. Ajunează şi meditează şi parcurge cu dreaptă judecată şi în zile de sărbători şi în celelalte pentru fiecare din fraţi, în cutare zi cântă cutare sau citeşte cutare şi în alta altceva ; *păzind şi pronunţia bună şi expresia curată şi repezimea citirei pentru ca să se folosească şi cei ce întâmplător vin la Biserică...* Săvârşeşte şi stihologia psalmilor după cuviinţă şi neamestecat, sprijinând şi punând la loc şi îndreptând cerinţele greşite şi spre un ton toate ţinându-le după glasul milodiei, nici prea răcnind, nici prea ridicând, nici prea pogorînd, ci ţinând calea mijlocie." – Cam acelaş lucru statornicesc şi sf. Ioan Gură de Aur şi alţi sfinţi părinţi. Pe lângă cele de mai sus cântăreţul trebue să fie despărţit de veac, când e la strană şi să fie cu totul transformat. Pietatea şi umilinţa să-l însoţească pentru a nu i se arunca în faţă cuvintele Profetului Isaic ce zice : „Poporul acesta cu buzeie mă cinsteşte iar inima e departe de mine". Dacă cântăreţul bisericesc va fi pătruns de aceste adevăruri şi le va pune la inima sa, va fi răsplătit întâiu de sine însuşi – mulţămirea sufletească – căci îşi va îndeplini cu conştiinţă misiunea. Atunci *va mişca şi el într'o măsură pe credincioşi cu cântările duioase bisericeşti, cari vor merge drept la inimă, încălzindu-o şi va mişca şi cu cuvântul bine pregătit şi bine cumpănit, care va merge drept la minte luminându-o.*

Deci cântăreţul bisericesc are un rost incontestabil în Biserică şi folosul ce-l aduce mare. Şi pentru a corespunde titlului de noblеţă, ce i l-a dat cândva în Senatul Ţării fostul Patriarh Miron Cristea „*cântăreţul bisericesc este un element artistic* trebue să se silească a fi bine pregătit, ca într'adevăr la strană să fie un excelent cântăreţ, un artist, în societate un factor de cultură şi moralizare şi fiu bun al Bisericii străbune

Pr. VASILE VĂCĂREANU

PIETAS ERGA PATRIAM

Toma din Aquino, cere ca Dumnezeu, părinţii şi patria, să se bucure de un cult special, acestora datorându-le existenţa. Deci o datorie specifică faţă de patrie, aceasta fiind forma sentimentală, forma pe care ea o îmbracă ca obiect al dragostei şi devotamentului în conştiinţa colectivă.

Naţiunea şi Patria fiind în fond acelaş lucru, această formă sentimentală cuprinde în primul rând pe acel „noi“, acea stare de egoism colectiv justificată. Iată dece când vorbeşti de un cult special faţă de patrie, vorbeşti în mod implicit de un cult special şi faţă de eroii, indiferent dacă este vorba de „eroismul patriotic obligator“ cel al soldatului, sau de „eroismul patriotic liber“, în ambele categorii fiind unităţi din întregul „Patria“.

Acest sentiment al datoriei specifice faţă de patrie privită sub orice aspect, vorbind chiar şi de cultul eroilor, aceasta fiind un mare capitol al Patriei, este adânc săpat în inima poporului german, la suprafaţă în inima poporului nostru. Nu voiu conclude dela o excepţie. Doresc chiar ca această constatare să fie desmiţită. Prin partea locului, unde pământul s'a frământat cu sânge, au rămas scântei din Germania şi România. Fose comune sau morminte izolate, lângă biserică, în grădina publică ori lângă vuetul apei Prutului. O cruce pusă cu îngrijire, străjueşte o amintire. Este impresionant să constaţi că pentru Germania aceste amintiri nu s'au amestecat cu pământul şi că oridecâte ori au ocazia, fiind în trecere pe aici aprind câte o lumânărică la căpătăiul acestor frânturi. La cele şapte morminte din fosta grădină publică, licărea de două trei ori pe săptămână, şapte luminiţi aprinse de un suflet german.

In curtea bisericii unde autoritatea noastră [1]) are menirea să vegheze, pasc viţeii peste mormintele lor şi ochii trecătorului se opresc mustrători după cum este şi obişnuit ori nu cu acest lucru. Pentru majoritatea localnicilor, regretabil, acest lucru a devenit o banalitate.

Peste tot unde există mormânt din război, să se facă grilaje.

Sufletul Basarabeanului este mai sensibil la această amintire. Nu de mult am asistat la o frumoasă prăznuire pe care un

---

1) Autoritatea parohială stă în capacitatea preotului. Autoritatea administrativă e expresivă. Căreia din două, îi aparţine obligaţiile pastorale ? (n. r.).

sat întreg o aducea câtorva soldaţi români şi germani cari străjuesc cursul Prutului.

Este de dorit să nu se confunde morţii în aceiaşi amintire. Singur pământul nu face distincţie în această cenuşă. Gândirea trebue să facă.

Pr. GH. CONSTANTINESCU

VIZITE CANONICE

1. La Mănăstirea Varatec

Nu rare ori am scris despre vizitele Inalt Prea sfinţitului Mitropolit Irineu şi nu mai puţin despre acelea făcute, mai cu seamă, la Sfintele Mănăstiri, acolo unde evlavia şi credinţa străbună se revarsă darnic în popor din slovele sfinte ale sfinţitelor cărţi. In vremurile de astăzi, însă, când aceste oaze duhovniceşti trebuie să-şi dea maximum lor de aport în domeniul spiritual al poporului românesc, aceste vizite, care nu sunt, după cum ar crede cineva, un prilej de satisfacţie personală, de recreaţie, ci un mijloc de reîmprospătăre şi de viaţă duhovnicească, vizitele canonice îşi au cea mai mare însemnătate a lor şi devin un imperativ pentru un conducător.

La 14 August anul acesta, în ajunul sărbătorii „Adormirea Maicii Domnului", Inalt Prea sfinţitul Mitropolil Irineu îşi îndreaptă duhovnicesc toiag păstoresc spre Sf. Mănăstire Varatec, pentru a duce de aici, din Iaşi, din răsăritul Moldovei, vestea de mângâiere care a scăldat sufletele poporului românesc prin marea victorie a desrobirei de sub urgia bolşevică, şi totodată de a aduce prinos de mulţumiri şi laude Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, ocrotitoarea şi salvatoarea celor ce o cinstesc şi o prăznuesc cu dragoste.

In glas duios de clopote, grăitor al tânguirilor şi al bucuritlor, I. P. S. Mitropolit este întâmpinat de întreg soborul mănăstirii în frunte cu P. C. Maica stareţă, Arhimandrita Irina Leca. In jurul Arhipăstorului se remarcă personalităţi distinse, printre cari P. C. Preot Profesor şi Consilier Referent Gheorghe Niculea, din partea preoţimii, iar din partea autorităţilor civile D-l Prefect al judeţului Neamţ, Colonel Teodorescu.

Slujba religioasă s'a desfăşurat într'un cadru deosebit de măreţ, asistând un public numeros, mânat la această sărbătoare de focul dragostei şi al setei după cuvintele adevărului. Şi în adevăr, aceste cuvinte ale Adevărului Creştin au fost aduse poporului de către Inalt Prea sfinţitul Mitropolit, în cuvântarea ce a ţinut'o cu această ocaziune. Inalt Prea Sfinţia Sa arătând importanţa şi măreţia acestei sărbători împărăteşti în calendarul creştinilor, a relevat prin exemple ilustre darurile de binefacere pe care Maica Domnului le rezervă acelor ce-o slujesc cu credincioşie, acelora care în toate nenorocirile şi poticnirile vieţii nu dispereză, ci-şi întind mâinile de ajutor spre altarul Bisericii, acelora ce prin lacrimile suferinţilor îşi înalţă sufletul, sbuciumat de valuri, dar curat de patimi spre revărsările milostivirii dumnezeeşti, acelora ce nu se încred în oamenii uneltirilor obscure, ci în lumina evangheliei îşi împletesc rostul vieţii lor pe acest pământ. Graţie acestei credinţe a poporului românesc, fruct al Bisericii de veacuri, nu am disperat când am fost încercaţi de vârtejurile anilor din urmă, ci resemnaţi şi încrezători în dreptatea dumnezeească, ca şi strămoşii noştri, am aşteptat clipa desrobirii, a spălării ruşinii la isvorul tuturor tămăduirilor. Se cuvine deci ca mulţumirile noastre să fie pline de belşugul faptelor celor bune şi de inimă curată faţă de Dumnezeu, din ceruri, iar aici, pe pământ, faţă de conducătorii noştri spirituali şi faţă de acei cărora Dumnezeu le-a dat rostul conducerii poporului pe făgaşul cel bun şi demn al culturii şi al reînălţării.

După oficierea serviciului divin, I. P. S. Mitropolit Irineu, înconjurat de oficialităţi, a vizitat gospodăria mănăstirii, informându-se de toate lipsurile şi progresele, dând îndrumări şi luând hotărâri acolo unde nevoia se impunea. Deasemenea I. P. S. Sa s'a interesat îndeaproape, mai cu seamă de viaţa sufletească a soborului, care trebuie să stea la nivelul marilor înfăptuiri monahiceşti ale trecutului.

2. Vizita la Sf. Mănăstire Vorona

In ziua de 8 Septemvrie, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit a oficiat slujba hramului dela Sf. Mănăstire Vorona, din judeţul Botoşani, înconjurat de un sobor de preoţi, în frunte cu inimosul protopop de Botoşani, Pr. Ec. Gh. Ştefănescu. Primirea oficială se face în ajunul hramului de către starețul mănăstirii, P. C. Pro-

ros. Damaschin Barbacaru, cu tot soborul, după toate regulile mănăstireşti.

La sfârşitul Sfintei Liturghii a vorbit publicului numeros ce se afla de faţă, protoereul Gh. Ştefănescu, relevând profeţia de acum un an a Inalt Prea Sfinţitului Mitropolit, prin care spunea că anul care vine, va fi un an al reîntregirii neamului românesc, un an al răscumpărării păcatelor trecutului, prin sângele şi jertfele braţelor noastre, cu credinţă nesdruncinată în dreptatea dumnezeească. A răspuns apoi I. P. S. Mitropolit, care încurajează poporul şi-l însufleţeşte în duhul credinţii, evidenţiind importanţa sărbătorii Naşterii Maicii Domnului în planul mântuirii lumii şi cultul Sfintei Fecioare Maria în Biserica noastră, măreţia acestui cult şi răsplătirile ce n'au întârziat să vină asupra neamului nostru.

A doua zi, la 9 Septemvrie, I P. S. Mitropolit a plecat spre schitul Voronei aşa numit Sihăstria Voronei, într'un car cu boi, într'un adevărat pelerinaj apostolicesc, înconjurat de P. C. Stareţ al Voronei şi alte personalităţi de seamă, printre cari şi DI. Profesor Tiberiu Crudu. La Sihăstria Voronei, unde stăreţeşte inimosul călugăr Ghedeon Verenciuc, I. P. S. Mitropolit a sfinţit noul paraclis înfiinţat de acest monah vrednic de toată lauda şi răsplata faptei celei bune. Şi aici a vorbit I. P. S. Mitropolit, arătând cât de mult poate face un om, care munceşte cu sufletul curat, animat de duhul adevăratei credinţe şi a iubirii de Dumnezeu. Biserica asemenea oameni caută, care-şi înţeleg menirea acolo unde sunt rânduiţi să muncească. Gospodăria chibzuită şi hărnicia de albine ce se observă la acest schit a impresionat foarte mult pe I. P. S. Mitropolit şi pe cei de faţă cari au adus laude şi mulţumiri vrednicului supraveghetor şi superior al acestui mic locaş.

3. Hramul Mitropoliei Moldovei

Sunt momente prilejuitoare, în viaţa indivizilor, a colectivităţii în genere, în care, prin amintirea şi retrăirea faptelor trecutului, se consolidează pentru viitor noui forţe de luptă şi noui victorii, prelungindu-se peste veacuri, an cu an, popas cu popas, virtuţile celor ce ne-au precedat. Astfel în Biserica creştină, prăznuirea anuală a unui erou al credinţei este prilejul unui nou suflu de viaţă spirituală pentru cei ce păşesc în viitorul necunoscut. Nu este o ocazie mai fericită pentru un bun creştin, decât aceea în

care Biserica îi aduce în faţă experienţa şi izbânzile celor ce au ilustrat şi au sfinţit prin faptele lor numele de creştin.

Anul acesta, hramul Cuvioasei Parascheva dela Sf. Mitropolie a Moldovei a fost întreită sărbătoare. In primul rând a fost prăznuirea obişnuită anuală ce se face acestei mari sfinte a Moldovei, iar în al doilea rând anul acesta s'au împlinit tocmai trei sute de ani de când Vasile Lupu, domnitorul Moldovei, a adus dela Constantinopole moaştele Cuvioasei Parascheva, pentru care pregătise vestita biserică a Trei Ierarhilor, minunea arhitectonică a timpurilor. In al treilea rând, anul acesta, a vrut Dumnezeu, prin rugăciunile Cuvioasei Maicii noastre Parascheva să ne vedem iarăşi fraţii răpiţi de furia ucigătorilor de cele sfinte.

Lume de pretutindenea, din părţile îndepărtate ale Moldovei, credincioşi din Basarabia şi Bucovina, s'au adunat în număr mare la Racla Cuvioasei Paraschiva, aducând cu ei prinosul lor de suflet curat şi mulţumirile fierbinţi pentru dragostea cu care au fost ocrotiţi. Luni seara, mare privighere. Lumea năvăleşte de pretutindeni, în valuri succesive, fără sfârşit pentru a-şi pleca genunchii în faţa Sfintei Racle ce este adăpostită sub baldachinul din faţa catedralei, şi a primi din mâna bătrânului preot ce străjueşte la capul Sfintei, semnul tămăduirii şi al ocrotirii.

Mulţimea este mai ales adânc impresionată de faptul că urgia bolşevică prin atâtea avioane ce au sburat pe deasupra Sf. Mitropolii şi prin bombele lăsate chiar în imediata apropiere a catedralei, la câţiva metri, cari n'au putut totuşi să facă cea mai mică stricăciune, cea mai strălucită dovadă a ocrotirii Moldovei şi a Bisericii în genere de către Cuvioasa Parascheva. Privegherea de seară a fost de un fast cu totul deosebit ca în alte dăţi, atât prin majestatea Slujbei cât şi prin cinstea deosebită ce ne-a facut autorităţile Statului. Astfel au luat parte: Prof. I. Sandu, Ministru Subsecretar de Stat al Cultelor, Profesorul Mihail David, Rectorul Universităţii Mihailene. Dl. C. Lupu. Primpreşedinte al Curţii de Apel, Dl, General Cernătescu, Comandantul Comandamentului IV Terit., Dl. Avocat C. Tăutu, ajutorul de primar al Iaşilor, precum şi reprezentantul Italiei, Consolul General Luigi Mircea. Au mai luat parte: Dl. Colonel Adam, Prefectul judeţului, Colonel Caracaş Sava, etc.

Primirea Inalt Prea sfinţitului Mitropolit în ziua hramului s'a făcut de către stareţii şi stareţele mănăstirilor din Eparhie, cari,

după tradiţionalul obiceiu l-au condus dela palatul mitropolitan în Catedrala mitropolitană, luând parte la slujbă. Astfel au servit preot Prof. Valeriu Iordăchescu, Arhim. Teoctist Stupcanu, Protosinghel Martian Ivanovici, stareţul Mănăstirii Slatena, Ieromonah Narcis Luchian, Directorul Şcoalei de Cântăreţi din Iaşi, care cu o zi mai înainte a îmbrăcat haina cinului monahal şi dela care Sf. Biserică se aşteaptă mult într'un viitor foarte apropiat; Protos. Damaschin Barbacaru, stareţul Mănăstirii Vorona, Protos. Ghenadie Verenciuc, stareţul Mănăstirii Râşca şi multe alte feţe bisericeşti. Nici Consilierii Referenţi ai Mitropoliei Moldovei nu au fost scutiţi de a cinsti cu slujba lor această mare sărbătoare. Astfel Părintele Const. Nonea, referentul cultural şi P. C. Prof. Gh. Neculea, consilier referent al secţiei economice au fost însărcinaţi cu primirea şi îndrumarea marilor oaspeţi. La fastul acestei sărbători au luat parte din partea mănăstirilor de maici arhimandrita Irina Leca, stareţa Mănăstirii Varatec, şi Arhimandrita Agapia Velase, stareţa Mănăstirii Agapia, precum şi Arhimandrita Evelina Honcieru, stareţa Sf. Mănăstiri Agafton. Cu toţii şi cu toate au venit cu dragoste să se roage şi să mulţumească Cuvioasei Maicii Parascheva pentru isbânda ce ni-a adus-o asupra neamului nostru atât de obijduit altădată.

Predica marei zile de hram a fost ţinută de Preotul Profesor Valeriu Iordăchescu, care printr'o măestrită şi emoţionantă cuvântare a arătat, cu dovezi evidente, rolul ce-l are Cuvioasa Parascheva în viaţa Moldovei şi mâna ei ocrotitoare de totdeauna.

Incoronarea slujbei a fost făcută de Inalt Prea sfinţitul Mitropolit Irineu printr'o înălţătoare cuvântare, arătând minunile Cuvioasei Maicii Noastre Parascheva, atât de văzute şi cunoscute de toată lumea, mai ales în acest an, când Dumnezeu ni-a pus sufletele şi trupurile la încercare, pentru păcatele noastre din trecut.

Din partea Ministerului şi ca reprezentant al Mareşalului Antonescu a lost Dl Ministru I. Sandu, care a vorbit în numele guvernului. Domnia Sa a rostit următoarea cuvântare:

S'au împlînit anul acesta trei veacuri, de când strălucitul Domn al Moldovei, Vasile Lupu, protectorul şi sprijinitorul ortodoxiei, a adus cu mari jertfe dela Patriarhia din Constantinopole. moaştele făcătoare de minuni ale Cuvioasei Parascheva şi le-a aşezat cu mare cinste în biserica Trei Ierarhi, clădită de dânsul în capitala Moldovei.

Aceste sfinte moaşte, pornind din Tracia pe la malul Mării Negre, a cutreerat multe ţări din Orientul ortodox, patronând imperiul româno-bulgar şi statul sărbesc, ocrotind Ţara Românească pe timpul lui Mircea cel Bătrân şi Patriarhia grecească din Constantinopol.

De trei veacuri şi-au găsit alinare şi adăpost în capitala Moldovei.

Credinţa şi evlavia cu care poporul românesc cinsteşte această sfântă, venind din mari depărtări în pelerinaj la moaştele ei făcătoare de minuni, fac din Cuvioasa Paraschiva patroana şi protectoarea Moldovei.

Piosul Domn al Moldovei care se considera ca urmaşul împăraţilor bizantini, prin darurile bogate ce le împărţea cu mâna largă bisericilor din Răsărit, a reuşit să facă din Moldova centrul lumei ortodoxe. Când a fost vorba de întrunirea unui Sinod care să stabilească dreapta credinţă a bisericii ortodoxe, capitala Moldovei a fost cea mai indicată pentru această misiune.

Insuşi patroana ortodoxiei, Cuvioasa Paraschiva, a părăsit Patriarhia din Constantinopole tot mai mult subjugată de păgâni şi s'a refugiat în această cetate, care devine de acum înainte focarul de lumină al bisericii ortodoxe.

Sfinţii îşi arată purtarea făcătoare de minuni după moarte Mii de credincioşi şi-au găsit tămăduirea prin atingerea moaştelor sfinte. Şi minunile sunt cu atât mai vădite, cu cât puterea credinţei e mai mare.

Fără credinţă nu se poate face nimic durabil. Credinţa întăreşte braţul soldatului înalţă elanul şi-l face să înfrunte cu curaj primejdiile vieţii.

Azi când războiul sfânt contra necredincioşilor dela Răsărit, profanatori ai celor sfinte şi prigonitori ai crucii lui Hristos, ne-a readus la sânul Patriei, prin eroismul oştilor conduse in biruinţă de Marele nostru Conducător, Basarabia şi Bucovina de Nord, neamul nostru e din nou chemat să-şi îndeplinească misiunea istorică, cu care l-a hărăzit soarta, de bastion al latinităţii şi creştinătăţii la hotarele Orientului. Se reia astfel vechea şi glorioasa tradiţie a voevozilor români de odinioară, care au apărat cu sabia în mână creştinătatea de invazia păgână.

Războiul crunt pe care-l purtăm, alături de marii noştri aliaţi, e un război sfânt pentru reîntregirea ţării şi pentru apărarea credinţei strămoşeşti. E o luptă pe viaţă şi pe moarte pentru

apărarea României de azi, de mâine şi de totdeauna, în contra primejdiei ce ameninţă însăşi existenţa noastră ca stat aici la porţile Orientului.

Praznicul de azi, când Moldova întregită în vechile hotare se închină cu evlavie Cuvioasei Paraschiva, care de trei veacuri ocroteşte biserica şi ţara Moldovei, are o deosebită semnificaţie. E o întoarcere la vechea tradiţie, la credinţa strămoşească care a fost în cursul veacurilor pârghia de existenţă a neamului nostru.

Mii de rugăciuni de mulţumire se înalţă azi către Fecioara fără prihană, pentru biruinţa deplină a oştilor noastre contra prigonitorilor crucii lui Hristos, pentru desrobirea pământului românesc, pentru reîntregirea ţării şi apărarea bisericii strămoşeşti.

Mie îmi revine cinstea deosebită de a reprezenta pe Domnul Mareşal I. Antonescu, Coducătorul Statului Român, reţinut de trebile conducerii de a lua parte, aşa după cum ar fi dorit, la acest prăznic din Cetatea unirii. Prin rostul meu modest aduc închinarea Eroului desrobitor de neam şî întregitor de ţară moaştelor făcătoare de minuni ale Cuvioasei Paraschiva, patroana şi ocrotitoarea bisericii şi ţării noastre, rugând-o să mijlocească revărsarea harului ceresc asupra oştilor noastre şi aliate, încleştate într'o mare şi crâncenă luptă pentru apărarea patrimoniului nostru sufletesc şi pentru înălţarea sfintei crucii.

* * *

După terminarea slujbei bisericeşti a urmat recepţia la palatul mitropolitan, unde au luat parte la o agapă intimă toţi oaspeţii streini şi din localitate.

La ora cinci şi jumătate seara, Racla cu Moaştele Sfintei Parascheva a fost purtată pe braţele preoţilor şi credincioşilor, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Irineu, în jurul catedralai, fiind apoi aşezută la locul ei din Biserică.

Pe treptele Catedralei a vorbit publicului marele orator Gh. Lungulescu, primul redactor al ziarului „Universul", care într'o măreaţă cuvântare a arătat rolul sfinţilor în viaţa istorică şi religioasă a Românilor, - trecând în revistă minunile ce s'au făcut la Lourdres şi Maglavit, care au mânat mase de oameni spre limanul credinţii, încheind cu marea minune a Cuvioasei Parascheva, care a ocrotit Moldova de hoardele bolşevice.

Arhimandrit DIONISIE VELEA

LUMINI IN „SAECULUM OBSCURUM"

VEACUL AL XIII CREŞTIN

(continuare)

III

Intemeierea ordinului Fraţilor predicatori.

(Dominicanii)

1) Aproape la aceiaşi dată cu Francscanii apare un alt mare ordin călugăresc cerşetor, acela al Fraţilor predicatori (Ordo Fratrum Praedicatorum) zis şi Dominican. [1]) Intemeetorul acestuia a fost Sfântul Dominicus, născut în anul 1170 la Calernega, în Castilia. El se trăgea din vechea familie nobilă spaniolă Guzman. Mama sa Aza şi fratele său Manes sunt onoraţi ca „*fericiţi*" Dominicus învăţa în şcoala bisericească din Palencia, iar în 1199 el fu chemat în capitolul dela Osma, unde ajunse în 1201 sub-prior. Cu episcopul său, care-i era prieten, Didacus de Azevedo, porni el în călătorie spre Roma. Pe drum ei se întâlniră la Montpellier, în vara anului 1206, cu legaţii papali, cari le vestiră cât rău aduc Bisericii hereticii Albingenzi. Didacus arătă legaţilor, că cel mai bun mijloc pentru a combate şi apoi a atrage pe rătăciţi în sânul Bisericii, este predica şi sărăcia apostolică, de care vor da dovadă misionarii. La aceasta muncă se angajară chiar dânşii, cei doi Spanioli, Didacus şi Dominicus. Ei invitară pe sfinţii Apostoli prezentându-se în faţa hereticilor, cuvântând şi dând dovadă de aceiaşi sărăcie, ca şi răspânditorii cei dintâi ai Creştinismului.

---

1) **Izvoare şi literatură.** Th. Ripoll et A. Bremond *Bullarium ordinis fratrum praedicatorum* 8 fol, Romae 1729 — 40 ; *Monumenta ordinis Fratrum Praediacforum historica* ed. B, M, Reichert 14 vol. Lovanii = Romae 1896—1904 vol. 15 şi următoarele Romae 1933 ; Quétif = Echard *Scriptores ordinis praedicatorum* 2 Vol. Paris 1719—21 Editio altera emandata, aucta et ad hanc nostram aetatem perducta p. R. Coulon et A Papillon Paris 1909 ;

Donais *Acta capitulorum provincialium ord praediacforum* Tunluse 1894 ; — A. Danzas *Etudes sur les temps primitifs de l'ordre de S, Dominique* I ser 5 vol. Paris 1873—85 II sér 1 vol. Paris 1888 ; A. Mortier *Histoire des maîtres généraux de l'ordre des frères prêchèures*

După o dispută la Montre'al, în Octombrie 1206 Didacus întemee la Prouille lângă Toulusa o mânăstire, care era un centru misionar, unde fură primite femeile eretice, care reveneau în sânul Bisericii. Lângă mânăstirea femeească se întemee apoi o mânăstire de bărbaţi ai cărei fraţi urma să se îngrijească de starea sufletească a surorilor. Priorul acesteia trebuea să conducă ambele case călugăreşti. După moartea episcopului (1207) *Dominicus* luă conducerea acestui centru (Sancta Predicatio) care numără câţiva predicatori şi zece surori. In anul 1217 transformă el staţiunea dela Prouille, într'o mânăstire care adopta regula fericitului Augustin. Dar încă din 1215, deci cu doi mai înainte întemeiase Dominicus cel dintâi cămin de predicatori în Tuluza, într'o casă pe care i-o dăruise un cetăţean din acelaş oraş. Acum îi veni sfântului Dominicus ideia, de a întemea un ordin, care urma să se ocupe de sufletele creştine, să nu depindă de nici o biserică, să fie in neatârnare faţă de orice episcop, să nu aibă nici un fel de avere, ci să trăiască din mila creştină şi să aibă o regulă deosebită decât a ordinelor existente. In acelaş an, 1215, Dominicus pleacă la Roma, spre a cere Papei aprobarea ordinului său. Aci el se izbi de dispoziţiile sinodului ţinut la Latran în acelaş an, care luase măsuri, să nu se mai înteme-

---

8 vol. Paris 1903—20 ; A. M. Walz *Compendium historiae ordinis Praedicatorum* Romae 1930 ; Denifle H. *Die Constitutionen des Predigerordens.* Arhiv f. Literatur Kirchengeschichte des Mittelalters 1885—1889. Altaner B. *Der heilige Dominikus* (Breslauer Studien II Breslau 1922 ; Acelaşi : *Die Beziehungen des hl Dominikus zu hl Franziskus* Franziskan Studien IX 1922 ; Acelaşi — *Die Briefe Iordans v. Sachsen* Leipzig 1925 ; Guiraud I. *Catulaire de Notre de Prouille* 2 v. Paris 1907 ; *Quellen und Foıschungen 3. Geschischte des Dominikanerordens in Deuteschland* herausg. von P. v. Loë, B. M. Reichert, H. Wilius 1907 s. u. până acum 350 de broşuri ; Pfeiffer N. *Die ungarische Dominikanerprovinz* 1221—42, 1913 ; Donais *Essai sur l'organisation des étuaes dans l'ordre des frères Precheeur au 13e et 14e siècle* Paris 1881. *Monografii asupra Sf. Dominikus*, Guiraud J. Paris 1909 ed. 9 1915 ; Mandonnet P. Gand 1921 ; Mandonet et Vicaire M. H. 2 vol. Paris 1939 ; Jarrett B. Londre 1924, 1934 ; Rambaud J, D. Paris 1926 ; Scheeben H. Ch. Freiburg în Breisgau 1927,

eze noi ordine, ci toţi cari ar dori aceasta, să adopte regula unui ordin deja existent. Acesta fu răspunsul pe care-l primi sfântul Dominicus dela marele Inocentiu al III. Supus, el lua tot regula fericitului Augustin. La 22 Decembrie 1216 Honorius III, confirma solemn noul ordin, adăogând la viaţa canonică a ordinului, misiunea apostolică şi doctrinală „Nos attendentes fratres ordinis tui futuras pugiles fidei et vera mundi lumina, confirmamus ordinem tuum". Din anul următor, 1217, noua asociaţie călugărească luă titlul de „Fraţii Predicatori". La început casa ordinului dela Tuluza prezenta aceeaşi înfăţişare ca orice mânăstire augustiniană, ca averi, drepturi şi privilegii. Dar după recunoaşterea ordinului, lucrurile se schimbară. Mânăstirea trebuea să fie locul de pregătire al noilor membri şi staţiunea centrală, pentru predicatorii itineranţi. In locul rugăciunii în cor, centrul activităţii lor va fi predica. — Chiar în cursul aceluiaş an, 1217, Dominicus trimise pe puţinii săi tovarăşi în lume, şi mai ales în centrele culturale apusene, la Roma, apoi la Paris, unde se găsea pe atunci cea mai însemnată şcoală de teologie, şi la Bolonia unde există cea mai vestită şcoală de drept.

Honorius al III recomandă la 11 Februarie 1218 tutulor Episcopilor şi prelaţilor pe „Fraţii predicatori cari răspândesc cuvântul lui Dumnezeu fără plată, se dedică mântuirii sufletelor, ei înşuşi urmează Domnului şi au desfăşurat steagul sărăcii". Prin acesta se imprima ordinului caracterul său universal, cât şi acela al unui ordin cerşetor. Cel dintăi capitol general ţinut la Bolonia hotărâ renunţarea la orice proprietate şi venituri fixe, deci se accentua caracteristica de ordin mandiant. Votul de sărăcie a fost însă mai puţin obligatoriu decât la Franciscani, ceeace a ferit ordinul Predicatorilor de certele şi urmările lor dezastruase, pe care le-am cunoscut la ceidintâi.

Regula Dominicanilor a fost imitată de un şir de alte ordine de mai târziu. Dominicus moare la 6 August 1221 la Bolonia şi fu canonizat de Grigore al IX în anul 1234. El a fost înmormântat în biserica ordinului de acolo: Arca di S. Domenico. Urmaşul său fu un German, fericitul *Iordan von Sachsen* (1222-37) care studiase în Paris, o personalitate cu mare putere de atracţie, şi cu un mare dar de organizare.

Pe vremea sa ordinul se răspândi din Scoţia până în Siria căpătând o mare influenţă. In părţile noastre Dominicanii apar încă din anul 1228, cum se constată din scrisoarea Papei Grigore al IX, dată din Lateran la 12 Aprilie. In această misivă, marele protector al ordinului informează pe priorul din Ungaria, că arhiepiscopul de Strigoniu a numit pe Teoderic „de ordine tuo" ca episcop al Cumanilor şi invită pe confraţi să lucreze dinpreună cu dânsul, pentru convertirea Cumanilor, la credinţa creştină. Iar după nouă ani găsim o altă dovadă în scrisoarea dată de acelaşi Pontif, din Viterbe, la 17 Iunie 1237. Prin aceasta Grigorie al IX autorizâ pe călugării predicatori din ţara Severinului (Fratribus ordinis predicatorum pro conversione terre Ceurin) să absolve în cazuri mai puţin grave pe cei excomunicaţi, astfel ca mulţimea poporului din ţara Severinului, să se întoarcă cu mai mult zel la credinţa catolică (Hurmuzaki I) — Haina călugărilor din acest ordin este făcută din lână albă. Din primii ani ordinul Predicatorilor alcătui o frăţie din oameni din lume, numită „Militia Christi" care avea de scop păstrarea şi asigurarea averilor sale bisericeşti. Fraţii Predicatori au mai creat şi un al *treilea ordin* intitulat *„Fraţii şi surorile pocăinţii Sf. Dominicus"*, ceiace a constituit baza viitorilor lor Terţiari.

2) **Fraţii Predicatori şi studiul.**

Constituţiunile ordinului primea încă din 1216 obligaţiunea membrilor săi, de a studia în chip intensiv, spre deosebire de ordinul Franciscanilor. Astfel, în dist. I. c. XIII al primelor constituţiuni citim : Qualiter intenti debeant esse in studio, ut de die, de nocte, in domo, in itinere legant aliquid vel meditentur, et quidquid poterunt retinere condetenus, nitantur". Ordinul Sf. Dominic este cel dintâi ordin din Evul mediu care a pus studiul la baza constituţii sale. La 17 August 1217 sf. Dominic trimite pe fii săi în lume, cari mergând se stabilesc în toate oraşele mari ale Europei, în special în cele două centre intelectuale Paris şi Bolonia. In vremea aceea clerul avea o instrucţie insuficientă cu toate eforturile Bisericii, de a găsi un remediu. Sinodul al III, de Latran (1179) şi mai ales al IV (1215) încercaseră să îndrepte lucrurile, dar problema rămânea fără soluţie, din cauză că ea

trebuea găsită de Episcopat nu tocmai grăbit în această chestie! Inocent al III şi urmaşul său căutară să compenseze lipsurile organizând solid şcolile din Paris. Totul fu salvat prin apariţia ordinului Dominicanilor. O fundaţie dominicană este în esenţă o şcoală. Este interzis de a înfiinţa o mânăstire fără un doctor, care predă călugărilor şi clericilor lumeşti cărora li se pot îngăduia să vină aci. Astfel rezolvi Biserica Romei problema şcolară pe care sinodul al III şi IV de Latran o lasase nesoluţionată. Din primii ani ordinul apare ca o vastă instituţie şcolară. Iordan de Saxa, al doilea maestru general, preciza rostul ordinului prin cuvintele: *Honeste vivere, discere* et *docere* iar succesorul său de mai târziu, Ioan Teutonicul declară că el face parte *„ex ordine praedicatorum quorum proprium esset docendi munus“*. In adevăr, fiecare mânăstire avea şcoala sa. Aci se studia exclusiv Scriptura şi teologia.

Şcoala nu avea de obicei decât un profesor, şi câteva ajutoare. In mânăstirele mai mari unde ea se numeşte *studium solemne*, personalul didactic este mai numeros. Profesorul este secondat de unul sau doi bacaloriaţi, care interpretează Biblia şi Sentinţele lui Petre Lombard. In centrele cele mai vestite se întemeie câte un *studium generale*. Aci predau câte un profesor şi doi bacaloriaţi. Profesorii acestora erau recrutaţi dintre cei mai învăţaţi fraţi ai ordinului, iar studenţii se trimiteau aci, în număr determinat, din toate provinciile. *Studium generale* dela Paris, instalat în mânăstirea Sf. Iacob, în urma incorporării sale (1229) la Universitate, a fost cel mai vestit în tot decursul Evului mediu. La 1248, în urma dezvoltării ordinului, se întemeiară alte patru *studia generalia*, şi anume, la Oxford, Colonia, Montpellier şi Bolonia. Către sfârşitul secolului al XIII, aproape fiecare, din cele 18 provincii, câte avea ordinul, poseda câte un studium generale. La începutul aceluiaşi secol preoţii şi călugării nu puteau să studieze ştiinţele profane, deci nici filosofia. Numai aşa zişi *clerici* puteau face astfel de studii. Fraţii predicatori rupseră cu această tradiţie şi începură să studieze filosofia, dând din rândurile lor vestiţi filosofi cum au fost Albert cel Mare şi Toma d. Aquino. Tot ei, din nevoia de a predica la popoarele răsăritene, întemeiară şi şcoli de orientalism — studia lin-

quarum — în care predau limbile greacă, arabă, ebraică şi asiatice. Când, în cursul veacului al XIII, se înfiinţează universităţile în diferitele oraşe, şcolile dominicane ajung facultăţile lor de teologie. Universităţile dela Paris, Tuluza, Oxford, unde existau Facultăţii de teologie încă dela origina lor, încorporează şcolile conventuale dominicane. Arhiepiscopii cari, potrivit decretul sinodului al IV de Latran, trebuea să aibă un profesor pentru instruirea clerului făcură apel la Dominicani. Papii însăşi recrutară dintre dânşii profesorii, de care aveau nevoe, aşa zişii *lectores curiae.* Când Clement al V înfiinţă o şcoală în palatul papal dela Avignon (1305-14) funcţiunea de profesor al acesteia, fu încredinţată unui Dominican, care purta numele de *magister sacri palatii.* Această demnitate a rămas până azi privilegiu Fraţilor Predicatori. Chiar alte ordine religioase, cari aveau preocupări intelectuale, îşi recrutau profesorii dintre Dominicani! Intr'un cuvânt fraţii sfântului Dominic apar din primul veac al fiinţării lor ca un rezervor inepuizabil, din care se recrutează corpul didactic al Biserici apusene!

IV

Infiinţarea Universităţilor şi însemnătatea lor în Evul mediu. [1])

In epoca de care ne ocupăm formaţiunea spirituală a omenirii se găsea supt conducerea Bisericii. Dar deoarece şcolile Mânăstirilor şi catedralelor începuseră să decadă, se ridicară în cursul veacurilor al 11 şi 12 câţiva învăţaţi, şi anume în Paris şi Bolonia, care-şi făcură din predarea învăţământului o chemare! Mulţumită activităţii şi noi metode dialectice şi introducerii pe lângă Filosofie şi Teologie şi a

---

1) **Izvoare şi literatură.** Demfle. *Die Universitäten* des *Mittelalters bis 1400.* Berlin 1885.

Demfle et Chatelain. *Chartularium universitatis Parisiensis* 4 vol Paris 1899—97.

Aceiaşi. *Auctarium Chartularii* 2 vol. Paris 1894—97.

Feret. *La faculté de théologie de Paris. Moyen âge* 4 vol. Paris 1884-97.

Demfle. *Die Statuten der Juristen-Universität von Bologna v. J. 1317-47* în archiv für Literatur und Kirchengeschichte des Miltelalters III 1887. *Chartularium studii Bononiensis* 6 vol Bologna 1909.

dreptului roman şi canonic, aceste şcoli căpătară deosebită dezvoltare! La început ele au fost fără regulament şi fără continuitate. Către veacul al 12 se făcu un pas înainte, care duse la constituirea unor instituţii mai înalte şi cu caracter universal. Profesorii principalelor disciplini: Teologia, Dreptul, Medicina şi apoi Filosofia se grupară într'o corporaţie pentru apărarea intereselor lor, îşi dădură un statut şi cerusă recunoaşterea din partea statului şi a bisericii, pe lângă importante privilegii, ca siguranţă personală, autonomie, jurisdicţie, scutirea de biruri, dreptul de a conferi grade, independenţa clericilor studenţi, faţă de episcopat, şi altele. In chipul acesta a luat naştere şcolile numite „studium generale", spre deosebire de feluritele şcoli particulare ale timpului. Numele de Universitate, în înţelesul de azi, nu apare decât în veacul al XIV, în Germania! Inainte prin universitas se înţelegea uniunea profesorilor (a Facultăţilor) sau gruparea studenţilor după naţionalităţi sau, în sfârşit, uniunea generală a profesorilor cu studenţii (universitas magistrorum et scholarium) dintr'o şcoală înaltă. Din cauza multor privilegii, de care se bucura studia generalia şi dintre acestea, conferirea de grade fiind cea mai importantă, se mai numeau şi „studia privilegiata". Cea mai veche universitate este *Salerno*, care a fost înfiinţată în prima jumătate a veacului al 11, ca şcoală medicală pentru îngrijirea ochilor. Ea îşi datoreşte întemeierea scrierilor medicale arabe. Călugării din ordinul Sf. Benedict predară cei dintâi medicina, ca apoi să fie înlocuiţi de laici, cum a fost vestitul Ganopontius. Această înaltă şcoală însă, nu s'a desvoltat, aşa după cum se vor forma şi progresa către sfârşitul veacului al 12, universităţile dela Bolonia, Paris şi Oxford. Curând apoi şi anume în prima jumătate a seco-

---

Friedländer et Malagola *Acta nationis Germanicae universitatis Bononiensis*, Berlin 1888.

Fitting. *Die Anfänge der Rechtsschule zu Bologna*, Berlin 1888.

Diepgen. *Die Theologie und der ärzliche Stand im Mittelalter*, Berlin 1922.

Süssmilch. *Die latein. Vagantenpoesie der 12 und 13 Jahrhunderten* Leipzig 1918. Gabrielli. *Su la poesia dei Gohardi*. Citadi Castello 1889.

lului al 13, se înfiinţară universităţi la Modena, Montpellier, Reggii, Cambrige (1200) Vicenza, Palencia, Padua, Neapole (1224) Vercelli, Tuluza (1229) Salamanca, lângă Scaunul papal la Roma (1244) Valencia, Piacenţa, Arezzo, Orleans şi Angers (1250). Numai mai târziu, şi anume, în cursul veacului al 14 se înfiinţară cele dintâi universităţi germane: Praga (1348) Viena 1365, Heidelberg 1386 Colonia 1388. Infiinţarea universităţilor nu s'au făcut în acelaşi fel. Astfel, unele iau naştere din şcolile mânăstireşti, sau şcolile orăşeneşti, sau altele, din şcoli întemeiate de particulari. Cele mai multe stau în cea mai strânsă legătură cu Biserica. Astfel din 44 de universităţi întemeeate înainte de 1400, şi sunt fundate prin îngăduinţi şi binecuvântări papale, iar restul de 13 din însăşi iniţiativa Scaunului roman. Capetele încoronate şi prinţii puteau şi ei să întemeeze, dar şcolile lor apăreau ca ţinutale şi nu aveau prestigiul celor papale !!

Cele mai importante universităţi au fost acea dela Paris şi cea dela Bolonia şi de aicea ele merita să fie cunoscute mai amănunţit. Adevăratul fondator al Universităţii din Paris este Inocenţiu al III, iar cei cari asigurară dezvoltarea lor ulterioară diriguind-o şi menţinându-o sunt succesorii lui Inocenţiu al III şi în special Grigorie al IX.

Leagănul Universităţii din Paris este şcoala catedrală dela Biserica Notre Dame de pe insula construită pe râul Sena. Aşa, se predase timp de mai multe secole în şir artes liberales; ea sta supt directa conducere a scolasticului catedralei, care era şi cancelarul catedralei. Acesta va ajunge mai apoi şi Cancelarul, adică preşedintele universităţii.

In Paris se mai găseau alături de această şcoală catedrală, şcoala dela Sf. Victor, şi cea dela Sf. Geneveva, unde predase odinioară vestitul şi enigmaticul Abälard. S'a crezut. câtva timp că Universitatea s'ar fi alcătuit din contopirea acestor trei instituţii, cea ce s'a dovedit a fi neadevarat! La inceput Universitatea parisiană a avut ca profesori numai clerici de mir, şi nici un călugăr. Ei se bucurau de multe privilegii: astfel, unul din cele mai importante, era acela că nimeni nu putea să excomunice un membru al universităţii, fără împuternicire expresă a Papei. Veneau apoi privilegii regale, cum era acele din 1200 acordat de Filip August, care punea

pe studenţi supt jurisdicţia bisericească şi nu lumească. Prin alte privilegii se hotarâ ca doi profesori şi doi cetăţeni parizieni să cerceteze, din timp, în timp, preţul locuinţelor, spre a nu fi ridicate. In chipul acesta Universitatea ajunse o corporaţiune, care trata dela egal cu Episcopul, Parlamentul şi chiar cu Regele. Când membrii Universităţii erau nemulţumiţi, ei ameninţau cu părăsirea oraşului, cum s'a întâmplat în 1229, în urma unei dispute de taverne şi a unei beţii pentru care studenţii fură huiduiţi de burghezii capitalei. Conflictul s'a rezolvat în favoarea acestor ca enfants terribles"!!

Cea dintâi grupare a fost acea a profesorilor din preajma anului 1200. (Consortium magistrorum). Ceva mai târziu aceştia s'au grupat în diferite asociaţiuni, după felul disciplinei lor. Erau adică acea a teologilor, a juriştilor dreptului canonic şi civil, a mediciniştilor şi a artiştilor liberi, sau a filosofilor. O asociaţie, alcătuite din profesori şi studenţi, se forma încă din anul 1221. Ea avea ca scop apărarea intereselor membrilor universităţii profesori şi studenţi, împotriva burgheziei şi funcţionarilor bisericeşti, să îngrijească de preţul vieţii şi locuinţei, ca şi de siguranţa membrilor corporaţiei.

Această asociaţie avea sigilul ei. O organizaţie deosebită avea facultatea de arte, care era prima treaptă pentru a intra un tânăr, la studiile universitare. După situaţie ea era cea mai de jos facultate, dar prin numărul studenţilor şi al profesorilor ocupă cel dintâi rang. Ea avea rostul de a da ascultătorilor pregătirea generală pentru studiile mai înalte, şi de acea şcolarii acestei facultăţi erau şi cei mai tineri. Vârsta lor era între 15 şi 20 de ani. Numărul cel mare al acestora, veniţi din diferite ţări, făcea să se grupeze pe naţiuni. In veacul al 13 se găseau în Paris patru naţiuni: Gallicanii, Normanzii, Picarzii şi Angli sau Alemanni. In această din urmă naţiune intrau afară de Englezi, Scoţienii şi Irlandezii, Scandinavii, Ungurii, Polonii, Boemii şi Germanii. In fiecare naţiune se încorporau şi Magistrii din naţiunile respective.

Cea mai numeroasă naţiune erau Gallicanii, fiindcă pe lângă studenţii veniţi din Paris şi împrejurimea lui, se adăogau, cei din provincia Bordeaux, apoi Spaniolii şi Italienii. Cei cari făcuseră parte ca studenţi tineri dintr'o naţiune rămâneau toţi aci şi mai târziu, când erau ascultători, sau profesori în alte

facultăţi, încât o naţiune cuprindea pe toţi ascultătorii din diferitele facultăţi. Aceste grupări iau naştere în anii 1215-1222. In fruntea unei naţiuni sta un procurator, ales de magistrii naţiunei respective. Naţiunile alegeau din numărul magistrilor lor pe examinatori. Procuratorii naţiunilor alegeau un rector, care era căpitenia facultăţii de arte.

Dar cum membrii celorlalte facultăţi erau şi membrii facultăţei de arte, prin aceasta rectorul care se schimba de patru ori într'un an era, de fapt, reprezentantul întregei Universităţi.

Această alcătuire apare în 1254, iar Facultăţile în sensul de azi cu Decanul în frunte îl constatăm după un an, în 1255. Universitatea din Paris a strălucit mai ales în a două jumătate a veacului al 13, ea având multă vreme monopolul predărei teologiei. *Studium parisiense* a fost o forţă spirituală şi morală a căreia semnificaţie nu este nici parisiană, nici francază dar creştină şi bisericească: este un element al Bisericii universale cu acelaşi titlu şi absolut in acelaşi sens ca Sacerdotiul şi Imperiul (Gilson.

O a doua universitate vestită a fost Bolonia, care avea un astfel de monopol şi anume acela al studiului dreptului. Ea s'a ridicat pe bazele unei şcoli orăşăneşti de drept. Dezvoltarea ei se datoreşte diferitelor avantagii în fruntea cărora sta faimosul privilegiu oferit de împăratul Frederic I. aşa numitul „Authentica habita", din anul 1158, prin care s'a pus supt protecţia imperială nu mai pe studenţii. Şi aci, studenţii simţiră nevoea să se grupeze şi să se organizeze.

Iniţiativa o luară studenţii veniţi de aiurea, aşa zişii „scholares forenses". impuşi la aceasta mai ales de problema locuinţelor. Organizaţia începea în jurul anului 1200. La 1250 se constată-două mari grupări: „Universitas Citramontanorum", şi „Universitas Ultramontanorum". In cea dintâi intrau naţiunile italiene, în a doua, cea mai numeroasă naţiune era acea a Theutonicilor, care se bucura de mari privilegii. Insăşi nobilimea germană îşi trimitea aci fiii să studieze. In fruntea naţiunilor stau Procuratorii care înscriau pe noii veniţi în registrele lor. Aceştia nu erau aleşi de magistrii, ci de reprezentanţii studenţilor. Biserica Germanilor era acea a sf. Fridianus unde va fi înmormântat sf. Dominicus întemeetorul or

dinului „Fraţii Predicatori“. Aci studenţii alegeau procuratorii şi serbau zilele sfinte, mai ales acea a Naşterii Domnului. Teologia lipsea la această universitate, ca la multe altele iar Medicina şi Artele capatau loc abia în 1316. Rectorul a fost la început numai şeful unei Universităţi, adică al unei corporaţiuni studenţeşti; el îşi căpata un rost mai important cu mult mai târziu decât la Paris, fiindcă el era ales de studenţi şi nu de magistri. Oraşul Bolonia se arată mai autoritar, decât Parisul, faţă de Universitate. Mândru de aceasta el pusese pe monezile sale inscripţia „Bolonia docet“.

Prin autoritatea magistraturii oraşului statutele studenţeşti căpatară putere de lege. Oraşele italiene plăteau încă din veacul al 14 profesorii, un semn de totală înţelegere pentru dezvoltarea culturii. Bolonia ţinea la ambiţia de a fi cel mai important centru de cultură juridică. El se baza în chip fantezist pe o instituţie a lui Iustinian! Titlul de magistru al universităţii din Paris, corespunde aceluia de doctor dela Bolonia. Acest titlu da dreptul de a preda la Universităţi şi era câştigat în urma unui examen, în faţa colegiului doctorilor facultăţii, supt conducerea Cancelarului. Unui cunoscător al dreptului roman i se da numele de *doctor legum*, iar cel care cunoştea dreptul canonic se numea *doctor decretorum*, de unde ieşi şi titulatura pentru cei dintâi de *legişti*, iar pentru cei de al doilea de *decretişti*.

O altă universitate, mult cercetată, este acea dela Oxford, în care gândirea filosofică engleză pune în serviciul religiei matematicele şi fizica, după concepţia operilor savanţilor arabi. Influenţată de Paris, ca şi Cambridge din aceeaşi ţară, ele îşi păstrează până azi forma medievală, prin vestitele lor *collegie*. Acestea au fost întemeiate la universităţile acestea fiindcă cea mai mare parte din studenţi din cauza sărăciei, locuiau în astfel de *studia dotata*, adică fundaţiuni întemeiate de oameni generoşi, şi nu ca studenţii din Italia care trăiau în locuinţi particulare, ei fiind în general, mai avuţi. Cel dintâi colegiu a fost întemeiat la Paris în 1180, iar cel mai vestit a fost Sorbonna, fondat de Robertus de Sorbonne, un capelan al Regelui Ludovic al IX cel sfânt, în 1257. Lângă aceste colegii se mai găseau, casele ordinilor călugăreşti, în care locuiau şcolarii aparţinând acestor congregaţiuni pioase.

Colegiile erau înzestrate şi cu anumite *beneficii* pentru profesori care ţineau lecţiile lor aci. La Paris profesorii nu primeau nici un salariu şi erau în cele mai multe cazuri obligaţi să trăiască din astfel de beneficii. Casele Colegiilor, şi nu acele ale diferitelor ordine, se numeau şi „bursae“ care într'un sens mai larg însemna un loc liber într'un collegiu şi apoi însăşi clădirea collegiului. Cei cari aveau câte un loc liber se numiră „bursarii“, „bursiaţi“, de unde în veacul al 17 apărea in limba germană „Bursche“.

Nu trebuie să uităm că profesorii şi şcolarii universităţilor medievale erau în cea mai mare parte clerici din care cauză şcolarii se numeau clerici, clercs, în limba franceză.

Din această cauză universităţile aveau un caracter creştin şi stau supt influenţa Bisericii. Aceasta le procura mijloacele materiale, iar profesorit erau clerici. Scopul principal al acestor instituţii era pregătirea înaltă a clerului. Viaţa studenţească, care trebuea să fie dusă potrivit recomandaţiei Biserica lăsa foarte mult de dorit.

Un document al Universităţii din Paris din anui 1269 ne-arată viaţa de scandal pe care o duceau studenţii. Se băteau, se omorau, furau femeile' făceau scandaluri in restaurante şi tot felul de alte blestemăţii. [Chartularium univ. Parisiensis I, 481 m 426]. Din această cauză clericii care purtau arme fură ameninţaţi cu excomunicarea! O altă cauză a scăderii moravurilor studenţeşti şi implicit a clerului era şi vagabondajul studenţilor la diferite universităţi. Mulţi, prea mulţi veneau la aceste instituţii care nu putea să-i ajute pe toţi.

Atunci ei căutau locuri în alte oraşe universitare. împotriva acestora încercă Biserica să ia măsuri, însă fără vre un rezultat. In jurul lor a luat naştere o întreagă literatură. Numele de goliard dela gaillard (băiat vesel) s'a transformat în Goliat, considerat ca înfăţişetorul Satanei, deci, ei înşişi, studenţii, fură priviţi ca flăcăii Diavolului, cari disprețuesc totul cea ce este sfânt! Unele din aceste cântece au supraveţuit până azi şi sunt cântate de studenţii de azi, ca de exemplu „Meum est propositum in taberna mori“, Cu aceştia a stat în legătură faimosul Abälard, pe care sfântul Bernard, adversarul său, nu s'a sfiit să-l intituleze Golias.

In al doilea sfert al veacului al 13 poezia vagabonzilor

este în decadenţă. Şi aceasta şi în legătură cu viaţa studenţească care se ameliora cu cât timpul trecea!...

Cele două metode principale de învăţământ erau în toate universităţile medievale: lecţia şi disputa. Lecţia consta dintr'o lectură şi explicaţie a unui anumit text din Biblie sau din Sentinţele lui Petre Lombard pentru învăţământul teologiei şi din una din operile lui Aristotel pentru maestru *în arte*. Din aceste lecţii au eşit nenumărate comentarii din care evul mediu ne-a lasat multe exemplare, unele pline de originalitate! Disputa era un duel dialectic, care se făcea supt prezidenţia şi responsabilitatea unuia sau mai mulţi maeştrii.

O chestiune se punea, fiecare susţinea o soluţiune cu argumentele ce i se păreau mai potrivite: după una sau mai multe zile de exerciţiu un maestru ordona, argumentele pentru sau contra şi hotăra soluţia.

Anumite dispute aveau loc regulat, la sfârşitul fiecărei săptămăni, sau din 15 în 15 zile. Chestiunile erau alese de profesori aşa fel ca ele să constitue un tot.

Din aceste discuţii au eşit aşa zisele *Questiones distiputatae*, care sunt foarte numeroase în Evul Mediu. Alte dispute nu se angajau decât de două ori pe an, la Crăciun şi la Paşti, şi se făceau asupra diferitelor subiecte. Dările de seamă asupra acestor dispute formau *Questiones quod libetales*, cum sunt acelea, ce ne-au parvenit, dela sf. Toma de Aquino, sau Wilhelm d'Ocam.

Cu toate variaţiunile locale un profesor, după statutele din 1215 fixate de Robert de Courçon, legatul Papei Inocenţiu al III, trebuea să aibă: cel puţin şase ani de studii şi 21 de ani ca vârstă pentru a preda artele liberale, şi opt ani de studii şi 34 ani ca vârstă, pentru a preda teologia. Un student în arte trebuea să treacă mai întâi bacaloriatul, apoi licenţa, după care făcea prima sa lecţie şi punea titlu de maestru în arte (maitre ès-arts), Dacă voia apoi să devină teolog, el trebuea să treacă trei bacaloriate, apoi licenţa şi putea să devină prin aceasta chiar, maestru (maître) şi doctor în teologie. In astfel de atmosfere şi cu astfel de pregătire lumea ştiinţifică medievală a dat umanităţii, mai ales în veacul al XIII, opere nemuritoare !!

V

Epoca de aur a Scolasticei [1])

1) Cuvântul Scholasticus însemnează în limba latină profesor. Prin analogie acelaş cuvânt desenează la începutul Evului mediu pe profesorul celor şapte arte libere, apoi pe profesorul de teologie şi filosofie, ba chiar de toate disciplinele, ştiinţifice ale timpului. Scolastica este ştiinţa şcolară, în special Filosofia şi Teologia, cum ea se predă în şcoală. Această ştiinţa se dezvoltase în veacul al 12 şi ajunge la o mare înflorire in cursul celui de al 13. Faptul se datora în special înfiinţării Universităţilor şi păşirei ordinelor cerşetoare pe tărâmul ştiinţific. La aceasta se mai adăoga ceva foarte impor-

---

Izvoare şi literatură : Überweg=Geyer, *die patristische u scholastische Philosophie 11,1928* : Grabmann M. *Die Philosophie des Mittelalters* Berl. 1921. Sammlung Göschen; acelaşi *Geschichte der scholastische Methode II*, Freiburg 1911 ; Baumker. *Die europäische Philosophie des Mittelalters* in Kulten der Gegenwart Teil I Abtel 5. 2. A, 1913 ; Picavet. *Esquisse d'une hist. générele et comparée des philosophies medicinales* 2 ed. Paris 1907 ; Baur L. *Dominikus Gundissalinus, De divisione philosophiae* 1903, Strunz. *Geschichte der Naturwissenschaften im Mittelalter* Stuttgart 1910 ; *Diepgen. Gesihichte der Medizin II Mittelalter* Sammlung Göschen 1914 ; Wustenfeld, *die Übersetzungen arabischer Werke ins Lateinische* Göttung 1877 ; acelaş, *Die hebräischen Übersetzungen des Mittelalter und die Juden als Dolmetscher.* Berlin 1893 ; Grabmann M. *Forschungen über die latein Aristoteles Übersetzungen des 13 Jahrhunderts* Munchen 1916 (Beiträge zur Geschichte. der Philosophe des Mittelalters 17) ; Gutman J. *Die Scholastic des 13 Iahrhnuderts in ihren Beziehungen zum Judentum und zur jüdischen Literatur* Breslau *1902* ; Horten, *Averroes* Bonn 1920 ; Mandonnet *Siger de Brabant et l'averroisme latin an* 13e (Les philosophes belges 6, 7) 2. vol. Louvain 1908=11 ; Grabmann H. München 1924. van Steen berghen F. *Siger de Brabant d'aprés ses ouvres inédites* I Louvain 1931 ; les *oeuvres et la doctrine de Siger de Brab* Bruxelles 1938 ; Grabmann M. *Die Sophismaliteratur des 12 u 13 Iahrh* 1940 ; Martigné P. de *La Scolastique et les traditions franciscaines* Paris 1888 ; Felder H. *Geschichte der wiseuschaftl Studien in Franziskanerordin bis umdie Mitte des 13 Ihs,* 1904 : Kurtscherd B. *Der lectorum ordinis Minorum formatione* Quaracch 1930; *Alexandri de Hales Sumaethelogica* 3 tom Quaracch 1924=30

tant şi anume, materialul pur ştiinţific care se prezenta în veacul acela, spre elaborare. Până acum filosofii creştini apuseni nu cunoşteau decât operile de logică ale lui Aristotel, mai ales din traducerile şi comentariile romanului Boethius. Din a doua jumatate a secolului al 13 le ajunseră le cunoştinţă şi operile de Fisică şi Metafisică, Psihologie, Etică şi Politică ale genialului Stagirit. Acestea nu veneau însă, supt forma lor pură, ci prin filiera arabă prezentată de Dominikus Gundissalinus, arhidiacon în Segovia, sau alte traduceri vechi latine cât şi comentarii mahomedane şi judaice, îmbăcsite cu idei raţional-panteiste. Din cauza acestor scăderi, scrierile din domeniul ştiinţelor naturale şi metafizice ale lui Aristotel fură interzise să fie primite şi comentate la Universitatea din Paris, printr'un Sinod provincial (1210) şi prin legatul papal Robert de Courçon: ba chiar de însăşi Papa Grigore al IX (1231).

Cu toate impedimentele puse, ideile noi prinseră totuşi teren; ele fură curăţite de erori, după cum ceruse, ceva mai târziu, chiar Papa Grigore al IX; aceasta se putu realiza, cu

---

Schlenker E. *Die Lehre von den göttl Namen in der Summe Alexandres v. Hales* 1938; *S. Bonaventurae Opera omnia, 10 fol si 1 vol, Indices* Ad Claras Aquas (Quaracch) 1883/1902; Soiron Th. *Bonaventurae Prolegomena ad sacram Theologiam ex operibus eius collecte* 1932; Monografii de: Lemens L. 1909; Palhonés G. Paris 1913; Clop E. Paris 1922 (Les Saints); de Carvalho e Castro L. Paris 1923; Righi O. *Il pensiero e l'opera di S. Bonaventura* Firenze 1932; d'Albi J. *S. Bonav et les lutes doctrinales de 1267/77.* Paris 1923; Gilson E. *La philosophie de S. Bonav.* Paris 1924 trad. şi în l. germană *der hl. Bonaventura* von Ph. Böhner 1929; Im le F. u. Kamp J. *Die Theologhe des hl Bonaventura* 1931: Sauer E, *Die religiöse Wertung der Welt in Bonaventuras Itinerarium mentis ad Deum* 1937; *Rogeri Bacon opus maius s. de utilitate scientiarum* ed. J. H. Bridges 3 vol, Oxford 1897. Supl. ebd. 1900; Rogeri B. *Opera hactenus inedita* edd R. Steele F. M. Delorme Fasc 1-14 Oxford 1905/37; Rogeri B. *Conpedium studii theologiae ed* H. Rashdall, Aberdeen 1911; biografii de: Charles E. Bordeaux 1861; Parrot Paris 1894; Budges J. H. Londra 1914; Carton R. *L'experience physique chez R. B.* Paris 1924; acelaşi: *La synthése doctrinale de R. B,* Paris 1924; Walz R. *Das Verhältnis von Glauben u Wissen bei R. Bacon* Freiburg Elveţia 1928; Vandervale Ch. B. *R. Bacon dans l'histoire dc la philologie* Paris 1929

atât mai uşor, cu cât noi truduceri se făcusă direct de pe textul grecesc. In această direcţie lucra, după cererea sf. Toma de Aquino, mai ales Dominicanul Wilhelm von Moerbeke, viitorul episcop de Corint († 1286). Prin Albert cel Mare şi Toma de Aquino ajunse Aristotel, filosoful Scolasticei, iar realismul său, concepţia despre lume a veacului al 13. fapt ce nu rămânea numai în cuprinsul Filosofiei şi Teologiei, ci căpăta o mare însemnatate şi în domeniul învăţăturei despre Natură şi Stat. Direcţia de până acum, influenţată de concepţia lui Plato şi Augustin rămânea în urmă, deşi se dădură lupte înverşunate pentru menţinerea ei. In aceiaşi vreme Biserica avu de înregistrat oare care deficienţe prin răspândirea aşa zisnlui Averoism latin, infestat de raţionalism şl panteism. Astfel învăţătura filosofului mahomedan Averroës (Ibn Roschd) din Cordova (1126-98) influenţa pe vestitul profesor de filosofie Siger de Brabant († 1282). şî colegul său Boetius de Dacia. Episcopul Parisului Ştefan Tempier se văzu nevoit să condamne învăţătura lor în 1277; cu toate acestea, direcţia averroistă câştiga teren din ce în ce, în Franţa şi Italia. Faptul constitue o dovadă în plus de aviditatea spiritelor în căutarea adevărului.

Acest ideal va fi urmărit şi, mai apoi, fixat de marii dascali, cari se vor recruta, din ordinele cerşetoare, flori bine mirositoare ale acestui minunat veac al XIII. Locul unde se vor dezbate aceste chestiuni este Parisul cu universitatea sa vestită. Invaţaţi din toate părţile lumei îşi dăduseră întâlnire aci! Cei patru mari doctori ai Scolasticei sunt jumatate Franciscani, jumătate Dominicani, iar după naţionalitate doi Italieni, un German şi un Englez.

2) *Şcoala franciscană a Magistrului de Halès.*

Direcţia conservativă, care urma concepţia lui Augustin a avut în veacul al 13 reprezentanţi străluciţi! Cel mai vestit dintre aceştia a fvst *Alexandre de Hales* († 1245). El se născuse în Anglia în comitatul de Glocester şi ajunse un profesor vestit la universitatea din Paris. La o vârstă înaintată intră el în ordinul Franciscanilor, fiind astfel cel dintâi profesor franciscan, care lua parte la marele eforturi ştiinţifice ale vremii. El satisfăcea astfel dorinţa Papei de atunci, care voia să asocieze la învăţământul teologic din Paris ordinele cerşetoare.

Era tocmai momentul grevei studenţeşti din 1230. Universitatea reconstituită după câteva luni, Maitre Alexandre continua a profesa supt roba sfântului Francisc. El este socotit ca întemeetorul celei mai vechi şcoli franciscane. Ordinul Sf. Francisc avusese norocul să ridice în fruntea şcolii sale un doctor celebru ca Alexandre de Hales. Mare admirator al gândirii fericitului Augustin, el, nu era un fanatic ci ştiuse să uniască augustunismul cu vocabularul şi chiar gândirea lui Aristotel. Când, după o muncă rodnică, se retrase, către anul 1238, din învăţământ, el fu înlocuit prin ucenicii săi franciscani: *Jean de la Rochelle, Guilaume* de *Méhton* şi *Endes Rugaud.* La aceştia se constată influenţa comentatorului arab Avicennes, care era mistic, naturalist şi psiholog. Se mai găseşte la dânşi, dar profund botezată, influenţa unui rabin de Malaga; Ibn Gebirol, şi mai mult încă, acea a lui Gundissahnus care adoptase la Toledo arabismul. Aceasta dovedeşte că Alexandru de Halès era un spirit larg înţelegător, căci dela dânsul cunoscuse discipliı această varietate de concepţii. Opera lui capitală este: „*Summa universae theologiae*“ cea mai cuprinzătoare summa a Evului mediu cea ce făcea să i se dea încă din veacul al 14, numele de „*Doctor irrefragabilis*“ şi titlul de „*theologorum monarcha*“. In învăţătura sa despre Dumnezeu ca şi noţiunile metafizice Alexandre de Halès urmează în totul pe fericitul Augustin şi numai în teoria cunoaşteri înprumuta el ceva din Aristotel.

3) Cel mai însemnat discipol al şcoli alexandriene este fără îndoială *sf. Bonaventura* (1221-75). El se născuse la 1221 în Bagnorea din Toscana, aproape de Viterbe, şi se trăgea din familia Fidanza, dar este cunoscut în general, supt numele de Bonaventura, denumire ce-i fusese dat, când era copil de însuşi sf. Francisc. In această situaţie ce pare că intră in Ordinul fraţilor minoriţi în anul 1238. El veni la Paris ca să urmeze la Universitate cursurile lui Alexandru de Halès, pe ca re-l va numi el mai târziu tatăl şi maestrul său, şi în 1248 obţinu gradul de licenţiat. Dela 1248 până la 1255 el preda la Universitatea din Paris unde ocupa scaunul rezervat Franciscanilor din timpul lui Alexandru de Halès.

Bonaventura dădu probă de o mare maturitate intelectuală, pătrunzând din nou în esenţa gândirii fericitului Au-

gustin. El a fost mai puţin teolog speculativ, şi de acea este socotit mai mult un maestru al spiritualităţii franciscane. In adevăr, în Comentariile sale asupra Ecclesiastului, a Proverbelor, şi asupra Evangheliei Sf. Ioan, Bonaventura caută mai ales sensul mistic al textului sfânt. De asemenea în *Quodlibetales*, chestiuni discutate, el se ocupă de perfecţiunea evanghelică şi valoarea sărăcii.

Din timpul activităţit sale personale ne-au mai ramas *Comentarii la Sentinţele lui Petre Lombardul* şi „Breviloquium" socotit ca un compendieu neîntrecut de Dogmatică.

Doctrina sfântului Bonaventura se înfăţişează înainte de toate ca un „drum al sufletului către Dumnezeu" : ea învaţa *quo modo homo per alias res tendat in Deum* şi de acea întreaga sa filosofie ne arată un univers, în care fiecare obiect ne vorbeşte despre Dumnezeu şi ne invită să ne întoarcem către el. Viaţa nu este decât un pelerinaj la Dumnezeu, lumea sensibilă este drumul care ne conduce acolo.

„Splendoarea lucrurilor ne descopere (pe Dumnezeu) dacă nu suntem orbi : ele ne strigă Dumnezeu şi noi ne vom deştepta dacă nu suntem surzi : trebue să fie cineva mut, pentru ca să nu laude pe Dumnezeu în fiecare din operile sale şi nebun pentru a nu recunoaşte primul principiu al atâtor indicii". Cine citeşte *Opusculele* sau chiar *Comentarul asupra Sentinţelor* are impresia că se găseşte în prezenţa Sf. Francisc d'Assisi. Uşurinţa încrezătoare şi emoţia suavă cu care fratele Bonaventura descopere în lucruri insăşi faţa lui Dumnezeu abia sunt mai complicate decât sentimentele lui Poverello, citind ca'ntr'o carte deschisă imaginile naturii (Gilson).

Pentru capacitatea şi virtuţile sale Bonaventura ajunse, la vârsta de 26 de ani, general al ordinului franciscan (1257-73). Liberrat deci de datoriile sale de profesor scrise în 1250 primul său tratat sistematic de spiritualitate intitulat : *„Itinerarium mentis ad Deum"*.

In calitate de general el a adus mari servicii ordinului şi de acea este socotit ca al doilea fondator al lui. Papa Grigore al X îl numi în 1273 Cardinal-episcop de Albano. El a murit la 15 Iulie 1274, în timpul sinodului dela Lyon, la ale cărui discuţii cu Bizantinii luase o însemnată parte. Bonaventura este socotit ca cel mai distins reprezentant al şcoalei francis-

cane, orientată mai mult către Plato şi Augustin, decât către Aristotel. El a fost filosoful credinţei, şi a luptat ca şef de ordin şi cardinal contra unei mentalităţi critice şi libertine, care făcea ravagii în şcolile universitare din Paris. Pericolul mare ce ameninţa credinţa cerea măsuri excepţionale. Este vremea când după cum Tuluza era foarte aproape să devie albingeză (1220), Parisul era ameninţat să ajungă păgân, în urma feluritelor curente ideologice, către anii 1250 şi 1270, Biserica datoreşte mult vigilenţii sf. Bonaventura. De acea ea l-a onorat cu titlul de „*doctor seraphicus*“ şi l-a canonizat la 14 Aprilie 1432 în timpul pontificatului lui Sixt al IV-lea.

Papa Sixt al V mărturisind aceaşi recunoştinţă dispunea în 1587, să se întemeeze în mănăstirea Franciscanilor un colegiu purtând numelui Doctorului serafic în care cel puţin 20 de călugări conventuali urma, să se consacre exclusiv la studiul scrierilor sfântului Bonaventura.

4) *Roger Bacon* (1214-94). Că în adevăr Biserica era asaltată de diferite curente de gândire, unele cu înfăţişare accentuat personale şi că era firesc ca sfântul Bonaventura să urmărească şi să combată această tendinţă, o vedem şi din viaţa atât de curioasă a Englezului franciscan Roger Bacon. Acesta a fost una din cele mai mari şi enigmatice figuri a acestui veac al XIII. Se născuse în Anglia, şi petrecu câtva timp într'un turn la Oxford studiind astrele. Se făcu apoi Franciscan şi fu trimis la Paris unde intră în conflict cu ucenicii lui Alexandre de Hales, pe care-i arata ca autorii „Summei“ maestrului lor. El îi ofensa spunând că aceasta lucrare, pe care nu poate s-o tragă un cal, putrezeşte fără cititori. După unii profesori la Paris, după alţii nu, el critica pe sf. Albert cel Mare, ca şi pe sf. Toma de Aquino. Incontestabil însă că el a fost de o erudiţie prodigioasă. El căuta piatra filosofală şi elexirul de viaţă lungă, a căruia formulă o scoate din anumite fierberi de vipere. In farmacia sa el intrebuinţa gunoi, vitriol, cap de şarpe, coacăze şi alte curioase ingrediente. Roger Bacon este socotit ca un părinte al ştiinţei moderne, căci el a cunoscut pulberea de tun, a prezis artileria şi aviaţia, a anunţat deşi în chip nesinesigur metoda ştiinţelor experimentale, şi a înţeles necesitatea filologiei şi studiului limbelor. El enumara patrusprezece trepte diferite ale contemplaţiei mistice

Roger Bacon își da seama că Fizica se bazează pe experiența și cu ajutorul instrumentului matematic. Foarte pios el voește să aplice matematicile în Metafizică și Teologie. Astrolog, el face horoscopul lui Christos și crede, că Mântuitorul n'a putut mântui lumea, decât în urma anumitelor conjucțiuni ale astrelor. Șeful ordinului său, blândul Bonaventura, care avea defectul de a fi anti-averroist, este puternic urât de marele învățat. El este un aspru critic al contimporanilor și felului lor de a fi. „Toți modernii spune el, și mai ales teologii noi, șefii Minoriților și Predicatorilor, afară de câteva excepții, disprețuesc științele. Ei maschează astfel ignoranța lor, prin vanitatea, pe care o etalează în ochi mulțimei imbecile. Și în lecțiile, predicele și adunările lor, totdeauna ei vorbesc contra științelor. Ei au îndepărtat cu totul preocupările ordinelor lor de știință. Astfel a perit baza fundamentală, această cultură necesară oarecărei înțelepciuni ulterioare. Adevăratele științi sunt : cunoașterea limbilor vorbite, matematicele, perspectiva, chimia, științele experimentale. Bacon găsește un cuvânt de critică și la adresa lui Petre Lombardul a cărei Carte a Sentințelor a înlocuit Sf. Scriptură. Cu spiritul său de critică extremă Roger Bacon era fatal să intre în conflict cu autoritatea bisericească. El fu protejat mult de papa Clement al IV, căruia îi închinase cea mai însemnată operă a sa „*Opus maius*". Totuși, după moartea Papei, din cauza unei scrieri în care apăra Astrologia el fu închis zece ani într'o mănăstire, din care nu scăpa decât la vârsta de 78 ani, după ce reușise să câștige la ideile sale științifice și astrologice pe noul general franciscan Raymond Gaufredi. Roger Bacon îl socotește pe Aristotel cel mai mare filosof al tutulor vremurilor. Pe Avicenna și Averroes îi prețuește, fiindcă ei au făcut cunoscut pe Aristetel școalei latine, El dorește însă ca Aristotel să fie cunoscut în originalul grecesc și să fie utilizat și pentru științele dialectico — specualative.

Din cauza aceasta, spune el, suferă întreaga metodă scolastică. Această lipsă voește Bacon s'o complecteze prin studii de filologie. Trebue învațate limbile hebraica, greaca, araba, și haldaica ca să se ajungă la izvoare! El critica traducerea latinească a părinților bisericești și a Bibliei, iar textul Vulgatei îl găsește fără valoare. El stăruie în această direcție al-

căuind o gramatică grecească, — singura apărută în secolul său, — şi publicând o întroducere la studiul Hebraicei. Acuză pe Albert cel Mare că nu cunoaşte Geometria, şi declară că el studiase aproape pe toţi matematicienii arabi, greci şi latini, întrebuinţând cunoştinţele acestea în serviciul opticei. Roger Bacon este acela care, împotriva lui Aristolel şi Arabilor, stabileşte centrul nervilor în creer. Dela Alchimie cu caracter practic. el merge la Alchimia speculativă, cea ce nu este altceva decât Chimia de astăzi. Roger Bacon a fost privit în Evul mediu ca un vrăjitor şi îndrăcit. Mare impresie fac azi ideile expuse în operile sale, deşi unele din probleme au fost puse de Greci şi Arabi şi poate infăţişate lui de către profesorul său Robert Grosset, faimosul învaţat dela Oxford. Astfel în capitolul 4 al scrierii sale: „*De secretis operibus artis et naturae*“ călugărul nostru se ocupă de puterea aburului şi spune : „Se pot face maşini de mers pe apă fără să fie nevoe de lopătari... cari conduse de un singur om vor merge cu o mai mare iuţeală decât dacă ar fi plină de lopătari. Se pot construi şi vehicule ce pot merge cu o nemăsurată iuţeală, fără să fie trase de vreun animal. Se pot face instrumente de zburat, aşa fel ca omul să stea în mijlocul aparatului, care aşezat artistic pe aripi va bate aerul, ca şi o pasăre care sboară“ Toate aceste idei erau greu primite, într'o vreme, când preocuparea principală era căutarea armoniei interne sufleteşti. Deşi mare admirator al lui Aristotel, Roger Bacon se depărtează de dânsul şi sta mai aproape de Platonismul augustinian.

Iată în scurt încă o lumină a veacului al XIII, care îşi datoreşte existenţa tot Bisericii. Serviciile imense pe care le a adus ştiinţei Roger Bacon sunt incalculabile. El a fost un savant autentic, iar în ordinea bisericească el se înscrise printre mistici.

(Va urma.)

TH, BULAT

CRONICA INTERNĂ

1) VIZITA ZIARIŞTILOR SLOVACI

In ziua de 26 Octombrie Iaşii au fost obiectul vizitei reprezentanţilor presei slovace. Purtători ai spiritualităţii cotidiane slovace, aceşti gazetari urmăresc cunoaşterea ţării noastre, ce se află – ca şi a lor – în războiul sfânt împotriva bolşevismului. După căderea cetăţei fortificate Odessa, ei au dorit ca să vadă locul unde au fost duse luptele grele date de oastea română, încununate de o biruinţă legendară. In drum spre acest oraş s'au oprit o zi la Iaşi, cetatea spiritualităţii româneşti.

Şefii autorităţilor le-a făcut o frumoasă primire la aerodromul civil. Două avioane de curse au adus pe distinşii oaspeţi dela Cernăuţi, unde poposiseră cu o zi mai înainte.

La aerodrom erau de faţă : d. gen. Const. Ionescu, primarul Municipiului, d. Col. I. Adam, prefectul judeţului Iaşi, prof. Caraman, Gh. State directorul ziarului „Prutul", Pr. Const. Nonea, Adrian Pascu, directorul ziarului „Moldova" etc. etc. Dela aerodrom oaspeţii au fost conduşi să viziteze bisericile : Cetăţuia, bisericile Sf. Nicolae-Domnesc, Trei Ierarhi, Mitropolia, Golia şi instituţiile : Universitatea şi Teatrul Naţional.

Oaspeţii au fost profund impresionaţi de frumuseţea artistică a bisericilor ieşene şi mai ales de curtuoazia cu care au fost primiţi, în special la Mânăstirea Cetăţuia.

La orele 6 d. a. a avut loc la Palatul Administrativ o recepiie oficială, cu care prilej li s'a servit oaspeţilor străini şi invitaţilor ieşeni un ceai.

I. P. S. Mitropolit Irineu s'a întreţinut în deosebi cu profesorul de la Academia de Arte d. Mischievici şi dl. dr. Hanco, directorul propagandei slovace.

Seara la 8 jum. Prefectura a dat în cinstea presei slovace o cină la Școala de Menaj.

Cu acest prilej I. P. S. Mitropolit Irineu, care a prezidat reuniunea, a rostit, în limba germană, o caldă alocuție aplaudată de întreaga asistență.

I. P. S. Sa a spus printre altele:

„Poporul slovac este un popor tânăr, ca stat independent. Lupta pentru această independență a fost multe secole, comună cu a unor frați de-ai noștri de peste munți. In parlamentele din Viena și dietele din Buda slovacii și românii se găseau alături întru apărarea drepturilor lor sfinte pe care istoria le stabilise în Europa Centrală. Cu cât apăsarea era mai grea, cu atât lupta era mai dârză. In aceste bătălii parlamentare slovacii și românii ș'au întins mânile, ca frați.

Idealul acesta a fost împlinit în parte. Astăzi ne găsim iarăși împreună, împotriva dușmanului comun, bolșevismul, care dorea să invadeze Europa și s'o ducă în stare de sclavie. Popoarele noastre se găseau la porțile acestei Europe dinspre Est, și noi eram sortiți tăvălucului ateu al Moscovei, dacă marele Führer Adolf Hitler n'ar fi sesizat primejdia și n'ar fi dat semnalul de alarmă.

Astăzi oștile române și slovace se găsesc în luptă cu dușmanul milenar al țărilor noastre. Trupele române luptă victorios în sud iar cele slovace în centrul frontului. Din această încăerare popoarele noastre vor ieși victorioase și deci, în stare, să contribue în liniște și prosperitate la viitorul cultural al Europei.

După neasămuite jigniri, grele opresiuni și mari jertfe din punct de vedere politic dealungul veacurilor, a venit vremea renașterii naționale a popoarelor noastre amice și aliate. Războiul va lua sfârșit, mai devreme sau mai târziu. Victoria va fi, cu certitudine, de partea puterilor Axei cu care luptăm umăr la umăr.

După victoria finală fiecare popor își va găsi rostul lui în concertul celorlalte popoare europene. Va începe atunci o epocă de adăncire a raporturilor culturale a căror început l-ați făcut Dv. astăzi. Suntem vecini și cunoscuți ca două neamuri loiale; așa a fost în trecut, așa ne cunoaștem astăzi iar în viitor nu putem fi decât amici.

Imi revine cinstea ca șef spiritual al bisericii Moldovei reîntregite să aduc omagiul meu personal și al poporului nostru monseniorului Dr. Tiso președintele Republicei Slovace, urându-i

să-i ajute Dumnezeu să ducă poporul slovac la realizarea aspirațiilor lui îndreptățite. Ne bucurăm că în fruntea statului liber și independent slovac se află un om al Bisericii, care a știut să îmbineze spiritul național cu cel religios și să dea închegare temeinică statului.

Imi dați voe să ridic paharul în cinstea Excelenței Sale Președintele Statului Slovac, Dr. Tiso și a prieteniei româno-sloyace.

Trăiască monseniorul Dr. Tiso,

Trăiască Republica Slovacă, liberă și independentă!

* * *

La aceste cuvinte de prețuire și urare au răspuns domnii Jan Adami și Dr. A. Hanko, mulțumind I. P. S. Mitropolit Irineu. Textul discursului Chiriarhului Moldovei a fost cerut de dl. Jan Adami, ca să-l facă cunoscut poporului slovac, prin presa lor.

I. P. S. Mitropolit Irineu a împărțit autografe ziariștilor slovaci, care au cerut să aibe amintiri dela un Chiriarh român prieten al țării lor.

La ora 23 cina a luat sfârșit într'o atmosferă de cordialitate, urmând ca a II zi dimineața, oaspeții slovaci să meargă spre Chișinău-Odesa.

* * *

2) DESCHIDEREA NOULUI AN UNIVERSITAR

Duminică 2 Noembrie a. c. a avut loc, în prezența tuturor reprezentanților autorităților din Iași, deschiderea cursurilor Universității Mihăelene.

Aula Universității era întesată dc studenți iar jos, în bănci, se înșirau ilustrele figuri ale intelectualității din Cetatea Moldovei.

Ln ora 9.30 I. P. S. Mitropolit Irineu începe slujba de pomenirea celor ce au căzut în războiul stânt de reintregirea Neamului.

Soborul preoțesc se compune din cucernicii preoți: Valeriu Iordăchescu, prof. univ., Gh. Niculea și Const. Nonea, consilieri referenți, arhim. Dionisie Velea și diaconii Ioanichie Grădinaru și Aurel Teodorescu.

Răspunsurile sunt date de Corul mitropolitan supt conducerea d-lui Toma Carp.

După terminarea slujbei de pomenire s'a oficiat sfinţirea apei şi un polihroniu.

Cu acest prilej I. P. S. Mitropolit a rostit următoarea cuvântare ;

Este a doua oară, când, în calitate de Arhiepiscop al Iaşului şi Mitropolit al Moldovei, iau parte la deschiderea cursurilor Universităţii Mihăilene.

Prima oară mi-am exprimat nespus-a bucurie că în sânul acestei Universităţi s'a stabilit armonia între Universitate şi Biserică. Anul acesta bucuria sporeşte, când văd că aceiaşi armonie continuă,

Faptul că azi începutul cursurilor universitare se face cu pomenirea colegilor noştri şi a studenţilor care şi-au jertfit sângele pentru Patrie şi Sf. Cruce, adaogă o notă nouă şi sporeşte valoarea deschiderei anului acesta. Incepem şi simţim regret pentru scumpii noştri eroi. Dar ne simţim mândri; Universitatea Mihăileană este mândră că din sânul ei s'au dat apărători ţării noastre.

Cu toată această durere, noi trebue să ne simţim bucuroşi că unii au adus şi această jertfă, care este atât de folositoare pentru Patrie şi Credinţă.

Incepem anul acesta cu o notă, care nu este bucuroasă. Universitatea din laşi suferă două ştirbiri : Politechnica şi Facultatea de Teologie din laşi, care deşi aparţin acestei Universităţi părăsesc laşul. Cu Facultatea de Teologie e mai grav, căci ea este considerată desfiinţată. Profesorii acestei facultăţi, o parte vor pleca la Bucureşti iar alţii la Cernăuţi.

Facultatea de Teologie dela laşi, fostă la Chişinău, ca un far de lumină, avea raţiunea să fie din nou la laşi sau la Chişinău pentru a răspândi focarul de cultură până la Nistru şi dincolo de Nistru, unde este atât de mult nevoe.

Ea nu mai există ; să nădăjduim însă că lucrurile se vor îndrepta ; să sperăm că până într'un an vom avea bucuria să revină din nou în Universitatea Mihăileană fie la Iaşi fie la Chişinău, dar va fi din nou la Universitatea ieşeană.

Nădăjduesc ca acelaş spirit între Universitate şi Biserică va domni ca şi în anul .trecut, ca şi în ceilalţi ani, când s'a înaugurat armonia dintre Universitate şi Biserică.

Daţi-mi voe să urez Universităţii Mihăilene ca să crească şi să înflorească mulţi ani.

Aduc din partea Bisericii binecuvântarea mea acestei Universităţi.

Trăiască M. S. Regele Mihai I!

Trăiască Mareşalul Antonescu!

Trăiască guvernul Român.

* * *

3) DESCHIDEREA POSTULUI DE RADIO „MOLDOVA"

Tot în ziua de 2 Noemcrie a. cr., după deschiderea cursurilor universitare. I. P. S. Miiropolit Irineu a oficiat Slujba Sfinţirei noului local al Radiofuziunei ieşene.

Erau de faţă: dl. prof. univ. Ion Petrovici, preşedintele Consiliului de administraţie al Radiofuziunei române, dl. prof. univ. D. Hurmuzescu, gen. Const. Ionescu, gen. Dragomirescu, col. I. Adam, pro,. univ. Petru Bogdan, preoţii Const. Nonea, Gh. Niculea, consilieri referenţi, arhimandrid D. Velea, reprezentanţii presei locale şi mulţi alţi invitaţi.

După slujbă I. P. S. Mitropolit Irineu a luat cuvântul, arătând însemnătatea postului de radiofuziune „Moldova" pentru propagarea cuvântului Evangheliei înspre părţile de Răsărit pustiite de ateism.

Dăm textul integral al cuvântării rostite cu acel prilej.

Iubiţi ascultători,

Biserica noastră ortodoxă şi românească ia parte cu însufleţire la inaugurarea acestui nou centru de afirmare şi de activitate a puterilor naţionale.

Crearea postului de radiodifuziune laşi însemnează pentru această latură a binecuvântatei noastre Ţări, o nouă biruinţă a sufletului românesc colectiv.

Porniţi, cu avânt şi cu bogate daruri hărăzite de Dumnezeu, pe calea cea largă a civilizaţiei mon-

diale, noi, Românii ne-am dovedit totdeauna bucuroşi şi îndămânatici să purtăm fără şovăire torţa întrecerii în cele spirituale dintre popoare.

Legaţi de acest istoric pământ pe care ne-a aşezat pronia cerească, am intrat, e netăgăduit, mai târziu decât alte neamuri în marele stadion al nobilelor rivalităţi culturale.

Credem însă, şi dovedim zi de zi, că nu suntem cei din urmă, cei mai de jos de pescara clasificării de merite şi de propăşire pe care o urcă omenirea cu paşi gigantici. Avem mândria să afirmăm, că în concertul naţiunilor mai mici, noi am ştiut să adăugăm totdeauna o notă nouă românească descoperirilor şi aplicaţiilor tehnice, ideologiei şi tuturor nobilelor cuceriri spirituale înfăptuite de naţiunile mai înaintate în cultură şi ajunse până la noi.

Radiofonia a fost primită în Ţara noastră cu o imensă însufleţire. Crearea de noi posturi în această atât de ingenioasă şi de folositoare invenţiune este în totul îndreptăţită şi binevenită, îndeosebi în istoricele zile şi împrejurări prin care trece neamul nostru românesc în timpul de faţă.

Meritul înaltelor personalităţi cărora se datoreşte înfiinţarea postului radiofonic din capitala Moldovei întregite, în locul celui distrus de bolşevici din capitala Basarabiei, şi recunoştinţa pe care Iaşii le o poartă şi le o va purta de-a-pururi nu pot fi exprîmate prin cuvinte.

Infiinţarea aici a acestui post este o mare şi meritată atenţiune care se dă vechiului focar cultural, care este laşi. De aci, din cuibul cronicarilor înţelepţi, al mitropoliţilor cărturari, al patrioţilor luminaţi şi al atâtor luceferi ai ştiinţelor şi ai literilor se va răspândi de acum înainte de-alungul veacurilor, cu prisos de belşug, lumina şi căldura culturii creştine.

Nu numai peste meleagurile româneşti dintre Prut şi Bug, ci până departe spre soare răsare, pe unde a bântuit aproape un pătrar de veac crivăţul pus-

tiitor de suflete al ateismului şi comunismului, iar în spre miază noapte până la hotarul sublimei culturi germane, etericele unde ale radiului ieşean vor duce pe aripile lor triumfale : graiul, gândurile şi simţimintele româneşti civilizatoare.

Gândul meu de smerit urmaş şi şezător vremelnicesc pe scaunul arhieresc al lui Varlaam, şi al lu Dosoftei şi al lui Veniamin, ca şi gândul tuturor vrednicilor clerici moldoveni, colaboratori ai mei probaţi în lucrarea ogorului duhovnicesc, se îndreaptă cu avânt îndeosebi spre latura educativă a cuvântului difuzat de radio.

Credincioasă dumnezeeştei sale meniri de învăţătoare, Biserica Mântuitorului Hristos este veghetoare şi cu deosebită luare-aminte la tot ce poate să ajute scopului şi străduinţelor, ori din ce parte ar veni, pentru sporirea spiritualităţii creştine.

Cuvântul învăţăturii mântuitoare, rostit în faţa microfonului este pentru Biserică o uşă deschisă spre inima ascultătorilor şi orice creştere de mijloace şi posibilităţi de difuzare a cuvântului lui Dumnezeu, păstrat de ea cu scumpătate şi propoveduit cu entusiasm, este privit şi preţuit ca un har venind de sus, dela Atoatefăcătorul, pentru desăvârşita pace şi fericire a neamului românesc şi a întregei lumi creştine.

Considerăm deci, Noi şi întreaga noastră Biserică românească, drept un far nou aprins şi drept un izvor clocotitor pentru sufletul şi setea de supremul ideal creştin şi naţional al Românilor, acest nou centru radiofonic.

Binecuvântate fie de-a-pururi roadele lui!

Trăiască Majestatea Sa Regele Mihai I!

Trăiască Majestatea Sa Regina-Mamă Elena!

Trăiască Mareşalul Antonescu, Conducătorul Statului.

Trăiască Membrii guvernului!

Trăiască înfăptuitorii şi conducătorii acestui nou post radiofonic!

Trăiască România mărită şi tot Poporul român!

CRONICĂ EXTERNĂ

1) Institutul Pontifical de studii Biblice din Roma (Pontificio Instituto Biblico) are 4 publicaţiuni periodice latineşti (în latină ecleziastică plus unele studii în limbi moderne. 1) *Verbum Domini* (lunară). Cuprinde — comentarii menstrui de Re Biblica accomodati ministerio Verbi. 2) *Biblica* (trimestrială) cuprinde studii biblice vaste şi are ca anexă — Elenchus Bibliographycus — cu repertoriul bibliografic a tot ce se studiează în lumea catolică din domeniu teologiei biblice. 3) *Orientalia* (fascicole). Cuprinde studii relative la Orientul antic. 4) *Analecta Orientalia* cuprinde studii mari despre Orient.

2) *Primo Vannutelli* a publicat un volum de antologie patristică dela 90 până la 100. Cuprinde părţi alese din — Didahii, Clemente Romanul, Barnaba, Ignatie din Antiohia, Policarp, Epistola lui Diognet, Păstorul lui Herma, Papia, Aristide, Iustin Martirul, Tertulian, Epitaphium Abercii, iar ca apendice reproduce textul lui Tacit despre Iisus şi scrisorile lui Plinius cel tînăr şi Impăratul Traian despre creştini. Textul se recomandă dela sine mai ales celor cari vor să cunoască în original operele patristice. Are şi note latine şi italiene cari sunt de mare folos.

3) Decând s'a reintronat în Spania regimul creştin, literatura teologică a început să ia un avânt extraordinar. Toate revistele străine (mă refer mai ales la cele franceze, italiene şi latine), vorbesc elogios despre noul scris teologic din Spania. Pomenesc doar că cartea lui Juan Leal — *El valor histórico de los Evangelios.* — (Valoarea istorică a Evangheliilor) care este o superbă apologie a textelor evanghelice împotriva şcoalei mitologice şi a tuturor atacurilor protestante. Amin-

tesc şi pe Rivera Alphonsus cu studiul despre răscumpărare în Epistole şi în Apocalipsa Sf. Ioan *(La Redención en las Epistolas y en el Apocalipsis de S. Ioan)*.

4) In Apus se pregăteşte comemorarea Sfântului Pavel Pusnicul dela a cărui moarte se împlinesc 1600 de ani. Il comemorează mai ales Paulinii, călugării cari îl privesc de întemeetor şi patron ceresc.

5) In biserica catolică se pregăteşte o dogmă nouă — *Dogma Assumptionis.* — E generală credinţa că după moarte Maica Domnului s'a înălţat la cer. La 15 August se sărbătoreşte atât adormirea cât şi înălţarea la cer a Prea Curatei Fecioare Maria. Şi biserica noastră crede nestrămutat că trupul Maicei Domnului e în cer. Iată ce ne spune Mineiul. — „Pre Născătoarea de Dumnezeu cea întru rugăciuni neadormită ci întru folosinţă nădejdea cea neschimbată — mormântul şi moartea nu o au ţinut, căci ca pe Maica vieţii, la viaţă o a mutat cel ce s'a sălăşluit în pântecele ei cel pururea fecioresc". — „Mutarea Născătoarei de Dumnezeu cu trupul la cele veşnice şi nestricăcioase este un popas între învierea lui Iisus Hristos din morţi şi învierea noastră a tuturora".

6) Se vorbeşte de canonizarea lui Cristofor Columb. Mai întâi se va numi o comisiune de teologi care să-i studieze de aproape vieaţa.

7) F. Zoreli a început tipărirea unui nou dicţionar ebraic (aramaic) latin (Lexicon hebraicum et aramaicum Veteris Testamenti) necesar tinerilor cari vor să studieze textele veterotestamentare. Au apărut primele 2 fascicole. Va avea în total 9-10 fascicole.

8) Savantul Cyrus H. Gordon a reuşit — după studii foarte îndelungate să reconstituiască limba ugaritică, necesară pentru filologia semită. A publicat şi o gramatică ugaritică în englezeşte — *Ugaritic Grammar.*

8) D-l G. L. Grondys, profesor de istoria artei bizantine la Universitatea din Utrecht, a scris o carte întitulată — *La Roumanie mystique* —în care vorbeşte despre creştinismul românesc. Cartea va apare în curând şi ne place să credem că va contribui la cunoaşterea misticei româneşti în Apus.

10) In 1883 a apărut la Petersburg o carte rusească despre vieaţa după chipul îngeresc a Cuviosului Ieroshimonah

Antipa. Intrucât acest cuvios a fost român (din Calopodeştii Moldovei) şi e trecut în Mineiul rusesc în 10 Ianuarie (cel puţin în ediţia din 1906) cartea de care vorbim ar merita să fie tradusă.

IOSIF E. NAGHIU

Biserica ortodoxă din Moravia

La Praga există o episcopie ortodoxă. Titularul de azi e P. S. Sa Gorazd. Parohii : 1) Praga (fil Iosefov n. Met) 2) Tabov v. Cechách 3) Brno 4) Chuoobin n Limovie na Morave 5) Dolni Kounice n Brna 6) Olomuc (cu fil Celecovice n Prostějova) 7) Pierov na Mora (fil Kroměřiž, Tovačov, Zlin) 8) Rimice p. Bilá Lhota u Litovle (fil Stĭemeničkon Bonzova 9) Stěpánov n Olomonce 10) Tĭebič (fil Opatov u Okřiseˇk) 11) Vilémovu Litovle.

Episcopia Ortodoxă din Praga a tipărit o serie de cărţi religioase. In publicaţia jubiliară: — Pravoslavia Cirkev svym přislušnikŭm — apărută cu prilejul celei de a 15-a aniversări a episcopului Gorazd cel dintâi episcop pravoslavnic al Cehilor şi al Moravilor, găsim un mic catalog a cărţilor editate de această episcopie ortodoxă mică (abia cât un protopopiat românesc dela ţară; sau cât o parohie mare din Bucureşti. Iată titlul cărţilor tipărite: 1) Liturgică ortodoxă pentru popor 2) Trebnic 3) Molitvelnic 4) Povestiri biblice pentru clasele I — IV 5) Liturghiile Sf. Ioan Gură de aur şi Vasile cel Mare 6) Viaţa Sfântului Vaclav şi a Sfintei Ludmila. Episcopia din Praga a publicat şi trei lucrări ştiinţifive: 1) Malvy P. Sfinţii Ciril şi Metodiu 2) Gruzin vl. Sfântul Varlav al Slavilor 3) Cankov S. Pravosloné kresfantsvi vychodni.

Organul oficial al Eparhiei este — Véstnik — Apare din 1929 cu titlul complet: — Vestnik ceské pravoslavné eparchie.

IOSIF E. NAGHIU

UN RĂSPUNS [1])

Domnule Redactor,

In ultimul număr din Biserica Ortodoxă Română mă atacă Păr. D. Fecioru pentru un articol din revista Mitropolia Moldovei. Vă rog să publicaţi în Nr. viitor răspunsul ce urmează (chiar şi pe copertă, dacă nu e loc în interior). Vă rog să nu schimbaţi nimic.

Publicaţi şi celelalte articole.

Cu stimă,
IOSIF E. NAGHIU

* * *

Am publicat în — *Mitropolia Moldovei* — Nr. 2-3 pag 67-83 un articol întitulat — *Biblioteca Mânăstirii Neamţu* — Păr. D. Fecioru, profesor de patristică la Universitatea din Bucureşti scrie în *Biserica Ortodoxă-Română* (1941, An LIX, Nr. 7-8 p. 412-443) un articol întitulat — Un catalog vechi de manuscrise şi cărţi al bibliotecii Mânăstirii Neamţu — Intr'o notă lungă (p. 414-415) se ocupă de articolul meu. Harnicul scrutător al scrisului patristic şi idealistul întemeetor al colecţiei — Izvoarele Ortodoxiei — (în colaborare cu P. C. Sa Păr. Olimp Căciulă) se ocupă amănunţit de articolul meu. Mă atacă vehement. Voiu încerca să-i răspund calm, aşa cum trebue să discute între ei cei preocupaţi de probleme culturale. Să plecăm dela o precizare. A face bibliografie, sau mai bine zis repertoriu bibliografic înseamnă a descrie o carte, a da referinţe externe despre ea. In foarte multe cataloage bibliografice ale manuscriselor străine autorul bibliografiei pune anumite titluri unor manuscrise, P. C. Sa Păr. Dr. D. Fecioru mă acuză grav că la manuscrisul Nr. 117 în loc de a pune titlul complet — condica pentru cărţile moldoveneşti întâiu şi pentru cele greceşti câte se află la vivliothica sfintei Mânăstiri Neamţului — am pus — condici pentru cărţile moldoveneşti şi greceşti. — Până la data publicării articolului meu, acel manuscris nu era publicat. Oare nu ne-ar putea

---

1) Polemica urmărind luminarea unei chestiuni de specialitate bibliografică revistă „M. M." dă curs răspunsului — obligator prin lege — fără să se angajeze în vre'un fel. (*C. N.*)

lămuri P. C. Păr. Dr. D. Fecioru dece în Septemvrie 1939 tocmai acest manuscris nu era la Mânăstirea Neamţului ? Oare n'am avea dreptul să presupunem că era la vre-un bibliograf care voia să-l studieze ? Dacă P. C. Păr. Dr. D. Fecioru ar fi publicat manuscrisul de care vorbim înainte de data apariţiei articolului meu, fiţi siguri că îl citam. Fapt e că în articolul meu am dat prescurtat titlurile mai multor manuscrise. P. C. Păr. D. F. mă atacă vehement numai pentru un manuscris, acela pe care îl publică în întregime. Atacul era perfect îndreptăţit, dacă aş fi publicat în volum manuscrisele de la Mânăstirea Neamţului şi aş fi omis tocmai manuscrisul notat la mine cu Nr. 117. P. C. Sa afirmă că la alcătuirea catalogului meu am folosit catalogul Cuv. Ieromonah Mitrofan Rudev, fără să îl citez. Rog pe P. C. Sa să binevoiască a mai controla dacă pomenesc sau nu pe P. C. Ierom. Mitrofan Rudev. Scrie într'o formă cât se poate de răuvoitoare, deşi Păr. Rudev e pomenit la pag. 17. (citez după extrasul publicat în colecţia mea — Cercetări Teologale).

In partea finală a notei mă atacă grav de tot, că nu am menţionat grija deosebită a I. P. S. Patriarh pentru bibliotecă. Incepe cu „ceeace mi se pare semnificativ" spre a trece la formularea acuzei. Oare dece e atât de bănuitor? Am scris cumva o istorie a conducătorilor Sfintei Monastiri Neamţu sau o biografie a I. P. S. Patriarh Nicodim (a cărui bibliografie o voiu face îndată ce voiu avea ocazia de a găsi materialul necesar pentru alcătuirea fişelor). Nu e bine să se scrie lucruri însinuante şi mai ales să se aducă în discuţie nume de înalţi ierarhi, acolo unde ne ocupăm de felul cum scriem anumite titluri de manuscrise.

Ce ar zice P. C. Păr. Dr. D. Fecioru dacă aş scrie un articol vehement (ca al P. C. Sale împotriva mea) în care să-l acuz că nu a studiat biblioteca de la Neamţu, argumentând cam aşa: Păr. D. F. a fost la Neamţu — după propria sa mărturisire — în 1935. D-l Ilie Minea, profesor de istorie la Universitatea din Iaşi a descoperit în 1939 o carte românească din sec. XVII necunoscută de Bibliografia Românească veche. E acesta un motiv serios spre a-l ataca pe Păr. D. F.? In tot decursul notei afirmă că sunt superficial. Constat că D-l Onisifor Ghibu a publicat ca anexă la opera Domniei Sale —

Prolegomena la o educaţie românească — o bibliografie alcătuită de mine. Două lucrări ale mele s'au tipărit în — Bibliotheca Bibliologică — a Universităţii din Cluj. D-l Ilie Minea îmi publică o serie întreagă de lucrări în — Cercetări Istorice — Răposatul Nicolae Iorga mi-a publicat câteva articole în revistele sale şi m'a pomenit de câteva ori în Revista Istorică. Echos D'Orient mi-a publicat câteva multe lucruri. Oare toţi aceştia se înşeală ? Am scris aceste şire pentru onoraţii cititori. Păr. D. Fecioru poate mă va mai ataca. Eu îi voiu trimite lucrările mele şi astfel va avea încurând şi — *Bibliografia cărţilor dela Mânăstirea Neamţului* — spre a mă studia şi cu altă ocazie.

IOSIF E. NAGHIU

RECENZII

Combaterea Ateismului — carta a doua. *In apărarea Religiei* de *Mitropolitul Inochentie.* al creştinilor de cult vechi.
Iaşi, Tipografia „Alexandru Ţerek“ 1941.

Iată o carte care poate fi de mare folos pentru preoţimei mai ales pentru cea din Basarabia şi Transnistria, unde enoriaşi, au fost muşcaţi mai mult de şarpele bolşevismului.

Broşura aceasta de 50 de pagini este un mic tratat de apologetică, în care autorul se luptă vitejeşte cu necredincioşii de tot felul ; dar îndeosebi, el ridică argumentele sale simple şi convingătoare împotriva ateilor şi besbojnicilor din Rusia Sovietică. In felul acesta capitalele de apologetică generală, pe care noi le cunoaştem din tratatele teologice, capătă o aplicare specială pentru vremea noastră.

Să luăm câteva exemple. La pag. 22 autorul, după ce dovedeşte că, pentru a ne convinge de existenţa lui Dumnezeu ne trebue o anumită dispoziţie sufletească pe care numai oamenii credincioşi şi buni o pot avea, zice : „ateii de ar fi văzut pe Dumnezeu, tot n'ar fi crezut în El. Iar dacă ar şi fi crezut în existenţa Lui, nu s'ar fi făcut mai buni...

Oamenii buni însă, sfinţii, fără să vadă pe Dumnezeu în fiinţa Sa, îl văd în lucrurile lui, îl iubesc, se cuceresc înaintea lui şi din punct de vedere moral se fac din ce în ce mai buni“.

Şi mai departe : „cine duce o viaţă rea, imorală, cine înăduşă şi voeşte să înăbuşe în vine glasul conştiinţei, acela nu poate vedea pe Dumnezeu în nimic şi nicăirea. Dealtfel un atare om nici nu-L caută, lui nu-i este de trebuinţă Dumnezeu ; Dumnezeu îl stinghereşte de a se deda poftelor păcătoase şi pasiunilor, îl împedică de a face răul“. (pag. 25).

Iată acum şi un argument decisiv, pe care autorul îl culege din însăşi practica vieţii de astăzi a bolşevicilor.

„In Rusia Sovietică un propagandist ateu fanatic, a dovedit (într'o adunare) că Dumnezeu nu există. In încheiere, a cerut ca toţi cei de faţă să ridice spre cer tifla în semn, că ei nu numai se leapădă de Dumnezeu, dar îl şi urăsc. A nu ridica era pericol, căci îl ameninţa temniţa, ba poate şi ocna.

Au ridicat mânile toţi, afară de unul. Propagandistul înfuriat l-a întrebat: „tovarăşe, d-ta de ce n'ai ridicat mâna în sus împotriva lui Dumnezeu!" El a răspuns: d-ta acum ai dovedit, că Dumnezeu nu-i. Dacă nu-i cui să-i arăt eu tifla! Cei care au arătat lui Dumnezeu acest semn ofensator, prin însuşi aceasta fac dovada, că El există. Iar dacă există, apoi a-L supăra şi a te certa cu El, e foarte riscant" (pag. 26).

Autorul nu ne mai spune dacă propagandistul s'a lăsat convins de înţeleapta logică a îndrăzneţului opozant, dar în tot cazul,, „pe oamenii răi, pe atei, nu-i poţi convinge să creadă în Dumnezeu, nici prin minuni şi nici prin alte cele, dacă singuri nu inclină spre aceasta". (pag. 35).

Citatele dese şi bine alese din autorii străini, dovedesc că Mitropolitul Inochentie este destul de bine informat asupra chestiunilor pe care le tratează şi că s'a ocupat cu teologia mai de aproape. Eram deprinşi cu ideia că Lipovenii – adică creştinii ruşi, care stau şi astăzi pe baza obiceiurilor şi a cărţilor vechi dela începutul veacului XVII-lea – nu progresează de loc sub raportul culturii teologice. Dar cartea de faţă ne asigură că ei s'au hotărât să ţie de acum înainte pas cu vremea.

E un semn bun. Nu mai poţi face lumină în casa ta proprie cu opaiţul, pe câtă vreme împrejurul tău strălucesc şi te orbesc becurile electrice.

De aceea recomandăm preoţilor şi tuturor cetitorilor noştri cu toată căldura această broşură alcătuită de reprezentantul cel mai de samă al Lipovenilor din ţara noastră şi ne exprimăm cu această ocazie şi dorinţa sinceră ca biserica lipovenească de pretutindeni, să înceapă topirea ei în masa cea mare a creştinătăţii ortodoxe, de care nu-i aproape deloc deosebită, ci numai întârziată în mersul vremii.

Un cuvânt de laudă merită Părintele Ioan Ţincoca pentru strădania P. C. Sale, de a ne da această carte într'o perfectă traducere românească, deoarece autorul ei a scris'o în limba rusească.

DIACON I. GHEORGHIŢĂ

Constantin Nonea: **Ateismul în poezia lui Alexandru Philippide**. Iaşi 1941 pag. 32.

Autorul acestei lucrări este prea bine cunoscut cititorilor revistei noastre prin articolele pline de miez şi de avânt misionar ce apar în paginile revistei. Este deasemeni cunoscut şi în scrisul şi cercurile teologice prin lucrarea din 1935 „*Cum se poate orândui cronologia vieţii Sf. Apostol Pavel pe baza inscripţiei dela Delphi*! Critica şi presa bisericească şi-au spus cuvântul şi au semnalat cu bucurie preocuparea Păr. Nonea cu probleme aşa de interesante.

In cele ce urmează vom face cunoscut familiei revistei noastre preocuparea Păr. Nonea pe alte tărâmuri, decât cel exegetic. Ca fiu şi slujitor distins al Bisericii a trebuit să se sesizeze şi să ia poziţie defensivă contra scrisului beletristic, trâmbiţat prea mult de o anumită presă, dar care scris e străin de sufletul poporului nostru. Parte din scriitorii noştri setoşi de orgoliu şi pentru a nu fi socotiţi înapoiaţi n'au alergat la izvorul autentic al românismului şi ortodoxismului de unde să-şi adape sufletul şi să-şi ia subjecte scrisului lor. Nu! S'au condus după indicaţiile spiritului francez, care e ateu şi francmason. „Această incapacitate funciară de a nu trăi pe picioare proprii şi de a nu păşi mai departe ne reamintoşte istoria acelui copil, care atunci când a rămas nesupravegheat a dat foc casei, provocând printr'un singur gest necugetat, o nenorocire mai mare decât toată străduinţa constructivă a strămoşilor săi". Acest lucru se poate spune şi despre aportul cel aduce neamului poeziile lui Alex. Philippide. In faţa acestei constatări Păr. Nonea analizează cu fineţe aceste poezii şi ne arată că, concepţiile poetului Alex. Philippide sunt străine şi chiar ciudate sufletului autentic românesc al poporului nostru. Lucrarea are următoarele capitole: a) Ateismul în poezia lui A. Ph. b) Rugăciunea în poemul lui A. Ph. c) Angelofania lui A. Ph. d) Ubicvitatea divină în poemul lui A. Ph. e) Izvorul ateismului lui A. Ph. Fiecare capitol este judecat şi combătut obiectiv. Un rezumat al lucrării nu se poate face fiecare capitol are un cu-

prins distinct. Trebue însă cartea să fie citită şi atunci lectorul se va convinge că e scrisă cu erudiţie, competenţă, într'o aleasă ţinută ştiinţifică şi precizările ce le-a făcut sunt pornite din dragostea ce autorul o are faţă de creştinism. Păr. Nonea îşi încheie lucrarea avertizând prin Alex. Ph. pe toţi acei ce nu înţeleg chemarea pământului şi neamului nostru şi schimonosesc sufletul român şi creştin că „Nici o pagubă pentru religie, dar nici lauri peptru poesia lor".

PR, V. VĂCĂREANU

Cartea de rugăciuni. – Pentru partea spirituală a fiinţei noastre omeneşti – mai mult decât pentru trup – avem nevoie de hrană. Dar după cum trupului se cuvine a-i da hrană bună, esenţială şi gustoasă pentru a se întreţine şi a-şi exercita menirea ce-i incubă, tot aşa – ba mai mult – avem datorie a-i pune sufletului la îndemână o hrană aleasă şi sustanţială potrivit esenţei sale desăvârşite.

După cum pentru trup sunt multe feluri de mâncare, începând dela cele mai simple până la complicatele combinaţii gastronomice, tot aşa sufletul are multe feluri de mâncare spirituală pe care omul i le întinde ori de câte ori crede el că are nevoie. Numai că s'a dovedit că şi pentru suflet mâncarea simplă este mai uşor primită şi cu mai mult folos ingerată. Astfel, printre diferitele feluri de hrană spirituală sunt lecturile obişnuite, spectacolele, concertele, expoziţiile, excursiile, conversaţiile, conferinţele, prelegerile, serbările şi multe altele. Toate însă, sau aproape toate, poartă sufletul numai in sfera mărginită a omenescului. Ne învârt în cercurile terestre de care noi aparţieem mai mult cu partea fizică a fiinţei noastre.

Dar sufletul – scântee divină – tinde spre sferele nemărginitului, ale absolutului, ale desăvârşirii. Asemănarea omului cu Dumnezeu tocmai în aceasta constă, în tendinţa omului de a depăşi trecătorul şi pământescul şi a se confunda – conform misticei creştine – în eternul absolut, în „nunc aeternum".

Cu ce am putea noi deci răspunde acestei porniri măreţe! Religia creştină, întemeiată de Insuşi Dumnezeu, răspunde perfect acestei cerinţe şi râvne a sufletului uman, punându-i la dispoziţie prin Sf. Biserică, slujba divină, cultul divin. In centrul său de importanţă se situiază – inegalabil – taina sfintei împărtăşanii, cea

mai cutremurătoare şi transformatoare de fire omenească, taină. Sfânta liturghie, care este slujba îngerilor cu chip de om - adică a preoţilor - răspunde minunat şi integral acestei dorinţi a sufletului nostru, de a se desprinde - cel puţin pentru câteva clipe - de lut, şi a pluti în sferele senine ale spiritualităţii desăvârşite. Ca şi îngerii, şi sufletul nostru doreşte să-şi poarte fâlfâirea aripilor nevăzute în rând cu ei în jurul tronului dumnezeirii şi a intona imnuri de laudă şi preamărire. Aceasta este cea mai de seamă hrană duhovnicească. Nai bună şi mai esenţială decăt ea nu există, nu poate să existe.

Liturghia ortodoxă, cu misticismul ei şi cu profunzimea cu care este slujită, ne transportă de pe pământ la cer, ne pune pentru un moment în starea paradisiacă a celor dintăi oameni. Cu condiţia sine qua non, ca participarea noastră la ea - preot slujitor sau credincios ascultător - să fie efectivă şi totală. Fără această condiţie, săvârşim cea mai cumplită nelegiuire pe care o poate comite un om, batjocorirea lui Dumnnzeu şi a Sfintei Lui Case. Cine ar îndrăsni dintre noi muritorii de rând, să intre în casa unei distinse personalităţi, sau a unei autorităţi înalte şi acolo în loc să se poarte conform importanţei locului unde se află, ar batjocori pe cel ce o locueşte şi s'ar purta într'un chip nedemn! Şi dacă totuşi s'ar găsi unul ca acesta, ce consecinţe grave ar trage! Dar în Casa Regelui Regelor, a Făcătorului, Sprijinitorului şi Judecătorului întregei lumi văzute şi nevăzute? Să ia aminte deci, toţi cei cari intră în locaşul Domnului cu uşurătate şi lipsă de cel mai profund respect! Chiar dacă pedeapsa nu vine imediat - ca în ordinea omenească - dar sancţiunea divină vine mai sigur şi mai grozav decât oricare alta.

Altă hrană duhovnicească în ordinea bunătăţii şi folosului, este lectura cu toată piozitatea şi înţelegerea a Sfintei Scripturi - mai ales a Noului Testament - care ne pune în legătură cu viaţa şi învăţătura Mântuitorului Hristos şi care formează pilda şi imboldul în însăşi vieţii noastre. Dar Sf. Scriptură trebuie citită şi înţeleasă în spiritul ei superior şi desăvârşit. Pentru acest lucru trebuie aşa dar o pregătire specială şi temeinică pe care nu orice creştin o are. Nu înseamnă că este interzis creştinului de rând să citească Sf. Scriptură, dar el nu se poate dispensa de ajutorul preotului şi a specialistului bine pregătit cu studii de ermineutică exigeză, arheologie, introducere, studiu biblic, etc, contrar susţi-

nerilor sectanţilor care înlătură toate aceste auxiliare spre rătăcirea şi pedepsirea lor veşnică.

In al treilea rând şi mai la îndemâna oricui, hrana sufletului ne-o oferă Cartea de rugăciuni, care este o alcătuire sistematică şi de cel mai mare folos pentru oricine. Ea este executată de o persoană competentă sau de mai multe şi aprobată de forurile noastre superioare bisericeşti. Cartea de rugăciuni este cel mai bun şi mai sincer prieten al oricărui creştin. Fie că este acasă, fie că e pe cale, în întreprinderea sau biroul unde lucrează, cartea de rugăciuni îl poate — şi trebuie să-l întovărăşească pe creştin pururea, fiindu-i arma cea mai apropiată şi mai lesne de mânuit împotriva ispitelor diavoleşti ca şi a grijilor şi supărărilor lumeşti. Când o supărare te apasă, când o încercare te pândeşte când mânia îţi orbeşte pentru o clipă judecata, când o nenorocire te paşte sau chiar când numai călătoreşti dintr'un loc în altul — decât să vorbeşti vrute şi nevrute, decât să te tachinezi, să cleveteşti, să verşi veninul urii şi al vrajbei, mai de grabă — de mii de ori — deschide cartea de rugăciuni la rugăciunea ce se potriveşte locului şi împrejurării în care te găseşti.

Rugăciunile sunt extrase admirabile din marile cărţi bisericeşti de ritual, pe care cineva nu le poate avea sau purta cu el. Deaceia cărţile de rugăciuni au un format mic şi practic şi sunt taxate cu preţuri infime. Sunt în acelaş timp bogat cuprinzătoare tocmai pentrucă fiecare creştin să fie în stare să aibă — dacă se poate pentru fiecare membru din familie — câte o cărticică de rugăciuni nelipsită de lângă pieptul şi sufletul lui.

Acum câtva timp în ziarul „Universul“, cel mai mare şi mai răspândit ziar din ţara noastră, ni s'a adus la cunoştinţă plăcuta veste, că unul dintre preoţii cei mai distinşi ai Bisericii noastre ortodoxe-româneşti, P. C. Părinte Constantin Dron, parohul bisericii Brezoianu din Bucureşti, va publica în curând o carte de rugăciuni. Cunoaştem competenţa şi valoarea autorului din multele lucrări şi de specialitate cât şi de interes general, publicate până acum. Suntem deprinşi cu scrisul său săptămânal din „Universul“ dela pagina Bisericii. Deaceia aşteptam cu multă nerăbdare apariţia hranei celei sufleteşti. Mărturisim că ivirea cărţii de rugăciuni a Părintelui Dron, a întrecut toate aşteptările şi închipuirile noastre. Intâiu înfăţişarea exterioară a cărţuliei este cât se poate de atrăgătoare şi practică. Coperta din faţă reprezintă

icoana Sf. Fecioare cu Pruncul Iisus în braţe, icoană imprimată pe un bogat fond auriu. Sub icoană este imprimat titlul : „Carte de Rugăciuni". Pe coperta din urmă, într'un chenar mândru se arată că tipografia „Universului" a avut fericirea să o imprime în anul 1941. Iar jos se află preţul minim în raport cu valoarea, cuprinsul şi frumuseţea cărţii.

In primele pagini, ilustrul autor arată că rugăciunile ce se cuprind în carte au fost alese după trebuinţele mai frequente ale creştinului şi au fost scoase din cărţile de ritual. Are apoi o preafrumoasă întroducere şi recomandare a cărţii de rugăciuni în general şi a acesteia în special. Incepe cu rugăciunile dimineţii, cele dintăi trebuitoare unui creştin şi termină cu „înşirarea sfinţilor de peste an sau Sinaxarul".

Cartea de rugăciuni a Părintelui Dron ne pune la îndămână toate rugăciunile de care are mai mare nevoie creştinul, orice meserie ar avea, orice vârstă sau stare materială şi socială ar poseda. Fără exagerare, este cea mai complectă şi mai bună carte de rugăciuni, apărută până acum pe piaţa creştină a vieţii româneşti. Fiind aprobată de Sf. Sinod în Aprilie al anului acestuia şi fiind imprimată în condiţii ireproşabile de cea mai bună imprimerie din ţară, a Ziarului „Universul", cartea se recomandă prin ea însăşi. Nu am fost noi în stare s'o descrim şi s'o recomandăm după cât merită şi după locul însemnat pe care trebuie să-l ocupe în preocupările noastre zilnice. Este deajuns să amintim tuturor bunilor creştini că – deşi scoase în multe exemplare – ediţia I-a s'a epuizat de mult şi acum a apărut ediţia a II-a.

Am voit numai să facem cunoscut tuturor creştinilor adevăraţi – preoţi şi popor – că ea se găseşte în oraşul Iaşi la librăria S. Metropolii de pe str. Ştefan cel Mare, de unde se poate procura de oricine şi de unde poate fi sigur tot creşiinul că a avut fericirea să dobândească pe cel mai bun şi mai dornic sfătuitor şi călăuzător al paşilor vieţii lui.

Diacon
LAURENŢIU GH. POPOVICI
Profesor

Pr. econ. *Constantin Moisiu*: **„Sa stăm bine, să stăm cu frică“** - povăţuitor liturgic pentru preoţi şi popor. - pag. 314. Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1941.

Scrisul părintelui Const. Moisiu este demult cunoscut, mai cuseamă din câmpul acoperit de razele curentului sămănătorist. Stil conturat, în care gândirea nu se simte îmbrobodită cu ţartamuri fără rost. Lectorul gustă din plin vrerea autorului. Intre autor şi cititor nu există obstacol ce trebue înlăturat, prin presupuneri sau apel la amintirea altor lucrări similare. Conţinutul e rotunjit cu tot ceiace e de trebuinţă că să alcătuiască un tot închegat. Dacă stilul reprezintă pe om, în cazul de faţă vechea zicală se poate inversa cu acelaş succes. Căci părintele Moisiu are o fire deschisă şi blajină. Persoana şi comportarea Sfinţiei Sale au lăsat, prin părţile Vasluiului unde a fost protopop, neşterse şi duioase amintiri. Şi au trecut ani grei de atunci...

Pentru un preot nu-i suficient să-şi inmagazineze cunoştinţi, în scop de a-şi potoli o necesitate intelectuală, personală. In sacerdoţiu se cere multă dăruire. Şi această dăruire se impune pe plan spiritual, acolo unde harul rodeşte cu prisosinţă. Dar rodirea harului reclamă o pregătire a mediului uman spre înţelegerea şi tresăltara conştinţii. Cum s'ar putea cere unor enoriaşi devoţiune pentru Biserică, când ei posedă despre această instituţie, numai idei fragmentare sau frânturi datinale fără lumină explicativă? Nu s'a întâmplat cazul cu un candidat, care, neştiind ce rost are rugăciunea, a cerut unui preot să-i facă şi lui „o rugăciune“ ca să treacă la examenul de definitivat. Ba încă îi oferise o sumă de bani, cu clauza că dacă nu reuşeşte la examen preotul să-i resitue îndărăt banii? Aici nu era nici decum o farsă, ci pur şi simplu omul transpusese rolul intervenţiei plătite - fapt atât de curent în obiceiurile societăţii noastre - pe planul serafic al rugăciunii! Evident că preotul i-a lămurit rostul rugăciunii cum şi poziţia caraghioasă a unui om de cultură, care doreşte a se pune *bine* cu Dumnezeu prin mijloace sunătoare şi fără miros.

La oameni cu aşa mentalitate tocmită le trebuesc lămuririle cele mai largi posibile.

Lucrarea părintelui Moisiu pleacă dela alte considerente, decât dela cel singular, amintit mai sus. Sfinţia Sa în introducere motivează:

„Ai băgat de seamă, iubite frate creştin, că adesea ori, mulţi dintre credincioşii noştri, intrând în biserică, nu păstrează cuviinţa, ce se cade unui sfânt locaş de închinăciune şi nici nu iau parte cu toată cutremurarea fiinţei lor, la desfăşurarea sfintelor slujbe.

Ba, vezi pe unii stând cu mânile la spate, ca într'un local oarecare, pe alţii vorbind, dacă nu chiar răzând, ori umblând forfota fie ca să aprindă lumânări în sfeşnice sau să se închine la icoane, în timp ce pe Sf. Prestol, se săvârşeşte taina izbăvirii noastre?

Şi pentru ce oare aceasta?

Findcă cea mai mare parte din credincioşi nu cunosc rostul bisericii, în care de-apururi se înfăţişează, în chip simbolic, drama mântuirii neamului omenesc, din robia păcatului, nu-şi dau seamă, de însemnătatea ascunsă a obiectelor de cult şi nici nu înţeleg sensul mişcărilor ritualistice ale preotului slujitor". (pag. 3).

Această mare lipsă vrea distinsul autor s'o împlinească prin „povăţuitorul liturgic" întitulat: *Să stăm bine să stăm cu frică...*

Intr'adevăr o lucrare scrisă în frica lui Dumnezeu şi în conştiinţa slujbei la care autorul a fost chemat.

Fiecare lămurire a cultului nostru se întemeiază pe dovezi raţionale sau scripturistice. Fără un aparat „ştiinţific" (care îngreuiază lucrările de pastoraţie sau didactice), Părintele C. Moisiu a ştiut să aşeze citatele în text, cu o înlânţuire atât de curgătoare, încât lectura este uşoară, cu tot bagajul enorm de temeiuri din autorii sfinţi, sfinţiţi sau profani. Cartea tratează întreg complexul liturgic în legătură cu biserica; instituţie, persoane, cult, timpul rezervat slujbelor, denumiri şi însemnătatea fiecărui obiect ritualistic, arta şi poezia religioasă, cărţi şi cântare, mişcări şi ţinută, locul şi comportare fiecăruia la momentele solemne ale Sf. Liturghii etc. etc.

Materialul cuprins este cunoscut de preoţi, din studiile dela seminar sau Facultate. Dar nu în închegarea şi căldura ce i-au fost dăruite de autor. O carte pentru conducători şi conduşi. Cu ajutorul ei comunitatea ortodoxă se simte întărită în resorturile ei intime. Fiecare ştie ce crede, cum să se comporte şi ce poate aştepta dela o sfântă slujbă, ca rezultat duhovnicesc. De aici şi necesitatea stringentă ca fiecare preot, cântăreţ sau enoriaş s'o posede. E un mânelnic indispensabil. S'ar cădea ca la şedinţele cercurilor culturale, lucrarea părintelui econom Const. Moisiu să constitue miezul în jurul căruia să se poarte discuţiile. Totul va

fi cu mult folos pentru slujitorii Altarelor. O recomandăm călduros tuturor. Se găseşte la librăria Mitropolitană din Iaşi.

Pr. CONST. NONEA

N. Gr. Popescu-Prahova: I **Creştinism şi naţiune**; II **Patrie şi religiune,** pg. 102. Tipog. ziarului „Universul".

Buc. 1941. Preţul unui exemplar, lei 50.

Un interesant studiu în jurul chestiunilor relative la Religiune, Naţiune şi Patrie. Lucrarea s'a nevedit în atmosfera Facultăţii de Teologie din Chişinău, în anul 1940, primăvara. La acea Facultate corpul didactic s'a străduit să facă operă de românizare. Un fruct al acestei continui activităţi e şi studiul d-lui N. Gr. Popescu-Prahova pe care-l prezentăm cititorilor noştri.

Capitolul prim tratează: „*ideia generală despre creştinism*". Această ideie o urmăreşte în toate ipostazele din care a fost privită în vremurile trecute. Creştinismul e religiune; ori religiuni au mai fost. Dece religiunile vechi au dispărut? Din cauza subrezeniei temeiurilor lor, care „*erau imperfecte şi n'au putut să dea satisfacţie sufletului omenesc* (pag. 8) Politeismul era absurd, iar iudaismul concepea religiunea ca pe un „cont-curent" între om şi Dumnezeu (pag. 9) In schimb „creştinismul nu este simplu con-„ceput al raţiunii omeneşti sau numai o realitate a vieţii sociale, „aşa cum este naţiunea. El este o concepţie superioară, care în-„brăţişează toate domeniile activităţii sociale. El îmbrăţişează şi „depăşeşte toate sistemele de cugetare omenească şi influenţează „toate sistemele sociale, în deosebi prin sublima lui învăţătură „despre iubire (pag. 12).

Aşişderea ideia despre naţiune e urmărită în epocele importante ale istoriei. In special ochiul observator al autorului poposeşte în antichitate, evul mediu, renaştere. Reforma contribue mult la diferitele „naţionalizări", mai cuseamă prin întroducerea limbii naţionale în cult.

Din punct de vedere politic, tratatul dela Verdun din anul 843 este generator de existenţe naţionale. Franţa, Germania, Italia şi Spania urmând căi diferite, şi-au semnat certificatul de conturare naţională pe marginea tratatului dela Verdun.

Intre termenii naţiune, naţionalitate şi rasă există diferenţe. „Termenul de naţionalitate cuprinde în el elementele care o a-„propie de naţiune: comunitate de limbă, de gândire şi de sen-

„timente naţionale; comunitate de iubire şi de ură, de bucurie şi „tristeţă, de renunţare şi de bucurie, de nădejdie şi de nostalgie, „de aşteptare şi credinţă naţională (p. 16). Se pare că autorul acceptă ca cea mai bună definiţie a naţiunii cea fixată de Pascal Mancini: „Naţiunea este o societate naturală de oameni, cu unitate de teritoriu, de fel de a se îmbraca, de limbă, comunitate de viaţă şi de conştinţă naţională“ (p. 18). La această definiţie se adaugă completările făcute de E. Baudin.

Factorii constituitivi ai naţiunii autorul îi clasează în două grupe: factori materiali – teritoriul şi rasa; factorii spirituali – limba religiunea, principiul conducerei politice, factorii psihiologici.

Privitor la factorul constitutiv al naţiunei *raşa*, autorul se exprimă astfel:

„In vremurile de astăzi pentru un popor riscul nu constă în „a închide frontierele pentru străini, ci în a le deschide prea „larg. Un instinct prea sigur îi spune aceasta. De aici în chip „practic rezultă că noţiunea de rasă este de importanţă capi „tală (p. 29). După cât se vede Dl. Popescu-Prahova aşează accentul grav asupra acestui factor, dar nu-i analizează mai pe larg temeiurile. Poate e o chestie de aportunitate. In Europa nouă rasa va avea un greu cuvânt de spus. Să ne gândim numai la teoriile lui Alfred Rosemberg!.

Partea II-a a studiului tratează despre „*Patrie şi religiune*“. In capitole succinte autorul analizează probleme de curentă actualitate: ideia generală despre Patrie, temeliile Patriei, patriotismul este justificat de raţiune, patrie şi religiune şi sufletul Patriei.

Se găsesc clare orientări asupra poziţiei credinciosului în concertul atâtor obligaţii ce le reclamă fiinţa Patriei. Un cald şi luminat naţionalism se degajează din cuprinsul lucrării d-lui Popescu-Prahova.

Stil limpede şi curgător, frază lipsită de balastul întortochierilor nejustificate, documentare temeinică extrasă dintr'o bibliografie sobră, fac din lucrarea ce o prezentăm un preţios amic pentru un intelectual. Ne facem o plăcută datorie a recomanda, călduros, cucernicilor preoţi studiul d-lui Popescu-Prahova: Costul unui exemplar e de 50 lei. Librăria Mitropolitană din Iaşi poate să satisfacă orice comandă.

Pr. CONST. NONEA

ŞTIRI OFICIALE

1. Cenzurarea lucrărilor cu caracter bisericesc.

Sfântul Sinod, în şedinţa sa din 25 Octombrie a. c., luând în discuţie chestiunea privitoare la cenzurarea lucrărilor cu caracter bisericesc, a hotărât următoarele:

„ 1. Având în vedere aparatul complicat şi cheltuelile mari pe cari le necesită aplicarea cenzurii bisericeşti în sensul propus de comisiune, chestiunea se amână pentru vremuri mai bune;

„ 2. In fiecare capitală de judeţ Chiriarhul locului va numi un cenzor cleric pe lângă oficiile de cenzură;

„ 3. Pentru păstrarea unităţii limbii şi expresiunilor curate româneşti şi pentru răspândirea lor pe tot întinsul Ţării, pentru unificarea rânduelii slujbelor bisericeşti şi în interiorul aceleaşi redacţii a textelor şi asigurarea păstrării stilului iconografic al Bisericii noastre ortodoxe, se va comunica Ministerului Propagandei, că cenzura Bisericii se întinde asupra cărţilor de ritual şi de rugăciune, asupra textului Sf. Scripturi şi asupra imprimării de icoane, care toate cad, exclusiv, în sarcina Bisericii, care le va tipări prin Institutul său Biblic şi de misiune. Deasemenea şi asupra tuturor revistelor şi broşurilor cu caracter religios şi bisericesc, exceptându-se numai lucrările de ştiinţă teologică, cărţile de rugăciune şi de propagandă religioasă scrise de Chiriarhi sau cu aprobarea lor, lucrările profesorilor de teologie precum şi revistele sau buletinele oficiale eparhiale.

„ 4. Cenzura bisericească cu caracter preventiv nu se întinde asupra lucrărilor celorlalte culte şi nici asupra celor sectare, acestea intrând în atribuţia Statului care va veghea,

prin organele sale de cenzură şi va opri propaganda de prozelitism şi jignirea celorlalte culte sau confesiuni. In acest domeniu cenzura bisericească va avea un caracter de urmărire, indicând cărţile ce trebuesc confiscate pentru abaterile de mai sus".

* * *

2. Formula de pomenire a morţilor.

Sfântul Sinod în şedinţa dela 25 Octombrie a. c., luând în discuţie adresa Ministerului Culturii Naţionale, Cultelor şi Artelor No. 571/941 privitoare la formula de pomenire a altor morţi, a hotărât următoarele :

„ 1. Pomenirea celor morţi se va face numai cu numele de botez, fără numele de familie, aşa cum este tradiţia Bisericii noastre ortodoxe.

„ 2. La pomenirea celor morţi pe câmpul de luptă se va adauga : «morţi pentru credinţă şi patrie».

3. Graficul de evidenţă inspecţiilor.

— „Ministerul Cultelor cu adresa No. 1976 — Cabinet — 941, a trimis Sf. Mitropolii următoarele instrucţiuni cu privire la înfiinţarea graficului de evidenţă inspecţiilor la instituţiile şi serviciile publice.

— „Constatându-se că multe din instituţiile şi serviciile publice nu sunt inspectate de şefii ierarhici superiori decât foarte rar, sau chiar de loc, din care cauză, de cele mai multe ori, aceste instrucţiuni sunt lipsite de controlul şi îndrumările autorităţtlor superioare, absolut necesare pentru bunul mers al serviciului, se dispune :

Incepând dela data primirii acestor instrucţiuni se înfiinţează la toate instituţiile şi serviciile publice «*Graficul de evidenţa inspecţiilor*» după modelul alăturat.

El este obligatoriu pentru toate instituţiile publice, ministere, judeţe, municipii, comuni regii, case autonome, administraţii comunale, stabilimente publice, instituţii de credite cu privilegii dela Stat şi în genere pentru toate stabilimentele de utilitate publică, intreprinderile sau fundaţiunile asupra cărora Statul, Judeţul şi Comuna, au dreptul de control sau supraveghere, ori ale căror bugete sunt supuse aprobării acestora·

Scopul graficului de faţă este de a se ţine o evidenţă a tuturor inspecţiilor făcute autorităţilor sau instituţiilor, de către organele superioare şi a stimula cât mai mult executarea acestor misiuni exterioare,

Va fi afişat în biroul şefuI instituţiei respective care este răspunzător de ţinerea lui în curent.

Graficul este întocmit pe un an de zile, cuprinzând câte o rubrică pentru fiecare zi a anului.

Inscrierea în grafic se va face subt directa supraveghere şi răspundere a şefului instituţiei sau autorităţei respective, după cum arată în graficul alăturat.

GRAFIC [1])

D E

Evidenţa Inspecţiiior pe anul 194___.

Ziua	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Septembrie	Octombrie	Noembrie	Decembrie
1												
31												

Autorităţile superioare au datoria să controleze ţinerea la curent a acestor grafice.

La sfârşitul anului ele se vor indosaria şi păstra în arhiva instituţiei sau serviciului respectiv.

Ministerele vor da imediat dispoziţiuni pentru întocmirea şi intrarea în vigoare a graficului de evidenţa inspecţiilor la

1) Fiecare inspecţie făcută de un organ superior va fi însemnată la rubrica din ziua respectivă printr'o culoare diferită cu care se va umplea patratul din grafic.

toate instituţiile, serviciile, stabilimente, etc., pe care le au în subordine, control sau supraveghere în conformitate cu legile actuale“,

Acest sistem de existenţă se întroduce la toate unităţile bisericeşti; parohii, proestoşii, subprotopopii, protopopii şi Consiliul eparhial!

Se atrage atenţia cucernicilor preoţi, că acest grafic este aprobat de Dl. Mareşal Antonescu, Conducătorul Statului şi de executarea ordinului dat sunt personal răspunzători.

Fiecare rubrică din grafic va fi colorată cu o culoare diferită pentru fiecare organ superior ce inspectează oficiul.

* * *

Sancţionări din pricina intervenţiilor lăturalnice

IRINEU
Din mila lui Dumnezeu

Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit
al Moldovei şi Sucevei

DECIZIUNE Nr. 26

Având în vedere că preoţii şi ieromonahii menţionaţi mai jos s'au făcut vinovaţi de a oferi mită, preoţii spre a obţine transferare la parohii mai bune, iar ieromonahii spre a fi numiţi în posturi bugetare, dispunem:

1.— Preotul Vasile Filimon dela parohia Bosia, jud. Iaşi,

2.— Preotul I. Buzilă, dela parohia Cristeşti, jud. Botoşani şi

3.— Preotul I. Lojniţă, dela parohia Ciurbeşti, jud. Iaşi se pedepsesc cu suspendarea din serviciu, timp de una lună, cu reţinerea salariului, cum şi cu oprirea pe viitor la dreptul de transferare.

1.— Ieromonahul Antipa David, fost superior la Schitul Preuteşti, jud- Baia, în prezent provizoriu la schitul Tărâţă jud. Iaşi şi

2.— Protosinghelul Nazarie Chirilă, dela mânăstirea Râşca jud. Baia, care a fost dat să suplinească pe ieromonahul Valerie Mandric, la Monastirea Agapia jud, Neamţ, se pedepsesc

cu oprirea de a fi numiţi pe viitor în posturi bugetare la monastiri.

Deasemenea nu se vor rezolvi favorabil cererile pentru care se vor face intervenţii.

Dat în Reşedinţa Noastră Mitropolitană din Iaşi, astăzi 24 Septemvrie 1941.

† **IRINEU**
Mitropolitul Moldovei,

Consilier Rreferent,
Pr. C. Vuescu

* * *

Condiţii la căsătorirea funcţionarilor publici

Copie după adresa Nr. 45659* 30 August 1941, a Subsecretariatului de Stat al Cultelor şi Artelor Serviciul Personal

In conformitate cu disp. art. 43 din Codul funcţionarilor publici Regele Mihai I, după cum urmează:

„Funcţionarii nu se pot căsători decât cu aprobarea şefului administraţiei, care vor putea refuza autorizarea pentru motive de ordin naţional, de demnitate şi sănătate.

Funcţionarii sunt obligaţi să prezinte administraţiunei certificatul de sănătate, atât pentru el cât şi pentru viitorii soţi eliberat de un medic de stat.

Funcţionarii care se vor abate dela aceste dispoziţiuni vor fi puşi în disponibilitate".

In consecinţă vă rugăm ca până la data de 24 Octomvrie a. c., toţi funcţionarii administrativi civili cari s'au căsătorit după 8 Iunie 1940 fără autorizaţia prealabilă, trebue să ne înainteze pe cale ierarhică cererea către Minister, însoţită de următoarele acte:

1. Un certificat medical pentru funcţionar şi viiioarea soţie eliberate pe baza unei radiografii a plămânilor şi a analizei sputei, în ce priveşte tuberculoza şi a reacţiunei Wasserman în ce priveşte sângele.

2. Certificatul de naţionalitate şi origine etnică românească a viitorului soţ sau soţie.

3. Certificatul dela Cazierul judiciar al Tribunalului respectiv şi dela preotul respectiv unde domicilează viitorul soţ dacă nu este funcţionar public, cu privire la moralitatea sa.

4. Dacă viitorul soţ este functionar public va prezenta numai un certificat dela autoritatea unde funcţionează.

De executarea acestor ordine rămâneţi direct răspunzător.

Ministru
Subsecretar de Stat
I. SANDU

---

† PREOTUL GRIGORE RESMERIŢĂ

In noaptea de 28 spre 29 Iunie anul 1941 s'a stins din viaţă în împrejurări cu totul tragice şi neaşteptate, Preotul Gr. Resmeriţă, institutor în Iaşi şi preot deservent al bisericii Sfântul Ilie. Vestea morţii lui în acea noapte de groază şi infern pentru toată creştinătatea din oraşul Iaşi, ne-a umplut sufletele de durere, dată fiind bunătatea lui ca om în societate şi vrednicia sa ca slujitor al bisericii şi al şcoalei.

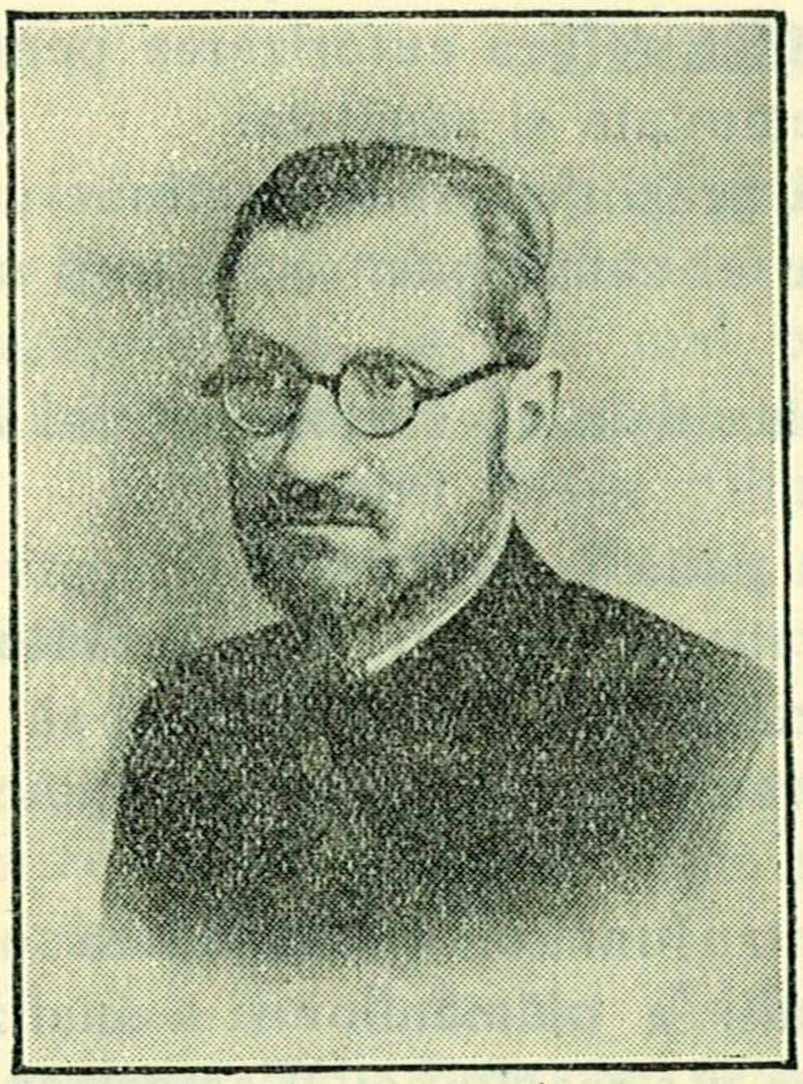

Preotul Grigore Resmeriţă

Nascut la 27 Mai 1896 în satul Humuleşti din judeţul Neamţ, a urmat şcoala primară din suburbia Ţutueni Târgul-Neamţ. Azi satul Humuleşti nu mai este o comună aparte ci a fost adăugat oraşului Târgul - Neamţ de care se desparte numai prin apa Ozanei. I-a fost deci dat, ca în copilăria lui să colinde aceleaşi drumuri şi meleaguri pe care le-a colindat şi marele nostru povestitor Ion Creangă. Dupăce a terminat şcoala primară, a fost adus la Iaşi, unde cu toată greutatea examenelor de atunci a intrat în Seminarul „Veniamin Costache“.

Aici, pe lângă o purtare exemplară, şi-a disputat în toţi anii locul I şi al II-lea din clasă. Martori sunt pentru aceasta vrednicii lui colegi de şcoală cari ca şi el fac astăzi cinste oraşului Iaşi: Dimitrie Gafiţanu profesor şi directorul Seminarului pedagogic, Dimitrie Ciolan protoiereul jud. Iaşi, Ştefan Gheorghiu parohul bisericii „40 de Sfinţi", Constantineanu şi Şuster asistenţi la Universitatea ieşană.

Credincios drumului pe care a pornit, tânărul Resmeriţă, absolvent cu laude al Seminarului „Veniamin" s'a făcut preot la 22 Aprilie 1919, în parohia Mărgineni jud. Neamţ ; iar dela I Mai 1920 s'a transferat la parohia Ghindăuani, satul de naştere al filosofului V. Conta. In anul 1923 s'a transferat din nou la parohia Răucești de Sus, jud. Neamţ, unde a stat 15 ani desfăşurând o muncă destul de rodnică. Credincioşii din Răucești nu vor uita niciodată că numai datorită bunătăţii, cuminţeniei şi vredniciei lui, au scăpat de buruiana otrăvitoare a stilismului, care într'o vreme năpădise aproape toate satele din împrejurimi. Acolo şi-a arătat el adevărata lui vrednicie de preot al ortodoxiei. Acolo a împodobit el biserica satului cu cea mai frumoasă pictură şi tot acolo prin munca lui ordonată de zi şi de noapte a cimentat în aşa fel zidirea spirituală a enoriaşilor săi, încât nici „porţile iadului" să nu o poată dărâma. El devenise într'o vreme, când satele clocoteau de nebunia stilistă, un fel de duhovnic şi conducător al regiunii. Ceilalţi preoţi se sfătuiau cu el şi îl chemau în ajutor pentruca să-şi poata salva şi ei credincioşii dela peire.

Din anul 1922 a luat şi diploma de învăţător şi de atunci a purtat cu cinste aceste două apostolate: al bisericii şi al şcoalei până în ziua morţii sale.

In anul 1938 pe data de I Septembrie, preotul Grigore Resmeriţă se transferă ca institutor în oraşul Iaşi la şcoala primară Nr. 11 Socola, iar ca preot la biserica Sf. Ilie. Şi aici, preotul Resmeriţă nu s'a desmințit. Acelaşi om înţelept, acelaşi spirit împăciuitor şi discret se strecoară pe străzile Iaşului cu multă grijă şi cu toată buna cuviinţă şi modestie, temându-se parcă să nu deranjeze pe cineva. A lăsat aici în laşi amintire plăcută între colegii săi dela şcoala primară ; iar printre credincioşii din Iaşi şi din toate celelalte trei parchii de ţară pe care le-a păstorit, a lăsat amintirea unui adevărat

preot ordox. Printre preoţii din eparhia Moldovei şi mai ales printre preoţii din judeţul Neamţ unde a păstorit aproape 20 de ani, el lasă numai regrete. Un camarad bun şi un coleg sincer şi devotat ca el se întâlneşte destul de rar în viaţă.

El lasă în urma lui o soţie şi doi copii de şcoală destul de fragezi încă. Le lasă însă un nume bun şi o casă în Iaşi, clădită din strădania lui, pe care ei vor fi obligaţi să le păstreze ca un scump patrimoniu.

Diacon Ilie Gheorghiţă

MULŢUMIRI PUBLICE

La rubrica aceasta a „mulţumirilor publice" însemnăm din când în când, străduinţele cucernicilor preoţi şi donaţiile credincioşilor din care se înavuţeşte inventarul cultual al bisericilor. Facem acest lucru nu cu un gând de a trâmbiţa acte de evlavie creştină, ci de a arăta curpenul purtător de roade duhovniceşti. Iar aceste roade, nefind impuse, îşi au tâlcul lor. Din ele se surprinde pulsul vieţii religioase şi solidaritatea frăţiei creştine în jurul sfintelor Altare. Sfânta Mitropolie aduce, pe această cale, cuvinte de mulţămită tuturor celor ce contribuesc la menţinerea flacării credinţei, prin fapte, iar în locaşurile ctitoriceşti numele binefăcătorilor sunt pomenite acolo unde rânduiala bisericească ştie să aşeze pe aleşii milosteniei creştine.

*
* *

Parohia Mărţei.— P. Neamţ:

P. C. Preot V. Vasiliu prof. sec. a contribuit cu 1000 lei iar d. Gh. Aurică cu 4000 lei pentru cumpărarea a două sfeşdice de alamă la iconotas.

Soţii Marioara şi Marin Sandu au îmbracat, cu cheltuiala lor în sumă de 5000 lei, în argint chinezesc, cinci iconiţe dela catapeteasmă.

— Dl. Ernest Chirculescu a donat 5000 lei, pentru cumpărarea a două covoare de lână cu bumbac pescăresc pentru aşternut în biserică.

*
* *

Parohia Săveni, jud. Dorohoi:

P. C. Preot Gh. Dumitriu, fost refugiat şi utilizat la Biserica Sf. Gheorghe, în fruntea unui comitet compus din D-na Bejinaru, Petru Musteaţă şi Const. Prisacariu, a colectat suma de 20.000 lei, cu care s'a cumpărat un rând de vestminte prcoţeşti: Mandiţa Cuzup a donat material pentru un rând de vesminte (6-7000 lei) plus 1000 lei în bani. Neculai Corodeş a dăruit o cruce în valoare de 1,500 lei.

*
* *

Parohia Pleşeşti, jud. Baia.

La biserica filiala din Hreaţca s'au făcut îmbunătăţiri la acoperiş, refacerea turnului etc. Domnul D. Maxim, fost preşedinte la înalta Curte de Casaţie, domiciliat în Bucureşti, str. Ienăchiţa-Văcărescu, a dăruit pe lângă o mulţime de obiecte ne cult suma de 50.000 lei pentru acoperirea cheltuielilor de reparaţii ale bisericii.

*
* *

Parohia Buzeni, jud. Botoşani.

Bisericii parohiale i s'au făcut lucrări de subzidire, tencueli, înlocuirea pridvorului şi încă multe alte îmbunătăţiri. Costul acestor lucrări se ridică la suma de 106.768 lei. Notăm următoarele donaţii, dintre cele multe ale enoriaşilor: Prefectura Botoşani 12.000 lei; preotul paroh N. Scriban 2000 lei; preotul pensionar D. Apostin 1000 lei; d. Mina Apostin 1800 ei; C. Dăscălescu, Saveta I. Panaite, Toader Maxim şi D-tru. Gh. Dusnea fiecare câte 1800 lei; N. Paveliuc 1600 lei; Valei Irimia 2.100 lei; D. Isac 1.300 lei şi Iacob Pompas 1500 lei.

*
* *

Parohia Dărmăneşti, P. Neamţ.

Prin munca neobosită a C. preot Gh. Grivăţ s'au făcut multe îmbunătăţiri schitului depe coasta Cozlei şi bisericii parohiale. Lucrări de renovare au fost necesare şi la biserica filiala din Ciritei. Cheltuelile s'au ridicat la suma de 79.811 lei. Printre donatori enumerăm: D-na şi Dl. H. Juvara cu 14.210 lei: d. V. Iliescu cu 10.000 lei; enoriaşii parohiei Dărmăneşti cu 35.000 lei; enoriaşii filialei Ciritei cu 15.000 lei;

din bugetul parohic 5600 lei. Activitatea cucernicului paroh se certifică prin fapte concrete şi înţelegerea enoriaşilor.

* * *

Parohia Cârnu-Bicaz, jud. Neamţ.

La apelul Sf. Mitropolii lansat în vederea ajutorării celor lipsiţi, parohia Cârnu, nou înfiinţată şi extrem de modestă în venituri, a contribuit cu suma de lei 2283. Invăţătorii satului, comerciantul şi pădurarii au pus mână dela mână adunând, la îndemnul preotului Em. Romanescu, suma amintită, care deşi mică în valoare este mare ca simbol, ţinând seama de cine şi unde s'a strâns. Cuvintele sfintei Evangheliei, cu banii văduvei, au ecou puternic până şi în satele cele mai prizărite de pe Valea Bistriţei.

* * *

Parohia Pomârla-Dorohoi.

In urma apelului adresat de către cucernicul preot Vasile Amălinei tuturor fiilor satului Pomârla, ce se găsesc răsfiraţi pe întreg cuprinsul ţării, ca să ajute la renovarea bisericii ctitorie a lui Başotă, pe lângă mulţi donatori ce au răspuns la chemarea preotului, s'a remarcat fapta d-lui Anastasie Scripcă, instituitor pensionar, domiciliat în strada Băicoianu 13 din Câmpina. Domnia Sa a contribuit cu frumoasa sumă de lei 66.941.

Depărtările de locurile natale evocă amintiri duioase. Subt impulsul acestora, caşi din cel al dragostei creştine, răsar faptele caritabile.

Sf. Mitropolie a Moldovei aduce mulţumiri călduroase d-lui Anastasie Scripcă pentru contribuţia dată la renovarea bisericii.

PAROHII VACANTE

Județul Iași

1. *Parohia urbană Bahlui* din orașul Iași cu 427 capi familie. Are biserica Sf. Lazăr și casa parohială.
2. *Parohia Avântul*, compusă din satele Avântul și Ursoaia. Are biserică parohială și 270 capi de familie. Posedă casă parohială și 10 ha. pământ bisericesc.
3. *Parahia Borosoaia*, cu un singur sat și 264 capi de familie. Are o capelă pentru slujbele religioasc, biserica parohială fiind în construcție. N'are casă parohială. Sesia bisericei este de 5 ha.
4. *Parohia Buda-Cristești*, compusă din satele Cristești și Buda. Are biserică parohială și 244 capi de familie. Sesia bisericei este de $9_1/^2$ ha. N'are casă parohială.
5. *Parohia Trifești*, compusă din satele Trifești, Zaboloteni și Damache. Are 2 biserici în stare bună, 400 capi de familie, casă parohială și 24 ha. teren bisericesc

Județul Botoșani

6. *Parohia Ciornohal*, cu un singur sat. Are biserică și casă parohială, 212 capi de familîe și 12 ha. pământ bisericesc.
7. *Parohia Necșeni*, cu un singur sat. Are biserică parohială în stare bună și 285 capi de familie. Sesia bisericei este de 16 ha. N'are casă parohială.
8. *Parohia Prelipca*, cu un singur sat. Are biserică parohială, 208 capi de familie și 12 ha. pământ bisericesc. N'are casă parohială.
9. *Parohia Siminicea-Balș*, cu un singur sat. Are biserică parohială în stare bună și 350 capi de familie. Sesia bisericei este de 12 ha. N'are casă parohială.

10. *Parohia Tudora*-I are o biserică, 450 capi de familie, casă părohială şi 6 ha. pământ bisericesc.

Judeţul Baiă

11. *Parohia urbană Blăgeşti,* din comuna Paşcani. Are o biserică şi casă parohială, 350 capi de familie şi 5 ha. teren bisericesc.
12. *Parohia Bogăneşti*-II, nou înfiinţată prin deslipire dela parohia Bogdăneşti I.
13. *Parohia Boureni,* cu un singur sat şi 245 capi de familie. N'are biserică şi casă parohială. Sesia bisericei este de 12 ha.
14. *Parohia Buda,* jud Baia, nou înfiinţată prin deslipire dela Budeni.
15. *Parohia Liteni* este alcătuită din satele Liteni şi Vercicani. Are o biserică, 590 capi de familie, casă parohială şi 24 ha. pământ bisericesc.

Judeţul Dorohoi

16. *Parohia Cristineşti*, compusă din satele Cristineşti şi Dămileni. Are 2 biserici în stare bună, 650 capi de familie, casă parohială şi 22 ha. Sesia bisericei.
17. *Parohia Dersca* cu un singur sat. Are o biserică parohială şi 680 capi de familie. Posedă casă parohială şi 16 ha. pământ bîsericesc.

Judeţul Neamţ

18. *Parohia urbană Sf. Ilie* din Târgul Neamţ, are o biserică parohială, 2 biserici filiale şi un paraclis la spitalul oraşului. Parohia numără 310 capi de familie. Posedă casă parohială, 3 imobile închiriate şi un hectar teren grădină.
19. *Parohia Părăul Pântei*, compusă din satele Părăul Pântei şi Stejaru. Are 2 biserici şi 205 capi de familie. N'are casă parohială. (Această parohie se va ocupa prin transferare).
20. *Parohia Roznov,* compusă din satele Roznov şi Chintinici. Are 2 biserici şi 450 capi de familie. N'are casă parohială. Sesia bisericei este de 28 ha.

Posturi vacante

1 post de preot-confesor la Penitenciarul Galata din Iaşi.
1 post de impiegat în cancelaria Sf. Mitropolii din Iaşi.

Lipsa nr. 12/1941